Ferdinand BUFFA

SLOVNÍK ŠARIŠSKÝCH NÁREČÍ

Vydanie prvé
Vyšlo vo vydavateľstve Náuka – Gustáv Moško, Prostějovská 11,
080 07 Prešov – v roku 2004. 350 strán.

© Doc. PhDr. Ferdinand Buffa, CSc., 2004

Recenzenti: PhDr. Štefan Lipták, CSc.
Doc. PhDr. Gustáv Moško, CSc.

ISBN 80 – 89038 – 33 – 6

PREDHOVOR

Šariš je ustáleným pojmom geografickým a historickým, ale aj jazykovým a etnickým. Podobne aj šarišské nárečia sú všeobecne známe ako vari najtypickejšia podoba východoslovenských nárečí zrejme pre ich v istom zmysle centrálnu polohu. Pretože tak ako iným nárečiam, aj šarišskému dialektu sa dnes zužuje pole pôsobnosti, bola by večná škoda, ak by sa z neho čo najviac nezachytilo. Je dobre, že máme pomerne podrobný monografický opis šarišských nárečí (F. Buffa, *Šarišské nárečia*. Bratislava: Veda 1995), no bez podobného podrobného slovníka by bol obraz týchto nárečí neúplný.

Ešte nie tak dávno, v prvej polovici minulého storočia, sa nárečia u nás najmä na vidieku využívali ako dorozumievací prostriedok vo všetkých sférach života. Po známych udalostiach v druhej polovici minulého storočia nastali aj v nárečiach značné zmeny, ktoré sa prejavili predovšetkým v ich slovnej zásobe a to najmä v súvislosti so zánikom mnohých odvetví súkromného hospodárstva. A tak vznikla naliehavá potreba zachytiť čo najviac nárečových pomenovaní súvisiacich najmä s pôvodným životom na našom vidieku. V mnohých takýchto názvoch sa totiž zachovali vzácne relikty zo života našich predkov, ktoré by s odchodom dnešných starších ľudí mohli upadnúť do večného zabudnutia.

Je pravda, že dnes žijeme časy, ktoré akoby sa úplne zaobišli bez akýchkoľvek „nepotrebných starín", no nie je to až také isté, či po nasýtení sa dnešnými „hodnotami" nezatúžia naši potomkovia po poznaní toho, ako to bolo kedysi. Príkladov na to u tzv. vysokocivilizovaných národov je už aj dnes dosť, ako o tom svedčia napríklad rozličné etnografické múzeá, skanzeny a pod. Aj preto autor tohto slovníka vyvinul nemalé úsilie, aby zhromaždil a sprístupnil čo najviac z rečového bohatstva nášho poctivého šarišského ľudu.

Materiál tohto slovníka je určený predovšetkým na ďalšie slovakistické a slavistické spracovanie, ale mal by plniť aj všeobecnokultúrne poslanie ako dôkaz bohatej tvorivosti ľudu v tejto oblasti. A napokon náš slovník môže byť nápomocný aj v poskytovaní praktických informácií pri hľadaní spisovného ekvivalentu k mnohým rázovitým šarišským alebo celovýchodoslovenským výrazom.

Je milou povinnosťou autora poďakovať sa predovšetkým mnohým trpezlivým informátorom, ako aj obetavým explorátorom, ktorí často za sťažených podmienok sa v podstatnej miere zaslúžili o získanie tohto bohatého materiálu. Spracovanie takéhoto rozsiahleho a veľmi diferencovaného materiálu autor mohol zvládnuť iba za výdatnej pomoci manželky, za čo jej aj na tomto mieste skla-

dá úprimné poďakovanie. A nakoniec autor ďakuje recenzentom PhDr. Štefanovi Liptákovi, CSc., a doc. PhDr. Gustávovi Moškovi, CSc., za cenné pripomienky a vydavateľovi Gustávovi Moškovi za záslužnú realizáciu tohto typograficky veľmi náročného textu.

ÚVOD

1. Šarišský slovník, presnejšie slovník šarišských nárečí, zachytáva a lexikograficky zaznamenáva apelatívnu slovnú zásobu, ktorú ešte aj dnes používa šarišským nárečím hovoriaca najmä staršia generácia autochtónnych obyvateľov na území bývalej Šarišskej župy. Hneď na začiatku sa žiada pripomenúť, že ide v istom zmysle o výberový slovník, v ktorom sa nezachytávajú najnovšie prevzatia zo spisovného jazyka používané nielen mladšou, ale už aj spomínanou vrstvou starších Šarišanov. Okrem toho z rozsahových dôvodov sme museli v tomto slovníku veľmi obmedziť mnohé bežné slová, ktoré sa sériovo tvoria predponami, najmä slovesá, ale aj príponami, ako sú napríklad zdrobnené a zveličené formy podstatných mien, prechýlené názvy a pod.

Zo starších slov sú do slovníka zahrnuté také názvy, ktoré ešte dnes po šarišsky hovoriaci ľudia už bežne síce nepoužívajú, lebo sú to spravidla pomenovania dnes už nepoužívaných reálií a javov, ale ich majú vo svojej pasívnej slovnej zásobe. A tak ťažiskovými heslami tohto slovníka sú slová typické pre tradičné šarišské nárečia, súvisiace so špeciálnou materiálnou i duchovnou ľudovou kultúrou tohto regiónu, no zachytené sú tu aj mnohé bežné názvy spoločné so spisovným jazykom, pravda, bez širšieho rozpracovania. Dôraz je tu teda na slová používané v šarišských nárečiach v prvej polovici 20. storočia, preto v istom zmysle a do značnej miery je to už aj historický slovník.

Uvedené rozsahové vymedzenie slovníka súvisí najmä s časom i spôsobom, čiže kedy a ako sa získal materiál pre tento slovník. Autor ho zhromažďoval od 40. do 80. rokov minulého storočia najmä u starších ľudí hovoriacich týmto nárečím, a to predovšetkým vlastným terénnym výskumom najmä vo forme nahrávok. Ďalej bol výberovo využitý bohatý fond nárečového oddelenia Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV, do ktorého ako dlhoročný pracovník oddelenia prispel aj autor tohto slovníka. Z externých spolupracovníkov sa pre tento slovník výberovo využil najmä materiál od J. Sabola, J. Lazoríka a J. Míču (z potoryskej oblasti), k čomu treba priradiť aj materiál z niekoľkých záverečných prác študentov Prešovskej univerzity, vypracovaných pod vedením prof. Š. Tóbika, doc. L. Bartka a doc. J. Muránskeho. Mimoriadne bohatý materiál (najmä frazeologického charakteru) z rodného severošarišského nárečia autorovi poskytla matka.

2. V tomto slovníku sa popri hlavných (obyčajne najrozšírenejších alebo stredošarišských) heslách uvádzajú ako spoluheslá aj niektoré ich slovotvorné a tvaroslovné príbuzné podoby (typu *kahanček, kahančik, kahanek, kahaňec; voš, veš*

– *fša, ceknuc – cisc, cic* a pod.). Z hláskoslovných rozdielov sa ako spoluheslá zaznamenávajú iba svojské lexikalizované zvláštnosti a javy vyskytujúce sa na väčších oblastiach, kým systémovo diferencované varianty, obmedzené obyčajne na menšie okrajové oblasti, sa zanedbávajú.

Ako iba hláskoslovne sa líšiace slová neuvádzame napr. juhošarišské podoby s *je, e* oproti typicky šarišským formám s *i* (typu *bjeli, beli – bili*) a podobne formy s *vo, o* oproti typicky šarišským podobám s *u* (typu *hvora, hora – hura*). Podobne ako spoluheslá nepodávame okrajové juhošarišské a severozápadošarišské podoby, v ktorých sa nahrádza *ch* hláskou *h* a *ś, ź* hláskami *š, ž*. Ako okrajové, teda netypické formy neuvádzame ďalej ani severovýchodošarišské podoby typu *kojsc, kośc* (inde v Šariši len *kosc*) a *śtreda* (inde len *streda*). Na východný okraj Šariša sa viažu formy typu *zamok, skuročka* oproti typicky šarišskému *zamek, skurečka* a pod.

V prípade, že sa niektorá zo systémových hláskoslovných zmien vyskytuje na väčšej oblasti, vtedy slová s takýmito podobami sa podávajú ako spoluheslá; také sú napr. dolnošarišské podoby typu *pesc, vľesc, ňesc* oproti hornošarišským *pisc, vľisc, ňisc*. Ďalej sú to hornošarišské podoby s *e* v prípadoch ako *ze, zedrec, ve, vehnac*, kým v dolnom Šariši prevládajú formy s *o*, teda *zo, zodrec, vo, vohnac* a pod.

Materiál, a to heslový aj dokladový, sa v tomto slovníku podáva v nárečovej podobe v zásade fonetickou transkripciou s istými výnimkami: koncová párová znelá spoluhláska sa podáva dôsledne v neasimilovanej podobe, teda sa rozlišuje napr. *prah – prach, plod – plot* a pod., a to nielen v izolovanom heslovom slove, ale aj v dokladovom texte, čiže aj v medzislovnej pozícii v prípadoch ako *kus daľej, od sebe* a pod. V rámci slova, a to aj na jeho začiatku, sa však výsledky znelostnej asimilácie rešpektujú, takže píšeme *ftedi, fčera, krafka, votka* a pod. Podobne sa v medzislovnej pozícii nezaznačujú výsledky splývavej výslovnosti v prípadoch ako *od tebe* (namiesto o tebe), *podz so mnu* (namiesto po dzo mnu) a pod. V rámci slova však dôsledne rešpektujeme výsledky splývavej výslovnosti, takže píšeme napr. *ľucki* „ľudský", *drustvo* „družstvo", *masni* „mastný" a pod.

S ohľadom na širšie, teda nielen vedecké poslanie tohto slovníka uchýlili sme sa k vážnejším odchýlkam od prísne fonetickej transkripcie aj v tom, že nepoužívame špeciálne znaky za zložkové litery *ch, dz, dž*, ako ani špeciálne znaky pre rozličné pozičné varianty hlások.

Heslá sú zoradené abecedne, pričom *ś* nasleduje po *s* a *ź* po *z*. Pretože hlásky *ň, ľ* (podobne ako *ť, ď*) dôsledne, teda v každej pozícii označujeme mäkčeňom, v abecednom radení ich oddeľujeme a tak *ň* je dôsledne až za *n* a podobne *ľ* za *l*, čiže slová na *l-* a *ľ-* (prípadne aj v stredoslovnej pozícii) budú v osobitnom radení

(teda nie ako v spisovnom jazyku, kde sa *ď, ť, ň, ľ* v istých pozíciách zaznamenávajú aj pomocou *d, t, n, l*).

Význam heslového slova (resp. aj spoluhesiel) sa vysvetľuje najčastejšie spisovným ekvivalentom (s prípadnou sémantizáciou), zriedkavejšie (pri šarišských špecialitách) aj pomocou stručného výkladu, čiže ide v zásade o diferenčný, čiastočne aj o výkladový slovník. Ako dokladový materiál sú časté rozličné slovné spojenia, a to od typických voľných, až po frazeologizované slovné spojenia, príslovia a porekadlá nevynímajúc, takže možno tento slovník označiť aj za dokladový. S veľkou ľútosťou sme museli tento, pôvodne veľmi bohatý, ilustračný materiál z vydavateľských dôvodov podstatne zredukovať.

Už sme spomínali, že v slovníku sa spracúva predovšetkým bežne používaná apelatívna slovná zásoba z obdobia vymedzeného výskumom. Z oblasti vlastných pomenovaní sa iba výnimočne uvádzajú niektoré vlastné mená ako súčasť istých ustálených slovných spojení alebo typické pomenovania sviatkov a pod. V zásade sa len výberovo uvádzajú odborné remeselnícke názvy používané predovšetkým odborníkmi, ako aj idiolektizmy a okazionalizmy, ktoré výreční rozprávači často vplietali do svojho rozprávania.

Heslové slová mávajú kvalifikátor o ich zemepisnom rozšírení vo forme lokalizácie oblasti ich výskytu, a to najmä na základe údajov zozbieraných pre *Atlas slovenského jazyka*. Aj materiál získaný excerpciou z textov má takýto oblastný údaj, lebo pomerne s veľkou pravdepodobnosťou možno predpokladať, že aj výraz v našom materiáli doložený len z jednej lokality je známy aspoň v najbližšom okolí (napr. v rámci farnosti, údolia a pod.). Preto, ale aj z úsporných dôvodov, sa autor rozhodol pre takúto „oblastnú" lokalizáciu, pretože presná lokalizácia výskytu nárečového javu je doménou atlasového spracovania nárečových faktov.

V zásade ide o tieto oblasti šarišských nárečí:

hornošarišská, od Prešova na sever,
stredošarišská, širšie okolie Prešova,
dolnošarišská, od Prešova na juh,
východošarišská,
západošarišská,
severošarišská, na hornej Topli,
severozápadošarišská, v povodí Popradu,
severovýchodošarišská, severozápadne od Stropkova,
juhošarišská, na dolnej Toryse,
juhozápadošarišská, v povodí Hornádu,
juhovýchodošarišská, na hornej Oľšave.

Heslá, pri ktorých nie je lokalizácia, majú podľa našich zistení celošarišské alebo aspoň väčšinové zemepisné rozšírenie. Výskyt heslového slova na nekompaktnej oblasti, teda roztratene, sa označuje skratkou *miest.*, t. j. miestami. Uvedené údaje sa týkajú aj spoluhesiel, ktoré v prípade, že by boli abecedne umiestnené ďaleko od hlavného hesla (v rámci inej litery), uvádzajú sa ako odkazové slová aj na svojom mieste.

Slovnodruhové určenie sa v tomto slovníku podáva bežne zaužívaným spôsobom (p. zoznam skratiek a značiek). Podobne sa postupuje aj pri štylistickom hodnotení hesiel. Sporadický, ojedinelý výskyt slova sa označuje skratkou *zried.* Slová dnes už bežne nepoužívané sa označujú skratkou *zast.* Slová novšieho, obyčajne spisovného pôvodu sú označené skratkou *nov.* Heslové slová vyskytujúce sa iba v určitom spojení, teda samostatne sa nepoužívajúce, označujú sa skratkou *v spoj.* Homonymá sa uvádzajú ako samostatné heslá a označujú sa číselným indexom.

V tomto slovníku sa nehniezduje, čiže aj také prípady, ako sú napr. vzťahové prídavné mená, ďalej deminutíva a augmentatíva, deadjektívne príslovky, pokiaľ sa uvádzajú, spracúvajú sa ako samostatné heslá.

Z grafickej stránky sú **heslá** vytlačené polotučným písmom, *dokladový materiál* je vysádzaný kurzívou a spisovný text, teda ekvivalenty hesiel s ich prípadnými doplnkami (v zátvorke), sa podáva normálnym, stojatým písmom. Kvalifikátory i lokalizačné údaje sú vysádzané drobnejším typom písma. Za spisovnými ekvivalentmi nasleduje po dvojbodke dokladová časť heslovej state; jednotlivé doklady sa oddeľujú bodkočiarkou. Na konci heslovej state sa po plnom krúžku uvádzajú frazeologické spojenia slov včítane prísloví a porekadiel. Ich význam, pokiaľ nie je evidentný, sa uvádza za pomlčkou.

Autor si je plne vedomý toho, že ani takýto pomerne rozsiahly slovník nezachytáva celé slovníkové bohatstvo šarišských nárečí. Pretože však žiaden slovník (najmä slovník nárečia, ktoré jestvuje iba v hovorenej podobe) nemôže byť absolútne úplný, ak má vyjsť tlačou, musí sa raz koncepčne skončiť. S týmto vedomím ho predkladáme verejnosti, aby ho prijala s porozumením.

SKRATKY A ZNAČKY

A – akuzatív (4. pád)
a i. – a iné
al. – alebo
anat. – anatomický výraz
a pod., ap. – a podobne
atď. – a tak ďalej
cit. – citoslovce
část. – častica
čísl. – číslovka
det. – detský výraz
dk – sloveso dokonavého vidu
expr. – expresívny výraz
fam. – familiárny výraz
G – genitív (2. pád)
hromad. – hromadné podstatné meno
hypok. – hypokoristikum (domácky výraz)
I – inštrumentál (7. pád)
iron. – ironický výraz
juž. – južný
klamp. – klampiarsky výraz
kováč. – kováčsky výraz
krajč. – krajčírsky výraz
L – lokál (6. pád)
m – podstatné meno mužského rodu
miest. – miestami sa vyskytujúci výraz
mur. – murársky výraz
nd – sloveso nedokonavého vidu
neos. – neosobné sloveso
neskl. – nesklonné slovo
nov. – novší výraz
obuv. – obuvnícky výraz
obyč. – obyčajne
ojed. – zriedkavý výraz
okraj. – okrajovo sa vyskytujúci výraz
os. – osoba
p. – pozri
pejor. – pejoratívny výraz
pl. – plurál
pomn. – pomnožné podstatné meno
porov. – porovnaj
pôv. – pôvodne
predl. – predložka
pren. – prenesene
príd. – prídavné meno
prísl. – príslovka
remes. – remeselnícky výraz
s – podstatné meno stredného rodu
sev. – severný
sg. – singulár
spis. – spisovne, spisovný
spiš. – spišský
spodst. – spodstatnené slovo
spoj. – spojka
star. – starší výraz
stol. – stolársky výraz
str. – stredný
šar. – šarišský
tes. – tesársky výraz
t. j. – to jest
tzv. – takzvaný
v spoj. – v spojení
vok. – vokatív (oslovenie)
vulg. – vulgárny výraz
vých. – východný
zám. – zámeno
záp. – západný
zastar. – zastaraný výraz
zdrob. – zdrobnený výraz
zempl. – zemplínsky
zjemn. – zjemnený
zried. – zriedkavý
zveľ. – zveličené slovo
ž – podstatné meno ženského rodu
žart. – žartovný výraz
živ. – životný tvar

DŠ – dolnošarišský
HŠ – hornošarišský
JŠ – juhošarišský
JVŠ – juhovýchodošarišský
JZŠ – juhozápadošarišský
SŠ – severošarišský
STRŠ – stredošarišský
SVŠ – severovýchodošarišský
SZŠ – severozápadošarišský
VŠ – východošarišský
ZŠ – západošarišský

• – nasleduje frazeologizmus
(?) – neistý význam
() – doplňujúci a spresňujúci text
; – oddeľuje dokladové spojenia
, – oddeľuje variantné spoluheslá
: – nasledujú doklady

A

a I. spoj. a: *Pita še, co a jak; Ňezna, a še pobira; Idz tam, a to hňed* **II.** část. a: *A či ja znam?* **III.** cit. a: *A, ti fraše! a be, a huś* (povely na zvieratá)
abecadlo s SŠ žart. v spoj. *Abecadlo z peca spadlo*
abeceda ž STRŠ žart. v spoj. *Abeceda zedla dzeda*
abľigacija p. obľigacija
abo spoj. alebo: *Pridz ti, abo oca pošľi; Abo šicko, abo ňič*
abort m SŠ záchod
afšus m podradný výrobok
agac m strom agát (Robinia)
agacina ž agátové drevo
agnuščeк m agnuštek
aha cit. aha: *Jaki mi tu, aha!*
ahej, ahejže část. DŠ všakže: *Ku sankom še, ahej, prikapčaľi vlački*
ach cit. DŠ ach: *Ach, ti potvoro!*
aj část. v spoj. *už aj* – ihneď; *aj tam* – kdeže
aji část. zried. aj: *Daval jej aji peňeži*
ajvajovac nd expr. DŠ modliť sa plačlivým hlasom (o židoch)
ajže část. zried. však, veď: *Sam to ňemoh zrobic, bo ajže ňemal ku temu spusob a sersan*
akcis m star. ZŠ potravinová daň
akord m úkolová práca • *Robi jak na akord* – usilovne a rýchlo
akurat I. prísl. práve: *Akurat ce spominaľi* **II.** príd. primeraný, dobrý: *Tote topanki mi akurat* **III.** část. **1.** presne, práve: *Akurat obid* **2.** expr. vyjadruje zápor: *Ta to akurat pravda* – nie je pravda
akuratni príd. poriadny, statočný: *akuratna rodzina*
akuratňe I. prísl. poriadne; dôkladne: *Trimaj sebe akuratňe* **II.** část. iron. práve: *Už ľem akuratňe on tam chiboval*
akuratňice část. STRŠ práve tak: *To bitang akuratňice jak i ti*
alaš m **1.** starý typ zájazdového hostinca: *V alašu furman prenocoval i s vozom* **2.** druh likéru: *Dzjefki piľi alaš, slatku paľenku*
alcňa, alcka ž obuv. kožené vystuženie priehlavku
aleluja neskl. v spoj. *Bulo tam teho do aleluja* – veľmi veľa
algust m august • *Co algust ňedopeče, to sektember ňedovari* – zamešakné nemožno dohnať
algustovi príd. augustový: • *Algustova zimota bere ľetu života* – chladno v auguste skracuje leto
almužna, ajmušna ZŠ ž almužna
alštok m časť voza, v ktorej je os
alumiňija ž alumínium, hliník
aľe I. spoj. ale: *Zna, aľe ňepovi* **II.** část. *Aľe mu dal* **III.** cit. *Aľe, ta ti tu co robiš?*
amberšik p. emberšik
ambit m zried. STRŠ predsieň
ambrela ž dáždnik
ambrelka ž **1.** malý dáždnik **2.** obyč. v pl. rastlina pakost (?) (Geranium)
amen m expr. koniec: *Ešči som ňepovid amen* – neskončil som
americki príd. americký: *americki oriśek* ZŠ – arašid
ancijaš m anciáš, čert: *Jaki ancijaš tam trepe?*
ancikrist m ancikrist: *Chraň še plani ženi jak ancikrista*
ancikristovac nd expr. ancikristovať: *Tak ancikristoval, ľem hučelo*
ancikristovi príd. ancikristový: *Ancikristova mac bi tebe pobila*
ancimon m SŠ čert • *Rozvili jak ancimon* – veľmi samopašný
ancuček, ancuščeк ZŠ, **ancudžik** STRŠ m oblek pre chlapcov
ancučina ž iron. SŠ posmešne o nekvalitnom obleku
ancug m pánsky oblek
ancvaj prísl. expr. hneď, raz-dva: *Ancvaj to budze hotove*
anderko p. jaderko
angarija ž SZŠ star. druh výplaty za prácu
angelpana neskl. druh modlitby v spoj.: *Dzvoňa na angelpana* (o zvonení ráno, na obed a večer)

angelski príd. anjelský • *angelska cerpeźľivosc* – veľká; *angelske vlaski* (druh vianočnej ozdoby)
angeľik m HŠ anjelík • *maju angeľika* – narodilo sa im dieťa
angľicki príd. anglický • *angľicka choroba* – epilepsia
angľija ž zast. druh ozdobnej (obyč. červenej) stužky • *Začerveňel śe jak angľija* – veľmi
anker m mur. kovové spevnenie múrov
antabulacija ž intabulacia
antalek m súdok: *antalek piva*
antlager, hantlager STRŠ m pomocný robotník na stavbe
antrageri, antrogere pomn. SZŠ tráky
aňďel, angel HŠ m anjel • *Hej, to s roškami aňďel* – zlý človek
aňďelok m STRŠ zried. druh hodvábu
aňi, aňik ZŠ ani **1.** spoj.: *Ňima aňi oca, aňi matki* **II.** část. *Aňi miśľec o tim* • *Aňi me ňit* (vyjadrenie prekvapenia)
apa SVŠ, **apo** DŠ m otec
apatika ž lekáreň • *Drahe jak v apatike* – veľmi
apatikar m lekárnik • *Ľepše s pekarom jak s apatikarom* STRŠ – je výhodnejšie nepotrebovať lekára a lekárnika
apces m star. podpätok: *skresane apcesi*
apčo m miest. hypok. otecko
apelacija ž apelácia; odvolanie sa: *Podal apelaciju*
apelovac dk i nd apelovať: *Apeloval až do Prešova*
apetični príd. zried. chutný: *ňeapetične jedzeňe*
apetik m star. apetít (chuť do jedla)
apetitni príd. SZŠ zried. chutný: *Apetitni ľik ňit je*
apiček m JVŠ zried. hypok. otecko
apka SVŠ, **apko** VŠ m hypok. otecko
apočko SVŠ hypok. m otecko
april' m apríl • *Apriľ, do každej dzuri napril* SŠ (o nestálom počasí)
apštok m časť voza, do ktorej je vsadená os
apuś, apuśko ZŠ hypok. m otecko
ar m ár (plošná miera): *dzešec are źemi*
arab, arabek m plemeno koňa
arc neskl. expr. SŠ v spoj. *To arc cigaňija* – veľký klamár
arcipijak m ZŠ expr. veľký pijan
ardza, zardza SŠ ž hrdza • *Žeľezo mocne, aľe ardza mocňejša* ZŠ – treba sa mať na pozore pred zlom
arenda, harenda SŠ ž árenda
arendaš, arendoš miest., **harendaš** SŠ m árendátor, nájomník
arišton m SŠ zried. druh hracej skrinky
asa cit. SZŠ hibaj, poďho: *Upekla nachitro pagač a asa za kravami*
asentirka ž, **asent** m JŠ zried. vojenský odvod
asentirovac nd odoberať za vojaka
asontragi, asuntragi HŠ, **azuntragi** VŠ, **asontragľe** SŠ pomn. traky, plecnice (na nohavice)
aspeľ m STRŠ star. motovidlo
aspirin, asperin SŠ m aspirín
astma, asma miest. ž astma
astratika ž SŠ rastlina astra (Aster)
astrjab, aśtrab p. jastrab
atlas, hatlas SZŠ, **hadlas** VŠ m druh hodvábu
atlaska, hatlaska SZŠ ž šatka z atlasu
atresa ž, **atres** m okraj. adresa
automat, altomat miest. m automat (druh zbrane)
avizirovac dk i nd zried. avízovať, vopred ohlásiť
až až **I.** spoj. *Tak robil, až śe precahnul* **II.** část. *Až strach na to pomiśľec* • *Mam teho dosc, až nato* – až nazvýš; *Jedzeňa tam bulo že až* – veľa; *Do rana śe viśpiś až-až*

B

ba část. det. niečo škaredé
baba[1] ž **1.** všeobecne o žene, najmä staršej: *Ked śe babi zejda, ta rečom ňit konca* • *Dze vecej bab, tam najvecej ľap*; *Ked stretňe baba babu, zavracaju sebe hlavu*; *Babi najdu i živeho, i umarteho* – o veľavravnosti žien **2.** stará mať: *Muj dzedo i baba eśći žiju* **3.** manželka: *Maś barz ňedobru babu* • *Dze baba śedzi na zatku, tam malo poratku* – o lenivej neporiadnej žene
baba[2] ž STRŠ handra ovinutá na tyči na hasenie ohňa
babečka, babinka ž hypok. babička

babej m **1.** STRŠ expr. sukničkár **2.** SŠ expr. chlap so ženskými sklonmi: *Babej tak šicko robi jak baba*
babič m ZŠ sukničkár: *Babič beha za babami*
babička ž DŠ pôrodná asistentka
babilonka ž SZŠ chrobák lienka, pánbožkova kravička (Coccinella)
babin príd. **1.** súvisiaci s babičkou: *Babina matka to spominaľi* **2.** v spoj. *babin pes* – chlpatá húsenica • *Skurčiś ti śe eśći jak babin pes* – aj na teba doľahne nešťastie
babiňec m miesto pri dverách v kostole
babisko, babiśčo ž i s zvel. pejor. veľká, odporná žena: *Babiśčo metrovo a chlopek pulmetrovi*
babizna ž STRŠ manželkino veno
babizňa, babiźňa, babizeň ž miest. zvel. pejor. veľká, odporná žena
babjanki pomn. SŠ kôpky ďateliny
babjar m expr. chlap dávajúci prednosť ženskej spoločnosti: *Babjar ľem kolo bab posmirduje*
babona ž JŠ bosorka
baboni pomn. bosorenie: *Na Ondreja buľi fšeľijake baboni*
baboňaric nd bosorovať, čarovať
baboňarstvo s viera v povery
baboňic, babuňic SŠ nd čariť
baboňka, baboňica JŠ, ZŠ ž bosorka
baboňoš m JŠ bosorák
baboňstvo, babuňstvo SŠ s **1.** čary: *Znal baboňstvo* **2.** povera: *Hňeśka už ňeverja na baboňstva*
baboš m **1.** ZŠ chlap obľubujúci ženskú spoločnosť **2.** STRŠ sukničkár
babovizeň ZŠ, **babovizňa** JŠ ž veno ženy
babrac nd **1.** špiniť, znečisťovať: *Treba ci ruki babrac?!* **2.** expr. dotýkať sa, chytať niečo: *Ňebabri chrastu!* **3.** neodborne zasahovať, kaziť: *Ňedam ci babrac v hodziňe* **4.** expr. piplať sa s niečím: *Ňebabraj už teľo kolo bicigľa, aľe podz medzi nas* **5.** bezohľadne sa správať: *Un ňeda ze sebu babrac*
babračka[1] ž piplavá robota: *To veľka babračka s pirohami*
babračka[2] ž VŠ expr. babraňa (žena)
babrak m miest. HŠ expr. babrák
babraňina ž HŠ expr. babračka, piplačka
babravi príd. babravý; zdĺhavý: *babrava robota*
babroš m expr. babrák
babruľa ž expr. babraňa
babuśa ž hypok. babička: *Babuśa ho vichovaľi*
babušac śe nd babušiť sa
bac cit. vyjadruje udretie čelom do niečoho: *Bac, baran, bac!*
bac śe nd **1.** mať pocit strachu z niečoho: *Boji śe isc sama v noci* **2.** mať strach z niečoho: *Boji śe chorosci i hladu* • *Mala žaba veľkej vodi śe boji* – niekto si na niečo netrúfa; *Ti śe aňi Boha ňebojiś za mňe* – si neľútostný **3.** obávať sa niekoho: *Barz śe o ňeho boji*
backac śe nd SŠ klať sa rohami: *Kravi śe backaju*
bacnuc dk udrieť čelom: *Cma bulo, ta bacnul do slupa*
bača m bača
bačena ž spodst. VŠ druh spoločenskej hry mládeže: *Na večarkoch baviľi śe na bačenu*
bačeňe s **1.** VŠ druh spoločenskej hry mládeže **2.** SŠ pozor: *Ked ceľne kravi, ta treba dac bačeňe, žebi śe ňebackaľi*
bačeňik m VŠ druh spoločenskej hry mládeže: *bavic śe na bačeňik*
bači m miest. starší, najmä známy muž (obyč. v oslovení): *Ta jak, bači, jak śe mace?*
bačic nd **1.** DŠ dávať pozor: *Na to treba bačic, žebi prava noha perša bula* **2.** JŠ sledovať: *Stari človek na šicko bači*
bačik m det. starší chlap: *Bačiku, daľek idzece?*
bačni príd. ZŠ ostražitý, bedlivý: *bačni psik*
bačnosc ž SŠ v spoj. *Maj śe na bačnosci* – dávaj si pozor
bačňe príslv. ZŠ opatrne, pozorne: *Ice bačňe, bo draha plana*
bačofski príd. STRŠ bačovský: *bačofski pes*
bačovac nd SŠ zried. dávať pozor: *Bačuj na sebe!*
badac nd SŠ cítiť, tušiť: *Zarucal na ňu kľučki, bo cośka badal*
badač m ZŠ človek poverený obhliadkou mäsa zabitých zvierat
badeľ DŠ, **badiľ** HŠ m **1.** byľ rastliny: *Ľistki śe okrušiľi, ostal sami badeľ* **2.** hrubá planá tráva: *Ľem take badiľe mu rośľi po roľi na haňbu*

baďok, baďoček m DŠ pohárik na pálenku podávanú pri robote
bafkac śe, bafčac śe nd det. expr. baviť sa: *Bafkaj śe šumňe*
bagarije pomn. ZŠ baganče
bagateľ m **1.** veľmi nízka cena: *Predal kravu za bagateľ* **2.** maličkosť: *Vidac śe, to ňe bagateľ*
bagažija ž zried. batožina
bagol, bagov STRŠ m **1.** žuvací tabak: *Źul bagol* **2.** močka (z fajky)
bagovac nd SŠ žuť bagov
bagovjar, bagoľar SZŠ, **bagofčar** ZŠ m kto žuje tabak, močkár
bahac nd šípiť, tušiť: *Bahal, na co to pada*
bahno s bahno: *Rozmočena źim, to bahno*
bahrak m VŠ stol. hoblík na bahre
bahro s bahor: *Koľeso ma bahra*
bachnuc dk SZŠ expr. spadnúť: *Bachlo s ňim z bička*
bachor m JŠ žalúdok zvieraťa
bachorina ž ZŠ zried. vnútornosti zvieraťa
bachra ž mlynské koleso
bajac nd ZŠ expr. rozprávať nepravdy, tárať
bajak, bajako část. **1.** v spoj. s *ňe* zdôrazňuje kladnú odpoveď: *Ňeohoľiľi bi sce me? O, bajako ňe* **2.** vyjadruje rázne popretie: *Bajak ňeśľebodno zbic, ked robi na zlosc*
bajda, bajtka HŠ ž zried. bájka, povedačka
bajka ž bájka, povedačka: *To ľem take bajki*
bajki, baječki pomn. ZŠ zelené výhonky jedlí a borovíc: *Dobre fiedy, ked už bajki śe źeľeňeju*
bajonet m vojenský bodák
bajprave cit. ZŠ vyjadruje prekvapenie: *Bajprave, ta co teraz budze?*
bajtek, bajtko m evanjelický kňaz
bajtkaňa ž manželka evajelického kňaza
bajus, bajuz JŠ m **1.** obyč. v pl. fúzy: *Noši bajusi* • *Zapuśčila baba bajuzi* – chce rozkazovať **2.** osť na kláskoch obiľnín: *Pšeňica ma dluhoke bajusi* **3.** HŠ vlasy na šuľku kukurice
bajusač, bajuzač JŠ, **bajusaľ** SZŠ m fúzač
bajusati, bajuzati JŠ príd. **1.** fúzatý **2.** JŠ majúci výrastky podobné fúzom: *Jest take bajuzate ribi*
bajuski pomn. zdrob. malé fúzy, fúziky
bajuźe s hromad. JŠ ôstie na obilných klasoch
bakaľare pomn. SZŠ šmuhy po stene
bakani príd. det. škaredý, zamazaný
bakecik m zdrob. SŠ kanvička
baker m aut pri hre s pigou • *Čapku sebe založil na baker* – nabok; *Jak kebi mu oči do bakra ľeceľi* STRŠ – škúli
bakeraj m STRŠ nov. zákusok
baket, boket SŠ m kanvica
bakombari, bakombare pomn. JZŠ bokombrady
baksa ž **1.** drevená al. plechová skrinka **2.** ZŠ zast. zachytávač dymu nad starým ohniskom: *Baksa z deskoch viśela z povali nad pahrutku*
bakśička ž zdrob. menšia drevená al. plechová skrinka
bakuľa, baguľa VŠ, **bagoľa** SŠ ž hrubšia zakrivená palica na podopieranie
bakus m pejor. žráč, žrút: *Ojedla śe jak bakus*
bal[1] m bál: *Chodzil do mesta na bali*
bal[2] m bal: *bali štofu v skľepe*
balagovac nd márniť čas: *Ňebudzem s tebu teľo balagovac*
balamucic nd balamutiť, zavádzať, miasť: *Ňebalamuc dzifče!*
balamuta ž nepríjemnosť, trápenie: *S dzeckom veľka balamuta*
balčec nd miest. blčať, blkotať: *Tak hori, až balči*
baldachi pomn. baldachýn: *Na procesiji nośiľi baldachi*
balchac nd neos. expr. ZŠ prudko vytekať (pri vracaní): *Lapilo z ňej balchac*
baloga, baľoga ZŠ ž ľavá ruka • *Piše jak s balogu* – nečitateľne
balogač m JŠ ľavák
balogar, baľogar ZŠ m **1.** ľavák • *Balogar do śickeho* – nešikovný človek **2.** SZŠ zakášajúci vôl
balon m balón
balovac m **1.** zabávať sa: *Baluje po karčmoch* **2.** zried. byť činný: *Již baluje ľem po nococh*
baľaski pomn. miesto v kostole pre deti pri stĺpikovej ohrade pred oltárom
baľašik m ZŠ krížalka zemiaka: *Gruľe kraľi na baľašiki a priviľi na hlavu*
baľin m STRŠ ryba jalec (Leuciscus)

baľka[1] ž det. SŠ zemiak
baľka[2] ž ZŠ väčšia nádoba
baľvir, baľbjer JŠ star. m holič
baľvireň ž ZŠ star. holičstvo
baľvirovac nd ZŠ star. strihať a holiť
bambuch m **1.** zvieracíželúdok **2.** JŠ črevo: *Bambuchi zo śviňi viberu* **3.** pejor. veľké brucho
bambuchačka ž miest. veľká šatka, vlniak
bambušek m STRŠ veľká teplá šatka
bancik m **1.** JŠ pántik: *Kurčata śedaju na bancíku* **2.** časť krosien: *Bancik je pri ladze, co trime kački na ňiceľňicoch*
banda ž **1.** banda, háveď, zberba: *Taka banda zlodzejska* • *bandu bic s dakim* – spolčovať sa (obyč. so zlým úmyslom) **2.** hudobná kapela: *Dakedi to banda bila* • *Svojeho primaša banda slucha* ZŠR – netreba dať na reči cudzích ľudí
banderija ž STRŠ zast. sprievod jazdcov na koňoch: *Ked mal prisc novi pľeban, ta ho išla cala banderija privitac*
bandista m zried. muzikant: *Každi cigan bandista*
bandoš m SŠ muzikant (obyč. z cigánskej kapely)
bandura i bandurka ž **1.** zemiak (rastlina i hľuza) • *Ma hlavu jak banduru* – neforemnú **2.** obyč. v pl. jedlo zo zemiakov: *Napekľi sebe bandur s lupu* • *podhite bandurki, bandurki nakvaśno* – zemiaky nakyslo; *bandurki naritko* – zemiaková polievka; *dušene bandurki* – zemiaková kaša
bandurčanka ž zemiaková vňať
bandurčava ž SŠ pejor. zemiaky ako jedlo: *Našo už ňechcu teľo totu bandurčavu jesc*
bandurčeňik STRŠ, **bandurčovňik** SŠ m zemiakový pagáč
bandurečka ž **1.** zdrob. malý zemiačik: *Drobne bandurečki, to na karmeňe* **2.** expr. zemiaky ako jedlo: *Bandurečki s kvaśnim mľikom, to najľepše na večeru*
bandurina ž HŠ zemiaková vňať
bandurisko, banduriśko ZŠ s zemiačnisko: *Iśľi banduriska orac*
bandurkovi príd. zemiakový: *bandurkovo pirohi* – plnené zemiakmi
banduriik DŠ, **bandurovňik** SŠ m zemiakový pagáč: *Na friśtik upekla bandurovňiki*
banduroš m star. žandár
bandžur m DŠ **1.** potočná hlbočina **2.** močarina
bandžuric śe nd STRŠ čliapkať sa vo vode
bandžurovi príd. SŠ močiarny: *bandžurovo pijafki*
bank[1] m **1.** STRŠ banka **2.** vklad pri hre v karty
bank[2] m pracovný stôl pre remeselníkov, najmä stolárov
bank[3], **bonk, bong** SŠ m, **bonga** STRŠ ž hmyz ovad (Tabanus): *V ľece bongi strašňe śćipju kravi*
banka ž banka: *Požičil peňeźi z banki*
bankeľ m nízky obuvnícky stolík s náradím
banket m SŠ krajnica cesty
banki pomn. v spoj. *banki zbijac* – tajne kutiť
banovac nd banovať, ľutovať: *Čim starśi śe ožeňiś, tim meňej budześ banovac* • *Budze un banovac na svuj rozum* SŠ – oľutuje svoj počin
bansega ž VŠ stol. pásová píla
bant m pánt pre sliepky v maštali
banti pomn. spojnica krokví
bantovac nd JŠ znepokojovať
baňa[1] ž kameňolom: *Ľudze lamaľi sebe kameňe v baňi*
baňa[2] ž niečo guľaté: *Ruka mu spuchla jak baňa* • *Co śe baňa rozbila s tima dzeciskami* – je ich veľa pohromade
baňar m STRŠ zried. robotník pracujúci v kameňolome
baňati príd. miest. guľatý: *baňata fľašečka*
baňka ž **1.** baňatá nádoba, často hlinená: *Baňka mala na boku cicek, co śe pilo* **2.** baňatá nádržka: *V baňce bul gajs do lampi*
baňur m výmoľ v potoku
bapča ž hypok. babička: *Ono ľem ku bapči śe caha*
bapčak m miest. HŠ rastlina skorocel (Plantago)
bapčar m STRŠ chlap vykonávajúci ženské práce
bapčeni príd. v spoj. *bapčeni ľistek, bapčane ľistki* SŠ – listy skorocela (Plantago)
bapčeňik, bapčaňik SŠ m rastlina skorocel (Plantago)
bapka[1] ž expr. babička: *Dzetko i bapka prišľi*
bapka[2] ž **1.** nákovka na kutie kosy **2.** ZŠ rastlina skorocel (Plantago) **3.** star. drobný peniaz v spoj. *Kupil to za zlamanu bapku* – za

bagateľ **4.** obyč. v pl. STRŠ kôpky vymočeného ľanu, konopí
bapkovi príd. v spoj. *bapkovo ľistki* VŠ – listy skorocelu
bapski príd. týkajúci sa žien: *bapske reči* • *bapske ľiki* – bylinkárske lieky; *bapske veśeľe* ZŠ – hostina na tretí deň po svadbe; *bapska ďivoja* – rastlina divozel (Verbascum)
bapsko s zvel. pejor. SZŠ veľká, odporná žena
bara ž pult v obchode al. v hostinci
barab m ZŠ zried. robotník na železnici
baracka, baratka ZŠ ž marhuľa
barackovica ž STRŠ marhuľovica (pálenka)
barak m drevená ubytovňa: *V barakoch bivaľi vojaci*
baran m **1.** samec ovce • *Glupi jak baran* – veľmi; *Spuśčil śe jak baran na rohi* – riskantne konal **2.** ZŠ vrchná časť zariadenia na vytláčanie oleja zo semena
baranek i **baranček** m **1.** zdrob. malý baran **2.** kožušinový golier **3.** obyč. v pl. drobné biele obláčiky na oblohe • *Svata Hanka paśe baranka* – o teplom letnom dni
barankovi príd. kožušinový: *barankova čapka* – baranica
baraňačka ž STRŠ sorta neskorých jabĺk
baraňčarka ž SŠ baranica
baraňi príd. **1.** baraní: *baraňe meso* **2.** v spoj. *baraňi chvust* – rastlina divozel (Verbascum); *baraňa hlava* – huba kučierka (Sparasis)
baraňic śe nd ZŠ zried. mračiť sa, zazerať
baraňica ž baranica
baraňina ž baranie mäso
baraňuľka ž SŠ baranica (čiapka)
barboraš m ZŠ basista
bardar m brdár
bardo s brdo
bardzuško s SŠ škripec na krosnách na dvíhanie niteľníc
barchet m druh hrubšej tkaniny, barchet
barchetka ž šatka z barchetu
barchetovi príd. barchetový: *barchetova košuľa*
barchto DŠ, **barschto** ZŠ zám. bár(s)kto, hocikto, ktokoľvek
bari pomn. zried. mary
barilka ž SZŠ demižón
barjaki STRŠ zám. hocijaký
barla ž barla: *Chodzi o barlach*
barloh m zried. expr. brloh (neupravené prostredie)
barlovik m miest. nádoba na umývanie kuchynského riadu
barložina ž STRŠ expr. nečistota na tele
barnavi príd. STRŠ tmavohnedý: *barnavi gerok*
barśňec, barśňec ZŠ nd práchnivieť: *Barśňelo mu v koscoch*
barśňica ž SŠ rastlina archangelika (Archangelica)
barśňivina HŠ, **barśňivina** ZŠ ž práchnivina
baršan, baršoň JŠ m zamat
baršanka, baršoňka ZŠ ž zamatová šatka
baršanovi, baršoňovi ZŠ príd. zamatový: *baršanova huňka*
barvenek, barvinek m rastlina zimozeleň (Vinca)
barz príslv. veľmi: *Un barz dobri človek; Barz śe rada dohvara*
baržej, barźi i **barźik** SŠ príslv. **1.** viac, viacej: *Baržej už ňemohla uderic* **2.** zväčša, väčšinou: *Baržej śe ľem un totu robotu robil*
basa ž väznica: *Dostal mešac basi*
basaľiga ž ZŠ expr. v spoj. *Roscahla śe jak basaľiga*
basamuna SŠ, **basamuha** ZŠ ž stopa na tele po údere, modrina
basar, baśar ZŠ miest. m kontrabasista
basarkaňoš SŠ cit. vyjadruje počudovanie: *Ej, basarkaňoš, jake maš krasne nohavice*
basi pomn. kontrabas • *Nohi mu nabriňeľi jak basi* – veľmi opuchli
basom cit. začiatočné slovo rozličných zahrešení typu *basom ci ancijaša, ancikrista, hrob, oca, macir*
bastard m DŠ nemanželské dieťa
baśista m kontrabasista
baśka ž šuška (smreka al. borovice)
baterija ž vložka do vreckovej elektrickej lampy
batistovi príd. z batistu: *batistovi kabat*
batožisko s JŠ bičisko
batožňik, batoźňik SŠ m rastlina čakanka (Cichorium)
batuh JŠ, **batoh** VŠ m bič

baturni príd. zried. nachádzajúci sa pri vedomí: *Un už baturni*
baťoh, baťožak m ZŠ zried. batoh
baťuško m pravoslávny duchovný
bauchnuc dk ZŠ zried. expr. spadnúť: *Ňeraz som bauchla*
bavac śe nd SŠ det. baviť sa: *Bavaj śe s totu ľaľu*
bavečkac śe nd SŠ expr. bavkať sa
bavelna ž bavlna
bavic nd **1.** mať záľubu: *Bavilo ho okolo pčul robic* **2.** venovať sa niečomu: *Paropci večar baveľi karti* **3.** predvádzať niečo: *Budzeme bavic ďivadlo* • *Veľkeho pana bavil* – rozhadzovačne vystupoval **4.** varovať deti: *Ostala doma dzeci bavic* • *O dva mešace budze bavila* – bude rodiť **5.** DŠ hrať na hudobnom nástroji: *Hudaci baviľi calu noc*
bavic śe nd hrať sa (o deťoch): *Baviľi śe džmurkem, turkem, na śľepeho džatka, na pigi*
bavisko s hračka
bavjač m **1.** JZŠ kartár **2.** SZŠ zried. muzikant na svadbe **3.** SŠ zried. opatrovateľ detí
bavjačka ž **1.** ZŠ detská hra: *bavjačka na sojku* **2.** VŠ detská hračka
bavjanka ž SŠ zried. zabávanie sa mládeže
bavoľica ž SZŠ expr. žena
baźa ž SŠ det. ovca
baźička ž, obyč. v pl. bahniatka: *Na Kvetnu ňedzeľu śveca baźički*
baźiňec m SZŠ ovčí trus
bažic nd túžiť, dychtiť: *O čim človek ňezna, za tim ňebaži; Furt śe mi čereśeň baži* • *Ňe každi človek za jednim baži* – ľudia majú rozličné chute
bažni príd. STRŠ žiadostivý, chtivý: *bažni za peňeźami*
bdzec nd bzdieť
bdzikac śe nd JŠ strečkovať: *Kravi śe bdzikaju*
bdzina, bzina, bzdzina ZŠ ž črevné plyny • *Bdzinu do ruki ňeulapiš* – v niektorých veciach si neporadiš; *Vlasna bdzina ňeśmerdzi* – vlastné neduhy si nepriznávame; *Sen i bdzina su rodzina* – snom netreba veriť; *Ľita jak bdzina po gačoch* – chaoticky pobehuje
be cit. napodobňuje zvuk vydávaný ovcou, kozou • *Stoji tam jak be* – trápne mlčí; *Ňepovedzel aňi be, aňi ce* – nič nepovedal
bebeľak, bembeľak SŠ pejor. m tupec, sprosták
becuheľ m SŠ pejor. tupec, hlupák
bečec, bľečec okraj. nd **1.** bečať: *Ofca, baran, ceľe i koza beči* **2.** expr. falošne spievať
bečeľovac śe nd znášať sa: *Šumňe śe bečeľoval'i*
bečka, bočka JZŠ, **bačka** VŠ ž sud: *bečka kapusti* • *Žena tlusta jak bečka* – veľmi; *Kravi jak bečki išľi z paśeňa* – veľmi ožraté
bečkoš m ZŠ kameň na zatlačenie kapusty v sude
bečkovi príd. sudový: *bečkova kapusta*
bečulka ž zdrob. súdok
bedakac nd bedákať: *Co tu teľo bedakaš?*
bediner m zast. panský sluha
bedľa ž STRŠ huba bedľa (Lepiota)
bednar m debnár
bedranka ž JŠ chrobák lienka (Coccinella)
bedreňec m ZŠ bočná časť konského postroja
bedreňič m ZŠ rastlina bedrovník (Pimpinella)
beduľic nd JŠ expr. biediť: *Či ja muśela tak beduľic, kebi muž ňebul pil*
befeľ m zast. rozkaz: *Prišol befeľ, že muśime ustupic*
befeľovac nd zast. oznamovať: *Dochtor mu befeľuje, že śe vizdraveje*
behac nd iba v rozkaz. spôsobe: *Behaj za ňim, žebi śe vracil* – bež
behac śe nd mať čas párenia (o krave): *behana krava*
behaňica ž STRŠ zried. hnačka: *Dostal behaňicu*
behi pomn. zaoblené podstavce kolísky
bechnuc dk neos. SŠ expr. udrieť: *Bechlo s ňim o źim*
bejdaček m expr. hlupáčik: *S bejdačkem co chceš, ta zrobiš*
bejdak m hlupák: *Ti bejdaku, ňemišaj śe do teho*
bek m STRŠ bečanie: *V košaru bul taki bek*
bekeraj m zast. zákusok
bekeš m zast. dlhý súkenný kabát
belave s spodst. **1.** modridlo na bielizeň **2.** modrá farba do vápna na bielenie **3.** STRŠ modrina na tele

belavec nd modrieť: *Ked človek umira, ta mu belaveju paznokce*
belavi, bilavi SŠ prid. modrý: *belave ňebo, bilave lachi* • *belavi kaminek* – moridlo
belavic, bilavic SŠ nd **1.** zjasňovať bielizeň modridlom **2.** JŠ expr. klamať: *Ej, znaš ti belavic, chto bi ce ňepoznal, ta bi ci i uveril*
belavka ž SVŠ modridlo na bielizeň
belpuch, belbuch, belpušek m ZŠ rastlina podbeľ (Tussilago)
beltac nd SŠ miešaním kaliť
beltuha ž SŠ zakalená nechutná tekutina
beluška ž STRŠ zried. lúčna tráva
beľanka ž SŠ sorta čerešieň
beľec še, biľec še SŠ nd belieť sa: *Vlasy še mu beľeli; Žita i pšeňice už še biľeja*
beľingac še nd STRŠ natriasať sa: *Podharľina še mu až beľingala*
beľiš m ZŠ druh tenšieho koláča: *beľiše z brendzu*
beľkotac nd ZŠ expr. brblať, mrmlať: *Pijani ľem tak beľkotal*
beľmo, biľmo SŠ s beľmo
beľuš m STRŠ druh koláča al. pagáča: *Beľuš bul s kapustu abo s tvarohom*
bemberica ž ZŠ lavórovica
bendzin m benzín
bendzina ž JŠ zried. mláťačka
bendzinka, bendzjerka JŠ, **bendzurka** JVŠ, **bendzilka** SŠ zried., **benzinka** ZŠ, **benzilka** SŠ zried. ž mláťačka
benedik m ZŠ rastlina kuklík (Geum): *Benedik privijaľi na paľec, ked še obiral*
benziňak m JŠ zried. motor na benzín
benziňar m ZŠ zried. pracovník na benzínovej pumpe
beňdžar m STRŠ zried. expr. názov pre Poliaka: *Beňdžare priňešľi beňdžarskej vutki*
bepko m STRŠ zried. expr. domased
beraci prid. SŠ dravý: *Beraca voda šicko bere zaradom*
berber m ZŠ zried. expr. zlodej: *Pred takim berberom ňič ňeopstoji*
berdeholt m ZŠ zried. pohostenie po svadbe (v nedeľu)
bereciňec m STRŠ zast. žalár
berko m ZŠ žart. zlodej: *Berko šicko porve, co ňeprivadzeno*
berňak m STRŠ zried. daňový úrad
besperačňik m ZŠ expr. potvora: *Ach, ti ľucki besperačňiku!*
besperak m STRŠ zried. huncútstvo • *Robi mi na besperak* – natruc
besprestaňa prísl. neprestajne, stále
beśeda ž **1.** priateľský rozhovor, debata: *Beśeda še tam vedla o ňej* **2.** reč, spôsob hovorenia: *Ňehaňbi še za našu beśedu* • *Jaki človek, taka beśeda* – podľa reči poznať človeka
beśedľivi príd. zhovorčivý
beśedovac nd **1.** hovoriť, rozprávať: *Teľo beśeduje, až plano sluchac* **2.** debatovať, rozprávať sa: *O tim škoda beśedovac*
bešeroni pomn. STRŠ žart. nohavice
beštac nd STRŠ zried. karhať: *Bešta ho za neporjadnu robotu*
beštajger m obuv. háčik na obuv
bešteľovac **1.** dk rezervovať: *Už napredek sebe bešteľuje mesco* **2.** dk i nd zried. obstarať, obstarávať: *Skľepar raz-dva bešteľuje, ked daco ňima*
beštija, bestija pejor. ž **1.** zlý, surový človek: *Bestija porażena!* **2.** miest. pobehlica: *V mesce pulno beštijoch*
beteha ž expr. **1.** potvora: *Ta to beteha ten človek* **2.** liehovina: *Oľabaľi še tej betehi, ta su jak glupe*
beteľak m STRŠ pejor. hlupák
betlehem, betľehem miest. m skrinka s plastikou narodenia Ježiša pri vianočných hrách: *Anďel ňeše betlehem, za ňim idze Stach, Kubo a stari*
beťar m huncút: *Paropci, to veľke beťare*
beťarski prísl. huncútsky: *Beťarski na ňu podžmurkal*
beťarski príd. huncútsky: *Mala take beťarske oči*; pren. *beťarski kalap* – nevšedný, pozoruhodný
bez, beze predl. v istých spojenia vyjadruje chýbanie niečoho: *Ľeci jak bez uč; Pije jak bez dna; Ostal bez pameci; Až bez pričini še trapi* • *Ľeži jak bez sebe* – ako v bezvedomí; *Bez cukru kava, bez rozumu hlava* – všetko si žiada kompletnosť

bezbožni príd. bezbožný
bezbožňictvo s STRŠ bezbožnosť
bezbožňik, bezbožňik SŠ m bezbožník
bezdnovi príd. STRŠ zried. bezodný: *Bohače maju bezdnove kešeňe*
bezdušňe prísl. STRŠ zried. nesústredene: *Tak bezdušňe še s ňim dohvarala, bo na inše miśľela*
bezočivi, bezočľivi miest. príd. bezočivý
bi čast. by: *Fras bi jich trimal, až bi jich trimal i s mišami; Tu bi ci še pačilo* • *Ta jak bi ňe* – pravdaže
bic[1] nd **1.** biť, udierať: *Ona vecej bita jak sita* • *Chlapci biľi pigi, labdu, fodbal* – hrali sa **2.** údermi spôsobovať bolesť: *Biľi ho jak hada* **3.** zabíjať: *Jutre budzeme šviňu bic* **4.** pravidelne pulzovať, odbíjať: *Šerco mi bilo jak dzvun; Naša hodzina bije* **5.** ubíjaním spracovať: *Fudamenti biľi s perľikem; Idze bic beton* **6.** raziť peniaze: *Miśľice, že mňe doma minca bije* **7.** silno burácať, rachotiť: *Kanoni biľi; Peruňi bija* **8.** ZŠ zried. doliehať, pôsobiť: *Ceplo bije od slonečka, Bida ho bije* **9.** podobať sa: *Bije na oca toto dzecko*
bic[2], **buc** miest. nd **I. 1.** byť, existovať: *Dakedi bulo fšeľijak; Ľudze jest i dobre i plane* **2.** konať sa: *Jutre ma bic muzika* • *Ňech budze na tvojim* – podľa teba; *Budze, co budze* – už len nejako bude **3.** zdržiavať sa: *Našo buľi ftedi na poľu; Doma je ňit* **4.** nachádzať sa: *Vuz je pod šopu; Tu možu bic i hadzi* **5.** pochádzať: *Jeho dzedo bul z Poľšči* **II.** vyjadruje **1.** totožnosť: *Bul tam za pastira; Ňemože bic každi pan* **2.** hodnotenie: *Do roboti bula jak osa* • *Na to ce jest* – to sa ti hodí; *Nad ňeho ňit* – je najlepší **3.** vlastnosť, stav: *Un už inakši ňebudze; Už bulo pokošeno* • *Un budze cośka chori* – asi je chorý; *Bul pri peňeźoch* – bol bohatý
bic še nd **1.** biť sa, ruvať sa: *Biľi še s nožami* **2.** uchádzať sa o dievča: *Paropci še na ňej biľi* **3.** páriť sa (o kobyle): *Kobula še nam bije*
bicigeľ, baśigeľ SZŠ, **bajsikeľ** STRŠ m bicykel
bicigľovac še nd bicyklovať sa: *Ňezna še bicigľovac*
bič m bič: *Bič pľetľi z cveren; Znal pukac s bičom* • *Tak še chitro ožeňil, jak kebi s bičem prasnul* – veľmi rýchlo; *Z ňičeho aňi bič ňeupľeceš* – na všetko sú potrebné prostriedky; *Sam na sebe bič caha* – vrhá sa do nešťastia; *Kruci jak furman s bičem* – vyhovára sa; *Po gazdovi bič, po džadovi ňič* – čo po nás zostane; *bič Panej Mariji* – rastlina ľubovník (Hypericum)
bičafka ž STRŠ zried. hnačka
bičak m JZŠ zried. vreckový nožík
biček m **1.** zdrob. býček • *Taki vipaśeni jak biček* – veľmi tučný **2.** ZŠ žart. rázporok na nohaviciach
bičik m súčasť krosien na upevnenie plátna na návoji
bičisko, bičjesko JZŠ s bičisko
bičkoš m ZŠ bitkár
bida[1] prísl. zried. beda: *Ked ňebudze po jeho, ta bida; Bida tej ňevesce, co ju švekra ňechce*
bida[2] ž **1.** bieda, núdza, chudoba: *Ked maš zarna i bandur, ta tebe bida ňič ňezrobi* • *Bida ho pricisla* – donútilo ho; *Bida bidu najdze, choc i slunko zajdze* – rovnaki chudáci sa ľahko nájdu **2.** starosti; trápenie: *Co ti znaš o mojej bidze; Ňeceš še bidze druheho, bo tvoja za chriptem;* • *Ľedvu bidu to zrobil* – horko-ťažko; *Ňezadavaj sebe bidi* – neznepokojuj sa; *Bida i na pecu najdze človeka* – pred biedou neujdeš **3.** expr. o človeku: *Ňit vekšej bidi jak pijana baba; Idz, ti bido, ode mňe!* **4.** STRŠ expr. dvojkolesový vozík, kára **5.** expr. ženské genitálie: *Krem totej bidi ňemala ňič* **6.** piskot v peci: *Ked piśči bida v šparhece, ta treba ju zapľuc*
bidač ž hromad. expr. miest. bedač: *Tu šicko bidač, chudoba*
bidaček m zdrob. chudáčik
bidačic nd miest. VŠ biediť
bidačina ž expr. miest. bedár: *Taka bidačina, lata na lace*
bidak, bidňak JVŠ m chudák: *Un veľki bidak pri svojej žeňe*
bidaric nd SŠ biediť: *Bulo teho bidareňa na śvece*
bidenko s SŠ zried. úbožiačik

bidlo[1] s, často ako pomn. **1.** súčasť krosien: *Zos čoľňikom še preruci a s bidlom še uderi* **2.** drúčik: *Na bidlo še lachi zaveśiľi*
bidlo[2] s **1.** domáce zviera: *Poznal svuj dzvonek na druhim bidľe • Dobre bidlo – ľeňivi pes* – nemá čo robiť **2.** pejor. neokrôchanec, hlupák: *Hlupa jak bidlo, ňezna še čeho lapic*
bidľatko s ZŠ expr. bydľa
bidľen, bidľaň, bidlaň m DŠ rúčka na cepoch
bidni príd. **1.** chudobný: *U nas barz bidne ľudze • Pan kolače, a bidni plače* ZŠ – úbožiak nemá ani čo jesť, kým pán sa prejedá **2.** úbohý, slabý: *Šicko na mojej bidnej hlave; moje bidne nohi; bidne śiroti* **3.** chudý: *Taki je bidni na tvari*
bidnosc ž STRŠ zried. veľká bieda: *Jak ja še dostal do tej bidnej bidnosci.*
bidnuc nd chradnúť: *Cośka še pochorel i začal bidnuc*
bidňata pomn. úbožiatka: *Jedľi bi, bidňeta, až še treśa*
bidňatko s úbožiatko: *Toto bidňatko še už take narodzilo*
bidňe prísl. **1.** chudobne, skromne: *Bidňe še žilo i bidňe jedlo* **2.** zle, chorľavo: *Bidňe vipatraš*
bidňica ž HŠ expr. chudobná žena
bidota ž hromad. expr. bedáč: *U nas vecej bidoti jak bohačini*
bidovac nd **1.** trieť biedu **2.** trápiť sa, trpieť: *Biduje, bo ho mocno noha boľi*
biduľaček m JŠ expr. chudáčik
biduľinki príd. zried. expr. slabý, mizerný: *biduľinki falatek ženi*
biduľka ž STRŠ expr. chuderka
bidzic nd miest. DŠ biedi'
biga ž SŠ mur. klenba polkruhovej podoby
bigi pomn. SŠ mur. forma na klenbu pivnice
bigľajz, biglajz VŠ m hladidlo
bigľovac, biglovac VŠ nd hladiť (bielizeň, šaty)
bichres, bikres, bikreso ZŠ m expr. zlý chlapec (nadávka)
bijačka ž **1.** STRŠ kratšia časť cepov **2.** SŠ doštička na ubíjanie niečoho: *S bijačku še hnuj ubil na voźe* **3.** DŠ palička na udieranie po pige
bijadlo s, **bijadla** pomn. VŠ súčasť krosien na ubíjanie
bijak m **1.** SŠ kratšia časť cepov **2.** STRŠ hráč s pigou
bijomak m VŠ ker borievka (Juniperus)
bik m býk (plemenný i vykastrovaný) l *Vipaśeni jak bik* – tučný
bilavasti príd. modrastý, belasistý
bilave s spodst. modridlo (na bielizeň)
bildung m ZŠ zried. výchova: *Mal taki bačofski bildung*
bilek, bilček SŠ, **biltek** HŠ m bielok (vajca)
bilet, biľet m ZŠ zried. lístok: *Na mašinu mušiš mac bilet*
bili príd. **1.** biely • *Taki bili jak krejda* – výrazne biely **2.** svetlý, bledý • *bila kava* – s mliekom; *bila muka* – pšeničná; *bili chľib* – z pšeničnej múky; *za bileho dňa* – za denného svetla; *až do bileho rana* – do svitu; *bile kvitki* – rastlina margaréta (Leucanthemum); *bile śľivi* – sorta bielych sliviek; *bili chrobak* – larva chrústa
bilko DŠ, **biltko** SZŠ s bielko (vo vajci)
bilkušek m SŠ rastlina podbeľ (Tussilago)
bilo prísl. bielo • *Muj muž taki: čarno, čarno, bilo, bilo* – na všetko pristane
biluvka ž SVŠ sorta skorých žltých sliviek, bielych čerešní, skorých jabĺk
biľ **1.** ž SVŠ zemiaková vňať **2.** m JZŠ v spoj. *čarni biľ* – liečivá rastlina (?): *Ma žvolte kvitki a je na zapaľeňe pľucoch*
biľačka ž SZŠ krava bielej srsti
biľak m STRŠ **1.** kôň bielej srsti **2.** huba rýdzik korenistý (Lactarius piperatus)
biľanka ž **1.** SŠ zemiaková vňať **2.** VŠ biela slivka
biľe prísl. SŠ v spoj. *To bilo biľe dňa* – za bieleho dňa; *Biľe dňa prišol do nas* – za svitania
biľe pomn. SŠ druh húb (?): *Biľe, to take veľke hubi, co še u nas ňezbiraju*
biľetka ž ZŠ zried. lístok (cestovný)
biľic nd **1.** natierať stenu vápnom **2.** polievaním robiť plátno bielym
biľica ž SZŠ biela slivka
biľina[1] ZŠ, **biľizna** SŠ ž biely ženský odev
biľina[2] ž VŠ zemiaková vňať

biľka ž STRŠ expr. stebielko: *Ľem das dva biľki śena zožrala*
biľučički príd. expr. bielučičký
biľučki, biľutki príd. expr. bielučký • *Biľučkeho dňa prišol do nas* – už za rána
bimbac nd VŠ zried. zvoniť
bimbalka ž ZŠ zried. zvonček (najmä na zvierati)
binda ž ZŠ zried. opasok
bindas m VŠ kováč. ťažká sekera s dlhou rúčkou
bindľa, bingľa ž STRŠ **1.** pás, opasok **2.** viazanka, kravata
birda ž SZŠ kôpka kameňov nazbieraných pri oraní
birdi neskl. DŠ v spoj. *hore birdi* – hore nohami: *Poprevracaľi stoli hori birdi*
bireš m želiar: *Bul za bireša*
birešovac nd byť želiarom
birkati, birkasti príd. SŠ zried. kučeravý: *birkate vlasi*
birmovaňe s birmovka
birmovni príd. súvisiaci s birmovkou: *birmovni ocec*
biroš m SŠ zast. obecný sluha
birovac nd vládať: *Chto jak biroval, tak robil*
birovac še nd zried. vládať, mať silu: *Večar ja už še ňebirujem*
bis neskl. ZŠ v spoj. *Jaki semel, taki bis* – sú rovnakí
bistatovac nd **1.** uisťovať: *Bistatoval mi, že vraci* **2.** ručiť: *Bistatoval mi za ňu*
bistoš část. miest. naisto, určite: *Žebi to bistoš bulo*
bistoška ž ZŠ zried. zatvárací špendlík
bistovňe prísl. zried. určite: *Bistovňe un še vraci*
bistri príd. **1.** rýchly: *Ma taki bistri chud* **2.** chápavý: *bistri chlapec*
bistricki, bestricki SŠ, **biśtricki** STRŠ príd. v spoj. *bistricke śľifki* – sorta sliviek
bistrička ž SZŠ sorta sliviek
bistrina ž ZŠ silnejší prúd rieky
bistro prísl. zried. bystro: *Tak bistro grača*
biśvet m SŠ pejor. niktoš: *Vidala še za takeho biśveta*
bitandžina ž hromad. expr. huncútski ľudia
bitandžisko m expr. huncútisko
bitang, bitanga zried. m expr. huncút
bitangovac nd stvárať nezbedy; daromníčiť
bitaňstvo s huncútstvo, lapajstvo: *Na bitaňstvo ho jest • Slabi na rozum, mocni na bitaňstvo* – nesúci len na lapajstvo
biti príd. v spoj. *bita draha* ZŠ – hradská
bitka ž **1.** ruvačka: *Paropci še daľi do bitki* **2.** výprask: *Doma me čeka bitka*
bitkar, bitkoš m SŠ miest. bitkár
bitňik m ZŠ bitkár v spoj. *I bitňik, i pitňik* – niekto rýchly aj do bitky, aj do pijatiky
bivac nd bývať (mať bydlisko): *Un biva v mesce*
bivaľec m STRŠ miest. obyvateľ: *Ja tutejši bivaľec, ale ti śvetovec*
bivaňe s byt
bivni, bevni JVŠ príd. voľný, nie tesný
bivno, bjevno JZŠ **I.** prísl. voľno: *Ked ňeveľo ľudzi, ta v chiži bivno* **II.** část. JZŠ asi, zaiste: *Bjevno zapomnul prisc*
bivňe část. SZŠ vyjadruje uistenie: *Možeš odejsc, kedi ľem bivňe zochceš*
biznes m neskl. zried. starosť: *To ňe tvuj biznes*
bizovni príd. istý: *Zachraňil ho od bizovnej śmerci*
bizovňe část. určite: *Un už bizovňe ňežije*
bižalma ž STRŠ strom dula (Cydonia) i jeho plod
blacisti príd. miest. plný blata: *blacista draha*
blahac nd úpenlivo prosiť: *Pital, blahal notara*
blahoslavenstvo s požehnanie: *Rodiče jim daľi blahoslavenstvo*
blahoslavic nd zried. chváliť: *Za to ce ňebudu blahoslavic*
blajmontok m STRŠ lomoz, hurhaj
blajmontoki pomn. SŠ hýrenie, flámovanie: *Blajmontoki trimal*
blajmontokovac nd SŠ lumpovať
blajvas, blajvaz ZŠ, **blavjas** SŠ m ceruza
blajvok m mur. olovnica: *Priklada blajvok ku sceňe*
blajvokovac nd mur. používať olovnicu: *Blajvokovaľi rohi*
blana ž **1.** blana: *Vajco ma blanu • Take jak blana* – veľmi jemné **2.** VŠ sklená okenná tabuľa
blaňar, blanar STRŠ, **oblaňar** JVŠ m oknár
blaňec m SŠ vajce sliepky znesené bez škrupiny
blaňi príd. ZŠ v spoj. *blaňe vajco* – bez škrupiny

blatni príd. JŠ zablatený, plný blata: *blatna draha*
blatňik m JŠ súčiastka osi na voze: *Pod ľoňikom je na ośi blatňik* • *Minar od muki, zlatňik od zlata, blatňik od blata* – prostredie poznačí všetko
blato s blato • *Ma peňeźi jak blata* – veľa; *Zbil ho na blato* – veľmi; *Pridze ľeto, vischňe blato* – nepríjemnosti časom pominú; *Umij śviňu, a ona zaś ľem do blata ľehňe* – prirodzenosť sa nezmení
blavač, blavat SŠ m rastlina nevädza (Cyanus)
blazen m blázon • *Robi z ňeho blazna; Ma ho za blazna* – vodí ho za nos
blazeňski príd. bláznovský: *Zešol na blazeňski rozum*
blaženi príd. zried. blažený: *Maju blaženi život, bo jeden druheho šanuje*
blicha, bľicha JŠ ž blcha: *Blichi ho pokusaľi* • *Blicha psa ňeopuśći* – tak ľahko sa toho nestrasieš; *Chto śe so psom zabavja, ten s bľichami narabja* – treba pamätať na následky; *Na bľichu pušku ňetreba* – drobných nepríjemností sa možno ľahko zbaviť
blišačka ž ZŠ blšací trus
blišeňec VŠ, **blišiňec** ZŠ m blšinec
blomba ž plomba
blombovac nd plombovať: *Išla dac blombovac zubi*
bloščica ž ploštica
blud m **1.** hlúposť: *Ňehutor take bludi* • *Rospravjac, robic do bludu* – zle **2.** nedorozumenie: *Veľki blud medzi ňima* **3.** zried. klamstvo, lož: *Furt ľem bludi hvari* **4.** nepríčetnosť: *Blud śe ho lape* **5.** veľké množstvo: *Do bludu śe teho naňivočilo* • *Do bludu pitaľi* (o cene) – veľmi veľa
bludar m tulák: *Chodzi jak bludar*
bludem prísl. SŠ voslep, na neisto: *Ľem tak išol bludem, bo ňeznal drahu*
bludni príd. **1.** nepríčetný: *Otkedi mu žena umarla, ta chodzi jak bludni* **2.** túlavý v spoj. *Chodzi jak bludna ofca* – o túlavom človeku
bludňica ž STRŠ zried. expr. klebetnica: *Bludňica po valaľe bludi roznośi*
bludzic nd blúdiť • *Bludzi v rozume* – je pomätený
bludzifka ž ZŠ včel. cudzia včela v úli: *Bludzifka zapachňe po cudzich fčeloch, ked ku ňim pridze*
bluk m STRŠ expr. ponevieranie sa: *Na ňič ňebul valušni, ľem na bluk a ňičňerobeňe*
blukac nd SŠ zried. ťahať sa: *Śicko zle za tebu bluka*
blukac śe nd ponevierať sa: *Ňema co robic, ta śe bluka po večarkoch; Kolo cintira śe chorobi blukaju*
blukačka ž ZŠ expr. ponevieranie sa: *Život, to ňe blukačka, aľe robota*
bluki pomn. STRŠ zried. vohľady: *Každu sobotu buľi bluki*
blukosuka ž pejor. ZŠ pobehlica
bľacha ž **1.** plech na krytie strechy **2.** miest. STRŠ pomn. platňa na sporáku: *Na bľache śe śicko varilo* **3.** časť pluhu: *Bľacha na pluhu odharnuje źim nabok*
bľachar m miest. ZŠ drotár
bľachovňa ž STRŠ zried. továreň na výrobu plechu
bľajvazovac nd ZŠ balamutiť, zavádzať, miasť: *Skľepar znal bľajvazovac ženi*
bľancar m **1.** ozdobný pliešok **2.** škvrna na koži: *Po ceľe mal bľancare, take špľachi* **3.** SZŠ obyč. v pl. rybie šupiny
bľask m **1.** blesk, ostrý svetelný efekt: *Taki bľask davalo na ňebe* **2.** svetlý odraz: *Od meśaca taki bľask bul na vodze*
bľašeni príd. plechový: *bľašeni dach; bľašeni harčušek*
bľašenka ž plechová nádoba: *S bľašanku śe išlo po mľiko*
bľašeňak m ZŠ železný hrniec
bľaška ž ochranný pliešok na podošve topánky
bľat m SŠ plochá časť kosy, noža ap.: *Kosa ma bľat a prut*
bľedi, bľadi JŠ, ZŠ príd. bledý • *Bľedi jak scena* – veľmi
bľednuc nd blednúť: *Začala bľednuc od strachu*
bľedňačka ž SŠ choroba blednička, chloróza
bľedofijalovi príd. bledofialový: *bľedofijalove kvitki*
bľedoružovi príd. bledoružový: *bľedoružove lachi*

bľedučki, bľedučički príd. expr. bledučký, bledučičký
bľejch, bľech JVŠ, **bľich** SŠ m **1.** miesto na bielenie plátna: *Platno śe viscjeralo na bľejch* **2.** zariadenie na bielenie plátna **3.** miest. podšívka na sukni: *Bľech śe mi ostrambal*
bľekotac nd ZŠ bľačať: *Ovečki bľekotaju, bo ňeznaju bečic jak stare ofce*
bľen, bľin STRŠ m rastlina blen (Hyoscyamus) • *Pivo horke jak bľin* – veľmi
bľendovac nd ZŠ nov. oslepovať ostrým svetlom
bľesk m SŠ odblesk: *Taki bľesk bil od teho ohňa*
bľički pomn. VŠ remes. posuvné kliešte
bľichadlo s DŠ miesto na bielenie plátna
bľichavi príd. STRŠ zablšený: *bľichavi pes*
bľikac, bľinkac ZŠ, **bľikotac** SŠ nd blikať: *Lampka bľika*
bľiknuc dk bliknúť: *Śvetelko ľem raz bľiklo i zhaslo*
bľindac nd ZŠ expr. celembať: *Otarhnuti rukav ľem tak bľindal*
bľindaj m ZŠ expr. pobehaj
bľint m ZŠ v spoj. *za bľint* – bez ťažkostí: *Teraz za bľint davaju pľace*
bľiňčkac nd ZŠ expr. motať sa
bľiňčki pomn. ZŠ expr. skrývačka (hra)
bľiňčko m ZŠ expr. pobehaj
bľisk m SZŠ zried. bleskový pohľad
bľiskac nd blýskať: *Ľem tak bľiskal s očami*
bľiskac śe i **liskac śe** nd **1.** neos. blýskať sa: *Bľiska śe, budze hermota* **2.** SŠ lesknúť sa: *Ľem tak śe bľiskaju na ňej šmati*
bľiski príd. **1.** priestorovo neďaleký: *Najbľiši valal tri kilometre* **2.** časovo skoro nasledujúci: *V bľiskim čaśe śe doznaš* **3.** spojený rodinnými vzťahmi: *To naša bľiska rodzina*
bľisknuc dk hodiť pohľad: *Bľiskla na mňe s očami*
bľisknuc śe dk **1.** neos. blysknúť sa: *Bľisklo śe i zahermelo* **2.** zasvietiť (o slnku): *Kebi ľem kus slonko bľisklo*
bľisko I. prísl. blízko: *Skľep mame bľisko* **II.** predl. neďaleko: *Bul už bľisko mesta* • *Bľiskoś tarhu, kupiš, a ňepredaš* SŠ – dávaj si pozor, môžeš dostať bitku **III.** část. skoro, takmer: *Ma už bľisko dvacec roki*
bľiskutka ž STRŠ expr. čačka: *Ľem take bľiskutki vihaduje*
bľiśćaci príd. lesklý: *bľiśćace gombički; bľiśćaci čepec*
bľiśćak m STRŠ lajblík s lesklými ozdobami
bľiśćec śe nd blyšťať sa • *Bľiśći śe jak zlato* – veľmi
bľiśćic nd STRŠ zried. leštiť (topánky)
bľizučko prísl. expr. veľmi blízko
bľiźňački pomn. JŠ dvojité hrnce
bľiźňak m SZŠ dvojča
bľiźňeta pomn. dvojčatá
bľižic śe nd blížiť sa: *Źima śe bľiži*
bľuc, bľuvac JŠ nd vracať (jedlo): *Bľuc śe mi chce od teho*
bľuchaňina, bľuchtaňina miest. VŠ ž nekvalitné jedlo
bľuchcic nd VŠ zle, nechutne variť
bľuchta ž STRŠ núdzová zeleninová polievka: *Za vojni zme bľuchtu variľi*
bľuchtac nd STRŠ expr. ťažko sa vyjadrovať (obyč. v cudzom jazyku): *Fšeľijak zme bľuchtaľi v tim Ňemecku*
bľunda ž ZŠ nekvalitné jedlo al. nápoj
bľuska ž blúzka (horná časť ženského odevu): *hlatka bľuska prez paska*
bľuskac nd STRŠ blikať: *Bľuskal s baterku*
bľuvacini pomn. vývratok (zo žalúdka)
bľuza ž **1.** vrchná časť mužského obleku **2.** ZŠ zried. blúzka (ženského odevu): *Bula bľuza, pufi na ňej*
bľuzečka ž zdrob. blúzička
bo I. spoj. lebo: *Idz, bo ce čeka* **II.** část. či: *Bo ja znam, mišľiš? Oj, bo to život češki!*
bobaček m expr. dieťa: *Ti muj bobačku mali!*
bobak, bebak STRŠ m det. strašidlo: *Ňeplač, bo ce veźňe bobak*
bobaľka ž, **bobaľok** m VŠ **1.** opekanec: *Bobaľki śe na Veľiju zapravjaľi s makem* **2.** ZŠ šúľok na krmenie husí
bobek m **1.** trus menších zvierat: *koźe bopki* **2.** ovocie borievky
bobo s det. strašidlo
bobočki pomn. VŠ makové zrnká

boboňec m JZŠ rastlina pupenec (Convolvulus): *Vodni boboňec proci suchej chorosci*
boboňoš m JZŠ bosorák
bobošek m SZŠ det. strašidlo
bobruna i **bobrunka** SŠ, **babrunka** SZŠ ž chrobák lienka (Coccinella) • *Taki mali jak bobrunka* – veľmi
bobuľka ž miest. HŠ hrsť vyčesaných konopí
bocan SŠ, VŠ m bocian
bocman m sorta jabĺk
bocun m SŠ expr. zried. v spoj. *taki jak bocun* (o zachmúrenom človeku)
boček m tvrdý obal knihy
bočic nd bočiť, strániť sa: *Boči od ľudzi*
bočic še nd gániť, zazerať: *Boči še, jak kebi me chcel potirkac*
bočkora ž i **bočkor** m okraj. krpec: *Poradni bočkor bul z jedneho falatu skuri* • *Bočkor do bočkora a bota do boti* (o odrieknutí nevhodného nápadníka)
bočkoroš m SŠ expr. bedár
bočkovac nd ZŠ zried. zaliečať sa v spoj. *Bočkuje mu jak krava biku*
bočna ž spodst. ZŠ miestnosť v hostinci pre vybraných hostí
bočni príd. **1.** bočný, postranný: *bočna deska na voźe* **2.** vedľajší: *bočna uľička* • *bočni kupec* – nadháňač
bočňica ž **1.** bočná doska postele **2.** JŠ bočná doska na voze
bočňik, bočňak ZŠ m, obyč. v pl. remeň na bokoch koňa: *Za bočňiki caha kuň vuz*
bodac, bosc SZŠ nd klať (rohami): *Tota krava bodze*
bodaj, bohdaj ZŠ zried. část. bodaj: *Bodaj ho i s takim časem; Bodaj ho fras ulapil* • *To ľem tak bodaj bi bilo* SŠ – len-len; *Bodaj bi ňe* – pravdaže
bodajak prísl. DŠ hocijako: *Jemu to bodajak dobre*
bodajaki zám. DŠ hocijaký
bodajco zám. DŠ hočičo: *Bodajco mu navarim, un šicko zi*
bodajdze prísl. DŠ hocikde: *Taku robotu bodajdze najdze*
bodajchtori zám. DŠ hociktorý: *Bodajchtora bi za ňeho pošla*
bodľač ž hromad. bodľač: *Jarec sama bodľač*
bodľina ž obyč. v pl. SZŠ pichliač ježa
bodurka ž SZŠ druh ženskej sukne: *vizbirana bodurka*
bodvanka, bodvana STRŠ, **bodvaňa** ZŠ zried. ž kúpacia vanička
bodžoch, bdžoch, bzdoch m pejor. SŠ zapáchajúci človek
bogar JZŠ, **bomgar** SZŠ m ovad • *Ma un bogaroch* ZŠ – je prefikaný
bogdan m ZŠ zried. bocian
bogiňa ž **1.** pejor. neupravená žena **2.** bosorka: *Bogiňa ho odmeňila*
bohacic še nd SŠ zried. bohatnúť: *Mudri še bohaci, glupi traci*
bohactvo s bohatstvo • *Najľepše bohactvo zdrave; Bohactvo – zavisc, chudoba – ňenavisc* – bohatstvo plodí závisť
bohač m boháč
bohačka ž boháčka
bohačina ž JŠ hromad. expr. boháči: *Richtar, natar, pľeban, to naša valalska bohačina*
bohapraźni príd. STRŠ zried. neveriaci v Boha: *Krescan bul, katoľik, ľem un taki bohapraźni ostal*
bohati príd. bohatý • *Ftedi budze bohati, jak pes budze rohati* (o lenivom al. nešikovnom človeku); *Bohati še čuduje, čom chudobni hladuje* – bohatý chudobného nepochopí
bohatňec nd bohatnúť: *Z paľenki kačmare bohatňeju*
bohato prísl. bohato: *Jabloň bohato zarodzila*
bohofstvo s STRŠ zried. veliká šstvo
bohovac nd bohovať: *Ňepomože ci bohovac*
bohzavaruj část. STRŠ božechráň
bohzna prísl. SZŠ nevedno: *Bohzna, kedi še vraci*
bochraň část. expr. bohchráň: *Bochraň ci tam isc!*
bojac še i **boječkac še** nd det. báť sa: *Ňebojaj še!*
bojaci JVŠ, **bojani** STRŠ zried. príd. bojazlivý • *Taki bojani jak Jan ňepokersceni* – veľmi bojazlivý
bojaźľivi príd. bojazlivý • *Bojaźľivi kratko živi* ZŠ – bojazlivosť skracuje život
bojaźľivo prísl. bojazlivo
bojisko s **1.** SŠ holohumnica: *Na bojisku še mlacilo* **2.** ZŠ humno, stodola • *Jake bojisko, taki gazda* – podľa stodoly poznať gazdu

bojno prísl. STRŠ bojazlivo: *Bojno išol, bo bľisko bul cintir*
bojtar m zast. **1.** pastier zvierat: *Bojtar statki pas abo i śviňe* • *Ľita jak bojtar* – stále behá **2.** miest. pomocník pastiera
bok m **1.** bočná časť tela: *Kľuje me v boku* • *Ľem tak sebe potpirala boki* – nič nerobila; *Až še za boki chital od śmichu* – veľmi sa smial; *Dal mi ten po boku; Dostala ona po boku* (o veľkom ublížení); *V suchim roku kravu koľe v boku* – býva lačná; *Pul śviňi, to bok slaňini* – pôlt **2.** bočná časť predmetu al. priestoru: *Krosna maľi dva boki* • *Stal na boku* – stranou; *Skľep maľi pod bokem* – blízko; *Jich valal tak bokem od drahi* – trocha ďalej od cesty; *Išol od boka do boka* – potácal sa; *Ľem zme z boka čuľi* – mimochodom; *Tak bokem še doznal* – náhodou
bokaňča, bogaňča SZŠ ž, **bokaňč** SŠ m topánka (najmä mužská)
bokaňčiki pomn. kvetina prilbica (Aconitum)
bokar m obyč. v pl. SZŠ remeň na bokoch koňa
bokom predl. VŠ vedľa, pri: *Bivaľi bokom nas*
bokovec m obyč. v pl. SZŠ remeň na bokoch koňa
boks m krém na obuv
boksovac nd natierať obuv krémom
bolhaj, SŠ aj **bolhoj** m kŕmna rastlina bôľhoj (Anthyllis)
boľaci príd. boľavý, bolestivý: *Mam boľaci paľec*
boľačka DŠ, **boľečka** SŠ ž hnisavá rana
boľak m SŠ vred: *Ma v žalutku boľaka*
boľec nd bolieť: *Boľi ho pri śercu* • *Každi najľepši zna, dze ho boľi* – poznáme svoje ťažkosti; *Duša ju boľi za ňim* – túži po ňom; *Co oči ňevidza, za tim śerco ňeboľi* – neznáme veci nás neznepokojujú; *Kemu ňe po voľi, ta ho śerco boľi* – nezdar je nám nepríjemný; *Nato biju, žebi boľelo* žart. reakcia na detský protest pri trestaní
boľeňe s bolesť: *V žalutku boľeňe ňeprestavalo*
boľesc ž bolesť • *Vekša boľesc slapšu zabija* ZŠ – pri väčšom nešťastí zabúdame na menšie
boľescivi príd. STRŠ boľavý: *boľescive mesco*
boľesni príd. **1.** súvisiaci s bolesťou • *boľesni ružeňec* – časť ružencovej pobožnosti o Kristovom utrpení **2.** chorý: *Barz som boľesna*
boľestka ž ZŠ zried. trpiteľka: *Boľestka jojči*
boľeśňe prísl. bolestne: *Barz boľeśňe daval tote peňeźi*
boľeśňica ž STRŠ domáca pálenka na krstiny
boľštuk m SŠ expr. nemotorný veľký človek
boľvanka ž VŠ snopok slamy na pokrytie strechy
bombaľ m STRŠ expr. hlupák
bombaľufka ž veľká teplá šatka, vlniak
bombos m ZŠ zried. cencúľ
bombuľa, gombuľa SŠ ž **1.** guľovitá ozdoba: *Bombuľu mal na čapce; Na majik navišaľi salonki, bombuľe* **2.** bublina na vode: *Tak diźdž ľeje, až bombuľe stavja* **3.** STRŠ hrča (na tele)
bombuľka ž **1.** bobuľa (plod rastliny): *Bombuľki ma jamelo abo i konope* **2.** bublinka na vode **3.** DŠ hrča na tele • *Dzecatko jak bombuľka* – bucľaté
bonľedor m obuv. výplň vkladaná nad podošvu
bonta ž VŠ hrča (na tele)
bontuz STRŠ, **banduz** ZŠ m pondus
bora ž SŠ **1.** zried. plť **2.** pejor. strapaňa
boraček m ZŠ zdrob. expr. chudáčik
borak m ZŠ expr. chudák
borča ž ZŠ hrubé črevo z ošípanej
bordeľ, burdeľ ZŠ pejor. m neporiadok: *Aľe tu mace bordeľ*
bordovi príd. bordový: *bordovi šal*
borgovac nd kupovať al. predávať tovar na úver: *Ja ňenaučena borgovac; Skľepare ňechceľi borgovac*
borgunda, borguňďa ž JŠ plodina repa (Beta)
boričec nd **1.** expr. silno plakať, revať, vrešťať **2.** expr. vydávať ryčaniu podobné zvuky: *Boriči jak krava, ked še ceľi* • *Boričeňa do poraźeňa* – o hlučnom pohrebe
borikac nd JŠ váľať, rúcať: *Idzeme stare muri borikac*
borikac še nd SŠ zried. expr. trápiť sa s niečím, prekonávať ťažkosti
borikant m SŠ zried. hrmotný, lomoziaci chlap
borina ž SZŠ sosnový les
borinka ž SZŠ porast mladých smrekovcov

boritaš m STRŠ lesklé ozdoby šiat
borkut m STRŠ minerálna voda
bormašina ž vŕtačka (do železa)
borovňak m JŠ čučoriedkový porast
borovňica ž DŠ, SZŠ rastlina čučoriedka (Vaccinum myrtillus) a jej plod
borsuči príd. jazvečí: *borsuče sadlo*
borsuk, borsug SŠ m zviera jazvec (Meles) • *Mal vlasi jak borsuk* – husté; *Peľechati jak borsug* – veľmi strapatý
borśňica ž SŠ zried. rastlina trebuľka (Anthriscus)
bortaček m zdrob. hlupáčik: *Taki bortaček ňevibiti*
bortačina ž SŠ hlúposť: *Rospravjal take bortačini*
bortak m expr. hlupák, úbožiak: *S bortakem chocto vibabra*
bortakoviti príd. SZŠ nasprostastý: *Un tak kuśčičko bortakoviti*
borufka ž SŠ rastlina čučoriedka (Vaccinium myrtillus) a jej plod
bosak m **1.** SZŠ ešte nepodkuté žriebä **2.** expr. dieťa: *Ňehutorce take, bo tu bosaki* **3.** SŠ neokuté koleso • *Ľudze chodzilʼi ľem jak bosaki* – boso
bosi príd. **1.** bosý, neobutý: *Na bose nohi vdzala topanki* • *Zapomnul, že tiž bosi chodzil* – že bol dieťa **2.** nepodkovaný: *bosi kuň* **3.** neokovaný: *Dakedi koľesa ňemalʼi rafi, bulʼi bose*
boski príd. **1.** božský: *boska moc; boske prikazaňe; skaraňe boske* • *Na śmich boski ho ostrihal* – veľmi zle; *Na boske čudo zešol* – je na poľutovanie **2.** zdôrazňuje výpoveď v spoj. *ženo boska, človeče boski, ľudze boske*
boskofčak m ZŠ decilitrový pohárik
bosňak, bośňak SZŠ m podomový obchodník
boso príslv. boso: *Dakedi i boso išla dzifka na muziku*
bosora, bosura SŠ ž **1.** ZŠ zried. bosorka **2.** SŠ ako nadávka
bosoractvo s bosoráctvo
bosoric nd STRŠ bosoriť: *Znala bosoric kravom*
bosorka, bosurka SŠ ž **1.** bosorka: *Bosorka znala porobic* **2.** ako nadávka neupravenej žene **3.** SŠ, JŠ ropucha
bosoroš m STRŠ bosorák
bosorovac nd JŠ čarovať: *stolček ku bosorovaňu*
bosorstvo s JŠ bosoráctvo: *Znal fšeľijake bosorstva*
bosučki, bosučički expr. príd. úplne bosý, často v spoj. *Bosučka bosa chodzila i v žime*
bosurče s pejor. neobriadené dieťa
bosurkoš m pejor. strašidelne vyzerajúci chlap
bosušak m JŠ pejor. neokrôchanec
bośac i **bośečkac** nd det. bozkať
bośečka ž det. bozk: *Daj mi bośečki*
bośkac, bočkac VŠ nd bozkávať
bośkac śe, bočkac śe VŠ nd bozkávať sa
bośkana ž spodst. druh mládežníckej zábavy spojenej s bozkávaním sa
botka ž zried. bodka: *štof s botkami*
botkati ZŠ, **botkasti** DŠ príd. bodkovaný: *botkati štof*
bozuľa ž **1.** SŠ hrča na tele: *Na hlave mu nabehla bozuľa* • *Oči veľke jak bozuľe* STRŠ výrazne veľké oči **2.** ZŠ hrča v dreve **3.** SZŠ hrbolček na stene
bozuľka ž zdrob. **1.** hrčka na tele **2.** ZŠ guľôčka: *z popela bozuľka*
Bożičko m expr. Boh: *To mu Bożičko tak daľi; Daj ci, Bożičku, dobru dražečku* ZŠ (požehnanie na cestu)
Bożuś m det. Boh: *Žebi ci Bożuś dal zdravičko*
božechraň část. expr. vyjadruje zápor: *Božechraň daco na ňeho povedac*
božeoče cit. ZŠ zdôrazňuje zápor: *Aňi za božeoče ňechceľi koňe cahac*
boži príd. **1.** boží: *S božu pomocu to dajak zrobime* • *Bože narodzeňe* – prvý vianočný sviatok; *Bože celo* – sviatok i hostia (pri omši); *slovo bože* – kázeň; *Odal śe do voľi božej* – zmieril sa s osudom; *Šicko v božich rukoch* – nevedno, ako bude; *Ňeber meno bože nadarmo* – nehreš; *V meňe božom začňime* – nech nám Boh pomáha; *boži dar* – chlieb **2.** vyjadruje citový vzťah: *každi boži dzeň; od božeho rana* **3.** v spoj. *bože drefko* – rastlina palina abrotská (Artemisia abrotanum); *bože paľečki* STRŠ – rastlina prvosienka (Primula); *boža mira* – rastlina dúška tymianová (Thymus vulgaris); *boža mučka* – ker hloh (Crataegus)

božikac nd expr. božekať: *Co teľo božikaš?*
brabeňak, braveňak m JZŠ **1.** mravec **2.** ZŠ mravenisko: *Brance robiľi brabeňak*
brabeňisko s JZŠ mravenisko
brac nd **1.** brať: *Dzecko brala i na poľo; Ber, keľo zaňešeš* • *Išľi ronkľu brac* – vyberať zo zeme; *brac ľen* – vytrhávať zo zeme; *brac konope* – vyberať z močidla; *brac bandurki* VŠ – kopať zemiaky; *studňu, fudamenti brac* – kopať studňu, základy; *brac hrob* – kopať hrob; *brac śľub* – sobášiť sa; *mal ju brac* – mal sa s ňou oženiť; *brac dzifku do tanca* – pozývať do tanca; *brac popri paľcu* – skromne; *Ked davaju, ta ber, ked biju, ta ucekaj* – zachovaj sa podľa okolností **2.** násilne brať, odoberať: *Za vojni braľi chlapoch; Veľka voda bere šicko* • *braca voda* SŠ – silný prúd vody na potoku **3.** kupovať: *Brala na sukňu i na bľusku; Braľi na burg* **4.** dostávať: *Brala pendziju; Un bere plat* **5.** preberať, prijímať: *Ja berem šicko na svojo sumeňe* • *Ňej fras bere taku robotu* (vyjadrenie nespokojnosti)
brac sebe nd brať si **1.** uzatvárať sobáš: *Keho sebe bere za ženu?* **2.** preberať, prijímať: *Ber sebe priklad z druheho človeka* • *Barz sebe bere šicko do hlavi* – trápi sa nad všetkým
brac śe nd **1.** brať sa, odchádzať: *Ber śe mi het z uč* • *Treba śe nam pomali už brac* – pripravovať sa na smrť **2.** uzatvárať manželstvo: *Braľi śe v maju* **3.** priberať na hmotnosti: *Praśeta śe beru*
braceňec m ZŠ zried. bratranec
bracik m STRŠ žart. v spoj. *Bracik – ňebracik, vracaj peňeži* – záväzky sa musia plniť
bracišek m expr. braček
bracki príslv. v spoj. *po bracki śe podzeľiľi* – spravodlivo
brač m ZŠ expr. zlodej: *Un taki brač, ľem bi bral*
brada ž **1.** brada ako časť tváre: *Treše śe mu brada* • *Treše s bradu jak cap s chvostom* ZŠ – veľmi **2.** vlasy na brade: *Zapuśčil sebe bradu; Noši bradu* **3.** v spoj. *koza brada* a) lúčna rastlina kozobrada (Tragopogon), b) huba kuriatko (Cantharellus)
bradafka ž bradavica: *Ma na ľicu bradafku*
bradaľ m SZŠ bradatý človek
bradati príd. bradatý: *bradati džad*
bradlo s **1.** SŠ stoh slamy: *Slamu davaľi do bradla* **2.** STRŠ hrobľa zemiakov: *Ked ňit pivňici, bandurki kladu do bradla*
bradrura ž SŠ rúra (v peci): *V bradrure śe peče gugeľ*
brahuncovi príd. VŠ mravčí: *brahuncova kopka*
brahuňak ZŠ , **grahuňec** VŠ m mravec
brahuňisko s SŠ mravenisko
braja ž SŠ zvyšky po pálení liehovín: *Braja s paľeňčarňi pre statki*
brajdavina ž expr. čľapkanica: *Ľeje, budze brajdavina*
brajchin STRŠ, **brajtchin** SZŠ, **brajtkin** miest. STRŠ, **brajtin** miest. SZŠ, **brajdir** miest. SZŠ m ženích
brajka ž ZŠ expr. čľapkanica
braknuc dk SŠ pocítiť nedostatok: *Žena mi brakňe; Dakedi nam omasta brakla*
brakovac nd chýbať: *Brakovalo mi keľoška korun*
braldijan ZŠ, **braltin** m ženích
bralta ž ZŠ mladucha
braltofski príd. v spoj. *braltofski taňec* – s mladuchou
bramca, branca ZŠ ž mravec • *Hamźi śe jak bramce* – je nepokojný
bramčak m JŠ lieh, v ktorom sa vyluhovali mravce (ako liek na reumu)
bramči príd. ZŠ mravčí: *bramče vajička*
bramčisko s JŠ mravenisko
brameňak m miest. VŠ mravec: *Pokusali ho brameňaki*
bramucha ž **1.** STRŠ mravec **2.** SŠ mucha mäsiarka (Sarcophaga)
bramuňcovi príd. JŠ mravčí: *bramuňcova kopka*
bramuňec m JŠ zried. mravec
bramušči príd. ZŠ mravčí: *bramušča kopka*
bramuška z JŠ mravec
brana[1] ž brána (vchodová) • *Vibita jak pekeľne brani* – veľmi prefikaná
brana[2] brána (na branenie role), obyč. v pl.: *S branami śe braňi*
brandzoľ m, **brandzoľa** ž SVŠ výstelka (v topánke): *Zedar talpu až do brandzoľa*

brandža ž STRŠ zried. skupina ľudí rovnakého veku: *Každa brandža na večarkoch bula osobno*
branka ž **1.** súčasť krosien, cez ktorú prechádzajú nite **2.** SŠ otvor v sude: *Z bečki ceklo na branku*
brant m sneť, gangréna: *Dostal brant i umar*
brantovac nd ZŠ byť napadnutý sneťou: *Ruka mu počala brantovac*
braňic[1] nd brániť, zakazovať: *Ňichto mu v tim ňebraňil*
braňic[2] nd brániť (roľu)
braňiček m malý priebojník (do železa)
braňik m železný zub na bránach
brat m brat: *ňevlasni brat; strični brat* – bratanec • *Pondzelek ňedzeľi brat* – nerobí sa
braterski príd. týkajúci sa náboženského združenia: *braterska lafka v kosceľe*
braterstvo s náboženské združenie: *ružencovo braterstvo*
bratka ž **1.** zdrob. briadka (časť tváre) **2.** briadka (malý zárast na brade): *Bratku mal jak koza*
bratňak m **1.** bratranec **2.** STRŠ zried. druhostupňový bratanec: *Bratňak, to sin od stričnich bratoch*
bratova ž spodst. bratova žena, švagriná
braveňčak m miest. druh veľkých mravcov
braveňec m STRŠ mravec
brazda ž brázda • *Jaki gazda, taka brazda* – podľa brázdy poznať gazdu; *Jaka brazda, taka pšeňica* – od kvality brázdy závisí úroda; *Brazda hľiboka, slama visoka* – hlboká brázda zaručuje peknú úrodu
brazolet m STRŠ zried., **brazoleta** ž SŠ zried. náramok
braźni príd. brázdny: *Na pravej straňe idze braźna krava; Braźni kuň chodzi po brazdze*
brehar m SZŠ kopáč brehov: *Brehare skopovaľi najhorše brehi*
brehati, brehoviti príd. ZŠ hornatý: *brehate poľo*
brechac nd **1.** brechať l *Každi pes inakše breše* – každý po svojom koná **2.** pejor. nadávať, papuľovať: *Brechal na mňe jak na psa* • *Pes breše, viter ňeše* – netreba na všetko reagovať
brechaci príd. SŠ zried. štekavý: *brechaci pes*
brechnuc dk pejor. odvrknúť, odseknúť: *Brechnul mu tam cośka*
brekeňec m STRŠ zried. expr. potvora, čert: *Taki brekeňec poraźeni, isni jak Lucifer*
brekiňa ž JŠ zried. strom jarabina brekyňová (Sorbus terminalis) *Najľepše porisko z brekiňi*
bremeňo s ZŠ viazanica ľanu: *Vištuchani ľen śe vjazal do bremeňoch*
bremjačko, brevňačko miest. STRŠ, **premjačko** miest. STRŠ s viazanica slamy, ľanu, konopí: *Konope schľi v bremjačkoch*
brenovac nd obuv. natierať voskom: *Brenoval bogańdžu, žebi bula bľiśćaca*
brenšpiritus m denaturovaný lieh
brenzak m zast. brzdár
breskiňa ž **1.** SŠ sorta sliviek **2.** JŠ marhuľa
brest m strom brest (Ulmus)
brevirka ž SŠ zviera veverica (Sciurus)
breza ž strom breza (Betula)
brezgli príd. SŠ zried. začínajúci sa kýšiť (o mlieku): *brezgle mľiko*
brezľe pomn. strúhanka: *Namľeľi brezľe z chľeba*
brezľovac nd zried. posýpať cesto strúhankou
brezovi príd. brezový: *brezovo porvisla; brezova metla*
breźini, breźinki pomn. brezový porast
bričesi, pričesi SŠ pomn. star. nohavice do čižiem
bričkа ž druh koča: *Bričkа, to taki meňši ľeki koč*
brida príd. neskl. ZŠ odporný, škaredý: *Ta to brida baba*
bridľati príd. ZŠ zried. kamenistý: *bridľata roľa*
bridoš m **1.** JŠ had vretenica (Vipera) **2.** ZŠ expr. odporný chlap, nehanebník: *Taki bridoš ňema aňi za lišku haňbi v sebe* **3.** STRŠ lakomec: *To barz veľki bridoš na peňeźi*
bridota ž **1.** JŠ hnis z rany **2.** SŠ expr. ošklivý človek
briduľa ž ZŠ expr. špinavá žena
brid' príd. SZŠ špinavý: *Brid' jak smoľar* **2.** ž spodst. v spoj. *Brid' bi tebe trimala* (ako nadávka)
brid'a ž **1.** zried. zvyšky po očistení repy **2.** nečistota; škaredé veci
bridzic nd špiniť v spoj. *Bridzi do svojeho hňizda* – zneucťuje vlastnú rodinu

bridzic śe nd štítiť sa, cítiť odpor: *Ja śe teho ňebridzim; Śviňi śe bridzi, ale hurki bi chcel*
bridž, bridz SŠ príd. i spodst. niečo ošklivé; ošklivosť: *Ta to bridž človek; Pijafka, to ozdaj bridž*
brih m **1.** breh, svah, úbočie: *Koľeso pošlo dolo brihom; Draha išla tak do briha* • *ostri brih* – strmý breh; *Tak śe vidala, jak ked bi z briha do doľini skočila* SŠ – zle sa vydala **2.** STRŠ zried. okraj koryta rieky • *Cicha voda brihi lame* – navonok pokojný človek
brila ž plochý kameň, žabica: *Brili z jarku buľi na vimurovaňe studňi* • *Taka brila mi na peršoch ľeži* ZŠ – ťažobu cítim na prsiach
brilka ž **1.** zdrob. plochý kamienok: *S brilkami śe kački biľi na vodze* **2.** JŠ star. pokrývka na hrniec **3.** STRŠ škridla **4.** JŠ zried. vyschnutá popraskaná zem: *Brilka śe češko ore*
brindajzna ž STRŠ expr. nechutné jedlo al. nápoj
brindza, brendza miest. ž bryndza: *haluški s brindzu* • *Ščipe jak stara brindza* ZŠ (o jazyčnici)
brindzovi príd. bryndzový: *brindzovo pagače; gruľe s brindzovu vodu*
brinek m **1.** zvonček: *Bul brinek na ofcu i na kravu* • *A ona za ňim jak taki brinek* – stále za ním chodí; *Tak mu to pasuje jak psu brinek* – vôbec sa mu to nehodí **2.** zvon umieráčik
brink cit. vyjadruje zvonivý zvuk: *A kosa brink o kameň*
brinka ž ryba belica (Alburnus)
brinkac nd **1.** cengať: *Muśiš brinkac, bo inakši ci ňeotvora* • *Tak brinka za tebu jak ceľe za kravu* – stále sa zdržuje pri tebe **2.** zvoniť na malom zvone
brinknuc dk **1.** zazvoniť na malom zvone: *Ľem brinkľi, už ucekala do koscela* **2.** zacvendžať: *Cośka tam brinklo* • *Trafila kosa na kameň, až brinklo* (o stretnutí sa dvoch neústupčivých ľudí)
briňčaci príd. zvonivý: *Briňčaci nuž ňima drevenu ručku*
briňčec nd **1.** rinčať: *Oblaki ľem tak briňčeľi* **2.** zvučať, cvendžať: *V uchoch mi briňči* **3.** cengať: *Vekerka briňči, stavaj!*
briňček m zvonček, cengáč: *Ofce maju briňčki; Na bicigľu briňček* • *Dal do briňčka* – dal milodar v kostole do zvončeka
briňčkac nd zried. obšmietať sa okolo niekoho
briňčko m zried. obšmietač: *Taki briňčko, fšadzi za mnu briňčka*
briňec nd ZŠ zvoniť, cengať: *Čula, jak ofca briňi*
brisk m STRŠ zried. svitanie: *Spal do rana, do brisku*
britev, britva miest. SZŠ, JVŠ ž britva: *Hoľi śe s britvju* • *Ma jazik jak britev* – ostrý; *Žeňe peňeźi jak malemu dzecku britev* – je to veľké riziko
britki príd. **1.** škaredý, ošklivý: *Na tvari ňebula britka* • *britka gemba* – chorobná nečistota detských úst; *britka chorosc* ZŠ – epilepsia; *Britki človek tiž chce žic* – nikto nemôže za to, že je nepekný; *Od britkeho človeka šicko až vola* – na škaredom človeku všetko je nepekné; *Britki jak noc* – veľmi škaredý **2.** špinavý; znečisťujúci: *Mam britke ruki; Pri mašiňe barz britka robota* **3.** expr. STRŠ chamtivý, pažravý: *Un barz britki na peňeźi*
britko príslv. škaredo: *Barz britko vipatra; Až britko na to patrec; Ňit britšeho, ked śe dachto sam chvaľi*
britvan m SŠ expr. zdravím prekypujúci človek
brizgac śe, brizgac zried. nd neos. brieždiť sa, svitať: *Brizga śe, idze ku ranu; Jak brizgalo, ta ftedi až usnula*
brizoľetka ž SŠ náramok
briźdžeňe DŠ, **brizgaňe** SŠ s svitanie
briźdžic śe, briźňic śe SVŠ miest. nd neos. brieždiť sa
brižeček m zdrob. expr. brieżtek
brižek m zdrob. brieżok: *Naš koscil na brišku* • *Do briška cahaj, z briška hamuj* – rob tak, ako sa vyžaduje
brižeľak, brježaľ JZŠ m mačina: *Nakopaľi brježaľe*
brocak m plecniak, batoh
brod m JVŠ prúd rieky
brodzic nd **1.** presvitať pomedzi mraky (o slnku, mesiaci): *Slonečko brodzi, ňebarz je vesele* **2.** zried. slabo svietiť: *Eľetrika ľem tak brodzi*

brodzic še nd VŠ v spoj. *brodzic še v dlustve po uši* – topiť sa v dlhoch
brojic nd miest. **1.** ZŠ byť proti niekomu: *Šicke broja proci mňe* • *Perše tlojil, potim brojil a teraz koliše* (o následkoch intimneho vzťahu) **2.** STRŠ hrať sa, vystrájať (o mačke)
brok m zried. brok (druh streliva): *Paru broki ho trafiľi*
broľnik m VŠ zried. brovning
brošľa HŠ, **broška** STRŠ ž ozdobná spona
broza ž sóda bikarbona
brud m špina: *Na nohoch sami brud; Robil pod sebe i v tim brudze ľežel* • *Ňedostal aňi teľo jak za pahnost brudu* – nedostal nič; *Sam sebe bije, chto v brudze žije* – špina škodí; *Dze brud, tam smrud* – špina zapácha
bruda ž ZŠ zlé počasie v spoj. *Bruda na Marcina, budze veľka žima* (pranostika ku dňu sv. Martina, 11. 11.)
brudas m ZŠ zried. expr. ufúľanec
brudni príd. špinavý • *Ked chlop brudni, život trudni* – s nečistotným človekom je ťažký život
brudňak m STRŠ m expr. zafúľanec
brudňata s pomn. VŠ zried. žart. deti nečistotného človeka: *Ožeňil še brudoš, vźal sebe brudňicu, ta budu mac dzeci brudňata*
brudňica ž STRŠ expr. nečistotná žena
brudoš m VŠ nečistotný človek
brudota ž ZŠ hnis: *Brudota višla z vreda*
brudzic nd SŠ špiniť: *Chtošto vidal tak lachi brudzic*
bruch m brucho: *Bruch me rozboľel od strachu* • *dostac bruch* – stučnieť; *Už ma bruch* – je ťarchavá; *Ma bruch pod nosom* – skoro porodí; *scahnuc bruch* – uskromniť sa; *Do brucha ňikemu ňevidno* – možno sa uskromniť na stravovaní; *Koňovi pod bruch ňeľihaj* – neriskuj; *Ma bruch jak opalka (jak antalek, jak ceľe)* – má veľké brucho
bruchaboľeňe s DŠ bolesti v bruchu
bruchač m expr. **1.** bruchatý človek **2.** bohatý al. vysokopostavený človek: *Bruchače še maľi ňe dobre*
bruchaľ m miest. expr. brucháč
bruchati príd. bruchatý
brumčec nd STRŠ expr. mumlať: *Maco sebe brumčil a išol hore ľesom*
bruna ž DŠ studňa minerálnej vody
brunatni príd. STRŠ zried. tmavohnedý: *V tvari bul brunatni*
brundľik m ZŠ zried. batôžtek
brunkac nd brnkať: *Brunkal na mandoľiňe abo po cimbaloch*
bruňak, brumeňak DŠ m hmyz čmeliak (Bombus)
bruňar m ZŠ hmyz čmeliak (Bombus): *Bruňare vekše jak pčoli*
bruňčec nd SŠ **1.** bzučať: *Take bruňčace muchi jest* **2.** expr. brnkať: *Često bruňči na tim klaviru*
bruňec nd **1.** STRŠ, ZŠ bzučať: *Džmiľ bruňi* **2.** priasť (o mačke) **3.** SZŠ expr. fičať: *Kameňe ľem tak bruňeľi kolo nas*
brus m brús: *Na bruśe še bruśa nože*
brusek m zdrob. miest. HŠ brúsik
bruśic nd brúsiť • *Bruśi pisk na mňe* – nadáva na mňa; *I najostrejšu šekeru treba bruśic* – nič sa nesmie zanedbať
bruśik m zdrob. brúsik
bruśľak m STRŠ vesta z ovčej kožušiny
bruśľanka ž STRŠ kožuch bez rukávov
bruśľik m SŠ **1.** vyšívaná vesta z baranej kože **2.** ozdobná vesta ženského kroja
bruśňica ž SZŠ brusnica (plod): *Z bruśňicoch vara ľekvar*
bruśňičak m SZŠ rastlina brusnica (Vaccinium)
brušec m VŠ zdrob. brúško
brušeček m zdrob. expr. brúško
brušek m **1.** zdrob. brúško **2.** svalnatá časť prsta **3.** v spoj. *žulti brušek* STRŠ – rastlina podbeľ (Tussilago)
brušisko s i m zvel. expr. brušisko
brutvanka ž ZŠ pekáč
bub m bôb
buba ž det. krava
bubac nd det. bolieť: *Buba ce paľušek*
buben m **1.** bubon: *Dakedi bubnovaľi na bubňe* • *Take napekla chľebi jak bubni* – veľké; *Kravi še napašľi jak bubni* – veľmi dobre; *Daj na buben* – rozchýr to **2.** časť mláťačky: *Jeden karmil zarno do bubna* **3.** miest. rúra na pečenie

bubnovac nd bubnovať (udierať na bubon a potom vyhlasovať oznamy)
bubňar, bubnar miest. m obecný bubeník
buceta pomn. SŠ iron. čižmy
bucto spoj. zried. buď: *Bucto zaplaciš, abo odrobiš*
bučak m SZŠ malý buk
bučec nd vydávať zvuk bú (o krave): *Krava buči, cośka chce*
buček m malý buk • *Zhinaj bučka za maľučka* – od mlada treba dieťa vychovávať
bučerňa ž SŠ zried. mäsiarstvo
bučor m JVŠ nábytok
bučore, bučori pomn. staré krámy, rárohy
buda, buďa JŠ ž **1.** búda: *Pśa buda bula pulna bľichoch; haśicka buďa* **2.** prístrešok: *Zrobiľi na studňu taku buďu*
budar m **1.** záchod **2.** DŠ pejor. neporiadok: *Mal v chiži budar*
budinek, budzinek miest. m dom (najmä drevený): *Dakedi buľi drevene budinki; Budinek, to i maštaľňe, i stodoli*
budovac nd stavať dom (najmä z dreva): *budovani dom* SŠ – drevenica
budovac še nd stavať si dom: *Na jar še budze budovac*
budovanka ž SZŠ zried. stavanie ako zárobková činnosť
budovisko s **1.** stavba: *Voźi material ku budovisku* **2.** JŠ stavenisko
budovni príd. ZŠ súvisiaci s budovaním: *budovni pľac; budovni stoľar* (na oblaki)
buduľec m ZŠ zried. stavebné drevo
buďogi, buďogovi pomn. miest. STRŠ teplé spodky
budzbanek, bodzbanek miest. m rastlina zimozeleň (Vinca)
budzic[1] nd budiť: *Śpjocha treba budzic, žebi ňezaspal*
budzic[2] p. udzic
bugeľ p. gugeľ
bugeľar SŠ, **bugiľar** VŠ, **bogeľar** SVŠ, **bogiľar** VŠ, **budiľar** ZŠ, **bodeľar** miest. m peňaženka
Buh m **1.** Boh: *Boh ho potrestal za to; Ňeopuśčaj še Boha* • *Ňech ci Pan Buh pomože* (priania šťastia); *Maj Boha pri sebe* – spamätaj sa; *Kričel do živeho Boha* – veľmi kričal; *Dzekovac Bohu, zdravi som* – chválabohu; *Prisam Bohu* – zaprisahanie sa; *Ňech Buh chraňi* – božechráň; *Pan Buh zaplac* – výraz poďakovania; *Dal bi Pan Buh* – výraz priania; *Poručeno Panu Bohu* – výraz rezignácie; *Pre Boha ce pitam* – výraz úpenlivej prosby; *Buj še Boha* – výraz pohoršenia; *Idz s Panem Bohem* – choď preč; *Aňi do Boha, aňi do ľudzi* – nikam sa nehodí; *Jak ti Bohu, tak i Buh tebe* – sám sa rozhoduješ o svojom šťastí; *Bože ci daj zdrave. Daj, Bože, i tebe* (pri kýchnutí); *Daj, Bože, ščesce* – pozdrav pri práci **2.** v citovo podfarbených spojeniach typu *každi Boha dziň; Calu od Boha noc ňespala* – vôbec nespala; *Każde o svojim bohu* – jeden čihi, druhý hota
buher m STRŠ zried. pejor. brucháč
buhzaplac p. buchpomahaj
buch cit. vyjadruje úder, náraz, pád: *A ona buch ho po hlave*
buch[1] m JŠ úder cepami pri mlátení: *Mlaciľi na tri buchi*
buch[2] m obyč. v pl. povrazmi rozšírená stredná časť rebriny na voze: *Drabini maju v stretku buchi, žebi še vecej zmescilo*
buchac nd **1.** búchať, robiť buchot: *Ňebuchaj s dzverami* **2.** valiť sa: *Z nosa mu krev buchala; Źima buchala prez oblak do chiži* • *Z pocmeľucha ďabul bucha* – od potmehúda nič dobré nečakaj **3.** raziť niečím: *Paľenka z ňeho buchala* **4.** ZŠ zried. klať, pichať rohami: *Naš vul bucha*
buchač m ZŠ **1.** náradie na tlčenie konopí **2.** zviera, ktoré kole rohami: *Buchač, to taki vul, co bucha*
buchanda ž obyč. v pl. SŠ strapačka: *Rucane bandurkovo haluśki u nas buchandi volaju*
buchanka ž STRŠ nepálená tehla
buchnuc dk **1.** úderom spôsobiť buchot: *Buchnul s pescu na stul* **2.** naraziť: *Ňedala pozur, ta do ňeho buchla* **3.** spadnúť: *Buchlo s ňim o źim* **4.** expr. vystrekntúť: *Krev mu z nosa buchla*

buchpomahaj m STRŠ v spoj. *Jaki buchpomahaj, taki buhzaplac* – odpláca sa rovnakým
bujačar m zmluvný chovateľ obecného býka
bujačne s spodst. poplatok za pripustenie kravy k býkovi
bujak m **1.** bujak: *Ucekaľi, bo še odvadzil bujak* • *Šikovni jak bujak do koča* – nešikovný **2.** expr. chlap: *Bujakoch mi tu vodziš*
bujakoš m ZŠ zmluvný chovateľ obecného býka
bujni príd. **1.** pekne vyrastený (o rastline): *Taki bujni, dobre rozrosceni ľen* **2.** plný sily (o zvierati)
buk m buk: *Priveźli šumneho buka* • *Mocni jak buk* – veľmi silný; *Zdravi jak buk* – úplne zdravý; *Chlop jak buk* – pekne urastený; *Opchal še jak buk* – veľa sa najedol; *Svata Ana, pitaj vnuka, ňej da chlopca jak ked buka* – žartovná prosba o zdravého potomka
buket p. puket
bukev ZŠ, **bukva** SŠ ž bukvica: *Z bukvoch še ciska oľej*
bukovac nd obuv. zaklepávať zahnutý okraj kože zvrškov
bukovi príd. bukový: *bukovi ľes, bukovo porisko*
buksa ž **1.** časť hlavy na kolese: *Buksa, to źeľezo nabite do hlavi koľesa, co pridze na oś* **2.** zried. škatuľa
bukvica ž miest. bukvica: *Na buku rośňu bukvice*
bulgar m **1.** zast. pomocník richára **2.** zeleninár
bulka ž žemľa: *bulka s maslom*
buľ m zried. bôľ: *Češki buľ preživa; Život, to ľem buľ za boľom*
buľčec nd **1.** žblnkať: *Vo fľašce cośka buľči* **2.** STRŠ hudrovať (o moriakovi): *Ked puľak še zlosci, ta buľči*
buľkac nd žblnkať: *Zopsute vajco buľka*
buľko s det. jablko
buľkotac nd ZŠ žblnkotať: *V jarku buľkota voda*
bum cit. **1.** SZŠ naznačuje tupý pád: *A toto z mosta bum dolu* **2.** SŠ naznačuje zvuk výstrelu: *Chicil pušku i bum do ňeho*
bumberľiček m SŠ expr. trpaslík (o človeku)
bunda ž **1.** nov. kožuch **2.** miest. hustá srsť zvierat
bunk m ZŠ lopta v hre na longi
bunkov m STRŠ ťažká palica • *Dzecko jak bunkov* – tučné
bunt m ZŠ vzbura: *Gazdove zrobiľi bunt procifko panom* • *Robil mi šicko na bunt* – naprotiveň; *Vźal še na bunt* – začal trucovať
buntošic nd rušiť: *Furt po noci buntoši*
buntovac nd poburovať, podnecovať: *Buntovala ho procifko mňe*
buntram m VŠ tes. trám viažuci konštrukciu strechy
buňak m STRŠ hmyz čmeľ (Bombus)
buňča i **buňč** ž **1.** hrča na tele: *buňča na čoľe* **2.** guča, gundža (niečoho): *buňč peňeźi; buňča ľenu* **3.** expr. veľký kus: *buňče mesa*
buňčka ž SZŠ zdrob. hrčka: *buňčka masla po peršim zmuceňu*
buňdž m i **buňdža** ž SZŠ **1.** úder päsťou: *Dal mu takeho buňdža, co doraz spad* **2.** chumáč, guča: *Vikašľil buňdžu kervi*
buňkoš m SZŠ expr. lagan
burac, burdac nd JŠ búrať: *Bura staru chižu*
burajčec, burčec ZŠ nd aj neos. škŕkať: *Po bruchu mi burajči* • *Zvonka murči, zdnuka burči* (o veľkom hladošovi)
buran m SŠ, **buraň** m i ž ZŠ, **burjaň** ž VŠ, **bureň** ž ZŠ burina: *Gruľe od buraňa okopovaľi; Zarno pulne buraňu*
buraňina ž SŠ expr. burina: *Ta to veľka buraňina*
burcin m ZŠ prsteň zosnulému do truhly: *Burcin buľ z drutu*
burčka ž miest. SZŠ plod borievky
burdi pomn. SŠ rárohy
burg m úver: *Braľi na burg*
burgar m ZŠ zast. **1.** podrichtár **2.** boženík
burgofčak m SŠ mur. druh skaly do základov
burgunda ž JŠ repa
buri príd. miest. tmavosivý: *Ma bure oči jak kocur*
buric nd JŠ rušiť: *Co tak skoro buriš, co ešči ňešpiš*
buric še nd **1.** búriť sa: *Narod še začal buric* **2.** ZŠ mračiť sa: *Buri še, budze padac*
burina ž HŠ miest. burina: *Treba vicahac burinu*
burka ž búrka: *Idze burka, bo še zacmilo* • *Z najvekšej burki najmeňej diźdžu* (o predčasných obavách); *Po burki ohreb bandurki* – po daždi vyrastenú burinu treba zlikvidovať
burkňica, burtňica JŠ ž trám pod mostinami

v stajni al. v chlieve: *Do burtňicoch še zakladaju diľe*
burkofčak m SŠ zast. dlažbový kameň
burkoš m STRŠ **1.** dlažbový kameň **2.** expr. chlap
burkovac nd ZŠ dláždiť cestu kameňmi: *burkovana draha*
burkovec m ZŠ väčší kameň: *Do fundamentoch dobre burkofce*
burkovi príd. súvisiaci s búrkou: *burkovi čas*
burňava ž ZŠ expr. mrákava: *Vaľiła še čarna burňava*
burňik m JZŠ zried. vzbúrenec: *Pośtriľaľi burňikoch*
bus m SZŠ veľký zväzok ľanu
bušac dk SŠ det. padnúť: *Bušaš!*
bušac nd ZŠ prudko vyvierať: *Voda stamadz bušala*
bušala m ZŠ expr. chlap
bušovac nd JZŠ expr. zhľadávať: *Po calim dome bušoval*
buta, bota miest. ž, **but** m SŠ čižma: *Babi boti nośeľi* • *Glupi ja but (z chromej nohi)* – veľmi hlúpy
butek i **bucik** m SŠ zdrob. čižmička
butela ž **1.** JŠ fľaša: *Polna butela paľenki* **2.** STRŠ drevená nádoba na vodu
buteľka ž zast. fľaštička: *buteľka na paľenku*
butka, buťka miest. ž búdka: *butki pre ftački*
butľa ž ZŠ dutina v bútľavom strome: *V butľi buľi pčoli*
butľak m ZŠ bútľavý strom: *Scinaľi butľaki*
butľavina ž STRŠ spráchnivená časť stromu
butňavi príd. falošný v spoj. *Chto ma oči butňave, tomu praśňi po hlave* (o falošných očiach)
butňec, butňic JŠ nd plesnivieť: *zarno butňi*
butor m, často v pl. ZŠ nábytok
buzda ž SŠ hrča: *Ma buzdu na šiji*
buzdigala ž SŠ niečo zbité do hrče: *Z onučki take buzdigali narobi*
buźňa ž synagóga
bzikac nd bzučiac poletovať: *Pčoli kolo hlavi mu bzikaľi*
bzikac še ZŠ, **bzigac še** SZŠ nd strečkovať: *Statki še bzikaju*
bzučec nd bzučať: *Bzuňak tak mocno bzuči*
bzuňak m čmeľ
bzuňec nd bzučať: *Mucha tu bzuňi*

C

cac nd ťať • *Tak mu cal do živeho* – ostro útočil
caček m **1.** STRŠ ozdoba na čipke **2.** vlna na účese
cah m ťah: *Naš komin ma dobri cah*
cahac nd **1.** ťahať, poťahovať: *Cahal ju za vlasi* • *Każdi ľem ku sebe caha* – dbá len o svoj prospech **2.** posúvať za sebou: *Cahaľi ho dokarčmi* • *Do roboti, to jak kebi ho za vlasi cahal* – ide neochotne, nasilu; *Ľedvo nohi za sebu cahal* – unavene kráčal **3.** konať prácu pohybovaním niečím: *Koňe ňechceľi cahac; Cahal s pilu cali dziň; Začaľi cahac muri dohuri; Kovaľ cahal na koľesa rafi* **4.** vyberať, vyťahovať odniekiaľ: *Išľi runkľu cahac; Ženi cahaľi konope z močidla; Budze mi zub cahac; Budzeme ľosi cahac* • *Mocne śvetlo caha oči* – dráždi; *Cahaľi peňeži od naroda* – požadovali **5.** viať, prúdiť: *Od potoku caha źimno; Caha, bo oblak i dzvere otvorene* **6.** vdychovať al. hltavo piť: *Caha jak duha do sebe* **7.** lákať: *Ľem do mesta ho furt caha* • *Cahaš na sebe bič (paľicu)* – zahrávaš sa s ohňom **8.** oduševnene spievať: *Śpivaľi, ta i un cahal, jak znal*
cahac še nd **1.** vliecť sa: *Privjazana opalka še cahala za vozom* • *Barz dluho še to caha* – nerieši sa, odkladá sa **2.** plaziť sa (o plazoch): *Had še caha* **3.** smerovať, orientovať sa: *Dim až do chiži še cahal* • *Na svatu Katarinu cahaj še pod perinu* – v zime je najlepšie v teplom
cahaci príd. **1.** ťahavý: *cahaca śpivanka* **2.** ťahací: *cahaca harmoňija* **3.** používaním sa roztiahujúci: *cahaci štof* **4.** popínavý: *cahaci buran* **5.** ZŠ dobre ťahajúci: *cahaci kuň*
cahadlo, cahlo SŠ s vrchná časť jarma
cahnuc nd priťahovať, ťahať: *Furt ho tam cahňe* • *Dze še ptaček uľahňe, tam ho fše cahňe* – rodný kraj priťahuje

cacha, caha miest. SŠ, **caka** VŠ ž obliečka na perinu
cajg, cajk[1] ZŠ m druh bavlnenej látky: *Dakedi nohafki z cajgu buľi*
cajger m hodinová ručička • *Cenki jak cajger* – veľmi
cajgerik m zried. minútová ručička
cajgovi, cajkovi ZŠ príd. zhotovený z cajgu: *cajgovo nohafki*
cajk[2] m SZŠ droždie
cakompak príslo. STRŠ úplne: *Cakompak śe vipratal z obicsa*
cali príd. **1.** celý, všetok: *Prepil cali majetek* • *Ňeśpi po calich nococh* – nemôže spávať; *Poohvarala me na cali valal* – hrubo ma očernila **2.** celistvý: *Vźal cali chľib* • *cale topanki* – vysoké; *cale nohavice* – dlhé; *cale peňeźi* – nie drobné **3.** ozajstný, dokonalý, pravý: *Dzecko prez matki i oca je cala śirota* • *Un cali ocec* – je veľmi podobný otcovi; *Z caleho śerca bi mu dala* – veľmi rada
calkom I. príslo. úplne: *Calkom na to zapomnul; Calkom inakši bulo dakedi* **II.** část. vôbec: *Calkom ňič mu ňeostalo*
calkovi príd. nedelený v spoj. *calkove peňeźi* – nie drobné; *calkova potkova* – v jednom kuse
calosc ž celok: *Ňekrajaj, ňech je v calosci*
calovac nd vulg. bozať v spoj. *caluj me v ric* (zlostné odvrknutie)
calučički príd. expr. celučičky: *Išľi calučički dziň*
calučki, caľučki VŠ, **caľutki** SŠ príd. expr. celučký
cap m cap • *Śmerdzi jak cap* – veľmi; *Darmo capa potkuješ, pluh cahac ňebudze* ZŠ – nebude zo psa slanina
capak, cepak SZŠ m kratšia časť cepov
capeček m STRŠ zried. uzol v strede povriesla
capek m **1.** zdrob. capko • *Dal śe ostrihac na capka* – na ježka **2.** miest. stolček na vyzúvanie čižiem **3.** darmovis na krosnách **4.** ZŠ drevené náradie na pučenie zemiakov
capi DŠ, **cepi** HŠ pomn. cepy: *Mi eśči mlaciľi s cepami*
capic śe nd SŠ honiť sa (o koze)
capina ž STRŠ pomôcka na dvíhanie dreva pri zvážaní
capkac nd SŠ mlátiť cepami: *Chlopi v źime capkaľi s cepami*
capnuc dk STRŠ expr. udrieť: *Capla ho po ruke*
capovo s spodst. poplatok majiteľovi capa za pripustenie
carek m SZŠ priehrada pre teľa v maštali
ce s v spoj. *Ňepovedal aňi be, aňi ce* – nič nepovedal
cebuľa, cibuľa miest. STRŠ ž cibuľa (rastlina i plod) • *morska cebuľa* ZŠ – rastlina urginea (Urginea); *Oči jak cebuľe* – veľké a výrazné
cebuľka ž **1.** zdrob. cibuľka **2.** podzemná guľovitá časť rastlín
cedzak m SŠ náčinie na cedenie tekutín: *Vźala cedzak i ocedzila haluški*
cedzic HŠ, **cadzic** DŠ nd cediť: *Mľiko cedza na śitku*
cedzic śe nd **1.** SŠ prelievať sa v spoj. *Chodz bi śe jej prez paľce cedzilo, ta ňič ňeda* – je veľmi skúpa **2.** expr. ísť: *Dze śe tam hore cedziš, spadňeš*
cedzilo s ZŠ expr. tučný človek: *Take cedzilo ľem śe tak cedzi, vľeče*
cehelňa ž tehelňa: *V cehelňi paľiľi cehli*
cehla ž tehla: *Znal cehli paľic*
cehlovi príd. tehlový (o farbe): *cehlovi kabat*
cehľar m tehliar: *Cehľar paľil cehli*
cech m **1.** zast. náboženské združenie **2.** STRŠ útrata pri zábave: *Zaplacil cali cech*
cechmajster, cechmister, cegmister m miest. zast. predstavený náboženského združenia: *Braterstvo malo svojeho cechmajstra*
cejduľa ž STRŠ zried. úradná listina
ceknuc[1] nd HŠ tiecť, pretekať: *harček cekňe; Cekňe mi do topanka*
ceknuc[2] dk muknúť: *Ked mu jednu dal, aňi ňeceknul*
cekvester m exekútor: *Cekvester zacekvestroval jim kravu*
celko s zdrob. tielko: *Dzecko ma celko jak remeň*
celo s telo: *Až celo z ňeho oľitalo* • *źive celo* – citlivé telo po rane; *bože celo* – hostia (pri omši); *Hrišne celo pic bi chcelo* (žart. o chuti na alkohol)
celovi príd. telový (o farbe): *celove šafolki*
celta ž nov. impregnovaná plachta

ceľatko s zdrob. expr. teliatko
ceľatňik m VŠ priehrada pre teľa v maštali
ceľe s teľa • *To od ceľeca me tote zubi boľa; Poznaľi śe od ceľeca* ZŠ – od detstva; *Caha śe za ňim jak ceľe za kravu* – je mu stále v pätách; *Virga jak male ceľe* – smiešne poskakuje
ceľic śe nd teliť sa: *Pomahal pri ceľeňu*
ceľička ž samičie mláďa kravy: *Ceľe môže bic ceľička abo biček*
ceľinka ž ZŠ teľatník
ceľni, celni DŠ príd. telný: *ceľna krava*
ceľuśa i **ceľiśa** ž det. expr. teľa
cemeňe s pomn. nečistota na hlave novorodeniatka
cemni príd. SŠ zried. slepý: *Taki śi jak cemni, ňevidziš?!*
cemno príslo. VŠ tma: *Tak večarkom už cemno*
cena ž zried. cena v spoj. *To ňima ceni tak žic* – nemá to význam
cengerica p. čengerica
cenkavi HŠ, **cenkľavi** DŠ, **cenkasti** VŠ príd. trocha tenký
cenke s spodst. slabina: *Boľi me v cenkim*
cenki príd. tenký: *Ona barz cenka v paśe* • *cenki hlas* – vysoký; *Cenki jak vlasek* – veľmi tenký; *Dze ňitka najceňša, ta śe tam najskorej urve* (o slabom mieste niečoho)
cenknuc nd zried. stávať sa tenším: *Ruka mu cenkňe*
cenko príslo. **1.** tenko: *Ona cenko predze* • *Tam śe najskori utarhňe, dze cenko* **2.** vysoko (o hlase): *Ženi cenko śpivaju* **3.** ZŠ zriedka: *Meso śe barz cenko źrelo*
cent m cent (metrický): *Paropci centami ľem tak rucaľi* • *Nohi jak centi* – veľmi unavené; *Bokaňče češke jak centi* – veľmi ťažké
centľik, cantľik miest. ZŠ m centimeter
cenučki, ceňučki SŠ, **cenučički, ceňučički** SŠ príd. zdrob. expr. tenučičký • *Cenučki jak vlasek* – mimoriadne tenký
cenuľinki príd. zdrob. expr. tenučký
ceňic nd ZŠ vážiť si v spoj. *Chto śe žeňi, teho śe ceňi* – je vážený
ceňundi príd. zdrob. expr. tenulinký: *ňitka ceňunda jak vlas*
ceňutki príd. zdrob. expr. tenučký: *ceňutki drut*
cepericha ž SŠ zried. nadávka neupravenej žene
cepik m JZŠ kratšia časť cepov
cepki pomn. v spoj. *Dzecko ostalo jak cepki* – znehybnelo
ceplavi príd. trochu teplý, letný, vlažný
cepli príd. **1.** teplý • *Pivo ceple jak luh* – nechutne teplé **2.** chrániaci pred chladom: *Kupil sebe ceple obľečeňe*
ceplo príslo. **1.** teplo: *Slunko ceplo hreje* **2.** v spoj. typu *ceplo śe obľikac* – do teplých šiat
ceplo s spodst. teplo: *Kvitki chcu ceplo; Nohi treba mac v ceplim* STRŠ v spoj. *Do Petra ňit cepla a po Petre i po cepľe* (o studenom lete)
ceplota ž horúčava
cepľučki príd. expr. teplučký: *Cepľučki vitrik pocahuje*
ceres m zast. druh rastlinného tuku: *Ceres ľepši jak śmaľec*
cerkev ž kostol východného obradu: *drevena cerkev*
cerľica, terľica SZŠ, **tarľica** miest. SŠ ž trlica: *Budzeme trec konope na cerľici*
cerpec nd trpieť • *Cerpi jak šingeľ na dachu* – veľmi trpí; *Chto cerpi, ten panuje* – trpezlivý vyhráva
cerpeźľivi príd. trpezlivý
cerpeźľivo príslo. trpezlivo: *Cerpeźľivo ňesla svuj križ*
cerpeźľivosc ž trpezlivosť: *Stracil pri ňej cerpeźľivosc* • *Viňesla ho z cerpeźľivosci* – nahneval sa; *Keľo cerpeźľivosci, teľo i mudrosci; Cerpeźľivosc horka, aľe ovoc slatki* ZŠ – oplatí sa byť trpezlivý; *Cerpeźľivosc śicko premože; Cerpeźľivosc krasna čnosc*
cerpica ž ZŠ zried. dobrá, trpezlivá nevesta
cerpnuc, cirpnuc SŠ nd. **1.** tŕpnuť; meraviеť: *Od kvaśneho jabluka zubi cerpnu; Ruka mi często cirpňe* • *Cirpňe na mňe skura od strachu* – veľmi sa bojím **2.** tŕpnuť, obávať sa: *Ľem cirpňe, žebi śe daco plane ňestalo*
cerpota ž SŠ zried. tŕpnutie, obava
cesnekovac HŠ, **ceskovac** DŠ nd pridávať cesnak do jedla
cesni príd. tesný: *cesne topanki*
cesnik, cesnek SVŠ m cesnak: *struček cesneku*

cesno prísl. tesno: *Cesno vam tu v jednej chiži*
cesnoba ž tesnosť: *Cesnoba še zrobila, bo veľo nas prišlo*
cesta ž cesta v spoj. *križova cesta* – zobrazenie umučenia Krista
cesto s cesto: *Zamišila cesto na chľib* • *ľate cesto* (do polievky)
cešic nd **1.** tešiť: *Už me ňič ňeceši na tim švece* **2.** potešovať: *Cešiľi ho, že ešči požije*
cešic še nd tešiť sa: *Ked še najbarži cešiš, ftedi budzeš plakac* • *Cudzemu ňeščescu še ňeceš, bo tvojo za chriptem* – nevieš, čo ťa ešte čaká; *Darovanemu koňovi še ňeceš* – nič hodnotné sa obyčajne nedarúva
ceškavi p. češkavi
ceški; ceško p. češki; češko
ceškosc p. češkosc
cetečka ž STRŠ hyp. tetuška: *Vitajce, cetečko!*
cetička ž obyč. v oslovení *cetičko* SŠ hypok. tetuška
cetka ž **1.** teta **2.** staršia žena vôbec • *Dze dva cetki, tam i pľetki* – stretnutie žien znamená pletky
cetoš m SZŠ zast. tetin manžel
cetuša, cecuša SŠ, **cetuška** miest. hypok. ž tetuška
ceveśňica ž SŠ zariadenie na upevnenie špúľok pri snovaní
cezmajster m zast. zamestnanec cestnej správy
ceža p. čeža
cežic še nd neos. SŠ nechciet' sa : *Ceži še mi tam isc*
cežoba p. čežoba
cežobic še nd SŠ zried. ťažiť sa: *Cežobi še jej tak robic*
ciberija ž zast. druh zeleninovej polievky: *Do ciberiji še pošeka šicka žeľeňina*
cibuľarka ž STRŠ zried. sorta hrušiek
cic, cisc DŠ, **cec, cesc** JŠ nd tiecť: *Prez naš valal ceče potok; Krev ci ceče z nohi*
cica ž ženský prsník: *Ňemožem ju od cici odučic; Dam ci cici* • *To taka gazdiňa z cici do rici* – zlá; *Aňi cici, aňi rici* (o slabo vyvinutej žene)
cicac nd **1.** cicať z prsníka: *Dava dzecku cicac* **2.** cicať z fľašc • *Un miśľi, že ja paľec cicam* – nie som naivný; *Krev jej cica* – sužuje ju
cicak m SŠ cicajúce mláďa zvierat: *Kupil cicaki*
cicašek m SŠ cumlík
cicati príd. cecnatý: *cicata žeňisko*
cicek, cecok VŠ m **1.** struk (na vemene) **2.** SŠ cumlík **3.** náustok na džbáne
cicka[1], **cecka** JŠ ž **1.** ženský prsník **2.** struk na vemene **3.** v spoj. *koźe cicki* – sorta sliviek
cicka[2] p. cjetka
cicuša ž SŠ det. prsník
cidilo s **1.** star. väčšia plátená kapsa **2.** expr. bachor • *Ma take cidilo jak opalka* – je bachráč
cifka ž **1.** cievka na navíjanie nití **2.** v spoj. *Diźdž ľeje jak z cifki* – silno prší
cifra[1] ž ozdoba: *Ľajbik i nohafki buľi s ciframi*
cifra[2] ž ZŠ zried. číslica
cifrovac nd **1.** ozdobovať: *Co ju teľo cifruje?* **2.** robiť pri tanci figúry: *Cifrovaľi s rukami i s nohami*
cifrovaňec m, obyč. v pl. SŠ ozdoba na kúdeli
cigan m **1.** cigán: *Cigaňi bivaľi na vatrisku* • *olaski cigan* – kočovný; *Čarni jak cigan* – čiernej pleti; *Vadza še jak cigaňi* – veľmi; *Cigaňi hraľi na veśeľu* – cigánska kapela; *Ked ši cigan, hraj, ked pan, ta daj* – každý nech si vykonáva svoje **2.** expr. klamár: *Čim vekši pan, tim vekši cigan* • *Horši biľi cigan jak čarni* – veľký klamár môže byť hocikto **3.** kôň čiernej farby
ciganek i **ciganik** m zdrob. cigánik
ciganka ž **1.** cigánka: *Ciganki znaľi veśčic z ruki* **2.** klamárka **3.** VŠ rastlina púpava (Taraxacum)
cigančak m obyč. v pl. SVŠ čierne papuče na jeden gombík
cigančar i **cigančar** m klamár: *Un veľki cigančar*
ciganče i **ciganče** s cigánča
ciganic nd cigániť: *Do uč mi ciganil* • *Tak cigaňi, až še mu spod nosa kuri* – veľmi cigáni
ciganski príd. **1.** cigánsky: *Ľekvar, to ciganska omasta* • *ciganske kľince* – kované **2.** *ciganske midlo* ZŠ – rastlina prietržník (Herniaria); *ciganske ripki (žapki)* – žubrienky
ciganstvo s cigánstvo: *Ciganstvo fše vidze na virch; V každim ciganstve jest kus pravdi*
cigar, cigarov ZŠ m cigara

cigaretľa, dzigaretľa miest. ž cigareta: *Šuľal sebe cigaretľe*
cigorija ž STRŠ v spoj. *dziva cigorija* – rastlina čakanka (Cichorium)
cicha ž SZŠ obliečka
cichak m ZŠ expr. tichý človek: *Cichak še robil*
cichi príd. **1.** tichý: *cichi plač* **2.** nerušený zvukmi: *cicha uľica* **3.** málovravný **4.** nepompézny: *ciche veśeľe* • *Cicha voda brehi lame* – nenápadný človek môže prekvapiť; *Mam cichu hlavu od ňeho* – mám pokoj
cichiľiś m STRŠ zried. málovravný človek
cicho prísl. ticho: *Cicho ľežel* • *Tak cicho jak v kosceľe* – celkom ticho
cichosc ž miest. tichosť: *V cichosci šicko odbaviľi*
cichota ž (veľké) ticho: *Jaka tu cichota*
cichunki príd. ZŠ expr. tichunký: *cichunke dzecko*
cichutko prísl. expr. tichučko: *Cichunko chodzi jak kot*
cikac nd det. močiť: *Chce še mu cikac*
cikorija ž cigória: *Do kavi davaľi cikoriju*
ciľinder m **1.** cylinder (druh komína) **2.** sklená ochrana plameňa petrolejky: *okopceti ciľinder*
ciľindrufka ž ZŠ petrolejová lampa
ciľovac nd **1.** cieliť, mieriť • *Chto visoko ciľuje, ta ňisko pada* (o neprimeraných ambíciách) **2.** STRŠ zried. zamýšľať: *Ciľoval, že tamtu veźňe, aľe ňič z teho*
ciľufka ž ZŠ zried. cieľ: *Do ciľufki ňetrafil*
cimbali pomn. cimbal: *Znal brunkac na cimbaloch*
cimbaľ m ZŠ expr. nepodarenec: *Dostala za muža takeho cimbaľa*
ciment m **1.** cement: *mech cimentu* **2.** JŠ betónová podlaha
cimerman m tesár: *Cimerman kresal drevo na budinki*
cimermanka ž tesárčina: *Znal cimermanku koňčic*
cimermanovac nd STRŠ vykonávať tesárske práce
cimermaňski príd. tesársky: *cimermaňski blajvas*
cimermaňstvo s miest. tesárstvo
cimet m škorica: *kolač s cimetom*
cimeterka ž SZŠ zried. rastlina skorocel (?) (Plantago)
cimper-camper prísl. expr. úplne: *Poharik še rozbil na cimper-camper*
cimra ž zried. izba v ubytovni
cingac nd ZŠ cengať: *Veľka cingala tak hrubo cingala*
cingaco prísl. JŠ cengajúc: *Ovečki chodziľi cingaco*
cingala ž ZŠ väčší zvonec
cingalečka ž ZŠ expr. zvonček: *V skľepe na dzveroch bula cingalečka*
cingalka, čingalka JŠ ž zvonček: *Ovečki maľi cingalki*
cingerľa, cingerija zried. ž, obyč. v pl. STRŠ ozdoba: *cingerľe na uchoch; pjerko za kalapom s cingerľami; čepec s cingerijami*
cinkvajs m zinková beloba
cinkvajsovi príd. v spoj. *cinkvajsovo oľifko* ZŠ – druh liečiva
cinterija, cintorija, cintarija miest., **cincerija** ZŠ, **cencerija** ZŠ, **centerija** SZŠ, **sinterija** ZŠ ž rastlina zemežlč (Centaurium) a odvar z nej
cintir, cimtir ZŠ, **cinter** JŠ m cintorín • *Na cintiru plač, na veśeľu skač* ZŠ – správaj sa podľa okolností
cintofola ž SŠ zast. voňavý druh šípovej ruže
ciň m tieň: *Robiš mi ciň* • *Budze še haňbic vlasneho ciňu* – veľmi sa bude hanbiť; *Čim više slunko, tim meňši ciň* (o prevahe dobra nad zlom); *Sudza še o ciň* – o niečo malicherné; *Každi ma svuj vlasni ciň* – svoje nedostatky
cip-cip cit. na privolávanie kurčiat
cipka ž det. sliepka
ciprus m SŠ nov. asparágus
cipsar m STRŠ zried. zatvárací špendlík
cipuška ž SŠ expr. kurča
cireň m pichliač: *Cireň mi uderil do nohi*
cirkeľ m **1.** kružidlo **2.** kov. druh podkúvačských klieští
cirkev ž cirkev
cirkevni príd. cirkevný: *cirkevne śveto; cirkevne roľe*

cirkulak ZŠ, **cirkuľak** miest. m cirkulárka
cirkular, cirkuľar, cilkular miest. ZŠ m cirkulárka
cirkularka, cirkuľarka miest. DŠ ž cirkulárka
cirkus m cirkus: *V cirkuše vidzel medzvedza • Robil cirkus* – vystrájal
cirkusant m **1.** zamestnanec cirkusu **2.** expr. pochábeľ
cirňak, cjerňak JŠ m **1.** ZŠ trň **2.** JŠ ker trnka (Prunus spinosa)
cirňe, cerňe JŠ, **terňe** miest. ZŠ, **tarňe** miest. SŠ hromad. trňe: *Tam rośľi same cirňe • Śedzi jak na cirňoch* – nepokojne
cirňovi príd. trňový v spoj. *cirňova ružička* – šípová ruža
cirpki príd. SŠ zried. trpký
cisk m stisk, tlačenica
ciskac nd tískať, tlačiť: *Bokaňče me ciskaju • Bida ho ciska* – trpí biedu; *Už me ciska ňebo ku źemi* – blíži sa koniec života
ciśo príslo. det. ticho: *Budzeš ciśo!*
cišic nd tíšiť: *Cišiľi ho, bo śe nazloscil*
cit m cit v spoj. *Maj kus citu* – buď chápavý
cita ž ZŠ zried. predvolanie: *Cita mu prišla*
citron m, **citrona** ž okraj. citrón
citronka ž citrónka (sorta jabĺk)
citronovi príd. citrónový (o farbe)
civek m SZŠ zried. náustok na džbáne
civiľ m **1.** občiansky oblek (nie uniforma): *Poslaľi mu civiľ, bo už mal prisc domu* **2.** občiansky život (nie vojenský): *Idze do civiľu*
cjecka JŠ, **cicka**[2], **citka** SZŠ ž kúsok plátna na cedenie
cľivic śe nd STRŠ neos. cnieť sa: *Cľivi śe mu za krajem*
cma I. ž **1.** tma: *Dzecko śe boji cmi; Za cmi śe ňeda robic • Jak kebi cmu zedla, bo furt je hladna; Od cmi do cmi* – za vidna; *Amen, cma, ňit pomoci* – je definitívne rozhodnuté **2.** miest. SŠ nočný motýľ **II.** príslo. tma: *Už cma, ňeda śe robic • V gembe veśelo, v kešeňi cma* (o tom, kto všetko prepil)
cmar, cmer SŠ, **cmur, cmor** SZŠ m cmar: *gruľe s cmarom*
cmavi príd. tmavý: *cmave lachi*
cmavočerveni príd. tvamočervený
cmic śe nd zotmievať sa: *Už śe cmi, zaśvic lampu • Cmi śe mi v očoch od hladu* – je mi zle
cmintir, cmentir m SŠ cintorín
cmiter m SZŠ cintorín
cmok m SŠ **1.** nekvalitný a nepekný oblek **2.** zle oblečený človek
cmokac, cmukac i **cmoktac** nd **1.** STRŠ mľaskať: *Dachto pri jedzeňu cmoka* **2.** ZŠ expr. bozkávať: *Pod stromom śe cmokaľi*
cmota ž **1.** veľká tma: *Taka cmota, co može za oči schicic* **2.** mrákava: *Idze cmota, budze ľac*
cmudžic p. čmudzic
cmuntac nd ZŠ expr. cicať
cmurkac nd vydávať zvuk ako svrček: *Na dzecko cmurkaľi, žebi ho zabavjali*
cnota ž ZŠ cnosť: *Cnota na mňe prišla*
cňec śe nd neos. cnieť sa: *Cňe śe mi za našim valalem; Cňelo śe mu za ňu*
co I. zám. čo: *Co noveho u vas? Co tam idzece! Co ľepše, ta pobraľi; Vi tam bivace, co most? Ňimal raz co do gembi šturic; Jeho śe ňit co bac; Co slovo, ta zvada • aňi za co* – za žiadnu cenu; *rok co rok* – každý rok; *To taki: co som, to som* – pyšný; *eśći co* – nic; *Co pan, ta ňe śviňa* – je v ňom niečo; *Každi z teho, kolo čeho* – za prácu sa očakáva odmena; *Čekam ho co dziň* – dnes-zajtra; *co druhi* – každý druhý **II.** spoj. čo: *Pejc roki temu, co umarla; Buľi i psotne roki, co ja pametam; Co bi tebe poraźilo! Daj vuźik, co to otcahňem* **III.** část. čo: *Co ja znal, že tak budze; Na pecu ci ceplo, co? Mľika bulo teľo co strach; Co bi śe mal vispac, ta tam śedzi*
codzeň príslo. čoskoro: *Codzeň źima a mi eśći ňimame dreva*
cofac, cafac SŠ nd **1.** cúvať **2.** vracať späť: *Žena ha cafala už z drahi*
cofac śe, cafac śe SŠ nd **1.** cúvať: *Krava śe cofala zatkom* **2.** vracať sa: *Ňecafaj śe, bo śe ci ňepoščesci*
cofnuc, cafnuc SŠ dk **1.** cúvnuť: *Cofňi kus* **2.** vrátiť späť: *Na hraňici ho cofľi do kraja*
cofnuc śe, cafnuc śe SŠ dk vrátiť sa: *Cofnul śe nazad*

cokeľ m sokel: *Na fudamenti prišol cokeľ*
cokľik m zdrob. soklík: *Kolo peca zrobiľi cokľik*
coľ m cól: *deska na dva coľe*
coľštok m skladací meter
coľufka ž doska hrubá jeden cól
compeľ m SŠ **1.** cencúľ **2.** sopeľ • *Eśći ma compeľ pod nosom* – je príliš mladý; *Patraj compeľ pod nosom* – si neskúsený
compľak m STRŠ ľadový cencúľ
coraz príslo. čoraz: *Coraz vecej sebe dovoľoval*
coskori SŠ príslo. rýchlo, čo najskôr: *Coskori śe obľekla i poľecela tam*
cośka, cośkaj SVŠ **I.** zám. niečo: *Cośka tam trepalo; Cośka je hňeśka nazlosceni* **II.** čísl. neveľa: *Cośka tam z teho eśći zostalo* **III.** príslo. trochu: *Un cośka taki natšaľisti*
co-to zám. čo-to: *Už ľem co-to zgvazdala, ked prišľi hosce • Ked pridze z čeho do teho, ta śe otajuje* – keď príde na lámanie chleba
což část. expr. čože: *Což mi z teho života, ked som chora; Což to ľiter mľika pre teľo ľudzi*
cucic nd SŠ kriesiť: *Darmo ho cuciľi, už śe ňeprebral*
cucľik m STRŠ cumlík
cudzi príd. cudzí: *Ňelakom śe na cudze • Na cudze ruki ňepatraj; Cudze ruki hotove muki* – nespoliehaj sa na iných; *Dobre kolo cudzeho mandľika klaski zbirac* (o prižívovaní sa); *Z cudzeho koňa na stred drahi dolo* – pomoc cudzieho je nespoľahlivá; *Svojo ňedam, cudze ňepitam* – chránim si len svoje
cudzic nd cúdiť (zrno): *Cudzilo śe na rečici*
cudzic śe nd ZŠ cúdiť sa: *V studzinki śe voda cudzi*
cug m **1.** prievan • *Dostal cug do hlavi* – ochorel z prievanu **2.** záprah: *Ma dva cugi* **3.** ZŠ zast. vlak **4.** STRŠ zast. čata (vojenská): *Z našeho cugu frajter*
cugbant m železná obrúčka na upevnenie drevenej časti voza: *Śńice su okute s cugbantami*
cugi pomn. **1.** komín: *Treba vimitac cugi, žebi dobre cahalo* **2.** ťah v komíne: *Plane cugi, ta ňechce horec*
cugľe pomn. miest. časť konského postroja: *Ulap koňa za cugľe*
cukac nd dobiedzať, dotierať: *Ľudze mu cukaľi, bo mu zavidzeľi • Ona mi furt do uč cuka* – vyhadzuje mi na oči
cuker m cukor
cukerek m HŠ cukrík: *dujace cukerki* – mentolky
cukerkander m zast. nerafinovaný cukor
cukerľik m DŠ **1.** cukrík: *pačok cukerľikoch* **2.** ozdobné cukríky na vianočný stromček
cukerňička ž nádoba na cukor
cukerňik m ozdobný cukrík na vianočný stromček
cukovac nd DŠ súriť, poháňať: *Co teľo na mňe cukuješ, šak mame čas • Chto cukuje, ten ľutuje* – súrenie sa nevypláca
cukrar m STRŠ expr. milovník sladkostí
cukraš m cukrár
cukrovac[1], **cukric** miest. nd cukriť: *cukrovac kavu*
cukrovac[2], **cukrac** ZŠ nd hrkútať: *herľički cukruju*
cukrovo s spodst. zast. zákusky
cukrufka ž ZŠ domáca pálenka z cukrovej repy
cuksfirer m zast. čatár
cuľic nd STRŠ expr. utekať: *Cuľi jak šaľena do mesta*
cumeľ, cumľik m nov. cumlík
cuncor m STRŠ ozdobný doplnok odevu: *Same cuncori na sebe povišala*
cunderka ž handrička, pren. iron. o šatách: *Pozbirala cunderki i pošla*
cundra, condra miest. ž **1.** zdrap látky, handra: *Stari kabat potarhala na condri* **2.** iron. šaty: *Zarucila na sebe dajaku cundru i pošla* **3.** pejor. pobehlica: *Ňedohvaraj śe s taku cundru*
cundroš m expr. otrhanec
cup cit. cup: *A japko cup mi na hlavu*
cupcoš m ZŠ expr. chlap
cupkac nd expr. **1.** s cupotom padať: *Chrobačne japka cupkaja* **2.** STRŠ drobčiť, cupitať: *baranek cupka*
cupnuc dk expr. padnúť: *Cupnute jabluka ňechcel*
cures m miest. expr. úpadok: *Šicko idze na cures*
curik HŠ, **curuk** DŠ cit. povel pre späť, dozadu: *Kričel na koňe curik*

curikovac, curigac miest. nd cúvať
cušpajz, čušpajz SŠ m prívarok
cvabac nd SŠ expr. s dupotom našľapovať: *Cvabe, ma češki chud*
cvabuch m SŠ expr. ťažkopádne chodiaci človek: *Cvabuch cvabe jak medzvedz*
cvach m zried.v spoj. *Chuda jak cvach* – veľmi
cval m v spoj. *Ľeci na cvali* – rýchlo uteká
cvalac nd cválať: *Koňe cvalaľi*
cvalom prísl. okraj. behom: *Koňe ucekaľi cvalom*
cvalovac nd JŠ cválať
cveder m sveter
cvedrik, cvedriček m zdrob. svetrík
cvekovac nd miest. HŠ prežúvať: *Krava cvekuje*
cveľich m VŠ druh látky: *Cveľich śe tka z vlakenej predzi*
cverček m JŠ svrček
cverenka ž nitka
cverna ž hrubšia niť: *Cverna, to dupľovana ňitka; Osobňe śe predlo na cverni* • *Čim kratši dzeň, tim dlukša cverna ZŠ* – cez dlhé večery sa viac napredlo
cvičic p. čvičic
cvik[1] m cvik: *To šicko robi cvik*
cvik[2] m SŠ klin na upevnenie kosy na kosisku
cvikac nd VŠ obuv. naťahovať kliešťami kožu na priehlavok
cvikeľ m STRŠ zast. cviker: *Na noše mal zaśćipnuti cvikeľ*
cvikla ž cvikla (rastlina i plod)
cviklovi príd. cviklový (o farbe): *cviklovi cveder*
cvinkac nd ZŠ zried. cvakať (kohútikom na puške)
cvirknuc dk expr. cvrknúť: *Cvirkňi mi kus mľika*
cvit m SŠ prach zo suchého sena: *Požulcenu źim posipaľi s cvitem*
cvok m cvok: *Do talpi sebe nabil cvoki*
cvoreň, svoreň SŠ, **dzvoreň** JŠ m svoreň
cvorka ž JŠ spojovacia časť cepov
cvorňik m JŠ svorník: *Založ do bolcňi cvorňik*

Č

ča cit. povel kravám, **1.** aby sa pohli dopredu **2.** aby odbočili doprava, obyč. v spoj. *ča očebe, ča hočebe, ča hocebe, ča od sebe, ča hejča*
čabarok m ZŠ chrobák chrúst (Melolontha)
čabrac nd SŠ expr. robiť niečo vo vode, s vodou (napr. prať)
čabrac śe nd expr. čľapkať sa: *Dzeci śe čabraju vo vodze*
čabroš m expr. **1.** škaredo píšúci človek **2.** často sa člapkajúce dieťa
čača ž, **čeče** s det. niečo pekné
čačani, čečani DŠ príd. det. pekný
čačina STRŠ, **čečina** JŠ, **čatina** SZŠ, **čacina** miest. SŠ ž **1.** vetvy ihličnatých stromov: *Z čačini viju vence; S čatinu prikril koľibu* **2.** ZŠ ihličnatý les **3.** JVŠ opadané ihličie pod stromom
čačiňak m ZŠ zried. omelo na ihličnatom strome
čačko, čečko STRŠ s detská hračka • *Taka jak čačko* – veľmi pekná
čačo s STRŠ expr. ťarbák : *Stal tam jak čačo*
čačuľka ž SŠ expr. mazna: *Taku čačuľku ľem za obrazek postavic*
čaho cit. JŠ povel kravám, aby išli doprava
čachľar m STRŠ pejor. podvodník, čachrár
čachľaric nd STRŠ pejor. čachrovať
čaj m nov. čaj
čaja ž ZŠ pejor. fiflena
čajka ž vták cíbik (Vanellus)
čakan JŠ, **čekan** STRŠ m čakan • *Čekan češki od obeda* – popoludní pracovný výkon klesá
čakol, čakov JŠ m vysoká rúrovitá pokrývka hlavy: *Jaśľičkare nośili čakoli*
čalamada ž DŠ nov. **1.** zelené kukuričné krmivo **2.** kukurica zasiata na krmenie
čamalada ž SŠ nov. nakladaná zmes pokrájanej zeleniny
čamčec nd mľaskať • *Tak čamči jak śviňa* – veľmi mľaská
čamkac nd SŠ **1.** mľaskať **2.** tľoskať: *Barz śe mu to pačilo, až sebe čamkal*

čampa ž **1.** i m ZŠ expr. čaptaňa i čaptoš **2.** ZŠ vlačuha
čampati príd. ZŠ expr. čaptavý
čampoš m ZŠ expr. čaptáň
čap cit. **1.** vyjadruje udretie **2.** det. o kúpaní: *Pujdzeš čap-čap*
čapa[1] ž ZŠ expr. daždivé počasie
čapa[2] ž ZŠ expr. žena s krivými nohami
čapac[1] nd ZŠ čľapkať: *Kuň čapal po vodze*
čapac[2] nd ráňať ovocie: *Dzeci čapaľi jabluka*
čapac śe nd ZŠ čľapkať sa : *Dzeci śe čapju v jarku*
čapafka ž ZŠ expr. čľapkanica
čapagazda m SŠ zast. vedúci pri robotách na panskom
čapaš m STRŠ druh tanca s plieskaním sa po čižmách
čapavina ž ZŠ expr. čľapkanica
čapčec nd SŠ expr. čľapkať: *Po blace čapči*
čapečka ž **1.** zdrob. čiapočka **2.** VŠ klobúk huby **3.** súčiastka petrolejovej lampy formujúca plameň **4.** ZŠ v spoj. *pľebanovo čapečki* – rastlina bršlen (Euonymus)
čapirak m SŠ naširoko chodiaci človek
čapirati, čaperati, čeperati ZŠ príd. naširoko chodiaci
čapirato, čeperato ZŠ prísl. naširoko (chodiť)
čapiric śe , čeperic śe ZŠ nd naširoko chodiť
čapirka ž rázsoška: *Mandeľ śe založil na čapirki*
čapka ž **1.** čiapka: *čapka s daškem; čapka na ucha* **2.** vrchný snop uloženého obilia na poli **3.** klobúčik huby
čapkac nd nanášať tekutinu: *Čapkal boľace mesco s dijanu*
čapkovac nd žart. zdraviť
čapľa ž STRŠ vták volavka (Ardea)
čapľavi príd. STRŠ expr. čaptavý
čapľoš m ZŠ expr. čaptáň
čapnuc dk expr. čapnúť, plesnúť: *Čapnul ju po noše*
čapňar m VŠ kto čapuje nápoje na svadbe
čapotac nd ZŠ **1.** expr. mľaskať **2.** ubíjať vlnu: *Vo foľušu čapotaju volnu na postav*
čapovac nd čapovať (nápoj)
čapsľa ž SŠ obuv. podpätok zlepený z kúskov remeňa
čaptac nd expr. čaptať: *Ňechodzi poradňe, ľem čapta*
čaptak m ZŠ expr. čaptoš
čaptavi príd. čaptavý: *čaptavi kuň*
čaptavica ž ZŠ čľapkanica: *V ješeňi često čaptavica*
čaptavo prísl. expr. čaptavo: *Chodzi čaptavo jak kačka*
čaptoš m expr. čaptoš
čapurda ž expr. čiapka
čara ž čiara
čardaš m čardáš
čardašovac nd SŠ zried. hrať čardáš
čarka ž **1.** krátka čiara **2.** značka miery: *Naľal po samu čarku*
čarnavi príd. černastý: *čarnava tvar*
čarni príd. **1.** čierny: *čarne vlasi* • *Čarni jak komiňar; jak noc* – úplne čierny **2.** majúci tmavé sfarbenie • *čarna muka* – ražná; *čarna kava* – bez mlieka; *Čarni jak cigan* – tmavej pleti; *čarne čerešňe, śľivi* – sorta tmavých čerešní, sliviek
čarno prísl. čierno • *Chlopstva teľo až čarno* – veľa; *Muj muž taki: čarno, čarno, bilo, bilo* – je mu to všetko jedno
čarnota ž ZŠ mrákava, čierňava • *Ľudzi śe tam zbehla čarnota* – veľké množstvo
čarnuľa ž SŠ expr. počerná žena
čarňava ž mrákava: *Idze zhuri čarňava, budze ľac*
čarňec nd černieť: *Gruľe začinaju čarňec*
čarňec śe nd černieť sa: *Cośka śe tam čarňeje*
čarňica ž černica (rastlina i plod)
čarňina ZŠ, **čarňizna** SŠ ž čierne oblečenie • *Chodi v čarňiňe* ZŠ – v šatách kúpených v obchode
čarňisti príd. SZŠ černastý
čarňoch, čarňuch m miest. černoch
čarňušek m zdrob. expr. človek tmavej pleti
čarňuška ž expr. žena tmavej pleti
čas m **1.** čas (ako trvanie): *Čas uceka; Čas ňečeka* **2.** obdobie: *Dluhi čas śe z ňeho śmjaľi* • *Za starich časoch* – v minulosti; *Od teho času* – odvety; *za ten čas* – zatiaľ; *chtoriśka čas* – kedysi; *z času na čas* – občas; *o paru časi* – onedlo; *Po čaśe šicko vidze*

na verch – tajomstvá netrvajú večne; *Ešči mace čas* – nemusíte sa ponáhľať; *Čas mi s tim prešol* – skoro sa minul; *raz za čas* – občas; *Jeden čas me maľi pčoli* – voľakedy; *Akurat v ten čas ňebul doma* – vtedy **3.** vhodné obdobie: *Ešči ňe čas na košeňe* • *Prišol po čaše* – neskoro; *Šicko ma svuj čas* (o vhodnom konaní) **4.** aj ako pomn. pomery: *Dakedi to buľi češke časi* **5.** počasie: *Hňeška šumni čas* • *plani čas, britki čas* – zlé počasie; *Jaki čas, taki klas* – od počasia závisí úroda

časami prísl. občas: *Časami me boľi mocno hlava*

časc ž zried. časť: *Vekšu časc majetku prepil*

časom prísl. **1.** občas: *Časom popadze a časom i slunko zaśvici* • *Časom s kvasom, časom s frasom* ZŠ (o premenlivosti pomerov) **2.** postupne: *Časem šicko pridze do poratku*

častka ž **1.** čiastka: *Mal v tim ľem jednu častku* • *Z jaki častki to tak* – prečo je to tak; *treca, dzešata častka* – tretina, desatina; *Aňi dzešatu častku z teho ňepametam* – máločo si pamätám **2.** dedičný podiel: *Čekal, jaku častku dzifka dostaňe*

čat m sponka do vlasov

čatlov m JŠ drievko na stiahnutie rebrín na voze: *Drabini su na zatku spasane s čatlovom*

čatovac nd SŠ dávať pozor

čavarga ž expr. tuláčka

čavargoš m expr. **1.** tulák **2.** nezbedník

čavargovac nd expr. potulovať sa

čejva ž ZŠ expr. neporiadnica

ček m šek: *ček na daň*

čekac nd **1.** čakať: *Už me tam čekaľi* • *Čekac, ňeślebodno z teho brac ňikemu* – počkajte; *Čekaj, čekaj, budzeš ti mac* (vyhrážanie sa) **2.** očakávať: *Čekal, že śe mu dakus zľepši* • *Škoda čekac, že na koňovi volna virośňe* ZŠ (o zbytočnom očakávaní); *Ňichto ňezna, co ho čeka* – čo ho stihne; *Čeka dzecko* – je ťarchavá

čekac śe nd JŠ zried. byť pred pôrodom

čelenka ž hánka

čelňik m VŠ remeň uzdy na čele koňa

čeľadňik, čeľedňik JŠ m zried. **1.** mládenec: *Našol śe čeľadňik, co ju spratal z drahi* **2.** sluha

čeľadz, čeľedz miest. STRŠ ž **1.** skupina mladých ľudí: *Išol medzi čeľadz, ku druhim paropkom* **2.** služobníctvo: *Gazda s čeľadzu pri jednim stoľe ji* **3.** STRŠ zried. včelstvo

čeľenko[1] SZŠ, **čeľinko** STRŠ s remeň uzdy na čele koňa

čeľenko[2] s DŠ členok: *Voda mu bula po čeľenka*

čeľina ž ZŠ miest. remeň uzdy na čele koňa

čeľusce pomn., **čeľusc** ž SŠ zried. čeľustie: *Na začatku peca buľi take čeľusce*

čemer m **1.** ochvat: *Cośka zedla, ta dostala čemer* • *Treba jej čemer potarhac* – odťahovaním kože od kostí pomôcť jej prekonávať ochvat **2.** expr. parom (v kliatbach): *Bodaj ce čemer uchicil*

čemerica ž ZŠ tráva čemerica (Helleborus)

čemerni príd. v spoj. *čemerne źeľe* – rastlina krvavec (Sanguisorba)

čemžic nd ZŠ **1.** ráňať **2.** expr. biť: *Aľe ho čemži*

čengerica STRŠ, **cengerica** SVŠ ž rastlina kukurica (Zea)

čengeričanka ž VŠ **1.** kukuričná byľ **2.** kukuričná kaša

čengov m JŠ zvonček

čeňč m zried. zámena: *Ňepozdaval śe mi taki čeňč*

čeňčovac nd obmieňať: *Jedzeňe treba čeňčovac*

čeňčovac śe nd vymieňať si: *Podzme śe čeňčovac na ženi*

čeparka ž ZŠ žena, ktorá vedie čepčenie na svadbe

čepček i **čepčik** m zdrob. čepček: *čepčik pre dzecko*

čepec m **1.** čepiec ženy: *Vidate ženi nośiľi čepce* • *Dzifka pod čepec* – na vydaj **2.** čepček dieťaťa • *V čepcu śe narodzilo, budze śčeślive* – so zvyškom lôžka na hlave

čepena ž spodst. STRŠ svadobný obrad spojený s čepčením mladuchy

čepeňe, čepčeňe s VŠ zakladanie čepca mladuche

čeperadlo s ZŠ expr. niečo rozčapené, roztiahnuté: *Postavil śe do dzveroch jak čeperadlo*

čepere pomn. VŠ rázsošky

čeperohy pomn. SŠ rázsošky na gumipušku

čepic nd obradne zakladať čepiec mladuche

čepihi pomn. SZŠ rúčky na pluhu

čepirka ž **1.** rázsoška **2.** podpera pod konáre plné ovocia **3.** konár s dvoma vetvami

čepoviny ZŠ, **čepini** VŠ pomn. čepčenie mladuchy

čerac, čirac SŠ nd vymieňať: *Chceľi čirac kravy*

čerac śe, čirac śe SŠ nd vymieňať si s niekým niečo: *Ja bi śe s ňim ňigda ňečeral*

čeranka, čiranka SŠ ž výmena: *Čiranka ľem jednemu pluži*

čerčaci príd. ZŠ zvučný: *čerčaci hlas*

čerčec, čirčec SŠ nd **1.** hrkotať: *s lancuchom čerči* **2.** rinčať: *Oblaki čerčeľi* **3.** expr. hučať: *Ľem tak čerčelo, jak zme śpjevaľi*

čerčica ž expr. zlá žena

čerebľa, čerevľačka ž ZŠ ryba čerebľa (Phoxinus)

čerebni p. žrebni

čerebogar, čerebug m STRŠ chrúst

čerega ž DŠ sladké vyprážané pečivo

čerehaslo s STRŠ expr. haraburda

čerechľic śe nd ZŠ expr. potmehúdsky sa usmievať

čereňec m SZŠ druh rybárskej siete

čereňovi, čerenovi JŠ, **črenovi, trenovi** SŠ príd. v spoj. *čereňovi zub* – zadný zub, stolička

čerep, miest. **čerip, čirip, čirup** SZŠ, **črep, črip, štrep, trip** SŠ m **1.** črep: *Čiripi, to ňeśčesce* **2.** kvetináč **3.** škridla: *chiža pod čerepom*

čeres m ZŠ zast. široký mužský opasok: *Bača nośil čeres*

čereslo, čerislo STRŠ, **čirislo** miest. s čerieslo

čereśňar m vták hýľ (Pyrrhula)

čereśňarski príd. ZŠ v spoj. *čereśňarska muzika* – zábava koncom júna, začiatkom júla

čerešňa, čereśňa SŠ, ZŠ, **čerešeň** miest. ž čerešňa (strom i plod) • *dziva čerešňa* VŠ – strom jarabina (Sorbus)

čerešňufka ž ZŠ **1.** sorta hrušiek **2.** čerešňovica

čerevati príd. expr. bruchatý: *čerevati jak bečka*

čerevo s **1.** črevo **2.** obyč. v pl. vnútornosti **3.** STRŠ pejor. brucho: *Ma čerevo jak opalka* **4.** v spoj. *kure čerevo* STRŠ – rastlina povoja (Calystegia)

čerinka ž JŠ druh rybárskej siete

čerkac, čirkac SŠ nd **1.** štrngať: *Čerkal s peňeźami* **2.** ZŠ expr. popíjať: *Teľo čerkaľi, až śe ochľastaľi*

čerkadlo s SZŠ zried. hrkálka

čerknuc dk JVŠ expr. buchnúť: *S novim motorom už dześka čerknul*

čerknuc sebe dk štrngnúť si: *Roskaž daco, ňech sebe čerkňeme*

čerkotka, čerkutka STRŠ, **čirkotka** SŠ ž **1.** hrkálka **2.** odroda jabĺk s hrkajúcimi jadierkami

čerpac, čirpac SŠ nd čerpať

čerpak m ZŠ črpák: *Čerpaki chasnuju na košaru*

čerstvi príd. **1.** svieži: *Rano človek taki čerstvi jak riba* **2.** stvrdnutý (o chlebe)

čert m zried. čert • *Boji śe jak čert śvecenej vodi* – veľmi sa bojí; *Jaki čert, take dva* – všetko jedno; *Ňenarabjaj s čertami* – nepreklínaj; *Čerta ma v duši* (o zlom človeku); *Žena až i čerta prevedze* – je veľmi prefikaná; *Čert ňeśpi, aľe vojuje* – treba sa mať na pozore

čerubľa ž miest. prieruba (v ľade): *Virubaľi čerubľu a tak praľi*

červeni príd. červený • *červena hľina* – druh hliny; *červeni smerek* – strom smrekovec (Larix); *červeni kozar* – druh hríba (Boletus edulis); *Červeni jak ruža, jak tuz* – výrazne červený

červenkasti, červenasti ZŠ príd. červenastý

červenkavi príd. miest. červenastý

červenofka ž STRŠ odroda sliviek

červenota ž ZŠ druh kožnej choroby (ruža na líci)

červeň m srdce (v kartách)

červeňak m huba kozák osikový (Leccinum aurantiacum)

červeňec nd prejavovať sa červenou farbou: *Ucho mi červeňeje, chtośka me chvaľi*

červeňica ž druh hliny

červeňina ž STRŠ červená obliečka na perinu

červeňisti príd. ZŠ červenastý

červinka, červenka JŠ, SŠ ž **1.** sorta jabĺk **2.** druh infekčnej choroby • *Bodaj ce červenka struhala* (druh zahrešenia)

červotočina ž prach z dreva napadnutého červotočou

červotok m, **červotoč** ž HŠ červ červotoč (Anobium): *Červotoki stočeľi šicko drevene v chiži*
česac nd **1.** česať: *Jeden še češe dohuri, druhi nabok, na drašku* **2.** čistiť ľanové al. konopné vlákno: *Vźala šćec i začala česac konope; Ľen česaľi na česačkoch*
česač m miest. STRŠ česák na ľan
česačka ž ZŠ česák na ľan
česadlo s JŠ zried. nástroj na česanie
česak m žart. hrebeň: *Babi česak często chasnuju*
česc ž česť • *Česc ňekupiš za peňeźi* – je nezaplatiteľná
česni príd. čestný • *česne slovo* (výraz uistenia)
česti príd. častý: *Česti hosc še barz dopije*
często príslo. často: *Często me boľi hlava*
częstovac nd častovať: *Začaľi ho częstovac, hoscic*
częstovac še nd hodovať
češka ž spodst. VŠ tehotná
češkavi, ceškavi SŠ príd. trocha ťažký
češki DŠ, **ceški** SŠ, **čaški** miest. SŠ príd. **1.** ťažký • *češki vuz* – masívny; *Češki jak cent* – veľmi ťažký **2.** namáhavý: *Život barz češki* • *S češku bidu še vidala* – horko-ťažko **3.** silný; ťaživý: *češka choroba; ceške jezdeňe; češke časi* • *Češke peňeźi to stalo* – veľa; *Ma na ňeho češke šerco* – hnevá sa; *češki hrich* – smrteľný
češko DŠ, **ceško** SŠ, **čaško** miest. SŠ **1.** príslo. ťažko: *Češko dzvihal i še narušil* **2.** namáhavo: *Na chľib treba češko robic* • *Tak še skarži, co až češko sluchac* – nedá sa už počúvať; *Češko s babu, horše bez ňej* – všelijak je zle **3.** silno, veľmi: *Cośka je barz češko chori; Češko zhrešil* **II.** část. vyjadruje pochybnosť, sotva: *Češko ho ešči uvidzim; Pridzeš? Češko*
češkosc DŠ, **ceškosc** SŠ ž v spoj. *Mam na ňeho veľku češkosc* – zazlievam mu
četereň ž JŠ napájadlo: *Kravi piju vodu z četerňi*
četerňa ž **1.** zast. studňa (v meste) **2.** vodná nádrž: *V Soľnej Baňi maju veľike drevene četerňe, co v ňich trimaju slanu vodu*
četňik m zast. príslušník polície
češa ž ťarchavosť: *Bula v češi*
češoba DŠ, **cežoba** SŠ, **čažoba** miest. SŠ ž **1.** ťažoba: *Na peršoch čul veľku češobu* **2.** JŠ ťažkosti: *Po češobe šlo stavjaňe*
či I. spoj. či: *Ňeznam, či pridze* • *Či tebe fraz ňeulapi* – aby ťa čert vzal **II.** část. či: *Či bi ľem še ci chcelo; Ta či ja znam*
čibis m ZŠ expr. huncút
čič zám. det. nič
čiga ž kladka: *Na čigu šicko povicahovaľi*
čij zám. čí: *Čijo to dzecko?*
čijiška, čijši zám. čísi: *Čijška pes še tu bluka; Čijše dzecko še utopilo*
čik m v spoj. *holi jak čik* – úplne nahý; *kravi vičesane jak čiki* VŠ – pekne vyčesané
čikalofik m ZŠ iron. o dnešných zákuskoch
čili príd. ZŠ **1.** čistý, upravený **2.** čistotný: *čila žena*
čilo príslo. STRŠ vyriadeno, upratano: *Fše zme maľi čilo* • *Čilo še trime* – dbá o čistotu
čilota ž STRŠ **1.** čistota, poriadok: *Mala v calim dome čilotu* **2.** zariadenie bytu **3.** expr. parádnica: *Čiloto, dze hrebeň?*
čilotni príd. STRŠ čistotný
čiľic še nd ZŠ dávať sa do poriadku (hygienicky)
čim I. spoj. čím: *Čim daľej, tim horše* **II.** část. čím: *Ľecel, žebi bul čim skorej doma*
čimoš m ZŠ handrár
čingalka p. cingalka
čiňic nd zried. robiť, konať: *Muśi čiňic pokaňe* • *Ňechce mac s ňima ňič do čiňeňa* – nič spoločného
čipka ž **1.** čipka **2.** JŠ tkanina na cedenie tvarohu: *Na čipku še zľeva tvaroh*
čir m ZŠ múčne kašovité jedlo
čirana ž spodst. SŠ druh tanca
čiri príd. ZŠ číry: *V tej studzinki čira voda*
čirida, črida, čreda miest. SŠ ž črieda: *čirida krav; Čirida statku, to bulo dakedi šezdešat krav*
čiriz m **1.** obuvnícke lepidlo **2.** miest. lepidlo z múky
čirizar m SZŠ iron. obuvník
čirk m SŠ hrkot: *Taki čirk robiľi s lancuchami*
čirpačka ž STRŠ naberačka polievky
čisar m cisár • *Ked še z džada staňe pisar, vekši pan je jak čisar* ZŠ – z povýšenia sa zvykne zakrútiť hlava
čisarija ž miest. SŠ hradská
čisarka ž HŠ **1.** hradská **2.** sorta hrušiek

čisarski príd. SŠ cisársky v spoj. *čisarska draha* – hradská; *Vibiti jak čisarski kuň* – veľmi prefíkaný
čiscaci príd. slúžiaci na čistenie: *čiscaca cerľica*
čiscačka ž JŠ trlica na ľan, konope
čiscarka ž STRŠ druh trlice s dvoma žliabkami: *Konope še hladza na čiscarke*
čiscec m rastlina čistec (Stachys): *Čiscec, to pre kravu, ked še ňemože očiscic*
čiscic nd čistiť: *Konope še čisciľi na čiscici*
čiscic še nd čistiť sa: *Voda v studňi še čisci* • *Rozum še mu čisci* – prejavuje sa nerozumne
čiscica ž SŠ trlica na konope a ľan
čiscinka ž čistina: *Tam v ľeše taka čiscinka*
čiscisko, SŠ aj **ščiscisko** s plodné lôžko kravy: *Po oceľeňu vidze z kravi čiscisko*
čislo s **1.** číslo: *Jake mace čislo na dome?* **2.** jeden z očíslovaných domov: *Tu buľi ľem ośemnac čisla*
čista ž spodst. pálenka z čistého liehu: *čista s piprom*
čisti I. príd. **1.** čistý: *Daj mi čistu košuľu* • *Čisti jak krištal, jak ribe oko, jak selza, jak kvet* – veľmi čistý **2.** čiry, rýdzi: *To čiste zlato* • *čisti kolač* – bez plnky; *čiste ňebo* – bez oblakov; *čista pravda* – skutočná **3.** dôkladný: *ten majster ma čistu robotu* **II.** zám. samý: *U nas čiste huri; Do čistej pulnoci zme ľitaľi po valaľe*
čisto s v spoj. *do čista čisteho* – načisto
čisto príslo. **1.** čisto: *Ňezna čisto hutoric* **2.** úplne, celkom: *Rozbil čisto novi taňir*
čistota ž čistota: *Ňedba ňič na čistotu*
čistotni príd. čistotný: *Kuň barz čistotni*
čistučki, čistučički, čistuľinki príd. expr. čistučký
čistučko, čistučičko, čistuľinko príslo. expr. čistučko
čit cit. čit: *Ti čit, aňi slova!*
čitac nd **1.** čítať • *Škoda temu pisac, chto ňezna čitac* – škoda sa ním zaoberať **2.** domýšľať sa: *Na noše mu čital, co od ňeho chce* **3.** počítať, rátať: *Bača čital ofce; Konope še čitalo na kitki*
čižik m vták čiž (Carduelis)
čižma ž čižma • *nad kostkami rancovane čižmi* – so záhybmi pri členkoch; *pokľedrovo čižmi* – z jemej kože
čižmar m ZŠ zried. čižmár
čižmarka ž JŠ čižmárske remeslo: *Naš sušed robil čižmarku*
čkac še, čkac nd VŠ neos. čkať sa: *Čka še mi, chtoška me spomina* • *Ďablu še veľo raz čka* – často ho ľudia spomínajú
čkaňe s čkanie: *Už me prešlo čkaňe*
človeček m expr. iba v oslovení, zvolaní: *Ja vam povim, človečku, čośka tam ňedobre; Človečku boski, ratujce me!*
človečinec m ľudský výkal
človek, čľek JŠ m. **1.** človek: *dobri, plani, mescicki človek* • *Človek do času, Pan Buh naveki* – človek je pominuteľný; *Človek do Boha i do ľudzi* – súci; *Človek človeku ňeruven* – každý je iný; *Ňit človeka bez kosci aňi bez zlosci* – každý sa môže nazlostiť; *Hura s huru še ňezejde, ale človek s človekom še zejdze* – ľudia sa stretávajú **2.** niekto, voľakto: *Človek še trapil, jak znal* **3.** expr. v oslovení, zvolaní: *Človeče, šak še spametaj! Co to robiš, človeče boski?!*
čľapkavica ž VŠ expr. čľapkanina
čľenek, členek STRŠ, **člonek, čeľenek** SŠ m, často v pl. **1.** členok na nohe: *Voda bula po členki* **2.** hánka prsta
čľup cit. vyjadruje pád do vody: *A tu cośka čľup do vodi*
čľupnuc dk expr. čľupnúť: *Čľupnul po koľena do vodi*
čmeľ JŠ, **čmiľ** STRŠ, **čmuľ** SVŠ, **džmiľ** ZŠ m hmyz čmeľ (Bombus)
čmeľak JVŠ, **čmuľak** VŠ m hmyz čmeľ (Bombus)
čmeň m ZŠ zried. strmeň
čmochac nd VŠ kresať (oheň): *Čmochal kremeň o ocelku, až iskru dalo*
čmochtac nd SŠ expr. čaptať: *Už ľem tak čmochta s nohami*
čmochtaci príslo. SZŠ čaptavo: *Jakośka čmochtaci idze*
čmudzic VŠ, **cmudžic** JŠ nd čmudiť (o lampe)
čochnuc še dk ZŠ expr. ošuchnúť sa: *Čochnul še kolo kolimaźi*

čolati príd. SŠ pripomínajúci čelo: *Kvitki jest pulne i čolate*
čolni JZŠ, **čolovi** VŠ príd. čelový: *čolni remeň; čolovi remiň*
čolnok, čolňok ZŠ, **čolňik** STRŠ, **čolnek** miest. HŠ, **člunok** VŠ m **1.** súčiastka krosien a šijacích strojov: *Čolňik prerucujeme pomedzi bardo i ňiceľňice* **2.** člnok (na vode)
čolo s **1.** čelo: *Ma visoke čolo, bo je mudri* • *Teraz śe po čoľe bije* – neskoro banuje **2.** predná časť niečoho: *čolo posceľi* – predný štít **3.** SŠ kvetný úbor slnečnice
čoľina ž SZŠ remeň na čele koňa
čom, čomu DŠ, **čemu** HŠ zám. prečo: *Čom tak kriči? Čemu tam ňechceš isc?*
čontac nd miest. nešikovne rúbať: *Ľem tak čontal*
čop, čup miest., **čep** JZŠ m **1.** čap, výčnelok, výstupok: *Na čopi śe zaveśa vrata* •*Stoji jak čop* – pasívne **2.** točka (na sude)
čopek m **1.** čapík (v ústach): *Zveśil śe mi čopek* **2.** expr. výčnelok
čopnar STRŠ, **čopľar** JŠ, **čopar** SŠ m kto má na starosti nápoje na svadbe
črenko s HŠ, **črenka** miest. VŠ ž črienka: *Nože maju črenka najvecej z dreva*
čuba ž **1.** kečka, štica: *Čuba mu ľeci do očoch; Vicaham ce za čubu* **2.** chochol: *Dachtore huśi i holubi maju čubu* **3.** ZŠ vlasy učesané do uzla: *Babi sebe skrucaju vlasi do čubi* **4.** SŠ vrchná časť vreca stiahnutého špagátom: *Mech zavjazal s porvaskom na čubu*
čubati, džubati JŠ príd. **1.** majúci kečku, štícu **3.** chochlatý: *džubate kuri*
čubric nd SŠ kvávať, šklbať (za vlasy): *Vaša mašinka barz čubri*
čubrik m **1.** druh ďatelinovej krmoviny: *Čubrik, to taki plaňši trebič* **2.** rastlina saturejka (Satureja)
čuc nd **1.** vnímať sluchom: *Čuješ, jak hermi?* • *Ňechce o tim aňi čuc* (o odmietaní); *Na vlasne uši to čul* – bol pri tom; *Co tam čuc u vas?* – čo je nového; *Do misi je perši, a do roboti aňi čuc* – nechce sa mu robiť **2.** vnímať čuchom: *Čuješ totu pachotu; Harček čuc za kapustu* • *Toto meso už čuc* – je skazené; *Z gembi mu čuc* – cítiť zápach **3.** vnímať chuťovými orgánmi: *Čujem v tim horki šmak* **4.** pociťovať niečo v spoj. *Teľo śe narobil, co aňi ruki sebe ňečuje* – má ich presilené; *Čul to v hlave* (o opilosti) **5.** šípiť, predvídať: *Čul po sebe, že už dluho žic ňebudze*
čuc śe nd **1.** cítiť sa: *Jak śe čuješ po tej chorosci?* • *Čuje śe pri peňežoch* – má peniaze **2.** ZŠ zried. ovládať svoje vylučovacie orgány: *Dzedo śe už ňečuju, ta robja pod sebe*
čučec nd ZŠ expr. čučať, trčať: *Tam za kračkom čučel*
čučkac nd SZŠ varovať, pestovať (dieťa)
čučnuc dk ZŠ expr. utiahnuť sa: *Bul bojaźľivi, ta čučnul do kuta i tam čučel*
čučo s **1.** SŠ det. cukrík **2.** ZŠ expr. ovocné víno
čud m STRŠ expr. zázrak: *Čud boski, pada diźdź a slunko śvici* • *Spiti na čud boski* – veľmi opitý
čudak m čudák
čudarni príd. ZŠ čudný: *Taki čudarni človek*
čudni príd. čudný: *Oňi take čudne ľudze* • *Čudne pri čudňejšom kape* – silnejšie prebíja slabšie
čudňe, čudno prísl. čudne: *Barz śe mi to čudňe vidzi; Barz čudno mi to bulo*
čudo s **1.** niečo nezvyčajné: *Ja eśči take čudo ňevidzela; Paradzi ju, čuda na ňu kupuje* • *Či vidzel krescijan take čudo* (o veľkom prekvapení); *Robi mu čudo* – vadí sa s ním; *Zešol na zle čudo* – upadol do neštastia **2.** expr. šantenie: *Paropci začali čudo robic* **3.** veľké množstvo: *Jest tam teho do čuda; Na čudo ma peňežoch* **4.** je čudné (ako vetná príslovka): *Čudo, že mu daco dal; Ta to čudo, že ňezapomňel*
čudofski príd. SŠ zried. v spoj. *Zešla na čudo čudofske* – veľmi upadla
čudovac śe nd čudovať sa: *Barz śe na sebe čudujem*
čudric nd ZŠ ťahať za vlasy: *Čudri ho za vlasi, bo ňechce sluchac*
čugar p. šugar
čuha ž huňa: *Zarucil na sebe čuhu*
čuchac[1] nd **1.** drhnúť: *Diľe treba čuchac* **2.** strúhať, trieť: *Čucha bandurki na haluški* **3.** potierať: *Cherbet s octom čuchaľi od reumi*

čuchac[2] nd ZŠ zried. ňuchať • *Ňebudzeš ti mojo peneži čuchac* – nedostaneš ich
čuchaci príd. určený na drhnutie: *čuchaca kefa*
čuchtac nd expr. šuchtať: *Tak čuchta s tima labami*
čujni príd. **1.** čujný: *Mam barz čujni spanek* **2.** STRŠ zried. citlivý: *Ona barz čujna, zaraz reve* **3.** ZŠ zried. poslušný
čujňe prísl. čujne: *Tak čujňe śpi, že śicko čuje*
čukolada ž čokoláda
čukoladovi príd. čokoládový: *čukoladovi cukerek* – bonbón
čukolatka ž **1.** zdrob. expr. čokoláda **2.** bonbón: *čukolatki v zlatku*
čulečka ž SVŠ zoschnutý zvyšok po kvete na jablku
čuli príd. čulý: *Už je stara, aľe eśči čula*
čulka, čuľka miest. VŠ ž **1.** ZŠ ofina **2.** SŠ skrajok repy s listom
čuľic śe nd krčiť sa: *Čuľi śe jak babin pes*
čumčic nd SZŠ zried. kvákať (za vlasy)
čumec nd expr. trčať? *Dze teľo čumi?*
čunka ž STRŠ expr. ošípaná: *Na, čunka, čun-čun*
čuňa ž **1.** det. prasa **2.** ZŠ zried. expr. papuľa: *Dostaňeš po čuňi*
čupas m postrk (osoby): *Čupasem ho priveďľi nazad*
čupaśňik m pejor. tulák
čupčac śe nd det. kúpať sa
čupec nd ZŠ čupieť: *Tam čupel až do rana*
čupka ž **1.** SŠ zoschnutý zostatok po kvete na jablku **2.** SZŠ snopy na roli poukladané do istého tvaru
čupkati príd. ZŠ chochlatý: *čupkata huś*
čupnuc dk ZŠ čupnúť si: *Zajac čupnul*
čuraja ž SŠ miesto v potoku, kam padá voda z mlynského náhonu
čurapeľ m STRŠ zast. plášť podobný gube
čurčec nd **1.** čurčať: *Z čurka voda čurči* **2.** žblnkotať: *Jareček tak sebe čurči*
čurec JŠ, **čuric** SŠ nd čurčať: *Krev z nohi mu čurela; Tak dojila, žebi mľiko nečurelo* • *Dze zhuri, tam čuri* ZŠ (o toku zhora); *Ked ňečuri, ta choľem kvapka* – aj málo je niečo; *Jednemu čuri, druhemu kvapka* – nie každému sa rovnako darí
čurek m výtok vody: *Z čurka voda čurči*
čures m expr. krach v spoj. *Ked začňeš hojno žic, ta vidzeš na čures*
čvirikac nd čviríkať: *Lastovička i vrabeľ čvirika*
čvirkac nd **1.** vydávať cvrkavý zvuk: *Aľe mi čvirka v topankoch* **2.** cvrkavo pľuť pomedzi zuby: *Kuril pipku i čvirkal prez zubi*
čvirkadelko s ZŠ zried. zrkadielko
čvirknuc dk **1.** cvrknúť slinu z úst: *Z teho bagovu jej čvirknul do oka* **2.** cvrknúť: *Po hoľeňu čvirknul kus parfinu na pisk* **3.** ZŠ zaškvrčať (pri pražení): *Kus masla rucila, co čvirklo*
čvirvotka m ZŠ expr. holobriadok: *Buľi najstarše paropci, no a mi kolo ňich take čvirvotki*

D

da část. asi, vyjadruje približnosť číselných údajov (obyč. v spoj. s predložkou): *Un stal da na pejc groki ode mňe; Pridz da o druhej*
dac dk **1.** dať, venovať: *Un dal peňeži a mi robotu; Maslo už date do jedzeňa* • *Dal slovo* – sľúbil; *Daj pozur na dzeci* – dozri; *Daj, Bože, śčesce; Śčesce vam, Bože, daj* (pozdrav pracujúcim na poli); *Daj, Bože, co robice?* (pozdrav); *Chto chce dac, muśi mac* – samotná ochota nestačí; *Ľeko brac, češko dac* – dať je ťažšie ako niečo prijať; *Druhim daj, na sebe pametaj* – pri dávaní mysli aj na seba; *Pan Buh dal, Pan Buh vźal* – treba sa podvoliť jeho vôli **2.** podať jedlo, pitie: *Daľi jim zakušic, vipic; Išol dac kravom* **3.** poskytnúť: *Hňeška nam krava malo mľika dala* • *Ňeda mi to pokoja* – znepokojuje ma; *Ňeznam, či dam temu radi* – či sa mi podarí; *Co kemu obecane, ta mu i dane* – každý dostal, čo mu patrí; *Jaki daj mi, taki maj mi* – treba sa uspokojiť s tým, čo sme dostali; *Dam ce do novin* (vyjadrenie obdivu); *Dala mu ona po noše* – zahanbila ho; *Dal mu poćľivosc* – prejavil úctu **4.** zaplatiť: *Za roľe nam ňič ňedaľi; Dal mi zadavek* **5.** predať:

Skľepar dal každemu po dva kila; Kravu daľi na meso • *Aňi za švet to ňeda* – veľmi si to cení **6.** poslať (do školy ap.): *Daľi ho do meščanki* • *Daľi ho na remeslo* – za učňa **7.** položiť: *Ta dze dame totu skriňu* **8.** zbiť: *Dam ja tebe, ti bitangu* **9.** rozkázať: *Dzecom dala pošic viganki a sebe dala ušic bľusku* **10.** nechať: *Daj sebe povedac; Ta už mu daľi umrec* **11.** namiesto iného slovesa: *Čapku daj dolo z hlavi* (zlož); *Vuz daľi pod šopu* (vtiahli); *Dochtor mu dal praški* (predpísal); *Daľi sebe ruku* (podali); *Šicko dal do poratku* (urobil poriadok); *Na ľudzi ňedaj ňič* (never); *Daj, ta ci pomožem* (dovoľ) • *Dal na jeho slovo* – poslúchol ho; *Dajme tomu jak i hňeška* – povedzme; *Dal un jej po boku* – ublížil jej; *Daľi jich kraśňe pitac* – pýtajú sa

dac sebe dk **1.** expr. dožičiť si: *Daľi sebe po pohariku* **2.** snažiť sa: *Dal sebe zaľežec na tim* • *Už som sebe dala, už mi aňi vecej ňetreba* (výraz rezignácie)

dac śe dk **1.** začať niečo: *Dal śe s ňim do reči; Daľi śe do śpivaňa* • *Dal śe s ňim dokupi* – začal s ním paktovať; *Dala śe do mňe* – začala sa vadiť **2.** možno (niečo urobiť): *Ftedi śe ešči dalo zarobic; O tim bi śe dalo veľo hutoric* • *Ňeda śe nič robic* (výraz rezignácie); *Taki človek śe vera da rad vidzec* – je sympatický **3.** ustúpiť: *Šicke do ňeho jak osi, ale un śe ňedal* **4.** neos. dať: *Jankovi śe da tote peňeži*

daco zám. **1.** niečo: *Daco ci povim; Daco nam zahraj* • *Daco za daco a ňič za ňič* – niečo za niečo; *A ked daco, ta že učeni* – že vraj je učený **2.** trochu: *Daco bi som vipil; Lepši daco jak ňič* **3.** veľa: *Ale zme śe daco nabehaľi za tima kravami*

dači, dačij SŠ zám. niečí: *Mušel prisc dači pes a zožrec toto meso; Lem za dačije peňeži bi pil; Dačija čapka tu* • *Daj, Bože, dačijo, svojemu budze čas* – najprv cudzie, potom vlastné

dagdze, dagdzej, dahdze, dahdzej JŠ, **dahdzi** STRŠ, **dajdzi, dajdze, dazdzi, dajzdze, dazdze** miest. zám. **1.** niekde: *Un budze dahdze v zahradze* **2.** niekam: *Podzme dagdzi het, žebi nas tu ňenašľi*

dach m strecha: *Až dachi od mrazu pukaľi; šingľovi, eterňikovi, bľašeni dach* • *Cerpi jak šingeľ na dachu* – veľmi trpí

dachto zám. niekto: *Žebi nas dachto ňezbačil* • *Bo to dachto šaľeni za teľo robic* – nikto nie je taký blázon; *Lem bi ona dakemu ňekupila* – nikomu nekúpi

dachtori i **dachtoren** zám. niektorý: *Dachtore ľudze poradne*

dajak zám. **1.** nejako: *Ta už to ľem dajak zrub; Dajak plano vipatraš* • *Ešči ňigda ňebulo, žebi dajak ňebulo* – prejde to **2.** asi: *To bulo tak dajak okolo Jana*

dajaki zám. **1.** nejaký: *Dajaki chlop ce hľedal* **2.** niekoľko, trochu: *Dajaka koruna ked bula, ta śe odložila*

dajca m nov. darca: *Jeho sin dajca kervi*

dajeden zám. **1.** niektorý: *Dajeden dzeň śe tam viberem* **2.** zopár: *Ta dajeden grib śe tam najdze, ale treba hľedac*

dajko m expr. radodaj: *Bul taki dajko, co šicko rozdal*

dakedajši príd. JZŠ niekdajší: *Šumne bulo dakedajše jaśľičkovaňe*

dakedi zám. **1.** občas: *Dakedi ňeznam, do čeho perše ruki šturic* • *S ňim to dakedi tak, dakedi ňetak* – raz tak, raz onak **2.** dávnejšie: *Dakedi ľudze buľi spokojňejše* **3.** v istom čase: *To bulo tak dakedi na ješeň*

dakus, daskus I. čísl. trocha: *Dakus jej bulo i žaľ; Daskus mi pomože, ale co to teľo* **II.** príslov. chvíľku: *Idzem dakus von, ňech mi z hlavi viduje; Bul bi ešči dakus požil*

dakuśčičko, daskuśčičko čísl. expr. trošička: *Dakuśčičko je vekši jak ja*

daľej, daľi SŠ príslov. **1.** priestorovo viac vzdialene: *Un skočil daľej jak ja* • *Daľi do ľesa, veci haluźi* (výzva na nepokračovanie v debate) **2.** pokračujúco: *Co bulo daľej, ta ňeznam*

daľek zám. **1.** kam: *Daľek idzice, cetko?* **2.** kde: *Ta daľek sce buľi?*

daľeki príd. **1.** priestorovo vzdialený: *To barz daľeki švet* **2.** vzdialený (o príbuznom): *Un mi taka daľeka rodzina*

daľeko príslov. **1.** priestorovo al. časovo vzdialene: *Do mesta mame daľeko; Do večara*

ešči daľeko • *Daľeko jabluko od stromu ňespadňe* – deti sa podobajú na rodičov; *Daľeko s tim ňezajdzeš* – nestojí to zato; *Svuj, ale daľeko od ňeho stuj* – príliš nedôveruj ani svojmu človeku; *Kradňi daľeko, babu ber bľisko* STRŠ – v blízkom okolí sa nedopúšťaj priestupkov; *Tak daľeko jak ňebo od žemi* – veľmi vzdialene **2.** odlišne sa prejavujúce: *Toto daľeko uceka od tamteho*

danfovica ž ZŠ parná mláťačka

daňka ž STRŠ zried. daň

dar m dar: *Na veśeľu pośilaju mladim dari*

daraz, dazraz príslov. niekedy: *Ta pridz daraz i do nas*

daric śe nd dariť sa: *Ňič śe mi ňedari*

darmo príslov. **1.** zbytočne: *Darmo śe na mňe zlosciš, ja ňevinovata* • *Aňi kura darmo ňehrebe* – za prácu treba zaplatiť **2.** vetná príslov. nedá sa nič robiť: *Raz darmo, inakši už ňebudze*

darmo s v spoj. *Za pul darma kupil* – spola zadarmo

darmodaj m JŠ žart. kto lacno dáva

darmoviś SZŠ, **darmovis** miest. m závažie na krosnách

darmožroch m JŠ pejor. darmožráč

daromni DŠ, SVŠ, **daremni** HŠ, **darobni** miest. SVŠ príd. **1.** zbytočný: *Daromne buľi moje reči; Darobne veci ňekupuj* • *Daromna porta pujdze do čorta* (o neužitočnej veci) **2.** zried. lenivý: *Daromnemu človeku ňetreba dac jesc*

daromňe, daremňe SŠ príslov. zbytočne: *Ňeśedz daremňe, ale rub daco*

daromňica ž expr. lenivá žena

darovac nd **1.** darovať • *Chto na darovane buti čeka, budze mac odmarznute paľce* – na dar sa netreba spoliehať **2.** prepáčiť: *Nedaruje mu to, co naňho nahutoril*

darovizňa ž STRŠ zried. dar

darunek m dar: *Na veśeľe každi prišol zoz darunkom* • *Chto darunek dostaňe, ten na šicko pristaňe* ZŠ (o podplácaní)

darunka ž SŠ v spoj. *Obecunka psu darunka* sľubom netreba veriť

das část. asi, okolo: *Das pejc razi tu bul; Išľi das tri hodzini*

daskadzi príslov. odniekiaľ: *Daskadzi stadzi ľem budze*

daskaľ príslov. SŠ odniekiaľ

daskeľo, daskeľa čísl. niekoľko: *Dal mu daskeľa razi po pisku*

dašek m **1.** zdrob. strieška **2.** strieška na čiapke: *čapka s daškem*

dateľ m ďateľ: *Dateľ džube do stroma*

davac nd **1.** dávať: *Dzecku cukerki ňedavajce* • *Dava mi pre hanku* – haní ma; *Dava dzecku cicac* – dojčí; *Ber, co davaju, davaj, co maš* ZŠ – dávanie je bežná vec; *Davaľi naňho pozur* – sledovali ho **2.** podávať jedenie, pitie: *Na veśeľu davaľi meso, kolače, vino* **3.** poskytovať: *Kravi po vedre mľika davaľi* • *Tote huncuci nam ňedavaľi pokoja* – znepokojovali nás; *To ci davam na znamosc* – oznamujem **4.** klásť, vkladať: *Śeno davaľi na pujd* **5.** zastupuje iné sloveso: *Davaľi po dvacec korun* (platili); *Skľepar daval ľem po kiľe* (predával); *Jeden daval a druhi odbiral* (podával); *Ale mu daval* (nadával); *Ľudze barz na vraški davaľi* (rešpektovali)

davac śe nd začínať niečo: *Už śe davaľi do śpivaňa*

davačka ž zried. pejor. pobehlica

davic śe nd dusiť sa: *Zabehlo mu, ta začal śe davic*

davni príd. zried. dávny: *Jak to śe šicko davne prešlo*

davno príslov. **1.** dávno: *Ona už davno umarla* **2.** dlhý čas: *Indze to už šicko davno maľi*

davnosc ž v spoj. *davnosci davno* – veľmi dávno

dbac nd dbať, starať sa: *Ti mušiš sama na sebe dbac* • *Chto dba, ten ma; Chto chce daco mac, muši o to dbac* – bez snaženia nič nezískame; *Dba o ňu jak pes o pjatu nohu* – nedbá o ňu

debra, deber, debir VŠ, **diber** SŠ ž **1.** roklina: *Voda debri vimila* • *Hlucha jak debra* – úplne hluchá **2.** jama, výmoľ: *Roskopovaľi debri*

december m december

decimal m ZŠ decimálne váhy

deco s deci: *deco paľenki; pul deca rumu*

decovi príd. decilitrový: *decova fľašečka*

decufka ž **1.** decilitrový pohárik **2.** decilitrová fľaštička
dečka ž nov. **1.** ozdobná tkanina **2.** ozdobná prikrývka na novorodenca
dedva ž STRŠ burina
defek m defekt: *Toto koľeso ma defek*
defiľirka ž defilé
degeš m ZŠ mamľas
deka ž deka (prikrývka): *Zarucil na koňa deku*
dekiňa, deskiňa ž ZŠ strom gaštan (Castanea) i jeho plod
deko[1] s deka: *Kup paru deka droždži*
deko[2] s ZŠ vrchnák: *Položila na harček deko*
dekovac še nd ZŠ expr. pratať sa: *Dekuj še mi stadzi!*
dekung m zast. zákop: *Ve vojňe tu kopaľi dekungi*
deľija ž zast. v spoj. *Taki ten manteľ jak deľija* – ľahký
deľin m druh ženskej šatovky: *Deľinka bula z deľinu*
deľinka ž delénová šatka
demeňica ž SŠ choroba nôh: *Dostala demeňicu, ňemože chodzic*
demetuv p. temetov
demikat m ZŠ druh polievky: *Demikat, to zapravena poľifka s chľebom*
demižon, demijon m ZŠ demižón
demuździc nd ZŠ expr. skákať
denaš cit. ZŠ expr. hybaj, poďho: *A un denaš tu hore uľicu*
denaturak m denaturovaný lieh
denco s SŠ spodná časť praslice, na ktorej sa sedí
denečko s zdrob. JŠ doštička na zakrytie hrnca
denko s **1.** zdrob. dienko **2.** drevená doštička a) na prikrývanie: *prikrivace denko,* b) na cesto pri hádzaní halušiek c) na krájanie mäsa, zeleniny d) na prikrytie kapusty v sude e) ako podstavec vianočného stromčeka f) ako podklad pod včelím úľom **3.** zadná časť čepca
depeš m SŠ zast. správa, oznam: *Žadne depeše mi ku chiži ňenoś*
depotac nd ZŠ zried. dupotať
deptac nd **1.** SŠ tlačiť kapustu do suda • *Jedna noška depce a druhej še ňechce* (det. riekanka) **2.** ZŠ tlačiť lístie do vreca **3.** JŠ oplodňovať: *Kohut depta kuri*
deptoš m **1.** kto šliapaním tlačí kapustu do suda **2.** expr. kto klátivo chodí
deputat m deputát: *Deputatňici dostavaľi deputat za robotu*
deputatňik m deputátnik
dereš[1] m dereš: *Dal ho na dereš vicahnuc*
dereš[2] m kôň prskanej srsti • *Baba jak dereš* – pekne urastená žena
derešar m SZŠ zast. kto sa za iných najímal na dereš
dergeľ m obuv. drevené hladidlo na podpätky
derigovac nd **1.** dirigovať: *Robotu muśi dachto derigovac* **2.** viesť vozidlo **3.** zried. zariaďovať si: *Zo śickim muśim ja derigovac* **4.** viesť niekoho: *Ja muśim s tebu derigovac*
derňar m JŠ hrobár
derňe, darňe miest. SŠ, **derni** STRŠ pomn. mačina: *Hac śe obložila s derňami; derni na hrobi*
derski príd. šikovný, svižný: *Derska baba ma robotu raz-dva hotovu*
dersko príslv. svižne, šikovne: *Un eśče dersko grača*
dertľik m ZŠ pečivo ku káve na raňajky
deržak, diržak SŠ m rúčka náradia: *deržak na cepoch; deržak do vidloch abo do hrabjoch*
desečka ž zdrob. doštička: *Prida śe każda desečka*
deska ž **1.** doska • *Oblaki jak deski* – zamrznuté; *Ćenka jak deska* – veľmi **2.** doskovitá časť niečoho: *voz v deskoch* **3.** odvalnica na pluhu: *Deska na pluhu odrucuje hľinu*
deskovi príd. doskový: *deskovi plot*
despet m expr. truc, zlosť: *Śicko jej robi na despet*
destament m testament: *Spisaľi destament*
deśčeni príd. miest. doskový: *deśčeni vuz; deśčeni plot*
deśčička, deśčečka SŠ ž zdrob. expr. doštička: *deśčička na jarme; deśčički v drabiňe; deśčički na chňišce* JŠ
deśčka ž zdrob. došťka: *Na jarme dva deśčki; Sadlo daľi do deśčkoch*
deśčulka ž SŠ zdrob. expr. doštička

devla ž expr. diabol (v preklínaní): *Devla bi ce skarala*
di část. ZŠ veď, však: *Di poce patrec; Di čekaj*
didovac nd ZŠ expr. zle variť
didvuľa ž expr. zlá kuchárka
diferencija ž rozdiel: *To mala diferencija medzi tim*
diftiritus m záškrt: *Na diftiritus dzeci marľi*
dich m dych • *Až mi dich zastavilo* – prekvapilo ma; *Lapal dich* – ťažko dýchal; *do ostatneho dichu* – do konca života
dichac nd **1.** dýchať: *Ňedalo mi dichac* • *Jak śe maś? Dicham* – ujde to; *Aňi ňedichal* – napäto počúval; *Picha peklom dicha* – pyšný človek bude zatratený **2.** vnikať niekam (o vzduchu): *Do grubi ňesipal pulno bandur, žebi dichalo*
dichcic nd **1.** STRŠ ťažko dýchať: *Dichci jak žaba na brehu* **2.** SŠ vzdúvať sa (o zemi): *Mokra źim dichci pod nohami*
dichnuc dk dýchnuť: *Dichňi na mňe, ti pijaku!*
dicht m SZŠ húšťava: *Skril śe v dichce*
dichtovac še nd JŠ prefukovať (cez škáry)
dijamant, dijament SŠ m **1.** diamant: *Dijamant reže sklo* • *Duje s ňim dijament* – spolčuje sa **2.** zried. poklad: *Ženu trime jak dijamenti*
dijana ž nov. mentolový lieh
dijater JŠ, **tijater** JZŠ m zast. divadelné predstavenie
dik cit. STRŠ aha, hľa: *Ta dik, Jaňču, už śi vigazdoval*
dikiš, dikeź JŠ m obuv. nôž na krájanie kože
dilino m expr. pochábeľ: *Ňebudz jak ked dilino, aľe śe poradňe ze mnu podohvaraj*
diľa ž obyč. v pl. podlažná doska: *Do chiži sebe daľi diľe*
diľong m **1.** dlháň: *Taki diľong už śe može žeňic* **2.** expr. darebák
diľovac nd pokrývať drevenou dlážkou: *diľovane chiže*
diľufka ž ZŠ kefa na dlážku
dim m dym • *Stracil śe jak dim pomedži stromi* – rýchlo zmizol; *Teľo hub jak dimu* – veľmi veľa; *Veľo domoch pošlo hore dimom* ZŠ – zhorelo
dimak m JŠ zariadenie na dymenie včiel
dimic śe nd STRŠ dymiť sa: *Ňetak śe tam dimelo*
dimni príd. SŠ dymný v spoj. *dimne śľivi* – sorta sliviek
dindoš m pochábeľ: *Ľita jak dindoš*
dinerka ž konvička
dingiš m STRŠ v spoj. *chľib kvaśni jak dingiš* – veľmi kyslý
dingoš m JŠ expr. neogabanec
diňa, dziňa VŠ ž **1.** rastlina tekvica (Cucurbita) a jej plod • *Hlavu ma jak diňa* – bez vlasov **2.** tekvicovitá rastlina a jej plod: *červena diňa; hriźaca diňa* (Citrullus)
diňanka, diňanga JŠ ž tekvicová omáčka: *diňanka na kvaśno*
dipčec nd SŠ drobčiť
dipčilaba m expr. krívajúci človek: *Dipčilaba nadibuje na jednu nohu*
dirda ž SŠ nadávka nešikovnej žene
dirdi príslv. ZŠ vnohy: *Jak zbačiľi šandara, ta v dirdi*
dirduľa ž ZŠ kolíska
direk príslv. akurát, práve: *Direk ľem preto tu prišol*
direkcija ž riaditeľstvo
dirgac nd **1.** ZŠ vrážať, štuchať do niekoho **2.** neos. natriasať, hegať: *Tak dirgalo na tim voźe*
dirgač m ZŠ pejor. starý rozheganý voz
dirgnuc dk **1.** štuchnúť: *Kebi zdrimnul, ta dirgňi do ňeho* **2.** neos. hegnúť, myknúť: *Jakośka dirglo i spadla z motorki*
dishonor m zried. zneuctenie: *To dishonor, že śe dal zbic*
disnotor, disnator m STRŠ zakáľačková hostina
diśľik m zdrob. ojce: *Vuźik mal diśľik*
dišec, dišic nd dychčať: *Ucekal, ta teraz diši*
dišel, diśeľ ZŠ m oje • *Za diśľom idze vuz* – postupuje sa podľa vedenia
diškrecija, deškrecija miest. ž, **diškret** m ZŠ prepitné
diškurovac[1] nd expr. rozprávať: *Ten diškuruje jak z ľegistra*
diškurovac[2], **diškurovac śe** nd expr. rozprávať sa: *Ňimam kedi s vami diškurovac; Co śe teľo znace diškurovac*
divan m diván

dizovac nd SŠ mur. robiť ozdobné čiary na omietke
diźdž m dážď: *Ňebo zacahnute na diźdž* • *krajiňski diźdž* – dlhotrvajúci; *Pitaj o diźdž, chlope, žebi bulo v snope* ZŠ – keď poprší, bude dobrá úroda; *U ňich diźdž dohuri pada* SŠ (posmešne o čudných pomeroch inde); *Už pachňe za diźdžom; Diźdž śe zaklada* – ide dážď; *Ňebudze z tej chmari diźdž* – nebude z tej známosti sobáš; *Kohut śpiva na diźdž; Kaňa grafči, pita diźdžu* (o predpovedi na dážď); *Ľem daskeľa diźdže spadľi* SŠ – iba trocha spŕchlo
diźdžik m zdrob. expr. dáždik: *Ľem taki diźdžik pokropuje*
diźdžovi príd. **1.** dažďový: *diźdžova voda; diźdžovo chmuri* • *Ci chmari diźdžovo* JŠ (druh zahrešenia) **2.** okraj. daždivý: *diźdžovi čas*
diźdžovni príd. daždivý: *diźdžovni čas*
diźdžovno príslv. daždivo: *Stanulo diźdžovno*
diźdžovňik m ZŠ nov. plášť do dažďa
diźdžufka ž dažďová voda
dlabac nd **1.** dlabať: *Dlabalo śe s dlatom* **2.** vulg. kašľať na niekoho: *Ja ce dlabem*
dlaň ž dlaň • *Žem jak dlaň* – rovná; *dlaň jak lopata* – veľká; *Dlaň me śvirbi* – mám chuť do bitky; *Už mam šicko jak na dlaňi* – všetko je mi jasné; *Ňeuveri mu i ked mu dušu na dlaň vipľuje* – nikdy mu neuverí; *Ftedi ju vežňe, jak na dlaňi virosna vlasi (jak me na dlaňi počubriš)* – nikdy ju nevezme
dlatečko s zdrob. dlátko
dlatko, glatko miest., **dlato** zried. SŠ s dlátko
dlubac nd **1.** expr. robiť drobnú, piplavú prácu: *Co tam teľo dlube* • *Glupi dlube, mudri rube* – treba vedieť, čo a ako robiť **2.** expr. špárať: *To ňešumňe dlubac v noše* **3.** ZŠ vykopávať zemiaky
dlubačka ž expr. piplačka
dlubak m expr. babrák
dlubaňina ž SŠ expr. piplačka
dluboš m ZŠ expr. babrák
dluh m dlh • *Chto dluhi robi, trunu sebe hlobi* ZŠ – dlhy skracujú život; *Šicko ma v poratku, ľem dluhi na zatku* – obstál by, keby nerobil dlhy
dluhezni príd. ZŠ expr. dlhočizný: *dluhezni chvust*
dluhi, dluhoki SŠ príd. **1.** priestorovo dlhý: *dluha slama* • *dluhe nohavice* – po členky; *Ma dluhe ruki* – kradne; *Dlukša sobota jak ňedzeľa* (o prečnievajúcej spodničke); *Dluhe vlasi, kratki rozum* (o ženskej nechápavosti) **2.** časovo dlho trvajúci: *V źime dluhe večare; Už je dziň dlukši* • *Jak rok dluhi* – celý rok
dluho príslv. dlho: *Dze je tak dluho*
dluhočavi SŠ, **dluhočavni** VŠ, **dluhoźňavi** STRŠ príd. expr. dlhočizný
dluhočizni príd. expr. dlhočizný: *Taki dluhočizni falat roľi*
dluhočkavi príd. trocha dlhý v spoj. *Kus dluhočkavi ten kabat*
dluhosni príd. STRŠ veľmi dlhý
dluhovac nd dlhovať: *Dluhuje nam veľke peňeźi*
dlustvo s dlh, dlžoba: *Splacame dlustvo* • *Ma dlustva jak na ňebe hvizd* – je veľmi zadlžený; *Dlustvo s gazdom pri stoľe śedzi* ZŠ – dlh patrí ku gazdovi
dluška ž dĺžka: *Na dlušku ma tri metre* • *dum postaveni na dlušku* – situovaný pozdĺž cesty
dluž príd. zried. veľmi dlhý: *Ta to dluž tota perina*
dlužni i **dlužen** príd. dlžný: *Dlužni mi je za robotu; Ti mi dlužen sto koruni*
dlužňik, dluźňik SŠ m dlžník • *Keľo dlužňikoch, teľo ňepraceľoch, Dlužňik najvekši ňepraceľ; Dlužňik – hňevnik* – z dlžníka býva nepriateľ
dlužoba ž zried. dlžoba • *Dlužoba – chudoba; Dlužoba – pul kroka do otroka* – dlžoba má za následok chudobu
dmuchac nd ZŠ zried. fúkať: *Taki fajni vetrik dmuchal*
dno s **1.** dno (nádoby): *Bečka ma duhi i dno* • *vipic do dna* – všetko **2.** spodná časť niečoho: *Na potoku mul na dňe* • *Do pekla až na dno* – nenávratne; *Jak kebi dna ňimal; Lakomi ňima dna* – je nenásytný
dnu príslv. ZŠ zried. dnu: *Ja vešol dnu*
dnuka[1], **vnuka** SŠ, miest. **vdnuka, vodnuka, vednuka, hnuka** ZŠ, **nuka** JVŠ príslv. vnútri: *Dnuka v chiži bulo ceplo; Hnuka buľi chiže oľepene s hľinu*

dnuka[2], **dodnuka, dovnuka** príslv. dovnútra: *Pošol dnuka do chiži*
dnukajšek m ZŠ vnútrajšok
dnukajši príd. STRŠ vnútorný: *dnukajše oblaki*
dnukovi príd. SZŠ zried. vnútorný: *dnukovo chorobi*
dňeś, dňeška; dňešejši p. hňeška; hňešejši
dňic śe nd ZŠ zried. svitať: *Začalo śe dňic*
dňovac nd JŠ zried. byť niedke cez deň: *Dňoval i nocoval pri frajerce* (pieseň)
dňovi príd. dňový: *Keľodňove tote praśeta?*
dňufka ž **1.** práca za dennú odmenu: *Robiľi na dňufki* **2.** JZŠ jedlo na jeden deň do práce
do predl. **1.** do (ak ide o miesto, prostredie): *Pošol do mesta; Praha kravi do voza* **2.** k (ak ide o osoby): *Išla do suśeda; Pridz do nas* **3.** do (ak ide o činnosť, stav): *lachi do roboti; Ňebulo mu do śmichu* • *Už je do ňičeho* – je nanič; *Idzeme do zarna* – kosiť obilie; *dzifka do vidaňa* – na vydaj; *To už ňe do vitrimaňa* – je na nevydržanie; *lachi do nośeňa* – na bežné nosenie **4.** do (ak ide o mieru, stupeň niečoho): *Najedľi śe do sitosci; Zmokla do ňitki; Spil śe do ňemoti* **5.** do (ak ide o istý limit): *Kośiľi do frištika; Dva razi do roka biľiľi chižu* • *Dześec minut do śesti* – o desať šesť; *Staval do dňa* – pred svitaním **6.** vyjadruje približný počet: *Mohla mac tak do tricec rokoch; Bohače maľi i do pejdześat ovec*
dobačovac dk iron. zle skončiť: *Ta už śi dobačoval*
dobehnuc dk dohoniť: *Dobehnul me, ta zme išľi vjedno*
dobehovac, dobihac SŠ nd dostihovať: *Dobehoval na vlak*
dobic dk **1.** zabiť: *Eśče dichal, ale ho dobiľi* • *Aňi s kijem ho ňedobije* – má tuhý život **2.** expr. veľmi zbiť: *Daj pozur, bo ce dobijem* **3.** dotlačiť: *Platno s ľadu treba tak dobre dobic*
dobic śe dk veľmi sa unaviť: *Pri kośeňu śe dobil*
dobijac nd spevňovať bitím: *S ľadu śe dobija platno*
dobitek m miest. dobytok
dobiti príd. expr. veľmi unavený • *Dobiti som jak pes* – ukrutne unavený
dobludu expr. **I.** príslv. zle: *dobludu śpival* **II.** číslv. ZŠ veľké množstvo: *Dobludu mal dreva na dvore*
dobrak m dobrák
dobrakoviti príd. ZŠ dobrácky: *Mac buľi dobrakovita*
dobre príslv. **1.** dobre (ako kladné hodnotenie): *Dobre śe nam tu žije* • *Dobre śe ma* – nič mu nechýba; *Majce śe dobre* (pozdrav pri odchode) **2.** dobre (o náležitej miere): *Haluški treba dobre pomascic* **3.** ľahko: *Dobre śe ci śmjac, ked ce ňič ňeboľi* • *Dobre klaski pri manďľiku zbirac* (o priživovaní sa) **4.** vyjadruje súhlas: *Dobre, ostaňem tu eśči paru dňi*
dobre část. (so záporným slovesom) takmer: *Dobre ho ňeporaźilo od zlosci*
dobre s spodst. dobrá vec: *I dobre śe dopije; Za našo dobre tak śe otplacil* • *Dobre za to ňečekaj* – ľudia sú nevďační; *Spomňi na mňe s dobrim* – po dobrom
dobri príd. **1.** kvalitný: *dobre jedzeňe; Konope śe sadziľi do dobrej źemi* • *Ma dobru hlavu* – dobrú pamäť; *Ma dobri rozum* – je múdry; *Dobreho koňa i v maštaľňi najdu* – o dobrom ide chýr ďaleko **2.** usilovný, snaživý: *Dobri gazda skoro stava* • *Ftedi pes dobri, ked je zli* – keď neprispustí nikoho dnu **3.** statočný: *Dobri človek ňikemu ňeubľiži* • *Dobri jak angel, jak chľib s maslom, jak mjad* – veľmi akurátny **4.** vhodný: *Mam dobru robotu; Dobri rok na pčoli* **5.** veľký: *Davaj dobri pozur; Už mal dobri falat luki skośeni* **6.** osožný: *Pes dobri pri dome; Teraz som ci i ja dobri* • *Ftedy je čovek dobri, ked dava* – keď je z neho osoh; *Śedla na dobreho koňa* – dobre sa vydala **7.** príjemný: *Hňeška ňimam dobru dzeku* • *Dobru noc viňčujem* (pozdrav pri odchode); *dobra chviľa* – pekné počasie; *Znace, dobre ľudze* (spôsob oslovenia) **8.** poriadny, nemalý: *Priveźľi dobri vuz śena* • *Dobri tidzeň o tim hutoreľi* – najmenej týždeň
dobri m spodst. dobrák v spoj. typu: *Dobreho ňechvaľa, planeho śe boja* – ľudia sú závistliví a bojazliví; *Dobri ňigda ňe dosc dobri* – každému nevyhovieš; *Dobreho naj-*

baržej ohvaraju – závidia mu; *Dobremu plano, planemu dobre na švece* – šťastie a spokojnosť sú nevyspytateľné

dobrosc ž SŠ zried. dobrota: *Ja ňigda ňeužila dobrosci*

dobrota ž **1.** dobrota (vlastnosť): *Moja žena, to sama dobrota* • *Dobrota z ňeho pala* – je veľmi dobrý; *Dobrota še rodzi, ale ňeumira* – vždy budú dobrí ľudia; *Ocova dobrota sinova psota* – príliš dobrý otec môže pokaziť syna; *Pre svoju dobrotu višol na psotu* – doplatil na svoju dobrotu **2.** chutné jedlo: *S čajom langoš, ta to dobrota* • *Prez jeho zadek šicka dobrota prejdze* – jedáva len dobré veci

dobručki príd. expr. dobručký

docahovac nd robiť navyše: *Rub, docahuj, ta budzeš mac*

doceľembac dk expr. dôjsť: *Jakośka tam doceľembal*

dociľic dk zried. dosiahnuť, dokázať: *Ta co s tim dociľil, ňič*

docisk m ZŠ zast. pečiatka: *Tu treba docisk uderic*

docisnuc dk donútiť: *Bida ho docisla, že prišol nazad; Hlad ce dociśňe i kradnuc* • *Už me barz docislo* – som vo veľkej núdzi

dočasu príslo. dočasu: *Šicko to ľem dočasu*

dočekac še dk **1.** dočkať sa: *Ňemuž še ho dočekac* • *Chto čeka, ňe ſše še dočeka* – nestačí vždy len čakať **2.** dožiť sa niečoho: *Ja še dočekala veľikeho križu; Ňeznaš, čeho še ešči dočekaš*

dočervena, dočervenasta ZŠ príslo. dočervena

dočiňic dk pridať, doložiť: *Dočiň halušek, bo to malo*

dočista príslo. úplne: *Ja zapomla dočista, že mam karmic; Dočista vihoreľi*

dočitac še dk dozvedieť sa čítaním: *Co sce še tam dočitaľi*

dočuc nd počuť: *Un dobre ňedočuje*

dočuc še dk dopočuť sa: *Toto som še dočul*

dočuda príslo. expr. veľmi veľa: *Nakupi dočuda šickeho*

dodac dk **1.** poskytnúť: *Toto mu dodalo odvahi* **2.** pripojiť slovami: *A nakoňec dodal, že ňechce s ňim ňič mac* **3.** priťažiť: *Toto mu dodalo, co tak skoro umar*

dodatek m dodatok: *Toto dostal na dodatek*

dodňa príslo. za svitu: *Stanuľi dodňa*

dodňeś príslo. dodnes v spoj. *dodňeś dzeň* – do dnešného dňa

dodomu, dudomu, dudom SŠ príslo. domov: *Idzeme dodomu*

doftedi príslo. dovtedy: *Doftedy še ci zahoji*

dogarboľic dk SŠ expr. dokriviť: *Verch na dome dogarboľiľi*

dogazdovac dk vyjsť navnivoč: *Už dogazdoval*

dogľajchac še dk expr. dohodnúť sa

dohadovac še nd **1.** hádať sa **2.** SVŠ jednať sa (o cene)

dohan DŠ, **duhan** HŠ, **duhaň** SZŠ m dohán • *Ňestoji aňi pipku dohanu* – za nič nestojí

dohandžak, dohaňžak DŠ, **dohaňdžuk** ZŠ, **duhandžak, duhanžak** HŠ m mešec na dohán: *Z mechura zrobiľi duhanžak*

dohaňac[1] nd naháňať: *Pes kuri dohaňa po dvore* • *Žima žimu dohaňa* – rýchlo sa striedajú; *Teho dohaňaju, co najvecej uceka* ZŠ – (o nevýhodách veľkej aktivity)

dohaňac[2] nd vyčítovať, nadávať: *Dohaňala mu do podlich*

dohaňac še nd dobehovať sa: *Dohaňaľi še, ňemohla jedna druhu ulapic*

dohľadnuc dk dať pozor: *Dzedo dohľadľi na dzeci*

dohnac[1] dk **1.** dostihnúť: *Ešči ho dožeňeš* **2.** donútiť: *Hlad ho ku ňim dohnal* **3.** vynahradiť: *Prišol ňeskoro, ale do večara to dohnal*

dohnac[2] dk zried. skritizovať: *Každemu i do každej roboti znala dohnac*

dohňeś, dohňeśka príslo. dodnes: *Dohňeś ňezna, co še stalo*

dohodnuc še dk dohodnúť sa: *Ňijak še ňemohľi dohodnuc*

dohola príslo. **1.** donaha **2.** úplne, celkom: *Dal še ostrihac dohola*

dohoľučka príslo. expr. úplne bez všetkého: *Pohorel i ostal dohoľučka*

dohoňic dk ZŠ dostihnúť: *Dohoňil me dižďž*

dohorec dk dohorieť • *Už mu švička dohorela* – zomrel

dohotovic dk dorobiť: *Ponahľam še obid dohotovic*

dohuri príslo. **1.** dohora: *Dohuri še nam češko išlo; Češe še dohuri* **2.** na sever: *Tam dohuri še idze ku poľskej hraňici*

dohvarac še, dohvarjac še miest. nd rozprávať sa: *Išľi me dohvarajuci calu drahu*

dochľupac še dk SŠ expr. unaviť sa: *Barz som dochľupana, dorobena*

dochodek m úžitok, príjem: *Ňima ňijaki dochodek z teho*

dochodzic nd **1.** približovať sa: *Akurat dochodziľi ku valalu* **2.** končiť sa: *Už nam slaňina dochodzi*

dochova ž ZŠ chov zvierat pre seba: *Chova še na peňeži abo na dochovu*

dochovac dk **1.** doopatrovať: *Dzifka ho śmerci dochovala* **2.** vychovať: *Dobri gazda sam sebe kravu dochoval*

dochovac še dk vychovať, vypestovať: *Jakośka ňemožeme še ňičeho dochovac*

dochrapac še dk SŠ expr. s námahou niečo získať: *Un rad, že še ku temu fundušu dochrapal*

dochtor m lekár: *Pošla po dochtora*

dochtorka ž lekárka: *Dochtorka mu ňič ňenašla*

dochtorovac nd ZŠ zried. byť chorý: *Aňi som ňedochtorovala*

dochtorstvo s ZŠ zried. liečenie: *I do dochtorstva še rozumel*

dochvacic dk expr. **1.** pochytiť: *Šicko zi, co ľem dochvaci* **2.** ZŠ chytiť: *Už dochvaciľi teho zlodzeja*

doista, doisca SŠ část. istotne: *V noci budze doista padac*

dojac dk dojať: *Matkine slova ho barz dojaľi*

dojač m kto dojí ovce: *Dojač sebe aňi ruki ňečuje od dojeňa*

dojarka ž SŠ dojka: *Buda za dojarku pri dzecoch*

dojčic nd nadájať: *Ženi dojčili dzecko i dva roki*

dojeden zám. každý: *Šanuj dojednu kromku chľeba*

dojednani príd. dohodnutý: *Už mam dojednane, že pomožu*

dojesc dk **1.** skončiť jedenie **2.** všetko pojesť • *Ked ňedoji, ta doľeži* – slabší obed si vynahradí ležaním

dojesc še dk nasýtiť sa • *Prišľi z hoscini, a ňeznaľi še dojesc* (o slabej hostine)

dojic nd **1.** dojiť **2.** dávať mlieko: *Naše kravi dobre doja* • *Krava še prez pisk doji* – pôdoj závisí od krmenia

dojitki pomn. ZŠ jedlo na dosýtenie: *Ku frištiku na dojitki daľi každemu falat slaňini*

dojka ž **1.** dojnica: *Tota krava dobra dojka* **2.** dojka: *Vźaľi ku dzecom dojku*

dojsc, dejsc JŠ dk **1.** prísť, dostať sa: *Došli me akurat na roľu; Paropci ku ňim ňemohli dejsc* • *Pomali daľej dojdzeš* – ponáhľaním možno všeličo pokaziť **2.** dosiahnuť: *Ku ňičemu tak ňedojdzeš* • *Chto ňeidze, ta ňedojdze* – pasivitou sa nič nedosiahne **3.** dozrieť: *Zarno v mandľikoch dojdze; Banduri dojdu, ľem jich prikri* **4.** zahynúť: *Stari človek už ľem tak dojdze* • *Tam ci dojdu konca* – zničia ťa; *Ňigda pľetkom konca ňedojdzeš* – škoda sa nimi zaoberať

dojutra, doutra miest. príslo. dozajtra: *Mušiš počekac dojutra*

dokadzi príslo. pokade: *Až dokadzi budzeme kopac?*

dokapac dk expr. dožiť: *Ta tam dokape v tej starej chiži*

dokatovac dk expr. **1.** veľmi zbiť: *Na muzike ho tak dokatovaľi* **2.** zabiť: *Na śmerc ho dokatovaľi*

dokazac dk **1.** dokázať: *Chto to dokaže, že kradnul* **2.** vedieť vykonať: *To chocto ňedokaže toto, co un*

dokedi I. príslo. dokedy: *Dokedi tam zostaňeš?* **II.** spoj. pokiaľ: *Dokedi človek mladi, ta še chce žic*

dokeľ, dokľa, dokľik, doki JŠ miest. **I.** príslo. dokedy: *Dokeľ mam tu šedzec?* **II.** spoj. kým: *Dokľa ja tu, ti ňimaš slovo*

dokladac še nd STRŠ dohadovať sa: *Dokladaľi še, skadzi začac*

dokoľesa, dokoľuška ZŠ príslo. dookola: *Dokoľuška dokola še cifrovalo, ked partu zňimaľi*

dokonac dk **1.** ZŠ unaviť: *Dokonalo ho, ta hňed usnul* **2.** skonať

dokoňčic dk dokončiť: *Ňedajbože totu chižu dokoňčic*

dokopi, dokupi SŠ prísl. dovedna, spolu: *Dokopi jich bulo dvacec* • *Dal'i hlavi dokopi* – začali sa radiť

dokoreň prísl. VŠ dokorán: *Vratka bul'i dokoreň rostvorene*

dokoreňa prísl. úplne, celkom: *Zhorelo šicko dokoreňa*

dokraśic dk STRŠ zried. prikrášľiť: *Daco s gembu, daco s ruku dokraśil*

dokripľovac dk ZŠ expr. dokaličiť: *Bil ho po hlave, až ho dokripľoval*

dokučľivi príd. ZŠ dotieravý: *Dokučľivi jak jeden agent*

dokučovac nd STRŠ expr. domŕzať: *Co teľo dokučuješ*

dokument obyč. v pl. **dokumenta** m **1.** doklady: *Ňemal v poratku dokumenta* **2.** STRŠ zried. argumenty: *Predňeś nam ti svojo dokumenta*

dokumentalňe, dokumentňe prísl. ZŠ dôkladne, presne: *Som mu povid dokumentalňe, že co sebe o ňim mišľim; Už ňepametam dokumentňe, že jak to bulo*

dol m STRŠ jama: *Vikopal'i dol na runkľu*

dolapic dk prichytiť: *Dolapil'i ho, jak kradnul*

dolek[1] m **1.** jamka na sadenie **2.** jama na uskladnenie zemiakov • *Chto pod kim dolki kope, sam do ňich spadňe* – neprajník dopláca **3.** prehlbina pod rebrami: *Tu v dolku me bol'i*

dolek[2] m ZŠ volské oko: *dolki s bandurkami, zo šunku*

dolem prísl. miest. HŠ spodkom: *Oňi pošľi dolem*

dolkovac nd SVŠ kopať jamky

dolobruš prísl. zried. dole bruchom: *Ľežel dolobruš*

dolu, dolo okraj. **I.** prísl. **1.** smerom zhora nadol: *Idzeš dolo z čerešňi* • *Chodzil hore-dolu* – sem tam; *Par korun hore-dolo* – nerozhoduje; *Či kum, či ňekum z čerešňi dolu* – môjmu daj pokoj; *dac dolu kalap* – sňať **2.** na nižšie položenom mieste: *Dolu v doľiňe ceknul jareček* **II.** predl. dolu: *Išol śpivajuci dolu valalom*

doľabdac śe dk STRŠ expr. zamotať sa v reči

doľik m miest. HŠ jama na uskladnenie zemiakov

doľina ž **1.** dolina: *Naš valal v doľiňe* • *Tak śe vidala, jak bi skočila z briha do doľini* (o nečakanom neuváženom vydaji) **2.** VŠ jama: *doľina na vapno; Grubar bere doľinu na cintiru* • *Ňech tam žije, šak moju doľinu ňezaľehňe* – prajem mu vyzdravenie

doľinka ž **1.** zdrob. dolinka **2.** zdrob. jamka: *Na pivoňije starči taka doľinka* **3.** jamka na tele: *doľinka na bradze*

doľivac nd prilievať: *Do bečki s kapustu treba doľivac vodu*

dom DŠ, **dum** HŠ m **1.** obytná budova: *muroval'i dum* • *dom do vinkľa* – s pôdorysom tvaru L; *mescicki dom* – mestský úrad; *Jaki koreň, taki strom, jaki murar, taki dom* – dôležitý je pôvod **2.** dom s jej obyvateľmi: *Tak trepal, že zobudzil cali dom* • *svadzebni dom* – v ktorom je svadba; *Išol od domu do domu* – do všetkých domácností; *Dum ňe koscil, ľudze ňe angeľi* – všeličo sa prihodí aj doma **3.** gazdovstvo: *Peňeži do domu furt treba* **4.** rodina, domáci: *Pisal'i mi z domu*

doma prísl. **1.** vo svojom byte, v dome: *Ostala sama doma* **2.** vo vlastnej domácnosti: *Ženi doma pekľi chľeba* • *Co doma navariš, to i doma zidz* – nevynášaj z domu diskrétnosti **3.** vo svojom gazdovstve: *Doma treba narezac šečki, dreva* **4.** v rodnom kraji: *Doma ňebulo roboti, ta pošol do śveta*

domaci príd. nov. domáci: *domace roboti* • *Pred domacim človekem ňit zamku* – domáceho zlodeja neustriehneš

domahac śe nd domáhať sa

domak m JŠ člen vlastnej rodiny

domar m SŠ expr. domased: *Domar ľem bi doma śedzel*

domašni, domašňi SVŠ, **domaśni** STRŠ, **domačni** SŠ príd. **1.** domáci: *domačni chľib; domašni hnuj; domaśna robota; domačna śľivovica* **2.** doma sa zdržujúci: *To taki domašni človek, ňigdzej ňechodzi*

domek, domik m zdrob. expr. domec: *dreveni domek; taki menši domik*

domlatek m VŠ oldomáš po vymlátení obilia

domu, domo JŠ prísl. domov: *Pošol domu spac*

donaśčandu, donaśčandi, donaśčadu ZŠ, **doščandi** prísl. do tla, úplne: *Donaśčandi nam vitrepal hrad pšeňicu*

donośic nd prinášať: *Donośil jim viživu do ľesa* • *Take pľetki mu furt donośila* – prichádzala s pletkami; *Každi robi, jak mu rozum donośi* – podľa svojho rozumu

donuc, donuc śe dk STRŠ unaviť sa: *Donul śe pri košeňu*

doňedavna prísl. donedávna

doňisc dk **1.** neos. prísť: *Co ho tu doňeslo?* **2.** prísť s nejakou správou: *Co sce nam doňeśľi noveho?*

doobeda, doobedu prísl. predpoludním • *Ked śe ňevidala doobedu, ta poobedze śe ňevida* – staršia dievka sa ťažko vydá

doobeda, doobedu s neskl. predpoludnie: *Cale doobedu prešedzel u nas; Doobeda zľeci raz-dva*

dooka prísl. vôbec nič: *Ňič ňejedla, aňi dooka*

dookola, doopkola, dokola miest. prísl. **1.** okolo niečoho: *Dookola ho opstal'i* **2.** stále to isté: *Každi dzeň dookola furt a furt*

doopravdi, dospravdi prísl. opravdu, naozaj: *Ona ho dospravdi zochabila*

dopadnuc dk popadnúť: *Co dopadňe, ta šicko bere*

doparana ž spodst. ZŠ oldomáš po dopáraní peria

doparic dk ZŠ expr. prichytiť: *Doparil ho na čerešňi*

dopasovac dk nájsť niečo vhodné: *Dopasoval ku koňovi paru*

dopaterni príd. JŠ dozorný: *V pohrebnim spolku maju dopaterni vibor*

dopaternosc ž STRŠ zried. dozor: *Matka ma dopaternosc nad dzecami*

dopatrac, dopatrovac nd dozerať: *V gazdostve treba dopatrac na šicko* • *Jak gazda dopatra, tak v maštaľňi vipatra* – gazdov dozor sa odzrkadľuje na poriadku v maštali

dopatrec dk **1.** dovidieť: *To češko dopatrec takeho ftaka* **2.** dozrieť: *Treba dopatrec na koňe, či śe ňeodvjazal'i*

dopatrovateľka ž STRŠ zried. ošetrovateľka

dopic śe dk zunovať sa: *Už śe mi dopilo žic*

dopichac nd nútiť do niečoho: *Ňechcel jesc, ľem tak mu dopichala*

dopijac nd expr. otravovať: *Ňedopijaj dzeda už teľo*

dopijavic dk ZŠ expr. unaviť, otráviť: *Dopijavil me s glupima rečami*

dopikac nd expr. **1.** dobiedzať: *Ňedopikaj me už teľo* **2.** neos. mať nedostatok: *Ked ho začalo dopikac, ta pošol śvetem*

dopili príd. ZŠ dotieravý, neodbytný: *Bul barz dopili, ta som mu mušel dac, co pital*

dopisc dk expr. donútiť: *Hlad ho dopik i začal kradnuc; Dopeklo ho, ta začal poradňe robic*

dopitac śe dk prezvedieť sa pýtaním: *Tam śe dopitaš, dze biva richtar*

dopiti príd. dotieravý, dobiedzavý • *Dopita jak fša* – veľmi dotieravá

dopito prísl. nudne: *Tu u nas tak dopito*

dopitovac śe nd vypytovať sa: *Dopitoval śe o tebe*

dopodrobna prísl. dopodrobna: *Šicko dopodrobna virospravjal*

dopoki prísl. ZŠ dokedy, dokiaľ: *Doftedy bula dobra, dopoki davala*

dopoladňa prísl. ZŠ predpoludním: *Dopoladňa šicko pokośiľi*

dopolna, dopulna, dopelna SŠ prísl. doplna

dopominac śe nd **1.** domáhať sa: *Ked śe ňebudzeš sam dopominac, ta ci ňedaju* **2.** vyzvedať sa: *Dopominal śe za tebu*

dopomoha ž JŠ výpomoc

dopomusc dk prispieť: *Ona mu ku temu bohactvu dopomohla* • *Un mi ku chorosci dopomuh* – zapríčinil ochorenie

doprava prísl. doprava: *Pred cintirom śe skrucice doprava*

doprosta prísl. priamo • *Povedzel mu to z mosta doprosta* – bez okolkov

dopust m ZŠ pohroma: *Dopust boski prišol na ňich*

dopuščeňe s zried. pohroma: *bože dopuščeňe* – trest boží

dopuščic dk **1.** dovoliť: *Ňedopuščil, žebi mu ubľižiľi* **2.** dovoliť ublížiť: *Ja na svoje dzeci ňedopuščim* **3.** dovoliť vojsť: *Ňetreba ho do domu dopuščic* **4.** pripustiť: *Un ňedopuščí na sebe take pľetki* **5.** neos. ovládnuť: *Strach na ňeho dopuščilo*

dora ž hrubé črevo naplnené kašou

doraz prísl. **1.** v tú chvíľu: *Doraz pozbiraj la-*

chi, bo idze diźdž **2.** po malej chvíľke: *Ja doraz pridzem nazad* • *To doraz ňevišľi krosna z chiži* – tak skoro ich nevyniesli

doraźička, doraźičkom ZŠ, **dorazučka** ZŠ prísl. expr. ihneď, už aj: *Doraźička śe pozebľikaj a spac!*

dordina, dorgina p. ďordina

dorňik m priebojník na diery do železa

dorobek m v spoj. *Jaki zarobek, taki dorobek* ZŠ – robí sa podľa pláce

dorobic śe dk **1.** robotou niečo získať: *Sam śe ničeho ňedorobiš* • *Na žeňine paradi śe ňigda ňedorobiš* – parády nemajú konca **2.** robotou sa zničiť: *Un śe pri ňej dorobi, bo ona ňezna šanovac*

dorosnuc dk dorásť: *Jak konope dorośľi, ta jich cahaľi*

dorosnuti prid. ZŠ zried. dospelý: *Už śi dorosnuti, ta śe staraj sam o sebe*

dorota ž zried. prostitútka: *Pošla do mesta i je z ňej dorota*

dorozumec śe dk dohovoriť sa: *S Poľakom śe dorozumime*

dorucek m, **dorucka** ž STRŠ dôvažok: *Falatek mesa dal na dorucek*

dorucic dk doložiť: *Dorucil mu tam paru korun*

dorvac dk **1.** STRŠ zohnať: *Ňemožem dorvac maľara, treba mi maľovac* • *Jaku dorval, taku porval* – nevyberal **2.** chytiť: *Keho dorvaľi, ta ho biľi* **3.** dostať: *Dzeci dorvaľi sračku*

dorvac śe dk dostať sa k niečomu: *Chlopi śe dorvaľi do paľenki*

dosc I. prísl. **1.** v dostatočnej miere: *To dosc od ňeho, že tam pošol; Poľifka ňebula dosc cepla* **2.** v dostatočnom množstve: *Fše mal dosc peňeźi* • *Lakomi ňigda ňima dosc* – je večne nespokojný; *Ma un dosc, aňi mu vecej ňetreba* – je veľmi postihnutý **3.** v menšej miere, pomerne: *Dosc dobri ten štof* • *Dosc na tim, že ho ňechceľi* – skratka, nechceli ho **II.** čísl. vyjadruje relatívne veľký neurčitý počet: *Mam ja dosc svojich starosci*

doscihnuc dk **1.** pristihnúť: *Doscihľi ju, co išla kradnuc* **2.** stihnúť: *Eśči doscihla šicko porobic*

dosita prísl. dosýta: *Najedľi śe dosita*

dostac[1] dk **1.** dostať: *Za robotu dostal paru koruni* **2.** ochorieť: *Dostal zapaľeňe pľuc* • *Dostal z oči* – bol urieknutý; *Dostal na śerco* – infarkt **3.** môcť kúpiť: *V mesce dostac šicko* **4.** dočiahnuť: *Nacahoval śe, aľe konar ňedostal* **5.** získať: *Dostala dobreho muža* **6.** byť potrestaný: *Ňezlosc me, bo dostaňeš*

dostac[2] dk dodržať v spoj. *dostac slova* – dodržať slovo

dostac śe dk ocitnúť sa: *Dostal śe medzi planich kamaratoch* • *Dzifka śe dostala pod čepec* – vydala sa

dostarčic dk ZŠ dodať: *Mac jej šicko dostarči*

dostatek m dostatok v spoj. *Chto ma statek, ma i dostatek; Statek robi dostatek* ZŠ – väčšie gazdovstvo zaručuje dostatok; *V dostatku każdi śmeli* – kde je dostatok, tam niet obáv

dostava ž STRŠ dodávka: *Dostava mľika kebi śe popravila*

dostupic dk vstúpiť: *Ňeśmiš tu aňi dostupic*

dostupovac nd došľapovať: *Na jednu nohu ňedostupuje*

dosušovac nd dosúšať: *Mokre śeno treba dosušovac*

dośveta prísl. bez rozmyslu: *Opiti kriči dośveta; Dośveta pita za kravu*

došikovac dk **1.** doviesť: *Došikoval muzikantoch* **2.** zaobstarať: *Skľepar došikuje, co ľem chceš*

doškapic śe dk STRŠ expr. dostať sa: *Jakośka śe tam doškapil*

doškintac dk expr. dokrivkať: *S vikrucenu nohu doškintal domu*

došmantac śe dk ZŠ expr. zašpiniť sa

dotadzi prísl. potiaľ: *Ľem dotadzi ci śľebodno orac*

doteľ, dotľik SŠ prísl. dotiaľ, dovtedy: *Doteľ me budzeš spijac, kim ce ňezbijem* • *Dotľik chodzi žbanek na vodu, dokľik śe uško ňeoderve* – využívame niečo, kým je funkčné

doteraz prísl. doteraz: *Doteraz eśči jak-tak, aľe co daľej*

dotikac śe nd **1.** dotýkať sa **2.** vzťahovať sa, týkať sa: *To śe i tebe dotika*

dotknuc śe dk **1.** dotknúť sa **3.** zapôsobiť: *Toto śe me barz dotlo, co povedal* • *Jeho śe eśče trapeňe ľem dotkňe* – ešte sa bude trápiť

dotrimac dk dodržať: *Dotrimal slovo*

dotrimovac nd dodržiavať: *Dotrimoval, co mu dochtor prikazal*

dovedna, dovjedna prísl. dovedna, spolu: *Dovedna me kravi paśľi*

dovedovac śe, dovidovac śe SŠ nd dozvedať sa

dovesc[1], **dovisc**[1] SŠ dk **1.** priviesť: *Dovedla sebe śvetka* **2.** zapríčiniť niečo: *Vidziš, ku čemu ti me dovedla*

dovesc[2], **dovisc**[2] SŠ dk priviezť: *Doveźľi furu drev*

dovidzec nd dovidieť: *To dluhoka roľa, ňedovidzec jej konca* • *Ňedovidzi dobre* – je krátkozraký

dovirac, dovirjac ZŠ nd dôverovať: *Ňetreba mu barz dovirac*

dovolac śe dk **1.** dovolať sa: *Darmo kričela, ňedovolala śe ňikeho* **2.** dosiahnuť niečo: *Ňemohľi śe pravdi dovolac*

dovoľeni príd. prípustný: *V posce ňebulo dovoľene tancovac*

doznac dk star. priznať v spoj. *Doznal vinu, ta mu otpuśčiľi* – priznal sa

doznac śe dk dozvedieť sa: *Ňigda śe un o tim ňedozna*

dozor m dozor: *Ona trime nad ňim dozor*

dozorovac nd ZŠ zried. mať dozor: *Na hraňici zme dozorovaľi*

dozrec[1], **dożrec** VŠ dk dozrieť: *Čerešňe dozreľi raz-dva*

dozrec[2] dk dať pozor: *Ona ci dozre na dzeci*

dozvoľic dk ZŠ dovoliť: *Śvekra to ňedozvoľila; Ocec ňedal dozvoľeňe*

dozvoľovac sebe nd dovoľovať si: *Žena sebe dozvoľovala, peňeźi mala*

dožirac nd dožierať, dobiedzať: *Ňedožiraj me už teľo*

doživotek m VŠ doživotný úžitok z niečoho

drabant m ZŠ zlá žena: *Dostal na kark drabanta*

drabina ž **1.** rebrík: *Na pujd śe išlo po drabiňe* • *Chlop jak drabina* – vysoký **2.** obyč. v pl. rebrina na voze: *V drabinoch śe voźi zarno* **3.** rebrík nad žľabom: *Za drabinu śe kravom zakladalo śeno*

drabinka ž zdrob. malý rebrík: *Pri šope bula drabinka*

drabinki pomn. rastlina **1.** SŠ nátržník (Potentilla) **2.** SZŠ papraď (Dryopteris)

drabiňak, drabňak SŠ m rebrinák

drabiňasti SZŠ, **drabiński** JVŠ príd. v spoj. *drabiňasti vuz, drabiński voz* – rebrinák

draci príd. SŠ **1.** drapľavý: *Drace drevo treba orašpľovac* **2.** určený na drhnutie v spoj. *draca śčetka* – kefa na dlážku

drači príd. v spoj. *drače zubi* ZŠ – rastlina zubovník (Lathraea)

dragoňir m zast. dragún: *Dragoňire išľi na koňoch*

draha ž **1.** cesta: *Idze za drahu; poľna draha* • *śipana, bita, čisarska draha* – hradská; *Idzeme na drahi* – opravovať cesty; *Idz svoju drahu* – choď preč; *Toto i tamto jednu drahu idze* – je si podobné; *Ma śe jak hrach pri draźe* – zle sa má; *Spratal dzifku z drahi* (o vydaji); *Privedla ho na dobru drahu* – napravila ho; *Na planu drahu śe puśčil* – zle si počína; *Jedna draha ci hore a druha dolo* – môžeš ísť; *Z cudzeho koňa na stred drahi dolo* – netreba sa spoliehať na iného; *Ma pisk jak po Košice draha* SŠ – je papuľnatá **2.** chôdza, cestovanie: *Buľi z drahi barz strapene; Za drahu sebe zaśpivaľi* • *Mam pred sebu drahu* – čaká ma cesta

drahi príd. **1.** drahý: *Ľem drahe lachi noši* • *Za drahe peňeźi to kupil* – draho zaplatil **2.** milý, milovaný: *Sinu muj drahi! Draha śestro!*

draho prísl. draho: *Barz draho ho to višlo*

drahosni príd. DŠ veľmi drahý: *Drahosne to bulo*

drahota ž drahota: *Po vojňe bula drahota*

drajfus, trajfus VŠ, **drajfusek** JŠ m zast. kovový podstavec pod hrniec al. plech: *Variľi v harčkoch na drajfusoch*

drajfuska ž miest. trojnožka: *Drajfuska mala tri labi*

drampľaci príd. SZŠ drapľavý

drancir m STRŠ expr. nezbedník: *To drancir dzifče, jak lachi zhajsalo*

dranga ž DŠ časť ohrady košiara

drangač m ZŠ prosebník, žobrák

dranka ž ZŠ ležovisko na salaši

draňa ž JVŠ metla z brezového prútia

drap p. trap

drapac nd **1.** SŠ párať perie **2.** škriabať: *Vaš kot drape* **3.** česať vlnu: *Volnu drapaľi na hrebeňoch*
drapac še nd **1.** škriabať sa: *Drape še, ſši ho kušu* **2.** liezť hore: *Chlapci še drapju po stromoch* **3.** expr. s námahou sa odniekiaľ terigať: *Horeznački še drapal z vodi*
drapaci príd. drapľavý: *Ruki mal drapace jak rašpeľ*
drapač m zast. kto driapal vlnu
drapačka ž **1.** prútená metla **2.** česačka: *Na drapačkoch še odrapuje ľen*
drapak m SZŠ hrebeň na ľan
drapinka ž STRŠ pripečená cestovina na dne hrnca
drapľavi príd. SZŠ drapľavý: *drapľave drevo*
drapovi príd. majúci jasný odtieň farby
draška ž **1.** cestička: *Išľi za drašku prez poľo* • *Ja už pujdzem v Ježiškovu drašku* ZŠ – zomriem **2.** pútec vo vlasoch: *Češe še na drašku* **3.** útor: *Dno še ſsadzilo do draški*
dratefka ž zdrob. expr. malá tenká dratva
dratev, dratva SZŠ ž dratva: *Z konopi še krucila dratev*
dratvic nd ZŠ šiť dratvou
dražni príd. zast. v spoj. *dražni pan* – vedúci cestnej správy
dražec nd dražiť: *Šicko dražeje*
dražečka ž zdrob. expr. cestička • *Idz, ľistečku, za dražečku až ku moji frajirce na posilečku* SŠ (začiatok ľúbostného listu); *Za spravodľivu dražečku najľepši gračac* – oplatí sa byť spravodlivým
drec, drac JŠ nd **1.** drať: *V ľece škoda bulo topanki drec* **2.** trhať: *Dreľi renti na pokrofce* **3.** ťažko pracovať: *Maľi veľo roľe, ta dreľi jak koňe*
drec še nd **1.** trhať sa: *Už še mi dre tota bľuska* **2.** expr. robiť nezbedu: *Dzeciska, ňedrice še, ať e šumňe še bafce*
drefko s **1.** zdrob. drievko: *Z drefka mu vistruhal koňika* **2.** expr. drevo: *Aňi falatek drefka ňimam doma* **3.** kúsok dreva na uzavretie jaterníc: *drefko na hurki* **4.** v spoj. *bože drefko* – rastlina palina abrotská (Artemisia abrotanum)
dreľich, driľich STRŠ, **treľich** SZŠ m druh plátna: *Z hrupšej predzi še tkal dreľich; Nohafki buľi z dreľichu*
dreľichance pomn. STRŠ **1.** nohavice z konopného plátna **2.** zried. vysoká obuv z domáceho plátna
dreľichovi príd. urobený z dreľichu: *dreľichovo nohafki*
dreľišanka ž **1.** košeľa z dreľichu **2.** plátenný mužský kabátec
dreľišina ž drelichové plátno
dremľa ž JŠ druh siete na chytanie rýb
drevareň, drevarňa SŠ ž dreváreň
drevarňik m miest. HŠ dreváreň
drevej prísl. ZŠ prv: *Drevej bula paľenka tuňa*
dreveni, drevňani miest. SŠ príd. **1.** drevený: *drevene chiže* **2.** týkajúci sa dreva: *drevena robota* – práca s drevom pri stavbe domu
dreveň ž ZŠ dreváreň
dreveňaček m nožík s drevenou rúčkou
dreveňik, drevňik m ZŠ dreváreň
drevina ž hromad. pilina
drevňa ž ZŠ drevenica
drevo s **1.** drevo: *bukovo, jedľovo drevo; meke, tvarde drevo; surove, suche drevo; drevo na opaľ;* • *Šerco ma z tvardeho dreva* – je bezcitný; *Do ľesa bez šekeri, z ľesa bez dreva* (o potrebe splniť isté pomienky); *Jake drevo, taka ceplota* – výsledok závisí od prípravy; *Možeš na ňim drevo kresac, i tak ňebudze inakši* – nezmení sa **2.** v spoj. *korunovo drevo* – rastlina dráč (Berberis)
driček m expr. driečik: *Šikovni driček ma tota dzifka*
drični príd. driečny: *drična žena*
drik m driek a) časť tela: *Slabi je v driku* • *Dzifče bez drika, krava bez mľika* – neráta sa b) časť predmetu: *Strom ma korunu a drik* – kmeň
driľac nd sácať, drgať do niekoho: *Ňedriľaj do mňe*
driľac še nd **1.** sácať sa, strkať sa: *Začaľi še driľac* **2.** vulg. pohlavne sa stýkať
driľak m expr. klátivo chodiaci človek
driľic dk sotiť, drgnúť: *Driľil do ňeho, co až spadnul*

drimac nd driemať
drimaňe s driemoty: *Už me prešlo drimaňe*
drimota často v pl. ž driemota • *Pozri na jeho drimoti* (o zakuklenom huncútovi)
drind m ZŠ v spoj. *Ľecel švińskim drindom* – smiešne utekal
drinda ž expr. poplašená žena • *Ľeci jak drinda* – ako bláznivá
drindac nd expr. **1.** bežať **2.** drobčiť, cupkať: *Drindala popri mužovi* **3.** SZŠ poskakovať: *Vuz začal drindac na ňerovnej drahe*
drindi pomn. náhlivosť, beh v spoj. *ľeci na drindi* – veľmi uteká
drindoš m expr. **1.** smiešne chodiaci človek **2.** zlý tanečník
drinduľa ž expr. smiešne chodiaca žena
driň m VŠ stržeň kmeňa stromu
dripčoš m ZŠ expr. drobčiaci (starší) chlap
drisnuc dk expr. **1.** spadnúť: *Drisnul do prikopi* **2.** tresknúť: *Ked ci jednu drišňem, ta še prevraciš*
drist, drest m v spoj. *kači drist* – rastlina stavikrv (Polygonum); *koźi drist* – rastlina bleduľa (Leucojum)
drist cit. STRŠ v spoj. *Jedna drist, druha švist* – obidve sú rovnaké
dristac nd **1.** mať hnačku **2.** expr. nezmyselne tárať: *Ľem glupoti zna dristac*
dristaľ m ZŠ expr. táraj: *Dristaľ ku dristaľovi pristal* – rovný rovného si hľadá
dristek m pejor. krpáň: *Taki dristek nam chce roskazovac*
dristľa m STRŠ pejor. táraj: *Taki dristľa ľem drista do šveta*
dristuľa ž **1.** krava postihnutá hnačkou **2.** pejor. nevážna žena
driščec nd expr. mať hnačku: *Od biľanki kravi driščа*
drišľa ž pejor. osoba s častými hnačkami
drišľafka ž ZŠ sorta drobných sliviek
drobic nd **1.** drobiť: *Žena sciranku drobi* **2.** expr. drobčiť: *Ona ľem tak za ňim drobila*
drobiźdžava ž hromad. **1.** drobizg (deti) **2.** drobné veci: *Tote bandurki ľem taka drobiźdžava*
drobnavi príd. trocha drobnejší: *Drobnave ľiteri už ňevidzi*
drobne spodst. pomn. drobné • *Ja še natrapil a viplaciľi me s drobnima* – málo mi zaplatili
drobni príd. drobný: *drobne bandurki* • *drobne dzeci* – maličké; *drobni diźdž* – v malých kvapkách
drobnosc ž drobnosť: *Take drobnosci poprala*
drobnučički príd. expr. drobnučičký
drobnuśi príd. SŠ zried. drobnučký: *drobnuśe ľiteri*
drobňak m ZŠ drobný človek
drobňata pomn. expr. malé deti
drobňečečički príd. ZŠ expr. drobnulilinký
drobňučki, drobňutki, drobučki VŠ, **drobunki** miest. príd. drobnučký
dropčane s spodst. SZŠ káva s nadrobeným chlebom
dropki i **dropka** pomn. droby zvierat
drozd m vták drozd (Turdus) • *Tak patri jak śľepi drozd* – nechápavo
droźdže pomn. i s ZŠ droždie • *Rośňe jak na droźdžoch* – rýchlo; *Ľeźe jak rak s droźdžami* – veľmi pomaly
droźdžovica ž STRŠ domáca pálenka z droždia
drucarka ž SZŠ drotárstvo
drucik m zdrob. drôtik
druciki pomn. nov. drôtenka na riad
druček m **1.** kratší drúk: *Za dzverami bul druček na lachi* • *Źedla druček* – je namyslená; *Chodzi, jakbi druček polkla* – pyšne vykračuje **2.** menší opracovaný drúk ako súčasť niečoho
druhi čísl. **1.** druhý: *To už druhe śeno teho roku; Druhe konope, to na śemeno* **2.** nasledujúci: *Na druhi rok še murujeme* **3.** iný: *I druhe ľudze tak robja: Veź druhe nohavice* • *Pośaľi jedno-druhe* – to i ono; *Treba še brac na druhi śvet* – zomrieť; *Druhi raz už tu ňepridze* – inokedy; *Polož to jedno na druhe* – na seba; *Ucekaľi jeden za druhim* – za sebou **4.** opačný, protiľahlý: *Pagač še peče na jednej i na druhej straňe; Obracil še na druhi bok* **5.** pl. ostatní: *Jedne vošľi dnuka a druhe zostaľi vonka*
druhi m spodst. iný človek: *Vidala še za druheho; Uč še na druhim* • *Ked druhi do studňi skoči, ti ňemuśiš* – nenasleduj zlý príklad;

Jeden ňeľepši jak druhi – obaja sú rovnakí; *Každi perše sebe a tak druhemu*

druk m **1.** drúk: *Šopu podoprel s drukami* • *Taki jak druk* – nešikovný; *Stal tam jak druk* – pasívne; *Bohata je, na štvartki druk onuce viša* iron. – je chudobná **2.** drevená žrď ako časť niečoho: *Na drabiňe je verchňi a spodňi druk* **3.** expr. nešikovný človek: *Bul druk do mlaceňa*

drukarňa ž STRŠ zried. tlačiareň

drukovani, durkovani SŠ príd. tlačený: *To v novinkoch bulo drukovano; durkovane ľiteri*

drumknuc dk ZŠ expr. v spoj. *Drumknul ho do nosa* – dal mu frčku

drustvo s **1.** družstvo **2.** zast. obchod

druška ž SŠ, JŠ svadobná družica

drušľak, drušľak ZŠ, **drujšľak** SZŠ, **durśľak** SŠ m cedák na halušky: *Vibirala haluški s drušľakom*

drut m drôt: *S drutom to zvadzil* • *pichaci, koľaci drut* – ostnaný; *teľegrafne druti* – telegrafného vedenia; *vlasi jak druti* – tvrdé

drutár, drucar SZŠ, **drotar** JŠ m drotár

drutovac nd drôtovať: *Drutar harčki drutoval*

druzgotac nd SZŠ zried. expr. prašťať: *Pod koľesami cośka druzgotalo*

družba m družba (na svadbe) • *starši družba* viedol mladuchu k sobášu; *mlatši družba* – pomocník staršieho

družbofske s spodst. ZŠ stretnutie družbov a družic pred svadbou: *V ňedzeľu poobedze bulo družbofske*

družbofski príd. družbovský v spoj. *družbofski tańec*

družbovaňe s činnosť družbu na svadbe

družica ZŠ, **družička** JVŠ ž družica (na svadbe) • *starša družica* ZŠ – ktorá viedla ženícha na sobáš

družina ž JŠ účastníci svadby

dub m **1.** strom dub (Quercus) • *Chlop jak dub* – silný; *postavic duba* – postaviť sa na hlavu **2.** dubové drevo: *Ten stul, to dub*

dubajk m SŠ dupot: *V staňi dubajk, rik*

dubašek m ZŠ expr. územčistý človek

dubina ž **1.** hromad. dubový porast **2.** VŠ rastlina ímelo (Viscum)

dubočic nd VŠ zried. dupotať: *Prik mostka dubočaci ucekaľi*

dubot m JŠ dupot

dubovi príd. dubový: *dubovi ľes; dubovo drevo*

dubrava ž ZŠ dubový porast

duc nd **1.** duť, fúkať (o vetre) • *Ked viter ňeduje, haluź śe ňekive* – všetko má svoju príčinu; *Strom duje, viter śe kive* žart. (o popletenom človeku) **2.** fúkať, dúchať (o človeku): *Dul do ohňa, žebi śe rozhorelo* • *duc dijament s dakim* – paktovať s niekým; *Duc bi znal, ľem prebirac ňezna* (o fušerovi)

duc śe nd **1.** expr. hnevať sa: *Co śe tak duješ?* **2.** expr. pýšiť sa: *Otkedi koňe kupil, ta śe duje, chodzi jak pava*

dudek m zast. drobný peniaz starej meny • *Vitrišča oči jak tricec dutki* – vypliešťa oči; *Za pejc dutki kmotrove* – každý každému je rodina

dudi pomn. v spoj. *perini jak dudi* – bohato naplnené perím

dudla, dudňa STRŠ ž dutina v bútľavom strome • *Tak ma oči v dudľe* – hlboko vsadené

dudlavi, dudlati STRŠ príd. bútľavý: *Žlub z dudlavej jedľi*

dudľavic nd STRŠ práchnivieť (o zube)

dudľik m miest. HŠ cumlík

dudňak m **1.** ZŠ bútľavina **2.** väčší zvonec na kravy **3.** ZŠ expr. chlap

dudňec i **duňec** nd dunieť: *Oheň v pecu dudňel* • *Śerco mi až tak dudňelo* – silno bilo; *Hraľi, ľem tak dudňelo* – veselo hrali

dudoňic nd expr. **1.** šepkať si: *Dudoňiľi tam cośka medzi sebu* **2.** veľa hovoriť: *Teľo mi dudoňil, že som z teho až hlucha*

dudra ž expr. dudravá žena: *Dudra furt cośka dudre*

dudrac nd expr. hundrať: *Cośka tam sebe popod nos dudre*

dudrak m ZŠ expr. hundroš

dudraňa ž STRŠ expr. dudravá žena

dudroš, dudriš STRŠ m expr. hundroš

dudu cit. SŠ nič: *Šicko pišeme, ľem o konopoch aňi dudu*

dufadla pomn. expr. perina a záhlavky

dufart m **1.** STRŠ brána do dvora **2.** chodba: *V majiru bul taki dufart* **3.** SŠ predsieň: *Prez dufart śe prešlo do kuchňi*

dufni príd. STRŠ zried. spokojný

duft m ZŠ vôňa: *Duft idze z tich šiškoch*

dugol, ďugov VŠ m zátka: *Do bečki treba stavic novi dugol*

duha ž **1.** dúha (na oblohe) • *Duha vodu pije* – objavila sa dúha; *Pije jak duha* – veľa **2.** dúha (v sude): *Bečka ma duhi i dno*

duhajovac nd DŠ expr. márniť peniaze: *Jak začal duhajovac, ta cali majetek preduhajoval*

duch m **1.** duša: *Dokeľ muj duch v ceľe, ňechcem ho vidzec* • *Chodzi jak bez ducha* – ako neprítomný **2.** povaha; myseľ: *Ňima pokojneho ducha v sebe* • *Ten je visokeho ducha* – je namyslený **3.** nadprirodzená bytosť: *Tam jakiśka duch straši* • *zli duch* – čert; *Śedzi jak duch* – ticho; *Aňi živeho ducha tam ňit* – nikto tam nie je

duchadlo s ZŠ dymák (na včely)

duchom prísl. ZŠ rýchlo: *Duchom ucekal*

duchota ž ZŠ záduch: *Češko chodzil, bo ho duchota cahala*

dujaci príd. spôsobujúci dutie v spoj. *dujace cukerki* – mentolky

dujava ž **1.** víchrica **2.** snehové záveje

dujavica ž snehová metelica: *Strašna dujavica, šicke drahi zadulo*

dujka ž SŠ zried. víchrica

dujovisko s SZŠ miesto, kde stále fúka vietor

dulčik m mur. nástroj na označovanie miesta pre dierky

dulofka ž VŠ expr. žena majúca schopnosť niečo vysnoriť

dulov m VŠ expr. muž majúci schopnosť niečo vysnoriť

dulovac nd expr. snoriť, kutať: *Duluje po šickich chižoch*

dulovač m ZŠ expr. kto stále niečo snorí

duľa p. gduľa

duma ž myšlienka, nápad • *Prišlo mi daco do dumi* – mám nápad; *Ňespomaha duma, zavolajce kuma* – potrebná je rada iného; *Deco rumu da ci dumu* – po vypití dostaneme dobrú myšlienku

dumac nd **1.** myslieť: *Dumaš, že to dobre?* **2.** rozmýšľať: *Dumal, co ma robic*

dumka ž expr. myšlienka: *Ňeber sebe žadne dumki do hlavi*

dumni príd. STRŠ pyšný: *Neznam, preco je taka dumna*

dunaj m HŠ rieka: *Dunaje, to tutak Torisa a druhi Sekčov*

dunčoš m ZŠ chlapec vo veku okolo 15 r.

dunda ž ZŠ expr. cumlík

dundac nd ZŠ expr. cicať, piť: *Budzeš dundac z fľašečki*

dunst m zried. **1.** vôňa: *Jaki šumni dunst z tich ružičkoch* **2.** expr. potucha: *Ňimal aňi dunstu o tim, co śe ho pitam*

dupa ž expr. riť • *Na paľcu mal kuru dupu* – bradavicu, kurie oko

dupek m JŠ šarha: *Dupek po mesce psoch lapal*

dupina ž sedacia časť tela: *Boľi ho dupina*

dupka, dupečka ž zdrob. expr. ritka: *Dostaneš po dupke*

dupkac nd **1.** dupkať (nohami) **2.** STRŠ expr. tancovať

dupko m STRŠ šarha

dupľa ž druhá al. dvojnásobná dávka jedla: *Išol po dupľu*

dupľak m ZŠ v spoj. *dupľak piva* – dve pivá

dupľikovac nd zried. opakovať za niekým: *Un kašľi a ona mu z druhej chiži dupľikuje*

dupľom prísl. dvojnásobne: *Dupľom zaplacil*

dupľovani príd. dvojnásobný: *dupľovana širka; dupľovane oblaki* • *Radosc podzeľena, radosc dupľovana* – znásobená radosť prežívaná s inými; *Ňečekani darunek dupľovana radosc* – neočakávané poteší

dupľufka ž dvojhlavňová puška

dupni príd. konečníkový: *dupna kiška* • *Ti u mňe aňi teľo ňevert jak dupna dzirka* ZŠ – nič neznamenáš

dupnuc dk dupnúť: *Dupnul s nohu, bo śe mu to zňepačilo* • *Tak na mňe dupňe jak na psa* – netaktne zhúkne

dupot m dupot (nohami)

durak[1] m druh kartovej hry: *Hraľi duraka*

durak[2] m ZŠ druh pevnej látky na kroj: *Zoz duraku kidľa stala šumňe*

durak[3] m expr. hlupák

duranga, duranka SŠ ž sorta neskorých sliviek

durbak m SŠ expr. hlupák
durbakovac nd zried. expr. rozmýšľať: *Možeš ti teraz durbakovac*
durčec nd expr. drkotať: *Vozi durča po draže*
durdzic še nd ZŠ expr. zlostiť sa
dureň m ZŠ expr. hlupák: *Dureň ši, ňerozumiš temu*
durch príslv. úplne, celkom: *Durch prez mur prebil dzuru*
duric še nd ZŠ plašiť sa: *Koňe še durja pred motorom*
durk m lomoz, hrmot
durkac nd **1.** klopať, búchať (na dvere): *Večar chodzil'i paropci durkac tam, dze bul'i dzifki* **2.** expr. búchať: *Cośka tam durka jak sto frasoch*
durkač m ZŠ **1.** expr. hrkotajúci voz **2.** zried. motorový rušeň **3.** starší typ mlyna
durkanka ž JŠ obyč. v pl. strapačky (halušky)
durknuc dk buchnúť, udrieť: *Durknul s pľecom do dzveroch*
durkot m buchot, hrmot
durkotac nd ZŠ expr. durkotať: *Cośka na pujdze durkoce*
durni príd. hlúpy: *Ta to durna baba* • *durne bidlo* ZŠ – hlupák
durňak n ZŠ expr. hlupák: *Durňak hurňak da še chockemu ošal'ic*
dušačka ž ZŠ sorta hrušiek: *Dušački barz duša*
dušak m miest. tĺčik na pučenie zemiakov: *S dušakom še bandurki duša*
dušic nd **1.** dusiť: *Kašeľ me duši* **2.** ničiť, zabíjať: *Dakedi zo šarku dušil'i pčoli* **3.** zdržiavať v sebe: *Veľki zarmutek v sebe dušila* **4.** pučiť zemiaky: *dušene bandurki s mľikom* **5.** VŠ tlačiť kapustu do suda **6.** VŠ omínať (o topánke)
dušic še nd dusiť sa: *Krava zežarla bandurku i začala še dušic*
duša m **1.** vnútorná podstata človeka • *Už ma dušu na meňscu, ked ju vidzel* – uspokojil sa; *Ma šicko, co ľem duša zažada* – čo len chce; *Z radnej duši bi mu pomohla* – veľmi rada; *Chodzi jak prez duši* – ako neprítomný; *Ňespijaj moju dušu* – neotravuj; *Dobre z duši ňevišla* – zľakla sa; *Vir mojej duši* – ver mi; *Pridze o dušu pri ňemu* – utrápi sa; *Co hlava ľubi, to dušu hubi* – nie všetky myšlienky sú pre človeka užitočné; *Barz me boľi duša za ňim* – banujem za ním **2.** duša (v náboženskom chápaní): *Ja už ňimam ňič, ľem totu hrišnu dušu* • *Až mi ľepši na duši* – uspokojil som sa; *Schicil ju jak ďabul hrišnu dušu* – rýchlo sa s ňou oženil; *Ňedba, choc o dušu pridze* – nedbá nič; *Merkuj sebe na svojej duši* – daj si pozor; *Ľecel o dušu spasenu* – veľmi rýchlo; *Mňe už ľem dziň duši* – nepožijem veľa; *Ked mi dušu na dlaň vypľuješ i tak ci ňeuverim* – v žiadnom prípade; *Veźňeš me na dušu* – na svedomie; *I dušu bi predal* – je chamtivý; *Na moj dušu, že to tak* – naozaj **3.** človek: *Na jednu dušu še ušlo kilo muki* • *Aňi živej duši tam ňebulo* – nikto tam nebol **4.** v oslovení *dušo moja* – môj milý **5.** vzduchový mechúr ryby **6.** vnútorná gumová výplň niečoho: *Prebil dušu na bicigľu* **7.** mäkká časť rastlinnej byle: *Habza ma dušu* **8.** VŠ v spoj. *chlopska duša, bapska duša* – rastlina bodliak (Ononis)
dušac še, dušovac še VŠ nd dušovať sa: *Dušal še, ale mu ňeuverił'i*
dušečkem príslv. ihneď: *Hibaj dušečkem tu!*
dušička ž zdrob. dušička • *švetlo jak za dušički* veľmi slabé
duška ž spoj. *macerina duška* – rastlina dúška (Thymus)
duškom, duškem HŠ príslv. ihneď: *Dochtor duškom chorobu rospoznal*
dušni príd. **1.** dusný: *dušni dzeň* **2.** v spoj. *Dušnim duchom še tam dostav* – ihneď sa tam dostav
dušno príslv. dusno: *Češko še dicha, bo dušno*
dušnota ž ZŠ záduch: *Dušnota še ho lapila*
duti príd. dutý: *duti pňak* • *Duti som jak bečka* – úplne bez peňazí
dutka ž cumlík
dutkovi príd. v spoj. *dutkovo kmotri* – ženy pri krste: *Dam sebe dva dutkovo kmotri*
duvernosc ž nov. dôvernosť: *Ňemal ku ňemu duvernosc*
duži príd. dosť veľký: *Duži majetek maľi* • *duže pivo* – veľké; *Oheň duži plano služi* – veľký oheň je nebezpečný
dužinka ž STRŠ otvor i jeho príklop na pňovom kláte

dužo príslv. hodne, mnoho: *Bandurek mame dužo* • *Ňetreba veľo, ked jest dužo* žart. (o dostatku)
dva, dve zried. čísl. dva, dve: • *taňec o dva groki* – druh tanca; *dve bradi* – podbradok; *dva, tri razi* – niekoľkokrát; *Jaki fras, taki dva* – všetko jedno; *Na dvuch stolkoch ňemožeš šedzec* – treba sa rozhodnúť pre jedno; *Ľape dva za tri* – hovorí od veci
dvacec, dvajcec ZŠ čísl. dvadsať
dvacecero čísl. ZŠ dvadsatoro: *Bul'i dvacecero chlopi tam*
dvadecuľka ž dvojdecová fľaštička
dvanac čísl. dvanásť
dvanacerko čísl. SŠ dvanástoro: *Dvanacerko mala śviňa*
dvaoblačni príd. ZŠ majúci dve okná: *dvaoblačni budinek*
dvaročak m ZŠ dvojročný kôň
dvaročni čísl. dvojročný: *dvaročni chlapec*
dvasto čísl. dvesto
dvojački, dvojňački pomn. **1.** ZŠ korýtko na cesto s dvoma priehlbeninami **2.** JŠ dvojitý hrniec
dvojaki čísl. dvojaký: *Jest dvojake drevo, tvarde i meke*
dvojic nd vykať: *Mlatše staršim dvojił'i*
dvojički pomn. VŠ dvojčatá
dvojka ž dvojka • *Dvojo mlaciľi do dvujki*
dvojko čísl. expr. dvaja: *Žiľi sebe sami dvojko* • *Mlaciľi v dvojko* – dvaja
dvojmo čísl. dvojmo: *Nadzi ňitku v dvojmo*
dvojňa[1] ž ZŠ dvojica v spoj. *vo dvojňi*
dvojňa[2] s obyč. v pl. *dvojňata, dvojňeta* HŠ dvojča
dvojňak m **1.** dvojitá nádoba na váľanie chleba **2.** JŠ pluh s dvoma radlicami
dvojňaki pomn. SŠ vidly s dvoma zubmi
dvojňica ž dve nitky idúce spolu pri tkaní
dvojňisti čísl. dvojnásobný: *dvojňisti klas* • *dvojňista jedľička* ZŠ – s dvojitým vrcholcom
dvojo, dvome, dvujmi SŠ čísl. dvaja: *Dvojo chlopi to ňedzvihnu; Dvujmi sinove še už požeňił'i* • *Co dvojo znaju, to už ňe tajomstvo*
dvor m **1.** dvor: *Dvur maľi pulni hadzini* **2.** SŠ dvor na majeri **3.** zast. hospodárstvo: *Bul'i dakedi paňske dvori* • *Hnojuľka z dvora, bida do dvora* – zle hospodáriť s hnojovkou znamená škodiť si; *Bida temu dvorovi, dze roskazuje krava volovi* – chlap má viesť hospodárstvo
dvorak m ZŠ zast. sluha na panskom dvore
dvorčik m zdrob. expr. dvorček
dvorec m SŠ dvor: *Gazdove maľi dvorce, dvur bil ľem v majiru* • *Bic cicho, bo zaraz pujdzeš hore dvorcem plačuci* – vyženiem ťa
dvorek m JŠ, ZŠ expr. dvorček: *Fura drev dolu dvorkom ľem tak zhurčela*
dvorski príd. dvorský: *Pri kaštiľu bul dvorski koscil*

Ď

ďabelstvo s expr. čertovina, zlá vec: *Ľem ďabelstva ci po rozume chodza*
ďablatko s JŠ expr. zried. čertíča
ďabľica ž zlá žena, čertica
ďabľik m **1.** zdrob. expr. čertík: *To ňe dzecko, to ďabľik* **2.** žart. bacil: *Tote ďabľiki, co chorobi nośa*
ďabol, ďabul SŠ, **ďabel** ZŠ m **1.** diabol: *Ďabul ňeśpi, ale vojuje* • *Zli jak ďabol* – veľmi zlý; *Ma ďabla pod skuru* – je zlý; *Idz do ďabla* – choď preč; *Tak ho tam treba jak ďabla do koscela* – netreba ho tam; *Pitaj še ďabla, či pujdze na spovidz* – škoda reči; *Šicko ďabľi vźaľi* – prišli sme o všetko; *Chto s ďablom narabja, peklom napachňe* – bude potrestaný; *Śmerdzelo jak sto ďabloch* – veľmi smrdelo; *Zrob ďablu po voľi a on ce v pekľe pituľi* – odmení sa ti peklom; *Bohu služ a ďabla ňehňivaj* – múdro si počínaj; *Bulo tam teho do ďabla* – veľa; *Aňi ďabla še ňeboji* – nikoho sa nebojí; *Taki jak ďablova obnoha* – veľmi zlý; *Z cichej ľipi ďabol kipi* – vonkajší výzor môže klamať; *Z pocmeľucha ďabol bucha* – pozor na potmehúda; *Co ponahľe, to po ďabľe* – ponáhľať sa nevypláca **2.** expr. zlý človek: *On i žemu bije, ďabol* **3.** expr. niekto neurčitý al. niečo neurčité: *Ďabľi ho tam znaja, kadzi ľita*

ďivadlo s nov. divadelné predstavenie: *Idzeme na ďivadlo*
ďivoja ž SŠ v spoj. *bapska ďivoja* – rastlina divozel (Verbascum)
ďorďina, dordina, gorgina SZŠ, **ďorďija** okraj. ž rastlina georgína (Dahlia)
ďugov p. dugol
ďuňďa ž v starej veľkonočnej svetskej piesni: *Hoja, ďuňďa, hoja*

DZ

dzaba p. džaba
dzad p. džad
dzadek m SŠ súčasť strúhacej stolice, ktorá pridržiava strúhané drevo
dzama ž SŠ rozvarené hrušky: *V posce variľi dzamu s bandurkami*
dzare pomn. ZŠ zried. ochlpenie pod pazuchou
dzasno p. džasno
dze I. zám. kde: *Dze sce to položiľi? Dze še tak ponahľaš?* • *Ked človek plano zrobi, ta teľo še dze ňepodzeje* – schoval by sa do myšej diery; *Dze jak dze, aľe u nas najľepši* – neviem, ako je inde; *Ľem dze-tu pojeden ofšik rosnul* – sem-tam; *Ja taka hňeška dze ruka, dze noha* – nesústredená **II.** část. vyjadruje silný zápor: *Miśľiš, že ju vežne? Ta dze! Ona ho ňechce, ta dze, až dze*
dzebi část. kdežže (ako silný zápor): *Ta dzebi ho ona chcela*
dzecatko, dzecatečko s zdrob. expr. dieťatko
dzeciński, dzecki príd. **1.** súvisiaci s deťmi: *dzeciňske zubi; dzecke dzeci* **2.** detský, naivný: *dzecki rozum; Na dzeciński rozum zešol*
dzeciństvo s detstvo: *Śirota ma bidne dzeciństvo*
dzecisko s obyč. v pl. expr. detisko: *S dzeciskami veľka hrizota*
dzecko, pl. *dzeci* s dieťa: *Dzecko jim umarlo* • *Male dzeci mala starosc, veľke dzeci veľka starosc* – s deťmi sú vždy starosti; *Osipala še s dzecami* – má veľa detí; *Z dzeci na dzeci, až še šicko rozľeci* – postupne sa všetko pomínie; *Každej maceri vlasne dzecko najkrajše* – materský cit všetko zakryje; *Un už od dzecka taki* – od malička; *Muž zo ženu jak dzeci pod scenu* – hneď sa hádajú, hneď sa udobria; *Dzeci radosc, dzeci zlosc* – rozličné s nimi býva
dzeco zám ZŠ všeličo: *Dzeco sebe popripovedaľi*
dzedečko miest., **dzedičko** SZŠ m. hypok. deduško
dzedo, dzeda SZŠ, **dzado** SŠ m starý otec • *I dzedo buľi dakedi kotňak* – treba chápať detské vrtochy
dzedofski príd. zdedený: *dzedofske roľe*
dzeduś SZŠ, **dzaduś** SŠ m hypok. dedko: *Daj dzadušovi boški*
dzeduško m hypok. miest. deduško
dzedzina ž ZŠ dedina
dzechec m v spoj. *Ja ňechcu. Šak to ňe z dzechcu* (žart. replika)
dzejaki zám. JŠ všelijaký: *Buľi tam dzejake śmece*
dzeka ž **1.** chuť, vôľa: *Ňima do ňičeho dzeki; Mam dzeku tam isc* • *Vidala še na dzeku* – podľa svojej vôle; *Odpadla mu od dzeki; Odpadla mu dzeka od ňej* – stratil záujem o ňu; *Tote jabluka maju dzeku zhňic* – asi zhnijú; *Zrobila mu na dzeku (po dzeki)* – vyhovela mu; *To mi ňe na dzeku* – nevyhovuje mi **2.** nálada: *Ona hňeška bez dzeki, ňima dzeku do ňičeho*
dzekadzi zám. kdekade: *Je sam, ta dzekadzi sebe pochodzi*
dzekoľvek zám. kdekoľvek: *Dzekoľvek pujdzeš, śadzi muśiš robic*
dzekovac nd **1.** ďakovať **2.** byť povďačný: *Dochtorom dzekujem, že žijem* • *Dzekovac Bohu, zdrave zme* – chvalabohu
dzekovňica ž SŠ dievča ďakujúce richtárovi pri dožinkovej slávnosti
dzelo s v spoj. *śvina jak dzelo* – tučná
dzeľňica ž ZŠ diel rozdeleného poľa: *To take dzeľňice podzeľene*
dzeň, dziň SŠ m **1.** 24-hodinový cyklus: *Konope mokľi štiri dňi* • *pošedňi dzeň* – všedný deň; *lachi na každi dzeň* – na všedný deň; *jedneho dňa* – raz; *dzeň na dzeň; dziň u dňa* – stále; *Žil z dňa na dziň* – skromne; *Vecej dňi jak kolbas* – treba šetriť; *Horke jeho tri dňi* – má ťažký život; *o dzeň, o dva* – onedlho; *Jeden dziň ňe rok* – rýchlo zbehne; *Dziň dňu ňeruveň* – každý deň je inakší; *Dziň za dňem uceka* – rýchlo sa minú; *na sudni dziň* – nikdy; *Bohu dňi kradňe* – leňoší; *Už ľem dziň mojej duši* – skoro zomriem **2.** čas, keď je vidno: *V ľece dluhe dňi* • *krasni dzeň* – pekné počasie; *už bili dzeň* – už je vidno; *do dňa* – pred svitaním; *dzeň i noc; vo dňe, v noci* – stále; *Ňema aňi noci, aňi dňa* – veľa pracuje; *Už dziň, stavaj* – už je vidno; *peše dňi* zast. – odrobené na panskom; *koňske dňi* – odrobené s koňmi
dzešata ž spodst. desiata hodina: *Do dzešatej še vracim*
dzešatek m ZŠ **1.** desiaty diel ako poplatok: *Dzešatek zbiraľi pre pľebana* **2.** časť ružencovej modlitby
dzešati čísl. desiaty: *Za dzešatu kopu robiľi* • *Ona ňepovi aňi dzešate slovo pravdu* – skoro všetko cigáni
dzešatka ž **1.** karta s číslom 10 **2.** star. desiaty diel: *Pľebanovi še davala dzešatka, dzešata častka zo šickeho, co še zrodzilo*
dzešatňica ž STRŠ nov. desiata (jedlo)
dzešec, džešec SZŠ čísl. desať • *dzešec boske prikazaňe* – desatoro; *Z jedneho slova zrobja i dzešec* – popridávajú; *Dzešec razi mu treba povedac* – veľa ráz
dzešeceraki čísl. desatoraký: *dzešecerake jedzeňa*
dzešecero s desatoro: *Pomodľi še i dzešecero*
dzešecmi čísl. desiati: *Veľo jich tam, može das dzešecmi*
dzeška zám. niekde, niekam: *Dzeška tu som to položil; Dzeška pošol*
dzetko, džatko[1] ZŠ m hypok. dedko
dzevec čísl. deväť • *Dzevec, tvoj ocec medzvedz* (det. riekanka)
dzevjatkarka ž žena modliaca sa deviatnik
dzevjatňik m deväťdňová pobožnosť: *Otpravjala dzevjatňik*
dzež část. expr. kdeže: *Ta dzež ona bi ci pomohla*
dzežbi část. vyjadruje zápor: *Ta dzežbi mu tam bulo dobre*
dzežma ž star. **1.** naturálna odmena: *Košiľi za dajaku dzežmu* **2.** daň z úrody: *Fararom še davala dzežma*
dzifčacisko, dzifčatisko ZŠ s zvel. expr. dievčatisko
dzifčarski JŠ, VŠ príd. dievčenský: *dzifčarska škola; dzifčarske meno*
dzifčatko, dzifčatečko s expr. dievčatko
dzifče s dievča: *Perši je sin, druhe bulo dzifče*
dzifčenske s spodst. dievčenské šaty: *Na Lucu še poobľikaľi chlapci do dzifčenskeho*
dzifčic, dzifčaric STRŠ nd dievčiť: *Malo dzifčila, bo še skoro vidala* • *Bodaj dzifčila, dokeľ ľem jedna vrana budze po śvece ľitac* – bodaj sa nikdy nevydala
dzifčica ž ZŠ dievča: *Už taka dzifčica išla do školy*
dzifka ž **1.** dospelé dievča: *Dzifka še mohla vidac* • *obraźne dzifki* – ktoré nosia obraz pri náboženských obradoch; *stara (śiva) dzifka* – staršia nevydatá žena; *Mlade dzifki slatke śľifki, stare dzifki na dorifki* ZŠ – mladé sú príťažlivé; *Stara dzifka na jedno oko patri* – nevyberá si; *Za dzifki ňeznala ani psu vodi zamucic* – za slobodna **2.** dcéra: *Jej dzifka eści ňevidata* **3.** v oslovení: *Ňeplač, moja dzifko*
dzigar m cigara
dzigaretľa p. cigaretľa
dzigarňička ž cigaretová špička
dzijak m ZŠ žiak: *Učiteľ uči dzijakoch*
dzik m ZŠ diviak • *Spiti jak dzik* – veľmi opitý
dziki príd. divý v spoj. *dzika śviňa* – divá sviňa (Sus scrofa); *dzika huś* – hus divá (Anser anser); *dziki mak* – mak vlčí (Papaver rhoeas)
dzikovi príd. SŠ v spoj. *na dzikovu hurku* (zlostná odpoveď na neprimeranú otázku *dze idzice* namiesto *daľek idzice*)
dziňa p. diňa
dzira, okraj. **dzura, džura** ž **1.** diera: *Maš dziru na lokcu* • *Dostaňeš z kolača dziru* – nič nedostaneš; *Každi, chto ma v zatku dzuru, ta bi roskazoval* – ktokoľvek, aj nepovolaný; *Ľem śedz, viśedziš dziru* – rob niečo **2.** zvierací brloh: *Natrafil na medzvedzovu dzuru* • *Skril bi še i do miši dzuri* – hanbí sa **3.** jaskyňa: *V Magure jest take dzuri*

dzirafka ž VŠ cedák na haluški
dziravi, džuravi okraj. príd. deravý: *dzirave štrimfľe* • *I dziravi dach ľepši jak ňijaki* – treba sa uskromniť; *Z dziraveho harčka voda čeče* – z chybnej veci malý osoh
dzirečka, okraj. **dzurečka, džurečka** ž zdrob. dieročka
dzirgac še nd ZŠ expr. liezť: *Dzirga še po plotoch* • *To ňe choco noc popri noci dzirgac še po mliňe* – obsluhovať mlyn
dzirka, okraj. **dzurka, džurka** ž dierka: *Mam zapchate dzirki do nosa* • *Zabehlo mi do ślepej dzurki* (o zabehnutí pri jedení)
dzirkasti DŠ, **dzirasti** VŠ zried. príd. dierkastý
dzirkati ZŠ, **dzirkovati** SŠ príd. dierkastý
dzirkovani príd. dierkovaný: *dzirkovana varecha*
dziv m zried. div: *Taki dziv še stal, že na kosceľe še križ obracil*
dzivaňe s STRŠ ziva (pri tkaní): *Za bardom še nam robi dzivaňe*
dzivecki príd. dievocký: *dzivecke obľečeňe*
dzivectvo s dievoctvo: *Za dzivectva jej bulo ľepši*
dzivečka ž **1.** expr. dievka **2.** v oslovení: *Moja zlata dzivečko*
dzivi príd. **1.** neskrotený: *dziva šviňa; dziva huś* • *dziva mačka* JZŠ – rys (Lynx) **2.** nepestovaný: *dziva tatarka* • *dzivi mak* – vlčí mak (Papaver rhoeas); *dzivi oves* – ovos hluchý (Avena fatua) **3.** neplodý, jalový: *Na nohe mi viroslo dzive meso; take dzive jedzeňe* **4.** neviazaný: *dzivi človek*
dzivina ž SZŠ mäso z divej zveri
dzivjak m SZŠ diviak
dzivo prísl. **1.** divo, nepríjemne: *Tak še dzivo šmeje* **2.** neútulne, drsno: *Tak dajak dzivo u ňich*
dzivočic še nd expr. STRŠ vyčíňať: *Pes še dzivočeľ, skakal*
dzivoch m miest. expr. divoch: *Dzivoch z ňeho virosnul*
dzivota ž **1.** divoch: *To ňe človek, to dzivota; Češko vitrimac s taku dzivotu* **2.** nechutné jedlo: *Ňeslane meso, to dzivota*
dzubnuc dk ďobnúť: *Do chľeba še dzublo, žebi še ňevidul; Vrana dzubla do oblaka*
dzupka ž obyč. v pl. STRŠ bodka (na látke)
dzvere, dzvire SŠ pomn. dvere • *vonkovo dzvere* – pre vstup do domu; *Tak še tam ma jak u Pana Boha za dzverami* – veľmi dobre
dzverka, dzvirka SŠ pomn. dvierka: *dzverka do peca*
dzvihac nd dvíhať: *Ňedzvihaj tak češko* • *Ľem ho tak dzvihalo od zlosci* – rozčuľoval sa; *dzvihac za paropka* – obradne prijímať medzi mládencov; *dzvihac mur* – stavať do výšky; *Barz sebe hore dzviha* – je namyslený
dzvihac še nd dvíhať sa: *Cesto še už dzviha na korice; Hmla še dzviha* • *Žaludek še mi dzviha* – hnusí sa mi; *Sukňa še jej dzviha* – je v druhom stave
dzvihnuc dk **1.** dvihnúť: *Podz mi dzvihnuc zajdu travi* • *Natar dzvihnul slovo* – vzal si slovo; *Dzvihnul pravo procifko ňemu* JŠ – zažaloval ho
dzvihnuc sebe dk spyšnieť: *Barz sebe dzvihla, už še ňeda*
dzvinčec SŠ, **dzviňec** ZŠ nd zvučať: *V uchu mi dzvinči*
dzvonek, dzvoňček m **1.** zdrob. expr. zvonček: *Dzvonek na šiji ofci abo i kravi, ta to ochrana* • *Panej Mariji dzvoňček* JŠ – rastlina prvosienka (Primula) **2.** obyč. v pl. rastlina srdcovka (Dicentra) **3.** meštek na vyberanie milodarov pri omši: *Dal do dzvoňčka*
dzvonka ž káro (v kartách)
dzvoňar m zvonár
dzvoňic m zvoniť: *Ešči ľem perši raz dzvoňa* • *Chudobna fara, sam pľeban dzvoňi* – chudobný človek musí všetko sám robiť
dzvoreň p. cvoreň
dzvun, dzvon JŠ m zvon: *Veľki dzvun nahrubo dzvoňi* • *Mal hlas jak dzvun* – zvonivý

DŽ

džaba, dzaba DŠ ž **1.** pozostatky po jedle; pomyje **2.** nechutné, obyč. na kašu rozvarené jedlo, gebuzina: *Bandurki rozvarľi na džabu*
džabac nd DŠ **1.** čarbať: *Chto ce učil tak džabac* **2.** expr. nevkusne jesť: *Ňeje poradňe, ľem tak džabe* **3.** JŠ trieť konope (prvýkrát); *Džabaľi konope na hrupšej cerľici, na džabačke*

džabac še nd expr. **1.** babrať sa, rýpať sa • *Džabe še jak mačka* – neporiadne je **2.** špiniť sa: *Daj mu ľekvar, ta še budze džabac*
džabačka ž trlica s jedným žliabkom: *Samoperše še konope džabaľi na džabačke*
džabaňina ž expr. jedlo bez chuti
džabnuc dk expr. drgnúť, udrieť: *Džabnul ho s koľbu do pľeca*
džabuda ž ZŠ expr. nepodarené jedivo: *To ňe chľib, aľe džabuda*
džad[1], **dzad** m **1.** žobrák: *Džadzi chodziľi po žobraňu* • *Taki otarhani jak džad* – veľmi otrhaný; *Dlube jak džad v torbe* – pridlho v niečom kutre; *Tak ho rada vidzi jak psi džada* – nemá ho rada; *Daj, džadze, paľicu a tebe ňech psi zedza* – v prvom rade treba hľadieť na seba; *Chto dava, ten brat, chto pita, ten džad* – pýtaním sa zhadzujeme; *Ked pes breše, džad še treše* – žobráci nemajú radi psov; *Od džada ľem fši možeš dostac* – nič dobré od žobráka nečakaj; *Prebira jak džad v hruškoch* – príliš preberá **2.** expr. chudobný človek: *Ta za takeho džada pujdzeš?* **3.** expr. starý, slabý, chorý človek, kalika: *Pochorel še i otftedi je už džad do ňičeho*
džad[2] m **1.** ZŠ súčasť krosien, ktorá drží návoj **2.** STRŠ závažie na vretene **3.** obyč. v pl. SŠ šmuhy na stene: *Tak obiľila chižu, co samich džadoch narobila* **4.** ZŠ obyč. v pl. rárohy
džadek[1] m **1.** zdrob. expr. žobráčik **2.** niekto prezlečený za žobráka: *Paropci poobľikaľi še za džatkoch i robiľi šaľeňstva*
džadek[2] m **1.** darmovis na krosnách: *Džadek caha šinki* **2.** STRŠ závažie na vretene **3.** JŠ spodný snop v poskladanom zboží na roli **4.** miest. HŠ strašiak **5.** SZŠ drievko, do ktorého sa zabije nákovka **6.** SVŠ obyč. v pl. šúľance zo zemiakového cesta
džadi pomn. **1.** haraburdie: *V šope ma pulno džadoch* **2.** šmuhy na stene
džadiga m i ž pejor. bedár, úbožiak: *Džadiga, co ľedvo chodzi*
džadofski príd. žobrácky; bezcenný • *džadofski valal* – chudobný
džadostvo s expr. **1.** bieda **2.** staré nepotrebné veci
džadovac nd expr. živoriť, biediť: *Taka bidačina to ľem džaduje*
džadovaňe s žobranie: *Pošla po džadovaňu*
džadovina ž expr. **1.** hromad. žobrač • *Ňepij vino, džadovino, bo ce fši zedza* – uskromni sa **2.** ZŠ neúrodná zem: *Na džadoviňe še nič ňeurodzi* **3.** SZŠ haraburdie
džadufka ž žobráčka
džaduľa ž expr. chudobná žena: *Taku džaduľu vzal, co ňič ňemala*
džajstra ž **1.** výbava, veno **2.** ZŠ nákupná taška
džam-džam cit. SŠ napodobňuje mľaskanie
džama ž zemiaková kaša: *Džama dobra s kvaśnim mľikom* • *Rospučilo ho na džamu* – úplne ho rozmliaždilo
džamdžec nd ZŠ expr. mliaskať: *Džamdžel jak šviňa*
džamkac, džamčic ZŠ nd expr. mliaskať
džamkoš m ZŠ kto mľaskavo je
džamoš m ZŠ expr. nenásytník
džandrac nd expr. dudrať: *Ňedžandraj mi tu teľo poza uši*
džaňdžoric nd ZŠ expr. hundrať
džasno, džaslo, dzasno ZŠ, **džaňslo** SŠ, **jasno** JŠ, VŠ, **jaslo** SZŠ s obyč. v pl. ďasno: *Až mi džasla opuchľi*
džatkaňa ž SŠ žobráčka: *Išol džadek s džatkaňu*
džatko[2] m VŠ expr. žobrák
džavec, džaťčec nd expr. vrieskať: *Šicke na mňe lapiľi džavec*
džavot m hluk: *Taki džavot ftački robiľi v tich oľchoch*
džavuňic nd ZŠ veľa a hlasno hovoriť: *Dzeciska džavuňiľi*
džavuric nd ZŠ expr. džavotať: *Furt džavuri toto dzecko*
džban HŠ, **žban** DŠ m džbán
džbanek HŠ, **žbanek** DŠ m zdrob. džbánok: *Mľiko v džbankoch trimaľi*
džbor, džber SŠ m zast. veľká nádoba na vodu ap.
džbušek p. zbušek
džebotac nd SŠ džavotať: *Jak toto dzecko džeboce*
džeket m zast. druh kabátika
džeridlo, džiridlo p žridlo
džešec p. dzešec

džmiľ[1] p. čmeľ
džmiľ[2] m DŠ vretenica (had) • *Džmiľ mu peňeži sra* – škriatok mu nosí peniaze
džmuchadlo s zariadenie na hasenie sviec v kostole
džmurački, džmurjački JŠ prísl. v spoj. *Išol na džmurački* – naslepo
džmuric nd žmúriť: *Džmuril oči, bo ostre švetlo bulo*
džmurkac nd **1.** žmurkať: *Džmurkal s očami, bo še mu chcelo spac* **2.** mrkať: *Džmurkal na ňu, bo še mu pačila* **3.** mať zatvorené oči pri hre na skrývačku: *Jeden džmurkal, ostatne še kriľi*
džmurkem prísl. v spoj. *bavic še džmurkem* – na schovávačku
džmurki pomn. miest. v spoj. *bavic še na džmurki* – na schovávačku
džmurknuc dk mrknúť: *Džmurknul na ňu, žebi bula cicho*
džmurkoš m kto často žmurká očami
džobac, džubac SŠ nd **1.** zobať: *Kvoka džobe cudze kurčata* **2.** expr. nemotorne rúbať: *Ňerube, ľem tak džube* **3.** SŠ okopávať zemiaky
džobak, džubak SŠ, **čubak** SZŠ m **1.** zobák: *Huš ho s džubakem dočista podžubala* **2.** expr. ústa: *Chceš dostac po džubaku?* • *Ftačka po džobaku, somara po ušoch poznaš* – každý má niečo svojské
džobek m ZŠ ďobkanie v spoj. *uvaric bobu na džobek*
džobnuc, džubnuc SŠ dk ďobnúť: *Pred pečeňem še džoblo do cesta, žebi še chľib ňevidul; Slama ho džubla do oka*
džontek m zvyšok, odpadok: *Ľem taki džontek z teho zostal*
džopa ž SZŠ expr. odrastené dievča: *Taka džopa, to bi še paradzila*
džopčec nd SŠ expr. prežúvať: *Furt cośka v gembe džopči*
džopka ž SŠ expr. dospievajúce dievča: *Taka das petnadzročna džopka*
džopkac nd expr. ďobkať: *Džopkal bub s paľcami z tabelki*
džrebni p. žrebni
džubati p. čubati
džudža ž SŠ jamka pri hre s guľkami
džug, džuk JŠ m **1.** vyorávaná jedlá hľuza hrachora (Lathyrus) **2.** ZŠ sušeň (v nose): *Džuki z nosa vibiral* **3.** ZŠ uschutný zvyšok kveta na jablku **4.** expr. nadávka malému človeku: *Taki chlopek jak džug* **5.** expr. výraz dôrazného záporu, nič: *Oni maľi paľenku a mi džug* • *Pital buka, dostal džuka* (o veľkých nárokoch)
džugan m SŠ nov. žuvačka
džugar m JVŠ sušeň (v nose)
džukati príd. STRŠ expr. malý: *Ma taki džukati nos*
džumbir m korenie zázvor z rastliny ďumbier (Zingibar)
džupka ž SŠ bodka (na látke)
džupkovani príd. bodkovaný: *džupkovani štof*
džura; džurka p. dzira; dzirka
džuravi p. dziravi
džurečka p. dzirečka
džvandac nd STRŠ expr. hundrať: *Tak džvanda, co ho ňič ňerozumim*
džveredlo DŠ, **džveradlo** JŠ, **džveridlo** SVŠ, **džviradlo** SZŠ, **džviredlo** VŠ, **džviridlo** VŠ s zrkadlo
džveritko ZŠ, **džviratko** SŠ s zdrob. zrkadielko
džvir m **1.** (dravé) zviera **2.** expr. surový človek • *Skočil do mňe jak džvir* – divoko zaútočil
džvirata pomn. ZŠ zvieratá žijúce v prírode
džvirina, džverina JŠ hromad. zverina: *Znal po meňe šicku džvirinu*
džvirkadlo s ZŠ miest. zrkadlo • *Koňovi zubadlo, babe džvirkadlo* – každému, čo mu patrí
džvirňik m JŠ nov. zoologická záhrada

E

ečepeče s neskl. SŠ zried. šípky (plody)
egedovačka ž STRŠ druh detskej hry (egedom, begedom…; eged, beged…)
egzamen STRŠ, **egzament** SŠ m star. skúšky (v škole)
egzecirka ž zast. **1.** vojenské cvičenie **2.** zried. defilé

egzecirovac nd zast. podrobovať vojenskému výcviku
egzekutor m exekútor
egzekutovac nd i dk exekvovať: *Egzekutor egzekutoval majetek*
ech cit. vyjadruje a) vyhrážanie: *Ech, dostaňeš ti svojo* b) spokojnosť: *Ech, ale mu dal*
ej cit. vyjadruje a) vyhrážanie: *Ej, pobanuješ ti* b) spokojnosť: *Ej, zapekla ja mu* c) obdiv: *Ej, ta to šikovni človek*
ejha cit. vyjadruje obdiv: *Ejha, ta ti maš šumni kalap*
ejňe cit. JŠ vyjadruje výstrahu: *Ejňe, ejňe, jak veźňem remeň*
ekstra I. príd. neskl. mimoriadny: *To bulo cośka ekstra* **II.** prísl. osobitne: *Bivaľi zme každi ekstra*
ekšpektor m inšpektor
eľement m ZŠ zried. expr. niečo, čo nás rozčúlilo: *To naňič nožik, viruc teho eľementa vonka*
eľementarka ž JŠ základná škola
emberšik SŠ, **imberšik** ZŠ m slušnosť: *Ňimaš aňi kus emberšiku*
endžibaba p. ježibaba
engedovac nd ZŠ odpúšťať, pardonovať: *Ona mu šicko engeduje*
enteľigentni príd. star. inteligentný
epštok m SŠ časť nápravy voza, v ktorej je os
erbovac nd JŠ zried. dediť: *Ňič ňeerbovala, bo brat šicko porval*
erbovňik m JVŠ zried. dedič: *Un šickeho majetku erbovňik*
erbuľka ž JVŠ zried. dedičstvo: *Slaba erbuľka, bo ľem dlustvo zostalo*
erevator m ZŠ nov. elevátor: *Ku mašiňe prikapčaľi erevator*
ermešter m ZŠ zast. rotmajster: *Ermešter bul veľiteľ šandarskej staňici*
eroplan, oroplan SŠ m lietadlo
escajg m zast. kuchynský príbor
eśče, iśče JVŠ, **eśči, eśčik** SŠ, VŠ **I.** prísl. ešte: *Našo eśče na poľu* • *V ľece mu eśči-eśči* – ako-tak **II.** část. vyjadruje a) zdôraznenie: *Eśči toto som vam zapomnul povedzec* • *Ňevir eśči aňi svojej košuľi* – nikomu never b) zápor: *Eśči tebe tutak trebalo* **III.** spoj. ešte: *Eśči śe aňi ňerozvidňilo, už bul v mesce*
eštok m expr. v spoj. *Spiti jak eštok* – veľmi opitý
ešus m zast. vojenská šálka
eterňik m eternit
evangeľicki príd. evanjelický: *evangeľicki koscil*
evangeľija ž evanjelium: *Pľeban akurat čital evangeľiju*
evangeľik, evanďeľik miest. VŠ m evanjelik

F

fabrični príd. fabrický: *To ňe ručna robota, ale fabrična*
fabrika ž fabrika: *Tu ňebuľi fabriki*
facan m ZŠ vták bažant (Phasianus)
fač m obväz: *Ruku mu obviľi s fačom*
fačada ž SŠ ozdobná fasáda
fačňik SŠ, **fačovňik** VŠ m obväz
fagan m STRŠ pejor. dieťa: *Teho fagana dorvala, ked služila*
fach m ZŠ nov. zamestnanie: *Mam dobri fach*
fachmaňic nd zried. paktovať: *Oňi dovjedna fachmaňa*
fajerman m ZŠ hasič
fajermur m protipožiarny múr
fajerunk, fajrung SŠ, **fajront** ZŠ m čas po práci • *Hňeśka sebe zrobiľi fajerunk* – nepracovali
fajeruška ž STRŠ zried. ozdobná záhradná kvetina so žltými kvetmi
fajfa ž cievka na pradená: *Na fajfu še našpuľala predza*
fajfeňica, fajfňica SŠ ž zariadenie na upevnenie špúľok pri snovaní
fajni príd. dobrý: *Barz fajne jedzeňe* • *To fajna grata ten človek* – podozrivý typ; *fajni-prefajni* – veľmi dobrý; *Fajnu dostal po pisku* – silnú facku
fajnota ž dobrá vec (najmä poživatina): *Paľenka, to fajnota* • *Ta to jedna fajnota prefajna* – niečo vynikajúce
fajnovi príd. ZŠ prieberčivý v jedle
fajňe, fajno SZŠ prísl. **1.** dobre: *Fajňe še jim*

tam žilo; Ale ti mu fajno povedzel **2.** veľmi: *Fajňe ju vihrešil*

fajta ž **1.** sorta: *Dobra fajta hruškoch* **2.** plemeno: *To planej fajti kuri* • *To šaľena fajta* – nevážni ľudia; *Jaka fajta, taka fanta* – povaha závisí od pôvodu človeka

fajtovac nd morit' obilie pred siatím

fakľa ž **1.** fakľa • *Hori jak fakľa* – silno **2.** STRŠ zast. trieska na osvetľovanie izby

faktor m zast. pomocník priekupníka na jarmoku

faktorske s spodst. zast. odmena za sprostredkovanie kúpy

fal m ZŠ zried. podfuk: *Zrobil na ňeho fal*

falacisko s zvel. expr. kúsisko • *Ta to falacisko babi* – je mohutná

falat m **1.** kus: *falat slaňini i falat chľeba* **2.** istá (obyč. väčšia) vzdialenosť: *Falat šveta prešli* • *Ona ho opchodzi na falat* – vyhýba sa mu; *Slonko už na falat (na falace)* – je vysoko

falateček m zdrob. expr. kúsoček: *falateček slaňinki*

falatek m **1.** kúsok: *Mali šedzem falatki roľe* • *Klaciki ščipali na falatki* – na polená; *Aňi falatka dreva ňimala* – nič nemala; *Taki dobri človek jak falatek chľeba* – veľmi dobrý **2.** menšia vzdialenosť (aj časová): *To falatek drahi tam; Falatek času bulo cicho* • *kabat rupkani na falatki* – miestami skladaná sukňa

falatovac nd rozdeľovať na kúsky • *falatovac chľib* – rozšafne na veľké kusy

falcovac nd ryhovať: *Stoľare falcovali deski*

falda, folda DŠ ž záhyb • *faldi na čoľe* – vrásky

faldovani, faldani, foldani DŠ príd. skladaný do záhybov: *faldovane kabati; faldovane kidľe*

falovac nd ZŠ expr. klamať: *Ja znal, že ti faluješ*

faľečni príd. falošný: *Faľečni človek ňima haňbi*

faľečňe príslv. falošne: *faľečňe prišahal*

faľečňica ž falošnica: *Faľečňica ňigda pravdu ňepovi*

faľečňik m falošník: *Ta to faľečňik faľečni*

fameľija, famiľija VŠ ž **1.** rodina: *Prišol s calu fameľiju; Vźal sebe ženu z dobrej fameľiji* **2.** príbuzenstvo: *Un mi taka daľša fameľija*

fameľijant m ZŠ zried. príbuzný: *To naš fameľijant*

fanka ž ZŠ fánka

fanta ž **1.** vrtoch; zlozvyk • *Prišla na ňeho fanta* – stal sa vrtošivý; *Jaka fajta, taka fanta* – u človeka je dôležitý pôvod **2.** zried. povaha: *Ma planu fantu jak i jeho ocec* **3.** chuť, vôľa v spoj. *Zbiľi mu fantu od ňej* – odradili ho

fantovac nd ZŠ rekvírovať: *Kravi mu fantovaľi, že porciju ňezaplacil*

fara ž fara: *Išľi na faru pisac ohlaski*

farahun m expr. naničhodník, klamár

farahuňic nd expr. klamať, cigániť

farar m **1.** farár **2.** kňaz: *Učí še za farara*

farba ž **1.** farba (vlastnosť): *cmava, švetla farba* • *Puśča farbu* – tratí farbu **2.** farbivo

farbaňica ž ZŠ doma farbená (modrotlačová) sukňa

farbarka ž ZŠ žena farbiaca látky

farbarski príd. modrotlačový v spoj. *farbarski kabat, šurc*

farbic nd farbiť: *farbene vajca* – veľkonočné; *farbena kidľa* – modrotlačová

farbisti príd. **1.** farebný: *farbiste platno* **2.** pestrý: *farbisti štof*

farčec nd **1.** frkať (nozdrami): *Koňe farča* **2.** expr. striekať: *Až krev z ňeho farčela*

farizej m pokrytec: *Farizej ňema haňbi*

fartnuc še dk ZŠ žart. ustúpiť nabok: *Oľe še dakus fartňi*

farto cit. zvolanie na dobytok, aby uhol nabok

fartovac še nd ustupovať nabok

fartuch, fertuch ZŠ m zástera: *Babi do koscela nošiľi široke fartuchi*

fartušek m expr. zásterka

fasada ž mur. vonkajšia zošľachtená omietka

fasong, fasung[2]**, vasang** SŠ m, **fasunga** ž ľahšia užšia rebrina na voze: *Vo fasongoch še privezla kapusta, ľisce*

fasovac nd dostávať ako prídel: *Vojaci fasuju mundur*

fasung[1] m zried. prídel: *fasung jedzeňa*

fašengi pomn. fašiangy • *ostatňe fašengi* – tri dni pred Popolcom

fašengovac nd fašiangovať

fašina ž JŠ kolík zabitý do vody

fcaľe, fcalkom HŠ príslv. úplne, celkom: *Fcaľe poviľi dzecko; Fcalkom še na ňu zdal ze šickim*

fceknuc še dk zbesnieť sa • *Lita jak fceknuti pes* – ako besný; *Plaši še za ňim, teľo še ňefcekňe* – veľmi behá za ním

fcikac še nd rozpustne sa zabávať, vystrájať: *Mlade, to bi še ľem fcikalo* • *Ona še za ňim fcika* – bláznie za ním

fčas m SŠ včasné ráno: *Za veľikeho fčasu stanula*

fčasrano príslv. včasráno: *Chto fčasrano stava, Boh ho požehnava*

fčera, fčara SŠ príslv. včera

fčerajši, fčereňši, fčaraňši SŠ príd. včerajší • *Fčerajši dzeň aňi štiri pari koňe ňedobehňu* – je navždy preč

fčola; fčoľar p. pčola; pčoľar

federvajs m obuv. prášok z mastenca: *Federvajs, to na cesne topanki*

fedre pomn. perá, pružiny: *Koč fedruje, bo ma fedre*

fedrovi príd. kováč. perovaný: *fedrova potkova*

feferminc m rastlina mäta (Mentha)

feferminccovi príd. mentolový: *feferminccovo cukerki*

feferminccuľka ž pálenka s mentolovou príchuťou

fefrac nd expr. hundrať: *Ňefefraj mi už teľo*

feješ m zried. hlavička (skok do vody)

fekac nd prejavovať odpor: *Na šicko jedzeňe mi feka*

feltfľaška, ferfľaška ž zast. poľná fľaša

feľeľovac nd uisťovať: *Dochtor mi feľeľoval, že me uzdravi*

feľeš m zried. neporiadok: *Aľe maš tu feľeš*

feľimak, feľmak m VŠ rastlina borievka (Juniperus)

fendija, fenďija JVŠ ž star. druh dievčenskej hry

fenik m ZŠ rastlina fenikel (Foeniculum) a jej semeno

ferfidlo s v spoj. *Dzecko take jak ferfidlo* – veľmi živé

ferfľac nd SŠ šomrať: *Co teľo ferfľe*

feršľog, ferśľog SŠ m debna na zrno a i.

fertaľ m štvrťhodina: *tri fertaľe na osmu*

fertik, fertich ZŠ príd. neskl. hotový: *Robota už fertik*

fest príslv. pevne: *Trimaj fest; Fest ho scisnul*

festung m zast. opevnenie

fi, fí cit. vyjadruje prekvapenie: *Fi, jak sebe podzvihla*

fičec nd fičať: *Ľem tak fičelo, jak zme uhaňaľi*

fidľikac nd expr. **1.** zle hrať **2.** nešikovne krájať

fidľikač m zried. tupý nôž

fifak m ZŠ expr. veľký nos

fifidelko s STRŠ expr. v spoj. *frišni jak fifidelko* – šikovný

fifik m fifik: *Un to fajni fifik, šicko ľem pre sebe*

figa ž figa • *Figu ci dam* – nedám; *Figu dostaňeš* – nedostaneš

figeľ m **1.** figeľ: *Figľe robiľi* • *Figľe nabok* – vážna vec **2.** umenie: *To ňe figeľ porozbijac oblaki*

figľar m figliar

figľovac nd figľovať

figľovni príd. žartovný: *figľovni človek*

figura ž **1.** socha **2.** nepekná postava: *Na taku figuru češko lachi kupic* • *Zna pokazovac figuri* – vystrájať ako šašo

fichta ž ZŠ strom smrek (Picea): *Fichta puśča smolu*

fij cit. vyjadruje rozhorčenie: *Fij, aľe ši zľepena*

fijalka ž rastlina fialka (Viola)

fijalkasti príd. fialkastý: *Fijalkasti, to taki do fijalova*

fijalkovi, fijalovi SZŠ príd. fialový: *fijalova mašľa*

fijalovic nd ZŠ nadobúdať fialovú farbu: *Pred śmercu začal fijalovic*

fijalski príd. v spoj. *fijalski koreň SŠ* – rastlina kosatec (Iris)

fijok m zásuvka; priehradka

fikac nd ZŠ fňukať: *Teľo fikala, až ju tam puśčiľi*

fiks príslv. ZŠ expr. zried. pevne, isto: *Ten už tam šedzi fiks*

fiľar m JVŠ nosný stĺp: *Dach podoprel s fiľarami*

fiľc m **1.** plsť **2.** obyč. v pl. kapce: *Fiľce, to cepla obuv*

fiľer, fiľir miest. star. m halier: *Ňimam aňi fiľera*

fiľfas m zried. prútený oválny košík

fiľko m **1.** expr. šašo: *Haňbila še za takeho fiľka* **2.** ZŠ zried. druh hry v karty
fiľo m DŠ druh hry v karty: *Vo vlaku baviľi fiľa*
financ, filanc SŠ m colník • *Bil ženu jak financ kozu* – surovo
fiňčec nd ZŠ fňukať: *Dzecko fiňči*
fiňdža ž **1.** hrnček: *Vipil fiňdžu mľika* **2.** JŠ nádoba na korenie
firc m dočasný steh
fircovac nd predbežne stehovať
firčec nd SŠ hrčať: *Jak mi v noše firči*
firer m zast. čatár: *Za kapraľem išol firer*
firhang, firang SZŠ m, **firhandi, firhanti** pomn. STRŠ záclona
firhaňček m zdrob. záclonka
firkac nd SŠ lietať (o vtákoch)
firkac še nd hrať sa o gombíky
firkačka ž STRŠ vrtuľa (detská hračka)
firkadlo s vrtuľa (detská hračka)
firknuc dk **1.** odletieť (o vtákoch) **2.** SZŠ úkon pri hre na gombíky
firma ž firma • *Ona to dobra firma* – pobehlica
firnajz m fermež
firštok, firštuk, tirštok JZŠ m zárubňa: *Treba osadzic firštuk*
firtek m ZŠ strapec hrozna
firti část. v spoj. *firti-mirti (daco robic)* – ledabolo, povrchne
fisľa ž obuv. kopyto bez päty
fišinger, pišinger m napolitánka
fiškaľ, fiškaľiš ZŠ, **fiškaľuš** SŠ zast. m advokát • *Ma rozum jak fiškaľ* – je múdry; *Dala ho do fiškaľa (na fiškaľa)* – udala ho; *Ňechitaj še fiškaľovej kľamki* – nepravoť sa; *Chto dvoch fiškaľoch placi, ten na sudze ňeutraci* – vyhrá súd
fiškaľovac še nd súdiť sa: *Ľem hlupe ľudze še fiškaľuju*
fišľa ž mur. päta múru pri polkruhovej klenbe
fištron m expr. zried. dôvtip: *Fištronu mal jak fiškaľ*
fizola, fasuľa VŠ, **fasoľa** SZŠ, **fazoľa** SVŠ ž **1.** fazuľa (rastlina i plod) **2.** jedlo z fazule: *fizoli s hruškami*
fizoľanka ž ZŠ fazuľová vňať
fizoľina ž SZŠ prázdne fazuľové struky
fizoľovina ž JZŠ fazuľová vňať
flanc, fľanc ZŠ obyč. v pl. *flance* DŠ m sadenica
flaner m flanel
flok m obuv. hranatý drevený klinec
floksa ž SŠ rastlina flox (Phlox)
fľajster m SŠ podlaha z tehál
fľak[1] obyč. v pl. **fľaki** m črevá; vnútornosti: *Kuru prešol motor, až fľaki z ňej višľi* • *Chustka jak fľak* – ovisnutá, nekvalitná; *Take to mokre jak fľak* – veľmi
fľakar m SŠ predavač pečených jaterníc na trhu
fľakati príd. škvrnitý: *fľakata krava*
fľandra, fľondra SŠ ž expr. pobehlica
fľašečka ž zdrob. fľaštička: *fľašečka na tintu*
fľaška ž fľaša • *Chľebu raška, pijakovi fľaška* – každému, čo mu patrí
fľašufka ž STRŠ sorta veľkých hrušiek
fľek, fľak[2] zried. m škvrna: *Masni fľek še ňepuśći* • *Na fľeku ho zabilo* – ihneď skonal; *Dal mu fľeka* – prevýšil ho
fľink cit. vyjadruje pleskot po udretí: *Fľink mu po pisku*
fľink m ZŠ pejor. ľahtikár
fľinknuc dk expr. udrieť (dlaňou po tvári): *Ked ci jednu fľinkňem, ta ci hlava ockoči*
fľinta ž ZŠ puška
fľišna ž SŠ mur. obkladačka
fľoncik m JŠ expr. kúsok: *Odoral mi taki fľoncik zo źemi*
fľont m STRŠ expr. zdrap: *Lachi na ňej viśa jak fľonti*
fľontek i **fľontko** m ZŠ expr. pobehaj
fľuder m zast. mlyn. **1.** žľab na spúšťanie prebytočnej vody z mlynského potoka **2.** stavidlo na mlynskom potoku
fňukac nd zried. expr. vzlykavo plakať: *Co teľo fňuka*
fodbal m **1.** futbal (hra): *Idzeme fodbal bavic* **2.** futbal (lopta)
fodbalovi príd. expr. v spoj. *Jaki mi tu fodbalovi* – kto rád chodí na futbal
fodra ž **1.** ozdoba na okraji šiat **2.** nazberaný a zošitý kus látky: *kabati s fodrami*
fogaš m **1.** ZŠ vešiak **2.** SVŠ ozdobná polica na maľované taniere

fola p. pola
foltac nd JVŠ trhať konope
foľga ž **1.** drúk, ktorým sa pracuje pri zoťatých stromoch **2.** ZŠ v spoj. *davac foľgu* – všetko prepáčiť
foľgovac nd SZŠ expr. lajdáčiť
foľovac nd ubíjať vlnu vo valche
foľuš m **1.** valcha: *Vo foľušu ubiľi postav* **2.** píla na vodný pohon: *Na foľušu rezaľi deski*
forčec nd ZŠ fŕkať: *Koňe forčeľi*
foremni príd. šikovný • *Taki foremni jak olovjani ftak* – nešikovný
foremnosc ž SŠ šikovnosť: *Ňima foremnosci aňi za grajcar*
forgov m VŠ pierko za klobúkom: *forgov zo śersci z dzivej śviňi*
forhont m STRŠ zried. náskok: *Ma prede mnu forhont dva roki*
forkac nd ZŠ fŕkať: *Koňe forkaju*
forki pomn. druh vidiel: *Forki, to take huste vidli tarasarske*
forma, furma star. ž **1.** vzor, model: *Šila vedľa formi* **2.** predmet dávajúci niečomu potrebnú podobu: *formi na kolače; furma na cehlu* • *Jaka furma, taka cehla* – od predlohy závisí výsledok
formetľik JŠ, **frametľik** VŠ obyč. v pl. m záhyby na ženských šatách
fornerovac nd obuv. vypaľovať okraje podošvy voskom
forota ž STRŠ zásoba: *do foroti*
forsovac nd STRŠ platiť: *Muśim forsovac teľe peňeźi*
foršpan m zast. úradne prikázaný záprah, povoz (najmä pre vojsko) • *Ľudze idu jak foršpan* – valia sa
foršpaňik m povozník úradne prikázaného povozu
foršta SZŠ, **fošňa** ZŠ, **forstev** SŠ ž foršňa (hrubá doska): *Foršti še davaľi na most*
foršus m preddavok: *Už napredek vźal foršus*
fortka ž VŠ otvor na vykladanie sena na pôjd
foruš p. choruš
fošner m horár
fotel, fodel ZŠ m nov. fotel
fotľak, fotľoš m ZŠ sopliak
fpretku príslv. vpredu: *Kočiš śedzel fpretku*
fprost príslv. ZŠ naproti: *Dzeci še fprost ňich rozbehľi*
fraj, frej SZŠ m vohľady: *Chodzil ku ňej na frej*
fraj, frej ZŠ príslv. voľno: *Hňeśka mame fraj*
frajcimerka, frajcimirka ž zast. chyžná
frajerkoš m ZŠ pejor. frajerkár
frajir, frejir ZŠ m milenec: *Peršeho frajira še ňeopuśćaj*
frajiric še nd mať frajerov: *Taka smarkata už še frajiri*
frajirka, frejirka ZŠ ž frajerka
frajirňica ž pejor. záletná žena: *Frajirňica frajiri trime*
frajla ž pejor pobehlica: *V mesce še z ňej frajla stala*
frajpľac m ZŠ voľné priestranstvo
frajter m zast. slobodník
franceľ obyč. v pl. m strapec: *Firhangi maľi francľe*
francija, francijka ž **1.** ZŠ kvetovaná vlnená šatka na krk **2.** VŠ vlniak
francľufka ž STRŠ vlniak
francuski príd. v spoj. *francuski kľuč* – na priťahovanie skrutiek; *francuski hak* STRŠ – ozub na podkove
francuz m druh väčšieho izbového chrobáka
fras m čert (obyč. v nadávkach): *Fras tam zna, co un miśľi; Idz do frasa; Bodaj ce fras ulapil* • *Frasa to dobre* – nie je to dobré; *Jaki fras, taki dva* – všetko jedno; *Ki mu fras* – čo mu je; *Stari fras ho tam vidzel* – nikto ho nevidel; *To take britke jak fras* – veľmi škaredé; *Každi fras me spija* – všetci ma otravujú; *To jeden fras* – všetko jedno; *V ňešejšim čaśe šicko po fraśe* – nastali zlé časy
frasofski príd. čertovský: *frasofska robota* • *Taki fras frasofski* (zosilnená nadávka)
frasovac nd nadávať (slovom fras): *Co teľo frasuješ*
fraśik m zdrob. expr. čertík: *Ta to fraśik ten chlapčisko*
fraška ž zried. smiešne malá odmena: *Frašku za to dostaneš*
frejovni príd. ZŠ záletný: *frejovna baba*
friški príd. zried. súrny

frišni príd. **2.** chytrý: *Un barz frišni do roboti* **2.** rýchly: *Najfrišňejša to miśľenka* • *frišna robota* – súrna
frišno prísl. rýchlo: *Frišno ucekaj! Frišno mi daj jesc*
frištiček m STRŠ zried. desiata (jedlo)
frištik m raňajky: *Do frištika šicko skośiľi* • *Tak na mňe požira, jak kebi som mu frištik zedla* – nenávistne zazerá
frištikovac nd raňajkovať
frizuľa ž SŠ zast. parádnica
frizura ž iron. smiešny účes v spoj. *frizura na kastron* – neodborné ostrihanie (akoby podľa priloženého kastróla); *Na hlave frizura a na fusekľoch džura* – hlava vyparádená, ostatok je žalostný
front[1] m bojisko: *Bul na taľijaňskim fronce*
front[2] m **1.** priečelie domu: *Domi buľi frontom do uľici* **2.** povala nad stodolou
fronta ž dlhý rad ľudí: *Dluha fronta na meso*
frungnuc dk SZŠ expr. frngnúť: *Špice odbilo, ľem tak frunglo*
fsadzac p. sadzac
fschod m SZŠ východ (slnka) v spoj. *Viter dul na fschod*
fskrišeňe p. skrišeňe
fskutku část. naozaj, skutočne: *To bula fskutku pravda*
fstid m hanba, stud: *Ňima haňbi aňi fstidu* • *Ta to haňba fstid* – veľká hanba
fstreti príd. SZŠ oproti: *Išľi me ku ňim fstreti*
fstupic dk v spoj. *Fstup do sebe* – uznaj svoju chybu
fšaknuc dk vsiaknuť: *Voda všakla do žemi*
fša DŠ, **veš** HŠ, **voš** ZŠ ž voš: *Dzeci maľi vši* • *Chibaľ za fši sebe kupi* – nemá za čo; *Ňedal bi še aňi za pečenu veš* iron. – preceňuje sa; *Šedzi jak veš v chrasce* – ticho; *Fši ce zožru* – vyjdeš na mizinu; *Ľeňivi jak veš* – veľmi;
fšadzi, fšadzik zried. zám. všade: *Fšadzi treba robic* • *Fšadzi dobre, dze mi ňebuľi* (o idealizovaní neznámeho); *Fšadzi dobre, aľe doma najľepši* – doma je len doma
fšadzibul m STRŠ pejor. mudrlant: *Un fľadzibul, šickovidzel, aľe ňidžňezna*
fšar m SŠ všivák: *To taki fšar, co ňič ňima*
fše zám. vždy: *Un me fše zastal* • *Pan fše panem a Ivan Ivanem* – podstatu ťažko zmeniť
fšeľijačina, fšeľijačizna SŠ, **fšeľiňejačina** ZŠ ž všelijaké veci: *Take fšeľijačini ľudze veriľi*
fšeľijačinovi príd. SŠ všelijaký: *fšeľijačinove choroby*
fšeľijak zám. **1.** všelijako: *Ľudze buľi fšeľijak poobľikane* **2.** expr. zle: *Fšeľijak už bulo naňho*
fšeľijaki, fšeľiňejaki SŠ, **fšejaki** SZŠ zám. **1.** všelijaký: *Nasadziła všeľijake kvitki* **2.** expr. zlý: *Fšeľijake smutne veci zažil*
fšeľikadzi zám. všelikade: *Fšeľikadzi pochodzil*
fšeľiňeco zam. ZŠ všeličo: *Mi už fšeľiňeco zažiľi*
fšimac še nd všímať si: *Un še ňefšima ňikeho*
fšimnuc še dk všimnúť si: *Fšimňi še tam, co robja dzeci*
fšiňče s obyč. v pl. všie mláďa • *Drobne dzeci jak fšiňčeta tam ľeźľi*
fšivak SŠ, ZŠ, **fšolak** STRŠ, **fšovak** SZŠ m všivák
fšolavec m JVŠ pejor. všivák
fšolavi, fšilavi SŠ príd. **1.** všivavý: *fšolava hlava* **2.** expr. mizerný: *Taki fšilavi valal co strach*
fšolavina hromad. miest. ž ZŠ pejor. všivač
ftačeček m zdrob. expr. vtáčik
ftaček, ptaček m vták, vtáčik: *Ftački šumňe śpivaľi* • *dobri ftaček* – prefíkanec; *Ked ftačka chitaju, šumňe mu śpivaju* – pri nahováraní sa veľa sľubuje; *Mačka ftačka, Haňča Jaňča* ZŠ – každému to, čo mu patrí
ftači, ptači príd. vtáčí v spoj. *Ľem ftače mľiko mu chibi* – nič mu nechýba
ftačina ž hromad. VŠ vtáctvo: *Znal po meňe šicku ftačinu*
ftak, ptak m (väčší) vták • *Taki šikovni jak oloveni ftak* – nešikovný; *Plani ftak, co do vlasneho hňizda špiňi* – opovrhnutie si zaslúži, kto špiní svojich príbuzných
ftedajši, ftedaňši SŠ príd. rovnako starý: *Ona ftedajša jak i ja*
ftedi, ftedik, tedi okraj. **I.** zám vtedy: *Ftedi buľi vekše źimi jak teraz* • *Ftedi povidz hop, jak preskočiš* (o predčasnej radosti); *Ftedi kvitki tarhaju, jak kvitnu* (o premeškaní optimálnej doby) **II.** část. tak, teda: *Ked už tak, ta ftedi podzme*

fto p. chto
ftorek, utorek SZŠ m utorok: *Pridz ve ftorek*
ftrepac še dk expr. vtrepať sa: *Očivišňe še do nas ftrepal* • *Ftrepal še do ňeščesca* – dostal sa
ftuľic še dk ZŠ vopchať sa: *Ftuľil še pod posciľ*
ft'uknuc SZŠ, **ft'iknuc** SŠ dk expr. ubziknúť: *Ft'ukla som domu*
fuč m expr. mizina v spoj. *Višol na fuč; Šicko pošlo na fuč*
fuča ž ZŠ zried. zemiaková kaša: *fuča zos cmarom*
fučak m expr. kto hlasno dýcha: *Fučak fučel jak mašina*
fučec nd fučať • *Fuči jak již (jak mašina)* – hlasno odfukuje; *Každi fuči jak še nauči* – tak robí, ako je navyknutý
fučidlo s zried. prístroj na zhustenie vzduchu
fučka ž **1.** miest. opekance: *fučka s makom* **2.** DŠ huba prášnica (Lycoperdon): *S fučku dakedi zafukovaľi rani*
fudamenti, fundamenti miest. ZŠ pomn. základy stavby: *Bereme fudamenti; Udereľi fudamenti*
fuforek m ZŠ slepačí žalúdok
fuga ž škára: *Prez fugi viter hvižďzel*
fuj cit. vyjadruje hnus: *Fuj, ta to śviňstvo*
fujačava ž SŠ zried. fujavica
fujavica, fujdavica SZŠ ž fujavica: *Fujavica šicko zadula*
fuk cit. **1.** vyjadruje rýchly pohyb: *Fuk do śňihu s ňu* **2.** vyjadruje úder: *Fuk mu po pisku* **3.** vyjadruje ľahostajnosť v spoj. *Mňe to šicko fuk*
fukač m ZŠ zried. kto obsluhoval mechy v organe
fukadlo s dymák (na včely)
fukar m ZŠ stroj na čistenie obilia
fuknuc dk expr. udrieť: *Fuknul mu jednu poza uši*
fuksija ž rastlina fuksia (Fuchsia)
fumľa ž obuv. nástroj na vypaľovanie okrajov podošiev
fundator m zast. zakladateľ
fundovac dk zried. ustanoviť: *Školu richtar fundoval*
fundus, funtuz miest. ZŠ m, **funti** pomn. ZŠ pondus (na hodinách)
funduš m stavebný pozemok
fundžalka ž ZŠ expr. materské znamienko
fundžec nd expr. **1.** ZŠ fučať: *Fundžiš jak medzvedz* **2.** JZŠ fúkať (o vetre): *Čuješ, jak vonku fundži?*
funt m zast. pol kilogramu
funtovec m polkilogramové závažie
funtufka ž sorta hrušiek
fuňec nd expr. fučať • *Fuňel jak vikarmeni veper* – hlasno
fura ž náklad na voze: *Priveźli dva furi drev* • *Jedna fura ňe hura, dva furi, češko do huri* – treba vedieť odhadnúť správnu mieru
furča ž ZŠ pomôcka na vynášanie hnoja z maštale
furčec nd **1.** JZŠ fučať: *Koňe furčeľi, skakaľi* **2.** VŠ frndžať: *Kameňe za ňim ľem tak furčeľi*
furigaš m STRŠ zried. kto vozieva na fúriku materiál
furik m **1.** fúrik: *Cehli prevoźil na furiku* **2.** množstvo prevážané fúrikom: *dzešec furiki šutru*
furikovac nd voziť na fúriku
furka ž zdrob. expr. menší náklad na voze: *Kebi das štiri furki drev ulabudac*
furkac nd SŠ zried. lietať
furknuc dk SŠ zried. odletieť: *Vistrašeni ftaček furknul het* • *Ja bi furkla raz-dva do rodneho kraja* – rada by som odišla
furman m povozník • *Kruci jak furman s bičem* – vykrúca sa
furmanka ž zarábanie povozníctvom: *Chodzil na furmanku*
furmaňec m ZŠ, JŠ hradská
furmaňic, furmaňčic, furmanovac ZŠ nd vykonávať povozníctvo
furmaňstvo SŠ s, **furmančina** miest. ž zarábanie povozníctvom
furt, furtom, furtem HŠ prísl. stále: *Ona furt chora*
furtovňe prísl. STRŠ zried. ustavične: *Viter furtovňe ľem dul a dul*
fusekľa ž ponožka

fušer m expr. babrák
fušerski príd. babrácky: *fušerska robota*
futeršak m VŠ vak na ovos pre kone
futraš m krmivo pre kone
futro s **1.** podšívka • *na futro* – na rub **2.** zárubňa
futrovac nd **1.** podšívať: *futrovani gerok* **2.** obkladať zárubňou: *Futruju še oblaki i dzvere*
futrovina ž obuv. podšívkový materiál: *Zos futrovinu vistužil topanku*

G

gab m zlosť v spoj. *Robi mi na gab*
gabacic nd SŠ prekážať: *Mňe to ňegabaci, že un taki*
gabľe pomn. ZŠ vidly na slamu, krmoviny
gaborina ž ZŠ (?): *Umšlagi z gaborini su na oparene mesco*
gacek, gacik m SZŠ netopier (Myotis)
gače pomn. gate: *zimušne gače* • *Pridzeš i o gače pri ňej* – o všetko prídeš
gačečki pomn. zdrob. expr. gatky
gačeta pomn. expr. SŠ gate: *Ľem bidne gačeta mal na sebe*
gački pomn. zdrob. gatky
gadac nd expr. veľa rozprávať, tárať: *Ňerobi, ľem gada*
gadu-gadu cit. v spoj. *Mi tu gadu-gadu a psi kašu jadu* – pre jalové rozprávanie sme zanedbali vážne veci
gadžadža ž SZŠ halušky so zemiakmi
gadžo m expr. **1.** sedliak **2.** neokrôchanec: *Gadžo, to ňe pan*
gadžofski príd. expr. sedliacky: *gadžofski chľebik*
gadžovac nd expr. sedliačiť
gadžovina ž expr. hromad. sedliač
gadžufka, gadžuľa ž expr. sedliačka
gag m gagot: *Dze huši, tam gag, dze babi, tam jak*
gagac, gagotac JŠ nd gagotať: *Huši gagaju*
gagor m **1.** expr. gágor: *Puldeco mu gulgotalo dolu gagorom* • *Prez jeho gagor veľo paľenki prešlo; Pijakovi gagor ňigda ňevischňe* – veľa pije; *Zrob gagoru po voľi, prepije ci i voli* – všetko možno prepiť **2.** krk: *Huš ma dlukši gagor jak kačka*
gagrac nd SŠ expr. džavotať: *Dzecko furt gagre*
gajda ž často v pl. expr. obnosené oblečenie • *Gače na ňim viša jak gajdi* – sú veľmi voľné
gajdičar m SZŠ zried. gajdoš
gajdľik m STRŠ expr. výčnelok: *Odrež ten gajdľik*
gajdzeta pomn. SŠ expr. šatstvo: *Ber svoje gajdzeta a idz*
gajs HŠ, **gajz** miest. SŠ, **gas** ZŠ m **1.** petrolej **2.** SZŠ plyn: *Pridal gasu a motor še rozbehnul*
gajst m miest. SŠ čistý lieh
gajsufka, gazufka SŠ ž petrolejová lampa
galbavi príd. uprednostňujúci ľavú ruku
galgan m galgan: *Ta to galgan chlapec*
galgi pomn. SZŠ expr. obnosené šatstvo
galoše, galošňe STRŠ, **galoče** VŠ, **kaloše** ZŠ, **kalošňe** VŠ okraj. pomn. galoše
galunek m obyč. v pl. ZŠ stuhová ozdoba na ženskom účese: *Galunki viśeľi dolu zatkom*
galupovac nd ZŠ bežať cvalom: *Galupoval, žebi ho cug ňezochabil*
gaľacki pomn. STRŠ v spoj. *haluški veľke jak gaľacki* – veľmi veľké
gaľija ž epxr. zhon; starosti: *gaľija s dzecami*
gaľir, gaľer JŠ m golier
gaľirik m zdrob. golierik: *Bľuska mala gaľirik*
gamba, gemba SŠ ž **1.** ústa: *Śmerdzi mu z gembi* • *otvirac gembu, roźivjac gembu* – zívať; *ňevimita gemba* – neslušne rozprávajúci človek; *stuľic gembu* – ostať ticho; *gamba od ucha ku uchu* – veľká; *Chodzi jej gamba jak cerľica* – veľa hovorí; *Cali dzeň ňič v gambe ňemal* – bol o hlade; *Paľenka do gambi i bez ľivika potrafi* – bez problémov; *Gamba veľka, chľib mali* (o skromnej poživni); *Ženu gamba bije* – veľa reči jej škodí; *Rośňe jak chľib pri gembe* – nerastie; *Z gembi mi ňeubudňe (ňeodejdze), ked še opitam* – neuškodí mi **2.** obyjč. v pl. *gambi, gembi* SŠ pera: *verchňa, spodňa gamba*
gambačka ž VŠ zried. pera
gambati príd. majúci hrubé pery

gambečka, gembečka SŠ ž zdrob. **1.** ústočka **2.** bozk
ganc část. ZŠ vonkoncom: *ganc čarni kot; Ganc ňič še ňehaňbil*
gandra, gandrati p. kandra; kandrati
ganek, ganeg JŠ m **1.** veranda: *Prez ganek še išlo do prikľeta* **2.** pás 16 nitiek na brde **3.** ZŠ terasa: *Tam roľe same ganki*
gant p. kant
gaňčovac nd haniť • *Dobri kupec zna dobre gaňčovac* – aby lacno kúpil; *Chto gaňčuje, ten chce kupic*
gapeľ, gepeľ SŠ, **gampeľ** ZŠ m dobytkom ťahaný stroj na poháňanie mláťačky, rezačky ap.: *Koňe cahaľi gapeľ*
gapľovac nd mlátiť na gapli
garadiče pomn. VŠ schody: *Trapi ňeskorši volaľi garadiče a teraz už ľem schodi* • *Narobil na hlave same garadiče* – zle, schodovito ostrihal
garambol m nov. karambol
garantir m záruka
garantirovac nd garantovať
garb, garba p. harb
garbar m garbiar
garbareň ž ZŠ garbiareň
garbati p. harbati
garbic še p. harbic še
garbol m karbol
gargala VŠ, **gargara** SŠ, **gargaľa** ZŠ ž nádoba na polievanie • *Ľeje jak z gargali* – veľmi prší
garlo p. harlo
garľisko s SZŠ vstupná časť pivnice
garnila ž ZŠ pejor. nepodarený človek: *Ti stara garnilo!*
garňak m voj. zast. väzenie
gašpar m STRŠ expr. hlupák: *Kruci še jak gašpar*
gaštan, kaštan m strom pagaštan (Aesculus) i jeho plod
gaštanovi príd. tmavohnedý: *gaštanove vlasi*
gater m závod na rezanie dreva: *Gater reže deski*
gatunek m ZŠ druh (tovaru, zariadenia): *peršoklasni gatunek zarna*
gatunkovac nd ZŠ zried. triediť: *Bandurki gatunkuju podľa veľkosci*
gavaľir m **1.** mládenec: *Jeden sin ženati, druhi ešči gavaľir* **2.** bohatý štedrý človek: *To gavaľir, šickim nam po puldecu kazal* **3.** nápadník: *Naša Haňča už ma gavaľira* **4.** expr. fičúr
gavaľirovac nd mládenčiť: *Zunovalo še mu gavaľirovac, ta še ožeňil*
gazda m **1.** roľník • *Jaki gazda, taka brazda* – gazdu charakterizuje jeho robota; *Gazdu po koňoch, gazdiňu po śviňoch poznac* – každého poznať po jeho robote **2.** majiteľ: *Ten pes ňema gazdu* **3.** správca: *Majir mal svojeho gazdu* **4.** expr. manžel: *Muj gazda už v karčme*
gazdiňa ž **1.** sedliačka • *To taka gazdiňa, dva zahratki, jedna diňa* – slabá **2.** vedúca domácnosti: *Farar mal pri sebe gazdiňu* • *Taka gazdiňa, co na štvarti druk onuce viša* – zlá; *Gazdiňa bez vareški jak ked vojak bez puški* – nekompletná
gazdiňic nd VŠ robiť v domácnosti: *Gazdiňila kolo harkoch*
gazdofski príd. gazdovský: *Un z gazdofskeho rodu*
gazdostvo s gazdovstvo • *Co ňe z gazdostva, to ňe do gazdostva* – cudzí sa ťažko ujme v gazdovstve
gazdovac nd **1.** obrábať zem **2.** zveľadovať majetok • *Chto jak gazduje, tak ma* – úspech závisí od snaženia; *Chto gazduje, ten panuje* – kto sa snaží, ten je nezávislý od iných
gazdovľivi príd. snaživý, usilovný
gazmaska ž zast. plynová maska
gbol, gbel SŠ, **kabel, kabľik** JŠ m zast. **1.** druh dutej miery: *Gbel mal štiri korce* **2.** stará plošná miera (necelé uhorské jutro): *Ma śidzem gbeli roľoch*
gbolufka ž VŠ expr. majetok: *Choc veźňeš i jalufku, ľem ked ma gbolufku* – na žene nezáleží
gbur m ZŠ pletka: *Gburi hvariš*
gdova, gdovica miest., **vdova** okraj., **hdova** SŠ zried. ž vdova • *U gdovi chľip hotovi, ale ňe každemu vihovi* – s vdovou sú isté výhody
gdovec, vdovec okraj., **hdovec** SŠ zried. m vdovec • *Ľepši jeden gdovec jak sto ovec* – chlapa majetok nenahradí; *Gdovec a gdova orel a sova* – zriedka sa hodia k sebe
gdovecki príd. vdovský: *gdovecki život*

gduľa miest., **duľa** SŠ ž strom dula (Cydonia) i druh veľkých hrušiek
gedovac nd ZŠ udierať pri hre na longi
gegnuc dk expr. **1.** pípnuť: *Aňi ňegegňeš, ked ci jednu dam* **2.** neos. hegnúť: *Buchla ho do chripta, až v ňim geglo*
gelajza ž STRŠ zried. železničná trať: *Na gelajže robil*
gelet, geľet m ZŠ geleta: *Do geleta dojiľi ofce*
geľendre pomn. zábradlie (pri ceste)
geľo m ZŠ expr. lenivec
geľvas m STRŠ pejor. hlupák
generaľ m generál • *Baba jak dajaki generaľ* – panovačná
gengľavi, gengľivi ZŠ, **gingľavi** SŠ príd. dengľavý: *gengľave ruki*
germuška ž ZŠ **1.** jedlo z múky zavarenej v kapustovej šťave **2.** jedlo z múky a zemiakov
geroček m zdrob. kabátik, malé sako
geročina ž SŠ pejor. (chatrný) kabát, sako: *Mal na sebe taku bidnu geročinu*
gerok m kabát, sako • *žimušni gerok* – zimník
gerśľe pomn. jačmenné krúpy: *Gerśle davaľi do hurkoch*
gerteľ m ZŠ zried. gapeľ
gertľovac nd ZŠ mlátiť na gapli
gestiňa ž ZŠ strom pagaštan (Aesculus) a jeho plod
gickac nd SZŠ šteklíť
gičaľ, gidžaľ, gindžaľ ZŠ, **gičeľ** SŠ m i ž **1.** končatina: *Tote gičaľe na tebe polamem* **2.** kosť z končatiny: *Meso odrezaľi, ostala ľem gičaľ* **3.** ZŠ stehno: *Kapusta a s gičaľom v ňej*
gigac nd det. rezať
gigi, gigati pomn. SŠ zast. mandle (v hrdle)
gimnazija ž **1.** gymnázium **2.** ročník gymnázia: *Vichodzil dva gimnazije*
gimpeľ m ZŠ miest. vták hýľ (Erythrina)
ginaľ m STRŠ karika na konskom zdržiaku: *Za ginaľ śe kapča lancušek zoz chomonta*
gips m sadra • *Mam ruku v gipśe* – v obväze zo sadry
gipsovac nd zatierať sadrou: *gipsovac dziri*
girčak m SŠ terén deformovaný chodením dobytka
girgi pomn. SŠ v spoj. *Vźal dzecko na girki* – na plecia
girtľa ž ZŠ pás na šatách: *Stracila girtľu*
git m tmel: *git na oblaki*
gitľa ž SŠ zried. ženská blúza
gitovac nd vypĺňať tmelom, tmeliť
gižla ž pejor. noha: *Gižli ci polamem*
gladiola ž, **gladijon** m STRŠ kvetina mečík (Gladiolus)
glancar m remienok s lesklými ozdobami na kantári
glat príd. neskl. STRŠ zried. hladký; jemný: *Tvaričku mala taku glat*
glatko p. dlatko
glob m STRŠ zbierka od svadobníkov pre mladuchu: *Dostala veľo do globu*
glog p. hloh
glot m glot: *glot na šurc*
glupavo príslo. nasprostasto: *Tak dajak glupavo kuka*
glupi p. hlupi
glupocina p. hlupocina
glupota ž SŠ pejor. hlupák
glupstvo p. hlupstvo
gluptak p. hluptak
gluptavi p. hluptavi
gluptoš m VŠ hlupák
gľajch m neskl. vyrovnanie: *Zaplacil a už buľi gľajch* • *Paľenka gľajch zrobila* – pomerili sa
gľajcha, glajcha ZŠ ž **1.** vytiahnutie múrov do potrebnej výšky **2.** ozdobný stromček na ukončených múroch al. na krove **3.** STRŠ oldomáš po dostavaní múrov
gľajka ž SŠ mur. vrchná vrstva omietky
gľanc m **1.** lesk: *Buti maľi gľanc* • *Taka robota ňema nijaki gľanc* – význam **2.** SŠ vodná riasa žabí vlas (Cladophora)
gľancovac, glancovac miest., **gľančic** miest. nd leštiť
gľancpapir m sklený papier
gľeček, gloček SVŠ m , **gľečka** VŠ ž členok nohy: *voda po gľečki*
gľej m STRŠ živica
gľejta ž glazúra
gľejtak m **1.** ZŠ glazúrovaný hrniec **2.** SŠ mur. oceľové hladidlo na cementovú omietku
gľejtovani príd. glazúrovaný: *gľejtovane grati*
gľemeza ž SZŠ expr. pomalá nešikovná žena

gľenčik m obuv. výplň medzi spodnými kožami na obuvi
gľetovac nd obuv. vyhládzať kožu pri konečnej úprave obuvi
gľička ž SŠ zried. vyhladená plocha na ľade
gľičkac śe nd SŠ zried. kĺzať sa (na ľade)
gľoček m VŠ hánka
gľochčec nd SŠ expr. hlasno logať
gľont m SŠ zried. hrubé hladké drevo; pren. aj detský výkal
gľuza ž JŠ chumáčik konopí
gmina ž zast. obecná rada: *Richtarovi pomohala gmina; Nad gminu bul orsacki, v gmiňe richtar*
gmiňak m zast. člen obecnej rady: *Dvanac gmiňaci, to gmina*
gnajp m obuv. nôž s ohnutých ostrím
gnaľ m kováč. hák na konci reťaze
gnatki pomn. VŠ predná časť dvojdielnych vlačúh na hnoj
gnira, gňira SZŠ ž pejor. ťarbavá žena: *Takej gnire to šicka robota stoji*
gnirac nd expr. **1.** ťažkopádne, pomaly robiť: *Gnira do noci a ňit konca tej roboce* **2.** ťažko robiť: *Gniram od rana do večera*
gnirac śe nd expr. ponevierať sa: *Gnira śe po valaľe jak tota mora*
gniroš m expr. ťarbák: *Gniroš ňima žadneho spusobu do roboti*
gnirovi príd. SŠ expr. piplavý: *gnirova robota*
gnoteľ m kus dreva na ráňanie ovocia zo stromu
gnut m knôt
gnuter m STRŠ samec vnútrak
gňic nd JVŠ neos. trápiť: *Co ce gňi?*
goboňa ž ZŠ expr. hlava: *Ma glupu goboňu*
goč m ZŠ druh zábavy: *Pri goču śe s paľicu odbija na štiri džuri*
godel m JŠ expr. žalúdok; brucho: *Ľem furt pere do teho godla*
godla ž expr. tučná nemotorná žena: *Taka godla to ľedvo chodzi*
godlati príd. JŠ expr. tučný: *Taka godla godlata*
gol-gol cit. vyjadruje a) hlasné loganie: *Vźal prechiľil fľašku a gol-gol dolo harlom* b) JŠ gargarizovanie
golčic, golčec nd SZŠ expr. logať
goldac, goltac SZŠ nd expr. hlasno logať: *Pomali pi, ňegoldaj!*
goldi pomn. ZŠ druh jedla z cesta: *Goldi, to uvarene buňče cesta*
goldoš m ZŠ expr. zlodej
goľa ž JZŠ vták bocian (Ciconia) • *Volovi travu, goľi žabu* ZŠ – každému, čo mu patrí
gomba ž **1.** DŠ strapcová ozdoba na biči **2.** STRŠ prischnutá nečistota na krave
gombaj m ZŠ expr. hlupák
gombaľ, gombar zried., **gombaľec** SŠ m zaschnutá nečistota na srsti dobytka
gombaľufka ž SŠ vlniak: *Stredňu chustku volaľi gombaľufka*
gombiček m SŠ menší gombík: *gombički na košuľi*
gombička ž gombík (na zapínanie): *Gombička śe mi odervala*
gombik m gombík: *Urval śe mi gombik* • *Dze gombik, tam i dzirka* – všetko, čo k tomu patrí
gombiľka ž ZŠ gombík
gombina ž SŠ nov. kombiné: *Hňeśka zdzeje na sebe gombinu i už idze*
gomboška ž špendlík: *gomboška s hlafku*
gombovani príd. ZŠ vystrojený gombíkmi: *gombovane lajbľiki*
gombovec SVŠ, **gomboc** SZŠ m obyč. v pl. ovocná knedľa
gombula p. bombuľa
gonar p. konar
goncik m ZŠ zdrob. malý kúsok výkalu
gondaš, gondas p. kondaš
gondeľ m expr. kus výkalu
gondľik m expr. kúsok výkalu • *Take jak gondľik, co ňit do čeho kopnuc* – veľmi malé
gont[1] m ZŠ kus výkalu
gont[2] m STRŠ miest. šindeľ
gordaň m JŠ rastlina bodliak (Carduus)
gorduľak m SZŠ okrúhly kameň
gorgina, gorgiňa SŠ zried., **orgiňa** miest. HŠ ž rastlina georgína (Dahlia)
gormaľac śe nd ZŠ expr. ťažko chodiť, gúľať sa
graca ž ZŠ druh motyky: *Dobre s gracu bandurki kopac*
gracka ž ZŠ menší druh motyty: *S gracku gruľe ohartal*

gracovac nd zried. kopať gracou
gračac nd kráčať: *Pomali gračaj, bo še pošpotňeš*
grad m **1.** stupeň na teplomeri: *Mal šteracec gradi horučki* **2.** teplomer: *S gradom meraju pekotu*
gradok m SZŠ zdrob. schodík
grafčec, grefčec nd **1.** vrešťať (o ľuďoch): *Dzecko grafči, bo je chore* **2.** HŠ vrieskať (o zvieratách): *Vrani i huši grafča; Kaňa grafči, pita diždžu* **2.** STRŠ kŕkať: *Žabi v močariňe grafča*
grafk m SŠ vresk: *Taki grafk od tich dzeci*
grajcar m **1.** star. drobný peniaz **2.** peniaz, najmä drobný: *Grajcar ku grajcaru sklada* • *Ňimam aňi grajcara* – som bez peňazí; *Ňestoji to aňi grajcar* – je to bezcenné; *Ňema aňi za grajcar pocľivosci* – je nestatočný; *Za grajcar bi sebe dal koľeno vertac* – je veľmi lakomý; *Treše še za grajcarem* – nerád vydáva peniaze; *Poznam ho jak stari grajcar* – veľmi dobre; *Aňi grajcar ňedam, že ona tu priľeci* – naisto príde; *Vicical od ňeho ostatňi grajcar* – vymámil všetky peniaze **3.** VŠ rybacia šupina
grajcupa, krajcupa, kralcupa ž SZŠ zakáľačková obarová polievka, obar
gramafon m gramofón
gramota[1] m ZŠ pejor. mudrák: *Ňerob še taki gramota*
gramota[2] m SZŠ lekvár z viacerých druhov ovocia
grampľa ž ZŠ nástroj na česanie vlny
grampľoš m ZŠ kto obsluhoval nástroj na česanie vlny
grampľovac, grampľac nd ZŠ česať vlnu: *Volnu grampľovaľi na grampľu*
gran m zast. stupeň (np. teploty)
granadil m grenadín (druh látky)
granatka ž JŠ obyč. v pl. korálka: *Na karku mala granatki*
granatovi príd. tmavočervený: *granatovo jabluka*
grandzeľ, grandzoľ p. hradzeľ
graňik m ZŠ škripec
grastuch ZŠ, **grostuch** SŠ m trávnica: *V grastuchu zajdi nošiľi*
grastušek m zdrob. ZŠ plachtica: *Jedzeňe zavjazala do grastuška*
grata ž obyč. v pl. **1.** kuchynský riad: *Grati mi treba pomic i poukladac* **2.** DŠ bežný úžitkový predmet: *Kupiľi sebe do chiži grati* **3.** ZŠ naničhodný človek: *To jedna plana grata*
grebač m ZŠ žart. hrebeň
grefa ž STRŠ zried. bočnica na voze
grefnuc dk ZŠ expr. ukradnúť, potiahnuť
gregorovaňe s chodenie so spevom na Gregora
gremuľac, gremuľac še nd expr. boriť sa s ťažkosťami: *Človek še gremuľa, dokeľ mu ňepoložа ruki na perši*
grib m huba hríb (Boletus) • *Rošňe jak grib po diždžu* – rýchlo; *Taki stari grib* – starec
gribarik m vták rybárik (?)
gribdala m ZŠ expr. nepodarený človek
gribek m zdrob. hríbik
grif m zručnosť: *Ňemal ku temu grif* • *Višol z grifu* – z cviku
grifľik, grifeľ STRŠ m bridlicové písadlo na tabličku
grifovi príd. majúci ozuby (o podkove): *grifova potkova*
grindač m ZŠ podbradník
gris, grisek m **1.** krupica: *kukurični gris* **2.** krupičná kaša • *Taki jak žimni gris* – odporný
griska ž JZŠ krupičná múka
grisovi, grizovi JVŠ príd. krupicový: *grisova muka*
grizantina p. krizantina
grobijan m grobian
grobijaňic nd nadávať: *Vidzel to švet rodičom grobijaňic*
grobijaňstvo s hrubosť, surovosť
grobľa p. hrobľa
gročaj p. kročaj
grof m gróf: *Na koču še vožil jak grof*
grochčic nd JZŠ krochkať
grok p. krok
grondaľ m ZŠ expr. neokrôchanec: *Ti grondaľu!*
gronzek m stol. pílka na vyrezávanie jarčekov
gruba ž SŠ jama na uskladnenie zemiakov
grubar p. hrobar
grubota ž STRŠ zried. hrubá vec: *Vimočeni ľen, to abo fajnota, abo grubota*

gruch cit. vyjadruje zvuk pri páde: *Išol, išol i gruch do doľini*
gruchnuc dk expr. spadnúť: *Cala šopa jim gruchla*
gruľa ž obyč. v pl. ZŠ zemiak: *Idzeme dlubac gruľe*
gruľic, gruľec HŠ nd krochkať: *Šviňe od hladu začaľi gruľic*
gruľina, gruľovina ž ZŠ zemiaková vňať
gruľisko s ZŠ zemiačnisko: *Gruľisko treba poorac*
gruľovnik m ZŠ zemiakový posuch
grumbuch, grunbuch JZŠ, **grombuch** SŠ m pozemková kniha
grundirovac nd SŠ mur. vyrovnávať omietku
grunt m **1.** základ, podstata: *V pokoju žic, to grunt* • *Chiža mu zhorela do gruntu* – úplne **2.** gazdovstvo, usadlosť: *Maju tam dajaki grunt* **3.** usadenina z čiernej kávy: *Šicko vipil i s gruntem*
grunta pomn. SŠ pôda, pozemky: *Na tich gruntoch ňima chto robic*
gruntovni príd. **1.** JŠ vlastniaci pozemky: *gruntovni pan* **2.** dôkladný, zásadový: *Gruntovni človek co povi, to šedzi*
gruntovňe príslo. dôkladne: *Roľu gruntovňe vičisciľi od kameňoch*
grupa ž STRŠ skupina: *V grupe nas dvanacero bulo*
gu p. ku
guba ž **1.** druh kožucha: *Guba mala na verchu šersc* • *Na chore kluba dobra z ofci guba* ZŠ – dobre hreje **2.** srsť na zvierati al. ochlpenie u človeka
gubaňa ž **1.** druh dlhého kožucha **2.** súkenný zimný kabát: *Gubaňa bula upľecena z ofčej vulni*
gubar STRŠ, **gubaš** SŠ m výrobca gúb
gubirovani príd. SZŠ vhodne vybraný: *Gubirovane vojaci buľi na jednu miru*
gubovac nd ZŠ stavať istú sumu na kartu v spoj. *Perše gubuj a tak kupuj* – najprv vkladaj, potom až ber
guča ž **1.** DŠ niečo zhrčené, zrazené do gule: *Guča vlasoch mu zostala v ruki* **2.** STRŠ opuchlina, hrča: *Tak ho uderil, až mu taka guča viskočila*
gugeľ, bugeľ VŠ m **1.** zemiaková baba: *Gugeľ še peče v rure na tepši* **2.** kukuričný koláč pečený v rúre na ťapši: *kukurični gugeľ*
gugi pomn. SZŠ (zdurené) mandle
gugňec p. huhňec
gulgotac nd ZŠ expr. bublať: *Paľenka mu gulgotala dolu gagorom*
guľ-guľ cit. vyjadruje zvuk pri pregĺganí nápoja • *Paľenečka guľ-guľ-guľ, ochabel me šicek buľ* (pieseň)
guľa ž kŕdeľ: *guľa huši*
guľac nd DŠ kotúľať
guľač ZŠ, **kuľač** SŠ m brvno: *Spuščiľi zme pejc guľače, to budze jeden vuz*
guľajstra p. kuľajstra
guľaš m guláš
guľe p. kuľe
guma ž guma a) na podpätku: *ščuchana guma* b) na zotieranie napísaného: *S gumu vigumoval* c) ako elastický pásik (do šiat)
gumak m nov. obyč. v pl. gumená čižma
gumeni, gumani SŠ príd. gumený: *gumene čižmi*
gumipuška, gumpuška SŠ ž detský prak
gunar, geňur SZŠ m gunár • *Čuje še jak gunar pred otpustom* – zle
gundžoš m SŠ expr. veľmi potentný chlap
guraž m nov. **1.** odvaha, chuť: *Ňeška mam guraž na to* **2.** dobrá nálada (o opilosti): *Prišol domu pod guražom, ta robil balamutu*
gurbati príd. ZŠ hrboľatý: *gurbata draha*
gurbovati príd. SŠ vráskavý: *gurbovate čolo*
gurgľovac nd ZŠ kloktať: *Gurgľoval harlo zo slanu vodu*
gurgnuc še dk STRŠ neos. grgnúť sa, rihnúť sa: *Tak še mu britko gurglo*
gurtaki ZŠ, **kurtaki** SZŠ pomn. dvojdielne vlačuhy na hnoj
gurtňa ž STRŠ opasok (na odeve)
gustovni príd. vkusný, pekný
guvno p. hovno
guz m **1.** uzol **2.** hrča (v dreve) **3.** SŠ hrča (na tele)
guzati, guzovati, guzlovati SŠ príd. hrčavý, uzlovitý: *guzate drevo*
guźel m miest. ZŠ uzlík
guźiček m zdrob. uzlíček

guźik miest. aj **guźľik** m **1.** uzlík: *guźik na cverňe* **2.** hrčka **3.** ZŠ, VŠ žalúdok z hydiny **4.** SŠ gombička
gužak m SŠ zried. hrčavé drevo
gvalt m **1.** poplach: *Dzvoňeľi na gvalt; Kričela do gvaltu* **2.** chvat: *Ked išol diźdž, ta to me maľi na gvalt* • *Gvaltom ucekaľi* – cvalom
gvaltovac nd **1.** ponáhľať sa • *Chto gvaltuje, ten banuje* – z náhlenia je malý úžitok **2.** ZŠ oznamovať poplach: *Na kosceľe gvaltuju, ňeščesce*
gvazda ž expr. babraňa: *Gvazda ňedajbože ugvazdac obed*
gvazdac nd expr. babrať sa s niečím: *Ňezna varic, ľem tak gvazda*
gver m star. puška
gvint m závit
gvuzdz, gvuzdzik p. hvozdz; hvozdzik
gzi pomn. neskl. expr. šantenie: *Dzifki robja gzi*
gźic śe, gdźic śe nd SŠ zried. strečkovať: *Kravi śe gźa*

H

ha cit. zdôrazňuje a) želaciu výpoveď: *Bodaj ce, ha, i s tebu* b) rozhorčenú otázku: *Co tu chceš, ha?!* c) odháňací povel pre zvieratá: *Ha hiś* (na sliepky); *Ha huś* (na husi); *Ha kač* (na kačice)
haa-ha, haa-ha cit. (uspávankový recitatív)
habarka ž ZŠ zried. miešačka: *S drevenu habarku śe rozmucila zatrepka do poľifki*
habo m det. chlieb: *Dam ci haba s maslem*
haboric nd SŠ robiť rozbroje
haboric śe nd SŠ expr. vadiť sa: *Un śe ze šickima haboril*
habuś m det. expr. chlebík
habza, chabza okraj., **chabdza** ZŠ ž, **habz** SZŠ m rastlina baza (Sambucus)
habzovi, chabzovi okraj., **habźinovi** príd. bazový: *habzovi kvet*
habzufka, chabzufka okraj. ž liehovina z bazy: *Habzufku paľiľi z habźini*
habźina, chabźina okraj. ž **1.** rastlina baza (Sambucus): *Šicko zaroslo s habźinu* **2.** mäkké vnútro konárov bazy
hac ž hať: *Potok haciľi s hacu*
hacic nd hatiť
hačatko s zdrob. expr. žriebätko
hače s žriebä • *Mlade hače dobre skače* – mladý človek je vrtký
haček m háčik a) na chytanie rýb b) na zapínanie šiat c) na zatváranie okien, bráničiek
hačňik m časť nohavíc upravená na vloženie opaska
hačur m žrebec • *Ten chlapčisko tak ľita jak hačur* – roztopašne
hačurik m zdrob. expr. žriebätko
had m **1.** had: *Had ju ukuśil* • *Un taki ňedobri jak had* – je zlý; *Idz do hada* – choď preč; *Zbil ho jak hada* – veľmi; *Kruci śe (zvija śe) jak had* – vykrúca sa; *Faľečni jak had* – veľmi; *Vibiti jak had* – veľmi prefikaný; *Ki ci had* – čo ti je; *Bodaj ce had užar* (kliatba) **2.** expr. potvora: *Un to had, na šicko pridze*
hadac nd hádať: *Hadaj, keľo mam roki*
hadbab m **1.** hodváb (látka) **2.** hodvábna niť: *čarni hadbab*
hadbabni, hadbavni ZŠ príd. **1.** hodvábny: *hadbabna chustka* **2.** pripomínajúci hodváb: *hadbavne cukerki*
hadlas p. atlas
hadnaď m ZŠ zast. dôstojník
hadofski príd. hadovský v spoj. *Ta to had hadofski* – veľká potvora
hadoš m SŠ huncút; šikovný človek
haduľa ž ZŠ žena, ktorá háda z ruky, veštica
haďaďa ž ZŠ omáčka zo sušených sliviek
hadzi príd. hadí v spoj. a) *hadza hlava* SŠ; *hadzi chvost* STRŠ – živočích vážka (Libellula) • *Dzeci śe bavja na hadzu hlavu* – druh hry; b) *hadzi koreň* STRŠ – rastlina papraď (Dryopteris); *hadze mľiko* ZŠ – rastlina mliečnik (Euphorbia); *hadze vajca* STRŠ – huba hadovka (Phallus)
hadzik m zdrob. malý had
hadzina ž hromad. hydina: *Hadzina po dvore ľita*
hadžaďa ž ZŠ halušky so zemiakmi
hafčec nd SŠ havkať, brechať: *Pes hafči*
haftac nd SZŠ šnurovať topánky

haj m SZŠ mladý les: *Do haja śe ňeśmelo chodzic*
hajcer m zried. kurič
hajcovac, hajsovac ZŠ nd silno kúriť: *Aľe hajcuje do teho peca*
hajdi cit. vyjadruje pobádanie, poďme: *Pobľikajce śe a hajdi domu*
hajdigovac nd SZŠ expr. márniť čas a peniaze
hajduch STRŠ, **hajduk** SŠ m **1.** zast. mestský strážnik **2.** ZŠ druh mužského tanca na svadbe: *Družbove tancovaľi hajduk popod partu*
hajdukoš m STRŠ kto tancuje hajduk na svadbe
hajdukovac nd tancovať hajduk na svadbe: *Hajdukovaľi kolo parti zňatej na šabľi*
hajenka ž ZŠ záhrada na pestovanie sadenic
hajic nd hájiť: *Ňechcem ňičijo, ľem svojo hajim*
hajňica ž SŠ povolenie vstupu do lesa: *Hajňica budze otvorena*
hajňik m miest. strážca dozrievajúcej úrody
hajs cit. STRŠ vyjadruje povel, aby sa kravský záprah pohol
hajsa ž SŠ expr. nešetrná žena
hajsac nd SŠ rýchlo opotrebovať, drať šaty
hajstra ž ZŠ kožená taška
hajštuček m ZŠ druh šála
hajštuk ZŠ, **hoľštuk** SŠ m **1.** šatka na krk **2.** odlišné sfarbenie krku zvieraťa: *Kot mal taki bili hoľštuk*
hajta ž STRŠ pás na perinku s dieťaťom
hajtac nd pripravovať dieťa na prechádzku von: *Hajta dzecko, bo idze s ňim vonka*
hajtaš[1] m ZŠ dozorca poľa
hajtaš[2] m **1.** SŠ obruba na dolnej časti sukne **2.** záhyb na ženskom odeve
hajti prísl. SŠ von v spoj. *Pujdzeme hajti* (hovorí sa dieťaťu)
hajtka ž kus plátna, v ktorom sa nosilo dieťa: *Okrucila dzecko do hajtki*
hajtoľ, hajtel JZŠ m volený dozorca poľa
haju cit. častý začiatok uspávanok: *Haju, haju, mamka ce kolisaju; A haju mi, haju, pujdzima do haju*
hak m hák ako kovová súčiastka a) na ojach k bránam b) podkovy
hakac nd JŠ zajakať sa: *To taki hakajuci človek*
hakľivi príd. zried. **1.** citlivý: *Ona taka hakľiva na šicko* **2.** chúlostivý: *Hakľivi štof śe barz kurči*
hakľovac nd miest. pliesť z vlny
hakovi príd. hákový: *hakovi kľuč* STRŠ kováč. náradie na pridržanie podkovy
halahija ž STRŠ expr. podradná pijatika
halamužina p. ramuždže
halka ž dubienka • *Ma oči jak halki* – výrazne čierne
halt cit. vyjadruje výzvu zastať: *Reku, halt, inakše to zrobime*
haltovac nd zastavovať: *Haltovaľi ho vojaci*
haluška ž haluška: *rucane, tarhane, krajane haluški; haluški s tvarohom, s brendzu, s bečkovu kapustu*
haluškovi príd. haluškový: *haluškova voda*
haluź ž haluz • *Haluź śe ňekive, ked viter ňeduje* – všetko má svoju príčinu; *Daľej do ľesa, vecej haluźi* – prestaňme sa vzájomne obviňovať; *Suchu haluź viter lame* – niečo odumreté je ohrozené; *Vischnul jak haluź* – veľmi schudol
haluźati príd. SZŠ majúci veľa haluzí: *haluźate drevo*
halva, haľva SZŠ ž **1.** stará dutá miera (8 dl) SŠ, (5dl) SZŠ, *dva rompľe* **2.** JŠ drevená lyžica
halvufka ž SŠ sedemdecová fľaška
haľajstra ž pejor. zberba ľudí; skupina ľudí: *Pre teľu haľajstru to treba varic*
ham m SŠ zried. brvno na hamovke
ham cit. vyjadruje (rýchle) prehltnutie: *Meso ked daľi, ta každi ham*
hamac JŠ, ZŠ nd hamovať: *Hamac môže na drevo, na ostro; lanc na hamaňe*
hamač m SZŠ hamovacie zariadenie
hamadlo s JŠ hamovacie náradie
hamistvo s STRŠ podvod: *Chto zrobil to hamistvo*
hamišni príd. **1.** falošný • *Ľepši śmišni jak hamišni* – radšej menej vzhľadný ako falošný; *Hamišna jak ľiška* – veľmi falošná **2.** SŠ pyšný
hamišňik m ZŠ falošník
hamižina ž ZŠ podlosť: *To hamižina vlasneho oca dac do sudu*
hamovac nd hamovať • *Chto hamuje, ten ňebanuje* – byť opatrný sa vypláca

hamuľec m hamovka: *Hamuľec śe zaklada na raf* • *Už maš hamuľec na šiji* – ako ženatý si obmedzovaný
hamz m veľké množstvo, kopa: *Ma teľo dzeci jak hamzu*
hana ž chyba: *Tej dzifce ňit hani a śe ňevidala* • *Ňepomože hana, jak ci obecana* – čo ti je súdené, to ťa neminie
hančuch m STRŠ zried. rukavica
handeľ m priekupníctvo: *Skupoval śviňe na handeľ*
handľar m priekupník: *Handľare nabijaju, žebi śe za vecej predalo* • *Totu babu pambuch skara, co śe vida za handľara* – neužije si ho
handľarka ž priekupníčka
handľovac nd kupčiť: *Hadľoval s koňami*
handľovac śe nd jednať sa (pri kúpe)
hanka ž SŠ v spoj. *Daval pre hanku* – hanil
hantlager p. antlager
hantlagerovac p. antlagerovac
haňa ž pejor. dedinské dievča: *Taki pan a haňu sebe vźal*
haňba I. ž **1.** stav pohanenia: *Priňesla ho do haňbi; Višol na haňbu; Haňba-ňehaňba, muśim tam isc* **2.** pocit hanby: *Išol zhorec od haňbi; Pošol s veľku haňbu* • *Haňba fstid na taku dzifku* – veľká hanba; *Haňbu ňeskriješ, hrich ňezmiješ* – všetko vyjde najavo **II.** prísl. hanba: *Šak to kradnuc haňba; Až haňba pomišľec, že tak povedal*
haňbic śe nd hanbiť sa: *Haňbil śe tam isc* • *Že śe ňehaňbiš* – mal by si sa hanbiť; *Haňbi śe jak pes* – veľmi; *Haňbi śe svojeho ciňu* – veľmi
haňbľivi príd. hanblivý • *Haňbľivi žobrak praźnu kapsu noši* – nič nevyžobre
haňic nd hanit': *Ľem podli človek svojo hňizdo haňi*
hapac dk ZŠ det. spadnúť: *Hapalo ňuňatko*
hapkoš m ZŠ expr. nenásytník
haps cit. ZŠ vyjadruje chmatnutie: *A muj pes haps, užar ho*
haptak m zried. postoj v pozore: *Postavil śe do haptaku*
haraburda ž expr. zbytočnosť: *Višmar tote haraburdi*
harakaľ m JŠ vták ďateľ (Dendrocopos): *Vreśći jak harakaľ* (o krikľúňovi)
haramoździna p. ramuždž
harapaš m JVŠ neveľké množstvo (jedla): *harapaš kolača*
haraska ž teplá vlnená šatka
harasovi príd. vlnený: *harasova chustka*
harb m, **harba** ž SŠ, **horb** SVŠ, **garb** SŠ m, **garba** ž SŠ **1.** hrb **2.** hrbolec: *Tota roľa same harbi*
harbač SŠ, **harbak, harbaľ** SZŠ m hrbáč
harbarti, garbati SŠ príd. hrbatý: *Chto za takeho harbateho pujdze*
harbic śe, garbic śe SŠ nd **1.** hrbiť sa: *Ňegarb śe, śedz ruvno* **2.** krčiť sa: *Tak śe nam garbi ten pokrovec*
harboš m SŠ hrbáč
harčar m hrnčiar: *Harčar predaval harčki*
harček m hrniec: *hľiňeni harček na mľiko* • *zvaraci harček* – na vyváranie bielizne; *Malo mľika vo veľkim harčku davaju* (o niečom na efekt); *Idze, jak kebi mala harček medzi nohami* – naširoko chodí; *S čim harček navre, za tim ho fśe čuc* – dlho nadobúdaná vlastnosť ostáva natrvalo; *ľati, hľiňeni, bľašeni harček*
harčiček m hrnček
harčušek m SŠ **1.** hrnček: *Z harčuška pil kavu* **2.** množstvo, ktoré sa zmestí v hrnčeku: *Harčušek mľika vipil*
hardi, herdi SZŠ príd. **1.** hrdý: *Hardi je na svoju ženu* **2.** pekný: *Jaka harda pšeňica narosla* **3.** dosť veľký: *To hardi falatek do mesta*
hardze, hardo SŠ zried. prísl. pekne: *To barz hardze, ked śe šumňe obľeče; Un sebe barz hardo trime* **2.** hodne: *Bandurek mi hardze nasadziľi; Hardo śe ušlo každemu*
hardzic śe nd ZŠ pýšiť sa: *Hardzila śe s pismom, co dostala*
harelka ž ZŠ pohárik s úzkym dlhým hrdlom
harelko s zdrob. hrdielko: *uske harelko fľaški*
harenda p. arenda
harendaš p. arendaš
harendovac p. arendovac
hareng, haring JŠ m haring • *Vischnul jak hareng* – veľmi schudol
harešt m väzenie, žalár
hareštant m dozorca väzňov

hareštovac dk uväzniť: *Za to ce možu hareštovac*
harfija ž STRŠ pejor. potvora: *Taku harfiju sebe vźal na kark*
harkuš m hárok: *Cali harkuš papira popisal*
harlo, garlo SZŠ s **1.** hrdlo: *Boľi me harlo* • *Gazdostvo mu prešlo prez harlo* – všetko prepil; *Smedne harlo majetki prežarlo* – možno veľa prepiť; *Podrezal mu harlo* – poškodil ho; *Dolu harlom gboli pospuśćal* – role prepil; *Śpivaľi na cale harlo* – hlasno; *Kričel, keľo mal harla* – reval, ako vládal **2.** zúžená časť nádoby, fľaše **3.** časť mláťačky, ktorou vychádza slama: *Odharnoval slamu od harla*
harmaďa ž STRŠ expr. ohraničený okruh ľudí: *Ľem harmaďa znala o tim*
harmasovac śe nd ZŠ expr. zápasiť: *Psi śe harmasuju*
harmataňec m výprask: *Budze harmataňec za to, dze śi bula v noci*
harmoňar m SZŠ iron. dnešný muzikant
harmoňija, hermoňija SZŠ ž ťahacia harmonika
harmoňijka, harmoňika ž miest. ústna harmonika
harnaď m STRŠ zast. vodca zbojníkov
harnek m SVŠ hrniec: *Meso varlo v harku*
harnuc nd hrnúť: *Pred sebu harnul śňih* • *Už harňe s nohami* – zostarel
harnuc śe nd ponáhľať sa: *Hosce śe harňu na veśeľe*
harovac nd ťažko pracovať: *Tak haruje, jak kebi śe ňeznal nasicic roboti*
harovňik m expr. usilovný pracovník
harsc ž **1.** hrsť • *Už ce mam v harsci* – v moci; *Vźal rozum do harsci* – rozmyslel si to **2.** množstvo, ktoré sa zmestí do hrsti: *Harsc zarna usipala huśom* **3.** kôpka pokoseného obilia: *Skośene zarno nakladľi na harsce* **4.** viazanička ľanu al. konopí: *Harsce ľenu brala a stojački z ňich robila*
harstka ž zdrob. hŕstka: *Do jednej harsci išlo dvanac harstki ľenu*
hartabučisko s SŠ zried. niečo škaredo vyzerajúce: *To take skośene jak hartabučisko*
hartac nd ZŠ **1.** upravovať terén motykou **2.** zhrňovať: *Hartala pľevi do opalki*
hartačka ž STRŠ obilná kosačka s hrsťovačom
hartovac nd zakaľovať: *Vikute źeľezo śe hartovalo ve vodze*
has cit. ZŠ na odháňanie mačky
hasak m zried. francúzsky kľúč
hasnuc nd hasnúť: *Lampa haśňe, podzme spac*
hasontragi, hasontragľe SŠ, **hosuntragľe** VŠ, **hosuntragi** ZŠ, **hozuntragi** SZŠ, **hazumtragi, hazuntragi** JŠ, **husontragľe** JVŠ pomn. traky na nohavice
haspeľ m JŠ druh motovidla
haspra, hapra SVŠ ž závora (na dverách)
haśic nd **1.** hasiť: *Ňeskoro začaľi haśic, ta šicko zhorelo* **2.** rozpúšťať vápno: *Haśiľi vapno v doľiňe*
haśicki príd. hasičský: *haśicka buďa, haśicki sklad*
haśič m hasič
hatar m SZŠ lesný robotník i povozník
hatižak m ZŠ plecniak
hatlas, hatlaska p. atlas; atlaska
hatľac śe nd **1.** zaplietať sa: *Take cenke ked obľeče, ta śe hatľe* **2.** lepiť sa: *Ten chľib śe hatľe*
hatrapalo s STRŠ pejor. hlupák
havedz ž **1.** pejor. zberba: *Polno havedzi śe tam naschodzilo* **2.** domáce zvieratá: *Už pokarmila šicku havedz*
haver m ZŠ **1.** expr. fešák **2.** kto sa robí dôležitý
havran m vták havran (Corvus) • *Havranovi šicke vrani čarne* – nerozlišuje
haźa ž dospievajúce dievča
hdova; hdovec p. gdova; gdovec
he cit. napodobňuje smiech: *Aľe mu dal, he, he*
hebama, hebabina SZŠ, **hebaľina, hejbabina** ZŠ miest. ž pôrodná baba
hecovac nd expr. podpichovať: *Ňehecuj me, bo daco plane zrobim*
heče-peče s ZŠ expr. šípkový lekvár
heďo cit. det. hijo
hefka zám. STRŠ sem: *Daj hefka jeden falatek*
hefto zám. to, ono: *To furt daco, hefto, tamto*
hegeš m expr. súci muž: *Taki jak hegeš*
hegešica ž expr. súca žena: *Ona, to taka hegešica*
hecht m ZŠ ryba šťuka (Esox)
hej cit. vyjadruje a) výzvu: *Hej, chlapci, hibajce tu* b) radosť: *Hej, ta to budze hoscina* c) zápor: *Hej, ja budzem robic a ti budzeš*

balagovac, akurat d) v spoj. *hej rup* na udávanie rytmu
hej, haj SŠ čast. vyjadruje súhlas, áno
heja-hoja cit. vyjadruje veselosť, pohodu: *Hňeška heja-hoja a na jutre bida moja* – po radosti prichádza smútok
hejha cit. vyjadruje začudovanie: *Hejha, pozri še na ňeho*
hejk cit. JŠ povel pre kravy, voly, aby išli dozadu
hejka ž ZŠ pejor. pobehlica: *Hejka ňezna povedzec chlopom ňe*
hejksebe VŠ, **hejcsebe, hejcksebe** SŠ cit. povel pre kravy, voly, aby išli naľavo
hejnal m JŠ hudobná vložka na svadbe
hejnom m ZŠ **1.** fašiangový sprievod po dedine **2.** výsledok fašiangovej zbierky
hejs, hejsksebe, hejscebe, hejsebe ZŠ cit. povel pre kravy, voly, aby išli naľavo
hejta, hejtane cit. ZŠ povel pre kone, kravy, aby išli napravo
hejže čast. pobáda na súhlas: *Do vas chodzi autobus, hejže?*
hekľovac nd nov. háčkovať
helvit m ZŠ zast. príslušník protestantského vierovyznania
heľer m halier: *Ona vicica od ňeho i ostatňi heľer*
heľfer m SZŠ murársky pomocník
heľkac nd SZŠ expr. vzlykať: *Prestaň už heľkac*
heľma ž ochranná pomôcka na hlavu pri práci s včelami
hemda ž ZŠ zried. košeľa
hemźic še nd hemžiť sa: *Dzeci še hemźiľi jak mrački*
hen, henak zám. tam: *Hen, aha, stoji pri ploce; Šednul sebe henak pod strom*
hencegovac še nd ZŠ expr. hnevať sa
hentam zám. tamto: *Aha, hentam ci idze ocec*
henten zám. tamten: *Bivam na hentim boku* • *henteho roku* – minulý rok
henteš, hendeš STRŠ , miest. DŠ m mäsiar
hento prísl. minule, onehdy: *Hento zme išľi z Prešova*
herberk m ZŠ zried. nocľah: *Našľi zme jakiśka herberk u jedneho gadža*
herberkovac nd zried. nocovať: *U ňeho zme herberkovaľi dva noce*
herkopater m STRŠ, ZŠ niekto mimoriadny: *Aňi herkopater ci ňepomože*
herkotac nd ZŠ hrkútať: *Herľički herkotaľi*
herľička ž vták hrdlička (Streptopelia)
hermavica ZŠ, **hermovica** JŠ ž hrmavica
hermec, hrimec VŠ, **hirmec** SŠ nd hrmieť
hermeňe s **1.** hrmavica • *Ňe z každeho hermeňa diźdź* – z nedorozumenia nemusí byť vždy konflikt **2.** JŠ hrmot: *Bulo čuc hermeňe zbroji*
hermota ž SŠ hrmavica • *Z veľkej hermoti malo diźdźu* – netreba sa báť veľkého kriku
hernadľa, harnadľa JŠ ž vlásnička
heś cit. povel na odháňanie zvierat
het, heť VŠ, **hetka** ZŠ. zried. prísl. **1.** preč: *Pošol het* • *Mam ośemdzešat roki het* – minulo mi; *Varuj het* – daj pokoj; *Idz het s takima rečami* – nehovor hlúposti; *To šicko umira het* – bez výnimky; *Chto pošol het, ňepridze hňet* – bolo treba využiť príležitosť **2.** celkom, úplne: *Dakedi ta to bulo het inakši*
hev, hevak zám. sem: *Hibaj hev, daco ci povim* • *Chodzi hev i tam* – sem a tam; *Jaka mi tu hev ni aha* – je tam toho; *Dze je? Ta hev na chripce* – neviem, kde je
hever, hevar ZŠ m zdvihák: *S heverom dzvihľi cali motor*
hi-ha cit. vyjadruje prekvapenie: *Hi-ha, ta to krasota*
hibaj expr. len v rozkaze poď: *Hibajce jesc; Hibajme na hubi* • *Ona hibaj v nohi* – poďho; *Ta baba hibaj ku panovi* – pošla
hibnuc še dk ZŠ uhnúť: *Hibnul še nabok*
hic m prudké horenie: *Oheň dostal hic*
hiceľ m SŠ roztopašník
hicovac nd žiariť (o rozpálenom železe): *Ked mu źeľezo hicovalo, ta zvaril raf*
hiče pomn. JŠ kostrnky z peria
hička ž VŠ kostrnka: *Po veľkej vodze ľem hički z bandur ostaľi*
hid m ZŠ **1.** (divá) zver **2.** (parazitný) hmyz: *Mal dajaki hid vo vlasoch*
hiďa ž ZŠ pejor. žena
hifkac nd SŠ expr. často otvárať a zatvárať dvere: *Ňehifkaj už teľo s tima dzverami*

hij cit. ZŠ vyjadruje radosť: *Hij, ta to bulo radosci*
hijap m JŠ expr. skaza: *Už ši to obracil na hijap, už ši tomu dal*
hikac nd expr. híkať: *Hikal, bo eśči take čudo ňevidzel*
hilzňa ž nábojnica: *Po maňebroch bulo tam pulno hilzňoch*
hiľkac nd JŠ expr. híkať: *Dzjefku zľaľi, ľem tak hiľkala*
hinc, hincľik m ZŠ šarha: *Hinc lapal psoch*
hinuc nd **1.** hynúť • *Jak še chto trime, tak na koncu hiňe* – aký život, taká smrť **2.** strácať sa: *Už śňih hiňe* • *Šicko mi pod ruku hiňe* – stráca sa
hira ž SŠ navretá opuchlina: *Prebitej krave nabriňela veľka hira*
hirča, hirdža SŠ, **hirč** ZŠ ž **1.** hrča (na tele) **2.** SŠ hrboľ: *Same hirdže pod nohami, možeš spadnuc*
hirduľka ž SŠ zdrob. hrčka: *Take hirduľki mam na paľcu*
hirgac nd ZŠ poklepkávať: *Hirgal s paľicu*
hirk m ZŠ žarnov: *Žito še zhirkalo na hirku*
hirkac nd ZŠ mlieť na žarnove: *I kukuricu dakedi hirkaľi*
hirkač m SŠ žarnov
hirkaňa ž ZŠ zried. krupica
hirtuľa ž STRŠ hrča
hiś, a hiś cit. pokrik pri odháňaní sliepok, husí, kačiek
hjac še nd SŠ zried. hnúť sa: *Ňehodna še hjac, teľo roboti*
hlad m hlad • *Išol o hladze do roboti* – hladný; *Hlad ce nauči robic* – donúti ťa; *Vecej hladu jak mjadu* – dobrôt vždy býva pomenej; *Od hladu pes psa zožar* – hlad naučí i zabíjať
hladni príd. HŠ **1.** hladný • *Hladni jak viľk (jak pes)* – veľmi; *Hladna jak minarska kura* žart. – nie je hladná; *Ňeveri siti hladnemu* – nepochopí ten, kto netrpí **2.** zried. dychtivý po niečom: *Barz je hladna takej chustki jak ja mam*
hladoš m expr. nenásytník
hladota ž ZŠ núdza, hlad: *Dakedi bula hladota*
hladovac nd hladovať: *Za vojni me i hladovaľi*
hladovo s spodst. JZŠ jedivo pre pastiera
hladučki príd. hladučký: *hladučka tvarečka*
hladzeňica, hladžeňica SZŠ ž nástroj na hladenie ľanu a konopí (trlica s dvoma žliabkami)
hlafka ž **1.** zdrob. expr. hlávka **2.** menšia vec podobná hlave: *Druhe konope maju hlafki; Mak še z hlafkoch vipuščal; hlafka cesneku; hlafki z kozaroch* • *To take male jak gomboškova hlafka* – veľmi malé
hlas m **1.** hlas: *Poznal ho po hlaše* • *Mal hlas jak dzvon* – mocný; *Un ňima hlasu* – nevie spievať; *Maš hlas jak stari harček* – nepríjemný **2.** melódia: *Ňeznam ten hlas* **3.** volebný hlas: *Kemu daš hlas?*
hlasek m zdrob. expr. hlások: *taki dzecki cenki hlasek*
hlaskac nd hladkať: *Hlaskal še po bruchu*
hlasni príd. hlasitý, hlučný
hlaśic še nd hlásiť sa
hlatki príd. **1.** hladký • *Hlatki jak ľad* – veľmi **2.** jemný: *hlatka muka*
hlatko prísl. hladko: *Idze hlatko jak po maśľe; na hlatko kresac*
hlava ž **1.** hlava • *Pokrucil s hlavu* – vyjadril nesúhlas; *Krucila s hlavu* – vyjadrovala počudovanie; *Hlava jak korcufka* – veľká; *Hlava jak pesc* – veľmi malá; *V hlave še mi muci* – mám závraty; *Ma v hlave* – je opitý; *Zveśil hlavu* – zosmutnel; *Ňeznam, dze mi hlava stoji* – mám veľa roboty; *Co ši na hlavu spadla?* – zbláznila si sa; *Pre mňe možeš i na hlave stavac* – je mi to jedno; *Mam teho dosc až prez hlavu* – veľmi veľa; *Un na to hlavu položi* – doplatí na to; *Aňi še mu vlas na hlave ňeskrivil* – nič sa mu nestalo; *Ja ci na hlave ňešedzim* – neprekážam ti; *Hlavu ci otkrucim* – dostaneš; *Bere sebe to do hlavi* – robí si starosti; *Už ma zavitu hlavu* – vydala sa; *Jednemu više hlavi, druhemu aňi po členki* – každý je na tom ináč; *Dam hlavu na to* – ručím; *Od hlavi po peti* – celý; *Naľalo še mu z hlavi do petoch; Pre glupu hlavu nohi cerpja* (o zábudlivom); *Preto me hlava ňeboľi* – nestarám sa o to; *Kebi mu hlavu vičeraľi, vipatral bi jak človek* – má nemožnú hlavu **2.** sídlo vedomia, pamäť, rozum, myseľ: *Ma slabu hlavu na učeňe*

• *Ma dobru (mudru) hlavu; Ta to hlava* – je chápavý; *Ma hlavu jak śito* – je zábudlivý; *Prehibnul sebe v hlave* – rozvážil si; *Lame sebe hlavu* – tuho rozmýšľa; *Ňeidze mu to do hlavi* – nemôže to pochopiť; *Viruc to sebe z hlavi* – prestaň na to mysliet'; *Ňezavracaj mi hlavu* – neotravuj; *Mam teho veľo na hlave; Šicko na mojej hlave; Na tvojej hlave ho ochabjam* – na starosti; *Vźal sebe to do hlavi* – zapamätal si to; *Poradził śe ze svoju hlavu* – porozmýšľal; *Z hlavi mi to viduje* – pozabudnem na to; *Zbic (zrucic) daco z hlavi* – zbaviť sa starostí; *Ňeschodzi mi to z hlavi* – stále na to myslím; *Toto mi hlavu prebija* – myslím na to; *Hlava mu od ňich ochladla* – má od nich pokoj **3.** vedúca osobnosť: *To ona hlava rodzini, ňe um* **4.** jednotlivec: *Na hlavu śe ušlo každemu po kiľe* **5.** vec podobná hlave: *kapusna hlava, kľincova hlava; hlava koľesa* • *hlava v posceľi* – miesto, kde kladie človek hlavu pri ležaní; *hadza (hača* JŠ) *hlava* – zviera vážka (Libellula); *baraňa hlava* – huba kučierka (Sparassis)

hlavač m **1.** expr. tvrdohlavý človek **2.** pejor. vysokopostavená osoba **3.** VŠ ryba hlaváč (Cottus) **4.** klinec s veľkou hlavou

hlavačka ž miest. SŠ **1.** žubrienka **2.** špendlík

hlavaľ m **1.** miest. človek s veľkou hlavou **2.** SZŠ žubrienka

hlavaň m SZŠ žubrienka

hlavati príd. tvrdohlavý

hlavečka ž zdrob. expr. **1.** hlavička **2.** hlávka ľanu

hlavenka ž zdrob. hlavienka: *Poprav hlavinki, naj eśče hori*

hlaveň ž hlaveň • *Taki rospaľeni jak hlaveň* – veľmi; *Śčarňeti jak hlaveň* – úplne čierny

hlaviboľeňe s ZŠ bolesti hlavy: *źeľe od hlaviboľeňa*

hlavičkar, hlavičňik ZŠ m kováč. nástroj na spájanie nitov

hlavizna ž mäso z hlavy ošípanej

hlavni príd. **1.** nov. hlavný: *hlavni prectaveni* **2.** rozhodujúci: *Ona tam mala hlavne slovo*

hlavňe príslov. nov. hlavne: *Hlavňe že je zdravi*

hlavovi príd. hlavový: *Hlavovo boľesci barz ňedobre*

hle cit. ZŠ hľa: *Hle, jaki fičur z ňeho!*

hliboč príd. neskl. SŠ expr. veľmi hlboký: *Ta to hliboč studňa*

hlibočava ž STRŠ hlboké miesto v rieke

hlibočavni, hlubočavni príd. STRŠ hlbokánsky

hlibočina ž ZŠ hlbočina

hlibočizni, hlubočizni STRŠ príd. hlbokánsky

hliboki, hľiboki miest. DŠ príd. hlboký: *hliboka voda*

hliboko, hľiboko miest. DŠ príslov. hlboko: *Hliboko oral*

hlipka ž hĺbka

hłobic nd **1.** upevňovať, utesňovať hlobením: *Hłobil zubi na hrabľoch* **2.** STRŠ hĺbiť jamu: *Hłobiľi dziru do źemi*

hłoh, hloch ZŠ, **glog** SŠ m ker hloh (Crataegus)

hlub m hlúb • *Zmarznul jak hlub* – veľmi; *Źeśiňeti jak hlub* – úplne modrý

hlube, blubje s hromad. DŠ hlúbie: *Hlube ostava pre statki*

hluchaň miest. m nedoslýchavý človek

hluchasti miest. DŠ, **hluchavi** miest. HŠ príd. nahluchlý

hluchi príd. **1.** hluchý • *Hluchi jak mur, jak koreň, jak pňak, jak harček, jak druček* – úplne hluchý; *Ked śi hluchi, lapaj muchi* – nepleť sa do reči; *Ked śi hlucha, nastav ucha* – dávaj pozor; *Hluchemu škoda do ucha hrac* (o zbytočnej robote) **2.** jalový: *hlucha pokriva* – rastlina hluchavka (Lamium)

hluchmaň, hluchmak SZŠ m hluchý človek

hluchnuc nd hluchnúť: *Ma svojo roki, začina hluchnuc*

hluchoš, hluchtoš SVŠ m expr. hluchý človek

hluchtak ZŠ, **hluštak** SŠ m pejor. hluchý človek

hlupi, glupi príd. **1.** hlúpy • *Hlupi jak talpa, jak noc, jak vul, jak baran, jak huś, jak ceľe, jak ofca, jak druk, jak but, jak ňeśčesce* – veľmi hlúpy; *Chto skupi, ta ňe glupi* – skúpy neriskuje; *Jak je stari, tak je glupi* – aj napriek veku je hlúpy; *Glupi choco kupi* – nevie si vybrať; *Dvojo glupe na śvece, ten, co dava a ten, co ňebere* – všetko treba s rozumom robiť; *Glupich ňetreba śac, sami śe rodza* – o hlúpych niet núdze

hlupocina, glupocina HŠ ž často v pl. hlúposť: *Ňechcel hlupocini sluchac*

hlupstvo, glupstvo HŠ s hlúposť: *Take hlupstva sebe viruc z hlavi*

hluptačava ž hromad. sprostač: *Taka hluptačava to ňerozmišľa*

hluptaček m zdrob. expr. hlupáčik

hluptačina ž pejor. hlupák

hluptak, gluptak HŠ m pejor. hlupák: *S hluptakem ňevidzeš na red*

hluptavi, gluptavi HŠ príd. prisprostastý: *Taki jak gluptavi*

hlušec m druh ľanu : *Hlušec, to taki meňši ľen*

hlušic nd expr. biť: *Spiti začal šicko na dvore hlušic*

hlušina ž JZŠ neúrodná zem: *Tam na veršku sama hlušina*

hluška[1] ž zast. týfus • *Tote dvojo jak hluška s koľeru* – nehodia sa k sebe; *Ľabdal jak na hlušku* – zle hovoril; *Bodaj ce hluška zadušila* (kliatba)

hluška[2] ž JŠ rastlina hluchavka (Lamium)

hľedac, hľadac miest. JŠ nd **1.** hľadať • *Hľeda to, co ňestracil* – zbytočne sa unúva; *V ľeśe hľeda, co ma na dvore* – nevie, čo má doma; *Ňemaš tu co hľedac* – nepatríš sem **2.** usilovať sa získať: *Hľeda robotu*

hľedac śe nd SŠ zried. domáhať sa svojho: *Oklamaľi nas, ta śe muśime dajzdzi hľedac*

hľina ž hlina: *Z hľini robiľi valki* • *Dakedi śe ze žultu hľinu požulcilo chižu* – so svetlejšou hlinou natreli hlinenú dlážku

hľinka ž **1.** hlinka (farbivo): *S hľinku śe biľiľi chiže* **2.** mazacia látka: *Zo śivu hľinku śe bečka zaľepi, ked cekňe*

hľinkovati príd. SVŠ hlinitý: *hľinkovata źem*

hľiňanka ž ZŠ hlinená dlážka

hľiňeni, hľiňani SŠ príd. hlinený: *hľiňeni harček*

hľiňica ž SZŠ hlinitá zem

hľiňik m SŠ hlinisko: *Z hľiňika braľi hľinu*

hľiňisko, hľinovisko SŠ s hlinisko

hľista p. chľista

hľiv m huba hliva (Peurotus): *Hľivi rośňu na starich bukoch*

hm cit. vyjadruje a) začudovanie: *Hm, ta ti tak!* b) premýšľanie: *Hm, ta to ňebarz dobre*

hmla p. molha

hmľisti príd. SŠ hmlistý: *hmľisti čas*

hmľisto príslov. SŠ hmlisto

hnac nd **1.** poháňať: *Jarek hnal mlin* • *Voda koľeso źeňe, paľenka jazik* – uvádza do činnosti **2.** vyháňať: *Už hnaľi kravi na poľe* **3.** súriť: *Pomali, ňemuśiš jich až tak hnac* **4.** uháňať: *Z briha s nami na sankoch ľem tak hnalo* **5.** kľúčiť: *Bandurki už źeňu* **6.** viesť (auto): *Ona hnala s motorem*

hnačka ž hnačka: *Dostal hnačku*

hnat m ZŠ zried. kosť: *V truňe už ľem same hnati buľi*

hnatek m SŠ kus suchého dreva: *Z hnatka śe robiľi śčipi*

hnoj DŠ, **hnuj** HŠ m **1.** hnoj • *Mokri bul jak hnuj* – celkom spotený; *Jest tam teho jak hnoja* – veľa; *Z hnoja śe zlato rodzi* – pohnojené dáva úžitok; *Hnuj śmerdzi, aľe chľib z ňeho pachňaci* – nepríjemná práca s hnojom je bohato odmenená; *Śviňa najľepše v hnoju śe čuje* – každému, čo mu patrí **2.** hnojisko: *Šicko povirucal na hnuj* **3.** špina: *Jaki hnuj tu maš, kukaj* **4.** hnis: *Z oberaňiska mu viceklo veľo hnoju*

hnojak, hnojar miest. m voz na vozenie hnoja

hnojarka ž STRŠ huba pečiarka (Agaricus)

hnojic nd hnojiť: *I s popeľom hnojiľi*

hnojisko s JŠ hnojisko

hnojivo s JŠ hnojivo

hnojňica ž **1.** SŠ vozová doska na vyvážanie hnoja **2.** SZŠ hnojovka

hnojňičak m SZŠ voz na vozenie hnoja

hnojuľka ž hnojovka

hnuc dk zried. hnúť: *Kravi ňemohľi s vozom aňi hnuc* • *Aňi hňi* ZŠ – nemožno pohnúť

hnuc śe dk **1.** pohnúť sa: *Aňi śe ňehňem stadzi* **2.** STRŠ expr. dotknúť sa: *Aňi śe ňehňem tej hľini*

hnuka p. dnuka[1]

hňeceni príd. hnetený: *hňecene kolače*

hňecuch m **1.** nočná mora: *V noci me hňecuch dušil* **2.** SŠ pejor. tučný človek: *Takeho hňecucha jak kebi z cesta uhňetľi*

hňed, hňetka[1] príslov. **1.** ihneď, v tej chvíli: *Ňech pridze hňetka* **2.** o chvíľu: *Počekaj, un hňet-*

ka pridze • Chto pošol het, ta ňepridze hňed – treba sa zmieriť so všetkým **3.** skoro: *Hňed z rana prišol*

hňedi príd. nov. hnedý: *hňedi oberkot*

hňedučka príslv. SŠ ihneď: *Hňedučka tam pri-l'ecel*

hňešejši, hňešeňši SŠ, **ňešejši** DŠ, **dňešejši** SZŠ príd. dnešný: *hňešejše novinki*

hňeška, hňeš zried., **ňeška, ňeš** DŠ, **dňeška, dňeš** SZŠ príslv. **1.** dneska: *Hňeška cepl'ejši jak fčera • Hňeš žiješ, jutre hňiješ* – nevedno, čo bude; *Hňeš-jutre zadžmuri oči* – onedlho zomrie; *Hňeš tidziň padalo* – pred týždňom; *Tak pametam jak hňeška* – živo si pamätám **2.** v súčasnosti: *Nejedl'i zme kave jak hňeš, hňeška každi pan*

hňetka[1] p. hňed

hňetka[2] část. takmer: *Tak to bulo hňetka každi dzeň*

hňic nd hniť: *Šicko nam hňije už na strome • Un už davno hňije v zemi* – už dávno zomrel

hňida ž hnida • *Take male jak hňida* – veľmi malé; *Zabil'i hňidu, odbil'i bidu* žart. – polepšili si

hňilka ž JVŠ odležaná mäkká hruška

hňil'ička ž miest. prezretá hruška

hňil'ina ž ZŠ hniloba

hňisc nd hniesť: *Cesto na kolače še hňece a na chl'ib miši*

hňiv m **1.** hnev: • *Hňiv brat zarmutku* – hnev plodí smútok **2.** nepriateľstvo: *Medzi ňima barz veľki hňiv • Chto hňiv šeje, ňepokuj koši* – následok hnevu je nepokoj; *Jaki ftaček, taki špiv, jaki sušid, taki hňiv* – hnev závisí od ľudí

hňivac še nd **1.** hnevať sa: *Ňehňivaj še, bo ja ňevinovata* **2.** byť s niekým v nepriateľskom vzťahu: *Ešči dohňeška še hňivaju*

hňivaci príd. nahnevaný: *Kus som bul i hňivaci*

hňivaco príslv. nahnevane: *Hňivaco na mňe kukal*

hňivňik m hnevník: *Ma veľo hňivňikoch*

hňizdo s **1.** hniezdo **2.** vyhĺbenina, do ktorej zapadá iné drevo: *hňizda na krokve*

ho, hou VŠ, **hoo-ho** cit. **1.** vyjadruje rozkaz, aby záprah zastavil **2.** vyjadruje nesúhlas, začudovanie: *Ho, ta dzebi ona ho tam puščila* **3.** SŠ vyjadruje ohlásenie sa na zavolanie: *Janku! Ho?* **4.** miest. ako súčasť zavolania na niekoho: *Jošku, ho! Marčo, hou, hibaj tutak!*

hobľanka ž SŠ ozdobná šnúrka na nohaviciach

hoča cit. povel pre záprah, aby sa pohol z miesta

hočebe, očebe cit. povel pre záprah, aby šiel doprava

Hodi pomn. vianočné obdobie • *Ked na Hodi o pulnoci vidno, ta pulne stodoli; Jasne Hodi, cmave stodoli* – pekné počasie na Vianoce veští dobrú úrodu

hodni príd. ZŠ, JŠ vianočný: *hodna Veľija, hodne švjatka*

hodovac nd DŠ chovať domáce zvieratá: *Hodoval tri koňe*

hodzen, hodna, hodno príd. byť schopný, môcť, vládať: *Ked budzem hodzen, ta pridzem; Jemu ňehodzen veric; Ona ňehodna dac temu radi • Ti tam ňehodna stanuc, dze ona napľuje* – nevyrovnáš sa jej; *Ňe tak, jak bi zme chceľi, ale jak zme hodňi* – len podľa možností

hodzina ž **1.** hodina: *Hodzinu naňho čekaľi • Šćešľivu hodzinu še narodzil* – je šťastný; *Odbila mu jeho hodzina* – je na zomretie; *Nocnu hodzinu prišol* – v noci; *Keľo hodzin? Keľo vladzem, teľo chodzim* (žart.) **2.** hodiny: *Hodzina zastala, treba ju nacahnuc • scenova hodzina* – nástenné hodiny

hodzinka ž **1.** expr. hodinka: *O hodzinku to budze hotove* **2.** hodinky: *hodzinka na ruku; hodzinka do kešeňi • rukova hodzinka* STRŠ – náramkové hodinky

hodziňar m hodinár

hoho cit. vyjadruje nesúhlas: *Hoho, to ňe tak*

hochmaňak, hofmaňčak, ochmaňčak m hofmanské kvapky

hochmaňski, ochmaňski, hofmaňski príd. v spoj. *hochmaňske kvapki* – éterový lieh

hoj cit. vyjadruje pohodu, veselosť • *Dze hraju, tam hoj, dze robja, tam joj* (o neochote pracovať)

hoja cit. **1.** v jarnej dievčenskej piesni: *Hoja, d'uňd'a, hoja...* **2.** p. heja-hoja

hojaci príd. hojivý: *hojaca masc*

hojda ž ZŠ druh ženskej blúzky

hojdanka ž závesná kolíska: *Poľova koliska mala taku hojdanku*

hojdečka ž SŠ det. kolíska: *Pujdzeš do hojdečki*

hojdečkac še nd det. kolísať sa

hojej cit. vyjadruje kladné citové vzrušenie: *Hojej, ešči maš času dosc še vidavac*

hojic nd JŠ zried. liečiť: *Mam dochtora, co me hoji*

hojic še nd hojiť sa: *Pomali še to hoji*

hojivi JŠ, SZŠ príd. hojivý: *hojiva masc*

hojni príd. veľmi štedrý: *Jaki hojni, jak bi rozdaval • Večera hojna, noc ňepokojna* – po bohatej večeri sa zle spí

hojno príslv. blahobytne: *Hojno sebe žije • Raz hojno, druhi raz hovno* – po hojnosti prichodí sa uskromniť

hojnovac nd nešetriť, plytvať: *Ked budzeš hojnovac, ta pridzeš o šicko*

hojojoj cit. vyjadruje silné citové vzrušenie: *Jak ja bula mala, hojojoj, ta to še aňi ňeda opisac*

hojta, hojta ne JŠ, **hejta** VŠ cit. povel pre kone, aby išli napravo

hojže cit. vyjadruje citové pohnutie • *Hojže, Bože, chto jak može* – všelijako sa ľudia trápia

hokerľik, okerľik ZŠ m kuchynská stolička bez operadla

holaski p. olaski

holdac, holtac JVŠ nd netesniť, byť voľný: *Ked topanki bivne, ta nohi v ňich holtaju*

holdomaš p. oldomaš

holejzňa ž SŠ stol. pologuľaté dláto

holi príd. **1.** holý: *Tam už ľem hola žim zostala* **2.** nahý: *Chodzi s holu hlavu • Čul še jak holi na ľadze* – zle **3.** biedny: *Pošol domu holi, bez haľera • Chto holi, teho hlava boľi* – je nespokojný; *Holi vzal bosu* – sú rovnaki; *Hola pola ju po zatku bije* – nemá nič **4.** nevybavený potrebným: *V dome mal hole sceni* – nezariadené; *holi vuz* – bez dosiek; *S holima rukami tam pošol* – bez daru; *pod holim ňebem* – bez strechy nad hlavou

holker m mur. hoblík na polkruhové formovanie steny (v rohoch)

holkerovac nd mur. hladiť omietku v rohoch miestnosti

holofojtoš m ľahtikár

holomraz m SŠ zried. holomráz

holoplatňik m expr. bedár

holorub m JZŠ zried. miesto po vyrúbanom lese

holota ž expr. **1.** hromad. bedač: *Tam ľem taka holota žije* **2.** bedár: *Taku holotu sebe vzal* **3.** hromad. deti: *Holota ľitala popod stoli*

holožvaj m SŠ pejor. darebák: *Holožvaj do roboti ňesuci*

holport m STRŠ polovica: *Rubaľi drevo do holportu a o zarobek še dzeľiľi*

holtok m kováč. druh nákovy na guľatenie a skúvanie materiálu

holub m holub: *Chova holube*

holubek m **1.** mláďa holuba **2.** expr. holub • *Žili sebe jak dva holupki* – pekne **3.** huba plávka (Russula)

holubi príd. holubací • *Za holube hovno robic ňebudze* – skoro zadarmo; *Ňetrime ho aňi za holube hovno* – nemá ho za nič

holubjar m chovateľ holubov

hoľaček m zdrob. expr. úbožiačik: *Taki hoľaček zostal prez rodičoch*

hoľak m expr. **1.** ZŠ nahý človek **2.** JŠ úbožiak: *Do hoľakoch, do džadoch mu kladľa*

hoľanga ž SŠ nezrelé ovocie

hoľe s holíča: *V hňizdze buľi hoľeta*

hoľender, holijander SŠ, **halundjer** JŠ m kerorgován (Syringa)

hoľerin m SŠ expr. obor: *Na takeho hoľerina še češko šije*

hoľic nd **1.** holiť **2.** odstraňovať srsť: *Zabitu šviňu hoľa*

hoľic še nd holiť sa: *Ňerad še hoľi*

hoľina ž ZŠ vypasená lúka: *Po ofcoch zostala ľem hoľina*

hoľiš m expr. holý človek

hoľučki, hoľučički príd. expr. holučký, holučičký

hoľutki príd. expr. holučičký: *Zostal hoľutki jak čik*

homba ž det. kolíska

hombac nd **1.** JŠ, ZŠ kolísať **2.** SŠ det. kolísať

hombac še nd **1.** JŠ kolísať sa: *Hombaľi še na hombalki* **2.** SŠ det. kolísať sa **3.** SZŠ expr. knísať sa: *Idze dzivjak, hombe še*

hombačka, hombalka ž ZŠ detská hojdačka
hombikac še nd JVŠ hojdať sa
hombikalka ž JVŠ detská hojdačka
homokoviti príd. JŠ pieskovitý: *homokovita žem*
homola ž zast. homoľa: *homola cukru*
hon m ZŠ časť poľa: *Maľi roľe v jednim hoňe*
honcovac še nd STRŠ expr. škriepiť sa
honem prísl. rýchlo • *Jednim honem ku ňemu ľita* – jednostaj
honor, hunor SŠ m česť, pocta: *To bul honor šedzec v peršej lajke* • *Ľepši chľib jak honor* – prednosť má hmatateľný zisk
honorni, hunorni SŠ príd. vážený, ctený
honuca p. onuca
honučar m SŠ pejor. zle oblečený človek
hoňic še nd mať čas párenia: *Psi še hoňa i koza še hoňi*
hop cit. **1.** naznačuje skok: *Skoč tu, no hop!* • *Ftedi povidz hop, jak preskočiš* – neteš sa predčasne; *Choc bida, ta hop* – aj v biede veselo; *Umartemu hrob a živemu hop* – každému, čo mu patrí **2.** vyjadruje upozornenie: *Hop, tu cośka ňeštimuje*
hopa cit. SŠ det. vyjadruje sadnutie al. padnutie
hopac, hopkac, hopečkac dk i nd det. sadnúť si, sedieť: *Hopaj sebe*
hopla cit. vyjadruje nežiaduci, neočakávaný pohyb (pád, udretie sa ap.)
hops cit. vyjadruje poskočenie
hops m expr. v spoj. *Je pod hopsem* – je podnapitý
hopsa, hopsasa, hapsarasa ZŠ cit. vyjadruje pobádanie na poskakovanie
hopsanda ž SZŠ expr. pobehlica
horcop m SŠ zlý človek
horč, horeč JŠ, **horič** SŠ ž horkosť: *Ta to horč tote ogurki*
horčava ž **1.** horkosť **2.** miest. niečo horké: *Vi taku horčavu pijece?*
horčina ž ZŠ horúčka: *Celo mal v horčiňe*
horčota ž STRŠ expr. horkosť: *Ňepi, bo to horčota*
hordar m STRŠ zast. nosič batožiny
hore I. prísl. **1.** navrchu: *Hore na slupe šedzel holub* • *Barz sebe hore ňeše; Trime sebe hore* – je pyšný **2.** nahor: *Dzeci povichodzili hore na pujd* • *Hore še češe* – dozadu **3.** na vyššom mieste: *Oňi bivaju tam hore na viśňim koncu* • *Chodzil hore-dolo* – bez cieľa; *Par korun hore-dolu* – nerozhoduje **II.** predl. hore: *Išľi śpivajuci hore valalom; Dim idze hore kominom* • *Až hore scenu še cahala od boľesci* – zvíjala sa; *Už je hore birdi* – horeznačky; *Šicko bulo hore nohami* – v neporiadku; *Hore koncem še trimaj* – nedaj sa
horebruch m STRŠ expr. nafúkanec
horec nd **1.** horieť • *U nas už davno ňehorelo* – nebol požiar; *Šak ňehori* – máme čas; *Robota mu pod rukami hori* – rýchlo pracuje; *Hori mu pod nohami* – hrozí mu nebezpečenstvo **2.** svietiť: *Dva lampi tam hora* **3.** červenať sa: *Horela mu cala tvar od haňbi*
horečni príd. ťažký: *Horečni život, ked človek chori* • *Mam ja pri ňim križu horečneho* – ťažký život; *Horečni ja bidak* – veľký
horečňe prísl. expr. bolestne, ťažko: *Horečňe zaplakal*
horekovac, horenkovac nd SŠ expr. **1.** žalostiť **2.** sťažovať sa: *Barz še na ňeho horenkuje*
horem prísl. ZŠ vrchom: *Horem pošľi*
horeznački prísl. horeznačky: *Spadla horeznački*
horič ž expr. veľmi horká tekutina: *Ta to horič tota kava*
horkasti, horkavi príd. trocha horký: *horkasta paľenka*
horki príd. **1.** horký • *To horke jak pelinek* – veľmi; **2.** žalostný: *Horki to život na službe* • *Horke selzi me zaľivaľi* – žalostne som plakala; *Popila ja pri ňim horki poľijki* – veľa som vytrpela; *Horke moje tri dňi* – ťažko sa mi žije **3.** v spoj. *horki koreň* – rastlina horec (Gentiana)
horkiže časť. SŠ zried. vyjadruje potvrdenie zápornej otázky: *Už ci ňežaľ? Horkiže ňe*
horknuc nd. horknúť: *Maslo už horkňe*
horko prísl. žalostne: *Horko zaplakala*
horko-češko prísl. veľmi ťažko: *Horko-češko ku sebe prišla*
horko-neľeko prísl. SŠ veľmi ťažko: *Horko-ňeľeko še na to zmohla*
horkosc ž miest. horkosť: *Dajaku horkosc čujem v tim*

horkota ž horkosť: *Taku horkotu ja ňepijem*
horňista m ZŠ voj. trubáč
horovac nd SZŠ odhadzovať: *Idzem horovac śňeh*
horšic še nd zried. zhoršovať sa
hortenzija ž rastlina hortenzia (Hydrangea)
horuci príd. **1.** horúci • *Mňe v horucej vodze kupaľi* – som chytrá **2.** rozpálený: *Horuca bľacha peče* • *Horuci jak oheň* – veľmi
horuco prísl. horúco • *Horuco jak v pekľe* – veľmi
horuč ž STRŠ zried. horúčava: *Horuč bula veľka*
horučava ž horúčava
horučina ž JŠ horúčosť
horučka ž horúčava: *Horučka me obľala od strachu*
horučosc ž horúčava: *Plano v horučosci robic*
hosc[1] m hosť: *Prišľi hosce* • *Raz do roka i hosc dobri* – zriedkavý hosť je vítaný; *Veľo hoscoch, hotova bida (prazna špajza)* – je nákladné; *Hosc do domu, maslo do špajzu; Jaki hosc, taka radosc* – nie každý hosť je vítaný; *Raňši hosc ňedluho trime* – ranný dážď netrvá dlho; *Dze straka rapoce, tam hosc pri ploce* – príde novina
hosc[2] p. osc
hoscec, hostec, ZŠ m reuma: *Nohi ho lamja, ma hoscec* • *Bodaj ce hoscec polamal* (kliatba)
hoscina ž **1.** hostina • *Dobre hoscinu trimac v posce* – vyjde lacno **2.** miest. (u evanjelikov) výročie posvätenia chrámu
hosciňar m účastník hostiny
hoscovi príd. ZŠ v spoj. *hoscovo źeľe* – rastlina nadutica (Cucubalus)
hoscoviti príd. JŠ v spoj. *hoscovite źeľe: Na śvjerbotu še chasnovalo hoscovite źeľe*
hostija, hoštija miest. ž **1.** hostia (obradná oblátka) **2.** VŠ oblátka (vianočná)
hotovac nd variť: *Žena hotuje obid*
hotove s spodst. **1.** hotovosť: *Kupil to za hotove* **2.** niečo získané bez vlastnej práce: *Išol tam už jak na hotove*
hotovi príd. **1.** hotový • *U gdovi chľib hotovi* – všetko je nadobudnuté **2.** naozajstný: *Šak to hotove ňeščesce, ked ce frajir zochabi* **3.** mŕtvy: *Už je hotovi, už po ňim* **4.** pripravený: *Gdova do vidaja hotova*
hotovic nd chystať: *Išľi do ľesa drevo hotovic*
hotovo cit. vyjadruje zakončenie niečoho: *Hotovo, možeme isc*
hotufka ž ZŠ hotovosť: *Brat jej hotufku vicaloval*
hoťa m det. kôň
hovedo s **1.** hovädo • *Robi jak toto hovedo* – veľa; *Ona taka krem duši jak hovedo* – surová **2.** pejor. surový človek (ako nadávka)
hovedzina ž nov. hovädzina
hovno, huvno SŠ, **guvno** zast. s **1.** hovno: *Budze mac śčesce, bo stanul do hovna* **2.** expr. niekto al. niečo bezvýznamné • *spratac hovno z drahi* pejor. – oženiť sa s niekým
hovno část. vulg. vyjadruje silné popieranie: *Hovno dostaňeš*
hovňar m pejor. bedár
hovňašek m zast. pejor. bedár
hovorak m zried. nevýchodniar: *Mi hutoraci, ňe hovoraci*
hrab m strom hrab (Carpinus)
hrabac nd hrabať: *hrabac šeno; Akurat nastalo hrabaňe*
hrabačka ž miest. hrabanie
hrabe, hrabje JŠ, **hrabľe** miest. pomn. hrable
hrabelki, hrapki[1] pomn. expr. hrabličky • *Veľkemu hrabje, malemu hrapki*
hrabina ž ZŠ hromad. hrabový les
hrabisko, hrabľisko miest. SŠ s hrablisko
hrac[1] nd **1.** hrať: *Hraľi karti* **2.** hrať na niečom: *Hral na huśľoch* • *Chto še zna śmjac, temu treba hrac* – kto to vie oceniť; *Aňi mu hrac bulo, aňi śpivac* – nevedel, čo robiť; *Jak hraju, tak tancuj* – prispôsob sa; *Už zna, jaku hraju* – o čo ide **3.** účinkovať v divadelnej hre
hrac[2] nd **1.** hriať: *Slonko už mocno hreje* **2.** ohrievať: *Hrala vodu na praňe*
hrad m ľadovec: *Hrad vitrepal zarna*
hradzeľ, hradeľ SZŠ, **grandzeľ, grandzoľ** SŠ m hriadeľ
hradzic nd hradiť, ohradzovať: *Hradzi plot* • *Ňigdzi ňehradza plot s kolačami* – všade sa musí robiť
hradzinka DŠ, **hradzanka** VŠ ž ohrada v maštali pre teľa
hrach m **1.** hrach (rastlina a jej plod) • *seldzi*

jak hrachi – veľké; *Taka sucha, jak kebi hrach na ňej (ďabľi) mlaciľi* – je veľmi chudá; *Jak kebi hrach na scenu šmaral* – všetky rady sú zbytočné; *Tak še ma jak hrach pri draže* – veľmi zle **2.** hrach (jedlo)

hrachovi príd. bodkovaný (o látke)

hrachovina ž hrachová vňať • *Jak kebi še po hrachoviňe poval'al* (o kučeravom človeku)

hramoździna p. ramuździe

hraňčic, raňčic VŠ nd hriančiť

hraňica ž **1.** hranica **2.** JŠ medzný kameň

hrapčak m ZŠ huba kozák hrabový (Leccinium griseum)

hrapčeni, hrapčani SŠ príd. v spoj. *hrapčena kosa* – obilná kosa s pridaným zariadením

hrapki[2] pomn. **1.** pridané zariadenie na obilnej kose: *kosa s hrapkami* **2.** ZŠ zast. druh trestu: *Šandare ho vzaľi na hrapki, ta še priznal*

hrašek m obyčaj. v pl. okrúhla väčšia bodka na látke: *štof s hraškami*

hrašina ž ZŠ hrachovina

hraškati ZŠ, **hraškasti** miest. príd. posiaty väčšími bodkami (o látke): *hraškata bľuska*

hraškovi príd. hráškovozelený: *hraškova chustka*

hrate s spodst. ZŠ zohriata pálenka s prísadami

hrati príd. zohriaty: *hrata paľenka*

hratka JŠ, **hretka** SŠ ž zdrob. záhonček

hratki, hretki SŠ pomn. konštrukcia brán (na kyprenie pôdy): *Do hretkoch še nabiju braňiki*

hražac, rażac SŠ nd ráňať: *Dzeci hražaju jabluka*

hrebac[1] nd hrabať (o zvierati) • *Aňi kura nadarmo ňehrebe* – zadarmo nič nečakajme

hrebac[2] nd JŠ pochovávať

hrebenek m zdrob. hrebienok: *Vo vlasoch mala hrebenek*

hrebeň m **1.** hrebeň **2.** výrastok na hlave vtákov **3.** časť strechy: *Verch dachu še vola hrebeň* **4.** v spoj. *hadzi hrebeň* STRŠ – rastlina paprať (Dryopteris)

hreblo s SŠ česadlo na dobytok

hrebľica ž SVŠ česadlo na dobytok

hreda[1] ž hrada: *Popod tragare išla hreda* • *mešterna hreda* – hlavná

hreda[2] ž záhon: *Do hredi še šeje petruška, marchev*

hrich m **1.** hriech • *To od Boha hrich* – veľký; *Stare hrichi ňespominaj, nove ňerob* – polepši sa; *Idz do hricha* – choď preč; *Ten hrich šicek na tebe padňe* – odpykáš si to; *To bi aňi hrich ňevidumal* – nikto **2.** nepríjemnosť: *Jakiśka tam medzi ňima hrich, peklo* **3.** čert: *Ki hrich ho tu dovľik*

hrisc, hrizac miest. ZŠ nd **1.** hrýzť • *Už žem hriže* – je pochovaný **2.** tlačiť, omíňať: *Nove topanki me hriża* **3.** expr. trápiť: *Ňehriž me už teľo*

hrisc še nd expr. **1.** trápiť sa: *S dzecami še treba hrisc* **2.** vadiť sa • *Hriżu še jak psi* – neznášajú sa

hrisko s nov. ihrisko

hrišic, hrešic okraj. nd hrešiť, kliať

hriška, riška VŠ ž nezorané miesto na pooranej roli

hrišni príd. **1.** hriešny: *hrišni človek; hrišna duša* **2.** úbohý: *Ňič me ňeceši na tim hrišnim švece* • *Na moju hrišnu dušu* (zaverenie sa)

hriva ž hriva

hrizoba, hrizota ž hryzovisko: *Hrizoba človeku škodzi; S dzecami to veľka hrizota*

hrizovisko, hriżovisko SZŠ s hryzovisko

hriżaci príd. v spoj. *hriżaca diňa* – melón

hriźňa SŠ, **hriżeň** ZŠ ž hnačkové ochorenie

hrob m hrob • *V hrobe veľo hrichi zatajene* – všeličo nevyšlo najavo; *U ňeho to jak v hrobe* – je utajené; *Už je s jednu nohu v hrobe* – skoro zomrie; *Do hrobu hľiboko, do ňeba daľeko* – ešte sa potrápime; *Život ňejednaki, hrob jednaki* – smrť čaká na každého; *Do jari daľeko, do hrobu bľisko* – nevedno, či dožijeme jari; *Novi rok, do hrobu krok; Co dzeň, to bľiše ku hrobu* – stále sme bližšie k smrti; *Na koncu každeho života hrob* – každý zomrie

hrobar, hrobal miest. STRŠ, **grubar** SŠ m hrobár • *Hrobar ňe sebe jamu kope* – závisíme od iných ľudí

hrobaric nd ZŠ byť hrobárom

hrobľa HŠ, **hrobeľ** DŠ, **grobľa** SŠ ž jama na zemiaky

hrobuťka ž ZŠ druh drobných hrušiek: *Hrobuťki rośňu na cintiroch*

hromada ž **1.** ZŠ stádo **2.** SŠ zast. schôdzka predstavenstva obce

hromatka ž **1.** útvar (10 až 18) snopov obilia na roli **2.** STRŠ hŕba kamenia na poli

hromňica, hromňička ž sviečka posvätená na Hromnice (chrániaca pred hromom)

hromňični príd. hromničný v spoj. *hromňična švička; Hromničnej Pani Mariji* (sviatok)

hromobice s STRŠ zried. hrmavica

hroźenko[1], **hroźenka** p. roženka

hroźenko[2] s SŠ v spoj. *ptače hroźenko* – rastlina čučoriedka i jej plod

hroźic nd hroziť, zahrážať sa: *Hroźil na mňe s paľicu*

hroźno s zried. hrozno

hruba ž spodst. tehotná žena

hrubavi príd. mierne prekračujúci požadovanú hrúbku

hrubenki príd. SŠ dosť hrubý: *Take kradenke a hrubenke*

hrubi príd. **1.** hrubý • *hruba kiška* – hrubé črevo; *hruba noha* ZŠ, *hrube celo* miest. – stehno; *Hrupša je jak dluša* – je malá a tučná; *Každi patri, dze hrupši koňec* – kde je výhodnejšie **2.** na hrubo spracovaný: *hrube platno; hruba muka* **3.** spodný: *hrubi hlas* **4.** v spoj. *hrubi janek* SŠ – muškát

hrubijanek, hrubijanko m SŠ rastlina muškát (Pelargonium)

hrubizni, hrubezni, hrubuźni SŠ príd. hrubizný

hrubo príd. hrubo: *Hrubo sebe namascil chľeba*

hrubočavni SVŠ, **hrubočizni** DŠ, **hrubočižni** SZŠ, **hrubośňavi** STRŠ, VŠ príd. hrubočizný

hruda ž hruda (zeme, snehu): *Na roľi rozbijaľi hrudi* • *Vicahuje še jak žaba na hrudze* – veľmi; *Šimona, Judi, spodzivaj še śnihovej hrudi* – možno očakávať sneh (30. 10.)

hrudzanka, hrudzarka ž JŠ, ZŠ **1.** nádoba na formovanie hrudiek syra **2.** kus plátna na ociedzanie tvarohu al. syra

hrunek m ZŠ prerušená brázda

hrupka ž hrúbka: *hrupka deski*

hruśčanka SŠ, **hrušanka** ZŠ ž omáčka z rozvarených sušených hrušiek

hrušečka ž zdrob. **1.** hruštička **2.** malá žiarovka

hruška ž **1.** hruška (strom): *Treba virubac totu suchu hrušku* **2.** hruška (plod) • *Prebira jak v zhňitich hruškoch* – veľa preberá **3.** žiarovka

hrušovňik, hruščovňik m SŠ pagáč s hruškovou plnkou

hrutka ž **1.** zdrob. hrudka **2.** ZŠ veľkonočné jedlo z vajíčok rozšľahaných v mlieku

hruźdže s hromad. JZŠ raždie: *Popriktival ho zos hruźdžem*

hružac še, hrużac še SŠ, **hružic še** nd **1.** SŠ vrždať: *Śňih še hruża pod nohami* **2.** STRŠ vŕzgať: *Ňenamascene koľeso še hruża*

huba ž **1.** huba • *Jak kebi šaľene hubi pojedla* – akoby sa zbláznila; *Peter hubi šeje* – okolo sviatku sv. Petra (29. 6.) rastú huby **2.** plesňová choroba dreva: *Huba še lapila do diľoch*

hubeľ, hobeľ JŠ, **hibeľ** SŠ m **1.** hobeľ **2.** ZŠ nástroj na uhládzanie malty **3.** nože na kapustu: *Kapusta še kruža na hubľu*

huben m SŠ mur. hladidlo na omietku

hubľac, hubľovac, hobľac, hobľovac JŠ, **hibľovac** SŠ nd **1.** hobľovať **2.** rezať kapustu

hubľik, hobľik JŠ, **hibľik** SŠ m **1.** hoblík **2.** nástroj na rezanie zeleniny

hubľovini JŠ, **hubľini** JŠ, ZŠ pomn. stružliny

huckac nd **1.** dráždiť: *Huckal psa na ňich* **2.** expr. štvať proti niekomu **3.** expr. podnecovať: *Huckaľi ho do teho žeňeňa*

huč, a huč cit. na odháňanie husí; *huč ha* STRŠ

hučar m SŠ expr. ničiteľ: *Taki hučar šicko pohučari*

hučara ž SŠ expr. ničiteľka

hučaric nd SŠ expr. ničiť

hučec nd **1.** hučať, húkať: *gater huči; sova huči* • *Každi śpival, ľem tak hučelo* – sa ozývalo **2.** expr. nahovárať: *Možeš ti do ňeho hučec, un ľem furt svojo*

hučka ž STRŠ čiapka s brmbolcom

hučni príd. ZŠ hlučný: *hučna mašina*

hučno príd. ZŠ hlučno: *Hučno še dohvarala*

hudac nd det. hrať na hudobnom nástroji

hudak m muzikant: *Tancovaľi pri hudakoch*

hudľac nd ZŠ expr. pre zábavu váľkom štekliť dievčatá
hudri pomn. ZŠ staré obnosené šatstvo
hudzic p. udzic
huf m veľké množstvo: *Lastufki śe zľetovali do jedneho hufu*
hufčec nd brechať: *Co ten pes teľo hufči*
huhnavi VŠ, **huvnavi** SŠ prid. huhňavý
huhňec, gugňec ZŠ nd expr. huhňať: *Ľem huhňi, co mu ňič ňerozumec; Už zaś gugňi, bo śe prechladzil*
hujukac nd SŠ expr. vrieskať: *Furt hujuka kolo chiži*
huk[1] m hukot: *Nastal huk medzi ľudzami*
huk[2] m **1.** ZŠ sexuálna túžba (najmä u zvierat): *Huk pridze na śviňu* **2.** STRŠ expr. nespratník: *Ti dzivi huku!*
huk[3] m SŠ zast. druh dreveného pluha
huk cit. vyjadruje zvuk pri prudkom pohybe, udretí: *A un huk za ňima; Huk ho po hlave s paľicu*
hukac nd STRŠ expr. hulákať
hukac śe nd párit' sa: *Śviňa śe huka*
huknuc dk expr. **1.** udrieť: *Huknul ho po hlave* **2.** neos. padnúť: *Huklo s ňim do blata* **3.** neos. vzbĺknuť: *Huklo, ked švabľik ruceľi do ľemu*
huľa ž ZŠ **1.** hruda, guľa: *huľa sira; Huľa hľini śe zrobila* • *Dzecko ceške jak huľa* – veľmi ťažké **2.** hromada: *huľa baboch* **2.** hrča (na tele)
huľac nd SŠ expr. tancovať
huľac śe nd SŠ **1.** babušiť sa: *Ňehuľaj śe tak* **2.** JŠ váľať sa v snehu
huľak m **1.** SVŠ tanečná zábava **2.** ZŠ snehuliak
huľečka ž zdrob. expr. hrudka: *huľečka masla*
huľka ž **1.** zemiaková guľka: *Huľki śe s mascu poľaľi* **2.** malá hrudka masla, tvarohu
huľkac nd STRŠ bublať: *Voda už huľka*
huľtac śe nd babušiť sa
huľtačisko m zvel. expr. nemotorný človek
huľtak, huľt m expr. neupravený, zle oblečený človek
humkac nd hmkať: *Co teľo humkaš*
humno s holohumnica: *Mlacilo śe na humňe s cepami*
huncucki prid. huncútsky: *huncucki narod*
huncuctvo s huncútstvo: *Do roboti je slaba, ale na huncuctvo ju jest* • *Ľem huncuctvo ma v hlave* – myslí len na šibalstvá
huncut, huncvut SŠ m huncút • *To huncut od kosci* – veľký
hundrec, hundrac nd expr. hundrať • *Hundre sebe popod nos* – pre seba
hundri pomn. JŠ expr. šaty, odev
huňa ž vrchný kabát zo súkna: *Pastire maľi huňu* • *Panove pošľi, huňa vihrala* – ľud ostal
huňanka ž JŠ vlnená deka
huňečka ž zdrob. krátky ženský kabátik
hupka ž **1.** zdrob. hubka **2.** zast. práchno ku kresadlu na zapaľovanie **3.** špongia **4.** JŠ v spoj. *kurjaca hupka* – huba prášnica (Lycoperdon)
hura ž vrch, kopec: *U nas ľem same huri* • *Visoki jak ľevocka hura* – veľmi vysoký; *Stavja huru na huru* – škriepi sa; *Hura s huru śe ňezejdze, ale človek s človekom hej* – naisto sa ešte uvidíme
huňka ž krátky ženský kabát
hurčak m ZŠ expr. hrmotné auto
hurčali pomn. VŠ ručné sánky na drevo
hurčec nd **1.** hrmotať: *Ale hurči ten motor* **2.** expr. škŕkať: *Hurči mi po bruchu, bo som lačni* **3.** grúliť: *Śviňa hurči, je lačna* **4.** kŕkať: *žabi hurča* **5.** hrkútať
hurdi-burdi **I.** cit. ZŠ vyjadruje hrkotanie: *Nastal hurkot, hurdi-burdi* **II.** prísl. expr. narýchlo: *Hňeśka šicko ľem hurdi-burdi*
hurk m expr. krik: *Taki hurk śe zrobil*
hurk cit. vyjadruje rýchly pohyb, skok: *Vźal hurk prez šicko*
hur-burk cit. STRŠ vyjadruje lomoz, hluk
hurka[1] ž **1.** zdrob. expr. vršok • *Dze idzeš? Na dzikovu hurku* (podráždená odpoveď na neprimeranú otázku, t. j. namiesto *daľek idzeš*) **2.** VŠ cintorín
hurka[2] ž jaternica: *Nadzivaľi hurki* • *Z jeľeňa skurka, zo śviňi hurka* – všetko po poriadku; *Z brezovej skurki narobi hurki* (o bedárovi)
hurkac[1] nd SŠ mliet' na žarnove: *hurkana muka*
hurkac[2], **hurkotac** nd ZŠ hrkútať: *holub hurka*
hurkač m SŠ žarnov
hurkaňik m chlieb z múky umletej v žarnove
hurkaňina ž múka umletá v žarnove

hurknuc dk expr. odrazu sa vrhnúť: *Ľudze naraz hurkľi dovnuka*
hurkotac, hurkutac nd **1.** VŠ hrkútať: *Holub hurkuta* **2.** STRŠ bľabotať: *Male dzecko tak sebe hurkota* **3.** ZŠ mliet' na žarnove
hurkovina ž ZŠ plnka do jaterníc
hurma ž SZŠ hrmot: *Zrobiľi hurmu, krik*
hurňak m JŠ, ZŠ homiak: *Hurňak ňema fajnovi spusob* • *Taki hurňak z huroch* – neohrabanec
husa, husa; husa na, husa na cit. na privolávanie husí
husar[1], **husak** SZŠ m gunár
husar[2] m zast. husár: *Muj služil u husaroch*
husarski prid. v spoj. *Vibiti jak husarski kuň* – je prefíkaný; *Tak sebe izde jak husarksi kuň* – pyšne
huska ž zdrob. expr. malá hus
husnuc nd hustnúť: *Ľekvar mi ňechce husnuc*
husoše pomn. STRŠ sorta skorých veľkých sliviek modrej farby
huste s spodst. husté, nie tekuté jedivo: *Dach to rad ľem huste*
husti prid. **1.** hustý: *husta poľifka* **2.** tesne vedľa seba sa vyskytujúci: *huste vlasi* **3.** zried. preplnený: *Žaludek mam husti, boľi me*
husto prísl. tesne vedľa seba: *Husto poschodzilo, treba pľec* • *Dze husto, tam ňe pusto* – je dostatok
huś ž hus • *Bodaj ce huś kopla* (žart. prejav nevôle); *Ja s tebu huśi ňepasla* – nie si mi roveň; *Poskubuje śe jak huś po diźdžu* – je nervózny; *Hlupi jak huś* – veľmi; *Taki jak dziva huś* – neokrôchaný
huśa-huśa cit. na privolávanie husí
huśac śe nd SŠ hojdať sa
huśaci prid. husací v spoj. *huśaca koliska* SŠ – hojdačka
huśačka ž SŠ husací trus
huśanka ž SŠ hojdačka
huśar, husar[3] SZŠ m husiar
huśata[1], **huśatka**[1] pomn. kôpky pokoseného obilia: *Odbiračka odbira za košačom huśata a z ňich śe robja snopi: Kośi śe na huśata*
huśata[2], **huśatka**[2] pomn. SŠ rastlina a) podbeľ (Tussilago), b) prvosienka (Primula)
huśč ž JŠ húština: *Prez tu huśč ňeprejdzeme*
huśčina, huśčavina ž húština
huśe, huśatko s húsa
huśecina ž husacina: *pečena huśecina*
huśelki pomn. zdrob. expr. husličky: *Na huśelkoch tam škvirčeľi*
huśeňica ž **1.** húsenica **2.** ZŠ krívačka: *Krava ma huśeňicu*
huśi prid. husí: *huśe vajco; huśi šmaľec, huśe skridlo* • *huśe celo* – zimomriavky; *huśe labi* – druh cestoviny; *huśe kvitky* SŠ – rastlina podbeľ (Tussilago); *huśa noha* ZŠ – rastlina alchemilka (Alchemilla)
huśľar m STRŠ huslista: *Primaš bul huśľar*
huśľe pomn. husle
huštak m zast. trhovisko na námestí
hutek m SŠ **1.** meno vtáka (Upupa?) **2.** expr. nadávka človeku: *Ti hutku śmerdzaci*
hutka ž chýr: *Idze hutka, že śe obešil*
hutorak m východniar: *Nas volaju že hutoraci, bo hutorime*
hutoric, utoric HŠ nd hovoriť: *Ľudze veľo hutora, co ňepravda* • *Možeš ti mu tam hutoric* – je zbytočné; *Veľo hutori, a ňič ňepovi* – sú to zbytočné reči; *Hutori ľem tak prez zubi* – neochotne; *Baba hutorela, a chlop kosu kľepal* – reči sa hovoria
huvak, hufčak m det. pes
huvnotac nd huhňať, fuňať: *Ňehuvnotaj teľo*
huzdzic śe nd SŠ expr. mrviť sa: *Ňeśpi, ľem śe huzdzi*
huźer p. uźer
hužev ž **1.** húžva: *S hužvami privjazuju dreva, ked buduju chižu* **2.** spojovacie zariadenie; výplnkový materiál: *Hužvi zo smrečkoch śe napchalo medži škari budovaneho domu*
hužvac nd krčiť, krkvať
hužvati prid. SZŠ svalnatí: *hužvati chlop*
hvara ž DŠ reč: *Vi mace inakšu hvaru jak mi* • *Aňi hvari, aňi pari* (o málovravnom človeku)
hvarec, hvaric DŠ nd hovoriť • *Ňe šicko pravda, co ľudze hvara* – veľa sa toho nahovorí; *Do śveta hvariš* – zle
hvarilka ž JŠ žart. výrečná žena: *Hvarilka zna hvaric, ale ňezna varic*
hvas p. vlas
hvizda ž **1.** hviezda • *Vidzel šicke hvizdi na*

ňebe, ked jednu dostal – zaiskrilo sa mu v očiach; *Teľo jak hvizdoch na ňebe* – veľa **2.** biele čelo kravy

hvizdac nd **1.** hvízdať: *Zna na paľcoch hvizdac* **2.** hvižďať: *Kuľki nam kolo hlavi hvizdaľi*

hvizdajuci príslv. hvízdajúc: *Išol sebe hvizdajuci*

hvizdečka, hvjezdička JŠ ž expr. hviezdička

hvíždžak m meno hada (?)

hvíždžec nd hvižďať: *Viter hvíždži; Kameň v ľufce hvíždži*

hvozdz[1], **chvozd** SZŠ, **gvuzdz** SŠ m klinec: *Pribil to s hvozdzom*

hvozdz[2] m JŠ zried. obyč. v pl. rastlina klinček (Dianthus)

hvozdzik[1], **chvozdzik**[1] SZŠ, **gvuzdzik** SŠ m klinček

hvozdzik[2], **chvozdzik**[2] SZŠ, **hvozdzich** ZŠ, **hvojdžik** SŠ, **hvoździk, gvuzdzik** SŠ m obyč. v pl. rastlina klinček (Dianthus)

CH

chabdza p. habdza

chabza; chabzovi p. habza; habzovi

chabzufka; chabźina p. habzufka; habźina

chachar m expr. slabý človek

chajda ž SŠ expr. starý ošarpaný dom

chalovac nd používaním drať, ničiť (np. topánky)

chalp m ZŠ hrča (v dreve)

chaľec m ničiteľ: *Chaľcovi ňič dluši ňevitrime*

chaľec nd **1.** tratiť sa, miznúť: *Šicko tu jakośka chaľeje* **2.** neujímať sa, odumierať: *Stromi mi chaľeju*

cham m ZŠ expr. nevychovanec

chamajda ž expr. potvora (ako nadávka)

chap, chaps cit. vyjadruje náhle chmatnutie, chmat: *Pes me chap za nohu*

chapac nd chápať: *Un doraz šicko chape*

chapavi príd. chápavý: *chapavi chlapec*

chapkac nd expr. mať záujem, brať: *Ona paradňica, ale paropci ju ňebarz chapkaju*

chapnuc dk expr. chytiť, chmatnúť • *Chto chapňe, ta ma* – kto je šikovný; *Ľem tak chapnul jak pes* – rýchlo chmatol

charcica p. kercica

charčak m ZŠ kto chrápe (v spánku)

charčec nd **1.** chrčať: *Na perśoch mi cośka charči* **2.** chrápať

charčica p. kercica

charchľic nd ZŠ kašľať

charcholak m ZŠ chrobák ucholak (Forticula)

charkac nd odkašľávať: *Charka s kervju*

charkľovini pomn. chrchle

chasen, chaśen SVŠ m osoh: *Ňima z teho veľo chasnu* • *Teľo chasnu ňezrobil, keľo škodi* – zle pracoval; *Škoda na chasen ňevidze* – škoda je vždy len škoda; *Veľo reči, malo chasnu* – treba robiť, nie iba hovoriť

chasnovac nd **1.** používať, mať: *Veľo roki totu roľu chasnoval* **2.** užívať: *Totu vodu i na pice chasnovaľi; Chasnovaľi bapske ľiki* **3.** osožiť: *Ňebarz mu to chasnovalo*

chasnoviti JŠ, **chasnovľivi** SŠ príd. užitočný: *Ofca je jeden chasnoviti džvir*

chazajka p. kažajka

chcec, scec miest. JZŠ nd **1.** chcieť: *Co śi chcela, to maš* • *Co chceš ode mňe?* – čo si praješ; *Un ci chce na dobre* – chce ti pomôcť; *Jakeho me chceš, takeho me maš* – som ti po vôli; *Doma jak chceš, u ľudzi jak oňi chcu* – treba sa prispôsobiť **2.** hodlať (v spoj. s neurčitkom významového slovesa): *Chce isc do mesta; Chceľi ju vidac za pana* • *Ći chcel, či ňechcel, mušel isc* – aj proti svojej vôli; *Brechal jak, ňechcem utoric* – radšej nepoviem

chcec śe nd i neos. chcieť sa: *Chce śe mi pic; Hňeśka śe mi ňechce ňičeho* • *Ňechce śe mi žic* – som zúfalý; *Kemu śe chce, ta može* – treba len chcieť

chcec-ňechcec VŠ, **chcel-ňechcel, chcaci-ňechcaci** SŠ príslv. chtiac-nechtiac

chceli príd. ZŠ chytrý

chcelosc ž ochota: *Ma chcelosc do učeňa*

chceľivi príd. SŠ ochotný: *Un chceľivi, ale ona zuchvala*

chenc ž SŠ vôľa, chuť v spoj. *Ňima chenci do roboti; Ňima ku ňemu chenc*

chercica p. kercica

chiba ž **1.** chyba: *Na šickim ľem chibi nachodzi* **2.** omyl: *Stala śe chiba* **3.** nedostatok: *Ma jednu chibu, že sebe rad vipije* **4.** krivda: *Jaku maš z ňeho chibu, šak ći šicko porobi*

chibaľ, chiba ZŠ čast. **1.** iba (ak): *Chibaľ ze fšami mu zaplaci; Pridzem, chiba že bi padalo* **2.** ZŠ možno, azda: *To už pejc roki temu, chiba už vecej* • *Chtośka me spomina, chibaľ harček spod komina* (žart.) – nikto

chibec, chibovac nd **1.** chýbať, nemať: *Ta co mu chibi, šak šicko ma; Ešči mu chibuju pejc koruni* • *Ľem ftače mľiko mu chibi* – nič mu nechýba **2.** byť chorý: *Daco mu chibi, bo išol do dochtora* **3.** byť neprítomný: *Cali tidzeň chibovala vov školeľe*

chibečka ž zdrob. chybička

chibic nd ZŠ zried. **1.** chýbať: *Co mu chibi, že plače* **2.** byť chybný: *Chibi v rozume*

chibni príd. zdravotne postihnutý: *Cośka chibni je na nohu; Ma chibne oči*

chicic dk **1.** chytiť • *Chicil rozum do harsci* – múdro sa rozhodol **2.** prilipnúť: *Ňechce chicic tota farba*

chicic śe dk **1.** chytiť sa • *Chicil śe za hlavu* – bol prekvapený **2.** dať sa do niečoho: *Ňerozmišľaj, ale chic śe a zrub* • *Ňezna śe čeho chicic* – ako začať

chichľac nd expr. nešikovne rezať: *Ľem tak chcichľal s tu pilku*

chij-ha cit. vyjadruje prekvapenie: *Chij-ha, jak śe vicahnul*

chilkem príslv. SŠ rýchlo v spoj. *Chilkem ľeci jak na zahibeľ*

chiľac śe nd zohýbať sa: *Dochtor mi zakazal chiľac śe*

chiľajuci príslv. chyliačky: *Tak prišol chiľajuci*

chir m chýr: *Dobri chir idze o ňim* • *Dobri chir za chotar, plani za dva* – zlé sa viac šíri; *Ňebulo aňi chiru o tim* – nevedelo sa; *Aňi chiru, aňi slichu o ňim* – ani stopy; *To od chiru harde* – je veľmi pekné; *Ňevidno ju aňi na chir* – vôbec; *Dze babi štiri, tam dvacec chiri* – je veľa pletiek

chirac nd STRŠ zried. chyrovať: *Co tam u vas chirac noveho?*

chirečni príd. chýrny: *To bul chirečni gazda*

chirni príd. **1.** chýrny: *chirni dochtor* **2.** expr. súci: *chirna dzifka*

chirovac nd slýchať: *Ľudze ftedi aňi ňechirovaľi o motoroch* • *Ta či to dachto take chirovaľ?* – je to neslýchané; *Ta co u vas chirovac* – čo je nové; *Ňechce o ňim aňi chirovac* – ani počuť

chiščar m SZŠ domkár

chiščarski príd. domkársky: *Ona z chiščarskeho rodu*

chiščina ž iron. dom: *Tota chiščina vam už spadňe*

chiška ž zdrob. expr. **1.** malá izba • *pańska chiška* – hosťovská izba v krčme **2.** malý dom: *Taku chišku sebe nadobudľi* • *śľimakova chiška* – slimačia ulita; *Co chiška, to inakša variška (liška)* – každá rodina je svojská

chitac nd **1.** chytať **2.** dostávať: *Kurče me na nože chitaju* **3.** stíhať: *Šandare ho chitaľi* **4.** loviť: *Dzeci chitaju ribi*

chitac śe nd **1.** chytať sa v spoj. *Chital śe za hlavu* – bol zhrozený; *Chitala śe za boki* – veľmi sa smiala **2.** osvojovať si v spoj. *Učeňe śe ho dobre chita* – robí pokroky

chitkac nd **1.** ZŠ obchytkávať: *Chitkal me i ľubal* **2.** SŠ expr. mať záujem: *Bohata je, ale ňebarz ju tam chitkaju paropci*

chitkavi príd. SZŠ šikovný

chitki príd. STRŠ zried. chytľavý

chitnuc dk SŠ zried. začať v spoj. *Zafčasu teho roku žima chitla*

chitravec m SZŠ expr. chytrák

chitri príd. **1.** rýchly • *Chitri jak špuľar* – veľmi rýchly; *Na chitrim koňu šicko robi* – veľmi rýchlo **2.** šikovný: *Na frasofstva to un barz chitri* **3.** SŠ súrny: *chitra robota*

chitro príslv. rýchlo: *Chitro ucekaj za ňim*

chiža ž **1.** izba: *Treba pozamitac chižu* • *predňa, parudna chiža* – väčšia, krajšie zariadená; *zadňa chiža* – menšia vzadu; *kudzeľna chiža* – kde sa priadlo; *Chodzil z chiži do chiži* – bol nervózny **2.** dom: *Naša chiža treca od školi* • *Chodzil od chiži do chiži* – z domu do domu; *Idz mi od chiži* – choď preč; *Ňechudz mi vecej ku chiži* – k nám; *Ňech mi chiža zhori do koreňa, ked ňehutorim pravdu* – svätú pravdu hovorím; *Ten kriči, kemu chiža hori* – koho sa to týka

chižečka ž zdrob. expr. domček

chižna ž spodst. STRŠ slúžka: *Išla služic za chižnu*

chižni príd. súvisiaci s izbou: *chižne dzvere*
chladek m chládok: *Pośidaľi do chlatku*
chladnavi príd. trocha studený: *Chladnavi vitrik poduva*
chladnavo príslv. trocha chladno: *Hňeśka chladnavo*
chladni príd. chladný: *Už chladne noce*
chladno príslv. *Hňeśka už chladno vonka*
chladnuc nd chladnúť: *Jedzeňe vam chladňe*
chladovka ž ZŠ nov. chladnička
chladzic nd zried. chladiť: *Taki ľichi štof ňehreje, ale chladzi*
chlapčik, chlopčik SŠ m zdrob. chlapček: *Čij to chlapčik?*
chlapčisko, chlopčisko SŠ m expr. chlapčisko: *Chlapčiska śe biju*
chlapec, chlopec HŠ m **1.** chlapec • *za chlapca* – v mladosti **2.** mládenec: *Prišľi ku nam večar chlapci* **3.** syn: *Ma ľem jedneho chlapca*
chleptac nd SŠ expr. hltavo veľa piť
chlop m **1.** dospelý muž: *Chlopi išľi košic* • *Z chlopca virosnul, na chlopa ňedorosnul* (o takom nijakom chlapovi) **2.** mocný muž: *Jaki śe z ňeho chlop zrobil* • *Chlop jak buk (jak hura)* – zdravý a mocný; *Taki chlop, co ho z nohafkoch ňevidno* – slabý; *Ňe ten chlop, co bije, ale ten, co trime* – hrdinstvo je niečo aj zniesť; *S planim chlopom plano, s ňijakim ňedobre* – i tak zle, i tak zle; *Jaki chlop, taki snop* – podľa roboty sa hodnotí chlap **3.** manžel: *Muj chlop mi ňeda češko robic* • *Chlop ze ženu jak dzeci pod scenu* – hneď sa pohašteria, hneď udobria
chlopak m expr. zried. mocný chlap
chlopašek m **1.** ZŠ bábika, panák **2.** STRŠ zdrob. expr. chlapík
chlopek m zdrob. expr. drobný chlap • *Chlopek jak snopek* – malý
chlopina ž expr. urastený mocný chlap: *Taka chlopina to jak stvorena do roboti*
chlopisko m zveľ. expr. chlapisko: *Ale z ňeho chlopisko virosnul*
chlopjatko s SŠ chlapča
chlopske s spodst. chlapské šaty: *Na Lucu śe poobľikali dzjefčata do chlopskeho*
chlopski príd. chlapský: *Pire parac, to ňe chlopska robota* • *Dal mi chlopske slovo* – záväzné; *Ešči śi ňebul v chlopskich rukoch* – nedostal si poriadny výprask; *chlopska duša* – rastlina ihlica (Ononis)
chlopstvo s **1.** chlapská sila: *Už mam po chlopstve, śerco slabe* **2.** hromad. expr. veľké množstvo chlapov: *Ale śe tam zešlo chlopstva*
chľamac, chľamtac nd JŠ expr. pažravo hltať: *To pes tak chľame*
chľap cit. vyjadruje streknutie vody
chľapac nd DŠ **1.** špliechať, fŕkať: *Chľapaľi maslo do bečki jak blato* **2.** expr. tárať hlúposti: *Ňechľap take glupoti*
chľapčisti p. kľapčisti
chľapkac nd ZŠ tlieskať
chľasta ž HŠ pejor. klebetnica: *Chľasta šicko vichľasce*
chľastac nd **1.** STRŠ zried. expr. nemierne piť **2.** SŠ zried. expr. tárať
chľebačka ž STRŠ expr. žena rada jedávajúca chlieb
chľebak m STRŠ expr. človek rád jedávajúci chlieb
chľebapečeňe s VŠ pečenie chleba: *kvasek z ostatňeho chľebapečeňa*
chľebar m ZŠ **1.** lopata na vsádzanie chleba do pece **2.** nov. dovážač chleba do obchodu
chľebareň ZŠ, **chľebarňa** STRŠ ž žart. ústa: *Zavri totu ňevimitu chľebareň*
chľebarka ž ZŠ expr. žena rada jedávajúca chlieb
chľebašček m perník v tvare kolieska
chľebašek m **1.** perník v tvare kolieska **2.** VŠ kováč. oblé železo v ohni
chľebik m **1.** expr. chlieb: *Odrež sebe chľebika* • *Chovani na barz cenkim chľebiku* – v núdzi **2.** ZŠ kováč. oblé železo v ohni
chľebňica ž VŠ nádoba na miesenie cesta
chľebofka ž ZŠ múka na chlieb
chľebojid m ZŠ expr. muž rád jedávajúci ku všetkému chlieb
chľebojitka ž ZŠ expr. žena rada jedávajúca chlieb
chľebovi príd. chlebový: *chľebovi pec; chľebova muka*

chľebovi m spodst. kto ku všetkému jedáva chlieb
chľebovina ž SŠ obilie na chlebovú múku
chľebuś m SŠ det. chlebík
chľemtac, chlemtac nd ZŠ expr. hltavo piť al. jesť
chľeviňa ž ZŠ zried. chliev
chľib m **1.** chlieb: *domašni chľib; čarni, bili chľib* • *čerstvi, začerstveti chľib* – starý; *posni chľib* – neomastený; *zakaľisti chľib* – so zákalom; *prihrančeni chľib* – hrianka; *Taki dobri jak falatek chľeba* – veľmi dobrý; *Ma po chľebe* – dostal sa do nepríjemností; *Dze chľib na stoľe, tam hladu ňit; Ked maš chľeba, ňič ci bida ňezrobi* – chlieb je základ výživy; *Ked chľeba maš, nuž najdzeš* – najťažie je získať chlieb; *Ona taka, podz chľebe, ta ce zim* – je veľmi povoľná; *Chľeba, soľi ňešanuj, pocesneho počestuj* – hosťa si ucti; *Chľib v draźe ňečeži* – jedivo v ceste sa vždy zíde; *Tak rośňe jak chľib pri gembe* – veľmi pomaly; *Ja dam nožik, ti daj chľeba* – prižívím sa pri tebe; *Z hnoja śe chľib rodzi* – z ťažkej i nečistej práce **2.** živobytie, existencia: *Už ma chľib v rukoch* • *U gdofca chľeb z jadlofca* – ťažký život; *Spuśča śe na dačij chľib* – spolieha sa na pomoc iných; *Ňeradzim ci takeho chľeba jesc, jak ja jim* – nemáš mi čo závidieť; *Sušeduv chľib ľepši jak naš* – cudzie nekriticky obdivujeme; *Ona ňe z jedneho peca chľeba jedla* – veľa toho skúsila
chľipac nd **1.** ZŠ jesť tekuté jedlo: *Už som chľipal poľifku* **2.** expr. hlučne jesť tekuté jedlo, sŕkať: *Chlipeš jak praśe*
chľipkac nd SŠ **1.** často za sebou otvárať dvere: *Ňechľipkaj teľo s tima dzverami* **2.** klipkať: *Co tak chľipkaš s očami* **3.** blikať: *Lampa chľipka, bo malo gajsu v ňej*
chľipkac śe nd SŠ často chodiť dverami dnu a von: *Ňechľipkaj śe teľo, bo vichľipkaš chižu*
chľipnuc dk expr. upiť si: *Chľipňi ešči dakus teho čaju*
chľista, hľista miest. ž **1.** hlísta (v črevách) • *Tlusta jak chľista* – veľmi chudá; *Chľista śe mu viščala* – má horko v ústach **2.** červ dážďovka (Lumbricus): *Po diźdžu śe cahaju chľisti zo źemi*
chľiv m **1.** chliev: *V chľive buľi śviňe* **2.** JŠ maštaľ pre kravy **3.** expr. neporiadok: *Vešla tam jak do chľiva*
chľivek, často pomn. **chľifki** m **1.** chliev, chlievik: *śviňske, kure chľifki* **2.** JŠ priehrada pre teľa v maštali **3.** expr. neporiadok
chľupkac nd SŠ pomaly jesť
chľupnuc sebe dk SŠ upiť si trocha nápoja
chľuśč ž daždivé počasie • *Mokri jak chľuśč* – veľmi premočený
chmara ž mračno: *Viter rozehnal chmari* • *Chmara śe urvala (utarhla)* – je prietrž mračien; *Muśi to mac choc aj spod chmaroch* – za každú cenu; *Idz do chmaroch* – mlč; *Z veľkej chmari malo diźdžu* – veľká nepríjemnosť s malými následkami; *Chmari stavaju* – mračí sa
chmaric śe nd mračiť sa: *Chmari śe, budze diźdž*
chmatnuc dk miest. expr. zdrapiť
chmostac nd ZŠ cmúľať (cukrík)
chmostaci príd. určený na cmúľanie: *chmostaci cukerľik*
chmoter; chmotra p. kmoter; kmotra
chmoterstvo p. kmoterstvo
chmotrac śe p. kmotrac śe
chmura ž **1.** SŠ chmára: *Chmuri śe prevaľuju* **2.** miest. clivota: *Taka chmura na mňe prišla, že som śe rozrevala* • *Ňigda na jednej chmuri ňe dosc, muśi prisc i druha* – nepríjemnosti sa často hromadia
chmuravi príd. zamračený • *Chmuravi jak borsuk* – veľmi
chmurečka ž zdrob. chmárička
chmuric śe, chmurac śe zried. nd SŠ **1.** mračiť sa (o oblohe): *Chmuri śe na diźdž* **2.** mračiť sa (na tvári): *Co śe tak chmuraš*
chmurňava ž ZŠ mrákava
chňiška p. kňiška
choc I. spoj. hoci: *Ňeišol, choc ho volaľi* • *Co kemu mile, choc napoli zhňile* – obľúbenosť sa nedá diktovať **II.** část. hoci: *Možeme tam isc choc i hňeśka*

chockedi zám. **1.** kedykoľvek: *Pridz chockedi do nas* **2.** niekedy: *Chockedi mu ostaľi ľem paru koruni*
chockeľo zám. koľkokoľvek: *Chockeľo sebe nabral, keľo chcel*
choco zám. hocičo: *Ja zim choco, ňeviberam* • *Teho roku to ňe choco, zima še potrimala* – to nebolo len tak; *Ľepše choco jak fcaľe ňič* – nech je aspoň niečo
chocskadzi zám. zhocikade: *Ňech je chocskadzi, ľem ňech budze dobri*
chocto, chocchto zried. zám. ktokoľvek: *S ňim chocto vibabre* • *V ľece chocto vihňece* – prežiť leto nie je kumšt
choctori, choctoren zám. **1.** hociktorý: *Pridz choctori dziň* • *Ona taka stvora jak choctora* – nič zvláštne **2.** mnohý: *Choctora žena barz piskata*
chod, chud SŠ m spôsob chodenia: *Kuň ma mac dobri chod; Poznal ju po chodze*
choda, chodu cit. det. v riekanke: *Choda samo, choda* – chodí
chodac, chodečkac nd det. ísť: *Chodečkaj samo*
chodak m zried. vytrvalý chodec (aj zviera)
choduľe pomn. VŠ chodúle: *Išľi prez vodu na choduľoch*
chodze zám. **1.** kdekoľvek: *Take daco chodze še ňevidzi* **2.** kamkoľvek: *Je sam, ta može isc chodze*
chodzic nd **1.** chodiť • *Chodzi o paľici* – s palicou; *Chodzi jak ľuft* – veľmi rýchlo; *Chodzi jak ceľe za kravu* – je mu stále v pätách; *Chodzi jak bludna ofca* – potuluje sa; *Buce zdravi, Choce zdravi* – pozdrav pri odchode a odpoveď naň **2.** chodievať: *Un už ňechodzi do nas* • *Ona chodzi s kravami* – pásavať kravy; *Chodzi za kravami* – poháňa kravy; *Chodzi s kudzeľu* – na priadky; *Chodzi s gembu* – po pletkách; *Chodzila po ľudzoch* – po návštevách **3.** cestovať: *Do roboti chodzi na bicigľu* **4.** premávať: *Teraz ku nam autobus chodzi* **5.** ocitať sa: *Chodzi cali viplašeni* • *Chodzi jak bez rozumu* – je zúfalý; *Chodzi jak prez sebe (jak odmeňeni)* – ako vo snách **6.** fungovať: *Kebi mu ruki tak chodziľi jak mu chodzi gemba*
chodzili pomn. ZŠ chodúle
chodzjak zám. **1.** bársako: *Ona naučena chodzjak žic* **2.** ledabolo: *Ľem tak chodzjak to prišila*
chodzjaki zám. **1.** akýkoľvek: *Chodzjake lachi poobľikal i pošol* **2.** podradný: *Muj chodzjake jedzeňe ňebudze jesc*
chochmes m ZŠ expr. dôvtip, rozum v spoj. *Ňima aňi za grajcar chochmesu*
chološňe, kološňe JŠ pomn. súkenné nohavice
cholp m chlp, chumáč: *cholp klakoch; cholp slami*
cholpati príd. SŠ strapatý
choltac nd nepriliehať, byť voľný (o topánke)
choľafki pomn. ZŠ široké nohavice
choľem, chodzľem, chodľem JŠ miest. část. aspoň: *Choľem na mňe pokukňi; Chodzľem ci še vižalujem*
choľeva ž ZŠ sára na čižme: *zharnovace choľevi*
chomľa HŠ, **chombľa** SVŠ ž uzol (druh účesu): *Vlasi zapľetla na chombľu*
chomut, chomunt, chomont SŠ, **chomot** JŠ, ZŠ m **1.** chomút • *Založil sebe chomut na šiju* – oženil sa; *Stareho koňa na chomut ňetreba učic* – pozná to **2.** obyč. v pl. postroj: *Koňe cahaju v chomutoch*
choňťa p. koňťa
chopic dk ZŠ chytiť: *Chopil ho za kark*
chopic še dk chytiť sa: *Ňezna, čeho še chopic* • *Chopil še ten rozumu* – začal rozmýšľať; *Chto še topi, ta še i britvi chopi* – v nebezpečenstve je dobrá akákoľvek záchrana
chorec nd byť chorý: *Dzeci choreju*
chori príd. aj spodst. chorý • *Ňeveri zdravi choremu aňi siti hladnemu* – druhého ťažko chápeme; *Chori zdraveho ňeše a sam ľedvo ľeže* – netreba sa dať oklamať; *Chori na šmerc a zožar bi štverc; Chori, prechori, a umric ňema chto; Chori, až stuka, a do harčka kuka* (o zdanlivo chorom)
chorľak m expr. chorľavý človek
chorľavi príd. chorľavý
choroba ž miest. choroba • *Človek jeden, a chorobi šidzem* – s chorobami sú ťažkosti
chorobni príd. ZŠ chorobný: *Chorobnu skurečku malo na tvari*

chorosc ž DŠ choroba • *Prišla na ňu chorosc; Spadla do chorosci* – ochorela; *Jeho chorosc, mojo zdrave* – zlo inému, mne len dobre; *Ňech idze chorosc po huroch, po ľesoch* – nech nás obíde; *Chorosc ňigda ňepopravi* – zlo je len zlo; *sucha chorosc* – tuberkulóza; *ňedobra, plana chorosc* – epilepsia; *šľežinkova chorosc* – sneť sleziny u dobytka
choroš m ZŠ huba choroš (Polyporus)
chorota ž ZŠ choroba
chorovac nd ZŠ byť chorý: *Dzeci už treci rok choruju*
choručki príd. expr. det. chorý: *Taki choručki bidaček*
choruš, koruš VŠ, **foruš** miest. SŠ m chór (v kostole): *Paropci chodza na choruš*
chotar m chotár: *Ofce už prišľi z chotara* • *Taka piskata, co ju na druhi chotar čuc* – veľmi papuľnatá
chotkac nd det. expr. ísť, chodiť
chovac[1] nd **1.** chovať: *Każdi tu choval kravi, šviňe* **2.** živiť: *Mal šidzem dzeci a na starosc ho ňemal chto chovac*
chovac[2] nd pochovávať: *Jutre ho budu chovac* • *chovac basi* STRŠ – obradne zakončiť fašiangy
chovac še[1] nd žiť v spoj. *Bodaj ši še choval* – aby si žil
chovac še[2] nd správať sa: *Šumňe še v škoľe chovaj*
chovaňe s správanie: *Ma take ňešumne chovaňe*
chovaňec m VŠ škriatok
chovaňica ž osvojené dievča
chovjaslo s STRŠ vecheť slamy na osvetlenie, príp. zosilnenie žiaru v peci: *Rucila chovjaslo slami do peca, žebi vidzela, jak še peče*
chpac (še) p. pchac (še)
chrak m STRŠ chrcheľ
chramac VŠ, **chramec** JŠ nd krívať: *Un od narodzeňa chrameje*
chramuździc nd expr. ZŠ rámusiť
chraňic nd chrániť • *Chraňi ho jak oko v hlave* – starostlivo; *Ňech Buh chraňi od każdeho ňešćesca* – nech sa nič zlého neprihodí; *Darmo ocec braňi, ked macir chraňi* – ochrana matky preváži
chraňic še nd chrániť sa • *Chraň še planeho človeka jak ohňa (jak ďabla)* – dávaj si pozor
chrapac nd chrápať: *Pre tvojo chrapaňe ňemožem spac*
chrapčec nd prašťať: *Cośka čuc chrapčec*
chrasta, krasta miest. ž chrasta
chrastavi, krastavi miest. príd. chrastavý: *Dzecko često chrastave*
chrastečka ž zdrob. chrastička
chrebotac nd ZŠ škrípať: *Chrebotal zo zubami zo spaňa*
chren, chriň VŠ, **chrin** m chren • *Taki zli jak chren* – veľmi; *Ked maš planu ženu, ňetreba ci chrenu*
chrenovi, chrinovi, chreňani miest. príd. chrenový: *chrenovo umšľagi*
chribet VŠ, **cherbet** ZŠ m **1.** chrbát: *Zbil ho po chripce* • *Mraz mu po chripce prebehnul* – zľakol sa; *Šak ci ňezlupi z chripta* – nedá, lebo nemá; *Už ma na chripce šedzemdzešat roki* – má 70 rokov; *Ňeceš še druhemu ňešćescu, bo tvojo za chriptem* – hocikedy ťa môže postihnúť **2.** zadná časť predmetu: *Cali chribet mal na geroku zababrani*
chribetek m zdrob. expr. chrbátik
chripcina, chripcizna SŠ, **cherbecina** ZŠ ž chrbtovina (mäso)
chripec nd ZŠ **1.** chripieť, chrčať: *Ked človek kona, ta chripi* **2.** piskať (v prsiach): *Začalo mu chripec na peršoch*
chripka ž nov. chrípka
chriptovi príd. VŠ chrbtový: *chriptova kosc*
chriptovina ž VŠ chrbtovina (mäso)
chrizantina p. krizantina
chrobač ž hromad. ZŠ chrobač: *Chrobač vižarla zarna*
chrobaček m zdrob. chrobáčik • *I chrobaček chce žic i un uceka pred šmercu* – každý chce žiť; *chrobaček svateha Jana* STRŠ; *janovo chrobački* VŠ – svätojánska muška
chrobačina ž hromad. okraj. chrobač
chrobačivi príd. JŠ červivý: *chrobačiva ovoc*
chrobačni príd. **1.** červivý: *chrobačne kozare* **2.** ZŠ zried. expr. nepodarený: *Jakeška chrobačne ľeto, žimno* • *Maľovane ľičko, chrobačne serdečko* (o prázdnej vonkajšej kráse)

chrobačňec nd červivieť: *Jabluka nam začaľi chrobačňec*
chrobak m hmyz; červík: *Chrobaci požarľi banduŕki* • *čarni chrobak* JŠ – šváb (Blatta); *bili chrobak* – pandrava; *Chrobak i do kvašneho mľika vejdze* – aj škaredá žena sa vydá
chrochtac nd ZŠ grúliť: *Śviňa chrochta*
chromčak SŠ, **chromtak** ZŠ, **chromľak** VŠ m expr. chromý človek
chromec, chromac JŠ nd krívať: *Krava nam chrome*
chromi príd. chromý • *Pošol chromi na taňec* – urobil hlúposť; *Chromeho sebe ďabol poznačil* – pyká za hriechy
chromjuci príslv. krívajúc: *Chromjuci prišol nazad*
chromka[1] ž VŠ krivačka
chromka[2] p. kromka
chromota ž ZŠ krivačka
chromtoš m miest. krívajúci človek
chromuľa ž SŠ krívajúca žena
chropec nd ZŠ chrčať: *Už ľem chropi, paľce hromňičku*
chropoviti príd. ZŠ pehavý: *chropoviti pisk*
chrum-chrum cit. napodobňuje zvuk pri chrúmaní
chrumkac nd chrumkať: *Zajac chrumkal marchev*
chrumkaci príd. chrumkavý: *chrumkace škvarki*
chrumkaco príslv. chrumkavo: *Chrumkaco śe dakedi chľib upeče*
chrumśčec nd SŠ chrumkať: *Cośka tvarde ji, bo chrumśči*
chrupafka ž **1.** chrupka (v mäse) **2.** sorta čerešne
chrupka ž **1.** ZŠ kostrnok pera **2.** okraj. ohryzok (hrtana)
chrust, chruśč ZŠ, **chraňśč** m chrobák chrúst (Melolontha) • *Sucha jak chruśč* – veľmi chudá
chrust cit. SŠ chrum v spoj. *Pust, a co veźneš do gembi, ta chrust* – schrúmaj, zjedz
chrustafka ž SŠ druh tvrdých poľných jahôd
chrusti pomn. SŠ druh poľných jahôd
chto, fto ZŠ zám. kto: *Chto ci to povedal? Fto ňeprepije, ta ma*
chtokoľvek zám. ktokoľvek
chtori, chtoren zám. ktorý: *Chtora śe ci pači? Chtoren parobek najkrajši?* • *Chtori jak* – niektorý áno, niektorý nie
chtoriśi, chtoriśka zám. ktorýsi: *Chtoriśi dziň tu bul; chtoriśka rok*
chtośka zám. ktosi: *Chtośka me spomina* • *Chtośka ci da zadarmo daco?!* – nikto nič nedá
chtozna príslv. ktovie: *Chtozna, že jak to bulo*
chtož zám. expr. nikto v spoj. *Chtož to kedi vidal*
chudak m zried. chudák • *S chudakom dvori zamitaju* – nevážia si ho; *Na chudaka fšadzi duje* – všetko je proti nemu
chudoba[1] ž chudoba • *Chudoba me bije* – som v núdzi; *Bohactvo do času, chudoba naveki* – vždy budú chudáci
chudoba[2] ž **1.** dobytok: *Pošol karmic chudobu* **2.** majetok: *Chudobu mi ňivočice*
chudobina, chudobiňa miest. hromad. ž expr. chudobný ľud, bedač: *Chudobina, to ňemala źeme*
chudobiňec m útulok pre chudobných starých ľudí
chudobni príd. **1.** chudobný • *Chudobni jak kosceľna miš* – veľmi **2.** skromnejší: *chudobni valal; Chudobni rok na ovocinu* • *Chudobna fara, sam pľeban dzvoňi* – robí, ako mu vychodí
chudobnučki príd. expr. veľmi chudobný
chudobňe, chudobno ZŠ príslv. chudobne: *Chudobňe śe žilo dakedi*
chudopka ž zdrob. expr. majetoček
chudžeľech m ZŠ expr. veľmi chudobný človek
chuchac nd fúkať, dúchať: *Do rukoch sebe chuchal*
chuchnuc dk dúchnuť, dýchnuť: *Chuchňi na mňe, ti pijaku!*
chucholak m SVŠ hmyz ucholak (Forticula)
chundelač m ZŠ ovčiarsky pes
chuscina ž SŠ pejor. šatka
chusta ž miest. šatka
chustečka ž **1.** expr. šatôčka: *chustečka na šiju* **2.** vreckovka
chustečkovi príd. ZŠ vreckovkový v spoj. *Chustečkovi taňec, ked dzifka dala paropkovi viśivanu chustečku*
chustka ž **1.** šatka na hlavu al. na krk **2.** vlniak: *źimušna chustka*

chvala ž zried. chvála: *Veľka chvala bula na ňeho* • *Chvali do povali, a chasen mali* (o prehnanej chvále)
chvalabohu část. vyjadruje spokojnosť, radosť: *Ňič śe mu, chvalabohu, ňestalo* • *Jak śe maš? Jak v rohu, chvalabohu* žart. – ujde to
chvalabuh m ZŠ zried. expr. kopec: *Ked tak do briška, ta ľudze povedaľi chvalabuh*
chvaľba ž chvála: *Teľo chvaľbi bulo, že śe bohato ožeňil* • *Teľo chvaľbi, co bi na sto vozi ňevźal* – veľa vychvaľovania
chvaľenbudz m neskl. JZŠ pochválen: *Ňezna aňi chvaľenbudz povedzec*
chvaľic nd chváliť • *Każda ľiška svuj chvust chvaľi* – každý len svoje uznáva; *Dzeň večar, noc rano treba chvaľic* – netreba sa prenáhliť v hodnotení; *Ňechvaľ śe s tim, co ňemaš* – neklam; *Co śi ňehodzen chvaľic, to ňegaňčuj* – buď striedmy vo vyjadrovaní; *Voľiš chvaľic jak glupo hvaric* – hlúpych reči sa vyhýbaj **2.** oslavovať: *Chvaľ Boha, že śe maš jak-tak* • *Każdi chto jak zna, tak Boha chvaľi* – každý robí, čo môže
chvaľic śe nd chváliť sa: *Ňima śe s čim chvaľic* • *Dobre śe samo chvaľi* – netreba ho chváliť; *Kura śe chvaľi* – kotkodáka
chvaľidupa ž ZŠ pejor. chvastúň
chvaľiric ž HŠ, ž DŠ pejor. chvastúň: *Tota baba taka chvaľiric*
chvat cit. vyjadruje náhle chmatnutie: *Chvat ho za ruku*
chvatac nd expr. chvátať: *S drevenima liškami każdi chvatal* • *Ľepše svojo platac jak cudze chvatac* – nekradni, ale uskromni sa so svojím; *Ked davaju, chvataj, ked biju, ňerataj* – dávané ber
chvatavo príslv. expr. neprimerane rýchlo • *Chto chvatavo ji, ten kratko žije* – je nezdravé rýchlo jesť
chvatnuc dk expr. chvatnúť: *Chto chvatňe, ten ma*
chviľa ž **1.** počasie: *dobra, šumna chviľa; plana chviľa* **2.** pekné počasie: *Ked chviľa, ta śeno schňe*
chviľic śe nd vyjasňovať sa (o počasí): *Už śe chviľi, prahajme*
chviľovi príd. ZŠ zried. chvíľový v spoj. *Chviľova baba raz plače, raz śe śmeje*
chviźdžec nd SZŠ hvižďať: *Kuľe chviźdžeľi ponad nas*
chvoscik, chvustek miest. m **1.** malý chvost **2.** HŠ stopka na kvete a potom aj na plode (jablka, čerešne)
chvostaľ m ZŠ žubrienka
chvozdzik p. hvozdzik
chvust, chvost JŠ m **1.** chvost: *Ňelapaj psa za chvost* • *Treba mu pod schvust zakuknuc* – posvietiť si naňho; *Podzvihnul chvust* – chce rozkazovať; *Už psovi od chvusta otpadla, bo bula za kumu* – začala samostatne konať; *Caha śe jak chvust za ľišku* – je v závese **2.** expr. kus dobytka: *Placilo śe od chvosta pastirovi* **3.** v spoj. *hadzi chvust* – hmyz vážka (Libellula); *baraňi chvust* – rastlina betonika (Betonica)

I

i I. spoj. i: *Dzeň i noc tam vartovaľi* • *I mudri śe pošpotňe* – každému sa môže všeličo prihodiť **II.** část. i: *Bodaj zdech i pes; Počekam choc i do rana*
ibaj p. chibaj
iberciger m ZŠ zried. zvrchník
ibercik m ZŠ cit: *Ľudze maľi teľo iberciku, že mu fśe cośka daľi*
iberšvung m SZŠ obušok: *Śandare mu priložiľi paru s iberšvungom*
ibung m ZŠ zast. cvičenie
igazovaň m ZŠ zast. poukaz: *Na jeden igazovaň zme zomľeľi i dva raz*
iha cit. vyjadruje prekvapenie
iheľňik m ihelnica: *Iheľňik bula huba ze stromu, co śe do ňej ihli zapchaľi*
ihla, jihla miest. SŠ ž **1.** ihla • *Stala tam jak na ihloch* – netrpezlivo; *Taka jak ihla* – usilovná **2.** obyč. v pl. SŠ ihličie
ihlovi príd. JŠ ihličnatý: *ihlovi ľes*
ihľarka ž STRŠ ihelnica
ihľiče s hromad. STRŠ, VŠ ihličie
ihľička ž SZŠ špendlík
ihľina ž hromad. ihličie: *Z červeneho smreka opada ihľina*

ihrac še nd hrať sa, baviť sa: *Ľem bi še ihrala*
ikra ž **1.** obyč. v pl. rybie vajíčko **2.** SZŠ vemeno kozy, ovce, zried. aj kravy
imberšični príd. ZŠ zast. slušný: *imberšične dzeci*
imberšik p. emberšik
imbir m SŠ ďumbier, zázvor (korenie)
imel, imelo p. jemelo
inadzi prísl. inokade: *Podzme inadzi*
inakši[1], **inši** zried. zám. **1.** inakší, iný: *Teraz už inakše časi; Ta to už daco inše* **2.** lepší, súcejší: *Inakše buľi a še ňevidaľi*
inakši[2], **inakšej** ZŠ **I.** zám. prísl. inakšie, ináč: *Inakši to napiš* **II.** část. pokiaľ ide o iné okolnosti: *A inakši ta može to i pravda*
inaš m zast. sluha v kaštieli
indze, indzej ZŠ, **indzi, indzik** SŠ zám. prísl. **1.** na inom mieste: *Un už robi indzi* **2.** na iné miesto: *Pošol indzi ščesce hľedac*
indžibaba p. jeźibaba
inekcija ž nov. injekcia
infanterist m zast. pešiak
inštrumenta pomn. zried. náradie: *Ňimam ku temu inštrumenta*
interes m **1.** úroky • *Vracaľi mu to s interesom* – aj s úrokmi **2.** zried. záujem: *Ňimal o ňu interes*
interesovac nd zried. zaujímať: *Interesuje ce to?*
interesovac še nd zried. preukazovať záujem
intravilan m intravilan (zástavba obce): *dom v intravilaňe*
iňava ž SZŠ inovať, srieň: *Iňava pada*
iňdžimir m inžinier
ipar m zast. výučná knižka (remeselníka)
irka ž ZŠ zast. písanka
isc nd **1.** ísť: *Idzem do mesta • Idz svoju drahu; Idz, skadziš prišol; Idz do hada* – choď preč; *Idze sebe jak ňič* – pyšne **2.** poberať sa za niečím: *Išla na hubi • Babi idu s kudzeľu* – na priadky; *Idze medzi ľudzi* – do spoločnosti **3.** viesť sa: *Do mesta idzeme na vože* **4.** pohybovať sa (o veciach): *Až tadzi ftedi išla voda • Karta mi ňeidze* – dostávam zlé karty; *Aľe mu pisk idze* – veľa rozpráva **5.** fungovať: *Hodzina prestala isc • Jaka to idze?* – čo sa spieva; *Ňič ňeidze po mojim* – ako ja chem **6.** smerovať, viesť: *Dze idze tota draha? • Idze mu ku śmerci* – skoro zomrie **7.** dostávať sa, prenikať: *Dim išol dakedi na povalu; Zupki mu idu • Až od ňeho strach idze* – naháňa strach **8.** plynúť (o čase): *Dzeň za dňom idze • Roki idu jak voda na potoku* – rýchlo **9.** voliť si zamestnanie: *Išol za učňa • Ňechcela zaňho isc* – vydať sa; *Išol za žeca* – bývať do rodiny nevesty **10.** dariť sa: *Učeňe mu idze dobre • Idze jak po mašľe* – šikovne; *Idze to jedna radosc* – veľmi dobre **11.** dať sa: *Naraz to ňeidze, to muśi postupňe* **12.** ako sponové sloveso vyjadruje začiatočnú fázu stavu: *Idze mi na kašľeňe; Idze mu na treci rok* **13.** neos. záležať na niečom: *Idze mu ľem o peňeźi; Šicko idze za ščescem • Idze mu o život* – je v nebezpečenstve života **14.** hodiť sa: *Tote farbi ňeidu ku sebe; Tebe ňeidze čarna farba*
isce, isto SZŠ **I.** prísl. naisto: *Znam isce, že pridze; Isto ši ju vidzeľ?* **II.** část. **1.** určite, veru: *Toten chľib isce smačni; Ta ti už isce bidak* **2.** akiste, asi: *Plano vipatra, isce budze daco chori*
iskac, jiskac SŠ, **hiskac** SZŠ nd prehŕňať vlasy, hľadať v nich vši • *Kuri še iskaju, budze padac* – zobákom si idú do peria
iskerňik m VŠ zried. prskavka
iskra ž iskra • *Trafi kosa na kameň, až iskri da* – narazí na odpor
iskric še nd iskriť sa: *Ľem še tak iskrilo z teho žeľeza*
isnučki, isnučički príd. expr. úplne istý: *Taka isnučka jak jej śestra*
isti, isni SVŠ príd. **1.** istý, nepochybný: *To isna pravda* **2.** rovnaký: *Taki isni jak i jeho ocec*
istotni príd. pravdivý
istotňe část. určite: *Un istotňe pridze, ked še obecal*
išče p. ešče
išňe prísl. rovnako: *Išňe še tak śmeje jak jeho ocec*

J

ja zám. ja: *Ja znam, že to ňepravda • Un taki co ja, to ja* – je pyšný; *Ja sebe ja a ti sebe ti* – každý sme inakší; *Pre mňe za mňe* – nezáleží mi na tom; *Aňi me ňit* SŠ – som prekvapený; *Žena mi cośka chora* – moja žena
jabečko, jabelko SŠ s zdrob. expr. jabĺčko
jabloň ž jabloň
jablučko, jabluško SŠ s **1.** zdrob. expr. jabĺčko **2.** jabĺčko (v kolene) **3.** v spoj. *Pani Mariji jabluška* – plod hlohu; *božičkove jabluška* SŠ – ker (?) **3.** SVŠ ohryzok (v hrtane)
jablučňik, japčovňik SŠ m jablčník
jabluko, japko SŠ s jablko • *Jabluko daľeko od stromu ňeľeci* – deti sa podobajú na rodičov; *Ukazuje jabluka na buku* ZŠ – klame
jač cit. SZŠ používa sa na odháňanie kôz: *jač, koza*
jaderko, anderko, janderko SŠ s zdrob. jadierko
jadlofčar m JŠ vták škorec (Sturnus)
jadlofčina ZŠ, **jalofčina** SŠ ž hromad. **1.** vetvy borievky **2.** borievkový porast
jadlovec, jadlofčak SZŠ, **jedlovec** STRŠ, **jalovec** SŠ m ker i plod borievky (Juniperus)
jadro s **1.** jadro • *Luska oriški a jadro druhi žre* ZŠ – robí pre iného **2.** SŠ vnútorná časť kmeňa stromu
jafira ž ZŠ čučoriedka
jagbač část. STRŠ ako sa zdá: *Jagbač tvoja dzifka še budze vidavac*
jagbi I. spoj. vyjadruje prirovnávací vzťah: *Tak ucekal, jagbi rozum stracil* **II.** část. vyjadruje uistenie: *Pridzeš? Ta jagbi ňe, naisce pridzem*
jager m zast. **1.** poľovník **2.** voj. príslušník horského útvaru
jagris SŠ m rastlina egreš (Grossularia) i jej plod
jagrovac nd JŠ poľovať na zver
jagvent m SŠ advent
jagže část. akože: *Že ho ňechce? Ta jagže bi ňe*
jahňe s jahňa: *Ofce maju jahňata*
jahoda ž **1.** rastlina jahoda (Fragaria) i jej plod **2.** obyč. v pl. v spoj. *stromove jahodi* SŠ – strom moruša (Morus) a jej plody
jak I. zám. ako: *Jak še mace? Jak ti ku mňe, tak ja ku tebe • Jak vistac, tak pristac* – podľa okolností; *Jak pošol, tak prišol* – nič nevybavil **II.** spoj. **1.** ako: *Stal tam jak slup* **2.** keď: *Jak ňepridze, ta idzeme het; Jak ňe, ta ňe* **III.** část. vyjadruje uistenie: *Noha jak noha, aľe hlava; Pridz jak najskorej • Jak dziň tak noc na to miśľi* – stále; *Jak ľeje, tak ľeje* – bez prestania
jak m miest. jakot: *Dze huśi, tam gag, dze babi, tam jak*
jaked spoj. zried. ako: *Un taki stari jaked i tvuj ocec*
jaki, jeki JVŠ zám. aký: *Vidziš, jaki ti • Jaki strach mu še tam dostac* – veľmi ľahko sa tam dostane; *Ber, jaka ci še trafi* – hocijakú ber; *Na jakeho frasa tam išol* – prečo; *Jake požičane, take vracene; Jaki život, taka śmerc* – rovnaké
jakibudz zám. SVŠ zried. akýkoľvek
jakikoľvek zám. hocijaký: *Ňech tam budze jakikoľvek, šicko jedno*
jakiśi zám. nejaký: *Taka je jakiśa jak odmeňena*
jakiśka, jakaśki zám. **1.** nejaký: *Jakiśka chlop ce hľedal; Že jakaśke mamuni tam chodza* **2.** kadejaký: *Potvora jakaśka*
jaki-taki zám. expr. aký-taký • *Jaki-taki kraček, aľe zastaňe* – akýkoľvek manžel je výhodný; *Un še tam dostaňe jakim-takim koncem* – akýmkoľvek spôsobom
jakoľvek zám. JŠ hocijako: *Jakoľvek som ci hvaril, ňič ši ňesluchal*
jakośka, jakośi zried. **1.** zám. prísl. nejako: *Jakośka už ľem budze; Jakośi me hňeška hlava boľi* **II.** část. asi: *Tak jakośka z jari to prišlo*
jaksuci príd. ZŠ náležitý: *Ta to chlop jaksuci*
jaksuco prísl. ZŠ poriadne: *Obľeč še jaksuco*
jak-tak zám. expr. nejako: *Snaž še, žebi to jak-tak vipatralo • Jak kvitňe mak, ta už jak-tak* – už si poradíme
jakubufka ž SŠ sorta jabĺk
jalovi príd. jalový: *jalova krava, jalovi strom*
jalovina ž **1.** mladý hovädzí dobytok **2.** neúrodná zem: *V jaloviňe še ňezrodzi chibaj oves*
jalovjar m STRŠ pastier jaloviny

jalufče s zdrob. expr. jalovička: *Take jalufče ci ňebudze cahac*
jalufka ž jalovica: *Jalufka še eśći ňedoji* • *Dze žena jalufka, tam śćesca polufka* – neplodná žena je len čiastočné šťastie
jama ž ZŠ jama
jambor m STRŠ zast. trubač pri vojsku
janu príd. neskl. STRŠ v spoj. *janu chrobak* – svätojánska muška: *Janu chrobak ľita kolo Jana* (24. 6.)
januar m január • *Januar jasni, cali rok krasni; Ked v januaru mraz, to ľem ceši nas; Ked v januaru voda, to barz veľka škoda; V čim januar zapoźňi, februar dohoňi*
janufka ž SŠ sorta jabĺk
japčani príd. SŠ jablčný: *japčani ľekvar*
japčivo s hromad. ZŠ jablká: *Teho roku budze japčiva*
jar ž jar: *Už idze ku jari*
jarabati, jarambasti HŠ príd. strakatý: *jarabata kura*
jarcufka ž SŠ pálenka z jačmeňa
jarčanka ž **1.** jačmenná slama **2.** sorta hrušiek
jarčeni, jarčani SŠ príd. jačmenný: *jarčane pľevi*
jarčik m **1.** expr. jačmeň (rastlina) **2.** jačmeň (na očnom viečku)
jarčisko s jačmenisko: *Po jarcu ostaňe jarčisko*
jarčuha ž ovos zmiešaný s jačmeňom: *Jarčuha še šala pre śviňe*
jarec m **1.** jačmeň • *Chto chce mac jarcu, naj śeje v marcu* – skoro **2.** jačmeň (na očnom viečku): *Virucil še mi jarec na oku*
jareček m zdrob. expr. **1.** potôčik: *Taki jareček ceknul dolo valalom* **2.** jarček: *Okolo jami bul taki jareček, žebi voda otcikala*
jarek m **1.** potok: *Ženi na jarku lachi praľi* • *Ňetreba jarek pchac, sam čeče* ZŠ (o zbytočnej robote) **2.** priekopa: *Popri medzi prekopaľi taki jarek* **3.** vráska na čele: *Na čoľe mal hľiboke jarki*
jari príd. **1.** JŠ skorý: *jara pšeňica* **2.** zried. jarý, svieži v spoj. *Stara, ale jara* – plná života; *Pri svojej stari, pri cudzej jari* – aktívny
jaric śe nd žiariť: *Oheň śe jari; Uhľe v pecu śe jara*
jarina ž jarina
jarka ž mladá ovca
jarkovi príd. potočný: *jarkova voda*
jarmo, jermo SVŠ s jarmo • *Vźala na sebe češke jarmo* – podujala sa na ťažkú vec
jarni príd. jarný: *jarne roboti* • *Slunko jarne biva čarne* – ešte slabo svieti a hreje
jarovac nd robiť jarné práce
jaruha ž **1.** ZŠ, JŠ bažina **2.** SŠ jarček: *Dolo našu roľu dva jaruhi sebe voda zrobila*
jarušek m ZŠ vyhĺbenina: *Jarušek bul na spuśćaňe dreva*
jaslo p. džasno
jasni príd. **1.** jasný: *jasne ňebo* **2.** svetlý (o farbe): *Jasne farbi mala rada*
jasno prísl. jasno: *Zrobilo śe jasno*
jasno p. džasno
jasnota ž jasnosť: *Od ohňa śe zrobila jasnota*
jaspega ž ZŠ pejor. žena
jastrab, aśtrab SVŠ, **astrjab** JZŠ m vták jastrab (Accipiter) • *Strehňe jak jastrab na kurče* – ostro sleduje
jaśćik m drevená nádobka: *V jaśćiku sebe nośil pastir sir abo maslo*
jaśćur m **1.** jašter **2.** v spoj. *śľepi jaśćur* – plaz slepúch (Anguis) • *Tak śe pcha jak śľepi jaśćur* – bezočivo
jaśćurka ž plaz jašterica (Lacerta)
jaśľe, jeśľe miest. ZŠ pomn. **1.** ZŠ jasle (v maštali): *Jaśľe, to drabinki, dze śe dava kravom i koňom žrec* **2.** SŠ jasle pre ovce
jaśľičkar, jeśľičkar VŠ m betlehemec: *Jaśľičkare robiľi pastirki po domoch*
jaśľički, jeśľički VŠ pomn. **1.** betlehem: *Jaśľičkare maľi jaśľički* **2.** hra betlehemcov: *Jaśľičkare odbavovaľi jaśľički* **3.** STRŠ zried. jasle: *Do jaśľičkoch śe dava kravom paša*
jaśľičkovac, jeśľičkovac VŠ, **jeśľičkarovac** VŠ zried. nd chodiť s betlehemom po vinšovaní
jatka ž **1.** predajňa mäsa **2.** bitúnok • *Tak idze jak na jatku* – neochotne
jatkovi príd. jatkový: *Na jaktovim jurmaku predavaľi statki*
jatric śe, jantric śe SŠ nd hnisať, zberať sa (o rane)
javor m strom javor (Acer)

jazgotac nd ZŠ expr. bľabotať: *Eśći ľem jazgota a už bi śe vidavala*
jazički pomn. rastlina skorocel (Plantago)
jazičňica ž jazyčnica
jazik m jazyk: *Śvirbi me jazik, chtośka me ohvara* • *Prekruca jazik* – vyumelkovane hovorí; *Voľel sebe do jazika zakuśic* – nemal prehovoriť; *Jazik vecej šticha jak ihla; Vecej boľi od jazika jak od nožika* – jazykom možno veľmi ublížiť; *Mal som to na jaziku* – chcel som to povedať; *Ľudze ho vźaľi do jazikoch* – začali ho ohovárať; *Treba ho za jazik cahac* – je málovravný; *Za jazikom fšadzi dojdzeš* – treba sa pýtať; *Trim jazik za zubami* – mlč; *Teľo śe narobil, co mu až pod jazikom mokro* – nič nerobil; *Ňetreba mu na jazik naložic; Ma veľki jazik* – je výrečný; *Bapski jazik horši jak haduv zub* – je nebezpečný
jazikovi príd. jazykový: *Jazikovo čižmi* JŠ – s kúskom kože nad priehlavkom
jaźero s SŠ zried. jazero
jedelko s zdrob. expr. jedlo: *Jedol bi ľem dobre jedelka*
jeden čísl. **1.** jeden: *Sto frajirkoch, jedna žena* **2.** ten istý: *V jednim roku zme narodzene* • *Šicko robi na jedno kopito* – rovnako; *Ňestoj, šedňi, šak to za jedne peňeźi* – niet rozdielu; *Zla žena i čert ta jednu drahu idze* – sú rovnakí **3.** istý, nejaký: *Jeden chlop mi to povedal* • *Co to za jeden* – kto je to; *Co kupiš za jedne sto koruni* – je to málo; *Pred jedno dześec rokami* – asi pred desiatymi rokmi **4.** pri vyjadrení vzájomnosti: *To už jedna druhej pomohla* • *Jedno druhe* – to i ono **5.** spodst. jedna vec: *Ľem jedno mi žaľ, že som tam ňepošol* • *Ma na każdi paľec jedneho* – má veľa uchádzačov; *Pľece, co śe jedno druheho ňetrime* – hovorí dosveta; *Co jeden, to ľepši* – sú rozliční **6.** vyjadruje striedanie: *Pospominaľi jedno-druhe* • *Jedno ňebulo za co a druhe ňebulo co kupic po vojňe* – po prvé..., po druhé... **7.** vyjadruje plynulosť: *Jednim honem behaľi z chiži do chiži* **8.** vyjadruje zdôraznenie: *Ti hluptaku jeden; Šicke do jedneho zahinuľi* **9.** vyjadruje ľahostajnosť: *Mňe to jedno; šicko jedno*
jedenastka ž **1.** číslica 11: *Napiš krajšu totu jedenastku* **2.** žart. doma urobená pálenka: *Za dzevec koruni cukru, za dva koruni droźdźa a jedenastka hotova*
jedinaček, jedinak zried. m **1.** jedináčik • *Jedinaček šubeňaček; Jedinak šibeňak* – môže zle skončiť; *Jedinaček rospušňaček* – je rozmaznaný **2.** nádoba: *Chľib śe vivaľkal na jedinaki*
jedinačka ž dievča jedináčik: *taka rospeśćena jedinačka*
jedinački pomn. ZŠ druh nádoby na formovanie chleba
jedinče prísl. SŠ zried. jednotlivo v spoj. *Mlacilo śe v jedinče, ked mlacil sam*
jedini čísl. jediný: *Mal ľem jedineho sina; Jedini raz tam bul* • *Pre Boha ce pitam jedineho* – snažne ťa prosím; *Buh jedini zna* – nikto nevie
jedinka ž **1.** jednotka: *V školeľe mal same jedinki* • *Šicko bulo na jedinku* – perfektné **2.** ZŠ stol. mechanická píla s jedným listom
jedlovi príd. jedľový: *jedlovo drevo; jedlovi ľes*
jedľa, jidľa miest. SŠ ž strom jedľa (Abies)
jedľica ž miest. ZŠ jedľa
jedľička, jadľička SZŠ ž **1.** malá jedľa **2.** SZŠ vianočný stromček
jedľina ž **1.** jedľový les **2.** vetvy z jedľiny: *Z jedľini robiľi vence*
jednac nd rokovať: *Ňeznam, o čim jednaju u richtara*
jednac śe nd **1.** jednať sa: *Jednaju śe a ňemožu śe zjednac* **2.** ísť o niečo: *O co śe jedna?*
jednak, jednako I. čísl. jednak: *Ňe każdi jednak chodzi; Jednako nam roki vichodza* • *Ňe każdemu jednak kukulka kuka* – rozlične sa nám vodí; **II.** spoj. jednak: *Ňechcel, a jednak tam pošol* **III.** část. predsa: *Jednako ľem višlo na mojo*
jednaki čísl. jednaký: *Ňe każdi človek jednaki*
jednakovo část. SŠ jednako: *Jednakovo ňič z teho ňimaš*
jedno část. asi: *Pred jedno dześec rokami śe to stalo*

jednostaj, jednostaň SŠ prísl. jednostaj: *Jednostaj tote grati treba mic*
jedoviti príd. ZŠ jedovatý: *jedoviti had*
jedovľivi, jadovľivi príd. STRŠ jedovatý: *jedovľive gribi*
jedzeňe s **1.** jedenie: *Ňerečuj pri jedzeňu* **2.** jedlo: *Vźaľi jedzeňe zo sebu na poľo; varene jedzeňe*
jedzuci prísl. jediac: *Pošol jedzuci*
jegerik m miest. SŠ druh jedla z diviny
jeho zám. jeho: *Jeho žena starša jak un* • *To ňe jeho, že tam ňepošol* – to sa nepodobá naňho
jechi pomn. SŠ boky podošvy topánok: *Voźil še po ľadze na jechach*
jej cit. vyjadruje prekvapenie
jeľeň, lejeň ZŠ m zviera jeleň (Cervus)
jeľeňica, lejeňica ZŠ ž jelenica
jemelo STRŠ, **imelo** VŠ s, **imel** SZŠ m, **jamelo** SŠ s rastlina imelo (Viscum)
jenknuc dk vydať spontánny zvuk: *Tak dirglo, až ve mňe cośka jenklo*
jeňčak m SŠ expr. často bedákajúci človek
jeňčec nd **1.** SŠ expr. bedákať **2.** SŠ zried. bľačať: *Ceľe jeňči*
jeňdžic še nd miest. expr. zlostiť sa: *Co še jeňdžiš i tak po tvojim ňebudze*
jesc nd jesť: *Co maľi, to jedľi* • *Treba mi to jak jesc* – nutne to potrebujem; *Ked śpi, ta aňi jesc ňepita* – je veľmi dobrý; *Odluž, šak to jesc ňepita* – nevyžaduje to opateru
ješeni príd. HŠ jesenný: *ješene roboti*
ješeň[1], **jiśeň** SZŠ ž jeseň: *Paslo še do hlibokej ješeňi*
ješeň[2], **jaśeň** SZŠ m strom jaseň (Fraxinus)
ješeňski príd. DŠ jesenný: *ješeňske oraňe*
ješinka ž STRŠ, ZŠ jesenná sejba
ješľička ž ZŠ sorta hrušiek
ješko m v spoj. *ostrihani na ješka* – nakrátko
jezulanek, jezuľanek JŠ m vianočný stromček
ježer m močaristá zem **2.** expr. neporiadok: *Ma tam taki ježer*
ježibaba, ježibaba JŠ, **jeňdžibaba** HŠ, **endžibaba, indžibaba, jaźibaba** miest. ž ježibaba • *Poradňe še ňeobľeče, ľem chodzi jak ježibaba* – smiešne oblečená; *Ježibaba ho prečerala* (o zlom dieťati)
ježiśmarja, ježiśmarjo cit. vyjadruje strach, prekvapenie • *Odrabjal do ježiśmarja* – veľmi a dlho
ježic še, jižic še SŠ nd. expr. zlostiť sa
jid m zried. jed: *Pčola puśči jid do rani*
jidak, jidoš ZŠ m jedák
jidelka ž miest. SŠ zdrob. expr. jedlička
jidza[1] ž ZŠ zlosť: *V tej jidzi uceknul z domu*
jidza[2] ž ZŠ jedivo: *Jidza dakedi bula ľem kapusta a gruľe*
jihla p. ihla
jiskac p. iskac
jisni príd. kto rád jedáva: *jisni človek*
již m jež • *Skurčiš ti še jak již* – aj na teba príde
joj, jojoj cit. **1.** vyjadruje vzrušenie: *Joj, ta to krasota* **2.** vyjadruje bolesť: *Joj, jak me hlava boľi*
jojkac nd VŠ expr. bedákať
jopka ž ZŠ ženský kabátik
jou cit. vyjadruje prekvapenie: *Jou, ta to stare*
jscereň p. scereň
judaš[1] m falošný človek
judaš[2] m SŠ ker jarabina (Sorbus)
judzic nd ohovárať; podpichovať: *Judzi na mňe pred mužom*
juhas m **1.** valach: *Juhaši paśľi ofce* **2.** ZŠ obecný pastier
juhaśic nd ZŠ vykonávať prácu juhasa
jucha ž **1.** šťava z nakladanej kapusty **2.** polievka zo šťavy z nakladanej kapusty: *banduri s juchu; mačanka na juše* • *Chto še naji juchi, temu rośňu bruchi* – tučnie **3.** ZŠ zried. voda, v ktorej sa varili halušky: *haluškova jucha*
juj cit. vyjadruje a) strach: *Juj, aľe som še zľekla* b) nepríjemný pocit: *Juj, ta tu źimno jak fras*
jul, juli neskl. star. m júl: *V juli už ceplo; V juliju to bulo* ZŠ
jumik m ZŠ handrár
jun, juni neskl. star. m jún: *Narodzil še v juni; v juniju* ZŠ
jurmačni príd. jarmočný: *jurmačni dzeň*
jurmačňik m účastník jarmoku
jurmak, jormak JŠ m **1.** výročný trh; *statkovi jurmak; kramovi jurmak* • *Na jurmaku vistal mlaku* – nepochodil **2.** SŠ týždenný trh

juška ž expr. šťava z nakladanej kapusty a jedlo z nej pripravené • *Haluški do juški* (žart.)
jutre, utre miest. SŠ prísl. zajtra: *Ňeznam, co me jutre čeka* • *Hňeśka žijeme, jutre hňijeme* – onedlho môžeme zomrieť
jutrejši, utrejši miest. SŠ príd. zajtrajší: *jutrejši dzeň*
jutro, utro ZŠ s stará plošná miera

K

k predl. zried. k: *Pricisnul ju k sebe*
kabacik m zdrob. expr. suknička: *Dźifčecu ušila kabacik*
kabacina ž **1.** látka na sukňu **2.** SŠ pejor. ženská sukňa: *Mala ľem jednu bidnu kabacinu*
kabat m SVŠ sukňa: *Babi nośiľi hore bľuski a dolo kabati*
kabel, kabľik p. gbol
kabriňec m STRŠ dláždička
kac cit. STRŠ používa sa na odháňanie mačky
kacabajka ž nov. krátky ženský kabátik
kaca-paca cit. ZŠ v spoj. *Kaca-paca, Jaňičkovi kupime maca*
kačac nd SVŠ valťkať cesto
kačac še nd ZŠ expr. ťarbavo sa obliekať • *Kače še jak Michal* (o ťarbavom človeku)
kačaci, kači príd. kačací v spoj. *kače vajco; kačaci chvust* – rastlina praslička (Equisetum); *kači drest* – rastlina stavikrv (Polygonum)
kačalka ž SŠ závažie na vretene
kačalo s STRŠ dierkované koliesko na topárke mutovníka v dbanke
kačatko s zdrob. expr. kačiatko
kače s káča: *Mame i hušeta i kačeta*
kačecina ž kačacina: *Kačecina najľepša pečena*
kačiňec, kačeňec SŠ m kačací trus
kačka ž **1.** kačica • *Śednul sebe jak kačka na vodu* – naširoko si sadol; *Bodaj ce kačka kopla* (žart. zahrešenie); *Voľiš kačku jak mačku* – vyberaj hodnotnejšie **2.** JŠ uzol na vreci: *Ulap za kačku* **3.** zariadenie na upevnenie niteľníc na krosnách
kač-kač cit. používa sa na **1.** privolávanie kačíc **2.** odháňanie kačíc najmä v spoj. *kač ha; a kač; kač a*
kački pomn. **1.** hodené ploské kamene poskakujúce po hladine vody: *rucac, robic, bic kački* **2.** STRŠ veľkonočné zábavy dievčat spojené so spievaním po dedine
kačmar, karčmar miest. STRŠ m krčmár
kačmaric, karčmaric nd STRŠ zried. krčmáriť
kačmarka ž krčmárka
kačur m káčer • *Chodzi jak kačur s vipuľenim zatkom*
kader m zast. voj. stály vojenský útvar
kadet m zast. vojenská hodnosť: *Za stražameštrem išol kadet*
kadlub m **1.** bútľavým al. vydlabaným kmeňom osadený prameň **2.** zast. vydlabaný al. bútľavý kmeň stroma ako nádoba: *Na zarno maľi vidlabani kadlub* **3.** zast. diera do zeme na zrno **4.** SŠ brucho svine, kravy bez vnútorností **5.** DŠ veľký bachor kravy **6.** SVŠ nádoba z kôry na lesné plody: *Kadlub bul na jahodi z ľiskovej skuri*
kadlubati príd. STRŠ majúci veľký bachor (o krave): *kadlubata krava*
kadlubek m studnička s dreveným obložením
kadza ž väčšia, hore rozšírená drevená nádoba
kadzeco, kadzico SZŠ, STRŠ zám. expr. kadečo: *Kadzeco še podoznavaľi*
kadzejaki, kadzijaki SZŠ, STRŠ zám. expr. kadejaký: *Kadzejaki čavargoš bi chcel roskazovac*
kadzi, kadzik I. zám. kade: *Kadzi še tam idze?* • *Kadzi moja mišeľ chodzi, tam še rozmarija rodzi* – myslím len na pekné veci **II.** spoj. len čo: *Kośilo še, kadzi rosa opschla*
kadzica ž JZŠ drevená nádoba strednej veľkosti: *Vov kadzici še zvaralo platno*
kadzichlop m ZŠ expr. chlap podozrivého pôvodu
kadzik m menšia kaďa na vyváranie šiat • *Ňešikovna jak kadzik* – veľmi nešikovná
kadziśka zám. kadesi: *Kadziśka už ľem prejdzeme*
kadzi-tadzi zám. kade-tade: *Ľem chodzi kadzi-tadzi*
kafčak m ZŠ vták kavka (Coloeus) • *Čarni jak kafčak* – výrazne čierny

kaťčuk m kaučuk
kafehauz, kavehauz SZŠ m zast. kaviareň
kafeľ, kafľovec, kachľovec JVŠ m kachle
kafka[1] ž SŠ expr. kávička
kafka[2] ž **1.** vták kavka (Coloeus) **2.** ZŠ sorta čiernej čerešne
kafko s JVŠ det. varené kakao
kaftan m druh vrchného kabáta: *Židzi nośiľi kaftani*
kahanček, kahančik, kahanek, kahaňec m zast. primitívne osvetľovacie teleso
kahutac nd. expr. silno kašľať
kachľa ž JVŠ výrobok z pálenej hliny na stavanie kachlí
kachľar, kafľar SŠ m kachliar
kachľe pomn. DŠ, **kachľovec** m VŠ kachľová pec kozubového typu: *Na kachľoch variľi*
kajac śe nd **1.** kajať sa • *Ľepše ňehrešic jak śe kajac* – kajanie je nepríjemné **2.** čudovať sa: *Śicke śe na ňeho kajaľi*
kajaški pomn. VŠ v spoj. *bavic śe na kajaški* (druh hry)
kajfaš m mur. debna na maltu
kajla ž SŠ obuv. vrchná oddeliteľná časť kopyta
kajlati príd. VŠ kučeravý
kajstron m kastról
kajstronek, kajstroňček m, **kajstronka** ž miest. zdrob. kastrólik
kakac nd det. vykonávať veľkú potrebu
kakadoni pomn. STRŠ sviatočné dlhé ženské šaty
kakajďuro m ZŠ pejor. bojko
kakaruč m SVŠ chrobák šváb (Blatta)
kakavo s, **kakava** SŠ ž kakao (prášok i nápoj)
kalafoňija ž kolofónia
kalap m DŠ klobúk: *kalapi s krisami* • *Ma pod kalapom* – je opitý: *Dva kalapi na hlave noši* – je pyšný
kalapač m zast. SŠ lacný vreckový nožík
kalapar m JŠ kvet muškát (Pelargonium)
kalapek m **1.** zdrob. klobúčik **2.** SZŠ zast. náprstok
kalapoška ž SZŠ huba muchotrávka (Amanita)
kalarab, karalab SŠ, **kalerabek** JŠ m kaleráb
kalaus m zast. sprievodca vlaku
kalčak m JVŠ čakan
kaloše, kalośňe p. galoše
kapul, kalop m STRŠ galop, cval
kalupom príslr. STRŠ cvalom
kalvarija ž **1.** vršok so stanicami krížovej cesty **2.** trápenie: *Hotovu kalvariju me maľi v roboce*
kaľamar, kalamar SŠ m kalamár • *Pisar z kaľamara, pľeban z oltara žije* – každý sa ináč živí
kaľendar m kalendár • *Jak tam kaľendar ukazuje* – ktorého je dnes
kaľeňica ž ZŠ rad haluzových krokvičiek na hrebeni slamenej strechy
kaľenička ž ZŠ štít domu
kaľic nd SŠ zried. vykonávať veľkú potrebu: *Opatraj, jak krava kaľi*
kaľičic śe nd nivočiť sa, mrzačiť sa • *Chto śe ľiči, ta śe kaľiči* – lieky majú aj škodlivé účinky
kaľika ž kalika: *Na stare koľena človek kaľika*
kaľina ž ker kalina (Viburnum)
kaľiňica ž SZŠ hrebeň strechy
kaľitka ž VŠ druh motýľa (?)
kaľo m ZŠ pejor. žandár
kaľoba ž i m expr. nešikovný človek
kamaracic śe nd kamarátiť sa
kamaracki príd. kamarátsky: *kamaracki človek*
kamaractvo s kamarátstvo • *Un barz kamaractva trime* – je kamarátsky
kamarat m kamarát
kamaratka ž kamarátka
kamas m ZŠ mládenec
kamaśľa ž obyč. v pl. kamaśľe **1.** gamaše **2.** druh galoší
kamela ž expr. druh nadávky: *Ti kamelo, jak to śe chovaš*
kamence pomn. kamenčie a štrk pri potoku
kamenek m **1.** zdrob. kamienok • *belavi kaminek* – modrá skalica **2.** zried. ZŠ drahokam: *perscinek s kamenkem*
kameni príd. **1.** kamenný: *kamene harčki; kameni križ* **2.** v spoj. *Kamena ruža, to take vysoke kvitki* (?); *kamena suľ* – prírodná; *kamene mľinki* – žarnovy
kamenka ž SŠ sorta tvrdých hrušiek
kamenki pomn. druh detskej hry: *Baviľi śe na kamenki, co jich podrucovaľi a chitaľi*

kamenuťka ž STRŠ sorta tvrdých hrušiek
kameň m kameň: *Mlinek mal verchňi a spodňi kameň; rohove kameňe* • *Ma śerco jak kameň* – je bezcitný; *Spad mi kameň zo śerca* – odľahlo mi; *Pojedla bi i kameňe* – je veľmi hladná; *Tvarde jak kameň* – veľmi tvrdé; *Prepadnul śe jak kameň do vodi* – niet po ňom stopy; *Trafila kosa na kameň* – narazil na odpor; *Ňeušňe, choc bi mu hlavu s kameňom priložil* – nemôže zaspať; *Pod mľinski kameň bi hlavu šturila, tak jej ňedobre* – nestojí o život; *Voľela sebe na šiju kameň uvadzic a do vodi skočic* – zle sa rozhodla
kameňar m kamenár: *Kameňare śčipaľi kameňe*
kameňče s VŠ hromad. štrk
kameňec m **1.** SŠ terén okolo potoka: *Po kamencu śe huśi paśľi* **2.** VŠ ľadovec: *Kameňec zňičil urodu*
kameňina ž STRŠ štrk
kameňisti príd. miest. kamenistý: *kameňista źem*
kamfor m gáfor • *Śmerdzi jak kamfor* – veľmi; *Pošol jak ked kamfor* – rýchlo odišiel
kamforovi príd. gáfrový: *kamforovi śpiritus*
kamukeri ZŠ, **kamukleri** SŠ príslr. zdanlivo, naoko, navonok: *Tak na kamukleri robil, že jich ňepreda*
kamukeri JŠ pomn. neskutočné veci: *To ľem take kamukeri, to ňe naisce*
kana ž ZŠ kanva
Kanadzar m Kanaďan
kanalija ž JŠ expr. neplecha
kancelarňa ž kancelária
kanceľ m zried. kazateľnica
kančov m JVŠ krčah, džbán
kančuch[1] m ZŠ krčah
kančuch[2] m ZŠ korbáč
kandalov m ZŠ kachličkami vyložený priestor nad pecou
kanderka ž STRŠ zdrob. kučierka: *Na hlave mala kanderki*
kandľik, kangľik SZŠ m kanvica
kandra ZŠ, **gandra** JVŠ ž kučera
kandrač m **1.** kučeravec **2.** STRŠ ošípaná s kučeravou srsťou
kandračic śe nd ZŠ kučeravieť sa: *Vlasi śe mu kandračiľi*
kandrati, kandžurati ZŠ, **gandrati** VŠ príd. kučeravý
kangar, kangard ZŠ m druh látky
kankaľinovi príd. ZŠ tmavočervený: *kankaľinova sukňa*
kanon m druh dela • *Hluchi jak kanon* STRŠ – úplne hluchý
kanoňir m delostrelec
kant, gant ZŠ m hrana, kraj: *Cehla śe davala do mura gantom*
kanta ž **1.** kanva **2.** plechová nádoba: *kanta na śmaľec* **3.** JŠ polievacia krhla
kantar m kantár
kantavi príd. JZŠ hranatý: *kantava tvar*
kantka ž JŠ zdrob. kanvička: *kantka na vodu*
kantor m organista
kantoric, kantorovac nd vykonávať funkciu kantora
kantovi príd. majúci hrany: *kantovo drevo* ZŠ – okresané
kantri pomn. predpísané pôstne dni
kantric nd ničiť: *Tota paľeňčuha ho kantri*
kantuľa ž ZŠ palica na ráňanie ovocia zo stromu: *S kantuľu očapal śicke hruški*
kanva, kanev miest. ZŠ ž konva • *Ľeje jak z kanvi* – silno prší
kanviš m ZŠ rastlina praslička (Equisetum)
kaňa ž **1.** vták myšiak (Buteo): *Ked kaňa grafči, ta že pita diźdžu* **2.** SŠ vrchný snop na kôpke obilia na roli obrátený klasmi dolu
kaňi príd. kaní v spoj. *kaňe mľiko* ZŠ – rastlina rozchodník (Sedum)
kaňuch m vták myšiak (Buteo)
kapac nd **1.** strácať sa: *Śicko mi spod ruki kape* **2.** hynúť: *Statek nam začal kapac* **3.** expr. biedi: *Kape ta kape jak bidni človek*
kapaňica ž expr. ubiedená žena
kapaňik m expr. ubiedený človek, chudák
kapaňina ž expr. bieda, živorenie: *To bula kapaňina, ňe život*
kapar[1] m DŠ cestár
kapar[2] m **1.** zhrabané pokosené obilie • *Na kapar śe koši zvaľene zarno* – na kôpky **2.** miest. VŠ prút na kosisku upravenom na kosenie obilia
kapce pomn. HŠ vysoká obuv z ovčej vlny

kapcija ž miest. kaucia: *Zložila za ňeho kapciju*
kapča ž **1.** patentný gombík **2.** ZŠ expr. v spoj. *Dostaňeš kapču bez uška* – nič nedostaneš
kapčac nd zapínať: *Kapče še kapčaju*
kapčalo s SŠ žart. elektrický vypínač
kapčec nd **1.** kvapkať: *Masc zo slaňini kapčela* **2.** zatekať: *Kapči nam do stodoli*
kapečka ž zdrob. expr. kvapôčka • *Kebi kapečku bul vekši* – trošička
kapeľuch m SŠ klobúk • *Bida temu domu, dze žena noši kapeľuch* – kde žena rozkazuje; *Po svatim Duchu ňechodz v kapeľuchu* – je teplo
kapeľušek m zdrob. klobúčik
kapeľušina ž SŠ pejor. úbohý klobúk: *Taku mizernu kapeľušinu nošil*
kapica ž remienok spájajúci obe časti cepov
kapindu čísl. expr. trošička: *Ta choľem kapindu mi daj*
kapka, kvapka ž kvapka • *Aňi kvapki mľika ňimam* – nič nemám
kapkac nd **1.** kvapkať: *Pomali kapkaj, bo preľeješ* **2.** padať po kvapkách: *Z džuraveho vedra kapka*
kapki, kvapki pomn. kvapky (liek)
kapkovac nd obuv. k starším sáram na čižmách prišívať novú spodnú časť
kaplan m kaplán • *Od kaplana do pľebana* ZŠ – od Šavla do Pavla
kapľica ž SZŠ božia muka
kapľička ž **1.** kaplnka • *Pri každim kosceľe ma čert kapľičku* – čert všade číha **2.** SŠ božia muka: *Kapľička pri draže še volala bože umučeňe*
kapľični príd. v spoj. *kapľični križ* – pricestný kríž
kapnuc, kvapnuc dk kvapnúť: *Kvaplo mi na čolo, budze padac* • *Pri skľepe fše kapňe dajaka korunka* – pribudne
kapocinku čísl. SŠ troška: *Daj mi kapocinku totej kapusti*
kapota čísl. neveľa, málo: *Dosc teho šenka kapota i to ešči zmokňe*
kapra ž často v pl. *kapre, kapri* karpina: *kapri v očoch*
kapraľ m voj. desiatnik
kapravec nd karpaviet': *Oči mi kapraveju*
kapravi príd. karpavý • *Choc kaprava, zubata, ľem ňej budze bohata* – majetok najviac zaváži
kapre, kaprice ZŠ pomn. malý vankúšik
kapsa ž v spoj. *Už je v kapše* – je v ťažkom položení
kapsľa ž **1.** časť náboja **2.** nov. vložka do detskej pištole
kapsľarka ž JŠ starší druh pušky: *Kapsľarka še nabija prez ruru*
kapsľikovac nd uzatvárať fľaše (np. minerálky)
kapura ž vráta: *Do dvora še idze prez kapuru* • *Uska kapura do dvora, široka z dvora* – von sa ľahšie vynáša, dnu sa ťažie prináša
kapurka ž bránička
kapusni, kapusceni príd. kapustný: *kapusna jucha; kapusceni ľisc*
kapusta ž **1.** kapusta (rastlina) **2.** kapusta (jedlo) • *Dze kapusta, tam chiža ňepusta* – kapusta zaženie biedu **3.** v spoj. *zajača kapusta* SŠ – rastlina kyslička (Oxalis)
kapustečka ž zdrob. expr. kapustička
kapustovi príd. SZŠ zried. kapustný: *kapustovi ľistek*
kapušňak m obyč. v pl. sorta malých červených jabĺk: *Kapušňaki še davaľi do kapusti*
kapušňara, kapušňarka SŠ ž šťava z kyslej kapusty
kapušňica ž **1.** kapustnisko **2.** rastlina kyslička (Oxalis) často v spoj. *zajača* (VŠ), *zajačkova* (JŠ) *kapušňica*
kapušňik m **1.** pagáč s kapustou **2.** STRŠ motýľ belások kapustný (Pieris brassicae): *Kapušňik nam požar kapustu*
kapušňisko s kapustnisko
kaput m zried. koniec: *Už mu kaput*
kar m i **kari** pomn. SŠ miest. kar
kara ž starosť, trest: *Ňeber sebe totu karu na kark* • *Kara boska pridze na ňich* – boží trest
karabin m zast. druh pušky
karabiňar m ZŠ zast. žandár
karac nd ZŠ trestať: *Hrichi mladosci kare Buh na stare kosci*
karaguľa ž STRŠ **1.** silnejšia palica • *Nohi jak karaguľe* – tučné **2.** expr. zdeformovaná noha
karaňec m ZŠ trestanec: *Un jak ked karaňec šedzeľ v harešce*

karb[1] m SŠ zásek do zoťatého stromu pre reťaz
karb[2] VŠ, **karbik** JŠ m obyč. v pl. vráska na čele
karcica ž JŠ krt: *Karcica nam porila luku*
karčina ž SŠ pejor. krk: *Maš karčinu jak ośka*
karčma ž krčma • *Chto doma śpi, teho v karčme ňezbiju* – doma sa ti nič nestane; *V karčme za hodzinu sto raz čuješ novinu* – veľa sa dozvieš
karčovac nd JŠ klčovať: *Karčovac, to vicinac kraki*
kardoheľ m ZŠ hrubé konopné plátno
karhac nd zried. karhať
karička ž **1.** obrúčka upevňujúca kosu na kosisko **2.** obrúčka (prsteň) **3.** okrúhla časť platne na sporáku **4.** druh ľudového tanca (do kruhu)
karični príd. ZŠ tučný
karika ž **1.** SVŠ obruč na kolese **2.** JŠ okrúhla časť platne na sporáku **3.** časté v žartovných hrešeniach typu *Idz do kariki* – preč; *Bodaj ce karika trimala (pobila)* – aby ťa porantalo; *Kariku frasovu bi som gazdoval* – vôbec by som negazdoval
karikovac še nd STRŠ hrať sa kotúľaním kariky
kark m i **karki** pomn. krk: *Chicil ho za kark* • *Ňechudz ňikemu na kark* – neotravuj nikoho; *Ma ho na karku* – musí sa oň starať; *Vźal sebe to na kark* – podujal sa na to; *Idz mi z karku* – choď preč; *Ňeznam, dze lame karki* – kde je; *Zima už na karku* – je blízko; *Stupil mu na kark* – podmanil si ho
karkoňic še nd ZŠ expr. trápiť sa
karkoška ž ZŠ zast. drevený lúč na svietenie
karkuň m pejor. skupáň
karmaženi príd. v spoj. *karmažene banduri* – sorta zemiakov
karmic nd **1.** kŕmiť: *Śviňe karmi* • *Dze psa karmja, tam i breše* – kto platí, tomu sa slúži **2.** dávať obilie do mláťačky
karmič m nov. krmič: *Bul za karmiča*
karmička ž STRŠ včel. včela, ktorá zásobuje úľ
karmik, karmňik ZŠ m kŕmna ošípaná
karmjač m kto dával obilie do mláťačky
karmonadľa ž nov. karé (mäso)
karovi príd. ZŠ karový: *karova hoscina*
karpavi príd. hrbolatý: *karpava draha, sami girdžeľ*
karpaňina ž hrboľ: *Kravi rozriľi drahu, ta sama karpaňina tam*
karpelce pomn. VŠ korálky
karpeľ m **1.** kvaka **2.** SŠ miest. expr. nepodarené teľa
karperec m ZŠ zried. náramok
karšt m miest. druh motyky
karta ž **1.** hracia karta: *Idzeme karti hrac* • *Ňeidze mu karta* – dostáva zlé karty; *Karta še obracila* – situácia sa zmenila; *Chto rad bavi karti, chodzi obdarti* – prehráva peniaze; *S glupima karti, s mudrima žarti* – s hlúpymi je nádej na výhru
kartac nd DŠ hrať karty
kartar m kartár
kartavec m expr. krpáň
kartka ž **1.** zast. cestovný lístok: *Vimeňil sebe kartku na mašinu* **2.** pohľadnica: *Kartku nam poslal* **3.** vstupenka **4.** etiketa: *Ľepila kartki na fľaški*
kartoš m STRŠ expr. kartár
kartovac nd **1.** hrať karty **2.** miešať a rozdávať karty
kartovac še nd miest. hrať karty
karveňčec SŠ, **kaveňčec** SZŠ nd sťažovať sa, trpieť: *Karveňči na žaludek*
kasa ž pokladnica (richtárska)
kasac nd vyhŕňať: *Kasal rukavi na košuľi, že še budze bic*
kasani príd. riasaný: *kasane čižmi*
kasarňa, kasareň okraj. ž, **kasarňe** pomn. kasáreň
kasirer m zast. pokladník
kasľik m STRŠ zásuvka
kasnar m STRŠ hospodársky správca veľkostatku
kasňa ž skriňa • *kasňa motora* ZŠ karoséria
kaśľec nd kašľať
kaśľečkac nd det. expr. kašľať
kaśňička ž zdrob. skrinka (np. na riad)
kaša ž **1.** ryža: *kaša s mľikom* **2.** zried. kaša: *kaša z prosa* **3.** v spoj. *riba kaša* SŠ – rybie ikry
kašeľ, kaśeľ ZŠ m kašeľ: *Napina me na kašeľ; cukerki od kaśľu* • *somarski kašeľ* – čierny kašeľ
kašička, kašečka SŠ, VŠ ž expr. kašička

kašketka ž strieška na čiapke
kašovňik m STRŠ koláč z krupicovej kaše
kaštan p. gaštan
kaštiľ m kaštieľ: *Panove bivaľi v kaštiľu*
kat m kat • *viter jak kat* – veľmi silný; *Pes človeku brat, človek človeku kat* – ľudia sú k sebe nevraživí
katar m **1.** zápal sliznice: *katar na pľucoch* **2.** hnačka teliat a kráv
katarina ž SVŠ zried. kvet chryzantéma (Dendranthema)
katikizmus, katekizmus JŠ, **katejezmus** SZŠ m **1.** katechizmus (kniha aj učivo) **2.** návšteva snúbencov na fare
katoľicki príd. katolícky: *katoľicka vira*
katoľička ž katolíčka: *Ona katoľička, un ľuteran*
katoľik m katolík: *U nas ľem same katoľici*
katovac nd expr. trápiť
katraň m ZŠ impregnovací dechtový prostriedok, tér
katufka ž SŠ druh malej rybky
kava ž, **kave** (G. *kaveju, kaveja*) s SZŠ, **kavejo** s ZŠ, **kavej** m VŠ, **kave** (G. *kaveho*) s SVŠ **1.** káva (plod): *zarkova kava* **2.** káva (nápoj): *kava s mľikom; Uvar čarneho kaveho*
kavečka ž expr. kávička
kavejareň, kavjareň ž nov. kaviareň
kavejovi príd. hnedý: *kavejovej farbi gerok*
kavjetka ž ZŠ priehrada v skrini na obilie
kavovi príd. kávový: *kavovi mľinek; kavovi harčušek*
kavučec nd okraj. kňučať, skučať (o psovi)
kazac nd **1.** prikazovať: *Kazaľi mi tam isc* **2.** dk objednať, rozkázať: *Kazal kamaratom ľitrufku* **3.** kázať: *Naš farar zna kazac*
kazaňe s kázeň: *Kňež na kazaňu dva razi ňehutori* – nebudem opakovať povedané
kazateľňa ž STRŠ kazateľnica
kazeň ž kázeň
kažajka, chazajka ž ZŠ krátky súkenný kabát bez goliera
každi zám. každý: *Z každeho domu dachto prišol* • *Ňe každemu jednak kukulka kuka* – nie každému sa rovnako darí; *Každi zna svojo* – iba svoju pravdu presadzujeme; *Každemu dňu večar pridze* – všetko má svoj koniec
každučki, každučički zám. expr. každučký: *Každučički boži dzeň pridze do nas*
kebi, kedbi VŠ **I.** spoj. keby: *Kebi chcel, ta bi prišol* • *Kebi koza ňeskakala, ta bi nošku ňezlamala* – nemal vystrájať **II.** část. keby: *A kebi ľem to, ale i žena ho zochabila*
keč, a keč cit. na odháňanie oviec al. kôz
kečka ž SZŠ kečka
ked, kedz JŠ **I.** spoj. keď: *Ked ňebudzeš sluchac, ta možeš isc* • *Ked jesc, ta jesc, ked robic, ta robic* (výzva na rozhodnosť); *Ked davaju, ta ber, ked biju, ta ucekaj* – riaď sa podľa okolností **II.** část. to ako: *Šednul sebe daľej od stola jak ked hosc*
kedi, kedik zried. zám. kedy: *Kedi pridzece do nas? Močilo še tidzeň, dva, kedi jak* • vo význame „čas": *Ňit kedi; Každi fiedi, ked ma kedi; Ona ma fše kedi*
kedi-ftedi zám. niekedy • *To šicko kedi-ftedi vidze na verch* – raz sa to vyjaví
kedikoľvek zám. kedykoľvek: *Kedikoľvek ho stretňem, furt ľem še scežuje*
kedi-ňekedi zám. pohodlne; neskoro: *Kedi-ňekedi prišol kolo obeda*
kediši, kediška zám. voľakedy: *Kediška to bulo veselši*
kedrovec m obuv. drevený klinček na podbíjanie obuvi
kedvešni príd. ZŠ zried. milý: *kedvešni človek*
kefa ž kefa: *Kravi še češu s kefu*
kefovac nd kefovať: *Lachi mu kefovala*
kech m kýchavka (konská choroba) • *Daj na koňa mech, ňedostaňe kech* – prikry ho
kechovac nd kýchať, kašľať (o koňovi)
kekešic še nd STRŠ, ZŠ expr. vyťahovať sa
kekešni príd. ZŠ expr. pyšný
kel m, **kla** SŠ ž, **klo** s SZŠ, **kľik** m VŠ obyč. v pl. **1.** klík na zemiakoch: *Bandurki už puščaju kli* **2.** zried. vyčnievajúci zub diviaka
kelner m čašník
keľčik m trovy, výdavky: *Veseľe, to veľki keľčik* • *Vekši keľčik jak chasen* – slabý zisk
keľevni príd. STRŠ krehký, chúlostivý: *Hňeška ľudze barz keľevne*
keľi zám. koľký: *Aha, keľi falat mi dal*
keľičko zám. expr. koľko: *Patraj, keľičko mu dala*

keľiki zám. zvel. expr. koľký: *Od keľikich časoch už trime tota žima*
keľko-teľko zám. expr. koľko-toľko: *Keľko-teľko ľepši jak ňič*
keľňa ž mur. náčinie na roztieranie malty
keľo zám. koľko: *Keľo hodzin?* • *Po keľo ten štof* – čo stojí; *Bil ho, keľo mal moci* – zo všetkých síl
keľośka zám. niekoľko: *Keľośka razi už bul u nas* • *Keľośka je mi dlužna* – čosi
keľo-teľo zám. koľko-toľko
keľtoš m ZŠ pejor. márnotratník
keľtovac nd vynakladať: *Už ňemožeme na ňeho teľo keľtovac*
kenderica STRŠ, VŠ, **kengerica** ZŠ ž kukurica
kenderičanka STRŠ, **kengeričanka** ZŠ ž steblá a listy kukurice
kenderični STRŠ, **kengeričnі** ZŠ príd. kukuričný: *kenderične krupi*
kepeň m miest. druh dlhého plášťa
kepešic še nd ZŠ honosiť sa: *Bohati še rad kepeši*
kepešni príd. ZŠ pyšný
kera DŠ, **kira** ZŠ ž zákruta
keramitka ž nov. obkladačka
kercica okraj., **kertica** SZŠ, **chercica** ZŠ, **charcica, charčica** ZŠ, **krucica** DŠ, **kurcica**[1] ZŠ ž **1.** krt **2.** miest. opuchlina; vred
kerešic, kerešovac ZŠ, JŠ nd hrešiť: *Bul plani, ta ho kerešovaľi*
kereška ž STRŠ blúzka obrúbená zúbkovitou látkou
kermeš m SŠ výročný deň patróna chrámu spojený s hostinou
kerovac, kirovac SŠ nd viesť vozidlo: *Na sankoch keroval ten, co šedzel na zatku* • *Dze baba keruje, tam ďabol keľtuje* – tam sa nedarí
kerscanka ž prijímanie chlapcov medzi mládencov
kerscic, krescic, kriscic VŠ nd krstiť • *Taki jak prez plot kersceni* – poplašený
kerscini, krescini, kriscini VŠ pomn. krstiny • *Ňebul ši na mojich kerscinoch* – si mladší, čuš
kerscinovi príd. týkajúci sa krstín: *kerscinovo piśńički*
kerst, krest SZŠ, **krist** JŠ m krst: *Ona me ňesla do kerstu*
kerstedeľňica ž SZŠ krstiteľnica
kerta ž záhrada (obyč. v mestách)
kertis m panský záhradník • *U kertisa pulna misa* – mal čo jesť (z vlastnej úrody)
kertišňa ž ZŠ záhrada záhradníka
keruľ m JŠ hájnik
keruľa, kiruľa SŠ ž **1.** zákruta **2.** STRŠ predná časť saní na kerovanie
keruľeň ž JŠ hájovňa
keruľstvo s JŠ hájnictvo
kerunek m zried. smer: *Pujdzece v tim kerunku*
kervačni príd. expr. krvopotný: *Košeňe, to kervačna robota* • *Chľib je smačni, ale kervačni* – ťažko nadobudnutý; *Každi muj krok kervačni* – ťažko sa hýbem
kervačňe prísl. krvopotne: *kervačňe zarobene peňeži*
kervavi, okraj. **krivavi, krevavi** príd. krvavý • *Popila ja už kervavej poľifki pri tebe* – ťažko sa mi s tebou žilo
kervavina ž drina
kervavňik m **1.** rastlina rebríček (Achillea) **2.** STRŠ rastlina lastovičník (Chelidonium) **3.** SZŠ pejor. bača: *Kervavňik pije ľudzom krev*
keś-keś cit. SŠ používa sa na privolávanie oviec
keša ž strakatá krava
kešati príd. strakatý
kešeňovi príd. vreckový: *kešeňova hodzinka; kešeňovo zlodzeje*
kešinka, kešenka SŠ ž zdrob. malé vrecko: *V kešence mal hodzinku*
kešiň, kešeň SŠ, **kišeň, kišiň** SZŠ ž vrecko: *Šicko popchal do kešeňi* • *On ce šturi do kešeňi* – prevyšuje ťa; *Uderil še po kešeňi* – zaplatil pohostenie; *Un do jeho kešeňi ňevidzi* – nevie o jeho majetku; *Lakomi v kešeňi hada trime* – nerád siaha do vrecka; *Ked kešeň prazna, ňichto ce ňezna* – o priazeň chudobného nikto nestojí; *Naco džadovi kešeňe* – nemá nič
kešo m strakatý vôl
kešuľa ž strakatá krava
ketiška ž ZŠ čipka

keveľic še nd SŠ upadať, chradnúť
keveľni príd. ZŠ **1.** chorľavý: *Od maľučka bula keveľna* **2.** náročný: *Harčarstvo, to barz keveľna robota*
ki zám. expr. aký v spoj. *Ki mu fras, že je taki ňedobri; Na keho frasa tu prišla*
kica ž, **kicak, kicuś** m det. mačka
kickac še nd SŠ štekliť sa
kic-kic cit. používa sa na privolávanie mačky
kička ž SŠ slamený snôpok na strechu: *Ze žitňanki še nakruciľi kički a s tim še pošivala strecha*
kida ž SŠ expr. kvapka: *Dolo mnu až kidi od strachu išľi*
kidac nd fŕkať, prskať: *Ňekidaj na obrus*
kidľa ž ZŠ, DŠ sukňa: *vifaldane kidľe*
kidľati príd. ZŠ majúci na sebe viac sukní: *kidľata baba*
kidoš m expr. kto jedlom zafŕka stôl i seba
kifľik m zast. rožok
kichac nd kýchať: *Chce še mi kichac*
kichaci príd. VŠ spôsobujúci kýchanie v spoj. *kichaca nerva*
kichcec nd ťažko dýchať • *Kichci jak ofca* – hlasno dýcha
kichnuc dk kýchnuť: *Chcelo še mi kichnuc*
kij m zried. kyj • *Jak s kijom, tak s paľicu* – všetko jedno; *Tak mu to treba jak psu kija* – vôbec mu to netreba; *Na širotoch še kije lamju* – užijú si bitky; *Aňi me s kijem, aňi s paľicu* – všelijak zle
kijach m ZŠ pastierska palica
kijak m SŠ kratšia časť cepov
kijanka ž **1.** JŠ drúčik na mliaždenie zemiakov: *S kijanku še puča bandurki šviňom* **2.** HŠ prací piest: *S kijanku na jarku babi praľi lachi* **3.** SZŠ žubrienka
kijaň, kijaňa JŠ ž kyjanica: *S kijaňu še drevo ščipalo* • *Hlava jak kijaň – veľká*
kika ž expr. det. kvietok
kikirč m miest. SVŠ rastlina šafran (Crocus)
kikirikac, kukurikac miest. SŠ nd kikiríkať: *Kohut kikirika*
kikľac še nd expr. ZŠ hrať sa s ohňom
kikut SŠ, **kikot** STRŠ m kýpeť: *Ceľe ňema chvust, ľem taki kikut* • *Take ma vlasi jak kikut* – krátke
kikutar m SŠ mrzák: *Taki kikutar, co ňima dlaň*
kikutek m zdrob. expr. kyptík
kilavi, kiľavi ZŠ príd. ťarbavý: *Je kilava na nohi*
kilavo príslv. ťarbavo: *Jakoška kilavo chodzi*
kilavota ž JVŠ pejor. ťarbák: *To kilavota, zaś mu cośka spadlo*
kilo s kilo: *Dva kila mi starči*
kilovec, kilofčak SŠ m kilové závažie
kiľimon m SŠ expr. ťarbák
kiľof m SŠ menší hrubý predmet • *Nohi jak kiľofi* – veľmi hrubé
kim spoj. kým: *Kim še obľeče, ta už budze ňeskoro*
kinkac nd **1.** klesať: *Chce še mu spac, bo hlava mu kinka* **2.** podlamovať sa: *Koľena mu kinkaju od strachu*
kinknuc dk **1.** podlomiť sa: *Kinkľi pod ňu nohi i spadla* **2.** ZŠ kývnuť: *Kinknul s hlavu*
kino s **1.** kino: *Pošla do kina* **2.** film: *Jake bulo kino?*
kinovi príd. expr. v spoj. *Jaki kinovi* (o veľkom milovníkovi kina)
kipak m JZŠ drúčik: *Kipak dal sebe medzi nohi, ked zvožil drevo*
kipec nd kypieť • *Až vo mňe kipelo od zlosci; Zlosc ve mňe kipi* – zlostím sa; *Tak śpivaľi, až kipelo* – až sa ozývalo; *Tak še vadza, co až kipi* – veľmi silno
kipikaša ž ZŠ druh detskej hry
kiranduľaš m SZŠ dozvuky svadby: *Po veśeľu pošľi na kiranduľaš*
kirdeľ, kerdeľ SVŠ m kŕdeľ: *kirdeľ ovec*
kiric nd DŠ expr. utekať: *Pes kiril za zajačkom*
kirmak m ZŠ vôl s krátkymi rohmi
kirner m SŠ priebojník na diery do železa
kisnuc nd kysnúť: *Zapravene cesto kišňe prez noc*
kisňa ž SŠ zried. debnička
kišanka ž **1.** STRŠ kyslá polievka na raňajky **2.** ZŠ nov. siláž
kišeľ m i ž DŠ druh kyslej polievky: *gruľe s kišeľu* • *Budzeme jesc kišeľ, bodaj višel* (žart., keď ho často varili); *Od kišeľi bruch veśeli* – dobre sa je
kišeni príd. kvasený: *kišene ogurki; kišena kapusta; kišene kolače*

kišic nd kvasiť: *Idzeme kišic ogurki*
kiška zám. akýsi v spoj. *Kiška fras mi tu puknul v cherbece*
kišľic še nd STRŠ expr. plakať
kišmal m SZŠ pejor. slabý chlap, chachar
kišasonka, kižasonka ZŠ, **kizasonka** SŠ, **kišasoňa, kižasoňa** ZŠ, **kizasoňa** zast. ž slečna
kiška[1] ž črevo z ošípanej: *Kiški še nadzivaju* • *dupna kiška* – hrubé črevo
kiška[2] ž SŠ kyslé mlieko
kiškac še nd VŠ kysnúť: *kiškane mľiko; mľiko na kiškaňe*
kitaja ž strapec: *kitaje hrozna, prosa*
kitajka ž ZŠ strapatá ozdoba (najmä na biči)
kitka ž zväzok vyčesaných konopí al. ľanu: *Dvanac snopki konopi, to kitka*
kitkac nd štekliť: *Kitka me v harľe*
kitkac še nd byť šteklivý: *Kitka še pod pazuchami*
kitkaci príd. šteklivý
kivac nd **1.** kývať: *Kival na mňe s ruku; Viter kiva zo stromami* **2.** expr. babrať s niekým: *Ňebudze un zo mnu vecej kivac*
kivac še nd pohybovať sa: *Zub še mi kive* • *Kive še jak kačka* – klátivo chodí; *Ked viter ňeduje, haluź še ňekive* – všetko má svoju príčinu; *Šak še kiv, idzeš jak šlimak* – pohni sebou
kivaci príd. **1.** uvoľnený: *kivaci zub* **2.** ZŠ menlivý: *Zdrave barz kivace*
kivaco príslv. JŠ kolísavo: *Tak kivaco chodzi*
kivadlo s ZŠ súčasť kyvadlových hodín
kivajric m ZŠ pejor. pobehaj
kiveľic še nd STRŠ trpieť: *Dluhi čas še kiveľi na hlavu*
kivnuc dk kývnuť: *Kivnul na ňu, žebi počekala*
klabzek m SŠ stoľ. pílka na rezanie po dĺžke
klac nd **1.** pichať: *Scereň nas klala* • *Ľudzi to oči koľe* – dráždi ich; *Pravda oči koľe* – je nepríjemná **2.** klať rohami: *Kravi še začaľi klac*
klacik m zdrob. klátik: *Dzeci še s klacikami baviľi*
klacikati, klacikasti príd. ZŠ kockovaný: *klacikasti šal*
klač m ZŠ bodliak • *Jednemu kolač, druhemu klač* – podľa zásluh
klačani príd. klkový, z klkov: *Klačane platno, to hrube platno na mechi*
klače, klačo, kloče, kločo s hromad. VŠ klky: *Klače bulo suche*
klada ž drevený rám žarnova
klaki pomn. klky: *klaki z vičesaneho ľenu*
klakovini pomn. ZŠ posvadobná hra s ľanom
klamac nd klamať
klamac še nd SZŠ behať sa (o koze)
klamerka ž STRŠ sponka: *V kravatľi mal klamerku*
klampjar, klampner SŠ, **klamfner** miest., **klaufner** VŠ m klampiar
klamstvo s klamstvo • *Chto s klamstvom žije, teho perun bije* – doplatí na to
klanikajti pomn. ZŠ iron. zákusky
klaňac še nd klaniať sa • *Ja ci še ňebudzem klaňac* – koriť sa
klaňica ž klanica: *Do nasadu še zahlobi klaňica*
klapac nd expr. nov. klapať: *Dakemu ľem tak šicko klape*
klapač m SŠ košikársky nožík
klapače pomn. ZŠ nožnice na strihanie oviec
klapačka ž pejor. **1.** ústa • *Zavri už totu klapačku* – buď ticho **2.** miest. VŠ pera
klapčec nd klepať: *Koňe klapča s kopitami po tvardej drahe*
klapkac nd klopkať: *Klapkal na oblak, aľe mu ňeotvorila*
klapkač m ZŠ rapkáč používaný na Veľkú noc namiesto zvonov
klapkadlo s rapkáč
klapnuc dk klepnúť • *Ľem klapňe a už ši tam* – raz-dva je po tebe
klapta ž **1.** široký golier: *klapta na čuhe* **2.** ozdoba našitá na odeve: *šurce s klaptami*
klaptavi príd. ovisnutý: *Dachtora šviňa ma klaptave ucha*
klas m **1.** klas • *Češke klasi pre gazdu dobre časi* – bohatá úroda znamená prosperitu; *Tak napredla, že dze jak vlas, dze jak klas* – miestami tenko, miestami hrubšie **2.** šúľok kukurice
klasa ž trieda: *Peršej klasi jarec* • *Živan peršej klasi* – veľký
klasati príd. majúci veľké klasy: *klasati jarec*

klasc nd **1.** klásť • *klasc ohňa* – zapaľovať oheň; *klasc na oheň* – prikladať **2.** expr. nadávať: *Kladla mu do šviň*
klasek m zdrob. expr. klások • *Jaki klasek, taki kvasek* – od žatvy závisí chlieb; *Dobre klaski kolo mandľika zbirac* – je ľahké sa prižívovať; *Zarno idze do klaskoch; Zarno ruca klaski* – vytvárajú sa klasy
klasnovac nd ZŠ zbavovať klasy ôstia
klaše s hromad. JŠ klásie
klašeňica ž okraj. otep slamy
klašic še nd ZŠ vytvárať klasy: *Zarno še šumňe klaši*
klaštor, kľaštor, kľašter SŠ m kláštor
klat m **1.** klát: *Na klace še drevo rube* **2.** JŠ kmeň stroma **3.** úľ (urobený z pňa)
klatka[1] ž visacia zámka • *Stari človek pri chiži klatka* – dáva pozor; *Daj sebe klatku na gembu* – buď ticho
klatka[2] ž SZŠ ohryzok (na hrtane)
klofolc m obuv. okrúhle drevo na hladenie švíkov sár
klobuček m kryt na konci osi na voze
klobuk m zast. homola cukru
klopač m JŠ veľkonočný rapkáč
klopic nd SŠ trápiť: *Ňeklop sebe pre to hlavu*
klopic še nd trápiť sa
klopota ž starosť, trápenie: *To klopota s dzecami* • *Ňimala baba roboti, našla sebe klopoti* – začala vyhutovať
klopoťľivi príd. ZŠ plný starostí, trápenia: *klopoťľivi život*
klot, kľoc SŠ m klát: *Na kľocu še ščipe drevo* • *Dzecko jak kľoc* – tučné, silné
klubo s, **klub** m miest. JŠ **1.** klb: *Boľa me kluba* **2.** STRŠ krátka spodná suknička **3.** STRŠ miera ľanu: *Klubo ľenu, to dzevec kudzeľe*
klupko s zdrob. klbko: *klupko ňitek*
kľac (3. os. *kľaje*), **kľac** (3. os. *kňe*) SŠ, **kľec** (*kľeje*) DŠ nd kliať: *Kňe od rana do večara* • *Tak kňe, co až žim schňe* – veľmi škaredo; *Chto za pluhom kľaje, ten ňedobre šeje* – jeho práca nebude požehnaná
kľače pomn. ZŠ, SŠ rúčky na pluhu
kľadzba ž kliatba • *Tota kľadzba na tebe spadňe* – ty si to odnesieš
kľag m ZŠ, **kľaga** ž kľag: *Kľaga, to zoz ceľeceho žalutka*
kľagac nd kľagať: *Bača ženčicu kľagal*
kľagac še nd ZŠ expr. padať z nôh: *Už za drahu še kľagala*
kľaknuc, kľeknuc SŠ dk kľaknúť: *Na koľena kľeknul*
kľamberka[1] ž ZŠ zdrob. skobka
kľamberka[2] ž ZŠ zariadenie na vidličky
kľamka ZŠ, SŠ, **kľanka** SVŠ, **klanka** SŠ ž kľučka na dverách • *Chraň še paňskej kľamki* – od pánov čo najďalej; *Ňechitaj še fiškaľovej kľamki* – daj si pokoj s advokátmi
kľampa ž STRŠ zried. expr. neporiadna osoba
kľamra, kľambra SŠ, **kramľa** miest., **kramľa** VŠ ž skoba: *S kľamru še prikľamruje drevo ku drevu* • *Coľ sem, coľ tam, kľambra pricahňe* – menšiu nepresnosť skoba vyrovná
kľamrovac nd spájať skobou: *Dreva še kľamruju*
kľapčisti, chľapčisti VŠ príd. ploský: *kľapčisti kamenek*
kľapec nd ZŠ expr. dlho sa niekde zdržiavať: *Dze tak dluho kľapi*
kľapkac nd ZŠ tlieskať: *Perše mu kľapkaľi a vonka ho ohvaraľi*
kľeban p. pľeban
kľečaci, kľečački prísl. kľačiačky: *Kľečaci ho otpitoval*
kľečec nd kľačať
kľečki prísl. SZŠ kľačiačky: *Na kľečki ju otpitoval* • *Padľi do kľečkoch* – na kolená
kľekočovi príd. JŠ klokočový: *kľekočova paľička*
kľekotac še nd ZŠ triasť sa: *Od strachu še cali kľekotal*
kľema ž obuv. drevený zverák na prichytenie zošívaných častí obuvi
kľen m strom klen (Acer rubrum)
kľenka SŠ, **kľenga** DŠ, **kľinka** VŠ, **kľinga** JŠ ž kľučka na dverách
kľepac nd klepať: *Kosa še kľepe s mlatkom*
kľepač m STRŠ kladivo na klepanie kosy
kľepačka ž SZŠ rapkáč
kľepar m ZŠ klepotajúci mlyn
kľepec m ZŠ pasca (na zver)

kľepisko s ZŠ holohumnica: *Na kľepisku še mlacilo*
kľepnuc dk klepnúť: *Kľepnul sebe do hlavi*
kľicic nd SŠ s ťažkosťami niečo robiť: *Za vecej roki kľiciľi totu svoju bidnu chižu*
kľičic nd klíčiť: *Bandurki už kľiča, puščaju kli*
kľij m SŠ glej: *Škoda na to kľiju, ňebudze trimac*
kľikac nd kľakať
kľimak m SŠ palica na ráňanie ovocia zo stromu
kľin m **1.** klin • *Jake drevo, taki kľin* – treba voliť primerané prostriedky **2.** vec podobná klinu: *Do uskich nohavicoch fšila kľin; Tote žeme idu tak do kľina*
kľinek m **1.** zdrob. malý klin **2.** SŠ drevený klinec (do podošvy) **3.** ZŠ menší predmet podobný klinu: *kuchni pokrajane na take kľinki*
kľingac nd **1.** DŠ, ZŠ vypadávať z klasu: *Zarno už kľinga* **2.** STRŠ expr. podlamovať sa: *Nohi mi už jakośka kľingaju*
kľingac še nd DŠ, ZŠ vypadávať z klasu: *Prezrete zarno še kľinga*
kľingač m ZŠ umieračik
kľiňček m SZŠ rastlina klinček (Dianthus)
kľiňčik m klinček: *kľiňčiki do topankoch*
kľiňec m klinec: *S kľincom to pribil* • *Šedzi, jak bi ho s kľincom pribil* – bez pohnutia
kľipi pomn. SZŠ mihalnice
kľipkac SZŠ, **kľepkac** JŠ, **klopkac** SVŠ nd **1.** mihať, žmurkať: *Kľipka s očami, bo ho boľa* **2.** blikať: *Lampa cośka kľipka*
kľipnuc dk SZŠ mihnúť, žmurknúť
kľišč, kľešč JŠ m hmyz kliešť (Ixodes) • *Trime še ho jak kľišč* – neodbytne; *Zarije še do skuri jak kľišč* – tuho
kľišče, kľešče DŠ pomn. **1.** kliešte: *ščikace kľišče; Horuce žeľezo še chita do kľišči* • *Nato kovaľ kľišče ma, žebi še ňepopik* – na všetko je primeraný spôsob **2.** SŠ zried. klepetá raka
kľitka ž **1.** klietka **2.** SŠ krížom na seba poukladané veci: *Cehlu skladaľi do kľitki* **3.** SŠ priehrada pre teľa v maštali
kľocek m zdrob. SŠ klátik: *Priňiš paru kľocki dreva*
kľocoviti príd. SŠ podobný klátu: *Take kľocovite kameňe, skali*
kľochtac nd SŠ expr. chleptať, strebať
kľoncac nd SŠ expr. nešikovne rúbať: *Ta kľoncem tote patiki*
kľoňšč m, **klunče** pomn. SŠ kostrnka: *Po poparanich piroch ostaľi kľoňšče*
kľopčic nd JŠ kvokať
kľora ž ZŠ pejor. žena
kľuc nd SŠ **1.** pichať: *Kľulo me v boku od šmichu* • *Koľki me kľuju* – pichá ma v boku **2.** SŠ zakáľať: *Idzeme šviňu kľuc*
kľuč m **1.** kľúč: *Dzvere zamkľi na kľuč* • *Stari človek je kľuč vo dzveroch* – je strážcom **2.** ZŠ posnovaný ľan na snovadliciach: *Predza zobrata zo snovadľicoch še vola kľuč*
kľučar m DŠ kľučiar (vo väznici)
kľučik m zdrob. kľúčik: *Stracil kľučik od kufrika*
kľučka[1] ž **1.** háčik na konci povrazu al. reťaze • *Ňezarucaj na mňe kľučki* – nechytaj ma za slovo **2.** JZŠ kľučka na dverách
kľučka[2] ž SŠ, **kľučok** m SVŠ klík na zemiakoch
kľučovi príd. kľúčový: *Patrel prez kľučovu dzirku*
kľuka ž **1.** SŠ žrď s hákom (np. na nahnutie konára al. na naberanie vody zo studne) **2.** ZŠ časť plužných koliesok na pripevnenie váh
kľuvač m zahnuté vidly na hnoj: *S kľuvačom še zruca hnuj na roľu*
kminek, kmin zried. SŠ m rastlina rasca (Carum) i jej plod
kminkovi príd. SŠ rascový: *kminkova poľifka*
kmiňani príd. SZŠ rascový: *kmiňana jucha*
kmoter, chmoter JZŠ m kmotor • *Ked maš kmotra v pekľe, ta i tam ci budze dobre* – urobí ti protekciu
kmoterstvo, chmoterstvo JZŠ s kmotrovstvo
kmotra, chmotra JZŠ ž kmotra • *dutkova kmotra* ZŠ – náhradná
kmotrac še, chmotrac še JZŠ nd mať dobré kmotrovské vzťahy
kmotruš m hypok. kmotrík (najmä v osloveni)
knepľa ž STRŠ drevená palička používaná pri pletení čipiek
knipeľ m drevené kladivo (stolára, klampiara)
knot m JŠ zariadenie na upevnenie dreva na voze
knoteľ m SŠ palica na ráňanie ovocia zo stromu
kňaž DŠ, **kňež** HŠ m kňaz: *Uči še za kňeža*

• *Dva razi kňeź na kazaňu ňeutori* – nebudem opakovať povedané
kňihi pomn. časť žalúdka prežúvavcov: *Spekło jej v kňihoch*
kňiška, chňiška miest. STRŠ ž kniha, knižka • *Braľi na kňišku* – na úver; *Peňeźi uklada na kňišku* – v sporiteľni; *modľaca kňiška* – modlitebná; *V džadofskej kňišce je zapisani* – je mu súdená chudoba
kňižečka ž zdrob. knižočka
kňučec nd VŠ kňučať (o psovi)
kobiľak m SŠ druh huby (?): *Mi ňezbirame kobiľaki*
kobiľi príd. v spoj. *kobiľa meta* – rastlina mäta (Mentha)
kobita ž ZŠ pejor. žena: *Moja žena ňebula taka kobita*
kobula, kobila SŠ ž **1.** kobyla • *Ňebudze z tej babi dzifka aňi z vajčaka kobula* – nič z toho nebude; *Kobila mu viperdzela zubi* – nemá zuby; *Tak śe haňbi, jak ked kobula sanki prevraci* – veľmi; *Stlusla jak kobila* – veľmi stučnela; *Jak bi stara kobula ňigda mlada ňebula* – nemá pochopenie pre mladých **2.** pejor. nadávka žene
kobulka, kobilka SŠ ž **1.** zdrob. kobylka **2.** hmyz kobylka (Locusta) **3.** ZŠ uško zápinky (na odeve): *To śe koňiček založi do kobulki* **4.** časť hudobných nástrojov, cez ktorú sú napnuté struny
kobuľanka ž **1.** sortka slivick **2.** konský výkal
kobuľica, kobiľica SŠ obyč. v pl. ž drevený podstavec (tesársky, murársky)
kobuľina ž **1.** podstavec na lešenie **2.** podstavec pri výrobe kolies
kobuľiňec m JŠ konský trus
kobza ž expr. žena: *Taka kobza ľeňiva* • *Taka jak kobza virosla* SŠ – veľká; *Rechta śe jak kobza* ZŠ – samopašne
kocar ZŠ, **kocarek, kocarik** STRŠ m priehrada pre teľa v maštali
kocatko s SŠ expr. mačiatko
koce s SŠ mača: *Kotka ma štiri koceta*
kocečkasti príd. SŠ kockovaný: *kocečkasta košuľa*
kocerbina, kocerpka ZŠ, SŠ ž ker čremcha (Padus)
koci príd. SZŠ mačací: *koca skura*
kocic śe[1] nd **1.** kotiť sa: *Ofce śe koca* **2.** pejor. množiť sa: *Peňeźi śe mu koca*
kocic śe[2] nd SŠ expr. pchať sa, trepať sa niekam: *Dze śe tu kociš, ňezmesciš śe už*
kocinek m **1.** STRŠ ohradený priestor v stodole na plevy **2.** ZŠ oválny košík na nosenie krmiva pre dobytok: *V kocinku nośiľi žrec kravom, ked jich išľi dojic* **3.** JŠ výklenok na kozube ako časť ohniska
kociňec m STRŠ ohrada pre prasnicu
kocur m kocúr
kocuri príd. kocúrí v spoj. *kocure vajco* a) ZŠ rastlina zádušník (Glechoma) b) SŠ rastlina veronikovec (Veronika)
koč, kuč miest. okraj. m koč
kočani pomn. ZŠ jedlo z kapustných hlubov pridávaných do vody, v ktorej sa varili kocky zemiakov
kočelko s SŠ malá nádobka: *Do kočelka dala hušom vodi*
kočelo s SŠ nádoba na univerzálne použitie
kočeňec m mačací trus
kočeňina ž DŠ, ZŠ huspenina • *Treśe śe jak kočeňina* – stále
kočerha SŠ, **kočarha** SVŠ ž **1.** nástroj na zhŕňanie hnoja v maštali **2.** SVŠ nástroj na zhŕňanie uhlia v peci
kočik m kočík: *Dzecko položila do kočika*
kočiš m kočiš
kočišic nd ZŠ byť za kočiša
kočmarufki pomn. SŠ sorta hrušiek
kočuška ž SŠ strapcová ozdoba na biči
kofa ž **1.** trhovkyňa, kofa • *Śedzi jak kofa na pľacu* – rozložene **2.** expr. odrastené dievča: *Jaka kofa z ňej virosla*
kofran m JŠ nemanželské dieťa
kohucik m **1.** zdrob. expr. malý kohút **2.** uzáver vývodu vody **3.** spúšť na puške **4.** obyč. v pl. rastlina kukučka (Lychnis)
kohut m **1.** kohút • *Začal robic rano pred kohutom* – za svitania **2.** expr. záletný muž **3.** druh účesu
koch m STRŠ **1.** zast. strieška nad ohniskom **2.** ohnisko v kováčskej dielni

kochac śe nd kochať sa: *Kocha śe v šumnim obľikaňu*
kochar m ZŠ kominár
kochcic nd expr. variť: *Co tam teľo kochci*
kocher m ZŠ varič
kochľik m DŠ kvetináč
kojic nd SŠ zried. dojčiť: *Už prestala kojic*
kokiňa ž **1.** ZŠ expr. žena **2.** SŠ ťažká sliepka
koko s det. koláč
kokondeľ, konkondeľ m ZŠ **1.** ženský účes na uzol **2.** expr. hlupák
kokoruďa, kukuriďa, kukuridza ž SŠ ihličnatý strom
kokoš m ZŠ kohút
kokoška ž ZŠ obyč. v pl. zemiakové šúľance
koktavi príd. DŠ zried. koktavý
kolač m koláč • *Jake kolače, taka hoscina* – ako sa kto usiluje, tak sa má
kolačik m **1.** zdrob. expr. koláčik **2.** miest. tvrdý zákusok **3.** JZŠ v spoj. *boski kolačik* – vianočná oblátka
kolba, koľbka miest. ž pažba pušky
kolbaka ž STRŠ barla: *Chodzi o kolbaki*
kolbasa, kelbasa SŠ ž **1.** klobása • *Pośľi časi, ked z ňeba padaľi kolbasi* – musí sa robiť; *Po kolbaśe pilo bi śe* – žiada sa piť **2.** napuchnuté pásy na tele po silných úderoch
kolbasovina ž ZŠ črevo na klobásy
kolbaśňica, kelbaśňica SŠ ž črevo na klobásy
kolbňa ž SŠ klamp. cínovacie teleso
kolčovac nd JŠ klčovať: *kolčovac paśvisko*
kolek m **1.** drevený klinec **2.** drevený klin na stene na vešanie šiat • *Ked daco poviš, ta to už idze z kolka na kolek* – šíri sa; *Un temu pridze na koreň, ked pujdze z kolka na kolek* – vyšetrí to; *Paľce mal jak kolki* – stuhnuté od zimy; *Banduri od fčera jak kolki* – uvarené a stvrdnuté **3.** drevený klin ako časť rozličného zariadenia: *Na vlačkoch bul kolek, žebi trimal pluh; Kolki fkladaľi do osnovi pri tkaňu*
kolera, koľera SŠ, VŠ ž **1.** cholera: *Koľera, to ňedobra chorosc* **2.** expr. v nadávkach a kliatbach: *Ti koľera koľerska! Idz do koľeri; Žebi ce kolera uchicila (trimala)* **3.** expr. niečo škodlivé, zlé: *Dajaku koľeru muśel pojesc, bo mu plano* • *Koľera ho tam zna, co to za človek* – nikto nevie; *Koľera mu jest* – nič mu nie je
kolimaź, koľimaź STRŠ ž kolomaž • *Naco ci kolimaź, ked voza ňimaš* (o zbytočnostiach)
kolimaźar HŠ, **koľimaźar** DŠ, **kolimaźňik** VŠ m kolomažník • *Idze jak kolimaźar* – pomaly
kolimaźarka, kolimaźňica miest. ž SŠ nádoba na kolomaž
kolisac, koľisac VŠ nd kolísať
kolisac śe, koľisac śe nd kolísať sa • *Śvet śe ze mnu koliše* – krúti sa
kolisanka, koľisanka miest. ž hojdačka
koliska, koľiska DŠ, ZŠ ž kolíska • *poľova koliska* – prenosná, používaná na poli
kolka pomn. SZŠ časť krosien: *Na kolka śe višaju ňiceľnice*
kolko, koľko miest. ZŠ s **1.** zdrob. koliesko: *plužne koľka* **2.** koliesko z pokrájaného jedíva: *Kolka gruľkoch nakraľi a upekľi; Pokrajala kolbasu každemu po kolku* **3.** závažie na vretene **4.** tanec do kruhu
kolkovac[1] nd SŠ pribíjať drevenými klincami
kolkovac[2] nd označovať kolkom: *Peňeźi po vojňe kolkovaľi*
kolmajz m náradie na ondulovanie vlasov
kolmovac nd ondulovať (vlasy)
kolo s SZŠ koleso (na voze): *Tri kola zlamaľi na voźe*
kolo I. predl. **1.** okolo: *Pośidali kolo stola* **2.** popri: *Kolo plota rosla pokriva* **II.** část. asi: *Prišol tak kolo pjatej*
kolodzej m ZŠ zried. kolesár
kolovac nd SŠ expr. špekulovať: *Už cośka na inše koluje*
kolovrat, kolovratek miest. m **1.** SZŠ kolovrat **2.** JZŠ primitívny druh kolotoča: *Chlapci zrobiľi na luke kolovrat*
kolozub SZŠ, **kolozubec** SŠ m krivý zub
koltok m STRŠ kováčsky nástroj na kovanie a okrúhlenie železa
koľaci príd. pichľavý: *koľaci drut; koľace ružički*
koľačina ž SŠ tŕne: *Nohi prebil na tich koľačinoch*
koľaj ž **1.** koľaj: *Ked mokro, ta vuz porobi na roľi koľaje* • *Trudno mi prisc do koľaji* – do

normálneho stavu **2.** rad: *Chodziľi me s kudzeľami za koľaju; Prišla na mňe koľaj*
koľak m **1.** pichľavá rastlina, bodliak, pichliač • *Glupi medži mudrima jak koľak v pšeňici* – nepatrí tam **2.** osteň, tŕň: *Koľak mi do nohi uderil*
koľaska ž dvojkolesový vozík
koľca pomn. ZŠ pluhové kolieska
koľco s JŠ koliesko: *Jedno koľco na pluhu ma bic vekše, bo idze do brazdi*
koľčak, kolčak, kelčak SŠ, **kiľčak** ZŠ m silne vyvinutý zub ošípanej • *Zubi jak kelčaki* – veľké
koľčata, koľečka pomn. SŠ pluhové kolieska
koľeda, koľada SŠ zried. ž **1.** koleda, vianočná pieseň **2.** sprievod mládeže po domoch so spevom a vinšami **3.** posviacka príbytkov vo vianočnom období
koľedar STRŠ, **koľedňik** SŠ m kto chodí koledovať
koľedovac nd koledovať
koľejka ž STRŠ nov. úzkokoľajná trať
koľemba ž ZŠ hojdačka
koľenko s **1.** zdrob. kolienko **2.** ZŠ stavec chrbtice **3.** uzol na steble **4.** ohnutá časť rúry
koľeno[1] s koleno: *Podlamuju še mi koľena* • *Hlava jak koľeno* – holá, lysá; *Na koľenoch pitac* – snažne prosiť; *Ona ho vihjala (vikresala) na svojo koľeno* – zmenila ho podľa svojich predstáv
koľeno[2] s pokolenie: *Zme z jedneho koľena; Budinek ma pretrimac i tri, i štiri koľena*
koľerovac nd SŠ nadávať s použitím slova koľera
koľerski príd. potvorský: *koľera koľerska* (nadávka)
koľesar m kolesár
koľeska pomn. VŠ pluhové kolieska
koľesko, koľečko s **1.** zdrob. koliesko: *Dzecki vužik ma koľečka* • *plužne koľečka* – na oranie pluhom **2.** vec podobná koliesku: *koľesko salami*
koľeso s koleso: *koľesa na voźe, studňa na koľeso* • *Treba patrec i na zadňe koľesa* – na budúcnosť; *Mudri za koľeso vuz z blata caha* – vie správny spôsob na všetko; *Štiri koľesa na voźe dosc* – o zbytočnosti sa netreba zaujímať; *Tancovaľi do koľesa* – do kruhu
koľešňica ž SZŠ vzdušný vír prachu
koľiba ž **1.** koliba **2.** pejor. chatrč
koľik, kuľik SŠ zdrob. m kolík
koľika, kuľika miest. ž choroba kolika
koľisačka ž ZŠ koliska
koľka pomn. SZŠ v spoj. *plužne koľka*
koľka ž, **koľki** pomn. SŠ pichanie v boku • *Bodaj ce koľka trimala* (zahrešenie); *Až me koľki chitaľi od śmichu* – veľa som sa nasmiala
koľotaňik m druh pagáča: *Koľotaňiki, to pagače s kapustu*
koľuško m SZŠ koliesko
komandant m **1.** voj. veliteľ **2.** vodca: *Un medzi ňima komandant*
komando s vedenie • *Vźala ho pod komando* – začala ho sekírovať; *Trime ho pod komandom* – nakrátko
komandovac nd rozkazovať
komaňica, komoňica, komuňica ZŠ miest. ž ďatelina
komar m komár: *Komare barz kušu*
komarka ž STRŠ miest. chrobák ucholak (Forticula)
komedija ž **1.** obyč. v pl. huncútstvo: *Dzeci komedije vihadovaľi* **2.** trápenie: *Ňeišla tam, bo ňechce do komediji prisc; Ňezadavaj mu komediji*
komedijant, komedijaš zast. m **1.** artista **2.** huncút
komencija ž zast. **1.** služba u pánov **2.** naturálna odmena sluhov
komencijaš m sluha u pánov
komencijašovac nd JŠ byť sluhom u pána
komeňikovac nd SŠ zast. prijímať (pri omši)
komesacija ž miest. komasácia
komfabeľ, konfabeľ m **1.** iniciátor: *Un temu šickemu konfabeľ* **2.** kompán: *Un mu bul konfabeľ pri tim živaňstve*
komfator, konfator m zried. pôvodca akcie, vodca
komin m komín: • *Take jak prez komin cahane* – veľmi špinavé; *V každim komiňe mal bok slaňini* žart. (o zlodejovi); *Komin, druhi raz ci frasa povim* – nepoviem; *Meso uceklo hore kominom* (o bezmäsitom obede)
kominek m **1.** zdrob. malý komín **2.** JŠ zast. ohnisko, kozub: *Na kominku śe dakedi na trojnohi varilo*
komiňar m kominár • *Čarni jak komiňar* – výrazne čierny
komiňarik m vták drozd (Turdus)
komiňarski príd. kominársky • *Komiňarska metla dava pecu śvetla* – vymetený komín je voľnejší
komisar m predstavený obce (za 2. svetovej vojny)
komisija, komešija zast., **komvišija** ZŠ ž komisia: *Komisia ošacovala škodu*
komisni príd. **1.** vojenský: *komisni chľib* **2.** prostý, jednoduchý: *komisne bokaňče*
komišňak m **1.** ťažká baganča **2.** vojenský chlieb
komľovac śe nd ZŠ sťažovať sa: *Komľoval śe na ňeho*
komnoše pomn. SŠ sorta jabĺk
komora ž komora
komot m SŠ zried. potravinová skrinka
komotni príd. pohodlný, pomalý
komotňe príslo. pohodlne, pomaly: *Un barz komotňe robi*
kompaňic śe nd ZŠ priateliť sa
kompaňija ž **1.** expr. zoskupenie ľudí: *Dal śe s ňima do kompaňiji* **2.** zast. stotina vojska
komper JŠ, **komfer** SŠ zried. m zemiak (rastlina i plod)
komuňija, komeňija SŠ zast. ž prijímanie (pri omši)
konac nd zomierať, skonávať: *Prervaľi mu konaňe*
konar, gonar m ZŠ konár • *Konar śe ňekive, ked viter ňeduje* – všetko má svoju príčinu
konarina ž JZŠ hromad. konáre • *Dze ňit śahovina, dobra i konarina* – v núdzi je dobrá hocijaká náhrada
koncem část. SŠ **1.** vôbec: *Samemu koncem ňedobre* **2.** veľmi: *Koncem bi chcela, žebi mu bulo dobre*
koncoš m SŠ holub s bielymi koncami krídel
koncu predl. SŠ **1.** koncom: *Koncu juna to prišlo* **2.** konča: *Koncu roľi śe nam vuz prevracil*
koncufka ž SZŠ **1.** tuľaj s okom na lievči **2.** ozdobné zakončenie častí kroja
končucha ž ZŠ prikrývka na koňa
končur m SZŠ ohorok cigarety
kondaš, gondaš SVŠ, **gondas** ZŠ m pastier ošípaných • *Dohvara śe s ňim jak kondaš zo śviňami* – surovo, hrubo
kondir m ZŠ druh nádoby na varenie: *Kondir bul na gruľe pre hadzinu; V kondiru śe predzinka vivarovaľi*
kondukt m STRŠ zried. pohreb: *Kedi budze kondukt temu mlademu?*
konduktor, konduchtor SZŠ, **kondochtor** JŠ, **kundochtor** SZŠ, **kunduktor** JŠ m zast. sprievodca vlaku
konope pomn., **konopa** ž VŠ konope (rastlina i vlákno) • *poskone konope* – skoršie, určené na priadzu; *macerne konope* – semencové; *lamac, trepac, česac, mjadľic konope* – spracovať
konopica ž SŠ práca okolo konopí • *Tota konopica preveľika mučeňica*
konopisko, konopňisko SŠ s roľa po konopách
konopki pomn. SŠ rastlina vstavač (Orchis)
konopni príd. konopný: *konopne platno*
konščina ž ZŠ rastlina senovka (Trigonella)
kontek[1] m SŠ ohorok cigarety
kontek[2], **gontek** m ZŠ stopka jablka
kontentni, kontetni, komtentni ZŠ príd. zast. spokojný: *Un kontentni s tim, co ma* • *Kontetni jak fša v chrasti* – spokojný je, komu nič nechýba
kontentovac nd JŠ chovať: *Ňebudze kocura kontentovac*
kontigent m nov. kontingent
konto s zast. **1.** stála objednávka: *Nośila mľiko na konto* **2.** úver • *Konto umrelo, borg ňežije* – na úver sa nedáva; *Veź ju na mojo konto* – na moju zodpovednosť
kontoha ž plieskajúce zakončenie biča
kontra ž **1.** husle rytmicky sprevádzajúce prvé husle **2.** hamovka na bicykli
kontrak, kontrach SŠ, **kontracht** ZŠ m kontrakt: *Zrobiľi kontrak*
kontraš, kontroš ZŠ m huslista hrajúci kontru
kontrola ž kontrola: *Kontrola ňič ňenašla*

kontrološ m SŠ zried. sprievodca vlaku
kontrolovac nd kontrolovať
kontrovac nd **1.** hamovať na bicykli **2.** protirečiť: *Furt mu kontroval, že je ňevinovati* **3.** spievať druhý hlas **4.** rytmicky sprevádzať prvé husle: *Kontraš kontroval primašovi*
konvaľija, konvaľinka miest. ž rastlina konvalinka (Convallaria)
konzum m ZŠ zried. obchod: *Skoč do konzumu na suľ*
koňačka ž SŠ konský výkal
koňar m **1.** kto pracoval s koňmi: *Koňare zarobiľi šumne peňeźi* **2.** pastier koní: *Koňare chodziľi koňe pasc*
koňarski príd. koniarsky: *Minuľi śe mojo koňarske časi*
koňček, koňčik m zdrob. expr. konček: *Koňček z teho odľecel*
koňčic nd **1.** končiť: *Už koňčime robotu* **2.** vybavovať: *Koňči sebe pas do Ameriki* **3.** odbavovať: *Starosta muśi znac koňčic veśeľe; Naš kaplan šumňe koňči omšu* **4.** robiť: *Ľudze śe ňechcu kajac, ľem furt svojo koňča; Ukazaľi mu, jak ma koňčic robotu*
koňčic śe nd **1.** končiť sa: *Už śe škola koňči* • *Tak hraľi, jak kebi śe śvet koňčil* – veľmi dojímavo **2.** odbavovať: *Veśeľe śe dakedi inakši koňčilo jak teraz*
koňčisti príd. končistý: *koňčisti nos; koňčista brada*
koňec m **1.** koniec: *Na koncu ňitki zrobil guźik* • *viśňi (ňiźňi) koňec* – horná (dolná) časť obce; *od konca do konca* – celkom, úplne; *Hore koncom śe trime* – drží sa pri zdraví; *Chita za ľeki koňec* – neusiluje sa; *Paľica ma dva konce* – môže sa to zvrtnúť naopak **2.** zakončenie: *Koňec ľeta bul horuci* • *Ňit temu konca–kraja* – dlho to trvá; *I ružeňec ma svuj koňec; Šickemu raz koňec; Šicko ma svuj koňec, kolbasa až dva* – nič netrvá naveky; *Koňec-koncem śe mi to ňepači* – nijako, vôbec; *Ti šickemu konca dojdzeš* – všetko pokazíš; *Un ci dojdze konca* – zničí ťa; *Na koncu bič puka; Koňec robotu odbira* – zakončenie je najdôležitejšie; *To ňigda ňevidze na dobri koňec* – zle sa to skončí; *Viaže koňec s koncom* – trie biedu
koňec část. veru, naozaj: *Chto raz poradni, koňec, temu fśe šumňe*
koňica, kuňica VŠ ž **1.** maštaľ pre kone (niekedy aj pre kravy) **2.** ZŠ kryté miesto, kde kováč podkúval kone
koňič ž SŠ zried. ďatelina
koňičina, koňečina miest. ZŠ ž ďatelina
koňičisko s ZŠ roľa po ďateline
koňik m **1.** zdrob. expr. koník **2.** niečo podobné koňovi: *Z otpustu mi doňešľi koňika* **3.** hmyz kobylka (Locusta) al. koník (Oedipodium): *Koňik skaka po scirňisku*
koňina ž **1.** zried. koňacina: *Ked ňit śviňina, zbavi i koňina* **2.** expr. hlúposť: *Ňetrep take koňini*
koňoš m expr. loptoš
koňovac, koňovac śe nd ZŠ expr. ťažko robiť: *Koňoval cali život*
koňski príd. konský: *koňska potkova; koňski dzeň* – práca konským záprahom; *koňski zub* – kukurica na kompost
koňťa, konta VŠ, **koňďa** SŠ, **choňťa** VŠ ž drdol: *Vidate babi nośiľi koňťe*
koňušek m zdrob. expr. konček: *Odlamal śe mi koňušek z ihli*
kopa ž **1.** kopa: *Do kopoch kladľi runkľu* • *Z veľkej kopi ňečeško dva male zrobic* – s dostatkom sa ľahko manipuluje **2.** charakteristický útvar poskladanej krmoviny na roli: *Śeno śe sklada do kopi* **3.** hromada: *Kopa ľudzi śe tam naschodzilo* • *Kopi śe stavjaju, ňeznam, či ňebudze diźdž* – mračí sa **4.** skupinová práca: *robic v kope; Ja śe nachodzila do kopi*
kopac[1] nd **1.** kopať: *Kopal hľinu na cehlu; Kopaľi studňu* **2.** vykopávať: *Banduri mi kopaľi až v ješeňi*
kopac[2] nd udierať, zasahovať nohou: *Dachtora krava kope; Chlapci labdu kopaľi*
kopaci príd. ZŠ kto kope (nohou): *kopaci kuň*
kopačka ž kopačka: *Na banduri sebe pojednala kopački*
kopaňec m VŠ závoz
kopaňice pomn. sane na menší náklad • *Ma nohi jak kopaňice* – veľké
kopcec nd stávať sa začmudeným: *Sklo na lampe kopcelo*

kopcic nd čmudiť, čadiť: *Gajsufka kopcila*
kopcic śe nd neos. dymiť sa: *Z komina śe kopcil čarni dim*
kopcovac nd JZŠ okopávať: *Kopcovaľi zme bandurki do kopcoch*
kopčar m najatý kosec sena za istú kopu
kopčic nd kosiť za istú kopu: *Kopčiľi zme za dvanastu kopu*
kopec m ZŠ **1.** hrobľa na uskladnenie zemiakov **2.** okopcované zemiakové hniezdo **3.** medzný kameň
kopeň ž STRŠ kopnina: *Už dze-tu kopeň*
kopeňak, kopeňec m ZŠ mravenisko
koper m rastlina kôpor (Anethum) a jej semeno
koperdeka ž ozdobná prikrývka na posteľ
koperek m JŠ, ZŠ kôpor
koperta SZŠ, **kopertka** JŠ ž, **kopertko** SŠ s listová obálka: *Pismo śe davalo do kopertka*
kopervas ZŠ, **kopervajs** SŠ m skalica
kopica ž ZŠ krtinec: *Kopice kreti virucaľi*
kopidol m SŠ zried. hrobár
kopija ž SŠ zast. kopija • *Slunko už na tri kopije* – už je vysoko
kopiľ JŠ, **kopiľak** SVŠ m nemanželské dieťa
kopinek m VŠ **1.** nôžka huby **2.** stopka jablka
kopinok m SVŠ kostrnka pera
kopirdan, koperdan ZŠ, **kopirdaňec** VŠ, **kopirdant** SŠ m nemanželské dieťa
kopist, kopisc m, **kopista, kopisťa** ž ZŠ varecha na miešanie cesta
kopisti, kopňisti príd. vrchovatý: *kopisti taňir haluškoch*
kopitko s **1.** zdrob. kopýtko **2.** napínadlo na obuv
kopitňik m JŠ rastlina kopytník (Asarum)
kopito s **1.** kopyto **2.** obuv. forma na topánky • *To šicko na jedno kopito* – je úplne rovnaké
kopka ž **1.** zdrob. kôpka: *kupka kreminki pri draźe* • *točkova kopka* – krtinec; *mračkova kopka* – mravenisko **2.** útvar poskladaného sena, konopí, ľanu ap.: *Skladaľi śeno do kopkoch* **3.** SVŠ malé biele obláčiky na oblohe
kopľinka, kopinka VŠ obyč. v pl. ž kopnina • *Ňeznam, či ja vidzem na kopľinki (či budzem chodzic po kopľinkoch)* – či dožijem jari
kopnuc dk kopnúť: *Taka je mala, že ňit do čeho kopnuc* • *Bodaj ce huś kopla (kačka kopla)* (žart. zahrešenie)
kopňec nd kopnieť: *Už śňih kopňeje, budze jar*
kopňina ž ZŠ miesto, na ktorom zmizol sneh
kopoňa ž ZŠ expr. hlava: *Dostal po kopoňi*
kopov, kopol SŠ m kopov • *Ľita jak kopol* – veľa behá; *Vibiti jak kopov* – veľmi prefikaný
kopt m ZŠ sadze: *Komin pulni koptu*
kopulasti príd. ZŠ pologuľovitý: *kopulasta turňa na kosceľe*
koravec m DŠ pejor. protivný chlapec
koravec nd STRŠ stávať sa drapľavý: *Koraveju mi ruki*
koravi príd. STRŠ **1.** drapľavý: *korava scena* • *korave haluški* – z ražnej múky **2.** rapavý: *korava tvar*
korba[1] ž ZŠ prútená al. doštená vložka do voza, saní
korba[2], **korbľa** SŠ ž kľuka: *Mašina śe obracala na korbu; Śvider śe zakladal do korbi*
korbač m korbáč • *Sam na sebe korbač pľece* – pripravuje si niečo nepríjemné
korbačina ž ZŠ zried. vak, kapsa
korcic nd znepokojovať, ťahať, vábiť: *Korci me isc na muziku*
korcic śe nd ZŠ starať sa: *Korci śe o svoju dźifku*
korcufka ž **1.** merica **2.** STRŠ zast. plošná miera: *Arendovaľi korcufku na źeľeňinu*
korčak m HŠ mlyn. žliabok na obvode mlynského kolesa
korčašek m ZŠ vreckový nožík s drevenou rukoviatkou
korček m ZŠ mlyn. nádoba na múku v mlyne
korčuľa, kordžuľa ZŠ ž korčuľa
korčuľovac śe nd korčuľovať sa
kordovani príd. ZŠ urobený z mäkkej kože: *kordovane čižmi*
korec m **1.** stará dutá miera (asi 30 l) • *Jemu bi aňi korec peňeźoch ňestarčil* – je márnotratný; *Dobreho chlopa na korce meraju* – koľko unesie **2.** stará plošná miera: *Mala paru korce źeme*
korenek m **1.** zdrob. korienok **2.** SVŠ stopka jablka **3.** v spoj. *žolti korenek* – šafran; *slatki korenek* – rastlina sladič (Polypodium)

koreň m **1.** koreň • *Šicko zhorelo do koreňa; Hrad vibil šicko do koreňa* – úplne; *To od koreňa huncut; Keľo huncutoch jest, ta un jim koreň* – najväčší huncút; *Bida a trapaňe maju mocne koreňe* – tak ľahko nevymiznú **2.** časť orgánov: *koreň zuba* **3.** v názvoch rastlín: *tatarski koreň* – puškvorec (Acorus); *koreň Matki Božej* – ľubovník (Hypericum); *koreň svateho Petra* – čakanka (Cichorium); *fijalski koreň* – kosatec (Iris); *horki koreň* – horec (Gentium)

korheľ m STRŠ pijan: *Korheľ i gače prepije*

koritar m korytár: *Koritare robja korita z topoľa*

koritarka ž SŠ väčšia drevená varecha s dierkami na vyberanie cestovín z vody

koritko s **1.** korýtko: *Cesto śe opalalo na koritku* **2.** druh škridly **3.** lastúra škľabky

koritňaček m ZŠ korýtko na cesto: *Chľib na koritňačku potkišňe*

korito s **1.** koryto: *chľebobo korito; śviňske korito* **2.** priestor vodného toku: *Potok sebe zrobil nove korito* **3.** STRŠ úžľabina

kormaň m **1.** rúčky bicykla **2.** zried. volant auta

kormaňovac nd ZŠ viesť dopravný prostriedok

kormoška, kormoša STRŠ ž sorta kyslého jablka

kornaz, kernaz, kernoz SŠ m **1.** kanec **2.** diviak

kornazovo s spodst. poplatok za pripustenie kanca: *Za śviňu śe placilo kornazovo*

kornaźina ž mäso z diviaka

korotka ž ZŠ lopatka na popol

korporacija ž zast. spolok: *Už jak učeň bul zapisani v korporaciji*

koršov m **1.** ZŠ, JŠ demižón **2.** SŠ hlinený krčah na vodu

korteš m zast. volebný agitátor

kortešovac nd zast. agitovať na voľby

koruna ž **1.** koruna • *Sciska korunu ku koruňe* – intenzívne sporí; *Viludzil od ňeho ostatňu korunu* – vymámil všetky peniaze; *Ňebulo skadzi vźac korunu* – nebolo zárobku; *Za korunu bi i vlasnu macir predal* – je lakomý; *Koruni ňebulo* – nebolo peňazí **2.** časť stromu: *Strom ma korunu, drik a koreňe* **3.** znak moci: *kraľovska koruna* • *Koruna bi jej z hlavi ňespadla* – neponížilo by ju to **4.** v názvoch rastlín: *kraľofska koruna* – korunka (Tritillaria); *Krista Pana koruna* – mučenka (Passiflora)

korunka ž **1.** expr. peniaz: *To buľi češko zarobene korunki* **2.** nov. obal zuba: *Mal dva zlate korunki*

korunovi príd. korunový: *Korunovi penaľik kupeni na jurmaku* • *korunovo drevo* – rastlina dráč (Berberis)

koruš p. choruš

kos m **1.** vták drozd čierny (Turdus merula): *čarni kos* **2.** *vodni kos* – vták rybárik (Alcedo)

kosa ž **1.** kosa: *travna kosa; Kľepal kosu* • *Trafila kosa na kameň (až iskri dalo)* – narazili na seba neústupčivé povahy; *Na dobru kosu ňetreba rosu* – dobrý riad nepotrebuje zvláštne podmienky; *Kosa jak osa* – ostrá **2.** dlhé kohútie pero za klobúkom

kosak m **1.** STRŠ veľký kuchynský nôž **2.** JŠ zast. nôž na strešné snopky slamy

kosatka ž **1.** ZŠ rastlina ostrôžka (Consolida) **2.** SŠ rastlina kosatka (Tofieldia)

kosc ž kosť • *śpikova kosc* – vyplnená dreňou; *chriptova kosc* – chrbica; *Tvardi jak kosc* – veľmi tvrdý; *Vischnul na kosc* – veľmi schudol; *Premarznul až do kosci* – veľmi zmrzol; *Češko psu kosc z piska virvac* – ťažko sa niečoho vzdávame; *Ňit človeka bez kosci aňi bez zlosci* – každý sa môže nazlostiť; *Ked śe beru stare kosci, vecej zlosci jak radosci* – starí ľudia sú neprispôsobiví; *mertva kosc* – výrastok na tele človeka

koscelni príd. kostolný • *koscelni gazda* JŠ – kostolník; *koscelni dvur* SZŠ – priestor okolo kostola; *Chudobni jak koscelna miš* – veľmi

koscelovi príd. SŠ expr. neúprimne nábožný: *Jaki mi tu koscelovi*

kosceľik, koscelek m **1.** zdrob. expr. kostolík **2.** STRŠ kaplnka

kosceľňik m kostolník

kosceni, koscani SŠ príd. kostený: *kosceni gombik*

koscil, koscel okraj. m kostol • *Cicho jak v kosceľe* – veľmi; *Tam tak jak v kosceľe* – veľmi upratané; *Hňeśka ňebudze v kosceľe* – nebudú bohoslužby

koscovi príd. STRŠ kosťový: *koscova poľifka* – z kostí

koscoviti príd. JŠ kostnatý: *koscoviti človek*

kosečka ž expr. kosička: *Moja kosečka sama koši*

Kosi pomn. súhvezdie Orión: *Kosi to take tri hvizdi*

koska[1] ž **1.** zdrob. expr. kosička **2.** kosák: *S kosku śe odbiralo žito abo śe išlo na pokrivu*

koska[2] ž zdrob. expr. kozička

kosmati príd. ZŠ strapatý: *kosmate vlasi*

kosmatka STRŠ, **kosmačka** VŠ ž, **kosmaki** pomn. SŠ rastlina egreš (Grossularia) a jej plod

kost m strava • *Bul na kosce u nas* – stravoval sa

kostečka ž zdrob. **1.** kostička **2.** obalené semeno v ovoci: *Śľiva ma kostečki*

kosternek JŠ, **kostonek** SVŠ zried. m kostrnka

kostka[1] ž **1.** zdrob. kostička **2.** členok: *Voda bula po kostki* **3.** STRŠ časť fajky: *Na pipasaru je na verchu kostka*

kostka[2] ž **1.** obalené semeno v ovoci **2.** hánka prsta

kostoš m stravník

kostovac nd poskytovať stravu

kostovac śe nd stravovať sa

kostrab m ZŠ dvojzubé vidly na snopy

kostrupki pomn. JŠ visiace ozdoby na odeve

kostur m ZŠ **1.** stojan na sušenie sena **2.** kyjak, palica

kośač m kosec

kośčak m ZŠ sorta orechov s hrubou šupinou

kośčoloviti príd. SŠ kostnatý: *kośčolovita ruka*

kośic nd kosiť • *Svati Jan luki koši* – okolo 24. 6. sa lúky kosia

kośisko s kosisko

kośľavi príd. ZŠ slintavý, zaslinený

kośtrab m **1.** JVŠ ostrva **2.** SVŠ stĺp s dlhšími klinmi al. so zvyškami konárov na vešanie hrncov na dvore

koš, kuš JŠ m **1.** prútená ohrada na voze al. saniach **2.** mlyn. násypník v mlecom zariadení: *Do koša na mlinku śe sipe zarno*

košalka ž väčší košík s rúčkou

košar m **1.** ohradené miesto pre ovce na noc al. pri dojení • *Ma śe jak pes pri košaru* – zle; *Odbiľi ho jak psa od košara* – necitlivo odohnali **2.** salaš: *Eśči sce ňebuľi na košaru?* **3.** ZŠ náhubok **4.** JŠ prútená ohrada zakladaná na voz **5.** ZŠ pohrebisko uhynutých zvierat

košarina hromad. ž ZŠ prútie na pletenie košov

košarka ž ZŠ druh koša: *Vikopane bandurki rucaľi ko košarki*

košarni príd. vysokopercentný: *košarna paľenka*

košarovac nd košarovať: *Tu kašaruje cudzi bača*

košer m zried. podľa predpisov: *Čul, že to cośka ňe košer*

košik, kušik VŠ m košík, kôš • *kerscinovi košik; radośnikovi košik* – na jedlá pre šestonedieľku

košikar m košikár: *Košikare pľetľi košiki*

košľavi príd. ZŠ expr. čaptavý

košni príd. ZŠ naklonený: *košni strom*

koštival, koščival m ZŠ rastlina kostihoj (Symphytum)

koštovac[1] nd ochutnávať

koštovac[2] nd zast. mať cenu, stáť: *Keľo to koštuje?*

koštur m STRŠ násoska na ťahanie tekutín zo suda

košuľa ž **1.** košeľa • *Ňepovidz ňikemu, aňi svojej košuľi* – vôbec nikomu; *Ňever aňi svojej košuľi* – nikomu; *Zedreľi bi z ňeho i ostatňu košuľu* – pripravili by ho o všetko **2.** druh spodnej bielizne: *Na spotku babi nośiľi platňane košuľe* • *spodňa košuľa* – tričko

košuľčina ž SŠ pejor. košeľa

košuľina ž ZŠ plátno na košele

košuľka ž detská košieľka • *Meśaček śpi v košuľki* ZŠ – má okolo seba červenú žiaru

kot m SŠ **1.** mačka • *Ňekupuj kota v mechu* – presvedč sa; *Mije śe jak kot s labu* – nedbanlivo; *Bavi śe s ňim jak kot s mišu* – zahráva sa; *Pre kota ňit plota* – sukničkár nepozná prekážky; *Uceka jak zbiti kot s pujda* – veľmi rýchlo; *Zamurcani jak kot* – veľmi špinavý; *Ňej ce kot źi* (žart. zahrešenie) **2.** kocúr: *To kot, ňe kotka*

kotek m **1.** zdrob. expr. mačička **2.** SZŠ zväzok ľanu: *Vičesani ľen vjažu do kotkoch a śe predze*

kotel, kocel JZŠ m kotol

koterba ž expr. hlava: *Co v tej koterbe ma*

koterbati príd. ZŠ teľný: *koterbata krava*

koti pomn. zast. noty: *Baviľi bez kotoch*

kotilek m SŠ druh nádoby (?)

kotka ž SŠ mačka (samica)
kotkodakac, kotkodac miest. okraj. nd kotkodákať
kotlovac śe nd ZŠ expr. trápiť sa: *Kotlovala śe na tich roľkoch*
kotlovina ž ZŠ slivkový kvas na pálenie
kotľanka ž ZŠ expr. domáca pálenka
kotľar m kotlár
kotľina ž **1.** STRŠ priehlbina v teréne **2.** STRŠ vyhĺbené miesto na kotol
kotni príd. kotný: *Krava ceľna a koza i kotka kotna*
kotňak m expr. odrastené dieťa, sopliak
kotrak m ZŠ expr. Rusín
kotrivi príd. ZŠ zvedavý: *Baba to jedno kotrive stvoreňe*
kotuľac nd gúľať: *Kotuľaľi kameň, co ňemohľi dzvihnuc*
kotuľka ž **1.** dierkované koliesko na mútovníku **2.** STRŠ okrúhly kryt na dbanku **3.** JŠ, SŠ závažie na vretene **4.** ZŠ cievka nití **5.** koliesko na krosnách, na ktorom sú niteľnice **6.** VŠ prstenec na pripevnenie kosy na kosisko
kotvašic śe nd ZŠ expr. priškrtene horieť, tlieť
kovac nd **1.** kovať: *Kovaľ kuje źeľezo* **2.** ZŠ podkúvať **3.** ZŠ opracovávať kamene: *kovac kameňe*
kovadlo s nákova: *Kovadlo bulo hlasne abo hluche*
kovadľina ž JŠ nákova
kovaľ m **1.** kováč • *Kovaľe mu v bruchu kuju (trepja, kľepja)* – je hladný; *Od kovaľa mlatek ňepitaj* – je mu nevyhnutne potrebný **2.** SŠ a) chrobák roháč (Lucanus), b) hmyz šváb (Blatta) **3.** SVŠ vyoraná hľúza hrachora (Lathyrus) **4.** SŠ rastlina králik (Chrysanthemum)
kovaľic nd ZŠ vykonávať kováčske remeslo
kovaľiki pomn. SŠ rastlina flox (Phlox)
kovaľňa, kovaľeň JŠ ž kováčska dielňa
kovaľski príd. kováčsky: *kovaľski mech; kovaľski stolek*
kovana ž spodst. ZŠ žart. „podkúvanie" žien ako sobášna zábava
koza ž **1.** koza • *Pasuje jak koza do voza* – nehodí sa; *Stara koza spadla z voza* – stará dievka sa vydala; *Ňechce śe učic, ta pujdze kozi pasc* – robiť podradnú robotu; *Koza z voza a vozovi ľepši* – bez zbytočnej príťaže je ľahšie; *Ma ho rada jak koza nuž* – nemá ho rada **2.** pejor. nadávka žene: *Ti stara kozo!*
kozačka ž ZŠ obyč. v pl. ženské čižmy s nízkymi sárami
kozar m **1.** VŠ huba (jedlá): *Teho roku veľo kozaroch* **2.** huba kozák (Leccinium): *červeni kozar; čarni kozar* (druhy kozákov) **3.** ZŠ druh ploskej ryby s výrastkom spôsobujúcim poranenie **4.** SVŠ suchý hlien v nose
kozečka ž zdrob. expr. kozička
kozi pomn. **1.** SŠ zariadenie na prepravu pluhu **2.** ZŠ pejor. prsníky
kozlo s obyč. v pl. kotrmelec: *Dzeci prevracaju kozla* • *Už vivracil kozla* – zomrel
kozľik m VŠ podstavec na pílenie dreva
koź, koź cit. používa sa na privolávanie kôz
koźar m miest. pastier kôz
koźel m JŠ nekastrovaný samec kozy
koźeľec m ZŠ expr. diabol • *Koźeľec jej śedzi na zbušku* – následkom pobosorenia veľa namúti
koźi príd. kozí: *koźe mľiko* • *koźa brada* a) STRŠ huba kučierka (Sparassis), b) SŠ rastlina kozobrada (Tragopogon), c) ZŠ rastlina arnika (Arnica); *koźi drist* – rastlina bleduľa (Leucojum); *koźi mľič* – rastlina mliečnik (Tithymalus); *koźe ośpice* SŠ – ovčie kiahne
koźic śe JŠ, **koźľic śe** STRŠ nd mať obdobie párenia (o koze)
koźica ž ZŠ zviera kamzík (Rupicapra)
koźički pomn. SŠ sorta sliviek s malými trpkými plodmi
koźinki pomn. ZŠ sorta sladkých sliviek
koźiňec m SŠ **1.** kozí výkal **2.** miesto, kde sa pasú kozy
koźľe s kozľa: *Jake šumne koźľata*
koźľik m VŠ zariadenie na prevíjanie priadze
koźľina ž drevené spevnenie hrebeňa slamenej strechy
koźľini, koźľinki STRŠ pomn. podstavec na pílenie dreva • *U chudobnej gazdiňi mesto kozi koźľini* – nemá nič
kožuch m kožuch • *O jeden kožuch ocepľelo*

– citeľne sa oteplilo; *Otresla śe ho jak fšilaveho kožucha* – brutálne sa ho zbavila
kožuchar m kožušník
kožušanka ž SVŠ kabátik z ovčej kože
kracic śe nd krátiť sa: *Dziň śe už kraci*
kraček m **1.** zdrob. krík • *Jaki-taki kraček ta zastaňe* – akýkoľvek manžel je dobrý; *Do uč ňepovi, ľem tak jak z kračka vikuk* – nejednoznačne, neúprimne **2.** miest. STRŠ, VŠ zle vyvinutá kapusta
kračina ž hromad. krovie: *Luka nam zarosla s kračinu*
kračun m VŠ vianočný okrúhly koláč
kradenki príd. SŠ expr. kratučký: *kradenke platno*
kradnuc, krasc zast. nd kradnúť • *Ňekradňi Bohu dňi* – nelcňoš
kradzina ž SŠ expr. veľmi krátka vec: *Taka kradzina tota perina*
kradzisko s STRŠ zried. ukradnutá vec: *Ucekнul s kradziskom het*
krafče s zdrob. expr. veľmi mladá krava: *Take krafče ešči ňezna robic*
krafka ž **1.** expr. kravička: *Mal ľem jednu krafku* **2.** huba rýdzik kravský (Lactarius torminosus)
krafski príd. kravský: *krafske meso; krafski jurmak*
kraherľik m limonáda
krahuľec m ZŠ hrkálka
kraj m **1.** okraj: *Śednul sebe na kraj lafki* • *Chto na kraju, temu anďeľiki hraju* (vychvaľovanie krajného, menej výhodného miesta); *Za jazikem na kraj śveta dojdzeš* – opytovaním sa všade dostaneš; *Ked pujdzeš i na kraj śveta, fšadzi muśiš robic* – kdekoľvek; *Rečom ňebulo konca-kraja* – veľa sa hovorilo **2.** krajina: *Oňi ňe z našeho kraja* • *Cudze kraje chvaľme, svojich śe trimajme* – dávajme prednosť svojmu pred cudzím **3.** domovina: *Veľo ľudzi pošlo z kraju do Ameriki* • *v starim kraju* – na Slovensku
krajac, krac miest. SŠ, VŠ nd krájať: *krajane haluški; krate gruľe* • *Ňechcela krac, žebi ňemušela dac* – je lakomá; *Vitajce u nas, śidajce a krajce chľeba* (formulka na privítanie)
krajačka ž obuv. nástroj na krájanie kože
krajan m krajan: *Už me tam čekaľi krajaňi*
krajcupa p. grajcupa
krajik m **1.** krajík: *Položil to na sami krajik* **2.** okraj tkaniny: *Krajik treba obrubic* **3.** krajec chleba s kôrkou
krajina ž nov. krajina
krajiňski príd. **1.** krajinský: *Krajiňski diźdž dluho trime* **2.** JŠ zast. štátny: *Dostal sugvenciju z krajiňskej kasi*
krajni, krajňi miest. príd. krajný: *Krajne roľe ňedobre*
krak, krjak JZŠ m **1.** kriak: *Na medzoch rośľi kraki* • *Šicko dześka pošlo krakami* – kade-tade **2.** zle vyvinutá kapusta
krakac[1] nd miest. krákať: *Straka kraka i žabi krakaju* • *Co vrana kraka, šicko vikraka* – neudrží nič v sebe
krakac[2] nd JZŠ kvákať: *Ňekrakaj me, bo boľi*
krakofčiki pomn. SŠ rastlina klinček (Dianthus)
krakoric, krjakoric JZŠ, **krankoric** SZŠ nd **1.** krákoriť: *Kura krakori po dvore* **2.** ZŠ expr. trkotať: *Babi začali krakoric*
kralcupa p. grajcupa
kraľ m **1.** kráľ • *Chodzi viobľikani jak dajaki kraľ* – parádne; *Od Matijaš kraľa už śe vara tote bandurki* – od veľmi dávna; *Na tri kraľe* (6. 1.) **2.** kráľ (karta)
kraľik m v spoj. *miši kraľik* – vták oriešok (Troglodytes)
kraľofski príd. kráľovský • *kraľofska koruna* STRŠ – druh ozdobnej kvetiny s ružovými voňavými kvetmi
kraľostvo, kraľestvo SŠ s kráľovstvo • *Žiju sebe jak v dajakim kraľestve* – v hojnosti; *Ňepriňesla dajake kraľostvo* – väčší majetok
kraľovna ž **1.** kráľovná **2.** včelia matka
kram m krám v spoj. *Jaki pan, taki kram* – záleží od majiteľa
kramovi príd. SŠ v spoj. *kramovi jurmak* – bez statkov
krampač p. čakan
krampačovac nd ZŠ kopať krompáčom
kramski príd. SŠ v spoj. a) *kramski jurmak* – výročný trh b) *kramska suľ* – pre dobytok

krankasa ž zast. **1.** nemocenské poistenie: *Placi krankasu* **2.** nemocenské dávky: *Dostava krankasu* **3.** nemocenská poisťovňa
kras ž SŠ neskl. krása: *Veľika kras tota pšeňica*
krasa ž krása: *Z krasi ňevižiješ* • *Krasa ľem do času, vernosc na večnosc* – krása je pominuteľná; *Až od krasi šumna bula* – veľmi pekná bola; *Od krasi čudna, od bidi brudna* – pekná, ale špinavá; *Zvonka krasa, zdnuka frasa* – iba navonok pekná
krasečka ž SŠ expr. kráska: *Krasečko moja!*
kraska ž ZŠ obyč. v pl. biele podlhovasté zemiaky
krasni príd. krásny • *Daj každemu krasne slovo* – buď dobrý ku každému
krasnučki príd. SŠ expr. veľmi pekný
krasofka ž ZŠ prikrývka na posteľ
krasota ž krásna vec: *Ta to krasota dum*
krasta p. chrasta
krastavi p. chrastavi
krastka p. stokraska
krasuľa ž expr. krásavica
kraśňe príslv. krásne: *Zna kraśňe śpivac* • *Mi s ňima barz kraśňe* – znášame sa; *Kraśňe sebe trime* – pekne sa správa; *Ona kolo každeho tak kraśňe* – ku každému je prívetivá; *Pitam vas kraśňe* – prosím vás (aj ako zdvorilostná fráza); *Daľi jich kraśňe pitac* (pozvánka na svadbu)
krat m ZŠ zried. násobilka: *Učil śe krat naspamec*
krati pomn. JŠ, ZŠ mreže: *Oblaček mal krati*
kratkavi príd. prikrátky
kratki príd. **1.** krátky (na dĺžku): *kratke nohavice* • *Ma kratku pamec* – je zábudlivý; *Vrac śe z kratšej drahi* – skoro si to rozmysli **2.** krátko trvajúci: *V ľece kratka noc*
kratko príslv. krátko
kratochviľic śe, kratochviľic sebe nd DŠ zabávať sa
kratochviľni príd. zried. týkajúci sa zábavy: *kratochviľni život*
kratochviľovac nd SŠ zried. zabávať sa
kratučki, kradučki JŠ príd. expr. kratučký
kratuľinki príd. expr. kratulinký
krava ž krava • *braźna krava* – pri oraní ide v brázde; *Ňepujdze, aňi choc bi śi mu kravu dal* – za nijakú cenu; *Chto jaku kravu ma, taku doji* – treba sa uspokojiť s tým, čo máme; *Take pokurčene, jak kebi krave z psika vibral* – veľmi pokrčené; *Chto kravi ňešanuje, na mľiku škoduje* – preťažené kravy málo mlieka dávajú; *Każda krava v noci čarna* – tma všetko zakryje
kravatľa ž VŠ nov. kravata
kravička ž **1.** expr. kravička **2.** v spoj. *pamboškova kravička* – chrobák lienka (Coccinella)
kravički pomn. ZŠ druh húb: *Kravički to hubi, co mľiko z ňich idze*
kraviňec, kraveňec VŠ m lajno
kravipaśeňe s JŠ zried. pásenie kráv
kravjačka ž ZŠ hmyz ovad (Tabanus)
kravjar, kravar SVŠ m pastier kráv
kredenc, kredeňec miest. m príborník
kreheľ m drevený klátik na chlapčenskú hru: *Jeden stavjal krehľa a druhe s paľicami do ňeho rucaľi*
kreheľňa ž zried. kolkáreň: *V kreheľňi panove zrucovaľi krehľe*
kreheľňik m zried. správca kolkárne
krehľe pomn. kolky (na hranie)
krehuľec m ZŠ vták jastrab krahulec (Accipiter nisus)
krechki príd. **1.** krehký: *krechka kvitka* **2.** jemný: *Kurčata i huśata spočatku barz krechke*
krechta ž SŠ jama na uskladnenie okopanín
krechtovac nd ZŠ ukladať do jamy
krejda ž krieda • *Bili jak krejda* – nápadne biely
krem predl. okrem: *Krem teho ňimam ňič proci ňemu* • *Krem duši aňi hovedo (jak praśe)* – je bezcharakterný; *Krem śmichu (śpasu)* – vážne; *Do uč ce poľutuje a krem uč ce sudzi* – za chrbtom hovorí ináč
kremeň m kremeň: *Dakedi kremeň kresaľi i tak robiľi oheň*
kremeňina ž JŠ rastlina deväťsil (Petasites)
kreminek m JŠ kresací kameň
kreminka ž kremenný štrk: *S kreminku śe draha posipovala*
kremovi príd. krémový: *bľuska kremovej farbi*
krenk, krenik m SZŠ roztrasené seno po lúke
krenkovac śe, krempovac śe zried. nd trápiť sa
krepeľ m šiška, pampúch: *Na fašengi pekľi krepľe*

krepinki pomn. ZŠ ozdobné stužky na kroji
krepki príd. **1.** STRŠ čiperný: *dzedo krepki jak parobek* **2.** ZŠ ostrý: *krepka paľenka*
krepko príslv. ZŠ svižne: *Krepko chodzil*
krepľa ž STRŠ expr. nešikovná stará žena
krepoľic śe nd SŠ trápiť sa: *Krepoľi śe jak może*
krepovi príd. krepový: *krepovi papir*
kreptuch m ZŠ **1.** nádoba s krmivom pre kone **2.** expr. cholerik
kres m SZŠ kružnica: *S krejdu nakreśľil dookola kres*
kresac nd **1.** kresať • *Ňeda na sebe koli kresac* – vyprosuje si to; *Dze śe kreśe, tam śe iskri* – niet činnosti bez následkov **2.** expr. prísne vychovávať: *Dzecko treba od mala kresac*
kresač m SŠ tesár
kresačka ž tesárska sekera
kresadelko s kresací kameň
kresalka ž SŠ kresací kamienok
krescan, krescijan SŠ zried. m kresťan: • *Či vidzel krescijan take čudo* – nevídané
krescanka, krescijanka SŠ zried. ž kresťanka
krescaňčatko s expr. pokrstené dieťa: *Priňeśeme vam krescaňčatko* (po odchode do krstu)
kresna ž spodst. krstná matka
kresni m spodst. krstný otec
kresni, kersni VŠ príd. krstný: *kresne rodiče*
kresnimatka ž krstná matka
kresniocec, kresnoocec, kresnoojcec ZŠ m krstný otec
kresnovac śe nd ZŠ udržiavať kmotrovské vzťahy
kreśelka ž kresací kameň
kreśľic nd nov. kresliť
kreśňatko s ZŠ expr. krstné dieťa
kreśňe s, **kreśňak** m krstné dieťa: *Kupila kreśňecu laški*
kreśňiček m STRŠ krstný otec
kreśňička ž STRŠ krstná matka
kreśo m kmotor: *Kreśu, co robiš?*
krešňak m ZŠ tesár
kret SŠ, **kert** ZŠ m zviera krt (Talpa) • *Ma kratke nohi jak kert*
kretovisko s ZŠ krtinec
kretufka ž SŠ krtinec: *Buľi kretufki rozharnovac*
krev, kerv SZŠ ž krv: *Puśćila śe mi krev z nosa* • *Tak mu śusnul, že ho krev zaľala* – silno krvácal; *Kervi bi śe na ňim ňedorezal* – veľmi zbledol; *Krev mu uderila do tvari* – očervenal; *Pije mu krev* – hnevá ho; *On to už ma v kervi* – zdedil to; *Krev ňe voda a žili ňe porvazi* (o vášnivom človeku); *Teľo z ňeho krev ňešikňe* – veľmi zdravo vyzerá; *Na krev bi śe mi obracilo* – veľmi sa mi to žiada
krevni príd. STRŠ pokrvný: *To muj vlasni, krevni brat*
krevňačka ž ZŠ pokrvne príbuzná
krevňak m ZŠ pokrvne príbuzný
kric nd ukrývať: *Śvekra śicko prede mnu krila*
kric śe nd skrývať sa: *Ňima śe co pred ňim kric*
kričec nd **1.** kričať • *Kriči na rati (do gvaltu)* – silno **2.** JŠ gágať, kotkodákať: *Huśi kriča*
kričuci príslv. kričiac: *Išol kričuci*
kridlo JŠ, VŠ, **skridlo** STRŠ, ZŠ, SŠ s krídlo
krigeľ m pohár: *krigeľ piva*
kriha SŠ, **krihľa** SZŠ ž kryha (ľadu): *Krihi išľi dolo potokom*
krijoba ž SŠ úkryt: *Prede mnu krijobi ňit, ja śicko viňuchtam*
krijovisko s skrýša: *V krakoch ma zajac krijovisko*
krik m krik
krikač m krikľúň: *Ňevesta taki krikač, furt kriči*
krikľavi príd. krikľavý: *krikľave farbi*
kriknuc dk kríknuť: *Krikňi naňho, ňej śe vraci*
kripľovati príd. ZŠ zmrzačený: *kripľovata ruka*
krisa ž **1.** okraj klobúka • *Draha krisa, tuňa misa* – drahé obliekanie má za následok hlad **2.** SŠ označenie okraja nádoby: *Naľej vodi do harčka až po krisu*
krisak m SŠ kováč. okutie hlavy kolesa
kriski pomn. ZŠ teľacie črevá
kristir m klystír
kristovac nd preklínať: *Maďarske oficire znaľi mocno kristovac*
Kristus m Kristus v spoj. *Krista Pana koruna* – rastlina mučenka (Passiflora)
krišic nd kriesiť
krivač m ZŠ znetvorená slivka
krivačka ž krivačka (choroba)

krivak m HŠ krivý človek
krivda ž krivda: *Ňima žadnu krivdu ode mňe* • *Ňit je krivda, ked vinovati cerpi* – zaslúžený trest nie je krivda
krivdzic nd krivdiť: *Krivdzi mi, bo to ňepravda*
krivi príd. **1.** krivý: *krive nohi; krive šidlo* • *Krive drevo, krivi ciň* – zlý človek zle robí; *kriva streda* ZŠ – popolec **2.** chromý: *Plano chodzi, bo je krivi* • *Na krivim koňovi daľeko ňezajdzeš* – za zlých podmienok veľa dobrého neurobíš **3.** falošný, zlý • *S krivim okem na mňe patri* – nevraživo pozerá; *Krive slovo ňikemu ňepovedzela* – neublížila nikomu
krivička, krivuľka[2] ž ZŠ druh menšej fajky
krivo prísl. krivo • *Budzeš śe śmjac, ale na krivo* – budeš plakať; *Krivo śvedčil* – falošne; *Krivo na mňe poźira* – nevraživo zazerá
krivocic śe nd neos. nepáčiť sa, mať pocit krivdy: *Krivoci śe mu, že dostal meňej* • *Kemu śe krivoci, temu ňit pomoci* – je to jeho vec; *Kemu śe krivoci, ňej pita pomoci* – nech protestuje
krivoš m VŠ krivý človek
krivuľa ž **1.** krivuľa, bakuľa: *Opira śe o krivuľu* **2.** HŠ spodná, vpredu ohnutá časť saní **3.** SŠ zákruta: *Pri krivuľi śe motore zderiľi*
krivuľka[1] ž **1.** zdrob. zakrivená palička **2.** kováč. zakrivená ozdobná časť na bráne
krizantina, krizantena, krizentina, krezantina, grizantina, chrizantina ž, miest. okraj. **krizantin** m rastlina chryzantéma (Dendranthema)
kriźľovac śe, kriźľovac śe nd SŠ zried. vyvádzať, vyčíňať nezbedy
križ m **1.** kríž • *Vipatra, jak bi ho z križa zložiľi* – je veľmi utrápený; *Tak śe vidala, že ukradla najvekši križ z koscela* SŠ – zle sa vydala; *Hňeśka ňepreložila aňi na križ slami* – nič neurobila; *Už ji a ešči na sebe aňi križ ňepoložil* – neprežehnal sa; *Noši chustku na križ* – na prsiach prekríženú **2.** miest. okraj. do kríža uložené snopy obilia na poli: *Križ śe kladze z trinac snopoch* **3.** expr. trápenie, utrpenia: *To križ s tim človekem žic; Každi ma svuj križ* • *Ma pri ňemu kriźu horečneho* – veľmi trpí; *To už križ doľina* – veľké utrpenie
kriźalečka ž ZŠ zdrob. tabletka
kriźalka ž JŠ **1.** časť zemiaka na sadenie: *kriźalka s očkom* **2.** časť do kríža prekrojeného jablka
križe pomn. kríže: *Boľi me v kriźoch*
kriźiček m zdrob. expr. kríźik: *Na maśľe zrobila kriźiček*
kriźik m **1.** zdrob. kríźik: *Na śiji nośila zlati kriźik* **2.** desaťročie života: *Mam už ośem kriźiki na karku* • *Aňi svati ňepomože, ked ce osmi kriźik zmože* – v osemdesiatke sú veľké ťažkosti
kriźmo s dar od krstných rodičov
kriźni príd. kríźny: *kriźne drahi*
kriźňaki pomn. JŠ ryb. sieť upevnená na prekrížených prútoch
kriźom prísl. kríźom: *Pośol kriźom prez poľo*
kriźom-kražom prísl. kríźom-kráźom: *Kriźom-kražom schodzil cali ľes*
kriźovi príd. kríźový v spoj. *kriźova draha* zried. kríźovatka; *kriźova cesta* – pobožnosť o utrpení Krista
kročaj STRŠ, **gročaj** SŠ m krok: *chlopske kročaje*
kroček, kročik JZŠ m zdrob. krôčik
krochkac VŠ, **krochčic** JŠ nd krochkať: *Čujem śviňe krochkac*
krochmaľ m škrob
krochmaľic nd škrobiť
krochtac nd ZŠ krochkať: *Praśe krochta*
krojidlo s ZŠ čerieslo
krok, grok SŠ m krok • *Ňepujdzeš aňi na grok* – nikde nepôjdeš; *Ňevidno na krok* – je veľká tma; *Ľepši grokem, jak skokem* – pomaly je istejšie; *Z kroka na krok* – pomaly
krokac nd miest. ZŠ kráčať: *Ňeľeňilo śe mu krokac na treci valal*
krokev, krokva miest. ž krokva: *Už založiľi krokev*
krokodiľ m krokodíl v spoj. *Taki čarni jak krokodiľ* – výrazne čierny
krokom, grokem SŠ prísl. krokom: *Koňe išľi krokom*
krokvovac nd ZŠ stavať krokvy: *Krokvovac, to stavjac krokve na dome*

kromečka ž zdrob. okrajový krajček chleba
kromka SZŠ, **okromka, chromka**[2] SŠ ž **1.** okrajový krajec chleba: *Chto perši otkraje z chľeba, ta ma kromku* **2.** krajec chleba • *Ňimam aňi kromki chľeba* – ani kúsok **3.** JZŠ štvrť mesiaca: *Zoz meśačka ľem kromka zostala*
kropač m kropáč: *Pan s kropačom pośveciľi vodu*
kropaj STRŠ, **kropľa** SZŠ zried. ž kvapka
kropčec nd SŠ mrholiť: *Kropči taki drobni diźdź*
kropec nd SŠ popŕchať: *Už kropi* • *Ked ňepada, ta choľem kropi* – aj málo je viac ako nič
kropenka ž kropáč
kropic nd **1.** kropiť: *Kropi lachi, co budze bigľovac* **2.** ZŠ, DŠ mrholiť, popŕchať: *Začalo kropic a potim śe rospadalo*
kropka ž HŠ **1.** kvapka (dažďa) • *Aňi kropku muki ňimam* – ani trochu; *Šicko do kropki treba povimitac* – úplne všetko **2.** ZŠ bodka
kropľe pomn. SVŠ kvapky (liek)
kropľička ž zdrob. expr. kvapôčka
kropnuc dk zried. kvapnúť: *Kroplo mi na čolo, budze padac*
krosna pomn. krosná: *Na krosnoch śe tka*
krośenka pomn. **1.** SŠ podstavec na pílenie dreva **2.** ZŠ podstavec pod koryto
krośľavec m JŠ expr. čaptoš
krośňica ž **1.** ZŠ podstavec na pílenie dreva **2.** SŠ podstavec nad studňou so žeriavom
krucac śe nd ZŠ tackať sa
krucadlo s JŠ obväz
kruceľka ž SZŠ expr. krútiaci sa predmet: *Kruceľi śe v tancu jak kruceľki*
krucena ž spodst. ZŠ tanec čardášového tempa: *Krucenu hraľi*
krucic nd **1.** krútiť • *Krucila lachi* – žmýkala; *Krucil s hlavu nad tim* – vyjadroval nesúhlas; *Kruci s nosem, cośka śe mu ňepači* – je nespokojný **2.** krútením zhotovovať: *Porvisla kruciľi zo slami abo z brezi; Chlapci piśčalki kruca; Snopki kruciľi na strechu* **3.** expr. vykrúcať sa: *Ľem kruci, verci, taka krucaca reč* • *Kruci (verci) jak pes s chvostom* – veľmi sa vykrúca; *Kruci jak furman s bičem* – šikovne sa vyhovára **4.** expr. veľmi sa usilovať, snažiť: *Keď chceš daco mac, ta mušič krucic* • *Každi kruci jak može (jak zna)* – podľa svojich možností
krucic śe nd **1.** krútiť sa • *Krucilo śe mi v hlave; Hlava śe mi krucila* – mal som závraty; *Na žalutku śe mi kruci* – je mi zle od žalúdka; *Kruci śe jak vrecinko (jak motovidlo)* – stále a rýchlo; *Kruci śe jak pes kolo chvosta* – nezmyselne a rýchlo **2.** vytrvalo sa okolo niekoho al. niečoho pohybovať: *Kruci śe kolo ňeho i ho obajda*
krucihlav m SZŠ expr. kto sa vykrúca: *Krucihlav ňepovi poradneho slova*
kruciloš m **1.** SŠ expr. falošník **2.** STRŠ expr. výborný tanečník
krucinoha ž SZŠ expr. nestály človek
krucipisk m SZŠ falošník: *Krucipisk hvari čarne a miśľi bile*
kruciricka ž ZŠ expr. afektovaná žena: *Kruciricka mirda zo zatkom*
kruček m SŠ väčší chrobák (?): *Pri kopaňu bandurek mi kručka vikopaľi*
kruh, kruch ZŠ m niečo zvinuté do valca: *kruh platna; Predzu snovaľi na kruchi*
kruhac nd ZŠ rezať kapustu (do suda)
kruchi príd. SZŠ drobivý: *kruchi kameň*
krumhoc m ZŠ zariadenie na zavesenie brava pri zakáľačke
krupa ž obyč. v pl. **1.** krúpa: *tatarčane krupi* • *Na obid krupi, ňej jich ji glupi* (o malom záujme o krúpy) **2.** ZŠ ľadovec: *Padaľi krupi* **3.** SZŠ bedáč
krupava ž spodst. ZŠ samodruhá
krupon m, **krupona** ž ZŠ koža z kravy
krupoňar m obuv. pracovník, ktorý vykrajoval podošvy z kože
krušek m **1.** bal plátna **2.** ZŠ isté množstvo priadze (4 znaky)
krušic nd **1.** drobiť: *Mušiš tak krušic chľib?* **2.** odzrňovať kukuricu
krušic śe nd drobiť sa: *Tak śe kruši ten chľib*
krušina ž **1.** SŠ ker rešetliak (Rhamnus) **2.** ZŠ expr. slabý chlap
krušpan m ZŠ krík krušpán (Buxus)
krutak m SŠ expr. prefikaný špekulant, večne sa vykrúcajúci

kruti príd. **1.** SŠ silný, tuhý: *kruta zima* **2.** v spoj. *kruta meta* – rastlina mäta (Mentha)
krutňava ž ZŠ vodný vír: *Scahlo ho do krutňavi*
krutohlavec m STRŠ vták krutohlav (Jynx)
krutoš m SŠ prefíkaný špekulant
kružac nd SŠ **1.** krájať kapustu na nožoch **2.** strúhať repu
kružac śe nd SŠ neos. vrzgať (o snehu): *Kruža śe śńih pod nohami*
kružek m ZŠ **1.** isté množstvo ľanu: *Kružek, to štiri znaki ľenu* **2.** JŠ isté množstvo zvinutého plátna
kružeľ, kružel STRŠ, **kružiľ** miest. SZŠ, **krenžeľ** SŠ zried., **kľindžer** SZŠ, **kužeľ** VŠ m vrchná časť praslice: *Konope śe naviľi na kružeľ*
kružidlo s JZŠ pradivo: *Kružidlo, to take kruhi naskubanich klakoch, co žena predla*
kružinek m ZŠ vrchná časť praslice
kružľac nd JŠ krájať kapustu na nožoch
ksebe príslv. vľavo: *Potem skrucil ksebe*
ksebe cit. povel pre záprah, aby išiel doľava
ksebe s neskl. ZŠ sčítanie: *Zna ksebe i otsebe* – vie sčítať i odčítať
kśo, a kśo; kśu, a kśu ZŠ cit. používa sa na odháňanie ošípaných
kšeft, šeft STRŠ m **1.** obchodovanie **2.** obchodná transakcia
kšeftar m expr. priekupník
kšeftaric STRŠ, **kšeftovac** nd expr. priekupníčiť
kšic cit. JŠ používa sa na odháňanie mačky
kto p. chto
ku, gu okraj. VŠ predl. **1.** k, ku: *Śedľi sebe ku stolu: Našo pošľi ku śenu* **2.** na: *Maju dzifku ku vidacu; Tak patri ku diždžu*
kubik m **1.** kubický meter (miera): *dzešec kubiki dreva* **2.** ZŠ materiál meraný na kubíky: *Chodziľi do ľesa scahovac kubiki*
kubikovac nd STRŠ merať kubický obsah: *Kubikovaľi drevo v ľeśe*
kubikovi príd. meraný na kubické metre: *kubikovo drevo*
kuc nd **1.** kuť: *Kovaľ kuje žeľezo* • *V bruchu mi kovaľe kuju* – hladný som **2.** podkúvať koňa: *Kovaľ i koňe kul* **3.** vyklepávaním ostriť kosu **4.** expr. špekulovať: *Ona zaś už cośka kuje; Oňi už ftedi kuľi plani*
kuce s ZŠ kovové okutie: *Treba mi nove kuce na vuz*
kucik m expr. **1.** zdrob. kútik **2.** skromné bývanie: *Dobre, ked maš svuj kucik* **3.** krajná časť perí al. viečok: *Maš kapru v kuciku; Ma śľiňave kuciky* • *Eści ma v kucikoch mľiko a už paropči* – ešte je sopľavý; *Dostala kuciki od ostrej liški* – chrastičky
kucina ž JŠ nádoba na kliaganie mlieka
kucko m ZŠ expr. prihrbený človek
kuča ž expr. chatrč
kučec nd čupieť: *Kučel i tak kučaci zbiral bandurki*
kučka ž **1.** zdrob. expr. chatrný domček **2.** expr. skrýša
kučki pomn. židovský sviatok stánkov
kučnuc dk ZŠ čupnúť: *Kučla jak kura pod kohutem*
kudla obyč. v pl. ž chlp, srsť: *Kudli z dzivej śviňi dobre na kefi*
kudlačic śe nd SŠ chlpiť sa: *Predza śe kudlačila*
kudlati príd. chlpatý: *kudlati pes*
kudlavec m ZŠ expr. veľmi chlpatý človek
kudzelka, kudzilka JŠ ž **1.** výčesky konopí na pradenie **2.** miest. rastlina praslička (Equisetum)
kudzeľ, kudziľ STRŠ, SZŠ ž kúdeľ, praslica: *Na kudzeľi śe predza konope; Kudzeľ ma prišatku i virch*
kudzeľarka ž priadka
kudzeľarni príd. SZŠ týkajúci sa priadok: *kudzeľarna chiža*
kudzeľna JŠ, **kudzelna** ZŠ ž spodst. izba, kde priadky priadli: *Paropci chodziľi do kudzeľnej ku dzifkom*
kudzeľni príd. kúdelný: *kudzeľna chiža*
kufer m kufor: *Kufer bul dakedi taki okuti*
kuch m JŠ, ZŠ druh veľkého koláča
kucharic nd VŠ variť: *Kucharka na to, žebi kucharila*
kucharka ž kuchárka • *I dobrej kucharki zapraška prihori* – každý môže urobiť chybu; *Kucharka hladu ňečuje, bo zo šickeho koštuje* – nasýti sa už pri príprave jedál
kuchcic nd SŠ zried. expr. variť
kuchen m druh koláča (upečeného obyč. na Veľkú noc)

kuchenka ž zdrob. expr. kuchynka
kuchňa, kucheň DŠ ž kuchyňa • *Jaka sukňa, taka kuchňa* – od ženy závisí úroveň kuchyne
kuchňovi SŠ, **kuchiňski** STRŠ, SZŠ príd. kuchynský: *kuchňovi oblak*
kujňica ž JZŠ malá maštaľ pre dobytok
kujon m zried. expr. nezbedník
kuk cit. vyjadruje pozretie: *Kuk, co robiš?*
kuk m zried. pohľad: *Jeho kuk ňemal ňijaki učinek* • *Kuka, jak kebi mal kuri kuk* STRŠ – pozerá ako sliepka
kukac[1] nd vydávať zvuk kukuk (o kukučke) • *Ňe každemu jednak kukulka kuka* – každý žije svoj život
kukac[2] nd hľadieť, pozerať: *Ľudze ľem kukaľi, co śe robi* • *Kuka jak pes na hada (jak zajac z kapusti)* – prekvapene hľadí; *Ňič dobre mu z uč ňekuka* – škaredo zazerá; *Kuka jak ceľe na maľovane vrata* – čuduje sa
kukac[3] nd robiť podrepy: *Ked pri roboce treba kukac, to človek barz zunuje*
kuker m ďalekohľad
kukerovac nd zried. pozerať sa ďalekohľadom
kuknuc[1] dk pozrieť: *Kukňi, či dachto ňeidze*
kuknuc[2] dk kučnúť, urobiť drep: *Kukňi tu ku mňe, ta ce začešem*
kukofka[1] ž SŠ rastlina chochlačka (Corydalis)
kukoľ, kankoľ, konkoľ SŠ m **1.** rastlina kúkoľ (Agrostemma) **2.** SZŠ rastlina nevädza (Cyanus): *Modračku volame i kukoľ*
kukučka ž **1.** vták kukučka (Cuculus) **2.** ZŠ súčiastka pluhových koliesok na nosenie hriadeľa **3.** SZŠ rastlina divý mak
kukulečka ž zdrob. expr. kukučka: *Kukulečka, vikukaj mi roki* (riekanka)
kukulka, kukofka[2] SŠ ž vták kukučka (Cuculus) • *Mňe ňe tota kukulka kuka, co tebe* – čaká ma iný osud
kukurica ž kukurica
kukuričanka, kukuridžanka SŠ ž **1.** SŠ kukuričie **2.** kukuričné šúpolie **3.** kukuričná kaša
kukurični, kukuričeni ZŠ, SŠ príd. kukuričný: *kukuriční gris*
kukuričňisko, kukuričisko JŠ s roľa po kukurici
kul m kôl: *Take hrube koli nabiľi do žemi* • *Zostal sam jak kul v ploce* – celkom osamotený; *Ja ňedam na sebe koli kresac* – nepoddám sa; *Aňi ho s kolem ňedobiješ* – má tvrdý koreň
kulbaba ž SŠ rastlina ľuľkovec (Atropa)
kulomet m voj. guľomet
kuľa[1] ž tyč s hákom na naberanie vody vedrom zo studne
kuľa[2] ž náboj: *śľepa, ostra kuľa* • *Muj spad od ruskej kuľi* JŠ – padol za prvej svetovej vojny v boji s Rusmi
kuľac nd ZŠ gúľať: *Bočku kuľaľi hore valalom*
kuľač p. guľač
kuľaga, kuľaha SŠ ž zried. obyč. v pl. **1.** chodúle: *Na kuľagoch mi prez vodu chodziľi* **2.** DŠ palica na podopieranie: *O kuľagoch śe vlačila*
kuľajnoha JZŠ m expr. chromý človek: *Od vojni zostal kuľajnoha*
kuľastra DŠ, **kuľajstra** JVŠ, **guľajstra** VŠ ž mledzivo
kuľaša ž **1.** ZŠ múčna kaša **2.** JŠ kukuričná kaša
kuľavec m JŠ človek s chromou nohou
kuľbaka, kuľbacha JŠ, **kolbaka** ZŠ ž hrubá palica
kuľbaška ž JŠ expr. palička na podopieranie: *Pan farar išľi s kuľbašku*
kuľbic śe nd SŠ dozrievať: *Jarec śe kuľbil, ked śe klas skrucil dolo*
kuľce s SŠ koleso na studni: *studňa na kuľce*
kuľe HŠ, **guľe** SŠ pomn. závažia na hodinových kývadlách: *hodzina s kuľami*
kuľhac, kulhac SZŠ nd krívať • *Budze z ňeho ten, co kuľha* – čert
kuľhafka ž krívačka: *Krava ma kuľhafku, ňemože chodzic*
kuľiľinko príslv. ZŠ expr. málinko
kuľinko príslv. ZŠ trošku: *Kuľinko dal, aľe ňeveľo*
kuľka ž **1.** menší guľatý predmet (np. pilulka): *kuľki od hlavi* **2.** strela • *Dakeho śe aňi kuľka ňelapi* – nič sa mu nestane
kum m HŠ kmotor • *Od kuma pitaj rozuma* – poraď sa s nickým; *Richtuj rum, prišol kum* – blízkeho človeka treba pohostiť; *Či kum,*

či ňekum z čerešňi dolo – isté veci sa nepardonujú nikomu
kuma ž HŠ kmotra: *Kuma dzecko odrika* • *Hutorila kuma kume, co o kume kuma dume* – reči sa hovoria (aj ako slovná hračka)
kumašľa ž SZŠ zabíjačková hostina
kumičko m expr. kmotrík
kumofstvo m expr. kmotrovstvo: *Ľudze sebe vracaľi kumofstvo*
kumotrička, kumotrušа SŠ ž expr. kmotrička
kumovac še nd ZŠ udržiavať kmotrovský vzťah
kumpan m ZŠ pejor. spoločník
kumšt m **1.** umenie niečo urobiť: *Dobre krosna, to kumšt zrobic* **2.** zvláštny kúsok, vystrájanie: *Znal kumšti vihadovac*
kumštovac nd expr. špekulovať: *Ľem ňekumštuj veľo, bo prekumštuješ*
kuna ž zviera kuna (Martes)
kundeľ m ZŠ chlpatý pes
kunšaft, kunčaft ZŠ m zákazník
kuň m kôň • *Robi jak kuň* – ťažko; *Vibiti jak husarski kuň* – veľmi prefíkaný; *Na dobreho koňa sebe šedla* – dobre sa vydala; *Už je na koňu* – má prevahu; *To už i na koňa veľo* – je toho priveľa; *Dobreho koňa najvecej biju* – kto sa činí, od toho sa žiada ešte viac; *Kuň ma kopita a ňit je šuster; Ňe teho kuň, chto ho kuje* – to nemá s tým nič spoločné; *Chto na koňovi, ten i pod koňom* – situácia sa mení; *Kuň nepotkuti, gazda ňeobuti* – aký pán, taký krám; *Vźal dzecko na koňa* – posadil si ho na plecia **2.** SŠ chyba pri snovaní: *Chto snuje, dava pozur, žebi koňa ňezrobil, žebi ňepopľit* **3.** pejor. hlupák: *Ti koňu sprosti!*
kupa[1] ž kopa, hromada: *Kupa krav tam; Biľanka še zruca na kupi*
kupa[2] ž JŠ, VŠ krhla na polievanie • *Ľeje še jak z kupi* – silno prší
kupac nd **1.** kúpať: *Kupe dzecko* **2.** JŠ oblievať (na Veľkú noc)
kupač m ZŠ zried. kto chodí po veľkonočnej oblievačke
kupačka[1] ž SZŠ veľkonočná oblievačka
kupačka[2] ž SŠ okraj. vaňa na kúpanie dieťaťa
kupčar m JŠ kupec
kupči príd. HŠ v obchode kúpený: *kupči chľib; kupča paľenka*
kupčic nd priekupnícky obchodovať: *Kupčil s koňami*
kupec m kupec: *Mal kupca na kravu*
kupeľ ž **1.** kúpeľ • *Bodaj bi me buľi v peršej kupeľi zaľaľi* – nechce sa mi žiť; *Mňe v horucej kupeľi kupaľi* – mám horúcu krv **2.** SŠ kúpele (Bardejovské): *Robil v kupeľi*
kupeľnice pomn. SŠ kúpeľný dom
kupic dk kúpiť • *Ked človek hlupi, ta choco kupi* – treba kupovať s rozumom; *Treba od ňeho slova kupic* – je skúpy na slovo; *Vuz predal, dišeľ kupil* – urobil veľkú hlúposť
kupilka ž ZŠ zried. vaňa na kúpanie dieťaťa
kupiteľ m ZŠ expr. kupec • *Kupiteľ za pejc paľce* – zlodej
kupka ž zdrob. kôpka: *Z voza še skopal hnuj na kupki* • *točkova kupka* – krtinec; *mračkova kupka* – mravenisko
kupkac še nd det. expr. kúpať sa
kupkiňa ž STRŠ kupujúca žena
kupľa ž miest. kúpa • *Dobru kupľu treba zaľac s kupu* – treba zapiť
kupľeraj, kuperaj SŠ m pejor. **1.** vykričaný dom **2.** ZŠ neporiadok
kupni príd. ZŠ, JŠ v obchode kúpený: *kupni šmaľec; kupni ancug*
kupovac nd kupovať • *Ked kupuješ kravu, każda ceľna* – nedaj na reči predávajúceho
kura ž sliepka • *Aňi kura nadarmo ňehrebe* – každá činnosť si zaslúži odmenu; *Chodzi s kurami spac a s kohutom stava* – ide skoro spať a skoro vstáva; *Taka gazdiňa, jak ked kura vojdze do zarna* – zlá; *Rozumi še do teho jak kura do piva* – vôbec sa nerozumie; *Tak še jej trafilo jak šľepej kure zarno* – náhodou; *Hladni jak mlinarska kura* – vôbec nie je hladný; *Šedzi jak kura na vajcoch* – trpezlivo; *Jaka kura, take vajco* – výsledok je závislý od pôvodcu; *Kuri do kapuri, voli do roľi* – všetko kam patrí; *Tak piše jak kura s pazurem* – škaredo
kurač m fajčiar
kurafka, kurjafka JŠ, **kuritňafka** SZŠ ž huba prášnica (Lycoperdon)

kuratka pomn. SŠ huba kuriatko (Cantharellus)
kurator m pomocník kostolníka
kurava ž SŠ metelica
kuravi príd. kôrovitý: *kurave onuce*
kurbľa ž kľuka na uvádzanie strojov do chodu
kurcica[2] ž ZŠ opuchlina
kurcica[3] ž ZŠ vyrážka
kurcica[4] ž JZŠ expr. výhovorka: *Kurcicu našol na šicko*
kurč, karč SVŠ m krč: *Kurč mi nohu ulapil; Mam kurče v žalutku*
kurčaci príd. krčivý: *kurčaci štof*
kurčacina ž mäso z kurčaťa
kurčata pomn. huba kuriatko (Cantharellus)
kurčatko s zdrob. expr. kurčiatko
kurče s kurča • *Kurče bi chceło kuru učic* – mláďa chce byť múdrejšie ako dospelý človek
kurčec nd JŠ, SZŠ kŕkať: *Žabi kurča*
kurčic nd krčiť: *Ňekurč ten papir*
kurčic še nd **1.** krčiť sa: *Tote lachi še kurča* **2.** chúliť sa: *Kurči še, bo viter duje*
kurčipeta m ZŠ expr. neposedný človek
kurčovi príd. krčový: *kurčovo žili*
kurdupeľ m pejor. zakrpatenec: *Kurdupeľ, co ho od žemi ňevidno*
kurdzeľ, kurdzej ZŠ m **1.** choroba jazyka u dobytka **2.** SŠ vredová choroba kopyta: *Kurdzeľ, to vrid medzi račicami*
kureci príd. kurací: *kureca poľifka*
kurecina ž kuracina
kurečka ž zdrob. expr. sliepočka • *Ňit tu mojej kurečki, ňevidzeľi sce?* ZŠ (žart. zámienka starších ľudí ísť niekam na návštevu)
kurečki pomn. SŠ rastlina pľúcnik (Pulmonaria)
kurej m **1.** kohút s nevýraznými samčími znakmi **2.** ZŠ expr. hermafrodit: *Un kurej, bo še ňežeňi*
kureňe s ZŠ fajčivo: *Ňemaš dajake kureňe?*
kureňina ž ZŠ kúrňava (prachu)
kurevňica ž SZŠ pejor. pobehlica
kuri príd. kurací v spoj. *kuri šľip* – vlčia tma; *kura dupa* – bradavica; *kure oko* – druh otlaku; *kure čereva* – rastlina ježatka (Echinochloa) • *Na Novi rok o kuri skok* – deň je už trochu dlhší
kuric nd **1.** fajčiť • *Kuri ja chudobni z komina* – slabo **2.** neos. snežiť: *Kuri šňih* **3.** ZŠ okiadzať: *Na totu chorosc treba kuric zo švecenim žeľom* **4.** HŠ čmudiť: *Co tak kuri v totej lampe* **5.** robiť prach, prášiť: *Teraz tu ňekur, potom pozamitaš*
kuric še nd **1.** dymiť sa: *Z komina še kuri* **2.** prášiť sa • *Uceka, ľem še tak za ňim kuri* – rýchlo uteká
kurija[1] ž SŠ zast. revír: *To našeho leśňika kurija*
kurija[2] ž SŠ zried. snehová metelica
kuriňec ZŠ, **kureňec** VŠ m kuracinec: *Po dvore buľi same kurince*
kuriplach m ZŠ expr. tchor
kuriśľep, kuriśľip SŠ m šerosleposť
kurka ž expr. sliepka: *Moje kurki še dobre noša*
kurkac nd JŠ zried. kŕkať
kurňa SŠ, **kurňava** miest. ž metelica
kurňavica ž JŠ metelica
kurňik m kurín • *kurňik šopa* (žart. zahrešenie)
kuropka, kurupka DŠ, **kuropatka** SŠ ž vták jarabica (Perdix)
kurośľep m SZŠ rastlina drchnička (Anagallis)
kurski príd. ZŠ kurací: *kurske vajco*
kuršmid, kuršmit JZŠ zast. m zverolekár
kurtak[1] m SŠ pejor. krpáň: *Ti kurtaku!*
kurtak[2] m SZŠ zakrivený nos saní
kurtaki p. gurtaki
kurtameta STRŠ, **kurtometa** ZŠ ž rastlina mäta (Mentha)
kurti príd. zakrpatený: *kurta krava*
kurti pomn. JŠ krátke masívne sane, ktoré sa pripínajú na zvlače
kurtin m ZŠ expr. zle vyvinutý človek
kurtiňec m ZŠ expr. malý hrbáčik
kurtka ž SŠ krátky kabátik pre staršie ženy
kurtoška ž ZŠ **1.** rastlina mäta (Mentha) **2.** rastlina pažítka (Schoenoprasum)
kurva ž **1.** pejor. pobehlica • *kurva regemencka* (zahrešenie) **2.** v spoj. *kurva ruža* SŠ – rastlina slez (Malva)
kurvic še nd pejor. nezriadene pohlavne žiť
kurviśčo ž zvel. pejor. kurva
kurvoš m SZŠ pejor. smilník
kus prísl. **1.** trocha: *Chcela ho kus postrašic* • *Dachto aňi kus, dachto pulni vuz* – každému sa darí inakšie; *Ked kus, ta spadňem*

– veľa nechýbalo; *Un nam kus fameľija* – je vzdialenejšia rodina **2.** chvíľku: *Kus potancovaľi; Počekam tam kus*

kusac nd **1.** žuť, žuvať: *Dobre kusaj, bo tvarde* • *Teľo kusaj, keľo vladzeš* – nepreháňaj; *Perše kusaj, potim ligaj* – zachovaj správny postup **2.** hrýzť, zatínať do niečoho zuby: *Ten pes kuše* **3.** štípať (o hmyze): *Fši ho kusaľi na fronce* **4.** svrbieť; pichať: *Košuľa z hrubeho platna kuše*

kusac še nd expr. hašteriť sa • *Ked še svojo psi kusaju, ňech še cudze ňemišaju* – do rodinných sporov sa netreba miešať

kusaci príd. hryzavý: *kusaci pes*

kuski pomn. nov. zákusky: *Na kerscini maľi torti i kuski*

kuščičko prísl. expr. trošililinka

kuščičko prísl. expr. **1.** trošička: *Maj kuščičko rozum* **2.** chvíľočku: *Dajce mi kuščičko pospac*

kuščik prísl. expr. **1.** troška: *Už mi kuščik ľepši* **2.** chvíľku: *Počekaj kuščik*

kuščiľinko prísl. expr. trošilinku

kušic še nd STRŠ expr. naťahovať sa: *Jak buľi vjedno, zaraz še kušiľi*

kušac, kušovac ZŠ nd expr. čušať: *Kuš, bo dostaňeš; Ked ja hutorim, ta ti kušuj*

kušňir, kušňer JŠ, **kušňir** SŠ m kožušník

kut m **1.** kút: *V jednim kuce bul stul, v druhim posciľ* • *Z každeho kuta vola* – osamelému je otupno; *Šitke kuti s ňim povimitaľi* – zle s ním zaobchádzali **2.** miesto medzi pecou a stenou **3.** miest. výklenok pod pecou na drevo

kutač m kutáč

kuti príd. **1.** kovaný: *kuti kľiňec* ZŠ – urobený kováčom **2.** kovový: *kute peňeži* – mince

kuvik m vták kuvik (Athene) • *Perdzi jak kuvik* – často a silno; *Ked kuvik kuvika, život het uceka* – predpovedá smrť

kuvikac nd kuvikať: *Ked kuvik kuvika, ta dachto umre*

kuźňica ž miest. vyhňa

kužilka ž VŠ oselník

kvačka ž **1.** ZŠ hákom zakončená žrď: *S kvačku še dostavalo to, co še ňedalo s ruku* **2.** ZŠ druh zámku na vrátach, na bráne **3.** STRŠ prídavné zariadenie na obilnej kose: *kosa s kvačku*

kvačkac nd **1.** JŠ lámať ľan **2.** ZŠ ozdobne upravovať prednú časť sukne

kvadrat m štvorcový meter: *Chiža mala tri-štiri metre kvadrat*

kvadrati, kvandrati SŠ príd. štvorcový: *kvadrata skrinka*

kvadratňe prísl. ZŠ do štvorca: *kvadratňe položene stoli*

kvak m expr. nadávka tučnému nemotornému človeku

kvaka ž **1.** drúk s hákom na konci: *S kvakami roscahľi horace dreva* **2.** hák a) na pluhových kolieskach: *Za kvaku še uvadzi dišľik na koľcoch* b) na pluhu: *Kvaka je na grandzeľu, co še spušča pluh*

kvakac[1] nd VŠ kŕkať (o žabách)

kvakac[2] nd SZŠ ťahať za vlasy pri česaní, kvákať

kvakuľa, kvabuľa SZŠ ž palica na podopieranie pri chôdzi

kvantľik m mur. úlomok tehly

kvantľikovac nd mur. vypĺňať múr kúskami tehly

kvap m ZŠ rozvarené husté jedlo: *Papcun husti jak kvap*

kvapčec nd kvapkať: *Z povali kvapči, bo mame plani dach*

kvar m ZŠ maškrta: *Naša krava bi ľem po kvaroch chodzila*

kvaric nd maškrtiť: *Dzeci radzi kvara*

kvarľivi príd. STRŠ maškrtný: *kvarľive dzecko*

kvarni príd. maškrtný: *kvarni kot*

kvarňik m maškrtník

kvartaľne s spodst. poplatok: *Do braterstva še placilo kvartaľne*

kvartiľ m podnájom

kvartiľmacher m ZŠ **1.** zast. kto obstarával ubytovanie **2.** expr. potkan: *Kvartiľmacher še ulapil do pasci*

kvartiľňik m podnájomník

kvartiľovac, kvartiľovac še nd ZŠ zried. bývať v podnájme

kvas m kvas • *Ľem šedzi doma jak kvas* – nečinne hlivie

kvasek m ZŠ kvas: *Daľi zme droždža i kvasku*

kvasota, kvašota ZŠ, **kvašnota** SZŠ ž expr. kyslosť: *Jak možeš jesc taku kvasotu* • *Jabloň krasota, ovoc kvašota* – pekný zovňajšok, ale nehodnotné vnútro

kvaš príd. neskl. expr. veľmi kyslý: *Take kvaš japko še ňeda jesc*

kvašic nd kysnúť: *ogurki na kvašeňe; Kapusta už kvaši*

kvašica ž ZŠ minerálna voda: *Kvašica, to kvašna voda*

kvašni príd. **1.** vzniknutý kvasením: *kvašne mľiko; kvašna kapusta* **2.** kyslý: *kvašni chľip; kvašne jabluko; kvašni cukerek* • *Take kvašne jak ocit* – veľmi kyslé; *kvašna voda* – kyselka; *Kvašneho mjadu še oľizal; Kvašni, jak bi bečku juchi vižar* – je namosúrený

kvašno prísl. kyslo: *bandurki na kvašno* • *Tak še chvaľi, co až v zatku kvašno* – veľmi sa chváli

kvašňak m SZŠ rastlina štiavec (Rumex)

kvašňica ž **1.** SZŠ druh kyslého jedla: *Kvašňica, to kapusta zapražena zos jarčenu muku* **2.** STRŠ rastlina kyslička (Oxalis)

kvašuha ž expr. veľmi kyslý nápoj: *Varila paľenku, no višla ľem jakaška kvašuha*

kvece s hromad. JŠ kvety

kvescar m žobravý mních: *Kvescare zbiraľi na klaštor*

kvestovac, kveštovac nd pýtať milodary: *Po kveštovaňu, po džadovaňu chodzil* • *Ňepošedzi doma hodzinu, ľem kvestuje* – chodí po dedine

kvet m **1.** kvet: *Perše konope maju ľem kvet, druhe maju hlafki* • *Taki jak makovi kvet* – veľmi chúlostivý; *Take čiste jak kvet* – veľmi čisté **2.** sušené kvety na čaj: *ľipovi kvet*

kvetasti, kvetkasti ZŠ príd. kvetovaný: *kvetasta chustka*

kvetňik m **1.** kvetináč **2.** SŠ váza na kvety: *Puket še da do kvitňika*

kvetovani, kvetkovani VŠ príd. kvetovaný: *kvetovani taňir*

kvetovi príd. kvetovaný: *kvetovi obrus*

kvičec nd **1.** kvičať: *Šviňe kviča, ked su hladne* **2.** vrešťať: *Ona kvičela a un še šmjal*

kvik m kvičanie: *Dzifki še daľi do kviku* • *Jaka šviňa, taki kvik, jaki gazda, taki bik; Mali pan, mali kvik, veľka šviňa, veľki kvik* – aký pán, taký krám

kvit m potvrdenka: *Ten kvit od peňeži treba dobre skric*

kvit príd. neskl. vyrovnané, hotovo: *Postaviš deci čistej a budzeme kvit*

kvitečka ž zdrob. expr. kvetinka

kvitek m JZŠ, **kvitka** ž SVŠ kvetina: *Už kvitki kvitnu* • *Taki šumni jak kvitka* – veľmi pekný; *Ftedi kvitki tarhaju, jak kvitnu* – mladé dievky sa majú vydať; *Teľo ňeprehvara tote kvitki* – sú veľmi pekné; *bile kvitki* – margaréty; *zimušni kvjetek* JŠ – muškát; *majirske kvitki* – kvet krasuľka (Cosmos)

kvitnuc nd kvitnúť • *Mlademu človekovi švet kvitňe* – je mu dobre; *Pahnost ci kvitňe* – znak zdravia

kvizencija ž obyč. v pl. SŠ vyšetrovanie: *Vibiraľi z ňeho kvizencije*

kvočec nd **1.** kvokať: *Kura mi kvoči* **2.** JŠ expr. vysedúvať: *Ľem kvoči pri tich kňiškoch a robota stoji*

kvoka ž **1.** kvočka • *Hňizdzi še jak kvoka na vajcoch* – vrtí sa **2.** SŠ súhvezdie Plejád: *Na ňebe jest zorňička, kvoka i vuz*

kvokaci príd. často kvočiaci: *kvokaca fajta kuri*

kvokiňa ž SŠ zast. druh vianočnej ozdoby zavesenej pod povalou

kvoľi predl. zried. kvôli: *Ľem kvoľi temu un tam išol*

kvotka ž ZŠ kúštik: *Kvotku chľeba odlamal a rucil psovi*

L

laba ž **1.** laba (zvieraťa): *Pes mu podal labu* • *Mije še jak kot s labu* – nedbalo; *Ulapila dva huši za jednu labu* (o chválenkárstve) **2.** expr. končatina človeka: *Ma labu jak medzvedz* • *Dze baba, tam i laba* – urastená žena má i poriadnu nohu **3.** podnož (na krosnách): *Na laboch še robi s nohami* **4.** miest. podpera niektorých zariadení: *Mjadľica mala veko i labi, co na ňich stala*

labač m SŠ pejor. človek s veľkými nohami
labati príd. expr. majúci veľké nohy
labda, labzda SŠ zried. ž lopta: *Chlapci labdu biľi*
labi pomn. v spoj. *huše labi* SZŠ – jedlo z trhaného cesta
labušč ž hromad. ZŠ burina
lac nd SZŠ zried. hrešiť: *Matka ju lala*
lacic nd obíjať latami (strechu, plot ap.)
laciński prísl. latinský: *To po laciński napisano*
lačni príd. DŠ lačný, hladný • *na lačni žaludek* – pred jedením; *Lačni še i prez zuboch (bez liški) naji; Lačni džad še psa ňeboji* – uspokojenie hladu nepozná prekážky
lada ž **1.** drevená debna na šaty, múku ap. • *Dzifče s ladu praznu obecane blaznu* – chudobná s ťažko vydá **2.** drevená truhlicová časť nejakého zariadenia: a) žarnova: *Kameň mlinka bul v ladze,* b) sečkovice: *Šečka še rezala na ladze* c) krosien: *S ladu še pritikaju cverni*
ladička, ladzička SŠ ž zdrob. debnička (na drevo pri peci, na drobnejšie náradie ap.) • *Ňepatraj ladičku, ale Haňičku* – nežeň sa pre majetok; *Žena do ladički, muž do karčmički* – žena sporí, muž prepíja
ladovac nd nakladať: *Ladovaľi drevo do vagonoch*
lafka ž **1.** lavica (na sedenie) **2.** lavica (cez potok): *Lafku voda vžala*
lagabund, lagabundoš m expr. vagabund, lump
lagošisko m SZŠ expr. lajdák
lagovi príd. lakový: *lagove topanki*
lahodni príd. **1.** príjemný (hlas, slovo) **2.** príjemný (človek, počasie): *Hňeška taka lahodna žima*
lahodňe prísl. príjemne: *Lahodňe še ku mňe zachoval*
lahodzic nd spôsobovať príjemnosť; poskytovať výhody: *Ma ho rada, ta mu lahodzi*
lacha ž, obyč. v pl. HŠ odev: *To britka lacha; Idze rajbac lachi*
lachman m SZŠ pejor. darebák
lachvač m expr. nenásytník
lachvati príd. expr. pažravý, pahltný, nenásytný: *lachvati do jedzeňa* • *Bohati rohati, lakomi lachvati* – nenásytnosť súvisí s lakomstvom
lachvato prísl. pažravo, nenásytne • *Chto lachvato pije, malo užije* – nemá z pitia pôžitok
lajbľik, miest. **lajblik, lajbik, ľajbľik, ľajbrik, ľajbik, rajbľik** m **1.** vesta • *Kupil psovi ľajbľik* – zbytočne vyhodil peniaze **2.** živôtik: *Dzifki nošili ľajbiki*
lajcman m SŠ pejor. darebák, neporiadnik
lajdacki príd. lajdácky: *lajdacka robota*
lajdactvo s lajdáctvo: *Ňepatri ňič ľem lajdactvo*
lajdačic, lajdakovac zried. nd lajdáčiť, darebáčiť
lajdačina m pejor. lajdák: *Lajdačina peršej klasi*
lajdačka ž lajdáčka
lajdak m lajdák
lajduch m JZŠ nemanželské dieťa
lajno s lajno: *Stupil do lajna*
lajsňa, lajsna JŠ ž **1.** širšia lata: *Na lajsňe še kladze prikriva domu* **2.** bočná doska, peľasť postele
lajštok m zast. zariadene na nabíjane pušiek
lajštroch m mur. mazanina na pôjdovej podlahe
lajtnant m zast. poručík
lakac nd lákať: *Ňelakaj mi dzifče*
lakac še nd SŠ lakomiť sa: *Ňelakaj še na ňičijo*
lakocic še nd SŠ byť navyknutý na maškrty
lakocinka ž maškrta, pochúťka
lakocinkar m miest. zried. maškrtník
lakomec m lakomec: *Lakomec ňigda ňima dosc* • *U lakomca fše poobedze* – nikdy nikoho neponukne; *Lakomec še s dvoma paľcami mije* – všetko chorobne šetrí
lakomic še nd lakomiť sa
lakomi, lakomľivi SŠ, **lakomni** miest. príd. lakomý: *Lakomeho ňezasiciš aňi s jednu šviňu*
lakomňik m miest. okraj. lakomec
lakotni príd. maškrtný
laksirka ž ZŠ hnačka
laksovac nd mať hnačku: *Cośka pojedla, ta ju laksuje*
lakucinkar m SŠ expr. maškrtník
lakucinki pomn. maškrty: *Ľem bi lakucinki jedla*
lakutka ž lahôdka
la-la-la cit. vyjadruje veselosť

lalka ž SVŠ bábika
lalok m VŠ podhrdlina
lamac nd lámať: *Konope lamaľi na mjadľici; Kameňe sebe ľudze lamaľi v baňi* • *Lame hlavu nad tim* – tuho rozmýšľa; *Pošol karki lamac* – zháňa niečo; *Jak sebe idze, ľem tak nohi lame* – parádne si vykračuje; *Vicahuje še, lame jazik* – afektovane hovorí; *Lame ho v calim ceľe* – má lámku
lamačka ž lámačka (trlica s jedným žliabkom)
lamaňe s lámka: *lameňe v koscoch*
lamaňica ž SŠ lámačka (trlica): *Konope idu pod lamaňicu, co še jich vilame*
lamaňik m obyč. v pl. STRŠ druh pagáčov
lamencic, lamentovac nd bedákať: *Lamenci za peňeźami*
lamenti pomn. SZŠ bedákanie
lamotac nd JZŠ zurčať, žblnkotať: *Voda dolu jarkem lamotala*
lampa, ľampa SŠ ž lampa: *gajsova lampa*
lampaš m **1.** lampáš **2.** ZŠ žart. fľaša s pálenkou **3.** ZŠ biela škvrna na čele kravy
lampečka, lampka ž zdrob. lampôčka • *boža lampečka* SZŠ dúha
lamuzgac še nd ZŠ leňošiť
lanc, lancuch SŠ m reťaz: *Uvadzil kravu na lanc; Lanc na hamovaňe* • *Virval še jak z lancucha* – chytro pribehol
lancušek m retiazka: *lancušek na šiju*
landingac nd SŠ expr. motať sa: *Landinga po dome*
langoš[1] m zemiaková placka
langoš[2] m VŠ časť voza, do ktorej je vsadená os
laňec m JVŠ zdrob. retiazka
lap cit. vyjadruje uchytenie, chňap: *Pes ho lap za nohu*
lapac nd lapať, chytať: *Šandare ho lapaľi; Hebama dzeci lapala* (v minulosti pri pôrode) • *Lapal dich* – ťažko dýchal; *Lapa vodu do harsci* – robí zbytočnú robotu
lapac še nd **1.** púšťať sa: *Šikovni je, lapa še do šickeho* **2.** neos. ide mu to (np. učenie): *Učeňe še ho dobre lapa* **3.** začínať horieť: *Už še stodola lapala* **4.** chytať sa: *Ribi še lapaľi na chľisti*
lapadlo s DŠ zábradlie (na lavičke)
lapic dk dať sa na niečo, do niečoho, začať niečo: *Lapil ucekac* – dal sa na útek; *Lapila plakac* – dala sa do plaču; *Cesto lapilo kisnuc* – začalo kysnúť
lapic še dk **1.** pustiť sa do niečoho: *Ňezna, čeho še lapic; Ked un ci še lapi, ta popametaš* **2.** chytiť sa: *Od sušedovej pľevňi še nam lapilo humno* • *Aňi kuľka še ho ňelapi* – nič sa mu nestane **3.** spôsobiť chorobu: *Žalutka še mi lapila slaňina* **4.** zmocniť sa: *Lapila še mi jakaśka nudza*
lapigroš m ZŠ expr. skupáň
lapiška[1] ž SŠ zast. motyka na ohrnovanie zemiakov
lapiška[2] ž STRŠ expr. niečo veľmi pekné: *Topanečki jak lapiški*
lapka ž zdrob. **1.** labka: *Kotek ma lapki* **2.** nôžka na nejakom zariadení: *Panevečki maľi tri lapki*
lapkac nd SŠ expr. chvátať, jesť s chvatom
lapnuc dk expr. **1.** schytiť: *Šandare ho lapľi* **2.** schmatnúť: *Lapňe daco, bo je hladni i ľeci ku kamaratom*
laps cit. na vyjadrenie rýchleho uchopenia, chmat
lapsari pomn. sáry k topánkam
lapsija ž obuv. remeň na pridržanie obuvi pri práci
lapsnuc dk expr. chmatnúť, chytiť: *Lapsľi zlodzeja*
lapštiga ž SZŠ expr. žena
larma, ľarma SŠ ž krik: *Pre choco larmu zrobi*
laska ž **1.** láska: *Muj muž s našima ňit v lasce* • *Ona už lasku paśe druhim* – zahŕňa ich láskou **2.** priazeň, náklonnosť • *Ona mu za lasku zachodzi* – uchádza sa o jeho priazeň; *Un na jeho laske ňežije* – nie je naňho odkázaný; *Ňechcela mu lasku zlamac* – nechcela prísť o jeho priazeň
laski príd. miest. vlašský: *laske orechi*
laskocic, laskotac nd štekliť: *Možeš me laskocic*
laskocic še, laskotac še nd byť šteklivý: *Ja še ňelaskotam*
laskomina ž SŠ stŕpnutie úst po niečom kyslom: *Dostal laskominu*
laskotni, laskotľivi SŠ príd. šteklivý: *laskotni kuň*
lastovička, lastuvečka ž expr. lastovička

lastufka ž vták lastovička (Hirundo)
laščeta pomn. SŠ pejor. posmešne o šatách
lašic nd SŠ snažiť sa niekoho získať: *Lašiľi ho i jich dzifku vźal*
lašic śe nd SŠ chcieť niečo, túžiť po niečom
lašica ž ZŠ zviera lasica (Mustela)
lašička, laščička ZŠ ž zviera lasica (Mustela) • *Zachodzi kolo ňeho jak lašička* – podlizuje sa
laški pomn. zdrob. expr. šatôčky: *Laški pre dzeci zhaňa*
laškotac śe nd SŠ byť šteklivý
lata ž **1.** lata: *Na krokve pribijaľi lati* **2.** SŠ záplata: *Mech sama lata*
latac nd látať: *Ňerada lata mechi*
latka ž zdrob. malá záplata
latovec m klinec na laty
lava ž lavica: *V kosceľe śida do peršej lavi*
lavečka ž **1.** lavička (na sedenie): *Pod stromom maľi lavečku* **2.** lavička (cez potok)
lavor m nov. lavór
lavorufka ž STRŠ lavórovica
lazar m lazar, úbožiak, mrzák
lazenga ž expr. nadávka slabému (najmä dieťaťu)
lazni príd. SZŠ v spoj. *lazna draha* – druh cesty v horskom teréne
laźic nd **1.** laziť: *Male koceta laźiľi po kuchňi* **2.** expr. chodiť: *Stari bul, ľedvo laźil*
lejeň; lejeňica p. jeľeň; jeľeňica
lepeďa ž ZŠ zast. druh kabáta z plátna
ličo, ličko s JZŠ lyko
lida ž SŠ lýtko
ligac, ľigac miest. nd **1.** prehĺtať: *Ľem śľini ligal* **2.** expr. hltať: *Ňeligaj tak tote haluški*
lig-lig cit. napodobňuje zvuk pri pregĺganí
lignuc, ľignuc miest. okraj. dk prehltnúť: *Ľem raz lignul*
lijon m ZŠ zried. v spoj. *Perdzi jak lijon* – silno
liko, ľiko ZŠ s **1.** lyko **2.** v spoj. *vilče liko* ZŠ – druh červených jahôd
lilavi, ľiľavi ZŠ príd. fialový
limbak p. ľimbak
linajka, linka p. ľiňajka
lisa ž SZŠ prútená rohož na sušenie ovocia
lisak m SZŠ lysý človek
lisi, ľisi miest. SZŠ príd. lysý • *Ma lisu hlavu jak koľeno* – úplne bez vlasov
lisina, ľisina, ľiśina miest. okraj. ž **1.** lysina **2.** svetlá al. tmavá škvrna na srsti zvierat
liskac śe p. bľiskac śe
lisknuc śe dk blysknúť sa: *Lisklo śe i zahermelo*
lista, ľista zried. ž SŠ lýtko
liška, loška JZŠ, **laška** JŠ ž lyžica • *V lišce vodi bi ho zatopiľi* – nenávidia ho; *Ňima mu chto lišku vodi podac* – je opustený; *Prišol liški rachovac* – nevhodne prišiel počas jedenia; *Fras po liški, ked ňit poľifki* (o nepotrebnej veci)
liter p. ľiter
litka ž SŠ, **litko, ľitko** zried. okraj. s zdrob. malé lýtko
ližňik, laźňik, lažňik JŠ m lyžičník: *Zašturil lašku do laźňika*
loboda ž rastlina loboda (Atriplex): *Na jar v češkim prednofku śe jedla uvarena a s muku rozmucena loboda*
logac, ľogac miest. SŠ nd expr. logať: *Logal vodu*
logaj m expr. SZŠ hltavý človek, pažravec
lognuc dk expr. lognúť: *Rad bi sebe lognul*
logoš m SŠ expr. šarvanec
logrovac nd ZŠ táboriť: *Cigaňi tam często logrovaľi*
lohi pomn. ZŠ kríčie
lohiňak m ZŠ ker hloh (Crataegus)
locha ž ZŠ expr. neporiadok
lojovi príd. lojový: *lojova śvička*
lojufka ž HŠ lojovica (sviečka)
lokcibrada m expr. pobehaj: *Tak ľita jak lokcibrada*
lokec m **1.** lakeť (časť ruky) • *Zedre sebe ruki po lokce* – umorí sa prácou **2.** lakeť (časť rukáva): *Na lokcu mal dziru* **3.** staršia dĺžková miera: *Dvacec pasma ľenu śe volal lokec*
lokša ž lokša: *Lokše, to buľi pokrate osuchi a pomočene zo slatku vodu a posipane s makom*
lom m expr. lom, lomoz • *Ňit domu, žebi ňebulo v ňim lomu* – všade je občas rušno
lomizgotac śe nd JŠ expr. potulovať sa
lomot m ZŠ expr. lomoz: *Taki lomot, co slova vlasneho ňečuc*
longi pomn. ZŠ druh loptovej hry

longista m ZŠ účastník hry longi
loňi, vloňi prisl. vlani
loňski príd. lanský: *loňski rok*
lopata ž lopata: *Na lopace śe sadzalo do peca*
lopatka ž **1.** zdrob. lopatka: *Cesto na haluški śe rucalo z lopatki* **2.** lopate podobný predmet: *Boľi me pod pravu lopatku; Prez lopatku śe vedľi ňitki pri snovaňu* **3.** ZŠ znetvorený plod slivky: *Lopatki opadaju same* **4.** SZŠ predné zuby
lopuch m rastlina lopúch (Lappa)
lopušina ž hromad. lopúchový porast
lošov p. ľušov
lot m neskl. v spoj. *Muj gerok jak lot* – sedí mi; *Dvanac hodzin jak lot* – presne; *Lachi vischľi jak lot* – úplne
lotač m ZŠ rastlina záružlie (Caltha)
loter, ľoter SŠ m expr. lotor • *z Kalvariji ľoter* – veľký lotor
loťka ž ZŠ zried. člnok (na vode)
lovec m expr. zlý človek (ako nadávka)
loźina ž hromad. **1.** porast lozy **2.** vetva lozy: *Z loźini pľetľi košiki*
lucerna ž druh ďateliny (Medicago)
lucifer, lucifir, luciper SZŠ m lucifer, čert • *Lucifer mu švoger, ďabel brat* – veľmi zlý človek
luckovaňe s druh zábavy na Luciu
luč m JŠ zast. trieska na svietenie
lučic nd JŠ rozhraničovať: *Jarek lučil od sebe našo chotare*
lučisko s zoraná lúka: *Do lučiska zaśaľi proso*
lučni príd. lúčny: *lučne roboti*
ludzareň ž udiareň
ludzeňina ž miest. údenina
ludzic[1] nd lákať, mámiť: *Ludziľi peňeźi od naroda*
ludzic[2] p. udzic
ludzigroš m expr. chamtivec
luft p. ľuft
luftovňik p. ľuftovňik
luh m lúh: *Luh bul z popela*
luj m loj
luka ž lúka • *Čija kosa perša, teho luka širša* – na širokej lúke je viac roboty
luksusni, luksušni ZŠ príd. v spoj. *luksusni motor* – osobné auto
luna ž ZŠ zried. v spoj. *Chodzi jak luna* – ako mátoha
lup cit. vyjadruje zvuk pri údere: *Lup ho po hlave s paľicu* • *Dzecko od serca ľub, a po rici lup* – dieťa treba ľúbiť aj trestať
lupa ž HŠ **1.** šupa: *Orech ma tvardu lupu; gruľe s lupami* **2.** škrupina: *Ňezidz lupu z vajca* **2.** šupka: *Dachtore jabluko ma hrubu lupu* **3.** miest. šupina (rýb) **4.** lupina (vo vlasoch): *Lupi śe mi robja vo vlasoch*
lupac DŠ, **lupic**[1] HŠ nd lúpať, olupovať: *Idze lupac kukuricu; Lupiľi pečene bandurki*
lupaňica, lupanka ZŠ ž olúpaný kmeň stromu
lupčec nd SŠ expr. vydávať zvuk lup-lup: *Ked mlaciľi s cepami, ta to ľem tak lupčelo v stodoľe*
lupic[2] nd SŠ expr. **1.** haniť, kritizovať: *Lupiľi mu do uč* **2.** oberať o niečo: *Ona muža barz lupi, veľo peňeźi premarňi*
lupkac nd **1.** SŠ búšiť silnými tepmi: *Aha, jak mi lupka, co som śe zľekla* **2.** ZŠ bodať, bolieť: *Lupka me v križoch*
lupnuc dk STRŠ expr. udrieť: *Jak ci jednu lupňem, ta ce poraźi*
lupot m zvuk lup-lup pri udieraní: *Na jarku bul taki lupot, co babi s kijankami praľi lachi*
lupśčik m ZŠ rastlina ligurček (Levisticum)
luskac nd lúskať, lúštiť: *Orechi śe luskaju*
luśčak m pejor. chlap
luśčic nd lúštiť: *Luśčiľi me kukuricu, fizolu, hrach, mak, orechi*
luśčic śe nd ZŠ odlupovať sa: *Skura śe mi na nohoch luśči*
luźňa ž otvor na staršom type úľa: *Prez luźňu mjad vibiraľi*

Ľ

ľabac nd ZŠ expr. žrať: *Pes tam ľabal z taňira*
ľabdac, ľabzdac nd SŠ expr. **1.** pršať: *Diśč furt ľabdze* **2.** tárať: *Ona ľem furt jedno ľabzdze*
ľabdi, ľabzdi, ľapti SZŠ pomn. táraniny: *Ňesluchaj take ľabdi*
ľabdoš m expr. táraj

ľabdžic JŠ, **ľabźdžic** SŠ nd expr. tárať
ľabzda, ľabzduľa ž expr. tárajka: *Taka ľabzda jak jej matka*
ľac nd **1.** liať: *Krev mu ľala z paľca* • *Na Ondreja dzifki ľaľi olovo* – dievčenská zábava spojená s veštením **2.** neos. expr. silno pršať • *Diść ľeje jak z kanvi (z cifki, z rini, z bočki, z vedra)* – silno prší; *Ked v maju ľeje, gazda śe śmeje* – májový dážď je užitočný
ľacina ž liatina
ľacinovi príd. liatinový: *ľacinovi harček*
ľad m ľad • *Take zimne jak ľad* – veľmi studené; *Nove oblaki, dzvere, šicko jak ľad* – bezchybné; *Chiža mu zhorela, ta ostal jak na ľadze* – prišiel o všetko
ľada ž SŠ časť krosien: *Z ľadu śe dobija platno*
ľadovac nd SZŠ zried. rúbať ľad
ľadovec m DŠ kamenec: *Ľadovec zbil zarna*
ľadoveň ZŠ, **ľadovňa** SŠ ž zried. ľadovňa: *Rubaľi ľad do ľadovňi* • *Zimno tu jak v ľadovňi* – je veľmi chladno
ľadufka, ľadovica miest. ž poľadovica
ľahnuc śe, ľehnuc śe SŠ nd liahnuť sa
ľajbľik, ľajbrik, ľajbrich, ľajbik p. lajbľik
ľajster m zried. list papiera
ľaľa ž det. iné dieťa
ľaľka[1] ž **1.** SVŠ zrenica oka **2.** VŠ bábika
ľaľka[2], **ľaľuśa** ž det. expr. iné dieťa
ľamentovac, ľamencic, ľemencic zried. nd lamentovať, bedákať
ľampa p. lampa
ľapa[1] ž táradlo: *Ona veľka ľapa, furt bi ľem ľapala*
ľapa[2] ž táranina: *Ľapi ja ňerada slucham*
ľapac nd tárať • *Chto veľo ľape, skoro śe ochľape* – príde do nepríjemností; *Ľapal dva za tri* SŠ – táral dve na tri
ľapčaňik m ZŠ druh pagáča
ľapčibutka ž DŠ žart. nov. rádio
ľapčic nd ZŠ tárať
ľapčisti príd. ZŠ ploský: *ľapčisti nos*
ľapetanka ž SŠ expr. nepodarené pečivo
ľapkac nd **1.** tlieskať **2.** ťapkať, uľapkávať: *ľapkani kolač; Pagače śe ľapkaju na lopace* **3.** expr. plieskať: *Pri tancu ľapkal po saroch*
ľapkaňik, ľapčaňik m ZŠ druh koláča s posýpkou al. s tvarohom
ľapkasti príd. SŠ ploský: *ľapkasti kameň*
ľap-ľap cit. napodobňuje dlhé (obyč. nemúdre) hovorenie
ľapnuc dk expr. ťapnúť: *Ľapnul ho po chripce*
ľarma p. larma
ľarmovac nd robiť krik: *Furt ľarmuje kolo chiži*
ľarva ž pejor. ZŠ ľľandra
ľati príd. **1.** liaty, z liatiny: *ľati harček* **2.** v spoj. *ľate cestko* – druh cestoviny
ľebetka ž rastlina loboda (Atriplex)
ľebro, ľeberko p. rebro, reberko
ľecec nd **1.** letieť: *Ftaček ľecel ponad nas* **2.** expr. utekať • *Ľeci jak dzivi (jak fceknuti)* – veľmi rýchlo; *Un ňeľeci za mesem* – neobľubuje mäso **3.** expr. padať: *Šicko mu z ruk ľeci* • *Nohavice z ňeho ľeca* – sú mu veľké; *Ľeci z nohoch* – je veľmi unavený; *Šicko ňeśćesce na mňe ľeci* – valí sa; *Śľini mi ľeca na slaňinu* – mám chuť
ľečki pomn. DŠ druh štvorčekovej cestoviny: *poľifka s ľečkami; ľečki s fasuľu*
ľedabulo prísl. nedbalo: *Tak chodzjak robi, ľedabulo*
ľedaci, ľedači miest. STRŠ príd. zlý; slabý: *Take ľedace zarna teho roku*
ľedaco prísl. JŠ lenivo; lajdácky
ľedač ž niečo zlej kvality: *Tote zarna taka ľedač*
ľedačňik m, **ľedačina** ž pejor. lajdák
ľedňiček m SŠ rastlina zemedym (Fumaria)
ľedňik m **1.** kŕmna rastlina vika (Vicia) **2.** SŠ burina ľadenec (Lotus): *Idzeme ľedňik pľec*
ľedvi, ľedvučički expr. príd. v spoj. *ľedvu bidu* – horko-ťažko
ľedvo I. spoj. sotva: *Tak śe mam, že ľedvo dicham* • *Ľedvo sebe, ňe to tebe* – mám sotva pre seba **II.** část. **1.** len-len: *Ľedvo domu došla* **2.** ZŠ celkom: *Ľedvo radzi buľi, že śe ňeuča*
ľedvučičko část. expr. len-len: *Ľedvučičko to sam dzvihnul*
ľegar[1], **ľegart** m ZŠ pejor. darebák
ľegar[2] m SŠ stojan na kresanie podvalov

ľegaric, ľegarovac nd ZŠ expr. zaháľať
ľegister m v spoj. *Idze mu jak z ľegistra* – plynule hovorí
ľegitimacija, ľegimitacija miest. ž legitimácia
ľehnuc (śebe) dk ľahnúť (si): *Ľehňi sebe na posciľ*
ľeja ž lejak: *Po ľeji idze veľka voda*
ľejba[1] ž ZŠ lejak
ľejba[2] ž, **ľejbar** m zried. SŠ leňoch
ľekard m SŠ pejor. lajdák
ľeki, ľefki ZŠ príd. **1.** ľahký • *Ľeki jak pirko* – veľmi; *ľeki vuz* – pre menší náklad **2.** ľahko dosiahnuteľný: *Na to jest ľeka pomoc* • *Chita ľem za ľeki koňec* – hľadá výhody **3.** pokojný, tichý: *Chce mac ľekł život; Chcela bi ľeku śmerc* **4.** ľahko stráviteľný: *ľeke jedzeňe*
ľeko, ľefko ZŠ prísl. ľahko: *To śe ci ľeko povi; Ľeko požičic, češko vracic; Ľeko prišlo, ľeko pošlo*
ľekvar m lekvár: *kolač s ľekvarom*
ľekvarňik, ľekvarovňik miest. m lekvárnik
ľeľija ž ozdobná rastlina ľalia (Lilium)
ľem len **I.** část. vyjadruje a) zdôraznenie: *Un už ľem kosc i skura* b) vymedzenie: *Ľem tak jak na vlasku opstal* • *Un ľem tak* – nezáväzne; *No ľem no* (varovanie); *To ňe ľem tak* – nie je to jednoduché **II.** spoj. *Ľem teľo, co pridze, už kriči: Pomohľi bi mu, ľem ňeznaju jak*
ľemberček m STRŠ ženský kabátik do pása
ľemeš m lemeš
ľemže spoj. lenže: *Roľe ma, ľemže ňezna na ňich gazdovac*
ľen m rastlina ľan a pradivo z nej
ľeni, ľani SŠ príd. ľanový: *ľena košuľa, ľane platno*
ľeň, ľiň STRŠ, SŠ m expr. ľeňoch: *Po gazdovi bič, po ľeňovi ňič (ňezostaňe)*
ľeňča ž **1.** rastlina šošovica (Lens) i jej plody **2.** materské znamienko
ľeňic śe[1] nd pĺznuť, strácať srsť: *Stare zajace śe ľeňa*
ľeňic śe[2] nd neos. ťažiť sa: *Mňe śe ľeňi tam isc*
ľeňija ž **1.** hraničná línia v chotári: *Pojdzeš s vozom po ľeňiji* **2.** zast. čiara, rad: *Zme išľi v ľeňiji na šturmu* **3.** JŠ mladina (les) **4.** JŠ rúbanisko
ľeňijkovi príd. STRŠ linajkový: *ľeňijkova pisanka*
ľeňivec m STRŠ lenivec, leňoch
ľeňivi príd. lenivý • *Taki ľeňivi jak veš (jak pes)* – veľmi
ľeňoch, ľeňuch JŠ m leňoch: *Ti ľeňochu ľeňivi*
ľeňošic, ľeňuchovac JŠ nd lenošiť
ľep m lep: *Ftačkoch na ľep lapaju* • *Chľib jak ľep* – zle upečený
ľepetanka ž STRŠ blúzka so zámkami
ľepic nd **1.** mazať hlinenú dlážku al. drevenú stenu **2.** SŠ špiniť: *Ňemije ruki, ta šicko ľepi, čeho śe dotkňe*
ľepjaci, ľepkaci príd. lepkavý
ľepjar m expr. zried. špiniaci človek
ľes m les • *mladi ľes* – mladina; *V ľeśe biva, a dreva ňima* (o leňochovi); *Čim daľej do ľesa, tim vecej haluži* – prestaňme sa tým zaoberať
ľesc, ľeźec nd pĺznuť: *Krava nam ľeźe*
ľesni príd. lesný: *ľesni gazda*
ľeśica ž **1.** drevený rošt v sušiarni **2.** zast. bránka z drevených tyčí
ľeśnica ž SŠ latkové letné dvere
ľetak m JŠ kyvadlo (hodín)
ľetňi príd. **1.** letný: *ľetňe meśace* **2.** vlažný: *ľetňa voda*
ľepše, ľepši SŠ prísl. lepšie • *Ľepši psu mucha jak poza ucha* – aj málo je lepšie ako nič
ľepši príd. **1.** lepší: *U nas ľepši ľuft jak v mesce* **2.** popredný; vybraný: *Ľepši človek śe s ňu ňeda do reči; Ľepše lachi, to ľem do koscela*
ľepšota ž SŠ zried. polepšenie: *Ňit žadnej ľepšoti*
ľeto s leto • *v žime, v ľece* – stále; *V ľece chocto vihňece* – leto je ľahko prežiť; *Idze jak v ľece na saňoch* – zle, ťažko ide
ľetovac śe nd ZŠ zdržiavať sa v lete: *Ofce śe ľetuju na ľetovisku*
ľetušni, ľetušňi miest. príd. letný: *ľetušne lachi*
ľetušňak m ZŠ letný hosť
ľevi, ľavi SŠ, miest. STRŠ príd. ľavý: *Śpi na ľevim boku* • *Ma dva ľeve ruki* – je nešikovný; *Žiju na ľevu ruku* – nezosobášení
ľevorver p. revolver

ľežaci príd. poľahnutý: *ľežace zarno*
ľežak m ZŠ nov. druh úľa
ľežec nd ležať • *ľeži v hrobe* – je pochovaný; *Ľeži jak falat dreva* – nehybne; *zarno ľeži* – je poľahnuté; *Ešči ňichto ľeženeho chľeba ňejid* – ležaním k ničomu neprídeš
ľežinka ž ZŠ druh drobných hrušiek: *Ľežinka ked spadňe, takoj zmekňe*
ľežisko, ľežovisko, ľehovisko s ležisko: *Jeľeňe maju ľežisko*
ľežovňa ž miest. HŠ ležisko: *Zajac mal tam ležovňu*
ľežuch m ryba mrena (?) (Barbus)
ľicki, ľici SZŠ pomn. liace, opraty
ľickovi príd. v spoj. *ľickovi kuň* SZŠ – kôň po pravej strane
ľicňice pomn. SŠ bočné remene koňa
ľico s **1.** líce • *Ľica mu hora; Ma červene ľica jak oheň* – červená sa; *Tak še hańbi, jak kebi mu ľica vicinal* – červená sa od hanby; *Ňerub plano, bo to šicko na mojo ľico* – budem sa za to hanbiť **2.** vrchná strana predmetov: *Obracila platno na ľico*
ľicovi príd. v spoj. *ľicovi kuň* – na pravej strane
ľič ž SZŠ expr. lejak: *Spuščila še veľka ľič*
ľičic nd liečiť • *Jedno ľiči, druhe ňiči* – liečením si možno aj ublížiť
ľičko s zdrob. expr. líčko • *Šumne ľičko ňit je šicko* – krása nie je najdôležitejšia
ľifrovac nd zried. dopravovať
ľiga ž ZŠ drevené napínadlo na zavesenie zabitej svine
ľigac, ľignuc p. ligac, lignuc
ľigotac še nd ligotať sa, trblietať sa: *Hvizdečka še ľigota*
ľihac nd líhať: *Fše ľihal nabok* • *Michal za pecom ľihal* – na Michala už býva chladno
ľichi príd. zlý, nekvalitný: *Ľiche zarna teho roku*
ľicho prísl. zle, nepríjemne • *Dze ľicho, tam cicho* – v nešťastí nikomu nie je do reči
ľik m liek • *Ňit ľepšeho ľiku jak jucha po mľiku* – zaručene preženie; *Bere ľiki z Ameriki* – dostáva doláre
ľikac še nd ľakať sa: *Dzecko še mi ľika*
ľikaci príd. ZŠ ľakavý • *Taki ľikaci jak zajac* – veľmi

ľiko p. liko
ľiľa ž det. lyžica
ľiľavi p. lilovi
ľimba ž strom borovica limbová (Pinus cembra)
ľimbak, limbak JŠ, **ľembak** ZŠ, **ľejbak** miest. m rozťahovacia lavica s operadlom
ľimonada ž limonáda
ľinev ž SZŠ lano: *Dzvoňi še s ľinvu*
ľingar m ZŠ pejor. leňoch
ľiňajka ž linajka, linka: *pisanka s ľiňajkami*
ľipa ž strom lipa (Tilia)
ľipina ž **1.** vetvy lipy **2.** JZŠ lipový porast **3.** STRŠ lipový kvet
ľipkac nd HŠ zatláčať pirohy
ľipkac še nd lepiť sa: *Ruki še mu ľipkaju, bo s medom robil*
ľipkaci príd. **1.** lepkavý: *ľipkace ruki od medu* **2.** expr. prítulný: *ľipkace dzecko* **3.** ZŠ pejor. radodajný, ľahký (o žene): *Bula ľipkaca ku chlopom*
ľipkavi príd. okraj. lepkavý
ľipnuc dk **1.** osožiť, byť na úžitok: *Choc co zi, ta ľem naňho ľipňe* **2.** expr. svedčať, slušať: *Na šikovnim človeku šicko ľipňe*
ľisa ž ZŠ lesa (v sušiarni): *ľisi pľecene z prutoch*
ľisc m list (na rastline): *Runkľove ľisce dobre pre šviňe*
ľisc nd **1.** liezť: *Šľimak ľeže* **2.** expr. pomaly sa vliecť • *Ľeže jak rak s droždžami* – veľmi pomaly ide **3.** zliezať; vypadávať: *Vlasi mi ľežu*
ľiscanka ž ZŠ list z kapusty: *Na ľiscanke še v pivňici maslo pretrimovalo*
ľisce s hromd. miest. lístie: *Zaril še do ľisca; Z ľisca hnoj dobri* • *Ked ľisce dluho ňespadňe, veľka žima še prikradňe; Ked ľisce dluho opaduje, veľku žimu to prorokuje*
ľisi; ľišina p. lisi; lisina
ľiska ž **1.** ker lieska (Corylus) **2.** SVŠ rošt na sušenie ovocia
ľiskovec m HŠ lieskový orech, lieskovec
ľiskovi, ľiseňski miest. ZŠ príd. lieskový: *ľiskovi orišek*
ľist m **1.** zried. list (na rastline): *Dub ňema v žime ľisti* **2.** pekne rovná plocha niečoho (najmä po vyžehlení): *Košuľe vibigľovane jak ľist*

ľista p. lista
ľistek m **1.** zdrob. lístok • *bapčane ľistki* – rastlina skorocel (Plantago) **2.** okvetný lístok: *Tarhala ľistek za ľistkom*
ľiščec še nd JŠ blyšťať sa
ľiščina ž **1.** STRŠ lieskový ker **2.** ZŠ lieskové vetvy: *Ľiščini še narezalo do voza, žebi šeno ňeviľitalo*
ľišina p. lisina
ľišaj m lišaj (choroba): *Ľišaj še ji zrobil na tvari*
ľišajňik m SZŠ rastlina pľuzgiernik (Cystopteris)
ľiška ž zviera líška (Vulpes): *Každa ľiška svuj chvust chvaľi* – každý si veľa o sebe myslí
ľiškac še nd líškať sa, lichotiť
ľiškač m STRŠ zried. líškavec
ľišufka, obyč. v pl. ž SŠ huba kuriatko (Cantharellus)
ľitac nd **1.** lietať: *Lastovički ponad žim ľitaju, budze diždž* **2.** rýchlo sa pohybovať vo vzduchu: *Na fronce guľki kolo nas ľitaľi* **3.** expr. chodiť, behať: *Ľudze začaľi po skľepoch ľitac* • *Ľita jak pes s prebitu nohu (jak holoplatňik, jak popšinoha, jak kopol, jak viplaš, jak durni, jak z ďabla obnoha)* – behá ako s nasoleným zadkom **4.** rýchlo sa pohybovať: *Oči mu ľitaju po chiži*
ľitač[1] m pejor. pobehaj, vetroplach
ľitač[2] m miest. HŠ kyvadlo (hodín)
ľitačka ž pejor. pobehajka
ľitaňija ž litánie (druh modlitby): *Ľitaňija ku Boskemu šercu* **2.** expr. dlhé reči: *Ňehutor mi ňijake ľitaňije*
ľitavec m **1.** ZŠ upír: *Ľitafce piľi ľucku krev* **2.** STRŠ expr. splašený, pojašený človek
ľitek m iba v spoj. *v ľitku* ZŠ – v letku, rýchlo: *Ja to v ľitku žedla; na ľitki* SŠ: *Na ľitki dzeška ľecela* – veľmi rýchlo
ľiter, liter ZŠ, JŠ m liter
ľitera ž litera: *Znal čitac ľem veľke ľiteri*
ľitko p. litka
ľitrufka ž litrová fľaša
ľivik, ľuvik SVŠ m lievik
ľizac nd lízať: *Pes mu ruku ľizal* • *Zbiti pes ruku ľiže* ZŠ – nakrátko držaný je pokorný
ľiznuc dk expr. liznúť, udrieť: *Ked ci jednu ľižňem, ta popametaš*

ľiža obyč. v pl. ž lyža
ľižovac še nd lyžovať sa
ľoč, ľuč SŠ, **ľoča** VŠ ž lievč: *Ľuče trimu drabini*
ľoga ž ZŠ drúčik: *S ľogu rip mu prez križe*
ľogac p. logac
ľoch m **1.** otvor do pivnice: *Na ľoch sipaľi bandurki do pivňici* **2.** zast. otvor pre dym z chlebovej pece
ľojdra ž SZŠ expr. neporiadna žena
ľoľo s det. oblečenie dieťaťa
ľompa ž expr. nepodarená zlá žena
ľongac nd ZŠ nepriliehať, byť voľný (o šatách)
ľongaci príd. ZŠ nepriliehavý, voľný (o šatách)
ľoňik, ľuňik SŠ m **1.** zákolesník: *Ľoňik trime koľeso* **2.** SZŠ expr. penis
ľorkufka ž obyč. v pl. sorta hrušiek
ľos m žreb: *Cahaľi ľosi, že chto pujdze* • *Na keho ľos uderi, ta ten zaplaci* – koho vyžrebujú
ľosovac nd žrebovať: *Ňemohľi še dohodnuc, ta ľosovaľi*
ľoter p. loter
ľubac nd SZŠ zried. bozkávať: *Chitkal me i ľubal*
ľubeňe s ZŠ milovanie: *Dala še do ľubeňa*
ľubezni príd. zried. milý, rozkošný
ľubi príd. expr. ľúby, milý najmä v spoj. *muj ľubi sinu, moja ľuba šestro; To ľuba vec take dzecko*
ľubic nd zried. ľúbiť, milovať • *Dzecko ze šerca ľub a z virchu lup* – deti treba ľúbiť aj karhať
ľubic še nd **1.** ZŠ páčiť sa: *Ňeľubi še mi tvojo chovaňe* **2.** zried. milkovať sa: *Kedz me še ľubiľi, ta huši gagaľi* (pieseň)
ľubo prísl. milo: *Až ľubo na to popatrec*
ľubočički príd. JZŠ expr. milulinký v oslovení: *Teľo vam povim, muj ľubočički*
ľubosc ž zried. ľúbosť • *Od ľubosci do ňenavisci barz bľisko* – ľúbosť je vrtkavá; *Utoriľi ľudze i našo, i cudze, že z našej ľubosti ňigda ňič ňebudze; Pečaca pokriva ňedluho tervala, ta i naša ľubosc še už rozervala; Kankoľ rošňe pomaľučki, v cichosci, škoda našej starodavnej ľubosci* (úryvky z piesní)
ľubovac še nd zried. milkovať sa • *Perše še ľubovala, potim kolisala* (o možných následkoch milkovania)

ľucki príd. patriaci iným ľuďom, cudzí: *Ľucke kravi už ženu; Šaľi na ľucku žem* • *Ňepatraj na ľucke ruki, aľe sam sebe zrob* – nespoliehaj sa na iných; *Svojo sebe šanuj, ľucke ňepitaj* – tak rob, aby si nebol odkázaný na cudzie; *Na ľucku haňbu višol* – upadol do veľkej hanby; *Na ľucki šmich zešol* – zosmiešnil sa
ľúdni príd. SŠ vľúdny, prívetivý
ľudza ž SŠ zried. človek: *To taka ňedobra ľudza*
ľudze m pl. **1.** ľudia • *Šak ľudze s ľudzami* – musíme sa rešpektovať; *Šicke ľudze šicko znaju* – veľa ľudí veľa vie; *Keľo ľudzi, teľo povah* – každý máme inú povahu; *ľudze boske* – ľudia boží (oslovenie) **2.** cudzí ľudia; *Znaj, co povedzec pred ľudzami, ked pridu do nas* • *Barz rada chodzi po ľudzoch* – po návštevách
ľufa ž hlaveň (pušky)
ľuft, luft miest. ZŠ m vzduch • *Išol jak v ľufce* – veľmi rýchlo; *Mňe až do luftu dzvihlo* – nazlostil som sa; *Štriľaš do ľuftu* – táraš
ľuftovac nd vetrať: *Do dzverok narobil dzirki, žebi ľuftovalo*
ľuftovňik, luftovňik m JŠ vetrák
ľuľac, ľuľkac, ľuľečkac nd det. expr. spať
ľuľek m rastlina ľuľkovec (Antropa) a jej plod • *Co ši śe ľuľkoch ojedla?* – zošalela si?
ľuľu neskl. det. o spaní: *Pujdzeš ľuľu*
ľumer, ľumero p. numero
ľump m expr. pijan, ožran
ľumpovac nd expr. lumpovať
ľupkac nd SŠ expr. vydávať zvuk ľup-ľup: *Ľem tak ľupkalo po blace, ked śe išlo boso*
ľupščik m JZŠ rastlina ligurček (Levisticum)
ľušč m neskl. SZŠ v spoj. *zľati jak ľušč* – mokrý ako myš
ľušov, ľošov ZŠ, **lošov** JŠ m nádoba na umývanie riadu
ľušta ž **1.** kyslá kapustová polievka **2.** pejor. pobehlica **3.** miest. DŠ v spoj. *mokri jak ľušta* – premočený do nitky
ľuštafka ž SVŠ zeleninová polievka z hlávkovej sladkej kapusty
ľuštarka ž JVŠ pejor. nehanebnica
ľuteran m evanjelik
ľuteranka ž evanjelička
ľuteraňstvo s luteránstvo
ľuto príslr. zried. ľúto: *Prišlo mu ľuto za ňima*
ľutovac nd zried. ľutovať: *Ľutovala ho, že śe tak trapi*
ľutrija ž lotéria: *Vihral na ľutriji* • *Ja na ľutriji zdrave ňevihral* – nechcem hazardovať
ľužda ž SŠ v spoj. *mokri jak ľužda* – celkom premočený

M

mabic, nabic část. asi, hádam, zdá sa: *Mabic je hruba, bo šicko jej cesne; Nabic už dzvoňilo*
mac nd **1.** mať: *Ma brata i śestru* • *Cośka s ňim ma* – paktuje s ním; *Co maš z teho?* – aký zisk máš?; *Chto chce mac, muśi śac* – bez práce nič nepríde; *Tu maš, tu ňimaš* – všetko je vrtkavé; *Ňezname, co mame, až ked ňemame* – vážime si to, o čo sme prišli **2.** mať, potrebovať: *Ma śe veľo učic; Ňezna, co ma robic* **3.** mať, byť: *Dze maš čapku? Mace tu horuco* • *To maš jedno* – nezáleží na tom; *Maš pravdu* – je to tak; *Tam ho ma* – je s ním zle **4.** mať, prežívať: *Ma strach o ňeho; Mam z ňeho radosc* • *Maj Boha pri sebe* – buď ľudský; *Aňi v pece to ňimam, co ona hutori* – nevšímam si to; *Dobre ma* – správne si počína
mac ž DŠ mať, mater: *Mac nam ochoreľi*
mac śe nd mať sa: *Pisal, že śe ma dobre; Jak śe mace?* • *Maj śe na bačnosci* – daj si pozor; *Ej, mam ja śe pri ňemu* – zle sa mi vodí
macac nd **1.** hmatať: *Ľem tak macal po cme kolo sebe* **2.** macať: *kuri macac*
macek m SŠ **1.** hovädzí žalúdok **2.** druh koláča (s posekaným žalúdkom)
maceranka ž JŠ rastlina dúška (Thymus)
maceriński príd. materinský: *maceriňske mľiko*
macerki pomn. STRŠ materné konope: *V macerkoch śemjačko bulo*
macerni príd. v spoj. *macerne konope* – na semeno

macir, macer SŠ, JŠ ž mater • *Požaluj śe maceri, jedna ona uveri* – v matke sa nesklameš; *Drahe jak ďablova macir* – veľmi drahé; *Idz do maceri* (zahrešenie); *macerina duška, macerino źeľe* – rastlina dúška (Thymus)
macocha, mačocha, mocochiňa miest. SŠ ž macocha • *Ta či ja od macochi?* (o odstrkovanom človeku); *Matka da, macocha śe pita* – je nežičlivá
mačac nd máčať: *Chľib mačaľi do masci*
mačanka, mačanga JŠ ž omáčka (ako samostatné jedlo)
maček m zdrob. expr. máčik
mačica ž ZŠ expr. mačiatko: *Mačica śe ku nam priblukala*
mačički pomn. ZŠ riasená časť oblečenia
mačichvostek m ZŠ expr. drobček: *Maľi ho za mačichvostka*
mačiňec m ZŠ mačací trus • *S mačincami poľo hnoji* – je bedár
mačka ž mačka • *Predal kačku, kupil mačku* – (o nevýhodnom predaji al. kúpe); *Poslaľi mačku slaňinu stražic* – urobili capa záhradníkom
mačkac nd SŠ namáčať: *Mačkal chľib do masci i tak jid*
mačni príd. v spoj. *Taki jak mačni mak* – malilinký
mačuga ž **1.** SŠ mačina **2.** ZŠ expr. škaredá žena
madra ž ZŠ rastlina kocúrnik (Nepeta)
madrac m matrac
madžar m mažiar *V madžaru tlukľi mak*
magaciner m ZŠ zried. skladník
magazin, magacin, magadzin ZŠ m sklad
magiran, mageran SZŠ, **maďoran, majoran** ZŠ m, **maďerana** ž JŠ rastlina majorán (Majorana)
magitka ž SŠ rastlina nechtík (Calendula)
magnaš m veľký boháč
magnaška ž veľká boháčka
magnes m magnet
magoľica ž SŠ expr. tučná žena
magor m JZŠ expr. blázon
maguri pomn. ZŠ úhory
machac nd mávať: *Krava macha s chvustem*
macher m expr. šikovný, podnikavý človek
machiňa ž SZŠ expr. tučná žena
machnuc dk **1.** mávnuť: *Ľem s ruku machnul na to šicko* **2.** expr. udrieť: *Machnul ho s paľicu po chripce*
maj[1] m máj (mesiac) • *Ked v maju kropi, budu češke snopi; Viľhotni maj v stodoľe raj* – dážď v máji je veľmi užitočný; *Choc tu maj, ešči bidlu suchej daj* – ešte niet zelenej paše
maj[2] m **1.** strom postavený dievke pod okno **2.** SŠ zried. (väčší) vianočný stromček
majdac nd SZŠ **1.** mávať, kývať: *Kocur s chvostom majdal* **2.** expr. motkať sa: *Majdal kolo kravoch*
majdajric ž pejor. zried. trasorítka (žena)
majder m ZŠ expr. komando v spoj. *Vźal jich pod majder*
majerňik m ZŠ sluha na majeri
majetek m majetok: *Prišol o cali majetek*
majetnosc ž zried. majetnosť: *Predal majetnosc i pošol do Ameriki*
majic nd SŠ ozdobovať (zeleňou, stužkami ap.): *S ľipinu śe majiľi na Rusadľe domi*
majik m SŠ vianočný stromček
majir m majer
majiroš m ZŠ zast. majiteľ majera
majirski príd. SŠ majerský v spoj. *majirske kvitki* – kvetina krasuľka (Cosmos)
majna ž, často v pl. baňa (v Amerike) • *V americkej majni zarobek ňefajni* – ťažko získaný
majni príd. **1.** dobrý: *U nas źima ňebraz taka majna* **2.** bohatý, majetný: *Ňebula krasna, aľe majna*
majorpank m SŠ mur. drevo na múr
majskepľa ž SVŠ obuv. krátky klinec s veľkou hlavičkou
majster m **1.** majster (remeselník): *Majster vedze robotu* **2.** vynikajúci odborník • *majster nad majstrami* – mimoriadny
majsterštik m zast. výrobok na majstrovskú skúšku
majstrovac nd majstrovať
majufka ž VŠ rastlina sedmokráska (Bellis)
majzľik m sekáč (nástroj do muriva)
mak m rastlina mak (Papaver) a jej plod: *dzivi mak* • *Take drobne jak mak* – veľmi; *Ňepośedzi sebe aňi teľo jak na mili mak* – vô-

bec nič; *Ludzi jak maku, a po roboce aňi znaku* – málo osohu z veľa ľudí; *Ked kvitňe mak, ta už jak-tak* – už je aj nová úroda
makagigi pomn. STRŠ karamel
makovi príd. makový: *Taka jak makovi kvet* – veľmi háklivá, slabá
makovina ž **1.** hromad. STRŠ makovičie **2.** VŠ makový odvar
makovňik m makovník
makuch, makuv zried. m tuhý zvyšok po lisovaní oleja
makuľa ž machuľa, škvrna
makuľic nd robiť škvrny
mala ž spodst. **1.** (malé) dievča: *Malu zochabila pri maceri* **2.** zast. malá (nespievaná) omša
mali príd. malý • *mala ližečka* – kávová; *mala voda* – plytká; *male topanki* – tesné; *mali pan* – nedôležitý; *Male dzeci, mala starosc* – sú menej náročné; *Z maleho psa mali strach* – je menej nebezpečný ako veľký pes
malki príd. zdrob. STRŠ malinký: *Dzeci eśče malke buľi*
malo **1.** čísl. málo, trocha: *Mala malo času* • *Veľka burka, malo diźdžu* – obavy sa nesplnili; *Malo mľika vo veľkim harčku davaju* (o skúpych ľuďoch) **II.** prísl. málo, neveľa: *Malo śe učil, ta prepadnul* • *Prišol malo živi* SŠ – veľmi utrápený
malo s málo: *Chto malo ňešanuje, ta veľo ňema* • *Od mala do veľa šicko muśi kupic* – všetko
maloco zám. máločo: *Maloco mu z teho zostalo*
malodze zám. málokde: *Malodze take zavičľive ľudze jak u nas*
malochto zám. málokto: *Malochto ho budze ľutovac*
malochtori zám. máloktorý: *Malochtori z nas sebe to može dovoľic*
malokedi zám. málokedy: *Malokedi śe mohľi najesc dosita*
malta ž malta
maltar m SŠ mur. robotník pripravujúci maltu
maltovac nd SŠ mur. upevňovať maltou
maľar m maliar
maľec nd prestávať dávať mlieko (o krave): *Krava nam maľeje*
maľic śe nd máliť sa: *Maľilo śe mu ľem teľo*
maľina ž ker malina (Rubus idaeus) a jej plod
maľiňak, maľiňčak m HŠ ker maliny
maľiňič ž SVŠ hromad. malinčie
maľovac nd maľovať • *Ňe taki čert, jak ho maľuju* (o preháňaní)
maľovani príd. maľovaný: *maľovani ľajbik* • *Chodzil kolo ňej jak kolo maľovaneho vajca* – veľmi opatrne
maľučki, maľučički príd. expr. maľičký
maľundi SŠ, **maľunki** ZŠ príd. expr. malinký
maľutitki SŠ príd. expr. malulinký
mama ž **1.** det. matka **2.** iba vok. *Mamo, poce tu!*
mamča ž expr. mamička
mamic nd zried. mámiť: *Mamil od ňeho peňeźi*
mamička ž expr. zried. mamička: *Och, mamičko moja!*
mamidlo s ZŠ lákadlo, vábidlo
maml'ikac nd HŠ s ťažkosťami žuť: *Tak mamľikal jedzeňe, bo ňemal zubi*
mamočka, mamočička ž VŠ expr. mamička
mamuch m ZŠ expr. drobček
mamuna ž **1.** mamona, bohatstvo **2.** mátoha: *Vidzel jakaśe mamuni* **3.** pejor. ťuťmak • *Śedzi jak mamuna* – ako múmia
mamuňče s ZŠ expr. mamunou ukradnuté dieťa
mamuňic nd mámiť: *Mamuňil od ňej peňeźi*
mamuśa ž SŠ expr. mamička
mandeľ, mandľik m mandel, panák: *Zo snopoch* (16 až 21) *śe robil mandeľ* • *Dobre zbirac klaski kolo mandľa* – prižívovať sa
mandola ž zast. anat. mandľa
mangeľ m mangeľ
mangľarka ž VŠ mangľovací stroj
mangľovac nd mangľovať
mangoľica ž nápadne pekná žena
manteľ m zast. dlhý kabát: *V źime śe nośil manteľ*
mantrika ž SŠ matrika
maňa ž ZŠ mestská slečna
maňe s miest. SŠ majetok, imanie
maňebre pomn. manévre (vojenské cvičenie)
maňiro s SŠ expr. neporiadok
mapa, napa st. gen. ž mapa

maradaš, maratšag m SŠ možnosť udržať sa, zostať: *Ňimaš maradašu v mojim dome; Perši śňih tu ňima maradaš*
maradzik, maradejk m, **maradejka** ž ZŠ panák (13 – 18 snopov)
marcinufki pomn. sorta hrušiek
marcipana ž marcipán: *Ňechceš marcipani?* (posmešne)
marcovac śe nd páriť sa (o mačkách)
marcovi príd. marcový: *marcovi čas* – nestály, premenlivý
marec m marec • *Ked na Dorotu pada, v marcu marźňe brada* – je ešte chladno
margareta, margaretka ž ZŠ rastlina králik (Leucanthemum)
marchefka ž zdrob. expr. mrkvička
marchev ž rastlina mrkva (Daucus)
marchvica ž ZŠ opuchy na zadných nohách koňa
mari pomn. máry: *Mari staľi v marňici*
marijovac nd ZŠ preklínať (používajúc meno Mária) • *Chto veľo marijuje, ďablovi pod kocel duje* – pôjde do pekla
marka ž zast. (poštová) známka
markiroš m ZŠ simulant
markirovac nd ZŠ simulovať, predstierať
markocic śe nd neos. zried. byť otupno: *Markocilo śe mi tam*
marmalada, marmolada SŠ, **marmelada** VŠ ž marmeláda
marmor, marmur SZŠ m mramor: *križ z marmora*
marni príd. **1.** márny, daromný: *To šicko marne tak śe šarpac* • *Marna slava* – nedá sa nič robiť **2.** expr. maličký, drobný: *Pismo potarhala na marne falatki*
marnosc ž zried. márnosť: *Šicko marnosc na tim śvece* • *Mladosc moja, mladosc, višlaś mi na marnosc pre moju ňedbalosc* (pieseň)
marnota ž expr. drobné dieťa: *Da ručki, da, da, da, chlopček marnota* (recitatív)
marnotractvo s JŠ márnotratnosť
marnotraťľivi príd. STRŠ márnotratný
marňec nd chradnúť, upadať: *Zo dňa na dzeň marňeje*
marňic nd márniť: *Škoda času marňic*
marňina ž SŠ zried. niečo úbohé
marod m maród
marodovac nd maródovať
marš I. cit. preč, von **II.** m zast. pochodová pieseň (na konci tanečnej zábavy)
maršalek m SŠ zast. starejší (na svadbe)
marznuc, merznuc ZŠ nd **1.** mrznúť: *Voda marźňe* **2.** trpieť zimou: *Marźľi na takim mraźe*
masc ž **1.** masť: *Od tej masci śe to zahojilo* • *masc na vuz* – kolomaž **2.** SŠ v spoj. *mac (bic) do masci* – hodiť sa k sebe: *Šicke su do masci, ta jim dobre*
mascadlo SŠ, **mascidlo, maskadlo** SZŠ s pierko na mastenie pečiva
mascarka, maścarka ž VŠ pierko na mastenie pečiva
mascibruch m ZŠ expr. brucháč
mascic nd **1.** mastiť • *Ňemiśľi sebe, že ci budzem s pirkom kolo rici mascic* – že ťa budem obskakovať **2.** expr. podplácať: *Chto masci, ta temu šicko hlatko idze* **3.** expr. biť: *Šandare jich masciľi*
masir m masér: *Un v kupeľi za masira*
masirovac nd masírovať: *Toto masirovaňe mu pomohlo*
maska ž maska
maskac nd uhládzať (hlinu): *Dzifka v sobotu maskala chižu*
maskovac, maskirovac zried. nd maskovať
maslo s maslo • *Idze jak po maśľe* – ľahko; *Na maśľe chovani* (o jedináčikovi)
maslovi príd. maslový: *maslovo roški*
maslovic śe nd VŠ meniť sa na maslo (pri mútení)
maslufki ž pomn. SZŠ sorta hrušiek
masni príd. **1.** mastný: *masne meso, masna poľifka* **2.** kvalitný (o zemi): *Ked zaśal do masnej źemi, ta naroslo buraňe*
masnota ž veľmi mastné jedlo: *Masnota škodzi*
masňička ž ZŠ dbanka
maśľa, mašľa miest. SŠ ž **1.** stuha: *Na kalape bula maśľa* **2.** kravata
maśľak m VŠ huba masliak (Suillus)
maśľanka ž miest. cmar s hrudkami masla
maśľar m ZŠ huba masliak (Suillus)
maśľarka ž ZŠ zried. krava dávajúca kvalitné mlieko

maśľej m STRŠ huba masliak (Suillus)
maśľička ž **1.** stužka: *Vo vlasoch mala maśľičku* **2.** mašlička: *pantľička zavjazana na maśľičku*
maśľina ž ZŠ smotana na mútenie
maśľiž m SZŠ huba masliak (Suillus)
mašina ž **1.** stroj: *mašina na mlaceňe* – mláťačka; *mašina na šice* – šijací stroj; *mašina na predzeňe* – kolovrátok **2.** zast. vlak
mašingver m zast. guľomet
mašinka ž strojček: *mašinka na strihaňe vlasoch; mašinka na škrobaňe bandur; mašinka v lampe, co prez ňu išol gnut*
mašinovac nd JŠ mlátiť na mláťačke
mašiňista m mláťačkár
mašiňistovac nd byť za mašinistu (pri mláťačke)
maširovac nd pochodovať: *Vojaci maširovaľi*
maškara ž **1.** škaredý človek **2.** expr. nadávka: *Ti maškaro!*
maštaľňa, maštaľeň STRŠ ž maštaľ
matafija ž SZŠ zried. expr. prefíkaná žena
materija ž hnoj • *Materiji i chľeba ňigda ňe dosc* (o podstatných veciach pre gazdu)
materijal m materiál
matka[1] ž **1.** matka • *Jaka matka, taka Katka* – dcéra býva po matke; *Kemu žije matka, temu bida kratka* – s matkou niet biedy **2.** zvieracia samica: *I pčoli maju matku* • *Schicil peňeźom matku* – začalo sa mu dariť **3.** ražná hubka **4.** matica (súčasť skrutky)
matka[2], **mjatka** SŠ ž rastlina mäta (Mentha)
matkac nd hmatať, rukami hľadať: *Po cme matkal*
matošic śe nd snívať sa: *Matošilo śe mi s umartim*
matroski pomn. matrózky (det. šaty)
mazľa ž expr. rozmaznaná žena
mazuri pomn. SŠ haky-baky (najmä po stene)
mazuric śe nd SŠ zaťahovať sa (o oblohe): *Ňebo śe mazuri*
maźar, mažar m mažiar: *V maźaru tlukľi mak*
maźľuśa ž SŠ expr. rozmaznaná žena
meč m meč • *Ma jazik jak meč* – ostrý
mečec nd VŠ mečať: *Koza i ofca meči*
mečik m, obyč. v pl. pohyblivá časť trlice
medecina ž liek
medofčina ž ZŠ rastlina medúnok (Holcus)
medovňik, mjadovňik miest. HŠ, **medomňik, medohňik** ZŠ m medovník
medovňikar m medovnikár: *Medovňikare predavaľi medovňiki*
medufka ž SŠ **1.** medovina **2.** sorta hrušiek
medunka ž SŠ rastlina jablčník (Marrubium)
medza ž **1.** medza: *Na medzi često rosla dziva hruška* **2.** JVŠ hranica vyznačená kameňom
medzi, medži VŠ predl. medzi: *Medzi ňima veľki rozdziľ* • *Ľem naj to zostaňe medzi nami* – netreba to rozširovať; *To ňe medži ľudzi* – je to na hanbu
medziscenka ž SŠ úzka medzera medzi domami
medzitim prísl. medzitým: *Medzitim śe ona vidala*
medzni príd. VŠ medzný: *medzni kamiň*
medzňiček m SZŠ brezový kolík používaný pri vymeriavaní medzí
medzňik m HŠ medzný kameň
medzvedz, medvedz JVŠ m **1.** medveď • *Śpi jak medzvedz v źime* – tuho; *Chodzi jak medzvedz* – ťarbavo **2.** ZŠ chrobák medveďík (Gryllotalpa)
mech[1] m **1.** vrece: *Banduri sipaľi do mechoch* • *Dzecko češke jak mech popela* – veľmi ťažké; *Taki jak s mechom udereni* – splašený; *Sipe dzeci jak z mecha* – často rodí; *Mech śe s ňima rosipal* – hrnie sa veľa ľudí; *Kota v mechu ňekupuj* – dobre si rozváž kúpu **2.** obyč. v pl. zariadenie na vháňanie vzduchu: *V kovaľňi dul mech na oheň; Cahal mechi na orgaňe* • *Taka zduta jak cigański mech* – veľmi nazlostená
mecher, mechur okraj. m **1.** pľuzgier **2.** mechúr: *Mechur zo śviňi visušiľi i bul na duhan*
mecherina, mechurina ž mechúr z ošípanej
mekavi príd. trocha mäkký
meki, mechki SZŠ príd. mäkký: *Ľipa, to meke drevo*
meknuc nd mäknúť: *Meso začalo meknuc*
meko prísl. mäkko: *vajco na meko; Na roľi ešči meko*
meldovac (śe) nd zast. hlásiť (sa)
meľač m mletiar

meľaska ž ZŠ pálenka z melasy
meľivo, mľivo miest. SŠ s melivo
memľic nd SŠ zried. rozomieľať (bez zubov): *Ľem tak memľi, bo ňima zubi*
mendeľ m SŠ motýľ
meno s meno: *Zavolal ho po meňe* • *Jak ci meno?* – ako sa voláš; *Ľepše dobre meno jak veľke bohactvo* – dobrá povesť je vzácna
menti pomn. ZŠ zried. záchranka: *Menti volaľi*
mentovac śe nd SZŠ chrániť sa: *Mentuj śe od ďabla*
mentus m SŠ ryba uhor (Anguilla)
meňaci, meňavi, meňasti, meňisti JŠ príd. meňavý
meňic nd **1.** meniť **2.** zamieňať: *Ja bi s ňim ňigda ňemeňila*
meňic śe nd meniť sa: *Človek śe meňi* • *Meňi śe mi pred očami* – mihotá sa; *Meňi śe jak chviľa v marcu* – často
merac, mirac SŠ nd merať • *Jak ti meraš, tak i tebe meraju* – čakaj primeranú odplatu
merica ž SZŠ zast. asi 40 kg obilia
meridzac, merindzac SZŠ, **merizac** SŠ nd prežúvať
meriňďa, mereňďa, mereňdža SŠ zried. ž jedivo do práce
merk m SZŠ súmrak
merka, mirka miest., obyč. v pl. ž **1.** staršia dutá miera: *Dakedi śe na merki meralo; Mirka śe davala pastirovi za paśeňe* **2.** poplatok za mletie: *Minar odberal merki za mľece*
merkac śe, mirkac śe SŠ nd zmrákať sa
merkovac nd dávať pozor: *Merkoval, žebi ho ňeoklamaľi* • *Merkuj ti sebe* – dávaj si pozor
merňik m JZŠ zememerač
merski príd. mrzký, škaredý: *merske slovo; merske dzeci*
mertuch m zast. stará dutá miera
mertvi príd. v spoj. *mertva kosc* – výrastok na ruke
mertvica ž SZŠ **1.** výrastok na nohe koňa **2.** SŠ zried. dno brázdy
mertvovisko s SŠ zried. cintorín zvierat
merva ž nezviazaná roztrúsená slama
merveňica ž STRŠ zmrvená slama
mervic nd SŠ mrviť
mervisti príd. zmrvený: *mervista slama*
merźačka ž STRŠ nepríjemnosť v spoj. *Z ručki do ručki, ňit žadnej merźački*
merźec nd neos. mrzieť: *Merźi me, že mi ňeveriš*
mesc m ZŠ miesto v spoj. *mesc pri mesc* – husto vedľa seba
mescami, meňscami SŠ prísl. miestami, kdetu: *Meňscami už śňih hiňe*
mescicki príd. mestský: *mescicki dum; mescicke ľudze*
mescicki prísl. mestsky: *Bul obľečeni po mescicki*
mesco, meňsco SŠ s miesto: *Na šumnim mescu śe zbudoval* • *Toto ňima tam meňsca* – nepatrí tam; *Žebim śe z teho mesca ňerušila* (zaverenie sa)
mesňisti príd. ZŠ tučný: *mesňista baba*
meso s mäso: *śviňske, krafske meso* • *dzive meso* – zbujnené tkanivo; *źive meso* – otvorená rana
mesoš m SVŠ zried. kto rád jedáva mäso
mesto s mesto: *Nośila mľiko do mesta* • *Višol na mesto* – na námestie
mesto predl. miesto, namiesto: *Mesto śmetanki dala mľika*
mešac m **1.** mesiac (na oblohe): *novi, pulni mešac* (fázy mesiaca) **2.** mesiac (kalendárny)
mešaček m expr. mesiačik (na oblohe): *Mešaček śvici, ľemže ňehreje* • *Čim vekše rohi na mešačku, tim meňej śvetla* (keď mesiaca ubúda)
mešar, mešarč SŠ m mäsiar
mešareň ž SZŠ zried. mäsiarstvo
meśčan m mešťan: *Meśčaňe śe vinośiľi nad valalčanoch*
meśčanka ž zast. meštianska škola
mešisti príd. mäsnatý: *mešista slaňina*
mešivni príd. ZŠ mäsitý, tučný: *mešivna baba*
mešterka ž JŠ priečna hrada
mešterni príd. STRŠ v spoj. *mešterna hreda* – priečna hrada
meta[1], **mata** JŠ ž rastlina mäta (Mentha) v spoj. *kruta* (okraj. *kurta*) *meta; koňska meta* STRŠ
meta[2] ž ZŠ cieľ: *Chto doľecel do meti, ked baviľi na longi, ta vihral*
metac nd VŠ, ZŠ okraj. hádzať: *Metalo zo šifu; Ňemetaj s totu hlavu* • *metane haluški* – strapačky

metaľ m medaila
meta-meta cit. používal bača na privolávanie kôz
meteľica ž ZŠ motýľ
meter m **1.** meter (jednotka): *dva metre štofu* **2.** meter (meradlo): *skladaci meter* **3.** meter (metrák): *Predal meter zarna*
metla ž metla: *Metla z brežini bula na dvur* • *Chodzi jak odrucena metla* (o zúboženom, zanedbanom človeku); *Nova metla dobre mece* (o novom horlivom pracovníkovi)
meženi príd. SŠ v spoj. *meženi paľec* – malíček
mglo príslv. mdlo: *Mglo prišlo na mňe*
mglosc ž mdloba
mgľec nd omdlievať: *Mgľi ju, bo je slaba*
mi zám. my: *Pridz do nas* • *Krava še nam oceľila* – naša krava; *Ňech to ostaňe medzi nami* – nerozširuj to; *Poce ku nam obedovac* (zdvorilostné pozvanie)
mic nd umývať: *Idze mic grati; Barz ňerad še mije*
midlo s mydlo: *Midlo na umivaňe, na praňe, na hoľeňe* • *kače midlo* STRŠ – ploský kameň
midlovi príd. mydlový: *midlova voda* • *midlovi kaminek* STRŠ – ploský kameň
midlovina, midľovina SZŠ, obyč. v pl. **midľini** JZŠ, STRŠ ž mydlina: *Midlovina mu vešla do uč*
midľarka ž nádoba na mydlenie (pri holení)
midľic nd mydliť: *Co teľo midľi tote ruki*
mig cit. mihnutie: *Ona mig do chiži*
migac nd SŠ **1.** mihať: *Krava miga s chvustem* **2.** mihotať sa: *Take švetelko tam migalo*
migaj m SZŠ pejor. pobehaj
mignuc dk **1.** expr. zmiznúť, umknúť: *Dzeci migľi pod posceľ* **2.** prebehnúť: *Zajac ľem tak mignul popred nas*
migotac še nd JZŠ mihotať sa: *Lampa še migoce*
mihaľnice pomn. mihalnice
mik cit. vyjadruje **1.** rýchly pohyb: *A un mik do chiži* **2.** rýchle chmatnutie: *Pes mik meso*
mikac nd mykať: *Co tak mika s tim pľecom*
miknuc dk mihnúť: *Cośka mi popred oči miklo*
mikolajovaňe s chodenie (6. 12.) s Mikulášom
mili príd. milý: *mili človek* • *Každemu život mili* – nechce ho stratiť; *Choľem na mili mak mušel zdrimnuc* – aspoň chvíľočku; *Co kemu mile, choc napoli zhňile* – príjemnému sa všeličo prepáči
milosc ž zried. milosť: *Ľem tak ho prijaľi na milosc* • *bez milosci* – nemilosrdne; *jich milosc pan veľkomožni* zast. (ponížené oslovenie)
milosni príd. iron. v spoj. *tvuj milosni brat* – nedobrý, zlý
milośňe príslv. ľútostivo: *Tak milośňe na ňeho patrela*
miľa ž míľa v spoj. *Obešla ho na sto miľe* – vyhla sa mu
miľic nd **1.** mýliť: *Miľiš me, budz cicho* **2.** v spoj. *Un už miľi v rozume* – schádza z rozumu
miľic še nd mýliť sa: *Furt še miľil*
miľijon m milión • *Aňi za miľijoni bi ho ňedala* – za nič na svete
minarčic VŠ, **minaric** ZŠ, **minarovac** VŠ nd byť mlynárom
minarčik m pomocník mlynára
minaž ž zried. vojenská strava
minca ž mincovňa: *Tebe ňenastarči, aňi kebi ci minca bila*
mincer, mincir SŠ m závesné váhy
mintatovac nd SZŠ zried. biť: *Un i ženu mintatuje*
minuc dk **1.** obísť: *Miśľiš, že ce to miňe?* • *Co ce čeka, ta ce ňemiňe* – nevyhneš sa tomu; *Co kemu Pan Buh obecal, ta ho ňemiňe* – čo je komu súdené **2.** vydať (peniaze): *Minul šicke peňeži, co mal pri sebe*
minuc še dk **1.** ubehnúť, uplynúť: *Pomali še šicko miňe; V roboce čas še miňe* **2.** stroviť: *Ked še nam šicko miňe, ňebudze co jesc* **3.** zried. obísť sa: *Minul še s ňim*
minuta ž **1.** minúta • *Jeho každa minuta draha* – nemá čas **2.** okamih: *V minuce budzem nazad* – ihneď sa vrátim
minutňik m ZŠ zried. čas odrábania čarov
miňister m minister
miňištrant m miništrant
miňištrovac nd miništrovať
mira[1], **mera** okraj. ž miera: *lachi šite ma miru* • *Šicko dobre ľem v mere* – s mierou; *Ma trapeňa više meri* – veľa; *Šedzi v jednej mere, bo ju hlava boľi* – bez pohnutia; *Bul už suci pod vojensku miru* – súci za vojaka; *Pan Buh z ňeho miru stracil* – je veľmi vysoký
mira[2] ž myrha v spoj. *boža mira*
mirčec nd SZŠ expr. mručať, poplakávať
mirdac nd SŠ expr. vrtieť, krútiť: *Pes mirdal s chvustem od radosci*
mirdajric ž pejor. zried. trasorítka (o pochabej žene)
mirdnuc dk SŠ zvrtnúť sa: *Mirdla jak kuň s chvustem*
mirknuc dk SŠ expr. pípnuť, ozvať sa • *Aňi ňemirkla* – ani nepípla
miroščo m SŠ iron. šašo, pajác: *Taki jak miroščo*
mirskac nd SŠ expr. udierať, kopať (nohou)
mirsnuc dk SŠ expr. kopnúť (nohou): *Krava ho mirsla*
mirtek m SŠ expr. pojašenec: *To taki mirtek*
misa ž misa: *Dze vecej ruk do misi jak do roboti, ta tam hlad; Ku miše je perši, aľe o roboce aňi čuc*
misečka, miščička zried. ž zdrob. expr. mištička
miska ž miska, misa: *Dakedi ľem z miski jedľi* • *Co ci zo šumnej miski, ked je praźna* – hlavný je obsah; *Vi dajce miski, mi dame piski* žart. dajte jesť
mišic nd miesiť: *Cesto na kolače še miši*
miśľaci príslv. v spoj. *Ňeveľo miśľaci hibaj v nohi* – bez rozmýšľania
miśľec, mišľec DŠ nd **1.** myslieť: *Un miśľel, že o tim ňeznam* • *Miśľec i srac to jedno* – rozhodujú činy; *Miśľela sebe svojo* – mala svoj názor **2.** pamätať: *Miśľice i na nas* **3.** zamýšľať • *Aňi miśľec* (zápor); *Jak miśľiš* (súhlas)
miśľenka, mišľenka DŠ ž myšlienka: *Miśľenka najchitrejša*
miš ž zviera myš (Mus) • *Zmoknul jak miš* – veľmi; *Vicahuje še jak miš na pudľe* – vystatuje sa; *Schiciľi ho jak miš do pasci* – prichytili ho; *Chudobni jak kosceľna miš* – veľmi
mišac nd **1.** miešať: *Ľekvar treba furt mišac* **2.** spájať: *Mišal jedno s druhim, co aňi ňepasovalo*
mišac še nd miešať sa, starieť sa: *Co še mišaš do mňe?!*
mišačka ž ZŠ miešanina zrna: *Meľe na mišačku pre dobitek*
mišadlo s varecha na miešanie lekvaru pri varení
mišajvariška ž SŠ žart. kto sa do všetkého mieša
mišalka ž JŠ škriatok zdržiavajúci sa v myšacej diere
mišalov m, **mišalufka** ž SZŠ vták myšiak (Buteo)
mišaňina ž miešanina, zmes (np. zrna): *Mľeľi mišaňinu*
mišar m SZŠ zried. mačka dobre chytajúca myši
mišarka ž ZŠ pasca na myši
mišek m zdrob. miešok: *mišek na duhan; mišek s peňeźami* • *Idze za kumu, ta muši mišek porušac* – vydať veľa peňazí; *V mišku prinośi, v mechu vinośi* – zle gazduje; *Dze mišek jak ceľe, ta tam i praceľe* – bohatý má veľa priateľov
mišeľ, mišeľ ž myseľ • *Ňechce mi prisc na miśeľ* – nemôžem si spomenúť; *Ňeschodzi mi to z miśľi* – stále na to myslím; *Mam to na miśľi* – pamätám na to; *Co na miśľi, to i na jaziku* – je prostoreký
mišeňec, mišiňec ZŠ obyč. v pl. m myšacinec
miši príd. myší • *Skovala bi še do mišej dzuri* – hanbí sa; *miši čerev* SŠ – burina hviezdica (Stellaria); *miši pisk* – špicatý pysk prasaťa; *miši štof* – jemný plyš
miškar m miškár
miškovac nd miškovať: *Bički miškovaľi*
mišoglovec m, **mišoglufka** ž SŠ vták myšiak (Buteo)
mišolapka ž JZŠ pasca na myši
mišovini pomn. SŠ myšací trus
mitňik m zast. mýtnik: *Mitňik vibiral mito*
mito s **1.** mýto (poplatok): *Pred mestom vibiraľi mito* **2.** mýto (miesto): *Na mice še placilo mito*
mizerere s neskl. zauzlenie čriev: *Operovaľi ho na mizerere*
mizerija ž zried. bieda
mizerni príd. biedny, úbohy: *Mizerne zarna teho roku; Mizerni život mam*
mizerňe príslv. mizerne: *Mam še mizerňe; Mizerňe vipatra*
mizerovac nd ZŠ zried. biediť

mizina ž mizina: *Višla na mizinu*
mjad, med VŠ m • *Taki dobri jak mjad* – veľmi; *Tak bim to zedla jak mjad* – mám na to veľkú chuť; *To ňe med ľizac* – je to ťažké
mjadľic nd trepať, trieť konope
mjadľica, medľica JZŠ ž trlica: *Konope mjadľiľi na mjadľici; Ľen vitarľi na medľicoch*
mjadovica ž SZŠ sladký povlak na listoch jelše
mjadufka ž medovina: *Mjadufka, to paľenka z mjadu*
mjafčec, mňafčec okraj., **mjaňčec** SVŠ, **maučic** SVŠ, **mjavec** ZŠ nd mňaučať: *Kot mjafči, ked je hladni*
mlacač, mlacek m mlatec (najatý): *Mlacače mu chodziľi mlacic*
mlacic nd mlátiť: *Dakedi mlaciľi s cepami* • *Perše mlacic, potem placic* – najprv práca, potom placa; *Taki, jak kebi na ňim ďabľi hrach mlaciľi* – je veľmi chudý
mlackar m JŠ kto dával snopy do mláťačky
mlackarenka ž JZŠ ručná mláťačka
mlackarňa, mlackareň SZŠ ž mláťačka
mlacko JZŠ, **mlackoš** ZŠ m mlatec
mlačka ž zdrob. mláčka • *Kuka jak žaba z mlački* – vyjavene, nechápavo
mlačufka ž voda v mláke
mlada, mloda SŠ ž spodst. mladucha
mlade pomn. spodst. ženích s mladuchou
mladi, mlodi SŠ m spodst. ženích
mladi príd. mladý • *Za mladich časoch* – v mladosti; *Mlade ruki, chitra robota* – mladému ide chytro robota; *Mladi može, stari muśi* – zomrieť; *Od mlada* – od mladosti; *Za mlada* – v mladosti
mladiš m ZŠ mladý výhonok, mládnik
mladnuc nd mladnúť
mladňak m SZŠ mladina (les)
mladňik m mládnik (výhonok)
mlado príslv. mlado: *Mlado vipatra*
mladosc ž mladosť: *Ona od mladosci taka chorľava*
mladoženač, mladožeňuch zried. ZŠ m mladomanžel
mladučki príd. expr. veľmi mladý
mladzenkoš m ZŠ betlehemec
mladzenkovaňe s JZŠ chodenie s betlehemom
mladzeňec m zried. mládenec (najmä v piesňach)
mladzina ž mladina (les): *Mladzinu ožiraju jeľeňe*
mladžuch m JŠ expr. mladík
mlaka ž mláka • *Pcha do mlaki, bo sam taki* – darebák zvádza na darebáctvo; *Choc sucho, śviňa mlaku fše najdze* – kto čo hľadá, nájde
mlat m STRŠ holohumnica
mlatek m kladivo: *Kosa śe kľepe s mlatkom* • *spodni mlatek* SŠ – nákovka (na kovanie kosy)
mlatka ž prvýkrát rodiaca žena
mlinčufka ž SŠ tyč na žarnove: *Dachto žarnufku volal mlinčufka*
mlinkovi príd. súvisiaci so žarnovom: *mlinkova muka; mlinkove haluški* – z múky zomletej v žarnove
mliňisko m SŠ miesto, kde stál mlyn
mliňski príd. mlynský: *mliňski jarek*
mlodzeta pomn. SŠ ženích s mladuchou
mluva ž SŠ zast. reč: *Už ňehutori, mluvu mu zavarlo*
mľagavi príd. SŠ zried. mľandravý: *mľagave celko*
mľazga, mjazga SZŠ miest. ž miazga: *Už brezom mjazga pušča*
mľazgavi príd. JZŠ slizký: *Skorej vibrani ľen je mľazgavi*
mľazgovac nd VŠ vyhládzať urovnanú zem (v izbe)
mľec nd **1.** mliesť: *Pošol mľec zarno do mlina* **2.** expr. hovoriť: *Furt meľe ľem o mňe*
mľece s melivo: *Naš minar ma veľo mľeca*
mľeč m ZŠ mletiar
mľečivo s expr. mlieko: *Nanośiľi jej mľečiva*
mľič m SŠ v spoj. *koži mľič* – rastlina mliečnik (Euphorbia)
mľičar m **1.** SŠ kto nosil mlieko na predaj do mesta **2.** ZŠ dozorca nad dojičkami
mľičareň, mľičarňa, mľikareň, mľikarňa, mľičkareň zried. ž mliekáreň
mľičarka ž žena, ktorá nosila mlieko na predaj
mľični príd. mliečny: *mľične jedzeňe*
mľičuľa ž SŠ dobrá dojnica
mľiko s **1.** mlieko: *slatke, kvaśne, nabrezgle mľiko; krafśke, koźe mľiko; maceriňske mľiko* • *Už ľem ftače mľiko mu chiba* – nič mu nechýba; *Zarekla bi śe eśči ai maceriňskeho mľika* – obanovala to; *Odbečela už ai maceriňske mľiko* – veľa vytrpela; *Dostaneš mľika, ľem podoja bika* – nedostaneš; *Zarobil do kvaśneho mľika na suľ* – málo zarobil; *Eśči maceriňske mľiko ma v kucikoch* – je ešte mladý; *ftače mľiko* – mliečna pochutina **2.** v dvojslovných názvoch ako pomenovanie rastliny mliečnik (Euphorbia): *viľče mľiko* STRŠ, *hadze mľiko* SZŠ, *pśe mľiko* miest. HŠ; *kaňe mľiko* SZŠ; *suče mľiko* VŠ, *žapske mľiko* ZŠ; *koźe mľiko* VŠ
mľin, okraj. **mlin** m mlyn
mľinar, mlinar, minar okraj. m mlynár • *Za mľinara voda robi* – poháňa mlyn; *Každi minar na svojo koľeso vodu nahaňa* – každý k sebe hrabe; *Jaki ocec, taki sin, jaki mľinar, taki mľin; Abo minar, abo komiňar* (al. biele, al. čierne)
mľinarka, mlinarka okraj., **minarka** miest. ž mlynárka
mľinek[1], **mlinek** miest. m **1.** žarnov: *Dakedi ľem na mlinku mľeľi* **2.** mlynček: *mlinek na kavu, mak* **3.** strojová vejačka: *Na mľinkoch śe vjalo zarno*
mľinek[2] m ZŠ motýľ
mľiňica, mliňica miest. ž mlynica (časť mlyna): *valkovo mliňice*
mľinkovac, mlinkovac miest. nd preosievať zrno, zbavovať zrno pliev
moc ž moc: *Strach ma nad ňim moc* • *Ucekal, keľo mal moci* – zo všetkých síl; *Dal mu šicko do moci* – do kompetencie; *Ňima moci nad ňim* – neovláda ho; *Śilu-mocu chcel tam isc* – za každú cenu
mocar m silák
mocarka ž siláčka
mocni príd. mocný: *mocni chlop*
mocno príslv. mocne: *Un už barz mocno chori*
mocovac śe nd zried. ovládať niekoho: *Mocuje śe na mňe fcalkom*
mocňec nd zried. silnieť
moč m ZŠ aj ž moč: *cmavi moč; koňska moč*
močar m ZŠ a SŠ aj ž močiar: *V močaru pulno žaboch*
močarisko s, **močarina** ž močiar, močaristé miesto
močarufki pomn. SŠ rastlina záružlie (Caltha)
močic nd **1.** močiť, máčať: *Babi močiľi konope* **2.** močiť (o moči)
močidlo s močidlo: *Konope daľi do močidla* • *Taka je zmučena, jak kebi ju z močidla vicahnul* – je veľmi ustatá
močka ž močka: *Močku žuje*
močkoš m páchnúci močkou; iron. tuhý fajčiar
močufka ž močovka: *Vivoźi močufku na roľu*
moda ž nov. móda: *Bohata može ukazovac modi*
modla ž ZŠ model, vzor
modľaci príd. modlitebný: *modľaca kňižečka*
modľic śe nd modliť sa • *Chto śe ňezna modľic, ňej śida na šifu* – v ohrození života sa obráti na Boha
modľidba ž modlitba
modľikarka ž SZŠ iron. svätuškárka
modračka HŠ, **mudračka** DŠ ž rastlina nevädza (Centaurea)
modrak m JŠ rastlina nevädza (Centaurea)
modreň m SZŠ strom smrekovec (Larix)
modrisko s druh žalúdkovej choroby
mogavi príd. JŠ telesne zdatný
moch, mech[2] SŠ m **1.** mach: *V mochu rośňu kozare* **2.** páperie: *Moch, to take prachovo pire*
moja ž spodst. manželka
moknuc nd moknúť: *Konope mokľi v močidľe*
mokravi príd. SZŠ trocha mokrý
mokri príd. **1.** mokrý • *Mokri jak miš* – úplne **2.** dažďivý: *Mokra ješeň teho roku*
mokrica ž miest. SŠ mokrý terén
mokrina, mokriňa ZŠ ž mokrý terén
mokrisko s miest. SŠ mokrý terén: *Do mokriska śe ňeda šac*
mokristi STRŠ, **mokrasti** SVŠ príd. trocha mokrý
mokro príslv. mokro: *Na roľi eśči mokro* • *Aľe śe narobila, až ma pod jazikom mokro* iron. – nič nerobila; *Kebi ňepadalo, ňebulo bi mokro* – všetko má svoju príčinu
mokrosc ž mokrosť
mokrota ž mokrota
mokroviti príd. SZŠ mokrý: *Take mokrovite roki nastaľi*

mokvasto prísl. ZŠ mokro, vlhko
molha, mlíha VŠ, **hmla, mhla** SŠ, **mla** SVŠ ž hmla: *Molha śedla na ľesi; Molha, to ďablova voda* • *Taka jak hmla* – veľmi slabá
molžni príd. JZŠ hmlistý: *molžni dzeň*
moľ, muľ[2] miest. m motýľ moľ (Tinea)
mongoľica ž SŠ sorta ošípaných
moramucha ž SŠ huba muchotrávka (Amanita)
mord m SZŠ zried. úmorná práca: *Od mordu z nohoch ľeci*
mordar m trýzniteľ, mučiteľ
mordarina JŠ, **mordarka** JZŠ ž mordovisko: *To mordarka v ľeśe robic*
mordarski príd. v spoj. *mordarski tidziň* – Veľký týždeň
mordarstvo s SŠ mordovisko, trápenie
mordovac nd mordovať, trápiť
mordušic nd ZŠ prenasledovať: *Psi mordušiľi zajaca*
mores m **1.** slušné správanie: *Ona ho nauči moresu* • *Mores ci ode mňe* – daj mi pokoj **2.** disciplína: *Pri vojsku mušiš trimac mores* • *Ona ho trime pod moresem* – nakrátko ho drží
moresni príd. v spoj. *moresni dum* – polepšovňa
moric nd SŠ neos. zmocňovať sa: *Tak me mori na spaňe*
morin m SŠ zried. černoch
moro, morjo okraj. VŠ s more: *Išol na šife prez moro*
morofčak m ZŠ zried. mor (choroba statku)
morščic śe ZŠ, **murščic śe** nd mraštiť sa
mosc, musc SŠ nd môcť: *Možeš sebe vibrac* • *Každi co može, ta robi* – podľa svojich možností; *Un za to ňemože* – nezodpovedá za to; *Mohol bi mac rozum* – mal by ináč postupovať; *Može mac dvacec roki* – má asi 20 rokov; *Mohla śe tam zabic* – veľa nechýbalo; *Može pridze* – azda príde; *Možeš śe haňbic* – mal by si sa hanbiť; *Možeš ti už teraz plakac* – nepomôže ti to; *Hojže, Bože, chto jak može* – každý podľa svojich možností; *Mladi može, stari muśi* – zomrieť
moscik JZŠ, **mostek** SVŠ m zdrob. mostík
moskaľ m SŠ miest. hmyz šváb (Blatta)
moskaľik m ZŠ kapustník (pečený s chlebom)
most m most • *Povedala mu z mosta do prosta* – priamo
mošajzni príd. SŠ mosadzný: *mošajzna obručka*
mošandz m SŠ mosadz
mošek m SŠ zdrob. **1.** drobný mach **2.** jemné páperie
motac nd motať: *Spredzene konope motaľi na motovidlo*
motac śe nd motať sa: *Motal śe popod nohi*
motek m SŠ klbko: *Namotaľi motki na motovidľe*
motika ž motyka: *Bandurki dakedi sadziľi za motiku* • *Taka pravda, jak kebi z motiki streľil* – nepravda; *Dze motika, tam i porisko* – manžel a manželka patria spolu; *Už jich ňerozluči ľem riľ a motika* – do smrti budú spolu
motiľ, motiľak DŠ, **motuľak** zried. m hmyz motýľ (Lepidoptera)
motlošic śe nd SŠ tratiť sa
motoľica ž motolica: *Ofca mala motoľice*
motor m auto; autobus: *Kupil novi motor*
motorbicigeľ, motorcigeľ m zast. motocykel
motorik m zdrob. autíčko
motorka ž **1.** nov. motocykel **2.** motorový vlak
motovidlo s motovidlo
mozoľ, modzoľ SZŠ, **modziľ, mozil'** SŠ m mozoľ • *To śicko za mojo modzoľe* – sám som si to nadobudol
mozoľic śe nd SŠ zried. expr. hrdlačiť
može část. možno, azda: *Može śe vijaśňi*
možebnosc ž ZŠ možnosť: *Ňemal možebnosc v školoch śe učic*
možni príd. zámožný: *To taki možňejši gazda*
možnosc ž možnosť: *Ňebuľi take možnosci jak hňeśka*
mraček m JŠ zdrob. mráčik: *Ňevidno aňi mračka*
mrači príd. zried. mravčí: *mrača kupa* – mravenisko
mračic śe nd JŠ **1.** mračiť sa: *Co śe mračiš* **2.** chmáriť sa (o oblohe)
mračka ž HŠ hmyz mravec (Formica) • *Dzeci śe hemźa jak mrački* – je ich veľa; *Až preze mňe mrački prešľi* – pocítil som mravčenie
mračkovi SŠ, **mrafčovi** STRŠ príd. mravčí: *mračkova kopka* – mravenisko

mrafčec, mrjafčic JZŠ, **mraučic** JVŠ, **mrjavic** JŠ miest. nd mravčať, mňaučať
mrakota ž ZŠ mračná: *Viter prihnal mrakotu*
mravi, mrafki pomn. ZŠ zimomriavky: *Zľekla śe, co jej až mravi naskokľi*
mraz m mráz: *Mraz kviiki spaľil* • *Až preze mňe mraz prešol* – zľakol som sa; *Prišol na psa mraz* – vypomstilo sa to
mrazek m zdrob. mrazík
mraźic nd STRŠ mraziť: *Tak mraźelo, že chlopom ucha poodmarzaľi* • *Ked v januaru śňih i blato, februar nas mraźi za to*
mrec nd mrieť: *Ľudze mreľi jak muchi*
mrena, mrenka ž ryba mrena (Barbus) • *Chodzi jak mrena* – bledá, zmučená
mrescic śe nd JŠ trieť sa: *Ribi śe mresca*
mreže pomn. zried. mreže: *Mreže daľi zrobic na oblak*
mročo, mročko m zried. expr. malé dieťa
mscic śe nd pomstiť sa: *Budze śe na tebe mscic*
mscica hromad. expr. ž mládež
mscivi príd. ZŠ pomstivý • *Mscivi dva raz biti* – viacnásobne si to odpyká
mu, mu-mu cit. napodobňuje zvuk, ktorý vydáva krava
mucic nd **1.** mútiť, kaliť: *Chodil po muľu i mucil vodu* **2.** mútiť (na maslo): *Jeden povi, že muci mľiko, druhi že śmetanku a daľši hvari, že muci maslo; Maslo z jedneho muceňa*
mucic śe nd neos. mať závrat: *V hlave śe mi barz muci*
mučanka ž STRŠ sorta hrušiek
mučec nd vydávať zvuk mu-mu: *Kravi mučeľi*
mučeňica ž SŠ expr. mučenie, trápenie v spoj. *Tota konopica preveľika mučeňica* – s konopami je veľké trápenie
mučic nd mučiť: *Ňemuč ho teľo, ked ňechce*
mučka ž priemyselné hnojivo
mučkovac nd používať priemyselné hnojivo
mučňica ž SŠ truhla na múku
muderec m mudrc: *Un to preveľiki muderec*
muderecki príd. ZŠ zried. v spoj. *muderecki zub* – zub múdrosti
muderkiňa ž veľmi múdra žena
muderlant m expr. mudrlant, mudrák
mudri príd. múdry • *Mudri jak Salamun (jak moja peta, jak sto glupich)* – veľmi múdry; *I mudri glupi, ked ho bida sciśňe* – v biede ti nepomôže ani múdrosť; *Dze je sam, mudrejšeho ňit* – sú aj múdrejší; *Každi mudri pre sebe* – každý háji svoje záujmy; *I mudri do hovna stupi* – i múdremu sa všeličo prihodí
mudrosc ž múdrosť • *Dze śe v ňim bere tota mudrosc* – je veľmi múdry; *Miśľi, že śicku mudrosc pojedla* – je namyslená; *Ma teľo mudrosci jak komar sadla* – nie je múdry
mudrovac nd iron. mudrovať: *Ňemudruj teľo, aľe patraj robotu*
muďa ž JŠ v spoj. *popova muďa* – rastlina bršlen (Euonymus)
mucha ž hmyz mucha (Musca) • *Un na svoju ženu ňeda aňi muchi śednuc* – veľmi ju chráni; *Slabi jak mucha* – veľmi; *Maš ti svoje muchi* – vrtochy; *Vihnala mu muchi z hlavi* – priviedla ho na iné myšlienky; *To teľo jak psovi mucha* – veľmi málo; *Zna, od čeho muchi zdichaju* – je prešibaný; *Pomohla mucha volovi* (o zanedbateľnej pomoci); *Ohaňa śe jak kuň pred muchami* – zbytočne sa protiví; *Ľepši psu mucha jak poza ucha* – aj maličkosť je niečo; *S lancuchami za muchami* (o neprimeraných prostriedkoch); *Mucha mu na nos śedla* – hnevá sa; *Ten nazbijal muchi po śvece* – veľa skúsil; *Aňi teľo omasti ňimam, co mucha na skridľe uňeśe* – ani trochu nemám; *Ožil jak mucha na jar* – prišiel do kondície; *Ňeubľiži aňi muche* – nikomu
muchafka ž miest. SŠ mucholapka
muchar m HŠ mucholapka
mucharka ž HŠ huba muchotrávka (Amanita)
muchnačka ž SVŠ rastlina muškát (Pelargonium)
muj zám. môj • *Ona v mojich rokoch* – je rovnako stará ako ja; *Śicko budze po mojemu* – ako ja chcem; *Teľo mojeho, co sebe zaśpivam* – to je moja jediná radosť; *To je moja vec* – to sa týka len mňa; *Na moj veru (dušu)* (zaverenie sa)
muj m manžel: *Muj eśči ňeprišol z roboti*
muk cit. muk v spoj. *Aňi muk o tim* – neprezrať to

muka[1] ž múka: *pšeňična, hlatka, hruba muka; bila, čarna muka* • *Dze muka, tam i mech* – o niečom al. niekom patriacom k sebe
muka[2] ž obyč. v pl. muka: *pekeľne muki* – veľké trápenie
mukar m SŠ mučiteľ
mukaric nd SŠ **1.** týrať, trýzniť: *Tote češke zajdi babi mukareľi* **2.** trápiť: *Škoda ho mukaric, ňič z ňeho ňebudze*
mukaric śe nd SŠ trápiť sa: *Dakedi śe ľudze barz mukariľi*
mukarstvo s trápenie: *Dakedi na gazdostve bulo mukarstvo veľike*
muki pomn. muky, trýzeň, utrpenie: *Ona preživa pri ňemu muki križove* • *Pľece jak na muki* – tára nezmysly
muknuc dk expr. muknúť: *Ňichto aňi ňemuknul*
mul, mul'[1] SŠ m **mulo** s STRŠ múľ: *Voda nanośila veľo muľu*
mulačak, mulajčak VŠ m expr. zábava
mulatovac nd zabávať sa: *Mulatovaľi až do rana*
muľak[1], **muľo** ZŠ m **1.** expr. mul, otrok v spoj. *Robi jak muľak; Dre jak muľo* **2.** JŠ sorta koňa
muľak[2] m, **muľarka** ž ZŠ ryba mrien (?) (Barbus)
muľňica ž SŠ druh pôdy: *Muľňica bula jak popil, krušila śe*
mundur, munder, mundir miest. SŠ m uniforma: *Vojaci nośa mundur*
muňa ž STRŠ pejor. hlupák: *Taki jak muňa*
mur m **1.** múr: *Murare raz-dva vicahľi muri* **2.** stena: *Na mure viśeľi obraski* • *S hlavu mur ňeprebiješ* – škoda sa pechoriť; *Bila s hlavu o mur* (ako prejav zúfalstva); *Bľeda jak mur* – veľmi bledá
murar, muľar SŠ m murár
murarka DŠ ž, **murarstvo** s miest. murárstvo
murcac nd špiniť: *Šicko murcal s tima britkima labami*
murcek, murcko m expr. ufúľanec
murčec nd **1.** mrmlať: *Cośka sebe popod nos murči* **2.** spievať murmurando **3.** mumlať: *Hladne kravi murča*
murcheľ m SŠ huba smrčok (Morchella)
murik m **1.** zdrob. múrik **2.** podstienok: *Popod scenu zrobiľi murik* **3.** prípecok: *Na muriku śe vihrival*
murgnuc dk ZŠ expr. muknúť: *Cicho nastalo, že aňi ňemurgľi*
murjanka SŠ, **muranka** SZŠ, **murjanga** SŠ ž hmyz mravec (Formica)
murjaňči, muraňči, muraňdži príd. mravčí: *murjaňča kupa*
murovac nd murovať: *Spervu murovaľi na mokru hľinu*
murovaňica ž SŠ múranica
murśčic nd mraštiť: *Mušiš tak čolo murśčic?*
murśčka ž SŠ vráska: *Už ma murśčki po tvari*
mus m, **muska** ž ZŠ expr. nevyhnutnosť: *Mus to veľki pan; Prišla muska a mi mušeľi predac ostatňu kravu na porciju*
muskac nd SŠ vyhládzať (hlinenú dlážku)
muster m, **mustra** ž vzor, podľa ktorého sa niečo robí
mustrovi príd. STRŠ vzorkovaný
mušec nd musieť: *Muśi śe o dzeci starac* • *Mušiš śe mac na bačnosci* – dávaj si pozor; *Ona muśi bic daco chora* – asi je chorá; *Mladi može, stari muśi* – zomrieť
mušeni príd. nútený, povinný: *Bul mušeni tam isc*
mušačka ž VŠ mušacinec
mušec m ZŠ rastlina psiarka (Alopecurus)
mušiňec, mušeňec SŠ m mušacinec
muška ž **1.** zdrob. muška: *Take male muški ľitaľi* **2.** v spoj. *svatojanska muška, śvetojaňska muška* miest., *śvicaca muška, janova muška* miest. VŠ – hmyz svietivka (Lampyris) **3.** miest. SŠ zaschnutý zvyšok okvetia na plode
mušta ž SŠ obuv. mosadzné kladivko na vyklepávanie a vyhládzanie švov
muštrovac nd sekírovať: *Un dzeci barz muštruje*
mutefka, motefka okraj., **mutelka**[1], **mutilka** okraj. VŠ, **mutev** miest. SŠ ž habarka: *S mutefku śe mačanka rozmuci*
mutelka[2] ž VŠ pohyblivý piest s dierkovaným kolieskom v dbanke
muterka, muterľa ž SŠ voľná časť skrutky, matica
mutni príd. **1.** mútny: *mutna voda* **2.** SŠ zried. majúci poruchy mysle: *Mutna je, co ňezna, aňi kadzi chodzi*
muzg m mozog: *Dostal porašku na muzg* • *Dopilo śe mi šicko až do mozgu* – už ma nič nebaví; *Pije mi muzg* – otravuje ma
muzijon m SŠ zast. múzeum
muzika ž **1.** tanečná zábava: *Večar budze muzika* **2.** kapela: *Mladich do śľubu viprevadzala muzika*
muzikant m hudobník: *Už pojednaľi muzikantoch*
muž m manžel: *Dostala dobreho muža* • *Prišľi ju pitac za muž* SŠ (o vohľadoch); *Pošla za muž* ZŠ – vydala sa; *Taki muž jak dreveni nuž* – nemožný

N

na predl. **A.** s A (4. p.) **1.** na: *Śednul na stolek; Chori na śerco; Odluž to na źimu* **2.** po: *Idz na vodu; Dam ci na pisk* **3.** do: *Preložil to na našu reč; Tlumačil na ňemecke* **4.** o: *Na tidziň idze do mesta* • *Pejc minut na šestu* – päť hodín a päť minút; *Dziň na dziň* – deň čo deň; *Na kosceľe stal* – uprostred kostola **B.** s L (6. p.) na: *Mam to na mišľi; Hral na organe*
na cit., pl. *nace* vyjadruje **1.** ponúkanie: *Na a idz het* **2.** opakované volanie na domáce zvieratá: *Na, moja, na, na*
nabehnuc dk vytvoriť sa, objaviť sa: *Guz mi nabehnul na hlave*
nabelavo príslov. nabelaso
nabic p. mabic
nabidovac śe dk nabiediť sa
nabijac śe, nadbijac śe nd ponúkať vyššiu cenu (pri kúpe)
nabitek m SŠ prírastok: *Robi, robi a ňit nabitku*
nabiti príd. hrubý, tučný: *nabiti chlop*
nabok príslov. nabok: *Čapku noši nabok; Nabok śe češe*
naboso príslov. naboso: *Topanki mal ľem tak naboso*
nabrezgli, nabrezli JŠ, **naberzgli, naberzli** SZŠ príd. nabrznutý: *nabrezgle mľiko*
nabridnuc dk ZŠ opuchnúť: *Gemba mu nabridla*
nabriňec dk napuchnúť: *Nabriňeľi mu nohi*
nacina, ňacina, vňacina ž ZŠ, **naciňe** s hromad. ZŠ vňať: *Petruškovo naciňe śe dava do poľifki*
naco zám. **1.** načo: *Naco ci teľo drev* **2.** prečo: *Naco tam pošol*
nacvali príslov. cvalom: *Ucekal nacvali*
načac dk načať: *Načala novi chľib; Bula tam načata fľaška*
načas príslov. **1.** včas: *Prišol eśči načas* **2.** dočasne: *Načas nam to vistarči*
načasi príslov. občas: *Načasi me prestava boľec*
načerknuc, načirknuc SŠ dk nadštrknúť, naznačiť
načinko s nádoba: *Daj dajake načinko na mľiko*
načisto príslov. **1.** celkom: *Načisto potracil rozum* **2.** načisto: *Prepisal to načisto*
načitac dk napočítať: *Načitaľi zme jich dvanac*
načolňik, načelňik JŠ m remeň z uzdy na čele koňa
načudo príslov. veľmi: *Načudo mi za ňim žaľ*
nad predl. nad **A.** s A (4. p.): *Zaveśil to nad posciľ* • *Ta to až nad to dosc* – až priveľa; *Un mišľi, že už ňit nad ňeho* – že je najlepší **B.** s I (7. p.): *Nad dzverami bul oblaček; Vracil śe až nad ranom*
nadac dk **1.** vynadať: *Nadal mu do somaroch* **2.** dať za školskú úlohu: *Co vam nadaľi v škoľe?*
nadaľeko príslov. naďaleko: *Opchodzil ju nadaľeko; Nadaľeko už ňebarz vidzi* • *Svuj, svuj, aľe od ňeho nadaľeko stuj* – aj blízky človek môže uškodiť
nadaremňe príslov. ZŠ zbytočne: *Nadaremňe ju pital*
nadarmo príslov. **1.** zbytočne: *Nadarmo tam išol* • *Aňi kura nadarmo ňehrebe* – nikto sa zbytočne nenamáha **2.** bezdôvodne: *Ňeber meno bože nadarmo*
nadavac nd nadávať: *Barz nadaval na šicko*
nadbrežni príd. ZŠ pobrežný: *Nadbrežne źeme ňigda ňebuľi suche*
nadejsc dk prísť: *Ňezadluha nadešľi paropci*
nadhňic dk nahniť: *nadhňite jabluko*
nadibac dk ZŠ expr. prichytiť, pristihnúť
nadibovac nd SŠ **1.** nutkať: *Nadibuje me na kašeľ* • *Až me nadibuje od zlosci* – dvíha ma **2.** napádať, krívať: *Nadibuje na ľevu nohu*
nadijanovac dk natrieť dianou (mentolovým liehom)

nadimuc śe dk SŠ neočakávane prísť
nadlav prísl. ZŠ odušu: *Ľecel nadlav*
nadľecec dk (včas) pribehnúť: *Prave nadľecel, ked mi otchodziľi*
nadmanuc śe dk prísť do cesty: *Nadmanul śe mi majster*
nadobni príd. JŠ zast. príjemný, milý, pekný: *nadobna dzjevečka*
nadobudnuc, nadobuc zried. dk nadobudnúť • *Jaki bul, taki bul, ľem bi chľeba nadobul* – aby sa postaral o živobytie
nadočňice pomn. STRŠ obočie
nadorifki prísl. mimochodom, popri inom: *Ľem nadorifki śe dostaňem ku tkaňu*
nadosc ZŠ **1.** prísl. dosť: *Peňeži mal nadosc* **II.** čísl. dostatok: *Ľekvar mal nadosc cukru*
nadraguľa ž **1.** SZŠ rastlina ľuľkovec (Atropa) **2.** expr. miest. niekto al. niečo veľkých rozmerov: *Nohi mala jak nadraguľe*
nadrezac dk rezaním načať (np. chlieb): *nadrezani chľib*
nadrindi prísl. skákavo (utekať): *Nadrindi tam ucekaľi* • *Podz, pujdzeme nadrindi* – budem ťa na chrbte nadhadzovať
nadrucac nd nadhadzovať, natriasať: *Na voźe nas nadrucalo*
nadrucic dk nadhodiť v spoj. *nadrucic vuz* – zadok voza nadhodením vyrovnať s predkom
naduc dk **1.** nafúkať: *Fodbal treba naduc* **2.** nafúknuť, zduť: *Od fizoli me tak nadulo*
nadumac sebe dk SZŠ rozmyslieť si: *Nadumal sebe, co ma robic*
naduric dk SŠ poštvať, podpichnúť: *To henten ju naduril*
naduti príd. expr. **1.** pyšný, nafúkaný: *Naduti jak mecherina* **2.** nazlostený: *Co je hňeška taki naduti*
naduvac nd nadúvať: *Od kapusti me barz naduva*
nadvadzic dk nadviazať: *To kratki porvaz, treba nadvadzic*
nadzac, nadzjac JŠ, **nadžac** miest. SŠ dk **1.** navliecť: *Nadzala ňitku do ihli; Nadzal remeň do nohafkoch* **2.** naplniť: *Kiški śe nadzaľi s geršľami*
nadzem, nadzom, nadzim STRŠ, ZŠ část. hádam, tuším, azda: *Dzešec roki to už nadzem, jak umarla; Nadzom śe chmari*
nadzergac dk ZŠ navliecť, potiahnuť: *Treba nadzergac pozlutka na orechi*
nadzirac śe nd SŠ šantiť: *Deci śe nadziraju*
nadzirgac śe dk ZŠ expr. natlačiť sa: *Nadzirgaľi śe na sanki, keľo jich tam vošlo*
nadzivac nd napĺňať, napchávať: *Budzeme kolbasi nadzivac*
nadžadac dk STRŠ nažobrať: *Džad nadžadal kolačoch*
nadžadac śe dk STRŠ nabiediť sa
nadžubovac śe nd SŠ vykľúvať sa: *Kurčeta śe nadžubuju z vajca*
nafrišno prísl. narýchlo: *Nafrišno ňič dobre ňezrobiš*
nafše prísl. zried. navždy: *Ja mu ho dal nafše*
nahadac dk ZŠ zapríčiniť: *Nahadal śi mi veľkej klopoti*
nahanobic dk expr. nahonobiť: *Nahanobil majetki*
nahaňac nd **1.** naháňať: *Nahaňal kravi do staňi* **2.** nútiť: *Treba ho do roboti nahaňac* **3.** vyvolávať, spôsobovať: *Ňenahaňaj do mňe zlosci*
nahaňač m poľov. pomocník poľovníka pri poľovačke
nahlas prísl. nahlas • *Pošepti muki a nahlas kapusti* – o háklivých veciach sa hovorí potichu
nahľe prísl. náhle: *Tak nahľe umrel* • *Co po nahľe, ta po ďabľe* – náhla práca, zlá práca
nahnac dk **1.** nahnať: *Nahnala śviňe do chľiva* **2.** donútiť: *To ona ho do roboti nahnala* **3.** vyvolať, spôsobiť: *Nahnala do mňe zlosci*
nahnuc dk nachýliť: *Nahňi mi ten konar*
nahotovic dk nachystať: *Nahotovil sebe drevo v ľeśe*
nahvarac nd nahovárať, navádzať: *Nahvaral me, žebim tam pošol*
nahvarec śe dk SZŠ dohovoriť sa
nahvaric dk nahovoriť, naviesť: *To un me na to nahvaril*
nachili príd. SZŠ nachýlený, naklonený: *Chodzi taki nachili*
nachiľeni príd. naklonený: *nachiľeni plot* • *Tam strom pada, dze je nachiľeni* – slabá stránka je často rozhodujúca

nachitro prísl. **1.** narýchlo: *Ľem tak nachitro jim tam cośka uvarila* **2.** náhle: *Tak nachitro umrel*
nachladzic śe dk prechladnúť
nachorec śe dk často byť chorý: *Nachorel śe un na tu hlavu*
naisce, naisto část. **1.** naisto, určite: *Oňi śe už naisto poberu* **2.** pravdepodobne, asi: *Ona naisce budze daco chora*
naj p. ňech
najavo prísl. najavo v spoj. *Dala mu najavo, že ho ňechce; Raz to śicko vidze najavo*
najbaržej, najbarźi SŠ prísl. najviac: *Najbaržej me cešila robota s koňami*
najceži prísl. SŠ najťažšie (je): *Najceži začac, sprubovac, potim to už jakośka idze*
najduch m expr. nájdenec
najduška ž ZŠ expr. nájdené dievča
najedno prísl. **1.** ZŠ odrazu, zrazu: *A tu najedno psi brešu* **2.** najedno: *Ta to ci najedno vidze či tak, či tak*
najistek m SŠ najedenie sa v spoj. *Žadneho najistku z teho ňit*
najomkiňa ž JŠ žena najatá na prácu
najsc dk **1.** nájsť • *Chto stracil, ňech hľeda, chto našol, ňech ňeda* – treba si dávať pozor na veci; *Bida bidu najdze, i ked slonko zajdze* – rovní sa vždy nájdu **2.** zried. vojsť: *Našľi mu do kožucha śi*
najutre prísl. nazajtra
nakazac dk prikázať: *Nakazala mu, co ma robic*
nakazovac nd prikazovať: *Možeš mu nakazovac, un ľem furt svojo*
nakeľo zám. nakoľko: *Každi śe vicahuje, nakeľo może* • *Nakeľo śi mudri, nateľo śi glupi* – jednako si len hlúpy
nakervavic śe dk ZŠ expr. namozoliť sa
naklad m SŠ zast. privarovaná časť pluha, lemeš
nakladac śe nd JVŠ znášať sa: *Ňevesti śe ňeznaľi nakladac*
naklasc dk **1.** naklásť: *Nakladľi na vuz hnuj* • *Nakladľi na ňeho jak na vola* – veľa mu toho nadelili **2.** rozložiť: *Nakladla oheň do peca* **3.** expr. vynadať: *Nakladla mu do śviň (keľo doňho vešlo; co mu až pujdze poza peti)* – veľmi vynadala
naklopic śe dk SŠ natrápiť sa
nakľapac dk SZŠ expr. nakydať: *Nakľapalo śňihu*
nakoňče s SŠ nákončie (na oji)
nakope prísl. pokope: *Śicke nakope žiľi v jednej chiži*
nakrifka ž ZŠ prikrývka na truhlu
nakrivo prísl. nakrivo • *Śmeje śe, aľe nakrivo* – plače
nakrucačka ž ZŠ žena nakrúcajúca nite na krosná
nakvaśno prísl. nakyslo: *bandurki nakvaśno*
nalandac śe ZŠ, **nalandingac śe** SŠ dk expr. veľa sa nachodiť
nalomic dk SŠ expr. dať základ vzniku niečoho: *Najceži požičic sto korun a hňed nalomiš dluh*
naložic dk **1.** naložiť: *Na vuz śe pulno naložilo* **2.** v spoj. *Ked chceš ku dačemu prisc, ta muśiš na ruki naložic* – dať sa do roboty; *Jemu ňetreba na jazik naložic* – má ho dosť ostrý; *Na nohi ňenaložiš, ked tam pujdzeš* – nič sa ti nestane
naložic śe dk SVŠ veľa sa najesť: *Naložila śe jak buben*
nalpa ž opica: *Taka jak nalpa, ľem śe furt śmeje* • *Śedzi jak nalpa na bruśiku* – smiešne
nalpče s opíča (najmä ako nadávka): *Budz cicho, ti nalpče!*
naľapac dk ZŠ expr. naklásť: *Načuchane gruľe śe naľapu na kapuscani ľist a štura śe do peca*
naľeko prísl. naľahko: *naľeko obľečeni*
naľepa ž ZŠ **1.** podstienka **2.** prípecok
naľepic dk SZŠ expr. naložiť: *Naľepce sebe masla na chľib*
naľešňik, naľeźňik JŠ, **naľečňik** miest. m zemiakový posúch, pagáč (pôv. pečený na kapustnom liste)
naľežački prísl. poležiačky
naľežec dk ZŠ zried. naležať: *Dostal, co mu naľeželo*
naľitki prísl. letkom, v letku, rýchlo
namanuc dk ZŠ naďabiť: *Pocme na to namanul*
namanuc śe dk SŠ prísť do cesty: *Namanul śe chlop, co nam pomohol*
namatkac dk ZŠ nahmatať: *Po rozume som to namatkal*
namiśľec śe dk **1.** zmysliť si: *Namiśľel śe*

i šicko spredal **2.** ZŠ namysliet' si: *To śe da namišľec strašek*
namodzoľic śe dk natrápiť sa
namokric dk JZŠ navlhčiť: *Namokri vlasi, žebi ci ňestaľi*
namuľ SŠ, **namuľ** VŠ m stvrdnutý múľ
nanakazovac śe dk opak. často nakazovať: *Un śe jim dosc nanakazuje, ale co tam z teho*
nanośňik m ZŠ remeň z uzdy na nose koňa
nanovo, naznovo SŠ prísl. nanovo: *Nanovo to šicko prerobil*
naňič I. prísl. nanič: *Z teho šickeho mi naňič* **II.** príd. neskl. expr. chudý: *Taka je naňič, že ňit aňi na co pozrec*
naňičhodni prísl. expr. naničhodný: *To jedna naňičhodna śviňa ten človek*
naodrivac śe dk obrať o poctivosť: *Naodrivaľi śe jej poctivosci*
naoguľach prísl. SŠ naoko: *Ľem tak naoguľach śe obezve, že śe ňehňiva*
naoko prísl. naoko: *Tak naoko to oňi jagbi kamaraci*
naokolo, naopkolo prísl. naokolo: *Mušiš isc naokolo*
naonačic dk naondiať: *Dakedi to tak naonačiľi, že tam straši*
naostatku část. naostatok, napokon: *Naostatku baba prizvoľila*
naostro prísl. naostro: *Hamovalo śe naostro, na dva koľesa*
naozdaj část. SŠ zried. naozaj
napa p. mapa
napadovac nd SZŠ napádať, krívať: *Napadoval na jednu nohu*
napajedzeni príd. ZŠ nahnevaný
napaľic dk zapáliť: *Napaľ ohňa do peca*
naparstek m náprstok: *Šila s naparstkem*
napasc ž SŠ dobiedzanie (od niekoho), súženie, trápenie v spoj. *Lapila śe mi napasc* – začala ma otravovať
napelchnuc dk SŠ napučať: *Povarene žito napelchňe*
napetek m opätok: *topanki s visokim napetkem*
napevno prísl. naisto: *Napevno to ma od ňeho*
napichac nd SŠ napchávaním vypĺňať, vykrmovať: *napichac huś, napichac hurki*
napośedňe prísl. SŠ na všedný deň
napohotov prísl. SŠ na počkanie: *Zrobil mi to napohotov*
napochitro, napochitre prísl. napochytro: *Napochitro ňič dobre ňezrobiš*
napojutre, napojutru, napoutru miest. HŠ, **napoitrju** JZŠ, **napozautre** SVŠ prísl. napozajtra
napokajaňe prísl. SŠ mimoriadne: *Až napokajaňe ma šumňe v chiži*
napoli prísl. napoly: *Ona napoli śirota*
napominac nd napomínať: *Dzeci treba ku dobremu napominac*
napomnuc dk **1.** napomenúť: *Perše pripomňi, potim napomňi* **2.** pripomenúť: *Napomňi mi, ked daco zapomňim*
napopojutre prísl. na popozajtra
napoprik prísl. naprieč, priečne: *Desku dame tak napoprik*
napopripovedac dk dodatočne veľa narozprávať: *Ku temu eśči napopripovedaľi*
naporad prísl. SZŠ zaradom, postupne: *Na vartu idze śe naporad*
naporifki prísl. SŠ na každý deň: *Nośim to už naporifki*
napośedňo prísl. SŠ všedne: *Obľika śe ľem napośedňo, bo ňima ňedzeľňajše lachi*
napośepki, napośepti prísl. SŠ zried. pośepky, šeptom v spoj. *Napośepki muki a nahlas kapusti* – šeptom háklivejšie veci
napravjač m ZŠ zried. liečiteľ: *Napravjač znal choco napravic*
napraźno prísl. naprázdno: *Nazad prišol napraźno*
naprecifko prísl. ZŠ v ústrety, oproti, naproti: *Išla naprecifko mňe* • *Mala na cherbece i naprecifko sebe* – pred sebou
napred predl. ZŠ **1.** naproti, oproti: *Napred nas prišľi* **2.** pred, napred: *Ľecela napred kapuri*
napredek prísl. **1.** napredok: *Ňichto ňechcel śednuc napredek* **2.** najprv: *Napredek sebe a tak tebe*
napredzekovac śe dk SZŠ veľa sa naďakovať: *Ňeznal śe mu napredzekovac*
napresmački, napresmaki prísl. SŠ naspestrenie (o pochúťke)

napreškadze prísl. SŠ v spoj. *Ona mu napreškadze* – prekáža mu
napretku prísl. napredku: *Ona śe napretku śedzela*
naprezdzek prísl. ZŠ naprotiveň: *Ona mu furt naprezdzek robila*
napridz prísl. SŠ okraj. napred, skôr: *Napridz toto zrub!*
naprik[1], nasprik miest. SŠ prísl. napriek, naprotiveň: *Robi mi naprik*
naprik[2] prísl. **1.** naprieč: *Zašaloval krokvi s latami naprik* **2.** naskrz: *Bil kľiňec, až prešol naprik*
naproci, naprocifko 1. prísl. naproti, oproti: *Idzem jim naproci* **2.** predl. oproti: *Naprocifko mňe stanul*
naproscac nd narovnávať: *Naproscala kvitki, co jich viter poval'al*
naproscic dk narovnať: *Ňemohla nohu naproscic* • *Stari strom ňenaprosciš* – starú chybu nenapravíš
naproscic śe dk narovnať sa: *Ňima času aňi śe naproscic*
naprotefurmu prísl. SŠ zast. pre formu, naoko: *Bula tam ľem tak naprotefurmu*
napučňeti príd. STRŠ expr. tučný, objemný
napul prísl. ZŠ napolo: *napul zdechnuti kuň*
naranč m okraj. pomaranč
narati prísl. veľmi silno (kričať)
naraz prísl. **1.** naraz, zároveň: *Prišla naraz s ňima* **2.** naraz, zrazu: *Naraz cośka buchlo* **3.** na jeden raz: *Mušiš to vipic naraz*
naraźe prísl. naraz, odrazu: *Koň śe naraźe stracjel; Tak naraźe ňič človekovi ňepridze na mišeľ*
naremni, naromni JŠ príd. prehnane robotný: *naremni v roboce*
naremňe prísl. prudko: *Naremňe porval i śe utarhlo*
naremňina ž SŠ zried. expr. veľmi pracovitá žena: *Taka naremňina bi šicko naraz chcela zrobic*
naridzic dk zried. nariadiť: *To richtar tak naridzil*
narichtovac dk nachystať
narikac nd zried. nariekať: *Darmo narikac, už śe ňeodstaňe*
naritko prísl. nariedko: *bandurki naritko*
narobjac nd zried. narábať: *Ňeznal s tim narobjac* • *Ale s ňim narobjalo* – hádzalo
narod[1] m ľud, ľudia: *U nas tu taki bidni narod*
narod[2] m STRŠ narodenie: *od narodu kaľika*
narodovo s SZŠ dar rodičke: *Narodovo to harček kaši a beľiše*
narodzic śe dk narodiť sa • *Bodaj som śe ňebula ňigda narodzila* (bedákanie nad ťažkým životom); *Tak je rad, jak kebi śe teraz narodzil* – je veľmi rád
narokom, narokem SŠ prísl. náročky, naschvál: *Narokom tak povedzel*
narosnuc dk narásť: *Šumna trava nam narosla*
naroščižaj STRŠ, **naroščižaj** SZŠ, **naroscižaj** SŠ, **naroščježar** JZŠ, **naroščiže** SZŠ, **naroščir** SVŠ prísl. dokorán
narožňica ž VŠ nárožie: *Snopki na narožňicu su hrupše*
narucac śe dk SŠ povyhadzovať sa: *Po tvari śe mu narucaľi vengre*
naruček m JŠ časť postroja: *Za naruček śe vodzi koň*
naručko, naručo, nanaručko SZŠ s, **naruč** ž náručie, náruč: *naručko drev; Slamu ňesla na naruču*
naručni príd. náručný: *Naručni kuň bul na pravej straňe*
narušic dk **1.** SŠ vyviesť z rovnováhy **2.** neos. *narušilo ho* – postihla ho bránicová prietrž
narušic śe dk byť postihutý bránicovou prietržou: *Ked češko dzvihal, ta śe narušil; je narušeni*
narvac dk natrhnúť sval: *Narval sebe nohu*
narvac śe dk byť postihnutý bránicovou prietržou: *Ňedzvihaj, bo śe možeš narvac*
narvaňec m STRŠ expr. opitý človek
narvati príd. **1.** postihnutý bránicovou prietržou **2.** SZŠ expr. opitý: *Prišol domu dobre narvati*
nasad m oplen (časť voza): *V nasadze su zapuščene klaňice i cvoreň*
nasadzic dk **1.** nasadiť: *Nasadzila šumne kvitki* **2.** podsadiť, podsypať: *Nasadzila pod kvoku vajca* ZŠ; *Nasadzila kuru na vajca* SŠ
nasamipridz ZŠ, **najsampridz** SŠ prísl. najsamprv: *Nasamipridz sebe zajeďľi*

nasampredek spoj. SŠ najprv: *Nasampredek robota a potem placa*
nascifki prísl. rýchlo: *Priľecela jak nascifki do nas*
nasciški prísl. veľmi: *Hňeška diść ľeje až nasciški*
naschnuc dk SŠ vyschnúť: *Až ked roľe naschnu, ta śe da orac*
nasip, nasipek m, **nasipa** ž miest. HŠ podstienok: *Stare ľudze śidaľi na nasipek i koňčiľi beśedi*
naskoro prísl. STRŠ náhle: *Naskoro umrel*
naspak prísl. naopak, naruby: *Perše nośi chustku naspak • Taka šumna jak naspak ric* – je nepekná; *Śicko robi naspak* – nie ako treba
naspamec prísl. naspamäť: *Uči śe to naspamec*
naspindzic dk SŠ expr. nahonobiť: *Naspindzil un tich peňeži*
naspotku prísl. naspodku
naspravdi prísl. STRŠ naisto
naspul prísl ZŠ napoly: *Naspul placiľi oldomaš*
nastarčic dk vystačiť, stačiť: *Ňichto jim ňenastarči teľo varic*
nastojački, nastojaci miest. prísl. postojačky
nastotišic čísl. zast. nastokrát (v liste): *Pozdravujeme ce nastotišic razi*
nastrašic śe dk STRŠ naľakať sa: *Mocno śe nastrašila*
nastred, naštrid miest. SŠ, **nastredz, naštridz** JŠ predl. uprostred: *Nastred valala zme śe stretľi*
naščeka ž upevňovacie zariadenie na voze: *Do naščeki śe založi vaha; Do naščeki na diśľu śe jarmo vloži • Co to naščeka? A chto zna, co to nas čeka* (žartovná riekanka)
naščeva ž návšteva
naščiveňe s ZŠ navštívenie v spoj. *Pochorel śe, ta že prišlo na ňeho bože naščiveňe* – nešťastie
naščivic dk navštíviť: *Prišol me naščivic kamarat*
naščo, naččo, nakščo miest. prísl. nalačno
naśedzački, naśedzaci, pośedzački, pośedzaci miest. prísl. posediačky
naśenko, naśeňe zried. s semeno: *ronkľa na naśenko*
naśidac nd SŠ zried. chytať za slovo: *Ňe že budzeš na mňe naśidal*
naśilu prísl. nasilu: *Ľem tak naśilu jedla • Ona naśilu chce, žebi ju vźal* – za každú cenu
naśľepo prísl. naslepo: *Ľem tak naśľepo tam išol*
naš zám. náš • *Ňech tam ľeje diść, śak to ňe z našeho* (žart.); *Mňe najľepši po našemu hutoric* – naším nárečím
našifka ž SZŠ kvetovaná ozdoba na kroji
naširoko prísl. naširoko: *Kabat naširoko bul ňerupkani*
našo, naše SŠ spodst. naši: *Našo už doma*
natar, natarijuš zast. m notár
natarhac dk natrhať: *Natarhal kvitki do koscela • Ten viter natarha diźdžu* – po vetre príde dážď
nateľo zám. natoľko: *Nateľo už ho ľem poznam*
natentiž prísl. ZŠ natruc: *To mi śicko robi natentiž*
natcha, natka JŠ ž nádcha
natkasľik, natkaśľik m SŠ nočný stolík
natkľuvac śe nd SZŠ vykľúvať sa, ďobať sa (z vajca)
natkuśic dk SŠ odhryznutím načať (np. jablko): *Japko ked natkuśi, ta už ho treba zesc*
nato I. zám. nato, preto: *Majster tam nato, žebi doźiral* **II.** čísl. hodne, veľa: *Ta to maš až nato dosc; Haluški až nato masne*
natoň m nátoň (klát i miesto): *Natoň bul zoz pňaka; Na natoňu śe bulo pulno trisek*
natparic dk SŠ expr. nečakane prísť: *Popratai, bo jak dachto natpari, ta už ňeskoro*
natplatac dk ZŠ nadložiť: *Kratki druček treba natplatac • Chľeba natplataľi bandurkami* – nahradili
natpomnuc dk HŠ pripomenúť: *Natpomla mu, že ma vźac medecinu*
natrut prísl. SŠ natruc: *Robil jej natrut*
natšaľisti príd expr. pojašený, strelený
natura ž **1.** povaha: *Ma barz planu naturu* **2.** expr. opilosť: *Išol v nature kus • Dava sebe do naturi* – popíja alkohol **3.** liek proti neplodnosti kráv
naturalni príd. ZŠ prírodný: *naturalne jedzeňe; Naturalne drevo, co je ňit nabarvene*
naturisti príd. SZŠ expr. divoký: *Ked śe nazlosci, ta z ňeho naturisti chlop*
natvardo prísl. natvrdo: *natvardo uvarene vajco*

naučeni príd. navyknutý: *Ja naučena fšeľijak, ľem dobre ňe*
nauhol prísl. ZŠ zried. odoka, odhadom: *Kupil śviňu nauhol, bez važeňa*
nauka ž **1.** výchova: *Śicko robi nauka, jak dzeci naučiš od maľučka • Jaka nauka, taka pocecha* – dobrá výchova sa oplatí **2.** predmanželská príprava na fare
naval'ani príd. SZŠ tučný, zaoblený: *Taki fajni naval'ani chlop*
navečito prísl. SZŠ stále: *Večar buľi navečito gruľe*
naveki prísl. **1.** vždy, navždy • *Dobre dluho v pameci, plane naveki* – na zlé sa nezabúda **2.** stále: *Naveki śe už tak budze trapic • Človek dočasu, Pan Buh naveki* **3.** veľmi často: *Naveki do nas prišol, ked mal dakus času*
navekjamen cit. naveky, amen (Odpoveď na pozdrav *Pochvaľeni Ježiś Kristus*)
naverimboha prísl. expr. naverímboha: *Ľem tak naverimboha ho puśćila • Zrobil to ľem tak naverimboha* – nedbalo
naveršňik m SVŠ praslica
navijadlo s, **navijak** m SZŠ zariadenie na navíjanie pradiva na cievky
navikoľic śe dk SŠ zried. natrápiť sa
navlaki pomn. **1.** ZŠ pásy domáceho plátna na ovíjanie nôh: *Navlaki śe ovijaľi až po koľena* **2.** STRŠ remienky držiace bačkory na nohe
navlakovac nd STRŠ pridržiavať návlakmi: *Bočkori śe navlakovalo s remeňovima navlakami*
navlas prísl. navlas, celkom: *Un svojemu bratovi navlas podobni*
navľekačka ž JŠ korále: *Kupila sebe navľekačku na kark*
navňivoč prísl. v spoj. *Ňechelo śe mu robic, ta višol navňivoč*
navoj m návoj: *Na navoj śe navija predza*
navracac nd **1.** vracať sa (pri oraní): *Na uvratoch navracal* **2.** zavracať (pasúci sa dobytok): *Ja ci budzem navracac kravi*
navratek m ZŠ rastlina žltuška (?) (Thalictrum): *Navratek, to śvecene źeľe*
navrec dk **1.** navrieť, napuchnúť: *Žili mu navreľi* **2.** napáchnuť, nasiaknuť • *S čim harček navre, ta fše za tim śmerdzi* – starých návykov sa ťažko zbavujeme
nazad I. prísl. nazad, späť: *Polož to nazad* **II.** cit. povel volom a kravám, aby sa pohli dozadu
nazadek prísl. dozadu: *Tam nazadek za chižu to poluž*
nazatku prísl. vzadu: *Mlade bivaľi napretku a stare nazatku*
nazbijac dk expr. získať, nahromadiť v spoj. *Chodzil po śvece, ta nazbijal muchi* – veľa skúsil
nazbitek, nazbit prísl. SŠ nazvyš: *Ňimam nazbitek, aľe zato ci dam • Dobreho ňigda nazbitek ňit* – zíde sa koľkokoľvek
nazdac śe dk zdať sa: *Mňe śe nazdalo, že to tak*
nazdračic nd SVŠ škúliť
naznak prísl. naznak, horeznačky: *Ľehnul sebe naznak*
nazuc dk SŠ naobúvať: *Nazul do bokańči onucek, ta mu ceplo*
nazviš prísl. nazvyš: *Ma teho až nazviš*
naživac nd naživať: *Zo sušedami dobre naživame*
nemtud m, **nemtuda** ž pejor. ťuťmák
nena, nenuśa, nina SŠ ž miest. expr. staršia žena
ne-ne cit. ZŠ používa sa na privolávanie psa, koňa
ni, ni aha (zosilnené) cit. vyjadruje upozornenie, ukazovanie: *Bľisko valala, tu, ni, śe to stalo; Jaka mi tu, ni aha*
nicak m SŠ det. svinka
niger m neger: *Čarni jak niger* – úplne čierny
nirka ž SŠ oblička: *Zachladzila sebe nirki*
no I. spoj. no: *Ostaňem, no ňe na dluho* **II.** část. no: *No ta jak to tam vipatra • A no ta* (vyjadrenie rezignácie) **III.** cit. no: *No, spraťaj śe; No-no, daj sebe pozur*
noc ž noc: *Robil po nococh • Ostal u nas na noc* – nocoval; *Vo dňe v noci* – celý deň; *Noc popri noci* – každú noc; *Ňima aňi noci, aňi dňa* – má veľa roboty; *Glupi jak noc* – veľmi
nocka ž ZŠ nočný motýľ
nocľažeň ž ZŠ zried. nocľaháreň
nocľik[1], **nocľig** SŠ m nocľah
nocľik[2] ZŠ, **nocňik** m SVŠ nocľažník
nocľikar, nocľigar SŠ m nocľažník
nocni, nočni ZŠ príd. nočný: *Nocnu hodzinu prišol; nocni vachtar*

nocočarni príd. ZŠ zried. čierny ako noc: *nocočarne oči*
nocovac nd nocovať
nocufka ž ZŠ nočná stráž
nočňica ž VŠ nočný motýľ
noha ž **1.** noha: *Nohi me boľa* • *Išľi z nohi na nohu* – pomaly; *Idze z nuh spadnuc* – je veľmi unavený; *Prestupoval z nohi na nohu* – bol v rozpakoch; *Postaviľi ho na nohi* – podporili ho; *Spadnu jej nohi do rici* – aj ona zoslabne; *Pristup s nohu a zidz* – jedz, čo máš; *Lita jak pes s prebitu nohu* – chaoticky pobehuje; *Aňi pes o ňu nohu ňeoptre* – nikto si ju nevšimne; *Na šicke štiri nohi kuti* – je veľmi prefíkaný; *Ľem tak nohi lame* – afektovane chodí; *Tak o ňu stoji jak pes o pjatu nohu* – vôbec o ňu nestojí; *Išľi na nohoch* – pešo; *Mladi chodzi na štiroch nohoch, vekši na dvoch a stari na troch* – o palici; *Chto ňima v hlave, ma v nohoch* – kto nerozmýšľa, veľa sa nachodí; *Ňeveźňe ju, choc bi śe mu na nohu uvadzila* – v žiadnom prípade si ju nevezme; *Položil to na posciľ do nuh* – kde mávame nohy pri spaní **2.** noha (stola, postele)
nohafčeta pomn. SŠ iron. posmešne al. súcitne o nohaviciach
nohafki pomn. star. nohavice (najmä plátené): *nohafki s ciframi*
nohavice pomn. nov. nohavice
nochec m ZŠ, JŠ, pl. *nochce, nochti* JZŠ necht
noľe, noľem část. nože (vyjadruje pobádanie, výzvu): *Noľe podz tu*
nonaško m ZŠ zast. krstný otec
nora ž ZŠ miest. mora: *Dakedi nori ľudzom krev cicaľi*
nos m nos: *Ňedichal prez nos* • *Hundral popod nos* – nezrozumiteľne hovoril; *Kruci s nosem* – prejavuje nevôľu; *Karčmu mal pod nosem* – celkom blízko; *Pred nosom mu skľep zavreľi* – tesne pred ním; *Spuśčil nos* – zahanbil sa; *Daľi mu po noše; Dostal po noše* – pokarhali ho; *Vodziľi ho za nos* – zavádzali ho; *Ňeotkuśi ci z nosa* – neublíži ti; *Vźala sebe v nos* – zaťala sa; *Ňepchaj nos do šickeho* – nemiešaj sa; *Utri sebe nos od šickeho* – nedostaneš nič; *Ňezna ľem z nosa vidlubac a zesc* – nič nevie; *Tak robi, co teľo s nosom ňeore* – veľmi usilovne; *Tak cigaňi, co śe mu spod nosa kuri* – veľmi; *Prešla mu popod nos* – oklamala ho; *Na noše mal napisano* – bolo to zjavné; *Teľo jak do nosa* – málo; *Patraj compeľ pod nosem* – si ešte sopliak; *Hore nos trime* – je pyšný **2.** niečo podobné nosu a) špica topánky, b) zakrivený koniec saní
nosač SŠ, **nosaľ** DŠ m expr. nosáň
nosajka ž SŠ zried. dierka v nose
nosati príd. nosatý: *nosati človek*
nosek[1], **nośček, noseček** m zdrob. noštek
nosek[2] m ZŠ škriatok zdržiavajúci sa v nose
nosňik, nośňik VŠ m remeň z udzy na nose koňa
nosufka ž SŠ vreckovka
nośčeta pomn. SŠ iron. nohy (najmä detské)
nośic nd **1.** nosiť: *Nośil dzecom cukerki* • *Kadzi ho fras noši* – kade behá; *Budze ju na rukoch nośic* – bude ju mať rád **2.** nosiť, mať: *Nośila kalapi, ňe chustku; Nośil okuľare i bradu*
nośic śe nd nosiť sa: *Chlapci śe nośiľi na koňoch* **2.** znášať (o sliepkach): *Kuri śe nam dobre nośa* **3.** šatiť sa: *U nas śe šumňe nośiľi*
nośidla pomn. nosidlá: *Hnuj śe rucal na nośidloch*
noški pomn. SZŠ trojnožka (na varenie)
nota, nuta SŠ ž nôta, melódia: *Ňeznam totu nutu* • *Ňeznala trafic notu* – chytiť melódiu
novi príd. nový • *nove bandurki* – rané; *novi mešac* – nov
novina ž novina: *Piśći mi v uchu, budze novina* • *Co hodzina, to novina* – stále sa niečo deje; *Čujce novinu, višol šuster na rinu (na drabinu)* (žart. riekanka)
novinki pomn. noviny
novorodek m SZŠ novorodenec
novosc ž novosť, novota: *To už od novosci take*
novota ž novina: *Išla śe doznac dajake novoti*
novotni príd. v spoj. *novotne bandurki* – rané; *novotne śpivanki* – nové; *novotne lachi* – moderné
novotňe príls. STRŠ moderne: *novotňe robil*

novučki, novučički príd. expr. novučký, novučičký
nozdra SŠ, **nozgre** DŠ, **nośgre** miest. pomn. nozdra
nozgrina, nozgrica miest. ž remeň uzdy na nose koňa
nožičkar m ZŠ expr. bitkár: *Nožičkar bez nožika aňi hňi*
nožňice, nośňice SŠ pomn. nožnice
nožňički, nośňički SŠ pomn. zdrob. nožničky
nucic nd **1.** nútiť • *To ňe nucene* – je to dobrovoľné **2.** neos. dráždiť: *Barz me nuci na kašeľ*
nudza ž núdza, bieda: *Jakaśka nudza śe mi lapila* • *Nudza ho bije* – trie biedu; *Nudza śe ho najedla dosc* – hodne sa nabiedil
nuchac, ňuchac zried. nd čuchať aj ňuchať: *Krava nucha travu*
nuchtac nd SŠ expr. ňuchať: *Ľem nuchta a ňežre*
nuka p. dnuka[1]
nukac nd núkať: *Nukaľi nas s kolačami; Nukaľi mu dzifku*
nukač m ZŠ kto ponúka na svadbe
nulkovi príd. v spoj. *nulkova muka* – druh múky
numero, ľumero SŠ s, **ľumer** m číslo: *Jaki mace ľumer na chiži?* • *Od numera śe bralo* – podľa domov; *Džadzi chodziľi na noc po numeroch* – podľa čísla domu
nurac śe SŠ, **ňuric śe** SZŠ nd ponárať sa
nurkem príls. SŠ na tvár (padať): *Už nurkem ľeci z nuh*
nutkac nd SŠ nutkať: *Nutka me do posceľi*
nuv m nov: *Nuv, to novi mešac*
nuździa ž SŠ pejor. niekto slabý, úbohý
nuž m nôž • *Dzecku tak nuž jak žeňe peňeži* – je nebezpečné dávať; *Ked mam chľib, ta nuž śe najdze* – hlavný je chlieb
nužik m nožík

Ň

ňacina p. nacina
ňe, ňi SŠ **I.** část. nie: *Ňe, ja tam ňeidzem* • *Oh, ňe tak ho zbil* – veľmi; *No ňe, že to dobre?* – však je to dobré; *Ňe a ňe śe dohodnuc* – nijako nie **II.** spoj. nie: *Ked už ňe oca, ta choľem matku poľutuj* • *Jak ňe, ta ňe* – aj tak dobre
ňebačim (iba v tomto tvare) JZŠ nepamätám: *Už ňebačim, kedi to bulo*
ňebarz príls. neveľmi, asi nie: *Ona ňebarz zdrava*
ňebespeka ž SŠ nebezpečenstvo: *Pri keruľi veľka ňebespeka*
ňebešedľivi príd. SŠ nezhovorčivý
ňebo s **1.** nebo, obloha: *Ked ňebo červene, budze viter* • *Spaľi pod holim ňebom* – bez prístrešia; *Už me ňebo ciska ku źemi* – blíži sa mi koniec života **2.** nebo • *Čuje śe jak v ňebe* – veľmi dobre; *O ňebo ňestoji, pekla śe ňeboji* – hriešne žije; *Na śvece čisto, do ňeba isto* – za mravný život je odmena v nebi; *To jak kebi mi z ňeba spadlo* – prišlo vhod
ňeborak m neborák
ňeborekom príls. ZŠ neúrekom: *Ňeborekom śi virosnul*
ňebośčik m nebožtík: *Ňebośčik dobri, bo ho už ňit*
ňebovi príd. nebový, belasý
ňebožička, ňebośčička JVŠ, **ňeboška** HŠ ž nebohá • *Za mojej ňeboški buľi s maslom piroški* – dobre bolo, keď žena žila
ňecitni príd. JZŠ bezcitný: *Taki ňecitni bul ku žeňe*
ňečas, ňefčas miest. m v spoj. *Po ňečaśe ma človek rozum* – s odstupom času; *Voľiš pred časom ja po ňefčaśe* – radšej skôr ako neskoro; *Po nefčaśe daremna rada* – neskoro radiť je zbytočné
ňečekani príd. nečakaný • *Ňečekani hosc ňedluho trime* – nepredvídaná vec netrvá dlho
ňečili príd. SŠ neobriadený, zanedbaný
ňečin m nečin: *Dzeci narobja ňečin, co až haňba*
ňečudo príls. nečudo, nie div: *Ňečudo, že ju zochabil, ked je taka*
ňečuli príd. ZŠ bezvládny: *Un je ňečuli na ruku*
ňedajbože expr. **I.** príls. nedajbože: *Ňedajbože ho doma najsc* **II.** část. ňedajbože: *Ked baba bi, nedajbože, umarľi, ta dze śe podzeje*
ňedaľeko, ňedaľečko expr. **I.** príls. neďaleko: *Už ňedaľeko ku diźdžu* **II.** predl. neďaleko: *Prešol ňedaľeko ňich*

ňedavno prísl. nedávno
ňedobitek m ZŠ nezoraná časť oraniska
ňedobre prísl. nedobre: *Vidzel, že s ňim ňedobre* • *Maš daco, ňedobre, ňemaš ňič, tiž ňedobre* – všelijak je zle
ňedobri príd. nedobrý: *Švekra ňedobra a ňevesta ešče horša* • *ňedobra chorosc* – epilepsia; *Taki ňedobri jak pes (jak had, jak peklo)* – je veľmi zlý
ňedobrośni príd. ZŠ expr. zried. veľmi nedobrý: *Ľeni oľej ňedobrośni*
ňedobrota ž expr. **1.** chorobný stav: *Ureknuti človek mal v sebe ňedobrotu* **2.** zlý človek: *Jake toto dzecko ňedobrota*
ňedočuc nd zle počuť: *Ňedočuje na ľeve ucho*
ňedojdzeti príd. ZŠ nedonosený, predčasne narodený: *Ňedojdzeti śe narodzil*
ňedopraveni príd. STRŠ expr. nešikovný
ňedorobek m ZŠ expr. nedochôdča
ňedorobeni príd. ZŠ expr. nešikovný: *Ňedorobena baba pul dňa śe obľika*
ňedorostek m expr. **1.** nedorastok: *Jedno huśe taki ňedorostek* **2.** mláďa: *To ešči ľem taki ňedorostek*
ňedoscihnuc dk SŠ nestihnúť: *Už ňedoscihla to zrobic*
ňedośpjalka ž SŠ expr. nedochôdča
ňedovidľivi príd. ZŠ zle vidiaci: *Na starosc je ňedovidľivi*
ňedovidzec nd zle vidieť: *Ňedovidzi, ta noši okuľare*
ňedovirac nd nedôverovať: *Ňedoviral sebe*
ňedoźimovani príd. STRŠ expr. neduživý
ňedzeľa ž nedeľa
ňedzeľňajši, ňedzeľni miest. príd. nedeľňajší: *ňedzeľna škola*
ňeforemni príd. nešikový: *Taka ňeforemna do roboti*
ňefstidňik m SŠ pejor. nehanebník
ňegiba ž pejor. nešikovný človek
ňegiboš m zried. nešikovník
ňegustovni príd. nechutný; nepekný
ňehanbľivec m miest. SŠ nehanebník
ňehaňba ž ZŠ nehanebník: *Ta to ňehaňba ňehaňebna*
ňehaňebňica, ňehaňbica ž SŠ nehanebnica
ňehaňebňik, ňehaňbeňik miest. m nehanebník
ňech SŠ, **ňej** STRŠ, **naj** ZŠ **I.** spoj. nech: *Povidz mu, ňej zaraz pridze ku mňe* **II.** část. nech: *Ňech śe to už raz skoňči; Ňej śe pači! Naj to fraz ulapi*
ňechcaci prísl. nechtiac: *Ňechcaci to rozbil*
ňechceľivi príd. SŠ neochotný
ňejeden čísl. mnohý: *Ňejeden človek poňeviňe cerpi*
ňekontetňik m SZŠ pejor. zried. nespokojenec
ňekum m nepríbuzný človek v spoj. *Či kum, či ňekum, z čerešňi dolo* – niet výnimky
ňeľudni príd. neprívetivý: *ňeľudni človek*
ňemagavi SŠ, **ňemogavi** ZŠ, **ňemolgavi** JŠ príd. malátky, slabý
ňemalo prísl. nemálo: *Ňemalo ja śe natrapila tam*
ňemeceni príd. SŠ zried. nezametaný: *ňemecena chiža*
ňemecki príd. nemecký: *ňemecka kudzeľ* JŠ – kolovrat
ňemi príd. nemý
ňemijačka ž ZŠ expr. zried. žena, ktorá sa nerada umýva
ňemili príd. nemilý • *Ňemili mi śvet* – nechce sa mi žiť
ňemiśľaci prísl. bezmyšlienkovito v spoj. *Veľo ňemiśľaci to zrobila*
ňemoc ž v spoj. *Jaka zla ňemoc ho tu dovľekla* – ký parom
ňemoresni príd. neslušný: *Ti śviňo ňemoresna!*
ňemota ž nemota: *Spil śe do ňemoti* – veľmi
ňemož, ňemuž prísl. SZŠ nemožno: *Ňemož ňič ňihdzi bulo kupic*
ňenavisc ž nenávisť: *Hňiv śe pomiňe, ale ňenavisc v sercu ostaňe*
ňenazdajki, ňenazdaňe SZŠ, STRŠ prísl. nenazdajky
ňenažarti, ňenažrati príd. pejor. nenásytný
ňeodluha, ňeodluho prísl. onedlho: *Ňeodluha za ňim umarla i ona*
ňeogabani, ňeohrabani STRŠ, **ňeočajani** SZŠ príd. **1.** nešikovný **2.** neupravený
ňeomeli príd. STRŠ zried. nešikovný
ňeopchodzic nd neos. netýkať sa: *To me ňeopchodzi*

ňeotstac śe dk zmeniť sa: *Co śe stalo, to śe už ňeotstaňe*
ňepamec ž v spoj. *Tak bulo od ňepameci* – oddávna
ňepočitadelni príd. SZŠ zried. nečitateľný: *ňepočitadelni potpis*
ňepodatni príd. ZŠ neústupný
ňepodložic dk v spoj. *Sumeňe bi na to ňepodložila* – nevzala by si to na svedomie
ňepodobno prísl. SZŠ na neuverenie: *Až ňepodobno, jak vipatral*
ňepochramec dk SŠ neobanovať: *Veź sebe ju, pri ňej ňepochrameš*
ňepokuj m nepokoj: *Mal v sebe veľki ňepokuj*
ňeporadek m neporiadok
ňeposkladani príd. nešikovný: *Taki jak ňeposkladani*
ňepovoľni príd. VŠ neústupný
ňepoznaňe s v spoj. *Vischnul do ňepoznaňa; Zbiľi ho do ňepoznaňa* – veľmi
ňepravda ž lož • *Co bulo za mlada, to už ňepravda* – nenávratne sa minulo
ňeprebačni príd. ZŠ neodpustiteľný: *Ňeprebačne ňehodno prebačic*
ňeraz čísl. neraz: *Spomňiš ti na mňe ňeraz, ale už budze ňeskoro* • *Ňeraz-ňedva un tam bul* – veľa ráz
ňerob m ZŠ leňoch, daromník: *Chlopa mala ňeroba*
ňerozum m nerozumnosť: *To ňerozum tak robic*
ňerušaj m STRŠ expr. nedotklivý človek
ňerušajka ž expr. netýkavka (žena): *Za mlada ňerušajka, za stara radadajka* – skazila sa
ňeruven, ňeruveň príd. nerovnaký v spoj. *Človek človekovi ňeruven*
ňescački prísl. nechtiac: *Ňescački me uderil*
ňesceľic śe nd SŠ nedariť sa: *Ňič śe nam ňesceľi*
ňescigaňic dk SZŠ nepovedať lož: *Žebi som ňescigaňil*
ňescivera, ňestivera, ňestiverota ž SŠ pejor. zlostník
ňesitni príd. ZŠ neschopný nasýtiť: *To take ňesitne jedzeňe*
ňeskoro prísl. neskoro: *Chto ňeskoro chodzi, sam sebe škodzi*
ňeskurac dk SŠ expr. zried. nevykonať, nevybaviť: *Ňič ňeskural a cali dziň zbalagoval*
ňesluchmani príd. neposlušný: *ňesluchmane dzecko*
ňespodzivani príd. nečakaný: *ňespodzivani keľčik* • *Ňespodzivani darunek dva raz dani* – platí za dva
ňespodzivanka ž ZŠ prekvapenie: *Dvojňeta ked śe narodza, ta to ňespodzivanka* • *Taka ňespodzivanka, gdova porodzila Janka* – prespala sa
ňespodzivaňe prísl. nečakane: *Tak ňespodzivaňe prišol*
ňespori príd. pomalý, ťarbavý: *ňespori človek*
ňespusobni príd. nešikovný, neschopný
ňestac dk neos. ZŠ byť po všetkom v spoj. *Ona śe až ftedi pokaje, jak jej śveta ňestaňe* • *Chto pristaňe, ta mu śveta ňestaňe* – musí sa zriekať
ňestac prísl. byť neschopný: *Tebe do roboti ňestac*
ňestaľec m STRŠ nespoľahlivý človek
ňestidati príd. SZŠ nehanebný: *Vibirňik jeden ňestidati*
ňestidňica ž SZŠ nehanebnica
ňesud m SŠ nemožnosť v spoj. *Ňesud boski ku dačemu prisc*
ňesumeňiti príd. SZŠ nesvedomitý: *ňesumeňiti človek*
ňesvuj prid. nesvoj: *Jakaśka je hňeśka taka jak ňesvoja*
ňeś p. hňeśka
ňeśčesce s nešťastie: *Prišol do veľkeho ňeśčesca; Šicko ňeśčesce na mňe ľeci* • *Slama zmotana na ňeśčesce* – veľmi; *Ňeceš śe cudzemu ňeśčescu, bo tvojo za chriptem*
ňeśčescic śe nd nedariť sa
ňeśčeśľivi, ňeśčesni zried. príd. nešťastný • *V ňeśčeśľivu hodzinu śe narodzil* – je nešťastný
ňeśčeśňica ž nešťastnica
ňeśčeśňik m nešťastník: *Ti ňeśčeśňiku!*
ňeśejši; ňeśka p. hňeśejši; hňeśka
ňeśmec nd nesmieť: *Ňeśmiš tam isc* • *Chto chce veľo mac, ňeśmi dluho spac*
ňeśpjacki príd. SZŠ v spoj. *ňeśpjacka chorosc* – epilepsia

ňešikovnota ž STRŠ expr. nešikovná osoba
ňešpor m popoludňajšie bohoslužby
ňetak príslv. expr. veľmi: *Jak lapiľi striľac, ta ňetak striľaľi*
ňetopni príd. ZŠ málo výdatný (o masle): *Ked meke zmuci, ta je maslo bile i ritke, ňetopne*
ňetota ž STRŠ expr. v spoj. *Bľada jak ňetota* – veľmi bledá
ňeudani príd. ZŠ nepodarený: *Taki ňeudani človek*
ňeudanosc ž JŠ neúspech, nezdar
ňeufni príd. ZŠ nedôverčivý
ňeulomni príd. JŠ neoblomný
ňeureknuc dk neuriecť: *Ňechvaľi, žebi ho ňeurekla*
ňeurokem, ňeurekom, ňeurečkem SŠ, **ňeurek** zried. expr. neúrekom: **I.** príslv. *Ta ti śe vikarmila ňeurekom* **II.** číslv. *Ňeurečkem śňihu nakurilo* **III.** část. *Ňeurekom harde toto dzecko*
ňeusluchnuc dk ZŠ neposlúchnuť
ňeustupni, ňeustupčivi príd. neústupný
ňeuvladac nd ZŠ nevládať: *Ocec sam ňeuvladal robic*
ňeužitek m ZŠ úhor, prieloh: *Každi treci rok bula jedna roľa na ňeužitek*
ňevalušni príd. nevhodný: *Jedľovo drevo ňevalušne na chižu; Tote lachi už ňevalušne na śveto*
ňevalušno príslv. nehodno: *Ňevalušno aňi psa vihnac von* – je zlé počasie
ňevarka ž ZŠ druh naberačky: *S ňevarku śčerpe bača do kotla ženčicu*
ňevart, ňevert SZŠ príslv. v spoj. *To už ňič ňevart* – nemá to nijakú cenu
ňevartac nd nemať cenu, zmyslu: *To ňevarta ňič take ľičeňe*
ňevdzek m nevôľa v spoj. *Odešol od stola, cośka mu ňevdzek* – nie je mu po vôli
ňevečiti príd. nie večný, dočasný: *Ňichto tu ňevečiti*
ňeveľički príd. SŠ expr. neveľký: *Take krasne ňeveľičke dzifče*
ňeveľičko príslv. SŠ expr. neveľa: *Šak nas ňeveľičko idze* (pieseň)
ňeveľo príslv. neveľa: *Z ňeho ňeveľo vistac, raz-dva je tam*
ňeveľomišľaci príslv. bezmyšlienkovito: *Baba ňeveľomišľaci pošla tam*
ňeverec m ateista
ňeverľivi príd. SŠ nedôverčivý: *To barz ňeverľivi človek*
ňevescicki príd. SZŠ týkajúce sa mladuchy: *Ked ňevescicki veňec zakladaľi, to čepovini volaľi*
ňevesta ž **1.** nevesta: *Sinova žena, to naša ňevesta* • *Ňešikovna ňevesta spadla s hlavu do cesta* (riekanka) **2.** vydatá žena: *Ňevesti nośiľi koňťe*
ňeveščic nd SŠ byť vydatou ženou: *Vidala śe i ňeveščila jak každa druha*
ňevihadac dk SZŠ nepredvídať
ňevilupek m ZŠ pejor. nesamostatný chlap: *Ňevilupek, bapski pupek*
ňevimiti príd. expr. v spoj. *ňevimiti pisk* – prostoreký človek
ňevipareni príd. expr. v spoj. *ňevipareni pisk* – prostoreký človek
ňevipoveditеľni príd. ZŠ nevýslovný: *ňevipoveditеľni žaľ*
ňeviprava m ZŠ expr. pomalý človek
ňevistati príd. expr. neznesiteľný, odporný: *Dachtori stari človek barz ňevistati*
ňevitrimac dk nevydržať: *To už do ňevitrimaňa s ňim*
ňevivladac nd nestačiť: *S ňim ňevivladaš, bo un barz robotni*
ňevivodni príd. SZŠ nezrozumiteľný, nepresný (o reči): *Taku ňevivodnu reč ma*
ňevladni príd. nevládny: *V tich rokoch človek už ňevladni*
ňevladňik m ZŠ nevládny človek: *Už z ňeho ňevladňik, bo ho poraźilo*
ňezadluha, ňezadluho príslv. nezadlho, onedlho: *Ňezadluha nadešľi paropci*
ňezachodno príslv. od ruky: *Doňho to tak ňezachodno isc*
ňezdac śe dk **1.** nehodiť sa (k sebe) **2.** SŠ nespoľahnúť sa: *Ňezdam śe na ňeho*
ňezdarni príd. nevydarený: *Ma take ňezdarne dzeci*
ňezdatni príd. SŠ neústupný, neoblomný
ňezdavac śe nd nehodiť sa, nedať sa: *Jakośka ňezdava śe tak povedzec*

ňezdobački príslv. neočakávane, nenazdajky: *Tak ňezdobački prišol do nas*
ňezdobric śe dk prísť zle, nevoľno: *Tak śe mi za tim ňezdobrilo*
ňezdohadľivi príd. nepodnikavý, pasívny
ňezdravi príd. nezdravý
ňezdravo príslv. nezdravo: *To ňezdravo veľo jesc* • *Co veľo, to ňezdravo* – veľa všetkého škodí
ňezdurgnuc, ňezdirgnuc sebe dk SŠ nenapadnúť, nezmysliť si: *Un ňezdurgňe ňič zrobic; Aňi sebe ňezdirgňe daco mi pomusc*
ňezgrabni, ňežgrabni SŠ príd. nešikovný, nemotorný
ňezhorše príslv. ZŠ hodne: *Koľakoch bulo tak ňezhorše*
ňezistirovac nd nov. neexistovať: *To ňezistiruje daľej tak robic*
ňezľudni príd. ZŠ neprívetivý, nevľúdny
ňezmirni príd. nesmierny: *Ňezmirna psota bula*
ňeznačni príd. SŠ nenápadný, bežný
ňezochcec dk SZŠ nechcieť: *Ona ňezochce s ňim isc*
ňezvoľa ž JZŠ nedobrovoľnosť (o nechcenom sobáši)
ňeźima ž v spoj. *Źima-ňeźima furt vonka robil*
ňežaľ príslv. neľúto: *Ňežaľ ci šicko toto opuščic?* • *Co oči ňevidza, to śercu ňežaľ* – po neznámom netúžime
ňežinirovac śe nd ZŠ neokúňať sa, neostýchať sa: *Ňežinirujce śe a jice jak doma*
ňic ž v spoj. *zlata ňic* – rastlina kukučina (Cuscuta)
ňiceľňica, ňičeľňica JŠ ž časť krosien, do ktorej sa navíjali nite
ňič I. zám. nič: *Ňimal ňič pri sebe; Keľo-teľo ta ľepši jak ňič* • *Pre ňič za ňič śe pohňival* – bezdôvodne; *To ňič; Zato ňič* – nič sa nestalo; *Ňetrimaľi ju za ňič* – nevážili si ju; *Tebe ňič do teho* – netýka sa ťa; *Un s ňima ňič ňima* – nepaktuje s nimi; *Z ňičeho ňič začal kričec* – bez príčiny; *Idze sebe jak ňič* – veľmi ľahko; *Ňič sebe z teho ňerobi* – nevšíma si to; *Ňeda śe ňič robic* – niet pomoci; *Aňi za ňič na śvece* – za žiadnu cenu **II.** s nič: *S ňičim ňe je spokojni; Ňičeho sebe nedožiči* • *Ňezna ňič* – je hlúpy; *Ňič mu* – je zdravý; *Ňimam do ňičeho dzeki* – nič sa mi nechce robiť; *Ešči ňič ňezmeškal* – má dosť času; *Ona ňevinovata ňičemu* – nemá nijakú vinu; *Ľem tak žije skoro o ňičim* – máločo konzumuje; *Z ňičeho aňi bič ňeupľeceš* – na všetko je niečo potrebné; *Do ňičeho aňi soľi ňetreba* – netreba sa o to starať **III.** část. vôbec nie: *Jest i taki človek, co je ňič ňebešedľivi; Ona ňič ňevibita*
ňičic, ňiščic nd ničiť: *Vlasne braca ju ňičiľi; Ňezna šanovac, ľem šicko ňišči*
ňičij zám. ničí
ňičňerobeňe s ZŠ lenošenie
ňičomňica, ňičebňica ž SŠ ničiteľka
ňičomňik m SŠ ničiteľ
ňičomňina, ňičemňina SŠ ž pejor. úbožiak, neborák
ňidžvart príd. neskl. nanič: *To ňidžvart taka robota*
ňigda, ňihda, ňihdaj JZŠ, **ňigdi** JVŠ zám. nikdy: *Chto snu veri, ta je ňigda ňeveseli; Bodaj som ho ňigda ňebula zaznala; Mišľel, že ňigda ňeumre*
ňigdosc ž v spoj. *ňigdosci ňigda* – nikdy viacej (zdôraznené): *Ňigdosci ňigda už tam ňepujdze*
ňigdučka zám. SZŠ v spoj. *ňigda ňigdučka* – nikdy (zosilnené)
ňigdze, ňigdzi HŠ, **ňihdze, ňihdzi** ZŠ zám. nikde
ňichto zám. nikto: *Ňeboji śe ňikeho; Ňikemu ňeveril; S ňiskim śe ňekamaracil; Ňichto ňezna, čeho śe dožije*
ňichtori, ňichtoren zám. žiaden: *Ňichtora žena bi mu tak ňecerpela*
ňijak zám. nijako: *Ňemože sebe ňijak poradzic* • *Ňijak raz ňehodna prisc ku sebe* – nijakým spôsobom; *Dze pijak, tam ňijak* – s pijakom sa zle žije
ňijaki zám. nijaký: *Un ňima ňijake starosci* • *Hňeśka som taka jakiśka ňijaka* – nesvoja; *Ňit jej ňijaka hana* – je bez chyby; *Na ňijaki pad* – v žiadnom prípade
ňikedi zám. zried. nikdy (ako replika na *kedi*)
ňimac, ňemac nd nemať: *Ňemal aňi grajcara pri sebe; Ňimam kedi tam isc* • *Ňima sebe aňi v pece, co ona hutori* – nevšíma si
ňirka ž JŠ červená hlina

ňisc, ňesc JŠ nd **1.** niesť: *Ňesla dzecko na chripce* • *Dze ho tam fras ňeše* – kamže to ide; *Barz sebe veľo ňeše* – je pyšný **2.** niesť, brať: *Veľka voda ňesla stromi* • *Pes breše, viter ňeše* – klebety si netreba všímať **3.** znášať: *Kuri nam prestaľi ňisc vajca*

ňisc še, ňesc še JŠ nd **1.** niesť sa: *Ňeše še na koňu* **2.** namýšľať si: *Ona še ňeše, že je najľepša* **3.** znášať (vajcia): *Kuri še nam dobre ňeša*

ňiski príd. nízky: *Z ňiskich konaroch še dobre obira*

ňisko prísl. nízko: *Ňezaśpim, bo mam ňisko hlavu*

ňiščak m SŠ expr. ničiteľ: *Taki ňiščak šicko poňišči*

ňiščec nd SŠ chradnúť: *Jakośka ňiščeje*

ňit, ňet DŠ niet (3. os. od *ňebic*), nejestvuje, nie je: *Ňit mu pomoci; Ňit do čeho zubi zavadzic; Štramak je ňit; Ešči je ňit parobek a chlapčisko už je ňit* • *Ešči bi jid, ale už ňit* – už niet čo jesť; *Na tu moju šestru aňi me ňit* (vyslovenie údivu); *Ňit človeka bez kosci aňi bez zlosci; Dze ňit, tam aňi Pan Buh ňežada; Mišľi, že už nad ňeho ňit* – že je najlepší; *Ňit jak doma* – doma je najlepšie; *Chora som, a ňit veri* – nikto mi neveri

ňit m nit: *S ňitami še ňitovalo*

ňitečka, ňitovečka ZŠ ž zdrob. nitôčka

ňiver, ňivera ž ZŠ skaza • *Šicko še obracilo na ňiver* – navnivoč

ňiźňaňec m ZŠ obyvateľ nižného konca

ňiźňik m dolník (v kartách)

ňiž spoj. kým: *Ňiž un pridze, ta i obid uvre; Ňiž tlusti vischňe, ta suchi zdechňe*

ňižej, ňiže SZŠ, **ňiži** SŠ predl. poniže: *ňižej valala; ňižej mosta*

ňižemni príd. SŠ v spoj. *ňižemni paľec* – malíček

ňižni STRŠ, **ňižňi** VŠ, **ňiźňi** SŠ príd. nižný: *ňižni sušed*

ňuchac p. nuchac

ňuňo s det. nožík

ňuric še p. nurac še

O

o cit. o: *O, jaka škoda; O, ti potvoro! O, ta to ňič*

o predl. **A.** s A (4. p.) o: *O tidziň prišol zaś; Češko bulo o peňeźi; Boji še o ňeho* **B.** s L (6. p.) o: *Stanul o šestej; Chodzila o paľici; Ňezna ňič o ňim*

obačic dk **1.** obnoviť sily, zotaviť: *Vischnul, ta ho chce obačic* **2.** JŠ zbadať: *Paropci obačeľi nas*

obačic še dk obnoviť si sily, zotaviť sa: *Ked budze dobre jesc, ta še obači*

obajdac dk naviesť, nahovoriť: *Obajdaľi ho i pristal na šicko*

obarlovik m nádoba na umývanie riadu

obarvinkovac dk ZŠ ozdobiť barvinkom: *Dze bulo obarvinkovano, ta tam bosorki ňemaľi pristup*

obatoric še, obaturic še SŠ dk prebrať sa (zo spánku)

obava ž obava: *Ňima obavu, že še ňevida*

obdajmovac dk ZŠ tesár. očistiť: *obdajmovac drevo*

obdarčuch m ZŠ otrhanec, trhan

obdaric dk obdariť: *Pan Buh ho obdaril s karu*

obdrec dk otrhať, poobtrhať: *Dzeciska obdraľi śľivu*

obdrutovac dk ZŠ drôtom opraviť: *Drutar obdrutoval harček*

obec, opca ZŠ zried. ž obec

obecac dk sľúbiť • *Co kemu obecane, ta ho ňemiňe (ta mu i dane); Obecac i dac, to veľo* – mal by stačiť aj prísľub; *Voľiš malo dac jak veľo obecac; Veľo obecuje, malo oferuje; Obecaj doraz, davaj po ňečaše* – neponáhľaj sa s dávaním

obecaňina ž ZŠ zried. sľub • *Paňska obecaňina z viľka slaňina* – nemá nijakú hodnotu

obecni príd. obecný: *obecni dum; obecni pastir*

obecovac nd sľubovať • *Chto veľo obecuje, malo dava*

obecunka, obecanka ZŠ ž sľub v spoj. *Obecunka, psu darunka; Obecunka, šaľenemu radosc; Paňska obecanka hotova ciganka* – sľuby sa sľubujú...

obedňajši príd. zried. obedný

obedovac nd obedovať • *Poce ku nam obedovac* (zdvorilostné pozvanie); *Obedujce zdravi, Pan Buh vam požehnaj* (odpoveď)

obehovac še nd pretekať sa, zápoliť: *Obehovaľi še pri predzeňu*

obehunki pomn. DŠ preteky: *Išľi na obehunki, že chto skorej*

obejdzeňe s ZŠ priedomie: *Dzedo višľi na obejdzeňe*

obejsc dk **1.** obísť: *Ked človek v nudzi, ta každi ho obejdze; Cali valal obešľi nadarmo* **2.** opatriť, obslúžiť niekoho: *Chto ce na starosc obejdze; Statki treba obejsc jak še patri*

obejsc še dk zaobísť sa: *Bez kamaratoch še obejdzeš, bez Boha ňe; Mi še obejdzeme choc o čim* • *Obejdze še bez chustečki i kebi mu tri ženi umarľi* – ani nezaplače

oberkot m zast. zimník

oberlajtnant m zast. nadporučík

oberľik m SŠ okienko nad dverami

oberšt m zast. plukovník

oberštemi pomn. obuv. predná časť topánok al. čižiem

oberteľ m SŠ súčasť voza, na ktorej sú klanice

obertľik m JŠ závažie na vretene

oberučni, obejručni SŠ miest., **obaručni** SVŠ, **obručni** miest. príd. obojručný: *oberučni nuž na šingľe*

obervac dk expr. dostať (výprask): *Śedz, bo oberveš*

obervaňec m ZŠ lapaj

obervo s obyč. v pl. obrva, obočie

obervus m expr. lapaj, lotor: *Ľita jak obervus*

obešeľak m ZŠ expr. nezbedník

obešeňec m obesenec

obezvac še dk ozvať sa, prihovoriť sa: *Obezval še do nas*

obhaňac nd dozerať: *Každi obhaňa svuj majetek*

obharnovac nd obhŕňať: *Bandurki obharnovaľi s motiku*

obhendovac nd SŠ expr. obšmietať sa: *Furt kolo ňej obhenduje*

obhľadac še nd obzerať sa: *Ňeobhľadaj še furt, bo spadňeš*

obhľadnuc še dk obzrieť sa • *Slonečko še obhľadlo* – pred západom zasvietilo

običaj m obyčaj: *Dobri običaj, ked možeš, požičaj; Jaki kraj, taki običaj*

običajni príd. obyčajný: *Mi tu ľem take običajne ľudze*

običajňe prísl. obyčajne

obid m **1.** obed: *Co ši po obedze? Ta toto, co i doobedu* (žart.) • *boski obid* JZŠ – večera na Štedrý deň **2.** poludnie: *Na sam obid prišla burka; Už ku obedovi išlo* **3.** JŠ juh: *Predňe oblaki obracene buľi na obid, ku slunečku*

obidva, obidve obidva, obidve; **obidvojo, obidvujmi** obaja čísl.: *Predal obidva domi; Price obidvujmi večar do nas*

obijačka ž VŠ palica na ráňanie ovocia

obijanek m, **obijanka** ž SŠ zväzok rovnej vymlátenej slamy

obirac nd oberať: *Obiraľi jabluka, śľifki; obirane hruški*

obirac še nd zbierať sa, hnisať: *Obira še mi paľec*

obirač m ZŠ košík na oberanie ovocia

obirak m VŠ žrď na oberanie al. ráňanie ovocia

obiraňina ž ZŠ hnis z rany

obirtački pomn. ZŠ hrable na obracanie sena

obisce, obišče SŠ miest. s stavisko: *Idz mi od obisca!*

obiś, obeś m i ž zried. v spoj. *obiś baba, obiś chlapec* – nezmar

obiška, vibiška ž SŠ druh pľuzgiera: *Obiška, to taki čarni mecher*

objimka ž VŠ obrúčka na pripevnenie kosy na kosisko

oblačar m DŠ sklenár

oblaček m zdrob. oblôčik: *komorni oblaček*

obladufki pomn. ZŠ obkladačky

oblak m oblok, okno

oblamki pomn. ZŠ konáre

oblaňar m JŠ oknár

oblapic dk oblapiť, objať

oblapjac nd oblápať, objímať

oblomki pomn. SZŠ konárina (ako odpad v lese)

obluda ž obluda (aj ako nadávka): *Muśi žic s taku obludu až do sudu*

obludňik m SZŠ netvor
obluk m ZŠ, VŠ okraj. prídavná časť na kosisku na zbožie
obľac dk obliať • *Horučka ho obľala* – vystúpila
obľak m VŠ oblý kameň
obľanka SŠ, **obranka** ZŠ zast. ž tmavá obruba na kroji: *Huňe i nohafki maľi obľanku*
obľečene s **1.** oblečenie, oblek **2.** VŠ obliečka na periny
obľečka ž STRŠ blúzka (pod lajblík)
obľečko s VŠ obliečka (na perinu)
obľesc DŠ, **obľec** JZŠ, **obľisc** HŠ dk oblieť: *Ňima co obľisc; Treba mi perinu obľisc*
obľesni príd. SŠ zried. úlisný
obľičaj ž, miest. okraj. m tvár
obľičko s SŠ zast. ľahšie ženské oblečenie
obľikac nd oblickať: *Obľika dzeci do školi*
obľikarňa ž ZŠ obliekáreň: *V obľikarňi śe hrače obľikaľi*
obľiśčeni príd. ZŠ lesklý: *obľiśčeni harček*
obľivac nd oblievať: *Horučka me obľiva od strachu*
obľivačka ž VŠ oblievačka
obľizac dk oblízať: *Obľizal lišku od medu*
obľizovac nd oblizovať: *Paľce sebe obľizoval od śmetanki*
obľižni príd. SŠ zried. prítulný: *obľižni chlopec*
obľubeňica ž SŠ milenka
obnoha ž vetva: *Obnoha na jabloňi śe nam otśčezla* • *Ľita jak z ďabla obnoha* – behá ako divý
obňiška ž ZŠ zníženie cien
obok príslv. vedľa: *Karčma bula hňed obok*
oborok m VŠ maštaľ
oborov JŠ, **oboroh** SŠ zried. m senník
oborovač m JŠ druh pluha na oborávanie zemiakov
obrac dk **1.** obrať: *Pošol obrac čerešňe* **2.** prebrať, roztriediť: *Pred vareňem mušeľi me tatarku obrac* **3.** ozdobiť vianočný stromček
obrac śe dk JVŠ nakaziť sa
obracac nd **1.** točiť, otáčať: *Mašinu štvero chlopi obracaľi* **2.** obracať (seno) **3.** ZŠ pliesť: *Maďarka obracala chlopa na babu a babu na chlopa* (plietla si gramatické rody)
obraceňe s SŠ obrátenie: *V jeśeňi už dziň na obraceňu*
obracic dk obrátiť: *Išla śeno obracic* • *Obracil reč na druhe* – začal o inom hovoriť; *Chcela ho na svoju ruku obracic* – zmeniť
obracic śe dk obrátiť sa: *Obracil śe na druhi bok* • *Ňima śe na keho obracic* – nemá mu kto pomôcť; *Na krev bi śe mi to obracilo, tak bim to zedla* – prospelo by mi to
obranka ž ZŠ ozdoba nohavíc
obraz m zried. obraz: *Dzifki na procesiji nośiľi obraz; Človek je na boski obraz stvoreni*
obraza ž JŠ škandál, hanba: *Bida bula až na obrazu bosku*
obrazdzic dk vyorať prvú brázdu
obrazek m obraz, obrázok: *Po sceňe buľi poveśane svate obraski* • *Jeho ľem za obrazek založic* – je veľmi fajnový
obraźic (śe) dk uraziť (sa)
obraźni príd. v spoj. *Obraźne dzifki nośiľi svati obraz na procesiji*
obraźňica ž SŠ dievka nosiaca obraz na procesii
obrechani príd. JŠ expr. vulgárny v spoj. *obrechane pješňički*
obrechovac nd ZŠ brechaním držať pokope ovce: *Chundelače kolo stada ľitaľi a obrechovaľi*
obridnuc dk zoškliviť sa: *Obridla mu, bo śe furt chvaľi*
obrizgnuc dk **1.** SŠ skaziť sa: *Ceplo, ta meso obrizgňe* **2.** oškaredieť, ošpatnieť: *Ustarel śe, ta je taki obrizgnuti*
obročňica ž JŠ vak na obrok: *Z obročňici žru koňe*
obrodzic dk zarodiť, priniesť úrodu: *Śľifki dobre obrodziľi*
obrošľak m SŠ operené vtáča
obrubek m obruba, lem: *Obrubek to na to, žebi śe ňestrambalo*
obrubic dk obrúbiť: *Chustku treba obrubic*
obrubjac nd obrubovať: *Sama sebe obrubjala kabati*
obruč ž obruč
obručka ž **1.** zdrob. obrúčka: *Kosu na kośisku trimala obručka* **2.** obrúčka: *Už nośi obručku*
obrus m obrus: *Na stoľe bul bili obrus*
obruśic śe dk osopiť sa: *Aľe śe naňho obruśila*

obuc (śe) dk obuť (sa)
obuce s ZŠ obuv: *Male obuce ciska nohu*
obudovac dk obložiť drevom: *Studňa śe hore obudovala*
obuch m obuch: *obuch na śikire abo na motike*
obujka ž ZŠ náhrdelník
obuto príslv. v topánkach: *Obuto zme chodziľi ľem prez źimu*
obuvac (śe) nd obúvať (sa)
obuve hromad. SŠ obuv: *Ma veľo obuvja*
obuvne s spodst. ZŠ odmena pastierov
obzivac śe nd ozývať sa, prihovárať sa
obzvlaštni, obzlaśni SŠ príd. **1.** zvláštny **2.** chýrny, slávny: *Taki obzlaśni dochtor tu bul*
obźirac nd prezerať: *Zvedavo obźiral nove peňeźi*
obźiranka ž SŠ vojenský odvod
obžerni príd. ZŠ expr. pažravý
obžic dk ZŠ ožiť: *Znal odrobic, co statek obžil*
obživa ž ZŠ potrava: *Na drahu sebe vźal obživu*
ocajchnovac dk zast. označiť: *Ocajchnovaľi šajti*
ocapec dk SŠ expr. upadnúť: *Už ocapel fcalkom*
ocec m **1.** otec • *Cali ocec* – veľmi podobný na otca; *Jaki ocec, taki sin; Jak ti ocovi, tak tvuj sin tebe* **2.** muž so vzťahom ako otec: *kresni ocec, birmovni ocec*
oceknuc, ocic, ocisc JŠ dk stiecť: *Ohrati tvaroch daľi ocisc*
ocelka ž zast. časť kresadla: *Na oheň bula ocelka, kremeň i hupka*
oceľanka ž otelená krava
ocemňec dk oslepnúť: *Žebim ocemňela na tim mescu* (zaverenie sa)
ocepľec, ocepľic śe dk otepliť sa: *Hňeška śe ocepľilo o jeden kožuch*
ocet, ocit SŠ m ocot • *Octu śe napila* – je bez nálady; *Z najľepšeho vina najkvaśňejši ocet*
ocicek m SŠ ciciak: *Taki tritiźňovi ocicek*
ocidzačka ž zast. cedidlo vo forme drevenej dierkovanej lopatky na zemiaky
ociľ m SŠ nov. oceľ • *Taki jak z ociľa* – nepoddajný
ocipka ž ZŠ otiepka: *Ocipka, to menši snopek ľenu*
ocmic dk neos. zatmieť sa (v očiach): *Až me ocmilo, tak me uderil*
ocondrani, ocundrani SŠ príd. expr. otrhaný
ocovizeň ž ZŠ otcovizeň: *Pri žeňeňu dostal ocovizeň*
ocucic, občucic SVŠ dk prebrať z mdlôb: *Ňemohľi ho ocucic*
ocudzic dk ZŠ cúdením vyčistiť zrno: *Zarno ocudziľi na rečici*
ocurani príd. SŠ expr. doriadený (v opilosti)
očačic śe dk JŠ zachytiť sa na konároch (o zrúbanom strome)
očačkani príd. SŠ expr. neupravený, nevzhľadný: *očačkane vlasi*
očajani príd. ZŠ zvyknutý: *Ľudze už na šicko očajane*
očampaveti príd. ZŠ expr. zúbožený, zbedačený
očap m SŠ mur. výstupok nad oknami
očapac dk ZŠ **1.** obiť, pozrážať (ovocie) **2.** ošpliechať, ostriekať (blatom)
očapac śe dk ZŠ **1.** ošpliechať sa **2.** expr. ojesť sa: *Očapaľi śe mačanki*
očapovac nd ZŠ obíjať, ráňať (ovocie)
očebe p. hočebe
očenaš m otčenáš • *Tak znal šicko jak očenaš* – naspamäť; *Ňeprešol aňi jeden očenaš* – onedlho; *Ňetreba pľebana očenaš učič* (o niečom samozrejmom)
očenašek m ZŠ expr. otčenáš: *Oferoval očenašek umartemu ocovi*
očenko, očečko s SŠ zdrob. očko: *Ňič ňejedla aňi do oka, do očenka*
očesovačka ž SZŠ česadlo na konope
očeta pomn. SŠ iron. posmešne al. súcitne o očiach: *Ľem tote očeta vitriśčilo, tak śe zľeklo*
očiľic (śe) dk SŠ obriadiť (sa): *Treba mi očiľic dzecko*
očim, otčim JŠ, VŠ, **ojčim** SŠ m otčim
očimňeňe s okamih v spoj. *V jednim očimňeňu* – ihneď
očipuči s neskl. ZŠ expr. jablčné víno
očirani príd. SŠ expr. vymenený: *Ňevispati človek taki jak očirani*
očiscec m očistec; pren. utrpenie
očivisc príslv. ZŠ očividne: *Očivisc ju bije*
očivisni, očiviśni zried. príd. bezočivý
očiviśňe, vočiviśňe príslv. bezočivo: *Očiviśňe śe tam strepala*

očko s **1.** zdrob. očko **2.** očko (zárodkový pupeň) **3.** v spoj. *žabe očka, rače očka* ZŠ pomn. – rastlina nezábudka (Myosotis)
očni príd. očný: *očni zub*
očontac dk SŠ **1.** expr. otrhať: *Taki očontani chodzi* **2.** odstrániť niečo nepotrebné: *Očontaľi tote veľke konare*
očudačic dk zohaviť, zošpatiť
očuchac dk SŠ ošúchať, vydrhnúť: *Grati mi treba očuchac*
od, odo, ode SŠ predl. od: *Od rana ňič ňejedla; Spil še od radoci; Od slova do slova šicko pametal • Najkrajši od šickich* – zo všetkých; *Išľi od chiži do chiži* – z domu do domu; *Predaľi ju od pul darma* – spola zadarmo; *Šicko pameta od mala do veľa* – úplne všetko; *Ňech še každi skrije od ňeho* – nevyrovná sa mu; *Šicko ma od vidumi šveta* – všetko možné; *Odpadla mu od dzeki* – stratil o ňu záujem; *Zrobiľi to ľem tak od ruk* – nedbalo; *Tebe ode mňe mores* – daj mi pokoj; *Ja ňe od teho* – nie som proti tomu; *Cukerki od kašľu* – proti kašľu; *Okuľare od paradi* – na parádu; *Žeľe od žalutka* – na žalúdok
odac še dk **1.** JVŠ vydať sa **2.** SŠ neos. vyplatiť sa, hodno: *Oda še s ňu bic kraśňe* **3.** odovzdať sa: *Odala še do božej voľi*
odafca m SŠ starejší mladuchy
odbečec dk odpykať si, odniesť si • *Ja už odbečela až i to maceriňske mľiko* – všetko som si odpykala
odbehnuc dk JŠ nechať: *Mac ho odbehla*
odbijac nd kontrastovať: *Bile od čarneho odbija*
odbijac še nd odrážať sa: *Meśaček še odbijal na vodze*
odbirac nd SVŠ odoberať: *Chlop košil a žena odbirala s kosku • Odbira mi pocľivosc* – ohovára ma
odbirac še nd odoberať sa, lúčiť sa: *Ked še mlada odbirala, ta bul veľki plač*
odbirka ž **1.** odobierka (na svadbe) **2.** vojenský odvod
odbrechnuc dk expr. odseknúť, odvrknúť
odbuc dk JŠ stráviť, zotrvať: *Paru roki odbul svojo v harešce*
odbudnuc dk odbudnúť: *Keľo roki pribudňe, teľo života odbudňe; Napiš mu, šak ci z ruk ňeodbudňe*
odburkovac nd ZŠ expr. odvrávať
odd'ugovac dk ZŠ odzátkovať (fľašu)
odebrac dk **1.** odobrať: *Bosurka znala krave odebrac mľiko • Jakbi s ruku odebral* – hneď prestala choroba **2.** odviesť: *Odebraľi ho za vojaka*
odebrac še dk rozlúčiť sa: *Odebral še od rodičoch i pošol*
odedrec dk odtrhnúť
odejsc dk **1.** odísť • *Odešla mi dzeka od teho* – stratil som záujem **2.** uhynúť: *Krava nam odešla* **3.** neos. potratiť: *Dzifka chcela, žebi jej odešlo*
odemknuc dk odomknúť: *Zochabil odemknute dzvere*
odepchnuc dk odtlačiť, odsunúť: *Odepchľi ho mocňejše*
odervac dk odtrhnúť: *Odervalo mu paľec na mašiňe • Od gembi sebe oderve* – uskromní sa; *Oderval mu pocľivosc* – ublížil mu na cti
odeščic dk zložiť doskami
odetknuc še dk SŠ zatajiť, popriet'
odezvac še dk ZŠ odraziť sa: *Hlas še v ľeśe odezval*
odhartac nd JŠ odhŕňať: *Odhartal śňih po dvore*
odhrebovac še nd SŠ expr. vyhovárať sa
odhrožovac še nd vyhrážať sa
odhvaric dk odhovoriť, odradiť: *Frajira jej odhvarila*
odibac še dk STRŠ expr. utrmácať sa, unaviť sa
odich m oddych: *Mlacilo še na jeden odich*
odimovac nd SZŠ okiadzať dýmom: *Babi odimovaľi choreho*
odlamac dk odlomiť
odlamki pomn. SŠ vetvy listnatých stromov
odloh m ZŠ úhor
odlučic dk **1.** odstaviť dieťa **2.** SŠ zried. kontrastovať: *To veľo odluči od našeho*
odluka ž rozdiel, kontrast
odľecec dk **1.** odletieť: *Lastovički už odľeceľi* **2.** odpadnúť: *Bulo slabo priľepene, ta odľecelo • Z ruk bi mu odľecelo, kebi jej napisal* – nič by sa mu nestalo; *Dobre mi hlava ňeodľeci, tak me boľi* – veľmi ma bolí

odľekčic sebe dk odľahčiť si • *Odľekčil sebe* – pustil vetry
odľekčic še dk neos. ZŠ uľaviť sa: *Barz še mu odľekčilo*
odľifka[1] ž JŠ, **odľiv** m SŠ odkvap
odľifka[2] ž STRŠ medzierka medzi domami
odľitac nd odpadávať: *Vakufka nam odľita ze sceni*
odľudni príd. SŠ samotársky: *odľudni človek*
odmachnuc dk SŠ zamávať: *Hore odmachnul s cepami, ked tak raz vichabil*
odmala, odmaľučka prísl. odmala, odmaličká: *Uč še odmala šanovac*
odmarznuc dk omrznúť: *Mam odmarznuti paľec*
odmaska ž VŠ prípravok na umožnenie pohyblivosti cepov: *Odmaska bula z muki*
odmaskac dk VŠ uvoľniť pohyblivosť cepov
odmek m odmek
odmentac še dk SŠ zbaviť sa: *Ňemohla še od ňeho odmentac*
odmeňeňec m pejor. nepodarenec: *To z pekla odmeňeňec, co ho bogiňa odmeňila*
odmeňic dk vymeniť: *Taki zli, jak kebi ho bogiňa odmeňila • Ňima mi chto ruki odmeňic* – vymeniť ma v práci
odmraźic dk omrznúť: *Odmraźil nohi; odmraźene paľce*
odmusc še dk zmôcť sa, polepšiť sa
odnaučic dk odučiť: *Odnaučil dzecko od dlubaňa v noše*
odnoha ž ZŠ odnož: *Strom mal dva odnohi*
odnova prísl. od novosti: *To už odnova take*
odňac dk VŠ neos. ochrnúť: *Odňalo mu ruku • Jak bi mi bul s ruku odňal* – naraz prestala bolesť
odoka prísl. odoka: *Ľem tak odoka naľival*
odoľan m JŠ rastlina valeriána (Valeriana)
odonačic dk odondiať: *Jednu nohu jej odonačil, odbil*
odosobňic še, odosobic še dk oddeliť sa: *Mlade še odosobňiľi*
odrabjac nd **1.** odrábať: *Odrabjal, co mu pomohaľi* **2.** rušiť porobenie, počarovanie: *Bačove znaľi odrabjac*
odrapovac nd ZŠ česať ľan, konope
odrapovačka ž ZŠ česák na ľan, konope
odraz m ZŠ odpor: *Ma ku ňej taki odraz*
odrazu prísl. odrazu: *Neznal še tak odrazu rozhodnuc*
odrecaskac dk ZŠ uvoľniť retiazku na dverách
odreknuc dk ísť za krstného rodiča: *Ňimal mu chto dzeci odreknuc*
odreknuc še dk zriecť sa: *Matka še ho odrekla; Buľi bi še odrekľi i paľenki*
odrignuc sebe dk SŠ odgrgnúť si
odrihnuc (še) JŠ, **odrignuc (še)** SŠ dk odgrgnúť sa: *Furt po jedzeňu odrihuje; Odrihlo še mi*
odrihovac JŠ, **odrigovac** SŠ nd odgrgávať
odrikac nd byť niekomu za krstného rodiča
odrikac še nd zriekať sa: *Odrikam ci še, ked me ňeposluchňeš*
odrikuň m SŠ pejor. odroň: *Ti odrikoňu!*
odriľic dk odsotiť: *Odriľil ju nabok*
odrivac nd odtŕhať: *Ňeodrivaj totu chrastu • Odrivaš mi pocľivosc* – utŕhaš ma na cti
odrivac še nd SŠ začínať pršať: *Diźdź še odriva taki hrubi*
odrobinki pomn. omrvinky
odrucac, odrucovac nd odhadzovať: *Odrucal śňih • Odrucaj od sebe plane mišľenki* – zbavuj sa ich
odrucic dk **1.** odhodiť • *Odruc od sebe totu zlosc* – zbav sa jej; *Taki chodzi jak odrucena metla* – zanedbaný **2.** odkloniť vodný tok: *Odrucil vodu na haci*
odrucic še dk SŠ expr. zanechať, opustiť: *Odruc še od ňej, bo to ňe pre tebe*
odrucki pomn., **odrucek** ZŠ zried. m odpadky
odruki prísl. **1.** nie po ruke: *Tak odruki še ku ňim idze* **2.** ledabolo: *Ľem tak odruki to zrobil*
oduc dk **1.** ofúkať: *Viter ju odul, ta prechladla* **2.** oduť: *Odul vargi od zlosci*
oduľac, oduľovac ZŠ nd odúvať (ústa): *Vargi oduľa, bo še mu to ňepači*
odurec dk SŠ zdivieť: *Ked človek furt sam, ta može odurec*
odvadzic dk odviazať: *Ovadzil psa, bo še barz tarhal*
odvalašic dk ZŠ expr. odkrojiť: *Odvalašil falat slaňini*

odvaľani príd. SŠ expr. odrastený: *odvaľane dzecko*
odvaľic dk **1.** odvaliť: *Odvaľiľi skalu* **2.** odbiť, odraziť: *Uvadzil do mura i odvaľil falat* **3.** expr. odrezať: *Odvaľil sebe falat chľeba*
odvážľivi príd. zried. odvážny
odvažic dk **1.** odvážiť: *Odvašce mi z teho kilo* **2.** odvážiť sa: *Ňemohla odvažic tam isc sama*
odvečni príd. ZŠ večný: *To jedna odvečna pravda*
odvidac še dk SŠ žart. zrušiť sobáš: *Ňejedna bi še rada odvidac*
odvitaňe ž ZŠ zried. odpoveď v spoj. *Jake privitaňe, take odvitaňe*
odzdrafkac dk SŠ odpovedať na pozdrav
odznova prísl. odznova, znova
odženic še dk ZŠ žart. zrušiť ženbu: *Skorej še oženiš jak odžeňiš*
odžrec dk SŠ expr. podieť, stratiť: *Novu chustku odžarla*
odzeľic še dk osamostatniť sa: *Mlade še odzeľiľi od starich*
odziračka ž ZŠ zariadenie na prvé spracovanie konopí, ľanu
odžadovec dk SŠ expr. zúbožieť: *Jakośka odžadovela, už ňevarta ňič*
odžubac dk ZŠ expr. oklamať: *Chcel nas odžubac*
ofca ž ovca • *Chodzi jak bludna ofca* – bezradne; *Chto ma ofce, ma i pokrofce*
ofčani príd. ZŠ ovčí: *ofčani čir*
ofčarek m ZŠ ovčiak
ofčareň ž maštaľ pre ovce
ofčarski príd. ovčiarsky: *ofčarske śpivanki*
ofčiňec m miest. SŠ, VŠ chliev pre ovce
ofera ž ofera: *Ľudze išľi na oferu*
oferni príd. ZŠ zried. obetavý: *oferna macir*
oficir m dôstojník
ofšak m ZŠ vyčnievajúci zub
ofšani príd. SŠ ovsený: *ofšani pagač*
ofšanka ž **1.** ovsená slama **2.** ZŠ sorta hrušiek
ofšisko s roľa po ovse
ofšuha ž zelený ovos na krmenie
ofšovec, ofšovavec ZŠ dk zavšivavieť
ogar m STRŠ expr. obor
ogdovec dk ovdovieť
ogelda ž ZŠ nešikovník, ťarbák: *To taka ogelda chlop*
oglupec dk ohlúpnuť: *Od mudrosci dobre ňeoglupeje* (iron.)
oglupec še dk osprostieť • *Oglupela še* – prespala sa
ogribdavec dk ZŠ expr. zanedbať sa
ogrindac še dk ZŠ expr. zašpiniť sa: *Ogrindal še pri jedzeňu*
oguľe pomn. SŠ v spoj. *ľem tak na oguľach* – vo všeobecnosti; *Tak na oguľach priľecela* – napochytro
ogura ž SŠ expr. v spoj. *Dzecko jak ogura* – veľmi tučné
ogurka ž HŠ **1.** uhorka **2.** v spoj. *śvińska ogurka* – rastlina mrlík (Chenopodium)
ohajtac še dk zakrútiť sa do plachietky: *Nośila dzecko ohajtana v plachce*
ohaňac nd SŠ strážiť: *Stare ľudze choľem ohaňaju dum*
ohardzic dk ohrdiť: *Ňeohardzice, vejsce sebe*
oharnovac nd ohŕňať • *Až ho strach oharňuje, ked na to pomišľi*
ohartac nd SZŠ ohŕňať: *S gracku gruľe ohartaľi*
ohavni príd. expr. ohavný, ukrutný: *ohavne narikaňe*
ohavňe prísl. expr. ukrutne, strašne: *Mace tu ohavňe horuco*
ohavňik m pejor. ohava
oheň m **1.** oheň: *Oheň i na užitek, i na škodu* • *Boji še ho jak ohňa* – veľmi; *Chraň še ho jak ohňa* – daj si pozor; *Skočil bi zaňho i do ohňa* – je mu oddaný; *Ňedam zaňho ruku do ohňa* – neručím; *Trafi kosa na kameň, až ohňa da* – môže byť z toho konflikt; *Idz ode mňe do pekeľneho ohňa* – choď preč; *Na ohňu ňimaš zhorec* – nevzdávaj sa; *Tu oheň, tu voda* (o bezvýchodiskovej situácii); *Stal tam jak v ohňu* – v hanbe; *Ohňa bi na mňe nasipaľi* – nenávidia ma **2.** požiar: *Buľi ohňe vo valaľe ňeraz* **3.** zast. paľba v spoj. *Daľi ohňa* – začali paľbu
oherdac nd ZŠ ohŕdať
oherdzic dk ZŠ ohrdiť
ohidni príd. ZŠ ohyzdný
ohlafka ž ohlávka: *Co z ohlafki, ked koňa ukradľi* • *Chto vźal koňa, ňej bere i ohlafku* (o menej dôležitej veci)
ohlašovac, ohlašac miest. nd oznamovať: *Farar jich v kosceľe ohlašoval*
ohlaška DŠ, **ohlaska** HŠ, **ohlaśka** SZŠ ž obyč. v pl. ohláška: *Už daľi pisac ohlaski*
ohlavec m **1.** okraj. ohlávka: *V chľeve ma kuň ohlavec na hlave* **2.** ZŠ žubrienka
ohlodac dk ošúchať: *Joj, jak mi topanek ohlodal petu*
ohlodek m SVŠ ohryzok (aj ako časť hrtana)
ohľadac še nd obzerať sa: *Ohľadal še za ňu*
ohľadance pomn. ZŠ žart. obzerance: *Ohľadance budzeš jesc* – nič nedostaneš
ohľadnuc še, ohľednuc še ZŠ dk obzrieť sa • *Slonečko še ohľadlo* – pred západom náhle zasvietilo
ohnac še dk expr. ohnať sa, ubrániť sa: *Ňemohla še ho ohnac*
ohňašek m ZŠ človek so schopnosťou vidieť podpaľača
ohňisko s zast. starý typ kuchynskej pece
ohňisti príd. ohnivý: *Kuň ma ohňistu naturu*
ohňivi príd. v spoj. *Priľecel jak s ohňivim pecem* – veľmi rýchlo
ohňivo s ohnivo: *Utarhlo še ohňivo na lancuchu*
ohňofka ž STRŠ mláťačka na parný pohon
ohňovi príd. ohňový: *Ohňova mašina mala parni pec*
ohrac dk ohriať: *Ohrala mľiko na tvaroh*
ohrada ž ohrada: *Zrobiľi ohradu z dručkoch*
ohradzic dk ohradiť • *Budze diźdź, bo ohradzeni mešac* – má svetlú žiaru okolo seba
ohrapki pomn. VŠ ohrabky: *Ohrapki, to zviški po mlaceňu*
ohreblo s **1.** kovová kefa, česadlo na statok **2.** JŠ česadlo na konope: *Na ohrebľe še očesaľi konope*
ohribac, ohrebac, ohrabac SZŠ, **ohribovac, ohrebovac, ohrabovac** ZŠ nd ohŕňať zemiaky
ohrisc dk SŠ otlačiť: *Nove topanki me ohriźľi*
ohrizek, ogrizek SŠ m, **ohriska** JZŠ ž **1.** ohryzok: *Z jabluka ostal ľem ohrizek* **2.** ohryzok (časť hrtana)
ohrizovac, ohrizac nd ohrýzať, ohryzovať: *Rad ohrizoval meso od kosci*

ohrub, ohrib m ZŠ úvrať: *Ohrub, to kraj roľi, dze še obracal pluh*
ohvarac nd ohovárať: *Začali ho ohvarac*
ohvarač, ohvarľivec SZŠ, **ohvarňik** SŠ m ohovárač
ohvaračka, ohvarňica SŠ ž ohováračka
ohvarki pomn. ZŠ ohováranie: *Stare dzifki, to ľem ľudzom na ohvarki*
ohvarľivi príd. ohováračský: *Dachtore ľudze, to barz ohvarľive*
ohvarstvo s SŠ ohováranie: *Dala še na ohvarstvo*
och cit. vyjadruje rozličné pocity: *Och, jake to šumne*
ochabeňisko s SVŠ močidlo
ochabic dk nechať: *Frajir ju ochabil* • *Išla oči ochabic na ňim* – nemohla sa vynadívať
ochabjac nd nechávať: *Ochabjal visoke scirňisko za sebu*
ochachuľac dk SZŠ expr. uviazať: *Ľem tak chodzjak ochachuľala chustku na hlavu*
ochemlani príd. SŠ expr. neupravený: *Taki chodzi ochemlani*
ochemlaňec m SŠ expr. neupravený, zanedbaný človek
ochendožic, ochentošic ZŠ, **ohendožic** ZŠ dk obriadiť
ochkac nd expr. ochkať: *Co teľo ochka*
ochleptac še dk expr. oslopať sa
ochľapac, ochľapkac dk ošpliechať: *Ochľapal ho s blatom*
ochmaľic dk expr. ochmaliť, udrieť: *S paľicu ho ochmaľil*
ochmaňčak, ochmaňski p. hochmaňak, hochmaňski
ochota ž ochota: *Dze ňit ochoti, tam naňič roboti*
ochrastac še dk ZŠ zbaviť sa pliev: *Na druhe nasipaňe še zarno v mľiňe ochrastalo, odešľi špicovini, co buľi pre śviňe*
ochuchnuc dk SŠ expr. neos. porobiť, urieknuť: *Cośka ho ochuchlo, ta mu noha spuchla*
ochvat m ochvat, čemer: *Dostala ochvat*
oj, ojce pl., **ojoj, ojojoj** cit. vyjadruje rozličné pocity: *Ojce, ľehňice sebe*
ojčašek m SŠ expr. otecko: *To cali ojčašek* – podobný otcovi
okaľ m expr. okáľ

okamihnuce ZŠ, **okamžeňe** SŠ s okamih: *V jednim okamihnucu už ho ňebulo*
okapkac dk zbaviť sa vlhkosti: *Konope virucene z močidla muša okapkac od vodi*
okara ž expr. ohava: *Taku okaru sebe vźal na kark*
okati príd. okatý: *okate dzecko*
okerľik p. hokerľik
okilavec dk ZŠ expr. začať klátivo chodiť
okivac dk expr. vykývať, vybabrať: *Aľe ho okival*
okizdrac dk SŠ expr. zašpiniť
oko s **1.** oko: *Oko mi skaka, budzem plakac* • *Povedal mu do oči* – priamo; *Ňespuśčila z ňeho oči* – uprene naň pozerala; *Chraň to jak oko v hlave* – úzkostlivo; *Dze podzela oči* – zle si vybrala; *Zrobiľi to medzi štiroma očami* – dôverne; *Vidzel to na vlasne oči* – sám; *Prišlo (stalo śe) mu z oči* – uriekli ho; *Otvoriľi śe mu oči* – pochopil to; *Bije to do oči* – je to nápadné; *Koľe mu to oči* – dráždi ho; *Zaśľepila mu oči* – oklamala ho; *Mal to pred očami* – predstavoval si to; *Ukazal śe ľudzom na oči* – vyšiel na verejnosť; *Ňechudz mi na oči* – nechcem ťa vidieť; *Idz mi z uč* – choď preč; *Dze maš oči* – prečo nedávaš pozor; *Pujdzeme z uč do uč* – na konfrontáciu; *Teľo jak do oka* – veľmi málo; *Taka mu je veľka v očoch* – prekáža mu; *V očoch rośňe* – navidomoči; *Maš ti oči?* – nehanbíš sa; *Pošol śvetem za ojčima (dze ho dva oči povedza)* – svetom, preč; *Ona taka jak prez uč* – je bezočivá; *Ma oči do śvidra* – škúli; *Blata tam po oči* – veľa; *Choľem teľo jak krave do oka* – veľmi málo; *Un ci ftedi vraci, jak oči prevraci* – nikdy; *Taki, jak bi mu z oka viskočil* – veľmi podobný; *Aňi z uč mu dobre ňekuka* – pôsobí zlým dojmom; *Ňima oči* – nehanbí sa; *Vitriščil oči* – prekvapil sa; *Žebi mala ľepše oko* – väčší úspech; *Ma śickeho až prez oči* – veľa; *Ňežeň śe očami, aľe ušami* – podozvedaj sa čo najviac **2.** niečo tvarom podobné oku: *Do oka ulapil zajačka; Nohafki na boku buľi šnurovane s takima okami; Morske oko, to take veľke bahno; žabe oči* – rastlina záružlie (Caltha)
okolo okolo **I.** príslv. *Fšadzi okolo bul sami ľes* **II.** predl. *Išol okolo potoka; Prišol okolo obeda*
okoluško s, **okoľušek** m ZŠ vec v tvare kolieska: *Bulo take okoluško s nabitima kľincami na česaňe ľenu*
okoľica ž okolie: *Na okoľici mu paru ňebulo*
okoľiti príd. okolitý: *okoľite valali*
okopcec dk zájsť sadzami: *okopceti harček*
okopec m SŠ hraničný kopček
okopiska pomn. SŠ väčšie kôpky zbožia
okopisti príd. vrchovatý, vrchom naložený: *okopisti taňir halušek*
okopisto príslv. vrchovato: *Nabral sebe okopisto*
okopľinki pomn. SŠ okopneté miesta zeme na jar
okopovac nd okopávať: *okopovac bandurki*
okopovač m okopávač
okopovačka ž okopávačka
okov m JŠ okovaná nádoba na ťahanie vody zo studne
okova ž ZŠ kovanie: *Okovu na vuz zrobil kovaľ*
okrajki pomn. STRŠ skrajky
okrajkovac nd ZŠ okolkovať, otáľať: *Ňebudzeme vecej okrajkovac, aľe povime rovno*
okrakac dk SŠ expr. obalamutiť: *Aľe ho okrakala*
okraśic dk okrášliť, ozdobiť: *Kvitki kolo domu, to šumňe okraśa*
okrem predl. okrem: *Okrem ňeho poznal śickich*
okreme príslv. JŠ osobitne: *Mlade žiju okreme*
okrescaňčic śe ZŠ, **okrescijaňic śe** SŠ dk expr. učlovečiť sa, vydať sa al. oženiť sa
okriśic dk SŠ prebrať z mdlôb: *Ňemohľi ju okriśic*
okročno príslv. ZŠ obkročmo: *Okročno śedzel na koňovi*
okromka p. kromka
okrovac nd ZŠ škrabať, šúpať: *okrovac bandurki*
okrucac nd okrúcať
okrucac śe nd SŠ expr. teplo sa obliekať
okrucanka ž ovinovačka: *Vojaci maľi okrucanki na nohoch*
okrucic dk okrútiť: *Okrucila varkoč kolo hlavi* • *Okrucila sebe ho okolo paľca* – ovládla ho
okrufčak m ZŠ kvet muškát (Pelargonium)

okruh m JŠ kruh: *Zo śvecenu krejdu okolo sebe okruh zrobil*
okruhlo príslv. okrúhlo • *Už na ňu okruhlo* – je s ňou zle
okruhľačka, okruhľanka SŠ ž sorta hrušiek
okruhľak m **1.** okrúhly kmeň stroma: *Bukovo drevo ňekresaľi, ľem take okruhľaki zochabiľi na budinek* **2.** VŠ okuhliak (kameň)
okruhľavec m ZŠ druh svadobného koláča
okrušek m SVŠ odkrojok chleba s kôrkou
okrušina, okiršina VŠ, **otrušina** JŠ, **otrošina** SVŠ ž omrvina, odrobina
okrušinka, otrušinka JŠ, **okeršinka** SŠ ž zdrob. omrvinka: *Ňimam aňi okrušinku omasti* – ani trochu
okruželek m SVŠ križalka
okulečko s ZŠ expr. kúštik: *okulečko chľeba*
okulka, ukvolka JŠ ž poradie v spoj. *Vartovaňe išlo za okulku* – zaradom • *Oraľi do okulki* – brázdy smerovali proti stredu role
okuľare pomn. **1.** okuliare • *Na gube buľi okuľare* – vyšívané ozdoby; *Krava ma na hlave okuľare* – bielu škvrnu **2.** konské klapky
okurovac nd okiadzať: *Zo źeľom okurovaľi oceľenu kravu, žebi bosorka ňeprišla*
olacic dk obiť latami: *Dach olaciľi s latami*
olah m SŠ expr. podvodník
olaski, oloski, olofski, olafski, ohlaski, holaski miest. príd. kočovný v spoj. *olaski cigan*
olbrim, oľbrin m SŠ expr. obor
oldomaš, odomaš, holdomaš miest. m oldomáš: *Chto predal, ta kupil oldomaš* • *gazdofski oldomaš* – pri vydaji
oldomašovac, odomašovac nd STRŠ piť oldomáš
olmarija, omarija ZŠ ž zast. almara
olmarijka, omarijka, ormarika ZŠ ž skrinka na riad
oloveni, olovjani SŠ príd. olovený • *Chitri jak oloveni ftak* – veľmi pomalý; *Chodzi jak na olovenich nohoch* – ťažkopádne
olovjanka ž boxer (predmet) • *Dze paľenka, tam i olovjanka* – k pijatike patrí bitka
olovo s olovo: *Na Ondreja ľaľi dzifki olovo*
olovrant m olovrant
oltar m oltár • *Boji śe, žebi naňho oltar ňespad* – nechodí do kostola
oludzic dk ZŠ expr. oklamať: *Handľar oludzil i fiškaľa*
olufko s ZŠ ceruza
olupic, olupac STRŠ dk **1.** olúpať: *Olupil zajaca* **2.** expr. olúpiť: *Olupiľi me ze śickeho*
oľac dk oliať, obliať: *Ona jedna śe ňedala oľac*
oľapovac śe nd STRŠ expr. ohadzovať sa: *Na veśeľu śe oľapovaľi s kašu*
oľe cit. vyjadruje pobádanie, nože: *Oľe tam prilužd do peca*
oľecec dk opadať: *oľecene ľisce zo stromoch*
oľechčec dk ZŠ uľaviť sa: *Oľechčelo jej*
oľej, oľij SŠ m olej: *Spuśčaľi oľij z konopneho śemenca; ľeni oľej*
oľejkareň SZŠ, **oľejareň** ZŠ ž zariadenie na lisovanie oleja
oľejňik m ZŠ pagáč upečený na oleji
oľekvaric dk natrieť lekvárom
oľeňic śe dk opĺznuť: *Kot śe nam oľeňil*
oľepic dk omazať: *Srubovane domi oľepiľi s blatom*
oľeznuc VŠ, **oľesc, oľisc** miest. okraj. dk **1.** vyblednúť (o látke) **2.** oplešivieť: *Hlava mu oľezla*
oľcha ž strom jelša (Alnus)
oľifko s olejček: *oľifko na masceňe*
oľijander m ZŠ rastlina oleander (Nerium)
oľitac nd opadávať: *Jabluka nam oľitaju*
oľiva ž olej: *Mašina śe masci s oľivu*
oľivac nd oblievať: *Chlapci chodziľi po oľivaňu*
oľivač m oblievač
oľivačka, oľivanka SŠ, **oľivajka** ZŠ ž oblievačka
oľizac, obľizac miest. SŠ dk olízať: *oľizal sebe paľce*
oľšina ž **1.** jelšina (porast): *Kravi nahnaľi do oľšini* **2.** vetvy jelše
omachovac śe nd ZŠ oháňať sa: *Krava śe s chvostom omachuje*
omajic dk ozdobiť (zeleňou)
omalo čast. JŠ len-len, skoro: *Raz omalo že ho ňezbiľi*
omaľec dk SŠ zoslabnúť, zbiednieť: *Krava nam omaľela*
omamic dk omámiť: *Ostal jak omameni*
omamuňic dk expr. omámiť: *Teľo baba bruňi, až ce omamuňi*

omarščizna ž STRŠ daň z pozostalosti
omascac nd SŠ omasťovať: *Slaňina śe minula, ś čim budzem omascac*
omascic dk **1.** omastiť: *Tak omascene, jak kebi postrašene* **2.** omazať: *Chiža bula dakedi s hľinu omascena*
omasta, omastika SŠ miest. ž masť: *Take posne jeme, bo ňimame omasti*
omelsnuc dk preľaknúť sa, prestrašiť sa: *Po pohrebe buľi ľudze take jak omelsnute*
omerznuc SŠ, **omerźec** dk omrzieť: *Mňe už šicko omerzlo; Šicko časem omerźňe*
omerzovisko s mrzutosť: *Mame omerzovisko zo sušedami*
ometadlo s JVŠ náradie na vymetanie sadzí z komína
omijac nd SZŠ vyhýbať sa: *Omija nas*
omilek m SŠ rastlina mätonoh (Lolium)
omiľac nd SŠ expr. ohovárať: *Ňeomiľaj druheho*
omša ž omša: *Už stala omša, ked prišla*
on p. un
onačic nd ondiať: *Ta tak onačiľi, meraľi drevo; Koňe onačiľi, skakaľi na zadňe nohi • Kupil ďugovi, žebi mohla onačic na zadek* – mať stolicu; *Ňeonač!* – nerob
onačic śe nd ondiať sa: *Ňeonač śe* – neostýchaj sa
onehdi zám. zried. onehdy
oni zám. oný: *Podaj mi ten oni • Bujaci me posluchaľi jak one* – veľmi
onuca, honuca SŠ miest., **onuča** SŠ ž onuca: *Do bočkoroch nośiľi onuce • Taka je bohata, že na štvarti druk onuce viša* iron. – je úbohá
onučar m **1.** SVŠ handrár **2.** ničiteľ (nadávka): *Onučar ňezna šanovac*
onučka, onucka SŠ ž onucka, onuca • *Ma ľem tri drački onučki* – je chudobná
oňedluho, oňedluha prísl. onedlho: *Oňedluho śe vraci*
oňimac nd JZŠ omínať: *Oňimaľi ho male topanki*
oonačic dk oklamať: *Znal oonačic ľudzi, ta šicko popredal*
opačesovačka p. pačesovačka
opadanki pomn. padavky
opachac śe dk nadýchať sa: *Opachala śe pachu pri vareňu*
opakovicki príd. ZŠ opakovací: *opakovicka škola*
opalac nd dávať cestu tvar chleba: *Opalalo śe na koritku*
opalačka ž SŠ korýtko na formovanie chleba
opalka ž opálka • *Ruca śe jak opalka za vozom* (o smiešnej chôdzi)
opalkar m výrobca opálok
opalšic, opalškovac dk omlátiť tak, aby ostala rovná slama
opaľ, opal JZŠ m kúrenie: *drevo na opaľ*
opareňisko s oparenina
oparic, obaric VŠ dk obariť: *Śviňu v horucej vodze opariľi*
opas m ZŠ **1.** pasenie, pastva: *Maľi tam jahňata na opas* **2.** paša: *Teho roku slabi opas, bo ňepadalo*
opasac śe dk **1.** opásať sa: *Opasala śe s fartuchom • Idzem, ľem śe opašem* iron. – nejdem **2.** expr. ojesť sa: *Opasal śe kapusti*
opasek m ZŠ ozdobné spevnenie vrchu kúdele
opasi pomn. ZŠ časť kolies
opatera ž opatera: *Vźala ju pod opateru*
opaterni príd. zried. opatrný • *Opaterni i za sebe kuka* – myslí na všetko
opatrač m ZŠ obhliadač: *opatrač umartich*
opatranki pomn. ZŠ návštevy (výzvedné)
opatrec dk obzrieť, pozrieť: *Dochtor me opatrel • Perše opater a potim ber* – buď opatrný
opatrovac nd obzerať: *Opatroval stare fotografije*
opatrunek m ZŠ opatera: *Rodičom opatrunek dava*
opces m zast. opätok
opcirac śe nd obšmietať sa, ponevierať sa
opčanuc dk ZŠ obkľúčiť: *Opčanuľi ho zo šickich stranoch*
opčekovac nd vyčkávať: *Opčekovaľi ho, či ňepridze*
opčiscic dk odstrániť: *Hlafki konopi treba opčiscic*
opčuchnuc śe dk obtrieť sa: *Dzifka śe kolo komiňara opčuchla, žebi mala śćesce*
opekun m SŠ expr. zlostník

opeňec p. popeňec
opesci, opesce, opestki pomn. JZŠ časť košeľe na zápästí: *Opesci buľi zo šnurkami pozavjazovane*
opetek m VŠ opätok, podpätok
opchac śe dk expr. objesť sa, prejesť sa: *Opchal śe halušek*
opchodek m opatera: *Mal pri ňej dobri opchodek*
opchodzic nd **1.** obchádzať, vyhýbať sa • *To me ňeopchodzi* – to sa ma netýka **2.** opatrovať: *Takeho stareho treba už opchodzic*
opchopovac nd JZŠ oblápať: *Začal ju opchopovac*
opirac śe nd opierať sa: *Ňeopiraj śe o scenu, bo je mokra • Ňima śe na keho opirac* – spoliehať sa
opiraci príd. slúžiaci na opieranie: *opiraca lavečka*
opiradlo s operadlo: *lafka s opiradlom*
opiric śe dk nachytať na seba perie: *Opiriła śe pri paraňu*
opirkovani príd. SZŠ operený: *opirkovane vrani*
opirskac dk oprskať, postriekať: *Opirskal mi nove lachi*
opirščeni príd. pokrytý vyrážkami: *opirščena tvar*
opisac dk zle o niekom napísať: *Opisaľi ho, ta ho viruciľi z roboti*
opisc dk expr. spôsobiť stratu: *Opekla me tota osoba*
opisc śe dk expr. utrpieť stratu: *Barz mi śe na tim opekľi*
opkriva ž JŠ pokrytie strechy: *Richtoval snopki na opkrivu stodoli*
opkrivac nd JŠ pokrývať: *Opkrival chižu zo snopkami*
opkrok prísl. ZŠ obkročmo: *Śedzel na stolku opkrok*
opkukovac nd obzerať: *Ľem tak zdaľeka opkukoval*
oplacka ž ZŠ odplata: *Teľo mu dal na oplacku*
oplakovac śe nd SŠ sťažovať sa: *Furt śe na ňu oplakuje*
oplatek m oblátka: *oplatki s medom*
oplukac dk SŠ opláknuť: *Treba mi ešči grati oplukac*
opľecko, opľečko, opľičko miest. s oplecko
opodaľeč prísl. ZŠ obďaleč: *Kukaľi na ňu opodaľeč*
opodľec dk zleniviеť: *Opodľela jak had*
opojic dk opiť: *Kamaraci ho opojiľi do ňemoti*
opominac nd napomínať: *Rodiče ho často opominaľi*
opominac śe nd dovedúvať sa, pripomínať
opomnuc dk napomenúť: *Raz opomnuc, to malo*
opoňec m SZŠ rastlina povoja (Calystegia)
oporni príd. ZŠ nepriepustný: *Gont je oporni na vodu*
opovedac nd JŠ vyhlasovať ohlášku: *Už jich opovedaľi*
opovedz ž JŠ ohláška: *Tri razi daľi opovedz*
opoźňeti príd. zameškaný: *opoźňete źňiva*
oprašanka JŠ, **viprašanka** SZŠ ž prasnica
oprašic śe dk oprasiť sa: *śviňa na oprašeňu*
opresek m **1.** SŠ pagáč **2.** VŠ tvrdý zákusok
opridz predl. VŠ pred: *Opridz sebe zbraň trimal*
oprisk m ZŠ postrek: *Robiľi oprisk stromoch*
opriskľivi príd. ZŠ expr. hašterivý: *opriskľiva baba*
opschnuc dk vyschnúť: *Draha už opschla*
opsichac nd VŠ schnúť: *Na jar briški opsichaju*
opsluchovac nd SZŠ načúvať: *Opsluchoval, co ľudze hutora*
opsmirdovac nd expr. obsmŕdať
opstac[1] dk obstať, obstúpiť: *Ľudze ho opstaľi*
opstac[2] dk obstáť: *Najľepši opstojiš, ked poviš pravdu*
opstac śe dk SŠ zdržať sa: *Ono śe ňeopstoji ňigda pri chiži*
opstarni príd. ZŠ postarší
opstojni príd. obstojný
opśac dk obsiať: *Ňestarčil šicke roľe opśac*
opśahnuc dk expr. dostať bitku: *Chceš opśahnuc?!*
opśedli príd. SŠ plodonosný: *Tote fizoli ňebarz opśedle, bo malo jest stručkoch*
opśľag p. umšľag
opšic dk **1.** obšiť: *Šumňe krajiki opšila* **2.** pokryť strechu slamou
opšifka ž obšívka: *Na koncu rukava bula opšifka*

opšitňik m pejor. pobehaj
opšivac nd **1.** obšívať: *Opšival sebe bogandže s dratvu* **2.** DŠ pokrývať strechu slamou
opšivar m SŠ obuv. opravár obuvi
opšteľovac dk SŠ zabezpečiť: *Opšteľoval sebe dobre mesco*
opšut m SZŠ pejor. trhan, otrhanec
optrimac še dk udržať sa, vydržať: *Un še doma ňigda ňeoptrime*
optrimovac nd udržiavať: *Ľedvu bidu optrimuje toto gazdostvo*
opuchľina, opuchľeňina ž VŠ opuchlina
opuk m puknuté drevo: *Opuk ňedobri na deski*
opuščac še nd SŠ zried. púčiť: *Už še opušča tota kvitka*
opuščic še dk zanedbať sa: *Otkedi mu žena umarla, ta še barz opuščil • Peršeho frajira še ňekažu opuščic* – nechať; *Ňeopušč še Boha* – ver mu
oputac še dk expr. ovrabčiť sa: *Chto še oženi, ta že še oputa*
orac nd orať: *Pod šace treba hliboko orac; plitko orac* – úhoriť
oracije pomn. ZŠ expr. orácie: *Dakedi kolo šmerci ňerobiľi oracije*
orač m oráč: *Orač ore, kośač koši*
oračka ž miest. oranie, orba: *Dva kravički do orački* (riekanka)
oradzic dk ZŠ obriadiť: *Pridze ščapani, co ňemuž ho oradzic*
orafac dk SŠ expr. otĺcť: *Tak orafal oves pri košeňu, že ho spoli vimlacil*
orajt prísl. nov. v poriadku: *Zruc ze sebe šicko zle, ta ftedi budzeš orajt*
oraňina ž oráčina: *Ňechudz po oraňiňe*
oraňisko, zoraňisko ZŠ s miest. oráčina
oratovac dk ZŠ zachrániť: *Oratovaľi zdutu kravu*
orčik m **1.** váhy na voze: *Za orčik kuň caha vuz* **2.** brdce, bilnica: *Na orčik zavešiľi zabitu očiscenu šviňu*
ordinarni príd. ZŠ ordinárny: *Un je običajni ordinarni zlodzej*
orech m strom orech (Juglans) a jeho plod • *Zdravi jak orech* – veľmi; *Taka jak na orechoch chovana* – dobre živená
orechovňik m orechovník
orek m **1.** JŠ majetok **2.** SŠ výmera pôdy: *Na orek idu štiri ušmini*
orešec m rastlina cesnak orešcovi (Allium scorodoprasum), drobná cibuľa
orezovinki pomn. JŠ orezané zvyšky cukrárskych výrobkov
organ m organ: *Znal hrac na orgaňe • Tak plakala jak organ* – silno
organki pomn. SŠ ústna harmonika
orgaňista m organista
orgiňa p. gorgina
orgoňak, orgonak VŠ m ker orgován (Syringa)
orgoňija JŠ, **orgona** SZŠ, **orgoňina** VŠ ž ker orgován (Syringa)
orgovjan, orgovan miest. m ker orgován (Syringa)
orkafi pomn. ZŠ expr. taľafatky, daromnice: *Nakupil take orkafi*
ornat m druh látky: *Ľajbiki buľi z ornatu*
oroplan p. eroplan
orsacki, forsacki ZŠ spodst. zast. okresný náčelník
ortovac nd klčovať: *Idzeme ortovac pňaki v ľeśe*
ortovisko s klčovisko
ortuťka ž druh motyky
osa ž hmyz osa (Vespa): *Osa me uščipla • Do roboti jak osa* – pracovitý
osad m ZŠ usadenina: *Na spodku zostal osad*
osajsac dk ZŠ vyblednúť
osc, hosc[2] SZŠ, **osceň** VŠ ž osť
oschnuc dk ZŠ zoschnúť: *Dzvere oschľi, co mačka bi prešla*
osid, osed m **1.** rastlina pichliač (Cirsium) **2.** osteň, pichliač: *Osid mi vešol do paľca*
osichac nd SŠ vysychať: *V maju ňima paľica voľarovi osichac*
osipac še dk **1.** dostať výsyp: *Osipaľi še mi pirśče na ruku* **2.** expr. rozmnožiť počet: *Osipala še s dzecami* **3.** uvoľniť sa z návoja (o priadzi)
osipki pomn. osýpky
osipovac še nd VŠ uvoľňovať sa (o prezretom zrne)
oskubaňec m pejor. vetroplach: *Ľita jak oskubaňec*

osla ž DŠ osla: *S oslu še bruśi kosa • Pagačik jak osla* – tvrdý
oslucec dk SŠ ochrnúť
osmi, usmi SŠ čísl. ôsmy
osmikovac še nd SŠ šúchať sa, obtierať sa: *Ňeosmikuj še kolo sceni*
osnova ž osnova: *Na osnovu še davaju dobre ňitki*
osnovac nd osnovať: *osnovana predza*
osnovaňina ž ZŠ osnova: *Prez ňiceľnice idze osnovaňina*
osnuc dk osnúť: *Idzem osnuc na snovadeľ*
osoba ž zried. osoba: *Cudze osobi tam ňimaľi pristup*
osobitni príd. osobitný: *Mal osobitnu chižu*
osobňe, osobno ZŠ, **osobitňe** prísl. osobitne, oddelene: *Srebje še osobňe predlo; Starše na večarkoch buľi osobno*
osočic dk SŠ ohovoriť: *Ľudze ce raz-dva osoča*
osočic še dk SŠ osopiť sa: *Jak še na mňe osočil*
osočovac nd SŠ ohovárať: *Jeden druheho osočuje*
osoh m osoh: *To mi na osoh ňeidze*
osovec dk SŠ osamieť: *Ostal taki osoveti*
osožic nd osožiť: *Mňe už ňič ňeosoži*
ospotkovac dk obuv. pribiť spodok na obuv
ostac dk ostať: *Ostal tam na noc; Daco mu ešče z teho ostalo • Ňech to ostaňe medzi nami* – je to tajné; *Ostal prez sebe* – bol ohúrený; *Ostala jak na ľadze* – bez prostriedkov
ostarec dk ostarieť: *Na tvari ostarel*
ostatek m **1.** ostatok, zvyšok: *Ostatek sebe rozdeľiľi* **2.** ostatok, koniec: *Prišol na sami ostatek; Bul tam do ostatku • Jak bulo na začatku, tak budze i na ostatku* – vždy; *Na predek še ňevicahuj a na ostatku ňeostavaj* – drž krok s inými **3.** ZŠ expr. prívesok: *Fše bul za takeho ostatka*
ostatkar m ZŠ mládenec odbavujúci fašiangy: *Ostatkare še preobľekľi za maškari*
ostatki pomn. ZŠ posledné fašiangy: *Ostatki, to ostatňi čas, ked še može špivac i šaľic*
ostatkovi príd. ZŠ fašiangový: *ostatkova ňedzeľa, ostatkovo kolače*
ostatni, ostatňi príd. ostatný; posledný: *V tim ostatňim dome bival; ostatňe fašengi • Ostatňu skuru bi z ňeho zedrela* – o všetko by ho pripravila; *I ostatňu košuľu bi ze sebe dal* – všetko **2.** najhorší: *To ostatňa služba s tebu žic; To taka ostatna dzifka*
osterški pomn. STRŠ nôžky na prenosnej kolíske
osterva ZŠ, **osterha** ZŠ miest., **ostirha** JŠ, **osterga, ostercha, ostirka** miest. ZŠ, **osterba** miest. ž ostrva: *Komoňica še kladla na ostirkoch*
ostrambac dk SŠ ostrapkať: *ostrambane nohavice, rukavi*
ostražni príd. ZŠ ostražitý, bdelý: *ostražni pes*
ostre[1] s spodst. ostrie: *Ňechitaj nuž za ostre*
ostre[2] s spodst. ostré, pálenka: *poharik ostreho*
ostrendžina ž SŠ malinčie i černičie
ostrenga ž SŠ ker černica (Rubus fruticosus)
ostri príd. ostrý • *Ostri jazik jak meč* – ušticpačný; *Ostri viter jak kat* – silný; *ostri človek* – rázny
ostric nd ostriť • *Un ostri zubi na to* – chystá sa na to
ostroha ž ostroha (výrastok): *Kohut ma na nohe ostrohu*
ostroška ž **1.** ZŠ škrabka na cesto: *S ostrošku še viškrabovalo cesto z korita* **2.** ostrožka (na krájanie cesta): *ostroška na pirohi*
ostrožina SŠ, **ostrožňica** ZŠ ž ker maliny
ostuda ž hanba: *Robil nam ostudu pred ľudzami*
osuha ž ZŠ osuheľ, inovať
osuch p. posuch
oś ž os: *Na oše še zakladaju koľesa*
ośac dk preosiať: *Muku treba perše ośac*
oščac še dk **1.** SŠ zaniesť sa zrazenou parou: *Oblaki še oščaľi* **2.** ZŠ pocítiť kyslosť v ústach: *Chľista še mi oščala*
oščak m SŠ suchár (strom)
oščepisko, oščapisko SŠ s hrablisko
ośedzina, ośezina SZŠ ž osuheľ, inovať
ośelka, ośolka SŠ ž osla: *S ośelku še ostri kosa*
ośeľňik m oselník: *Do ośeľňika še dava ośelka*
ośem, ušem SŠ čísl. osem
ośika ž strom osika (Populus tremula) • *Treše še jak ośika* – veľmi
ośirocic dk ZŠ osirieť: *Rodiče ju ośiroceľi*

ošivac nd preosievať: *ošivac muku, ošivac zarno na rečici*
ošivec dk osivieť: *Teľo mu hlava ňeošiveje od starosci*
oška ž zdrob. oska: *Plužne koľečka maju ošku*
ošľepnuc dk oslepnúť • *Žebi som ošľepla (na obidva oči), že ja to ňezrobila* (časté zaverenie sa)
ošľiznuc dk SŠ zvlhnúť: *V pivňici sceni ošľiznute*
ošľiźic śe dk SŠ pokryť sa slizkým povlakom
ošmeľic śe dk osmeliť sa, odvážiť sa
ošmina, ušmina zast. ž staršia jednotka plošnej výmery pôdy • *Dziźče s ošminami ľepše jak s perinami* – s roľami, s majetkom
ošmišic śe dk SŠ zosmiešniť sa: *Chto śe vichvaľuje, ta śe ošmiši*
ošmivac nd SŠ vysmievať: *Ňeošmivaj druhého, bo ti horši*
ošmjac dk SŠ vysmiať: *Ňigda ľepši plaňšeho ňeošmeje*
ošpica ž, obyč. v pl. SŠ znak po očkovaní
ošacovac dk ohodnotiť: *Hajtol ošacoval škodu na roľi*
ošadz JŠ, **ošazeľina** SŠ, **ošad** SVŠ ž inovať, srieň
ošadzeti príd. pokrytý inovaťou, srieňom: *ošadzete stromi*
ošaľec (śe) dk zošalieť: *Šak som śe ňeošaľela tam isc; Išlo mi do ošaľeňa*
ošaľic dk expr. ošialiť: *Ňedala śe mu ošaľic*
ošantošic śe dk SŠ obriadiť sa
ošarpani príd. ošarpaný: *ošarpana chiža*
ošetrovkiňa, ošetrovňička ž ZŠ ošetrovateľka
oškaľic dk ohovoriť, očierniť
oškrobovini pomn. VŠ šupy zo zemiakov
ošnurovac dk šnúrou vyznačiť čiaru: *Šľepar pred kresaňem śe ošnuroval*
ošpecic dk urobiť škaredým: *Britke lachi človeka ošpeca*
oštoba ž ZŠ expr. žena
ošukac dk expr. oklamať
ošunuc dk SŠ prejsť cez rozum: *Ošunula ho i ju vźal*
ošust m SŠ expr. samopašník
ošvar m SŠ klebetník
otajec dk SŠ rozmraziť sa: *Zamarznute oblaki už otajeľi*
otajic dk odtajiť: *Ňemože to otajic, bo ľudze ho čuľi*
otajic śe dk zatajiť, poprieť: *Priscihľi ho, ta śe ňehodzen otajic*
otajovac nd zatajovať • *Pijani obecuje, triźbi otajuje*
otajovac śe nd popierať, vyhovárať sa: *Ňeotajuj śe, bo ce vidzeľi*
otava ž otava, mládza
otavni príd. súvisiaci s otavou: *Otavne luki śe dva razi kośa*
otcovizna ž JŠ obydlie zdedené po otcovi
otcvaknuc dk ZŠ expr. odrezať: *Otcvaklo mu paľce na piľe*
otčeznuc dk odčeznúť: *Otčeznuti konar*
otcharkovac nd SŠ odkašľávať
otchiľic dk odchýliť, pootvoriť: *Otchiľeni oblaček*
otchodni príd. ZŠ odlišný: *otchodni človek*
otchodzic nd **1.** uvoľňovať sa: *Konope dosc pomokľi, ked už otchodzilo predzivo* **2.** hynúť: *Tak mi statek otchodzil*
otikac nd odkrývať: *Ňeotikaj oblak, bo muchi śe pchaju*
otkac, odetkac SŠ dk odhrnúť: *Cma, treba otkac firhang na oblaku*
otkľac śe dk SŠ zaklínaním sa poprieť niečo: *Narobila pľetki, ale śe otkľala i už je krasna*
otkľincovac dk zried. uvoľniť od klincov: *Otkľincovaľi šibi*
otkonarovac nd SZŠ zbavovať konárov: *Zrubani strom śe otkonaroval*
otkopnuc dk **1.** odkopnúť **2.** expr. odstrčiť: *Už ju otkopnul*
otkrajac, otkrac ZŠ dk odkrojiť: *Otkraj sebe chľeba*
otkrajac śe dk SŠ rozhodnúť sa: *Hňeška śe šicko otkraje*
otkravac nd SŠ odlišovať sa, kontrastovať: *To barz otkrava od teho*
otkresovac dk SZŠ urobiť kruh: *S krejdu sebe otkresovala a stanula sebe do kresu*
otkukac dk odpozorovať: *Dzeci to otkukaľi od nas*

otkušic dk odhryznúť: *Otkušil falatek chľeba* • *Ňichto ci z nosa ňeotkuśi* – nič sa ti nestane
otkvačkac dk SZŠ uvoľniť niečo zatvorené: *Treba otkvačkac vrata*
otkvap, otkap, okap SŠ m odkvap: *Staľi pod okapem, žebi ňezmokľi*
otlak m otlak
otočki[1] pomn. JŠ onuce
otočki[2] pomn. ZŠ tuk na črevách: *šmaľec z otočkoch*
otok[1] m odtok: *Voda muśi mac otok*
otok[2] m SŠ hnis: *Nazbiralo śe mi i otok z teho cekňe*
otpadnuc dk odpadnúť v spoj. *Otpadla mi dzeka od ňej* – prestal som mať záujem o ňu
otpaľic dk expr. zmiznúť: *Otpaľ ode mňe*
otpavuźic dk odstrániť z voza pavúz
otpečetovac dk odpečatiť: *Otpečetoval pismo*
otpervotku prísl. odprvoti: *Otpervotku me tak maľi*
otpichac nd odstrkovať: *Otpichala dzecko od sebe*
otpipľac dk expr. odchovať: *Prez źimu ceľe otpipľam*
otpirac nd odmietať: *Dzecko otpiralo cicu*
otpirac śe nd klásť odpor: *Aňi śe veľo ňeotpirala*
otpirsnuc dk prsknúť: *Pri praženu mi z masci otpirslo na ruku*
otpitac dk odprosiť: *Perše mu vinadala, potim ho otpitala*
otpitac śe dk odprosiť sa (na svadbe)
otpitaťki pomn. ZŠ odprosovanie (ako súčasť svadobných obradov)
otpitovac śe nd odprosovať sa (na svadbe): *Družba śe otpitoval totej bralce*
otplata ž odplata
otpočinek m odpočinok: *Ňima pri ňemu aňi minutu otpočinku*
otpočivaňe s odpočinutie v spoj. *Ňech jim Pan Buh da ľeke otpočivaňe*
otpočnuc sebe dk odpočinúť si • *Un sebe ftedi otpočňe, jak mu položa ruki na perśi* – keď zomrie
otpokutovac dk odpykať: *Češko ona toto otpokutovala*
otpoladňa prísl. ZŠ odpoludnia
otpor m odopretie, nesúhlas: *Dala mi otpor*
otporajic dk SŠ odpraviť, vyhnať: *Muśel totu ľapu otporajic*
otporajic śe dk ZŠ všetko porobiť: *Ňiž śe otporajila, bol večer*
otporivac śe nd vzpierať sa: *Otporival śe, ňechcel tam isc*
otpovedzec dk odmietnuť (nápadníka): *Ona mu otpovedzela*
otprava ž odbavovanie, oslava: *Ked v tiźňu svati Ani, ta otprava budze v ňedzeľu*
otpravjac nd odbavovať, oslavovať: *Mlade otpravjaľi fašengi*
otpredavač m SZŠ predávač
otpredavna prísl. zried. odpradávna: *Otpredavna to už tak u nas*
otprośčic śe dk STRŠ rozlúčiť sa
otprovadzic, otprevadzic dk odprevadiť
otpust m púť, výročie patróna kostola: *Na otpust śe robi hoscina*
otrava, otrova okraj. ž otrava, jed: *Od otrovi može śe otruc*
otraźac śe nd ZŠ vyhrážať sa: *Ona śe na ňeho otraźa*
otrepac dk **1.** otĺcť (nádobu): *Miska śe otrepala* **2.** očistiť konope z drevnatej časti: *Z vekšeho śe konope otrepalo na mjadľici*
otrepki pomn. SŠ zvyšky po trepaní konôp
otresli príd. expr. SŠ pojašený, bláznivý: *Dachtora žena barz otresla*
otreśľak m expr. pojašenec: *Otreśľaka ľudze ňemaju za ňič*
otrisac śe nd expr. vykrúcať sa (výhovorkami) • *Jeho śe každi otrisa* – neuznávajú ho
otrisc śe dk expr. **1.** striasť sa, zbaviť sa niekoho: *Ňemože śe jej otrisc* **2.** vykrútiť sa (výhovorkami): *Porobi čuda a potim śe šickeho otreśe*
otriźbec dk vytriezvieť
otrok m otrok • *Robi jak otrok* – ťažko; *Ona ľem jak otrok pri ňemu* – má sa zle
otrubi, otrube SŠ pomn. otruby
otruc dk otráviť: *Chcela ho otruc*
otsebe[1] prísl. ZŠ napravo (povel pre voly)
otsebe[2] s neskl. ZŠ odčítanie: *Zna ksebe i otsebe*
otskurovac nd ZŠ odkôrňovať: *Išli otskurovac stromi*

otsloňic dk SŠ prestať zacláňať: *Otsluň mi, bo ňevidzim*
otsluha ž ZŠ odmena: *Za dobre ňigda otsluhu ňečekaj*
otstavac nd odstávať: *Ucha mu otstavaľi*
otstavic dk odstaviť: *Ceľe už otstaviľi*
otščepek m ZŠ expr. nemanželské dieťa
otščeznuc še dk odlomiť sa: *Konar na jabloňi še otščeznul*
otšanovac dk ZŠ obetovať: *Mušiš otšanovac čas a isc tam*
otupno prísl. otupno: *Samemu to otupno žic*
oturčic dk ZŠ expr. ohúriť: *Hlavu mi oturčila od teho rapotaňa*
otvirac še nd otvárať sa • *Ked še skoro otvirala jar, hnaľi dobitok na paśviska* – začínala sa
otvirak m VŠ otvárač
otvoric še dk otvoriť sa • *Kebi še mi žim otvorila, ta bim do ňej skočila* – zunovalo sa mi žiť; *Až teraz še mu oči otvoriľi* – pochopil
ovad m VŠ hmyz ovad (Tabanus)
ovaľic dk expr. ovaliť: *Ovaľil ho s paľicu*
oveľo prísl. oveľa: *Un oveľo horši jak ona*
oves m rastlina ovos (Avena) a jeho zrno • *kraľ oves* SŠ – dožinková hostina v prírode
ovinuc, ovic VŠ dk ovinúť, oviť
ovladnuc dk ZŠ ovisnúť (o rukách): *Zľekla še, až jej ruki ovladľi*
ovoc ž zried. m ovocné stromy a ich plody: *Treba mi daco z ovoca naščepic* • *Jaki strom, taka ovoc na ňom* – aký pán, taký krám
ovocina ž zried. ovocie
ozdaj, ozda STRŠ část. **1.** azda: *Ozdaj pridze; Ozda ľem ňeochorel* **2.** veru: *To ozdaj ňebulo jak teraz; Ozdaj ľem tak hvarim, jak bulo*
oznakovac dk STRŠ označiť
oźimina ž ozimina
ožeľec JŠ, **oźeľec** SŠ, **ośľac** VŠ, **ośľak** JŠ m inovať
ožgrapinki pomn. STRŠ zvyšky cesta zožgrapané z koryta
ožic dk ožiť: *Po diźdžiku šicko ožilo*
ožiňak m ZŠ černicový ker
ožogi pomn. **1.** náradie na pečenie chleba **2.** expr. porozhadzované veci
ožrebic še, oźrebic še, ožerebic še, oźerebic še miest. dk ožrebiť sa
ožuvac nd SŠ expr. ohovárať: *Ožuvala ho pomedzi ľudzi*

P

pa, pa-pa cit. det. zbohom
pac m pác: *Slaňina še v pacu moči*
pacer[1], **pacir** SZŠ, **pacjer, pancjer, pancir** JŠ m chrbtica
pacer[2] m otčenáš v spoj. *S tebu še dohvarac a s viľkem pacer* – nemá zmyslu sa s tebou dať do reči
pacere[1] pomn. večerné zvonenie: *Dzvoňa na pacere*
pacere[2] pomn. žabie ikry
pacerečki pomn. zdrob. koráliky: *Ja rada ľem drobne pacerečki*
pacerka ž **1.** koráľ, granátka **2.** zrnko ruženca
pacerki pomn. **1.** náhrdelník z koráľov • *Zubi ma jak pacerki* – pekné pravidelné **2.** pátričky: *Modľi še na pacerkoch*
pacerkovani príd. zdobený koráľkami: *pacerkovani ľajbik*
pacerňik m rastlina alchemilka (Alchemilla)
paciľin m SZŠ zried. penicilín
packa ž SVŠ jadierko tekvice
pacovac nd zried. moriť (slaninu, šunku)
pačagovac nd SŠ mur. natierať cementovou maltou
pačana ž spodst. SŠ v spoj. *Baviľi še na pačanu, ked parobek privolal dziľku, co še mu pačila a s ňu potim tancoval*
pačeski, pačiski pomn. pačesy (konopí): *Pri česaňu perše konope buľi zrebje a druhe pačeski*
pačesni príd. **1.** týkajúci sa odpadového vlákna konopí: *pačesne platno* **2.** ZŠ expr. namyslený
pačesovac nd ZŠ čistiť ľan, konope: *Na drapačke še pačesuje*
pačesovačka, opačesovačka ž SZŠ zariadenie na česanie ľanu, konopí
pačic še nd páčiť sa: *Ňe každemu še jedno pači*

pačka ž paklík, balíček: *pačka duhanu*
pad m prípad: *Pametam na jeden taki pad; V takim padze ňič z teho; Na ňijaki pad to ňekupuj*
padac nd **1.** padať: *Śňih pada* • *Ňeznam, na co to pada* – čo to znamená **2.** opadávať (o prezretom zbožiť): *Zarno už pada*
padaci príd. ZŠ v spoj. *padaca choroba* – epilepsia
padanka, padavka STRŠ ž padnuté ovocie
padlaš m JŠ povala
padnuc dk v spoj. *Dobre mi to padlo* – ulahodilo mi to; *Bidlo padlo* – zdochlo; *Ňej vam padňe na užitek* (pri častovaní)
pagač, pogač JŠ m pagáč: *bandurkovo pagače*
pagaňatko s ZŠ expr. pagáčik
paha ž žliabok na šindli
pahnoscica ž SŠ zadrenina pri nechte
pahnost, paznocht, paznot SŠ m, pl. *pahnosti, pahnosce, paznokce* SZŠ necht, nechty: *Pahnost še mi zadreľ; To že kvitnu pahnosti, ked take bile na ňich* • *Aňi za pahnost brudu ňimam* – nič nemám
pahrutka STRŠ, **pahrotka, parhvotka** JŠ, **pohrutka** STRŠ ž **1.** staré otvorené ohnisko s komínom: *Varilo še na pahrutkoch v prikľece* **2.** SŠ podstienka: *Kolo mura bula z kameňa viložena pohrutka*
pach m **1.** pach: *Poznaľi še už po pachu* **2.** vôňa
pachac nd ovoniavať: *Rad pachal kvitki*
pachcic nd zried. pachtiť, túžiť
pachľovac nd ZŠ **1.** paktovať: *S handľarami pachľoval* **2.** expr. naháňať, hľadať: *Možeš za ňim pachľovac, ked un už v Amerike*
pachnuc nd voňať: *Barz pachla poľifka* • *Dobri gazda za hnojom pachňe* – patrí to k tomu; *Už pachlo za diźdžem* – išlo na dážď
pachňaci, pachnuci ZŠ príd. voňavý • *pachňaca votka* – voňavka
pachoric še nd SŠ expr. vystatovať sa: *Ona še pri ňemu pachori*
pachota ž vôňa
pajda ž ZŠ kus: *pajda chľeba ku slaňiňe*
pajedni príd. ZŠ zlostný: *Pajedni človek še doraz napajedzi*
pajedzisko s SZŠ vec sporu: *Studňa bula toto pajedzisko, co jich rozlučovalo*
pajesati príd. majúci dlhé pačesy (o židoch)
pajesi, pajkalesi pomn. pačesy (u židov)
pajirka ž SZŠ druh krpatej ryby
pajstruna ZŠ, **špajstruna** SZŠ ž truhla na múku
pajšeľ m ZŠ pľúca (ošípanej)
pajšľe pomn. ZŠ pľúcka (jedlo)
pajšľik m SŠ zried. bokombrada
pajtašic še nd SŠ expr. paktovať: *Un še už pajtaši s druhu*
pajtaška ž expr. zried. kamarátka
pajzer m zahnutá železná tyč na odtrhávanie dosák z debnenia
pak, pakeľ m balík: *pakeľ pamutu*
pakilat, paťolat ZŠ m hrubé továrenské plátno
pakovac še nd **1.** baliť sa: *Pakuje še do drahi* **2.** expr. odchádzať: *Už aj še mi pakuj z domu*
paktaška ž zast. aktovka
pakušek m ZŠ zdrob. balíček
palac[1] nd vyžarovať: *Ceplota palala z peca* • *Dobrota z ňeho pala* – je veľmi dobrý
palac[2] nd ZŠ formovať cesto na chlieb
palačinka ž palacinka
palačinkareň SŠ, **palačinkarka** JŠ, **palačintofka** VŠ ž, **palačinkar** ZŠ miest. m palacinkáreň
palanka, paľanka JŠ, ZŠ ž **1.** zvislá lata v plote **2.** obyč. v pl. drúčik na seno, na bielenie plátna ap.
palchovac, palchac JŠ, **palšac, palšovac** SZŠ nd oklepávať snopy
palšak m DŠ otep (slamy)
palšal m nov. paušál: *Ma na palšal eľetriku*
palšina ž mur. rákosové pletivo na strop
palška ž HŠ otep (slamy): *Palška, to opalšovane žito*
palšovac[1] nd HŠ oklepávať snopy
palšovac[2] nd SŠ mať záujem: *Un za ňu palšoval už davno*
paľ[1] m oheň (v peci): *Pagače še pekľi pred paľem*
paľ[2] m **1.** SŠ kôl v plote **2.** ZŠ pilier mosta
paľa ž ZŠ ihrisko: *Chlapci sebe zrobiľi paľu*
paľčik, paľček m **1.** zdrob. expr. prštek **2.** miest. malíček

paľe cit. ZŠ expr. pozri: *Paľe, už idze*
paľec m prst: *Slaňina bula na pejc paľce hruba* • *veľki, hrubi paľec* – palec; *meženi paľec* – malíček; *stredňi paľec* – prostredník; *Ostal sam jak paľec* – úplne sám; *Žil z tich dześec paľcoch, co mal* – živil sa vlastnými rukami; *Povidz temu, co paľec cica* – neverím ti; *Un miśľi, že ja paľec cicam* – že som naivný; *Šak to z paľca ňevicical* – nevymyslel si to; *Teľo ma teho, co až śe mu prez paľce cedzi* – veľa má; *Ma na každi paľec jedneho* – môže si vyberať; *Krajala popri paľcu* – úsporne
paľek m, obyč. v pl. expr. det. prst
paľenka ž pálenka • *Koňovi śedlo, volovi jarmo a nam paľenki* – každému, čo mu patrí
paľeňčarňa, paľeňčareň SZŠ ž pálenica
paľeňčuha, paľeňčucha JZŠ ž pejor. pálenka
paľeňisko s ZŠ ohnisko
paľepa cit. ZŠ expr. pozriže: *Paľepa, jaki paradni!*
paľic nd **1.** páliť, spaľovať: *Išla ohňa paľic* • *Chto peklo paľi, sam v ňim zhiňe* – znáša následky **2.** zhotovovať pálením: *Znal paľic paľenku; Sam sebe cehli paľil* • *Na ňim šicko paľi* – rýchlo ničí, zodiera
paľica ž palica • *Paľica ma dva konce* – aj tebe sa môže újsť; *Ľem paľicu na ňeho* – treba naňho prísne; *Cahaš na sebe paľicu* – pletieš si bič na seba; *Višol na žobracku paľicu* – zbankrotoval
paľir m vedúci stavby
paľuch m **1.** palec na rukavici bez prstov **2.** obuv. kožený krúžok na ochranu prsta pri šití
paľušek m zdrob. expr. prštek
paľuški pomn. v spoj. *Pani Mariji paľuški* – rastlina prstnatec (?) (Cynodon)
pamač m JZŠ štetka na holenie
pamec ž pamäť • *Un mal šicko na pameci* – na všetko pamätal; *Tak bulo už i za mojej pameci* – čo ja pamätám; *Ešči je pri pameci* – pri zmysloch
pametac nd pamätať: *Ja teho veľo pametam* • *Ňepameta vul, jak ceľecem bul* – že aj on tým prešiel; *Pameta pes, chto mu slaňini rucil* – na preukázanú láskavosť sa nezabúda
pametac śe nd **1.** pamätať sa: *Dobre śe na to pametam* **2.** neos. pamätať si: *Toto śe mi ňepameta*
pametľivi príd. majúci dobrú pamäť: *Mam pametľivu hlavu, šicko pametam*
pamjatka ž pamiatka • *Už aňi pamjakti ňit po tim* – ani stopy
pampuch m SŠ zried. šiška • *Ma ľico jak pampuch* – napuchnuté
pampušek m šiška (pečivo)
pamula[1] ž usadenina (np. prachu) na vode
pamula[2] ž **1.** HŠ rozvarené slivky: *Pamula s gruľami śe jedla* **2.** ZŠ pejor. brečka: *Gruľe śe na pamulu rozvariľi*
pamuric śe nd SŠ oblačiť sa: *Ňebo śe pamuri*
pamut m pamuk
pamutka ž druh šatky: *Pamutka, to taka veľka šafolka*
pan m **1.** privilegovaný pán: *Panove bivaľi v kaštiľu* • *Čim vekši pan, tim ľepše zna cigaňic* – netreba pánom veriť; *Pan meso a chudakovi kosci* – to lepšie je pre pána; *Pan tancuje a sprostak ciganovi placi; Bidni služi a panovi pluži* – prostý človek robil na pána; *pan veľkomožni* zast. (oslovenie); *pan preveľebni* (oslovenie kňaza) **2.** pán ako označenie a oslovenie muža: *pan učiteľ, pan farar, paňe Bože* • *Každi pre sebe pan; Jaki pan, taki kram* – podľa skutkov poznať človeka
pana ž panna v spoj. *Pana Marija*
panašek m ZŠ expr. pánko: *Prišol dajaki panašek*
pancaki pomn. ZŠ v spoj. *Pancaki biľi, to ked śe ulapeľi prez stolek a s ricami popod stolek śe tlukľi*
pančovac nd ZŠ riediť (nápoj): *Pančovaľi paľenku*
pandľa ž obuv. gombík na zapínanie topánok
pandrav m ZŠ, **pandrava** ž STRŠ larva chrústa
paneček, panašek, panačik, panaško m miest. pejor. pánko
panek, panko, paňik m expr. pánko
panef, panefka ž zast. nádoba s rúčkou a nôžkami na varenie
pank m SVŠ stol. hoblica
pankuch m SZŠ praženica: *Z vajcoch upražila pankuch*
panoš m ZŠ popanštený človek

panošic śe nd expr. hrať sa na pána
panovac nd **1.** vládnuť v spoj. *Chto panuje, ten banuje* – vládnutie je neisté; *Chto cerpi, ten panuje* – trpezlivosť sa vyplatí **2.** byť rozšírený (o chorobe): *Fšeľijake chorobi tu už panovaľi*
pantľa ž ZŠ podlhovastá vec podobná stuhe: *Vistidnutu kašu s cvernu porezaľi na pantľe*
pantľička ž zdrob. stužka: *Čepce nośiľi i s pantľičku*
pantľika ž stuha: *Do vlasoch śe davala pantľika i na kalape bula pantľika*
paňaci príd. popanštený: *Un taki kus paňaci*
paňče s páňa: *Paňčeta ľitaľi kolo kaštiľa*
paňčo m expr. pánko: *Znace, paňču muj zlati, ta to tak*
paňenka ž panenka v spoj. *Paňenka Marija* – Panna Mária
paňi ž **1.** pani: *Paňi mala slušku* **2.** v spoj. *veľkomožna paňi* zast.; *paňi dochtorka*
paňička[1], **paňuśa** ž expr. panička
paňička[2] ž ZŠ chrobák lienka (Coccinella)
paňišveti cit. vyjadruje zľahčovanie, dajsamisvete: *Už je paňišveti dzifka* • *Jaka mi tu paňišveti švačka* pejor.
paňkac śe nd VŠ expr. prosíkať sa
paňske s spodst. zast. majetok feudála: *Ľudze chodziľi na paňske robic*
paňski príd. panský: *paňske majetki; paňske obľečeňe* • *Chraň śe paňski kľamki* – daj si pokoj s pánmi; *I paňske hovno śmerdzi* – aj pán je len človek
paňski prísl. pansky v spoj. *Žije sebe po paňski*
paňśčar m ZŠ expr. popanštený človek
paňśčic śe nd preberať panské spôsoby
paňśčina ž **1.** expr. panština: *Paňśčinu bi rezal* **2.** zast. panské
paňora ž ZŠ pejor. pani
paňur m ZŠ pejor. pán: *Z dzada najhorši paňur*
paňuresa ž ZŠ pejor. pani
papa, papča ž det. jedlo
papac, papkac, papečkac nd det. jesť
papcun m SZŠ mrvance: *papcun s makom, s hubami, s juchu*
papere s hromad. JŠ jemná časť kukuričného klasu
paperje s hromad. ZŠ zvyšky zo zhorenej slamy al. papiera
papir m **1.** papier: *Zavinul to do papira* • *Co na papiru, to utrima viru* – písomný doklad zaváži **2.** obyč. v pl. dokument: *Papire mal v poratku*
papirovi, papereni ZŠ zried. príd. papierový: *papirovo peňeźi*
papľuha ž SŠ pejor. papľuh: *Ti papľuho jakiśka*
papre ZŠ, **papri** SŠ pomn. lupiny vo vlasoch
paprec śe nd SŠ zried. rýpať sa: *Prikľet śe furt papre*
paprica[1] ž SŠ lupina vo vlasoch
paprica[2] ž železná os v žarnove: *Na paprici śe krucil verchňi kameň*
paprika ž rastlina paprika (Capsicum) a jej plod
paproc, paproč SŠ ž rastlina papraď (Dryopteris)
paprocina SŠ, **paporcina, papercina** SZŠ, **paporčina** JŠ ž rastlina papraď (Dryopteris)
papuča ž, **papuč** m SŠ papuča: *roščaptane papuče*
papuľa ž zried. expr. papuľa: *Daj mu po papuľi*
papuľati príd. **1.** majúci veľké pery **2.** expr. papuľnatý: *papuľate dzeci*
papuľovac nd expr. papuľovať: *Ňepapuľuj už teľo*
par m ZŠ prídavok do cesta z otrúb, ktorý spôsobuje kvasenie: *Chudobne ľudze davaľi do cesta par mesto kvasu*
para[1] ž para: *Para me poparila* • *Ňichto ňeźije o pare* – bez jedla; *Para śe ve mňe zacina* – dych mi dochádza
para[2] ž pár: *Mal dva pari koňi* • *Nebulo jej pari vo valaľe; Ňit jej pari na śvece* – je jedinečná
parac nd **1.** párať (niečo zošité): *Perše pare, potim šije* **2.** driapať (perie): *V źime babi paraľi pire*
parada ž paráda: *Ňe každemu śe parada šikuje; Od paradi už aňi ňezna jak chodzic*
paradajka, paradička miest. SŠ ž rastlina rajčiak (Lycopersicon) a jej plod
paradni príd. parádny: *paradna dzifka*
paradňe prísl. parádne: *Paradňe śe obľika*
paradňica ž parádnica: *Mocna paradňica, slaba robotňica*

paraďoš, paradňik miest. m parádnik
paradzic (śe) nd parádiť (sa)
paragraf m v spoj. *Stoji jak paragraf* pejor. – smiešne
parak m parák: *V paraku śe varja bandurki*
pareňak m JŠ expr. mládenec: *Taki pri śiľe pareňak*
pareňina ž parená potrava pre statok
parfin m parfum
parfinovac (śe) nd parfumovať (sa)
pargament m pergamen
parcha, obyč. v pl. **parchi** ž prašina: *Kuň parchu dostal*
paric nd pariť: *Idze paric śečku; Paril pľevi na pareňinu • Un ľem doma ric pari* – sedí stále doma
paric śe nd pariť sa: *Zajace śe para už v źime*
pariďa ž SZŠ zried. gumipuška
parija ž SŠ úžľabina, tiesňava
pariľak m ZŠ expr. tučný človek
parimucha m ZŠ expr. nafúkanec
paripa ž expr. v spoj. *žena jak paripa* – pekne urastená
pariťa ž ZŠ prak: *S pariťu zakrucilo śe nad hlavu, ta kameň ľecel daľeko*
parkan m JZŠ voz bez bočníc
parkaňik m JŠ priečka v stodole: *Parkaňik bul zoz deskoch medži bojiskom a suśekom*
parnadeľ m SŠ hmyz kliešť (Ixodes)
parnavec m ZŠ **1.** hmyz kliešť (Ixodes) **2.** pejor. nespokojné dieťa
parňik m ZŠ zariadenie na pálenie slivovice
parobek m parobok: *Ked už mal ośemnac roki, už bul parobek • Dobri parobek, dobri zarobek* – mladý človek sa oplatí
paroľa ž **1.** plesknutie do dlaní na znak priateľstva, dohodnutia sa: *Daj mi paroľu, že zme praceľe* **2.** dohodnutí ľudia: *Oňi už paroľa • V cahaňu bula dobra paroľa i vul zos kravu* – zniesli sa
paropčak m mladší parobok
paropčava ž hromad. parobci
paropčic nd mládenčiť: *Už mam dosc teho paropčeňa*
paropski príd. mládenecký: *paropska kasa*
paropstvo s mládenectvo
parovac nd unikať (o pare): *Po diźdžu ľesi paruju*
parovac śe nd ZŠ vytvárať páry: *Stare śe staraju, mlade śe paruju*
parovňik m ZŠ vetrák (v maštali)
paršina ž SŠ prašina
paršivi príd. prašivý: *paršivi kot*
parta ž zast. **1.** svadobný veniec na hlave mladuchy: *Na veśeľu družba partu zbiral* **2.** ozdoba hlavy dievčat pri slávnostných príležitostiach: *Obraźne dźifki nośiľi parti*
partek m **1.** JŠ obrus na stôl **2.** plachietka: *Kolače pre položňicu buľi zakrucene v červenim partku*
partija ž partia (osôb): *Ňevźaľi ho do partiji*
paru čísl. neskl. niekoľko: *Nazbiral sebe paru korun*
parucha[1] ž SŠ plachta na siatie
parucha[2] ž SŠ zried. pejor. špina: *Až na ňim parucha rosla*
pas m **1.** pás: *Tam take dluhoke pasi poľa* **2.** pás (tela): *Cenka v paśe; Voda bula nam po pas*
pasac nd expr. **1.** biť: *Pasal ho s remeňom jak psa* **2.** jesť: *Śicko pasal do sebe*
pasač m ZŠ zried. pastier
pasati, paskati, pasečkati príd. pásavý, pásikavý: *pasate perini*
pasc, pasca JVŠ ž pasca: *pasc na miši*
pasc nd pásť: *Dzeci huśi paśľi • Pujdzeš kozi (śviňe) pasc* (výstraha); *Ja s tebu huśi (śviňe) ňepasla* – nie si mi roveň; *Ona s druhima psi pasla* – bola neverná; *Paśe oči na ňim* – obdivuje ho; *Ona mu lasku paśe* – vyhovuje mu
pasc śe nd pásť sa • *Može śe isc pasc* – je na mizine; *Paśe śe na tich kvitkoch* – dobre ich speňažuje
pasek m zdrob. pásik: *Našila sebe take paski*
pasenti príd. priliehavý: *pasenti ľajbik*
pasija ž **1.** záľuba: *Mal veľku pasiju do kośeňa* **2.** nálada, chuť: *Ňimam pasiju do ňičeho • Daľi vajčaka vimiškovac, ta mu vźaľi pasiju* – pohlavnú žiadostivosť **3.** radosť: *To ľem pasija gazdovac, ked človek zdravi; Až pasija pozrec na tote kvitki*
pasije pomn. pašie: *śpivac pasije*

paska ž veľkonočný koláč: *Babi pasku śveciľi*
paskovec m SZŠ červ pasomnica (Taenia)
paskuda ž expr. paskuda: *Ti paskudo jedna!*
paskudni príd. expr. paskudný: *paskudni človek; paskudni čas*
paskudňik m expr. **1.** paskudník **2.** had
paskudzic nd expr. špiniť: *Paskudzil po chiži*
pasmo s pásmo (pradena): *Tricedzdva ňitki to pasmo na motovidľe; Dvacec pasma ľenu śe volal lokec*
pasovac nd pasovať, hodiť sa: *Tota chustka ci ňepasuje ku tvari*
pasovac śe nd zápasiť: *Chlapci śe pasovaľi*
pasovni príd. priliehavý: *pasovne lachi*
pastir, paster SZŠ, **pascjer** JZŠ m pastier
pastireň, pascjereň JZŠ ž bývanie pastiera
pastiric nd ZŠ byť pastierom
pastirki pomn. betlehemská hra
pastirkoš m betlehemec: *Pastirkoše robiľi pastirki*
pastuch m SŠ zast. pastier
pastuchovac nd SZŠ sprevádzať priateľa na návšteve jeho dievčaťa
pastvic śe nd ZŠ expr. vychvaľovať sa: *Pastvila śe s dzecami*
paśćeka ž čeľusť: *Paśćeka me rozboľela od teľeho kusaňa*
paśeka ž JŠ medzierka medzi domami
paśemkasti príd. SŠ pásikatý
paśemko s zdrob. úzke pásmo
paśerb m SZŠ pastorok
paśerbica ž SZŠ pastorkyňa
paśľivi príd. SZŠ dobre sa pasúci: *paśľiva krava*
paśmic nd SŠ vytvárať pásma (pradena): *Na motovidlo śe paśmilo*
paśmjanka ž ZŠ pradeno
paśvina ž ZŠ pastvisko
paśvisko s pastvisko: *Kravi śe paśu na paśvisku*
paša ž paša: *Hnaľi statki na pašu; Od dajakej paši plane mľiko*
paškal SŠ, **pašchal** SZŠ m paškál
pataľija ž zried. patália: *Narobila veľo pataľiji*
patik m, **patika** ž ZŠ, JŠ neopracovaná palica; drievko: *S patikem hrebal v ohňu • Taki suchi jak patik* – veľmi chudý
patkaň m zviera potkan (Rattus)
patrač m SŠ druh maku: *Patrač, to taki mali mak s džurkami*
patrec, patrac miest. SŠ nd **1.** hľadieť, pozerať: *Patraj pod nohi, bo spadňeš; Furt na ňu patral • Patraj, z čeho žiješ* – sústreď sa na prácu; *Mušiš patrec i na zadňe koľesa* – pamätať na starobu; *Patri jak ceľe na nove vrata* – nechápavo, hlúpo; *Śicko ľem na moje ruki patri* – očakáva odo mňa pomoc; *Každi svojo patri* – dbá o svoje **2.** všímať si: *Ti ňepatraj na ňikeho • Ňepatraj na misu, aľe co v ňej* – nevšímaj si vonkajšok; *Ňič ňepatri ľem karčmu* – ostatné zanedbáva **3.** snažiť sa: *Každi patri jak najľepši pre sebe zrobic; Patrel daco ukradnuc* **4.** náležať: *Tebe to patri; Každemu daj, co mu patri* **5.** neos. v spoj. *Patri na diźdž* – bude asi pršať; *Z uč mu plano patri* – vyzerá, že je zlý
patrec śe nd **1.** všímať si seba: *Ňeohvaraj druheho, aľe śe patraj sama* **2.** neos. patriť sa: *Snaž śe žic jak śe patri*
patrija ž zast. rozhľadňa
patroľ m, **patroľa** ž SZŠ zast. patrola, hliadka
patrontaška ž zast. nábojnica
pava ž vták páv (Pavo) • *Idze jak pava* – pyšne
pavečka JŠ, **pavučajka, pavočajka** VŠ ž mihalnica
paveko s, **paveka** ž, obyč. v pl. **1.** očné viečko: *napuchnute paveka* **2.** zried. riasa, obrva: *zrosnute paveka*
pavic śe nd ZŠ expr. pýšiť sá
pavinos, paviric m ZŠ pejor. horenos
pavuček m zdrob. pavúčik
pavučina ž pavučina
pavuk, pajank SŠ m pavúk
pavur m SŠ zried. páv (samec)
pavuz m pavúz: *S pavuzom śe zapaše śeno na voźe • Ma teho pod pavuz* – veľa; *Teľo reči jak pod pavuz* – veľa
pazdzere, pazdere ZŠ miest., **pazdzire** SŠ, **pajzdzere** VŠ, **pajzdzerije** VŠ, **pajzdzeri** SŠ miest., **paźdzer** m, SŠ s hromad. i pomn. pazderie: *Pazdere oľeci na cerľici; Pazdzire z konopi iśľi nabok*
pazdziric śe nd SŠ zamotávať sa: *Predza śe dakedi pazdziri*

pazucha ž **1.** pazucha: *Vźal tašku pod pazuchu i pošol; Vedľi śe pod pazuchu* **2.** STRŠ hrebeň strechy
pazur, pazdur ZŠ m, **pazura** STRŠ, **pazdura** SZŠ ž **1.** pazúr: *Ftaki maju ostre pazuri* **2.** STRŠ ostroha na nohe kohúta **3.** v pl. expr. ruky • *Prišla mi do pazur* – dostala sa mi do mojej moci
pazurki pomn. SŠ huba strapačka (Clavaria)
paźňik m ZŠ pažiť: *Sankaľi śe po paźňiku*
pažec m SŠ žliabkovač (na šindle): *Pažec, to na pahi šingľa*
paženi príd. ZŠ pažravý
pažic ž JŠ pažiť: *Kravi vihaňame na pažic*
pažic SŠ, **pahovac** SVŠ nd robiť žliabky na šindľoch
pažica ž SŠ pažiť: *Statki predavaľi na pažici*
pažitka JŠ, **pažička** SZŠ ž rastlina pažítka (Allium schoenoprasum)
pažňik m **1.** SZŠ pastvisko **2.** JVŠ mačina
pažravec m STRŠ pejor. pažravec
pč cit. napodobňuje napľutie
pčola, fčola HŠ ž včela • *Ňe každa pčola mjad noši* – vonkajší výzor môže klamať
pčolečka ž zdrob. expr. včelička
pčoľar, fčoľar HŠ m včelár: *Pčoľare chovaľi pčoli*
pčoľňik m včelín
pec m **1.** pec: *Sadzala chľib do peca* • *V starim pecu ďabel oheň robi* – starý človek býva mrzutý; *Ona už ňe z jedneho peca chľib jedla* – má bohaté skúsnosti; *Priľecel jak ze žeľeznim pecem* – s rámusom **2.** zast. parný stroj (rušeň): *Mašina mala pec i vagoni*
pecik, pecek SŠ m **1.** zdrob. piecka: *Mali pecek slabo hreje* **2.** ZŠ priestor, do ktorého padá popol z pece: *Z pecika śe vibiral popil*
pecka ž SŠ jadro: *Hruška i japko ma pecku*
pecľik m SZŠ zväzok ľanu: *Do jedneko urta idu dvacecpejc pecľiki*
pecuchar, pecuch miest. HŠ m pecúch
pečaci, pekaci príd. **1.** horúci: *pečaca tepša* **2.** príhlivý: *pečaca pokriva*
pečarka ž huba pečiarka (Agaricus)
pečenka, pečinka ž pečeň: *Ma choru pečenku*
pečetovac nd pečatiť: *pečetovane napoje*
pedala ž pedál: *pedala na bicigľu*
pehati, pehovati, pehoviti SŠ, **pehavi** JZŠ príd. pehatý: *pehata tvar*
pechoric śe nd vystatovať sa
pejc, pejcmi, pejcero živ. čísl. päť: *Ma tam pejc stromi; Pejcmi chlopi ňemohľi s tim pohnuc*
pejckilovec m päťkilové závažie
pekar m pekár
pekarňik m pec na pečenie chleba
pekeľni príd. pekelný • *Vibiti jak pekeľne brani* – veľmi prefíkaný; *Chraň śe ho jak pekeľneho ohňa* – veľmi
pekeľňica, pekeľňička ž expr.: *Pekeľňica ľem bi peklo robila*
pekeľňik m expr. pekelník, zlosyn
peklo s **1.** peklo: *Chto mi ňeveri, ňech ňigda z pekla ňevidze* • *Taki zli jak peklo* – veľmi; *Horuco tu jak v pekľe* – veľmi; *Idz do pekla* – daj mi pokoj; *Ňerub peklo* – nevyvolávaj spory **2.** ZŠ jama na nohy pred pecou: *Peklo na nohi to, žebi śe ňetrebalo schiľac*
peklovac nd ZŠ expr. sekírovať: *Baba z pekla, zato chlopa pekluje*
peklovac śe nd ZŠ expr. vadiť sa: *Žena śe rada pekluje s mužom*
peklovito príslj. JŠ pekelne: *Peklovito śmerdzi tchur*
pekota ž expr. **1.** horúčka: *Čul v žalutku pekotu* **2.** páľava: *Od ohňa išla pekota*
pekotľivi príd. ZŠ horúčkový: *pekotľive chorobi*
pelinek, miest. **peľinek, polinek, pelenek** m, **peliňe** ZŠ, **peluňe** JŠ s rastlina palina (Artemisia) a čaj z nej • *Horke jak pelinek* – veľmi
pelňa ž SŠ spln (mesiaca): *Pelňa, to pelni mešac*
peľech m pelech • *Maš vlasi jak peľech* – strapaté
peľechati príd. SŠ strapatý • *Peľechati jak borsuk* – veľmi
peľengovac nd SŠ starať sa, opatrovať: *Male dzecko treba peľengovac*
peľešic (śe) nd strapatiť (sa) • *Peľeši śe s druhim chlapom* – paktuje
peľucha ž plienka: *Dzecko poviľi do peľuchi*
pena ž pena: *Pri dojeňu śe robi na mľiku pena*
penaľik, penaľ ZŠ m vreckový nožík • *Parobek jak za grajcar penaľik* – malý

pencaki pomn. krúpy
pendeľ m SŠ kyvadlo nástenných hodín
pendrak m **1.** SŠ pandrava: *Pri oraňu pulno pendrakoch* **2.** SZŠ hmyz kliešť (Ixodes)
pendrek m obušok
pendzija ž penzia, dôchodok
pendzijaš m dôchodca
pendzijaška ž dôchodkyňa
penkalo s ZŠ zast. plniace pero
penkati príd. SŠ plný, zaoblený: *penkate kvitki*
pentikovac nd ZŠ expr. utekať: *Tak pentikoval jak pes*
pentro, pľentro SŠ s, **pľentre, pľantre** SŠ pomn. povala nad stodolou
peňašče 1. s DŠ rastlina peniaztek (Thlaspi): *Našekaj peňašča śviňom* **2.** pomn. STRŠ šupiny ryby
peňaški, peňaśki SŠ, **peňaśčki** pomn. šupiny ryby
peňaź m zried. peniaz: *Peňaź rucil na źim, jak śe obracilo*
peňeśki pomn. expr. peniaze: *Zo znoja a hnoja peňeśki śe roja*
peňeźi pomn. peniaze: *Bida s peňeźami, vekša bez ňich* • *Čuje śe pri peňeźoch* – má peniaze; *Peňeźi idu jak voda na potoku* – rýchlo sa míňajú; *Vipľela ho z peňeźi; Vihnala mu peňeźi s kešeňi* – pripravila ho o peniaze; *Šak to za jedne peňeźi* – najedno to vyjde; *Mladi kuň do peňeźoch rośňe, stari z peňeźoch* – kôň vekom stráca na cene
peňeźivo s ZŠ expr. peniaze: *Bulo tam peňeźiva hruza*
peperňik m ZŠ druh koláča: *Peperňiki buľi posipane zos tlučenim peprom*
pepitka ž druh šatky
perdnuc, pergnuc SZŠ dk prdnúť
perduľa ž expr. mazna
perdzec nd prdieť: *Gemba na žreňe, ric na perdzeňe; Tchur ňeperdzi a prečik śmerdzi*
perdzini pomn. ZŠ expr. tárania: *Take perdzini rospravjal*
perdzoch, perdzošek m expr. sraľo
perdzorašek m expr. zried. sraľo: *Taki perdzorašek śmerdzaci*
perec m **1.** zast. druh pečiva: *Take pospľitane perece pekľi* • *Dostal z pereca dzuru* – nič nedostal **2.** JŠ časť postroja: *Orčiki su pripevňene na vahu s perecami*
pereputa, pereputť miest. ž pejor. perepúť: *Prišla s calu pereputu*
perfekt, perfektňe príslj. dokonale: *Znal perfekt maďarski*
perina ž perina: *Spalo śe pod perinu* • *žaba perina, žapske perini* – žabie vajíčka
perinčina ž SŠ pejor. perina
perinka ž detská perinka
periňanka ž JŠ obliečka na perinu
perkal m druh látky: *Šurc bul z perkalu*
perkalka ž šatka z perkalu
perla ž perla: *Na šiji nośila perli*
perlovi príd. v spoj. *perlovo śvički* STRŠ – prskavky
perľička ž JŠ sorta holubov
perľik m mlat, ťažké kladivo: *S perľikom tlukľi kameňe*
perňica ž ZŠ kvetináč
perpet m ZŠ kyvadlo (hodín)
persceň, perscin SŠ m obrúčka na kosisku
perscinek m prsteň
persciňar, perscinar JŠ m handrár
perś ž **1.** JŠ prsia (zvieraťa): *Koň ma mac široku perś* **2.** prsník: *Dala dzecku perś* – cicať
perśi pomn. **1.** prsia: *Boľa ho perśi* • *Ftedi budze mac pokuj, jak mu ruki položa na perśi* – keď zomrie **2.** prsníky: *Ma veľke perśi*
perśňik m JŠ remeň postroja na prsiach koňa
perśochboľeňe s ZŠ bolesti v prsiach
perše, pirše SŠ príslj. **1.** najprv: *Perše śe umij a tak budzeš jesc* **2.** prv, predtým: *Perše śe tak robilo*
perśi, pirśi SŠ čísl. prvý: *To perša dzifka vo valaľe; Chto pirśi do mlina, pirśi meľe* • *Čija kosa pirša, teho luka širša* – usilovnosťou zbohatneš
perśoklasovi, perśoklasni ZŠ príd. prvotriedny: *perśoklasovo zarno*
perun m **1.** hrom: *Peruňi biľi* • *Do visokich stromoch najbaržej peruňi biju* – vynikajúci ľudia sú najviac napádaní; *Jakbi perun bul doňho uderil* – zarazil sa; *Bodaj ce perun zabil* (zakliatie) **2.** JVŠ expr. zlé dieťa: *To ňe dzeci, aľe peruňi*

perunovac nd expr. hrešiť, kričať • *Chtori perunuje, ten najmeňej bije*
pervej prísl. DŠ prv, kedysi: *Pervej pekľi chľeba ľem na kvaśe*
perveska, pervjeska, pervistka ž **1.** prvôstka: *Pervjeska mala dvanac praśata* **2.** žena po prvom pôrode
perzona ž SZŠ zried. osoba: *Bila perzona śe tam v noci zjavuje*
pes m pes • *Hladni jak pes* – veľmi; *Haňbi śe jak pes* – silno; *Pridze na psa mraz* – na každého raz príde; *To teľo jak psovi mucha* – málo; *Aňi pes o ňu nohu ňeoptre* – nik si ju nevšimne; *Pes breše, viter ňeśe; Pes breše a slunko śvici daľej* – netreba si všímať nežičlivcov; *Treba ho tam jak psa do koscela* – netreba; *Zachciva śe psu teju* – nestojí o to; *Pes falatek chľeba od ňeho ňeveźňe* – veľmi sa zhodil; *Zo psa slaňina, z viľka baraňina* – nič z toho; *Zidz, co maš a ňepovidz aňi psu* – nikomu; *Ľepši dobri pes jak plani človek; Ňezna aňi psu vodi zamucic* – nič nevie; *Ňetrime ju aňi za psa* – za nič; *Zna, od čeho psi zdichaju* – je prefíkaný; *Un na ňu jak na psa* – zhurta; *Stoji oňho jak pes o pjatu nohu* – nestojí; *Rad ho vidzi jak pes džada* – nerád; *Ona s ňim paśe psi* – paktuje; *Pes brojil, a śviňu obeśiľi* – doplatil nevinne; *Pasuje mu jak psu šabľa* – nehodí sa; *Žebi śe vidala, jak budu drevene psi brechac* – aby sa nikdy nevydala; *S tebu śe spomusc, jak na psu orac* – vôbec si nepomôcť; *Ked pes breše, chvust śe mu treśe* – to už patrí k veci; *Puśč psa pod stul, ta un vidze i na stul* – len si nezačínaj; *babin pes* – chlpatá húsenica
pesc ž päsť: *Pohrozil mu s pescu; Sciskal pesc od zlosci*
pestrak m ZŠ kliešť (v koži)
pestuch, pescuch miest. m expr. päsť: *Oči veľke jak pestuchi*
peśčic nd SŠ expr. rozmaznávať: *Dzecko ňetreba peśčic*
peśčic śe nd SŠ expr. maznať sa • *Dobre śe peśčic, ked śe jest dze zmescic* – ak sú na to podmienky
peśčoch, peśčošek m SŠ expr. rozmaznanec, maznák
peśčuľa, peśčuľka ž SŠ expr. rozmaznaná žena
pešinka ž ZŠ zried. chodník (v poli, v lese)
pešňik VŠ, **peśňik** SŠ m zast. chodník (v poli)
pešo prísl. peši: *Pošol pešo do mesta* • *Tam, dze i kraľ pešo chodzi* – do záchoda; *Pešo jak za vozem* – je to jedno
peta, pjata SŠ ž päta • *Un sebe to aňi v pece ňima* – nestará sa o to; *Vecej ma rozumu v pece jak dachto v hlave* – je veľmi múdry; *Až mu poza peti pujdze, ked mu to povim* – dotkne sa ho to; *Dobre peti ňestracil, tak ucekal* – veľmi; *Obľekľi ho od pit do hlavi* – úplne ho zaodeli
petinek m SŠ zast. jemná čipka na ženskom čepci
petka ž časť kosy na zakladanie na kosisko
petľica ž JŠ druh závory (na špagáte)
petnacka ž pätnástka: *Petnacka bul ocet, co petnac gradi mal*
petra m neskl. v spoj. *Maš ti petra pri takemu človekovi* – máš trápenie
petruška ž rastlina petržlen (Petroselinum)
peťkasti príd. ZŠ bodkovaný: *peťkasti vigan*
pevňe, pevno čast. naisto, zaiste: *Un pevňe už ňepridze; Ocec pevno budze proci temu*
pchac, chpac VŠ nd **1.** pchať, strkať: *Pchal mu do ruk peňeži* • *Ňepchaj nos do šickeho* – nemiešaj sa **2.** tlačiť: *Pchaľi vuz do stodoli* **3.** expr. živoriť: *Ľem tak pcha z dňa na dziň*
pchac śe , chpac śe nd **1.** pchať sa, strkať sa • *Pcha śe jak śľepi jaśčur* – bezočivo; *Pcha śe mu do zatku* – natíska sa **2.** tlačiť sa: *Už śe źima pcha; Plane jedzeňe śe až z gembi pcha nazad; Dze ce ňevolaju, tam śe ňepchaj*
pic nd **1.** piť • *Aľe ti mi piješ krev* – otravuješ ma; *Chce śe mi pic* – som smädný **2.** opíjať sa: *Ma planeho muža, bo pije* • *Pije jak duha* – veľmi; *Chto pije, ten i bije; Chto ňepije, ten ňežije*
pice s **1.** pitie: *kvaśna voda na pice* **2.** pijatika: *Pica tam bulo veľo*
pidimužik m piadimužík, trpaslík
pif cit. napodobňuje zvuk výstrelu al. úderu: *Pif mu do hlavi*

piga ž piga (drievko i hra s ním): *Dzeci śe baviľi na pigi*
pigovac śe nd JŠ hrať sa s pigou
picha ž pýcha • *Z bohateho picha dicha* – je pyšný; *Dze picha, tam i haňba; Za pichu haňba chodzi; Picha dolu spicha* – pyšný obyčajne vyjde na hanbu
pichac nd **1.** pichať **2.** miest. zabŕdať, zapárať
pichaci príd. VŠ pichľavý: *pichace koľaki*
pichota ž SŠ expr. pyšný človek: *Jaka pichota z ňeho*
pijaci príd. pijavý: *pijaci papir*
pijacki príd. pijanský: *pijacka fameľija*
pijačina ž expr. pijan
pijačka ž pijanka: *Pijačka šicko prepije*
pijafka ž **1.** červ pijavica (Hirudo): *Postaviľi pijafku, žebi vicahala choru krev* • *Lapila śe mi pijafka* – začala ma otravovať; *Na boľacu hlafku položic pijafku* **2.** expr. dotieravec: *Un to pijafka, furt me pijavi*
pijak m pijan • *Pijak od koreňa* – veľký; *Pijakovi každi brat* – ľahko sa zblíži s každým; *Pijakova žena kľika na koľena* – veľa vytrpí
pijani príd. VŠ opitý: *Tačal śe jak pijani* • *Triźbi miśľi, pijani povi; Co triźbi ma v hlave, to pijani vikriči*
pijaňstvo s pijanstvo: *Dal śe na pijaňstvo*
pijatika ž pijatika (pitie): *Pijatika ho naučila kradnuc*
pijatka ž SŠ zast. minca starej meny: *Pijatka bula pejc zlatufki*
pijava ž ZŠ dúha (na oblohe)
pijavic nd ZŠ otravovať: *Už me ňepijav teľo*
pijkac nd det. piť
pijokrevec, pijokrevňik m expr. dotieravec
pijovic nd JŠ expr. hnevať, zlostiť
pik m **1.** neskl. SŠ v spoj. *Mam na ňeho veľki pik* (zastrájanie, vyhrážanie sa) **2.** JŠ druh plátna: *Tkala som pik*
pikac nd pykať, trpieť: *Budzeš za svoje hrichi pikac*
pikart m SŠ expr. zlé dieťa
piknuc dk ZŠ expr. udrieť, pichnúť: *Piga mu pikla do oka*
piksľa ž SŠ **1.** nádoba od konzervy **2.** pejor. dievča zlej povesti
pila ž píla: *Veľka pila to prez ramu*
pilagoňija, pilargoňija ž STRŠ, **pilagon, pivargon** m ZŠ rastlina pelargónia, muškát
pilat m ZŠ stĺpik pri bráne
pilka[1] ž pílka: *Drevo śe reže s pilku*
pilka[2] SŠ ž domácky urobená lopta: *Pilku zrobiľi z krafskej śersci*
pilot m JŠ pilier
pilovina ž, obyč. v pl. pilina: *Pilovina mi spadla do oka*
piľa ž SŠ det. húsa
piľar[1] m ZŠ piliar: *Piľar rezal na piľe deski*
piľe s SZŠ det. húsa
piľer, piľir, piľar[2] m pilier
piľni príd. súrny: *piľna robota*
piľno prísl. rýchlo: *Co tak piľno hutoriš; Ucekaj piľno do skľepu*
piľnovac nd **1.** starať sa: *Piľnuje nam dzeci* **2.** súriť: *Co tak piľnuješ, šak ňehori*
piľňik m pilník
piľoga ž SŠ expr. vysoká žena
piľ-piľ-piľ, piľa-piľa-piľa cit. SŠ na privolávanie husiat
pina ž zatvárací špendlík
pincir m zast. čašník: *Viučil śe za pincira*
pincirka ž zast. čašníčka: *Pošla za pincirku*
pingeľ m ZŠ expr. uzlík: *Vźal pingeľ na paľičku a pošol het*
pinka ž **1.** vták pinka (Fringilla) **2.** expr. sopeľ: *Pinka ci z nosa viśi* **3.** JŠ poplatok za požičanie hracích karát
pinzľik, pindzľik m zried. malý štetec
pipa ž točka (na sude): *Pivo z bački śe čapovalo na pipu*
pipčic nd ZŠ fajčiť fajku
pipec m pípeť: *Treba krave zebrac pipec*
piper, peper ZŠ m čierne korenie • *Śeno suche jak piper* – veľmi
piperjaňčo, piperjanko m expr. malý chlap
pipka ž **1.** fajka • *Ňestoji aňi pipku duhanu* – nemá nijakú cenu; *Mojo huśi pipku kura* – hľadia hore, lebo sú lačné **2.** sorta hrušiek
piprovac nd pridávať čierne korenie: *piprovac poľifku*
pir m burina pýr (Elytrigia): *Roľa sami pir, treba ju preorac*

pirčina ž ZŠ porast pýru
pirdafka ž SŠ píšťalka z vŕbovej kôry
pirdžuch m JŠ pejor. krpáň
pire pomn. aj hromad. s ZŠ **1.** perie: *Pire še visipal'i; Paral'i pire* **2.** v spoj. *hadze pire* VŠ, *hadže pire* SZŠ – rastlina papraď (Dryopteris)
pirečko s perečko: *Pirko malo ručku i pirečko*
pirgac, pirgacek SŠ, **pirigacik** ZŠ m zviera netopier (Chiroptera)
pirgac nd SŠ expr. virgať, poskakovať
pirhati príd. ZŠ drsný: *Pirhate drevo še hubľuje*
pirchac nd JŠ klíčiť: *Pojedna trafka už pircha*
piric še nd strácať perie: *Kura še piri*
pirkac še nd SZŠ dostávať perie
pirkadlo s ZŠ peračník
pirki-parki pomn. ZŠ žart. v spoj. *Ku mladej pred veseľom še chodzilo na pirki-parki*
pirko, pjerko JŠ s **1.** pero (vtáka) • *Ľeki jak pirko* – veľmi ľahký; *Po jednim pirku na perinu uzbiraš* – postupne; *Ňebudzem mu s pirkem kolo zatku mascic* – zaliečať sa **2.** pero (na písanie): *Pirko malo ručku i pirečko* **3.** pero (ozdoba): *Frajirka mu uvila pirko z kvetoch* **4.** JŠ aj pomn. *pirka* zväzok husacích pier na mastenie pečiva **5.** glajcha (na stavbe): *Ked muri vicahl'i, dal'i pirko* **6.** SVŠ v spoj *hadze pirko* – rastlina papraď (Dryopteris)
pirkovac še nd ZŠ periť sa, operovať sa
pirňica, pjerňica JŠ ž burina pýr (Elytrigia)
piro s zried. miest. pero: *Toto piro z huši*
piroh m piroh • *S Panom Bohom i s pirohom* (žart.)
pirskac SŠ, **priskac** SVŠ nd **1.** prskať (o vode): *Voda pirskala na šicke strani* **2.** prskať (o masti): *Na horucej bľache pirska masc* **3.** SŠ vypadávať (o zrne): *Zarno už pirska, treba ho košic*
pirskalka ž, **pirskadlo** s SZŠ prskavka
pirsnuc dk prsknúť: *Ked masc do oka pirśňe, ta ňedobre*
pirść p. prišč
pirśčati príd. ZŠ pokrytý vyrážkami
pirśčec nd SŠ **1.** popíchať: *Diść tak slabo pirśći* **2.** neos. expr. prskať: *Tak jedla, až jej z gembi pirśčelo* **3.** expr. dariť sa (o robote): *Robota mu ľem v rukoch pirśći*
pirštun m SZŠ prť (pre zver)
pirulka ž nov. miest. pilulka
pisac nd **1.** písať: *Pisal žadosc* **2.** ZŠ značiť (čiarkami, krížikom): *Na Lucu zme dzvere s cesnikom pisal'i*
pisac še nd volať sa úradným priezviskom: *Piše še tak, al'e volaju ho inakši*
pisani príd. **1.** písaný: *pisane l'iteri* **2.** čiarkovaný v spoj. *Pisana trafka, co ma po sebe bile paski* **3.** SŠ ozdobený, maľovaný: *pisane vajca*
pisanka ž **1.** obyč. v pl. sorta čiarkovaných jabĺk **2.** nov. písanka
pisaňe s písmo: *Take ma ňešumne pisaňe*
pisaňina ž SŠ druh čiarkovanej obliečky na periny
pisc, pesc ZŠ, **pjec** JŠ nd **1.** piecť: *Pekla chl'eba* **2.** expr. páliť, hriať: *Al'e peče toto slonko; Horuca pol'ifka peče jazik* • *Roskoše ju peču, že tak l'ita* – má sa výborne: *Al'e tota pokriva peče* – prhli
pisc še nd SŠ expr. bohatnúť: *Peča še tote, co predavaju*
pisek m piesok • *Nasipal mu pisku do uč* – povedal mu (nepríjemnú) pravdu
pisk m **1.** pysk • *Krava še na pisk doji* – podľa kvality krmenia; *Take jak krave z piska vicahnute* – pokrčené; **2.** expr. ústa: *Dal mu po pisku*
piskac nd expr. pišťať: *Na peršoch mu piska* • *Budze un piskad od žimi v tich topankoch* – trpieť, mať sa zle
piskač HŠ, **piskaľ** DŠ, **piskoš** VŠ m expr. papuľnatý človek: *Piskač veľo piskuje*
piskati príd. expr. pyskatý: *piskata žena*
piskovac nd expr. papuľovať, jazyčiť: *Kuš, ňepiskuj teľo!*
piskoviti príd. pieskovitý: *piskovita žem*
piskuľa ž expr. jazyčnica
pismo s list: *Prišlo ci pismo* • *To jak pismo svate* – nesporné
pisnuc dk expr. **1.** pípnuť • *Aňi ňepišňe* – čuší **2.** naznačiť: *Ľem mu pisla a už ju posluchnul*
pist, pjest JŠ, ZŠ m **1.** piest (na pranie) **2.** DŠ zariadenie na vedenie nití pri snovaní
piśac, piśkac nd det. močiť (moč)
piśaček m expr. detský penis
piśčalka ž píšťalka

piśčec nd pišťať: *Kurčeta i huśeta piśća; V uchu mi piśći*
piśček[1] m **1.** zdrob. pyštek: *Ftački piśćki rostviral'i* **2.** expr. ústočka • *Ma ona piśček* – je hašterivá; *Al'e jej piśček rozmarznul* – rozrečnila sa **3.** ZŠ pyštek (na nádobe): *Na piśček še pila voda*
piśček[2] m SŠ píšťalka
piśčisko s **1.** zvel. pyštisko: *Vil'k roźivil piśčisko* **2.** pejor. ústa: *Maš ti fajne piśčisko*
piśemkasti príd. SŠ pásikatý: *piśemkasta košuľa*
piśňička, peśňička DŠ, **piśmička** SŠ ž pieseň (najmä nábožná): *V posce še ľem svate piśmički śpival'i*
pišic še nd pýšiť sa
pišinger p. fišinger
pišni príd. pyšný: *Ňima bic na co pišni* • *L'ik na pišneho: ňedbac o ňeho*
pišňak m ZŠ namyslenec
pištoľ m pištoľ
pitac nd **1.** pýtať: *Pital jesc* **2.** prosiť: *Pital'i ho, žebi jej prebačil* • *Pre Boha ho pital'i, žebi še spametal* – veľmi **3.** požadovať: *Pital za to sto korun* **4.** pozývať: *Družbove chodzil'i pitac na veśeľe* **5.** žiadať o ruku dievčaťa: *Išl'i mu pitac ženu; Bul'i pitac našu Haňču pre jich Janka*
pitac še nd **1.** pýtať sa: *Pital še jej, či pujdze za ňeho* **2.** žiadať: *Dzecko še pitalo na ruki; Až še toto pita zrobic*
pitač m pytač: *Pitače prišl'i ju spitovac, žebi išla za ňeho*
pitački pomn. ZŠ pytačky: *Išol na pitački*
pitaňe s **1.** pozývanie (na svadbu): *Družbove chodza po pitaňu* **2.** zried. otázka: *Jake pitaňe, take otpovedzeňe*
piteľ m ZŠ vrece (v mlyne): *Harčički nośil'i na verch zarno do pitľoch: Na trece nasipaňe prez piteľ už išla predňa muka*
pitľovani príd. mletý v mlyne: *pitľovana muka*
pitni príd. taký istý: *Un taki pitni jak i jeho ocec* • *Tota dzifka pitna matka* – celá matka
pitňe prísl. tak isto: *Šicko pitňe tak bulo; Tak pitňe jak i u nas mace*
pivňica ž pivnica
pivo s pivo • *Ked navaril pivo, ta ňech pije* – nech znáša následky; *Richtuj pivo, idze žňivo*
pivoňija, piloňija VŠ, **pivonka** DŠ ž rastlina pivonka (Paeonia)
pivufka ž pivová fľaša
pjatek, pijatek SŠ m piatok • *Co na śvjatek, ta i na pjatek* – vždy; *Pjatek, zli začatek* – v piatok netreba začínať; *V pjatek veśelo śpivala, v ňedzeľu budze revala;*
pjati, pijati SŠ čísl. piaty: *Rano staval'i už o pjatej*
pjatka ž zast. peniaz hodnoty päť zlatiek
pješčina ž JZŠ piesčité role
pješeň JŠ, **piśem** SŠ zast. ž pieseň: *starodavne pješňe*
pjiscik m DŠ zariadenie na vedenie nití pri snovaní
placa ž pláca: *Jedna placa či stac, či śedzec*
placenko s **1.** plátenko (na krosnách): *Na začatku i na koncu pri tkaňu bulo take placenko* **2.** plátenné cedidlo
placic nd platiť: *Od šickeho še daň paci* • *Śmeje še, jak kebi mal placeno* – veľmi
plač m plač: *Až mi z teho do plaču; Plač ci ňepomože*
plačka ž ZŠ plačka (pri pohrebe) • *Plačka plače, žaba skače* (o predstieranej veci)
plačkac, plačečkac nd det. plakať
plački pomn. SŠ slzy: *Až mi plački do uč stanul'i*
plačuci prísl. plačky, s plačom: *Išla plačuci jak organ*
placha ž JŠ expr. poplašená osoba
plachcina ž SŠ iron. plachta: *Jakuśka plachcinu tam mala*
plachitka ž plachietka (na nosenie nákladu na chrbte): *Śal'i ľem z plachitki*
plachta ž plachta: *plachta na posciľ*
plakac nd plakať: *Dzecko plače* • *Take, co až še chce plakac* – je na zaplakanie; *Un taki, co až žim pod ňim plače* – je nepodarený; *Dzifče plače pred priśahu, chlop po priśahe* – sobáš je zmena života
plakśivi príd. plačlivý (náchylný na plač): *plakśive dzecko*
plakśivo prísl. plačlivo: *Ona to fše tak plakśivo hvari*
plameň m **1.** plameň: *Až plameň buchal z ohňa* **2.** červená škvrna na tvári
plameňik m ZŠ pagáč upečený na plameni v peci

plan m plán: *Mal veľke plani* • *Aľe tam plani kuju* – tajne pripravujú
plane s spodst. zlé: *Dobri človek i plane na dobre obraci; Ľepše kus dobreho jak veľo planeho; Aňi bi zme ňeznaľi, co je dobre, kebi ňebulo plane*
planeta ž planeta: *Ľudze vidzeľi planetu, ta že budze vojna; Planeta zaľecela, ta źima uderila*
plani príd. **1.** planý, zlý: *Ma planu naturu; Plani čas hňeśka* • *Puśčil śe na planu drahu* – začal zle žiť; *Maš plane oko na to* – nevieš odhadnúť; *Dobreho ňechvaľa, planeho śe boja* – stále je niečo **2.** nevyhovujúci: *To barz plana robota; Maš plani kľuč, ňeotvoriš*
planirovac, plaňirovac SŠ nd urovnávať terén
planka, plonka SŠ ž plánka (strom i ovocie) • *Naco jej Janka, ked je planka* – neplodná
plankač, pľenkač SZŠ m široká tesárska sekera: *S plankačom śe kreše už na hlatko*
plankovi príd. plánkový: *plankovi kij*
plano prísl. zle: *Plano mi poradzil; Plano robiš, že tam ňeidzeš; Plano śe ma; Prišlo mu plano; Ona vam ňechce na plano* • *Kemu plano idze, teho biju ľudze* – akoby jedno nešťastie nestačilo
planota ž ZŠ zlo: *Zbuj robil ľudzom planoti*
planta ž VŠ kapustná priesada
plaňec nd ZŠ javiť sa zlým: *Dobre pri ľepšim plaňeje*
plaňica ž ZŠ zlá žena
plaňik m ZŠ zlý človek
plaňstvo s niečo zlé: *Ňima ňič v hlave ľem plaňstvo; Take plaňstva ňenuś ku chiži*
plast m JŠ časť pluha: *Plast utrimuje brazdu*
plašč m nov. plášť: *Ked chladno, ta bere plašč*
plašanki pomn. STRŠ dvojdielne sane na hnoj
plašic nd plašiť: *Ňeplaš mi kurčeta*
plata ž záplata: *Na veľku džuru treba poradnu platu*
platac nd plátať: *Plata dzirave nohafki; Platal strechu zo slamu*
platev ž časť krovu, do ktorej sú vsadené krokvy
platka ž JVŠ súčasť trávnice, ktorá zabezpečuje pevné držanie trakov
platkasti príd. ZŠ ploskatý: *platkaste śviňe*
platno s plátno
platňa, plotňa SŠ, VŠ ž **1.** platňa (sporáka) **2.** SŠ stav. platňa: *Plotňe buľi pribite s kľambrami do tramoch*
platňeni, platňani SŠ príd. plátenný: *platňeni mech*
plavom, plavem SŠ prísl. voľne, nekontrolovane: *Jak prišľi mrazi, ta už kravi išľi plavom, dze chceľi; Huśi plavem ten jarec prešľi*
plaz m plaz (na pluhu): *Do plaza buľi zadlabane ručki*
plaźic śe nd DŠ plaziť sa: *Had śe plaźi*
plaźina ž **1.** SŠ cestička v lese **2.** čistinka v lese **3.** ZŠ rovinka: *Ľen vištuchala na taku plaźinu dahdze*
plita ž ZŠ platňa (sporáka)
plitčina ž ZŠ plytčina
plitki, pľitki miest. okraj. príd. plytký: *V plitkej vodze śe kupaľi*
plitko prísl. plytko: *Orac może plitko i hliboko*
plivac, pľivac miest. nd plávať • *Ona v śickim pliva* – má hojnosť všetkého
ploceňina ž SŠ zast. nekvalitné oblečenie
plokac, plukac SŠ nd plákať: *Śmati plokaľi na jarku*
ploskuni príd. SŠ týkajúci sa kvitnúcich konôp: *ploskune konope*
ploskunki SŠ, **ploskurki** miest. pomn. kvitnúce (prvé) konope
plot m plot: *Od dobreho sušeda plot robic ňetreba; pľeceni, tikovi plot* • *Ňigdzi s kolačami ploti ňehradza* – všade treba robiť; *Eśči pod plotem ho fśi zežra* – hrozí mu chudoba; *Taki jak prez plot kersceni* – poplašený, zmätený
plotek m zdrob. plôtik
pluh m pluh
plutňanka ž JVŠ plátenný kabát (sako)
plužek, plužik ZŠ m zdrob. plúžik: *S pluškem śe oborivaľi bandurki*
plužic nd prospievať: *Tu u vas mi ňepluži* • *Kemu śčesce pluži, temu praceľ služi*
plužni príd. pluhový: *plužne koľečka*
pľac m **1.** miesto: *Na ožimiňe buľi hole pľace* **2.** stavebný pozemok: *Už sebe voźa na pľac*

kameňe **3.** trhovisko na námestí: *Dakedi to śicko kupil na pľacu*
pľajster, pľaster ZŠ m **1.** náplasť **2.** plást (medu): *Vibiral z pňaka pľajstre mjadu*
pľantac śe nd expr. **1.** pľantať sa, zavadzať: *Pľantal śe popod nohi* • *Pľanta śe mi po jaziku a ňechce mi prisc na mišeľ* – mám to na jazyku **2.** motkať sa, tmoliť sa: *Taka je slaba, co śe ľedvo pľanta*
pľaskac śe nd ZŠ expr. plieskať sa, udierať sa: *Pľaskaľi śe po pisku*
pľaskač m STRŠ ploský kameň
pľaskati príd. ploský: *pľaskati kameň*
pľaskurka ž ZŠ ryba pleskáč (Abramis)
pľasnuc dk expr. plesnúť, prudko hodiť: *Pľasnul s ňim o źim* • *Idz dolo z peca, bo pľaśňeś* – padneš
pľeban, kľeban SVŠ m kňaz (najmä farár): *U nas na fare pľeban i kaplan* • *Chudobna fara, sam pľeban dzvoňi* – musí sa prispôsobiť pomerom; *U pľebana hodi, kaplan ňema vodi; Pľebanovi križ, kocurovi miš* – každému, čo mu patrí
pľec nd plieť: *Pľeľi koľaki v zarňe*
pľecanka ž ZŠ vlniak
pľeceni príd. pletený: *pľeceni plot; pľeceni kolač; pľecena fľaška*
pľecenka SŠ, **pľeceňačka** SZŠ, **pľeceňica** ZŠ ž demižón
pľeceňak m ZŠ pletený koláč
pľecinka ž **1.** ZŠ vianočka **2.** SVŠ demižón
pľecko s SŠ časť kroja zakrývajúca plece
pľeco s plece: *Pľeca me boľa* • *Ľem tak z pľeca śe ze mnu dohvaral* – povyšenecky; *Prerucil to z pľeca na pľeco* – nebral to vážne; *Na stare pľeca chorobi ľeca* – starý človek chorľavie
pľejźirovani príd. ZŠ zast. ranený
pľemeno, pľeme DŠ s plemeno
pľeśňec nd plesnivieť: *Śicko v komore pľeśňeje*
pľetar m SŠ plevín
pľetarik m SVŠ priehrada v maštali pre teľa
pľetka ž **1.** obyč. v pl. pletka: *Narobila na mňe pľetki* **2.** zried. pletkárka: *Ona veľka pľetka, ňič ňestrime pri sebe*
pľetkar m pletkár
pľetkarka, pľetkarina ZŠ ž pletkárka
pľetkovac ZŠ, **pľetkaric** VŠ nd robiť pletky
pľeva ž obyč. v pl. pleva: *Pľevi muśa isc het od zarna* • *Stareho vrabľa na pľevu ňeulapiš* – je prefíkaný; *Chto śeje pľevu, ňevihňe śe hňevu* – podvodník raz na to doplatí; *Ma peňeźi jak pľiv* – veľa
pľevic śe nd ZŠ expr. motať sa: *Pľeviľi śe medźi ľudzami*
pľevinka, pľevarka SZŠ ž plevín
pľevňa, pľeveň ž JVŠ **1.** plevín **2.** stodola • *Ocec krevni, matka z pľevňi* – macocha
pľevňik m plevník: *Pľevi trimaľi v pľevňiku*
pľinga ž ZŠ nôž bez drevenej rúčky
pľisc[1] nd pliesť: *Znal košiki pľisc: Pľetla dziffčecu varkoč* • *Pľeceś na sebe bič* – vystavuješ sa nebezpečenstvu
pľisc[2] nd expr. tárať: *Pľece jak na muki; Pľetla do śveta*
pľisovani príd. ZŠ plisovaný: *pľisovane kidľe*
pľivak m ZŠ zried. plavec
pľuc nd pľuť: *Ona už pľuje krev*
pľuca pomn. pľúca: *Ma zakaźene pľuca*
pľuckar m SŠ pejor. bedár
pľuga ž SŠ pejor. pľuha: *S taku pľugu ňedaš radi*
pľugafka ž ZŠ druh choroby
pľugavec m ZŠ pejor. pľuhák (človek aj had)
pľugavi príd. ZŠ expr. škaredý: *pľugave pokrofce*
pľuha JŠ, **pľucha** SZŠ ž pľušť
pľundra ž pejor. neporiadna žena
pľusk cit. **1.** napodobňuje padnutie do vody **2.** ZŠ naznačuje prudké udretie: *Pľusk žandara po pisku*
pľuskac (śe) nd SŠ čľapkať sa, pľačkať sa: *Ribi śe pľuskaju vo vodze*
pľuta, pľutafka, pľutavica SŠ ž pľušť: *Vonka pľuta s diźdźem*
pľutva, plutva miest HŠ ž plutva
pľuvaňina ž ZŠ pľuvanec, chrcheľ
pňak m **1.** peň: *Po strome zostal pňak* **2.** SŠ úľ: *Do dreva vidlabani pňak* **3.** JVŠ nátoň (klát) • *Stal tam jak pňak* – nehybne
po I. predl. s A (4. p.) **1.** po: *Voda bula po pas; Pošol po dochtora; Dal jim po sto korun*; s L (6. p.): *Chodzi po valaľe; Poznal ho po*

reči; Vipiľi po pohariku; Ma po starosci **2.** s: *Po trapeňu uvarila obid; Zrobil to po veľkej bidze* • *Po jakej reči to?* – v akej reči; *Ňech budze po spravodľivosci* – ako spravodlivosť káže; *Po co tu prišol* – načo; *Po Jaňe mladzenki; Po Michaľe fšadzi paśa kravi; Po čaśe privikňe* – časom; *Zrobil jej po voľi* – na vôľu **II.** část. po: *Śedzeľi po dvojo; Predaval po pejc korun; Zna po ňemecki; Ňech budze po tvojemu; Už po šickemu*

pobačic dk zbadať: *Un cośka pobačil; Pobačil na ňej strach*

pobahľivi príd. chápavý

pobahnuc dk vytušiť, dovtípiť sa: *Pobahla po ňim, co chce*

pobanovac dk obanovať, oľutovať • *Pobanuješ ti ňeraz na svuj rozum* – budeš ľutovať svoje konanie

pobarančeni príd. SŠ potiahnutý malými mrakmi: *pobarančene ňebo*

pobic[1], **pobuc** DŠ dk pobudnúť: *Kuśćičko eśći tu pobidz, może śe vraci; Dajaki čas tu pobuľi*

pobic[2] dk **1.** pobiť: *Šicke kuri pobil* • *Bodaj ce fras pobil* (zahrešenie) **2.** pokryť, obiť: *Pobil dach s bľachu*

poblahoslavic dk ZŠ požehnať: *Rodiče poblahoslaviľi mladu paru*

pobožňica ž ZŠ pejor. svätuškárka

pobožňik m JŠ pejor. pobožnostkár

pobrac śe dk vziať sa: *Už chodza rok, ale ňeznam, či śe poberu*

pobrinkovac sebe nd SŠ expr. voľkať si, hoviet' si: *Pobrinkuje sebe, ked matka pri dzecoch*

poburic dk **1.** zbúrať; dať do neporiadku: *Šicko poburil* **2.** rozstrapatiť: *Maš vlasi poburene*

pocah m SŠ záprah

pocecha ž potecha: *pocecha z dzecoch*

pocenkavi príd. SŠ trocha tenký

pocesnikovac dk potrieť cesnakom

pocigaňic dk povedať nepravdu

pocichi prisl. potichu: *Pocichi vešol do chiži*

pocirac nd SŠ druhýkrát čistiť konope

pociračka ž SŠ trlica s dvoma žliabkami

pocisk m **1.** náradie na odhŕňanie uhlia a popola v peci **2.** náradie na odhŕňanie hnoja spod statku

pocľivi, počľivi ZŠ príd. poctivý: *Chto pocľivi, ten śćešľivi*

pocľivo prísl. poctivo

pocľivosc, počľivosc ZŠ ž **1.** poctivosť, statočnosť, česť • *Ňech śe ci taka pocľivosť trime* – si nestatočný **2.** úcta: *Ona ňestoji o tvoju pocľivosc* • *Naodrivala śe mi ona pocľivosci* – zneucťovala ma

pocmarek m ZŠ starší cmar

pocme prísl. potme: *Pocme śe ňeda robic*

pocmeľuch m expr. potmehúd • *Z pocmeľucha ďabol bucha (dicha); Pocmeľuch, z pekla duch* (upozornenie na ostražitosť)

poctafka ž ZŠ kobylka (na husliach)

počarnavi, počernavi VŠ príd. počerný

počarňeti príd. SŠ sčernetý: *Celo mal počarňete jak hlaveň*

počarňisti JŠ, **počarovni, počaromni** DŠ príd. počerný

počas m ZŠ zried. počasie: *Hňeśka dobri počas*

počastovac, počestovac okraj. dk počastovať

počekac dk počkať

počekaňec m VŠ náves

počerveňasti STRŠ, **počerveňavi** SZŠ príd. červenkastý

počesc ž SŠ čas, doba: *Take počesci, co ľudze choreju*

počežobňe prísl. JŠ ťažko: *Počežobňe me žiľi dakedi*

počinac nd začínať: *Už počina padac*

počiňic dk ZŠ zried. urobiť, spáchať: *Ňeznal, co ona počiňila*

počknuc śe dk neos. začkať: *Počklo śe mi*

počta, pošta nov. ž pošta

počuc dk pocítiť: *Počula po sebe slabosc* • *Už pod sebu počul* – pocítil pohlavnú zrelosť

počučkac dk SŠ expr. zabaviť: *Počučkaj dzecko, žebi bulo cicho*

počudzic dk SŠ expr. zohaviť: *Vlasi sebe počudzila*

počuj m SŠ det. pokoj. *Daj počuj*

pod, pud SZŠ, **podo, pode** SŠ predl. **A.** s A (4. p.) pod: *Śednul pod scenu; Vźal ju pod pazuchu* **B.** s I (7. p.) pod: *Śedzeľi pod stromom* • *Prišol pod hopsem* – opitý

podac dk **1.** podať: *Podal mu ruku* **2.** SŠ zried. povedať: *Ja ci podam, ňerub tak* **3.** JVŠ neos. uľaviť sa: *Vipil štamperľik i takoj mu podalo*

podac śe[1] dk byť po niekom, podobať sa na niekoho: *Na matku śe podala*

podac śe[2] dk poddať sa, vzdať sa: *Ona śe mu ňepoda*

podagra ž SŠ zried. podagra (v zahrešení): *Bodaj ho podagra skarala*

podachtori zám. podaktorý, niektorý

podajeden čísl. podaktorý: *Už podajeden klasek žolti*

podakedi zám. SZŠ niekedy: *Podakedi sebe i vipil*

podarkac nd ZŠ ponúkať: *Ňedajce śe teľo podarkac*

podaromňe prísl. SŠ expr. podaromnici: *Podaromňe tam bul*

podarunek m podarúnok, dar

podašek m SZŠ pôjd: *V ľece chlapci spaľi na podašku*

podatni príd. ZŠ **1.** súci: *podatni chlop* **2.** ochotný: *Bul podatni isc*

podbača m ZŠ bačov pomocník

podbeľ m HŠ rastlina podbeľ (Tussilago)

podbic dk **1.** podbiť, podraziť: *podbic topanki* **2.** vytlačiť niekoho odniekiaľ: *Ja tam nośila mľiko, ale ona me podbila* **3.** dokončiť varenie jedla pridaním mlieka al. smotany: *podbite bandurki; bandurki s podbitu juchu*

podbifka ž ZŠ mlieko al. smotana zahustená múkou a pridaná do jedla

podbirac nd ZŠ odoberať kosené obilie: *Ženi podbiraľi na hušata*

podbradzina ž ZŠ podhrdlina

podbratka ž JŠ časť konského postroja idúca pod bradou

podbrušina, podbrušňina SŠ, **podbrušľina** miest. ž podbrušník

podejma JŠ, **podima** SŠ ž **1.** súčasť voza: *Na predňich śńicoch je podejma* **2.** STRŠ dolná časť jarma

podejmuc śe, podimuc śe SŠ dk podujať sa: *Un śe na to ňepodejme*

podejsc dk SŠ prísť nevhodne: *Na Veľiju śe ňeśmelo ńikeho podejsc*

podenka ž, **podedňe** s ZŠ vystlanie dna drúčikmi a slamou

podervac dk **1.** podmyť: *Voda podervala most* **2.** vytrhnúť: *Stolek spod ňeho poderval* **3.** ZŠ podtrhnúť, podraziť: *Voda mu nohi podervala*

podešva ž ZŠ podošva

podharľica ž SŠ spodná doštička jarma

podharľina, poharľina SZŠ, **podarľina** SZŠ, **potarľina** JŠ ž **1.** podhrdlina **2.** spodná doštička jarma

podhinka ž SVŠ podhnutie sukne

podhipka ž ZŠ zahnutie sukne: *Na dluhej sukńi śe zrobila podhipka*

podhoľic dk SŠ oholiť na krku a nad ušami

podirgnuc dk SŠ drgnúť: *Ked piše, ňeśmiš ho podirgnuc*

podjudzac nd expr. podpichovať: *Furt me podjudza*

podlapic dk JŠ pochytiť, osvojiť si: *Ona veľo podlapila od bapki*

podlaśćki pomn. SŠ rastlina záružlie (Caltha)

podli príd. **1.** lenivý **2.** zlý, nekvalitný: *Podla źim ňerodzi; Podle praśeta kupil* **3.** podlý: *podla fameľija*

podlo prísl. zle: *Dakedi ľudze podlo jedľi; Podlo śe ožeňil*

podlupek m ZŠ stopka mladej priesady (ako náhradná zelenina)

podľa predl. podľa: *podľa možnosci; podľa prikazu*

podľač ž hromad. leniví a podlí ľudia

podľačka ž nemravnica

podľak, podľar ZŠ m leňoch, podliak

podľeśina ž hromad. SŠ opadané ihličie pod stromom

podľeva ž ZŠ omáčka: *chrinova podľeva*

podmladek m ZŠ prípravok z kvasu do cesta

podnožaje, podnožajki SVŠ, **podnožini** VŠ, **podnože** SŠ, **podnoški** VŠ pomn. podnože na krosnách

podnuknuc dk ponúknuť • *Ki fras me podnuknul tam isc* – čo ma to napadlo

podňebeňe s podnebie (v ústach)

podoba ž **1.** výzor v spoj. *Ňe je do podoby* – zle vyzerá **2.** zast. krása: *Škoda mojej podobi* (pieseň)

podobac śe nd **1.** podobať sa: *Podoba śe na matku* **2.** páčiť sa: *Ňebarz śe mi to podobalo*

podobric śe dk SZŠ udobriť sa
podohradzovac dk VŠ dokončiť hradenie: *Podohradzoval ploti*
podohvarac śe dk porozprávať sa: *Podohvaral śe s ňu*
podolek m podolok
podovidac śe, podovidovac śe SŠ dk povyzvedať sa
podraźni m spodst. SŠ pocestný
podraźňik m SŠ rastlina rdesno (Polygonum)
podrec dk potrhať
podrezac dk podrezať • *Harlo mu podrezal* – ublížil mu
podrifka ž ZŠ podvod
podritka ž ZŠ časť praslice, na ktorej sa sedí
podrostek m ZŠ výrastok (chlapec)
podrucic dk **1.** podhodiť: *Do ľuftu ho podrucil* **2.** podstrčiť: *Ukradla a teraz podrucila*
područni príd. ľavostranný: *područna krava*
podujava ž SZŠ fujavica
podumaňe s SŠ poňatie: *Ňimam aňi podumaňa o tim*
podupki pomn. ZŠ šupy zo zemiakov
podušic dk **1.** podusiť: *Miśľeľi, že jich poduśi do rana* **2.** upraviť zemiaky na kašu: *podušene bandurki*
podvalek m SŠ vynechané miesto na skosenej roli
podvaľina ž SZŠ dolná časť jarma
podvaška ž SŠ zariadenie žarnova na úpravu medzery medzi kameňmi
podviška ž zvýšenie platu
podzvoľic śe dk podriadiť sa
podźemka ž JŠ škriatok bývajúci pod zemou
podźivovac nd ZŠ udržiavať (oheň)
podzifši príslo. SŠ neskôr: *Price podzifši*
podzilki pomn. SŠ v spoj. *na podzilki davaľi jesc* – postupne
podzim m ZŠ podzim
podzvihnuc sebe dk SŠ expr. spyšnieť: *Aľe sebe podzvihla*
podžabac SŠ, **podžamac** ZŠ dk expr. poškodiť: *Konare mi podžamaľi tvar*
podžobac ZŠ, **podžubac** SŠ dk **1.** poďobať: *S vidľičku śe cesto podžobalo* **2.** zobaním poraniť: *Huśi ce podžobaju*
podžopkac ZŠ, **podžupkac, podzupkac** SŠ dk expr. poďobať: *Maslo śe podžopkalo dookola v židľoch*
pofirkovac nd SŠ poletovať: *Ftački pofirkovaľi*
pofľontac dk SZŠ expr. nedbalo niečo urobiť (np. ostrihať)
poglupavi príd. ZŠ prihlúpy
pogľajchac śe dk SŠ expr. udobriť sa, dohodnúť sa
pograda ž ZŠ lôžko kočiša v maštali
pogreba ž SŠ zried. strašidlo
pohaňač m pohonič
pohaňčatko s expr. malý pohan v spoj. *Zobraľi me pohaňčatko do kerstu*
pohaňik m SŠ zried. robotník na voloch
pohariček m zdrob. expr. pohárik
poharik m zdrob. pohárik: *Ulap poharik a do harla šmik*
poharkac śe dk expr. pohádať sa
pohermovac nd opak. občas zahrmieť: *Furt pokus pohermuje*
pohlodzik m SZŠ poškrabok
pohorec dk vyhorieť: *Tak pohoreľi, co jim ňič ňeostalo*
pohoreňec SŠ, **pohoreľec** VŠ m pohorelec
pohoreňisko, zhoreňisko VŠ s pohorenisko
pohorkavi príd. horkastý
pohoršota ž SŠ zhoršenie: *Hľedal poľehotu a našol pohoršotu*
pohotov SŠ **I.** část. takisto: *A tu pohotov tak* **II.** m v spoj. *Mam šicko na pohotove* – pripravené, pod rukou
pohraňčic dk JVŠ opražiť (chlieb): *pohraňčeni chľib* – hrianky
pohrapki pomn. ZŠ hrubé odpadky pri mlátení
pohreb, pohrib SŠ m pohreb
pohrebac, pohribac JZŠ dk pochovať (zomretého)
pohrebni príd. ZŠ pohrebný: *pohrebni spolek*
pohrebňik m SZŠ zast. kto viedol pohreb
pohubic śe dk ZŠ pokaziť sa: *Motor śe nam pohubil*
pohutorenko s STRŠ beseda: *Na pohutorenku śe stretľi*
pohutoric dk SŠ povraviť: *Ľudze teho pohutora do śveta*
pohvarka ž ZŠ pohovor, beseda: *Babi chodziľi na pohvarku*

pochili príd. SŠ schýlený, zohnutý
pochodzic[1] dk **1.** pochodiť: *Pochodziľi po trave; Pochodzil s branami roľu* **2.** obstáť: *Plano pochodzila, bo ma veľki jazik*
pochodzic[2] dk pochádzať: *Ňeznam, skadzi pochodzi; Ona ňemeckeho pochodzeňa*
pochop m pochop v spoj. *Ňimal aňi pochopu o tim; Ňimaš pochop, jak to dobre*
pochorec śe dk ochorieť: *Od strachu śe pochorel*
pochripcizna ž JVŠ chrbtovina
pochvaľeni I. príd. pochválený v spoj. *Pochvaľeni Jeźiś Kristus* (pozdrav) **II.** m neskl. pozdrav v spoj. *Ňezna aňi pochvaľeni povedzec* – nevie sa pozdraviť; *Jaki pochvaľeni, taki navekjamen* – aký príhovor, taká odpoveď; *Išol ľem tak na pochvaľeni, buce zdravi* – na skok
pojavic dk SŠ začať dávať viac mlieka (o krave): *Krava nam pojavila*
pojeden čísl. podajeden: *Ľem pojeden klasek tam stoji; Pojedne už lapiľi śac*
pojemnosc ž STRŠ objem: *pojemnosc bečki*
pojic nd napájať: *Pošol kravi pojic*
pojidac sebe nd VŠ zajedať si
pojutre SŠ, **pojutru** SZŠ, **pojutro** VŠ, **poitre** JŠ príslo. pozajtra
pokadzi, pokadzik zám. pokade
pokajac śe dk urobiť pokánie: *Pokaješ ti śe, aľe ci budze ňeskoro* • *Ftedi śe človek pokaje, jak mu śveta ňestaňe* – nikdy
pokajaňe s SŠ expr. trápenie: *To už pokajaňe s tima ľudzami* • *Na pokajaňe mi zdeptaľi roľu* – veľmi; *To už do pokajaňa ze šickim* – je to strašné
pokaľ, pokeľ, pokľa, pokľak, pokľik spoj. pokiaľ: *Pokeľ ja tu, ti čuš; Pokľik tam pridzeš, budze cma*
pokaňe s pokánie: *Dala śe na pokaňe*
pokarmeňe s ZŠ kŕmenie: *To starči na jedno pokarmeňe*
pokaśľovac nd pokašľávať: *Furt cośka pokaśľuje*
pokaz m ZŠ ukážka: *Toto ma ľem na pokaz*
pokazac dk ukázať: *Ňech pokaže, co kupila*
poki pomn. **1.** STRŠ choroba čierne kiahne (?): *čarne poki* **2.** JZŠ stopy po očkovaní
pokoľeňe s pokolenie: *Meno prechodzilo z pokoľeňa na pokoľeňe*
pokoncu predl. SZŠ konča: *Stal pokoncu zahradi*
pokora ž pokora: *Mlade ňechcu čuc o pokore* • *Ked pitaju, pokora a ked daju, potvora* – po darovaní sa zabúda na vďačnosť; *Pokora muri lame; Pokora ňebesa prebija* – v pokore je sila; *Mlada bez pokori, stara bez podpori* – od mladosi sa treba učiť pokore
pokos, pokosaj m **1.** zákos: *Ňeber taki veľki pokos* **2.** riadok skosenej trávy: *Košil na pokos; rostrasac, rozrucac pokosi*
pokrejtka ž DŠ pierko pre ženícha a družbov
pokrijome, poukrijome DŠ príslo. potajomky: *Pokrijome śe schodziľi*
pokriva ž rastlina prhľava (Urtica)
pokrivjani príd. v spoj. *pokrivjani mech*
pokriž príslo. JŠ v spoj. *na pokriž* – krížom, naprieč: *Harstki ľenu śe kladľi na pokriž*
pokrižikovac dk ZŠ urobiť krížik (na čele): *Stare mladim pokrižikovaľi čolo*
pokrofček, pokrofčik SŠ m **1.** zdrob. pokrovček **2.** SZŠ vlniak
pokrovec m **1.** koberec: *Pokrofce tkaľi na krosnoch* • *Dobru kravu, dobru ofcu trimac treba na pokrofcu* – starať sa o ňu **2.** deka: *Prikril śe s pokrofcem*
pokrušini pomn. ZŠ rozmrvená posýpka na koláč
pokrutka ž, obyč. v pl. oblička: *Chora je na pokrutki*
pokuc dk podkovať: *Kovaľ mi pokul koňa*
pokuj m pokoj: *Daj mi pokuj; Daj pokuj, maš pokuj*
pokuk m ZŠ pohľad: *Taki britki pokuk mala*
pokurovac[1] nd popadávať: *Pojeden śňih pokuruje*
pokurovac[2] nd pofajčievať: *Pokuroval sebe z pipečki*
pokus príslo. po troške: *Varila tak, žebi mala fše pokus*
pokusa ž expr. pokušiteľ(ka)
pokusac dk **1.** pohrýzť, požuť: *Ňemože už aňi meso pokusac* **2.** uhryznúť: *Pes ho pokusal* **3.** poštípať: *Pčoli ho pokusaľi*

pokuščičko, pokuščik zried. prísl. po troške: *Tak pokuščičko už i robi*
pokušedeľňik, pokušideľňik m pokušiteľ
pokušene s pokušenie: *Privedla me do pokušeňa*
pokušovac nd pokúšať
pokuta ž pokuta: *Zaplacil pokutu*
pokvaskoviti príd. kyslastý: *pokvaskovite jabluka*
pola ž miera šírky sukne: *Kabat o tri poli* • *Bije ju sucha pola po zatku* – je veľmi chudobná
poladňe DŠ, **poledňe** HŠ, **poludňe** SŠ s poludnie: *Do poludňa šicko porobila*
polcem prísl. SŠ meravo, nehybne: *Polcem ľeži, naisce už aňi ňestaňe*
polgarka ž DŠ zast. škola druhého stupňa v meste
polharstka ž ZŠ isté množstvo ľanu: *Polharstka, to dva harsce vičesaneho ľenu*
poli prísl. v spojení: *Ulapil ho prez poli* – v prostriedku
poligac nd SŠ prehľtať: *Ňemôže poligac, tak ho harlo boľi*
polka[1] ž JŠ plachietka: *Dzecko vźala do polki* • *Vjazala chustku na polku* – s uzlom vzadu
polka[2] ž SVŠ polovica
polknuc dk prehltnúť
polkomin m SŠ zast. otvorené ohnisko s komínom
polň ž miest. spln (mesiaca)
polňina ž SZŠ zemiakové jedlo plnené vajíčkom
poloh m ZŠ tehotenstvo: *Žena bula v polohu*
pološkiňa ž SVŠ rodička
polovička ž polovica: *Dostala polovičku domu; Na jednej polovičke mame oves*
položic dk položiť: *Ňezna, dze to položil* • *Ňepoložil na sebe svati križ* – nepreżehnal sa; *Hlavu može na to položic* – doplatiť na to; *Položil ruku na ňu* – zbil ju
položňica, položňica SŠ ž rodička
poltret m zast. fotografia
polufka ž HŠ polovica: *polufka chľeba*
poľac dk **1.** poliať: *Ked sucho, ta treba kvitki poľac; Paropci ju prišľi poľac* **2.** poliatím pripraviť jedlo: *poľate pagače*
poľadufka ž okraj. poľadovica
poľak m, obyč. v pl. *poľaki* SVŠ snopy vytrhaného ľanu postavené do hromádok
poľana ž SZŠ poľana: *Tam taka poľana v ľeśe, co buľi paśvini*
poľanka ž SZŠ ležovisko v lese: *Zrobiľi taku poľanku pod smrekom, ked nocovaľi pri statku*
poľapkac dk potliapkať: *Poľapkal ho po pľecu*
poľapkovac nd potliapkávať: *Pačil śe mu koňik, ta ho poľapkoval*
poľavic dk poľaviť: *Źima poľavila*
poľegovac sebe dk SŠ uľaviť si: *Stara je, muśi sebe poľegovac*
poľegovaňe s SŠ úľava: *Ňimam žadneho poľegovaňa*
poľegunek m SŠ poľahoba: *Ňit poľegunku, ta ľudze muśa cerpec*
poľehoba ž, **poľechčeňe** s poľahoba: *Taki veľki sin, to poľehoba v gazdostve*
poľehota ž úľava: *Vuźik, to je veľka poľehota*
poľeň, poľinka ž SŠ zast. zariadenie na odkladanie: *Poľeň, to dva druki ponad dzvere a tam śe davalo koritko a take veci*
poľepšic sebe dk polepšiť si
poľepšota ž SŠ zried. poľahoba: *Ňigdzi ňit poľepšoti*
poľha ž SŠ páka, drúk na dvíhanie predmetov
poľi predl. SŠ miest. popri: *Preśľi poľi nas*
poľica ž DŠ polica: *Daj šmaľec z poľici*
poľidžbovac dk SŠ zried. sprobovať: *Poľidžbuj, či to pasuje*
poľifka ž polievka: *Dakedi ľem z mesa bula poľifka*
poľifkar m SŠ expr. zried. kto rád jedáva polievky
poľihac dk **1.** políhať si: *Poľihaľi spac* **2.** poľahnúť: *Jarec poľihal*
poľikac śe dk naľakať sa: *Mocno śe poľikaľi*
poľitir m politúra
poľitirovani príd. politúrovaný: *poľitirovane drevo*
poľivač m VŠ polievacia krhla
poľivanka ž SŠ oblievačka: *Paropci chodziľi po poľivance*
poľjevadlo s JZŠ krhla
poľni príd. poľný: *poľna draha; poľna koliska*

poľo s pole: *Pošol na poľo s kravami; Chto po poľu malo chodzi, temu śe tiž malo zrodzi*
poľovač m SZŠ zried. poľovník
poľovi príd. SŠ poľný v spoj. *poľova koliska; poľova draha*
Poľśča, Poľśč ZŠ ž zast. Poľsko • *Pujdzeš do Poľśči mak śčikac* – vyjdeš na psí tridsiatok
poľubňik m SŠ rastlina ľubovník (Hypericum)
poľufka ž poľovačka
pomahac, pomohac SŠ nd pomáhať
pomachureni príd. SŠ zried. zamračený: *pomachurene ňebo*
pomajdac dk SŠ expr. počmárať, pofŕkať: *pomajdani štof*
pomali prísl. pomaly • *Pomali daľej zajdzeš* – netreba sa príliš ponáhľať
pomaľučki, pomaľutki prísl. expr. pomaličky
pomaraňč m pomaranč
pomaraňčovi príd. pomarančový (o farbe)
pomaslovic dk SŠ zried. dať maslo do niečoho
pomedzi, pomedži miest. predl. pomedzi: *Chodzil pomedzi ľudzi*
pomeric śe dk pomeriť sa
pomeŕzic śe JŠ, **pomeŕzec śe** ZŠ dk uraziť sa, byť dotknutý
pometac dk JŠ predčasne porodiť: *Kobula nam pometala*
pometlo s SŠ pomôcka na odstránenie popola z pece • *Trime ho za take odrucene pometlo* – za nič
pomidlo s ZŠ živica na strome
pomij JŠ, **pomijak** SŠ m vecheť na riad
pomije pomn. pomyje
pomijňik m ZŠ nádoba na pomyje
pominuc śe dk pominúť sa, zomrieť: *Hňiv śe pomiňe, aľe ňenavisc ostaňe*
pomišľenosc ž ZŠ, **pomišľeňe** s pomyslenie: *Aňi pomišľenosci ňimaľi na to*
pomitek m miest. vecheť na riad
pomoc ž pomoc • *Kemu ňit radi, temu ňit pomoci; S pomocu božu* – Boh pomôže
pomohač m SŠ zried. pomáhač
pomokravi príd. ZŠ trocha mokrý
pompa ž pumpa: *studňa na pompu*
pomrec dk **1.** pomrieť: *Stare ľudze pomreľi* **2.** ZŠ zomrieť: *Ocec pomar, matka pomarla*
pomsta, pomstva zried. ž pomsta
pomstovac śe ZŠ, **pomstvovac** JŠ nd pomstiť sa: *Pomstvoval skerz zavisc*
pomuľanka ž VZŠ rozvarené sušené slivky so zemiakovou kašou
pomurkovac (sebe) nd pomrmlávať: *Pomurkoval sebe cośka popod nos*
pomurňica ž mur. dlhá hrada po celej dĺžke múru
pomusc, pomuc; pomosc, pomoc JŠ dk pomôcť • *Aňi śvecena voda mu ňepomože* – nič mu nepomôže
ponahľac nd zried. náhliť, súriť: *Co tak ponahľaš, šak ňehori*
ponahľac śe nd ponáhľať sa • *Chto śe barz ponahľa, ňeskoro pridze* – netreba sa ponáhľať
ponahľe prísl. unáhlene: *Ponahľe ňič dobre ňezrobiš* • *Co ponahľe, to po ďabľe* – unáhlenosť sa nevypláca
ponajbuh s neskl. pozdrav: *Aňi ponajbuh ňepovi* • *Jake ponajbuh, take navekjamen* – aký pozdrav, taká odpoveď
ponauka ž zried., **ponaučeňe** s ponaučenie • *Šaľeni glupemu dava ponauku* – obaja sú rovnakí
ponautre, ponautru ZŠ prísl. pozajtra
ponazabavjac śe dk ZŠ veľa sa nazabávať
pondzelek, pandzelek SŠ zast. m pondelok
ponośic śe nd SŠ nosiť kroj: *U nas śe dakedi barz šumňe ponośiľi*
ponuchac, poňuchac ZŠ dk oňuchať, ovoňať: *Ponuchaj, či ňeśmerdzi*
ponukovač m zried. kto ponúka hostí do jedenia
poňefčaśe prísl. časom, po istom čase: *Poňefčaśe každi ma rozum*
poňechac dk nechať, zanechať: *Stare zviki už davno poňechaľi*
poňeviňe prísl. nevinne: *Poňeviňe veľo cerpela*
poňevira ž ZŠ pejor. tuláčka
poňevirac śe nd ponevierať sa
poňevirstvo s, **poňevirka** ž zried. ponevieranie sa, potulky: *Śirota ostala ľem na poňevirstvo* • *Zešol na poňevirstvo* – na mizinu
poňivoric, poňiveric dk ZŠ expr. zničiť: *Veľka voda šicko poňivori* • *Ľem chudobu poňivoril a ňič ňestvoril* (o zbytočnej robote)
poňižej, poňiže VŠ, **poňiži** SŠ predl. poniže: *poňiže valala*

poňižeňe príslo. zast. ponižene: *Poňižeňe dzekujem*
poňva ž ZŠ, JŠ veľká plachta na zakrytie niečoho (voza, mláťačky)
poobedze, pobedze príslo. poobede: *Doobeda zoraľi a poobedze pobraňiľi*
poohvarac dk ohovoriť: *To ľem horši ľepšeho poohvara*
poomiľac dk expr. **1.** ohovoriť: *Dobre me poomiľaľi* **2.** neos. zatúlať sa: *Dze až tam s ňim poomiľalo • Poomiľala s ňu šicke kuti* – zneuctila ju
poonačic (śe) dk poondiať (sa): *Šnurek śe mi poonačil, pomotal*
pop, pup SŠ m **1.** gréckokatolícky kňaz **2.** JŠ vrchný snop na mandli
popadnuc dk prísť pod ruku: *Kradňe, co ľem popadňe*
popadovac nd popŕchať: *Cepli diždžik popadoval*
popaďa ž manželka gréckokatolíckeho kňaza
popameci príslo. popamäti: *Popameci tam trafi*
popametac dk expr. zapamätať si: *Popametaju oňi našo ruki*
poparovac nd popáriť: *Poparovaľi družboch s družičkami*
popas m ZŠ paša, pastva: *Ňepadalo, ta slabi popas*
popater m STRŠ pohľad: *Ma taki popater jak zbuj*
popatrec dk pozrieť: *Na popatreňe to šumňe ukaže*
popečka ž **1.** zdrob. expr. bábika **2.** ZŠ zrenička
popeľica, popeľňica ž JŠ druh pôdy
popeľňik, popalňik SZŠ m popolník (v peci): *Prez rošta ľeci popil do popeľňika*
popeňec, popoňec VŠ, **opeňec** SZŠ, **pupoňec** JŠ m rastlina pupenec (Convolvulus)
poper m **1.** JŠ rastlina kôpor (Anethum) **2.** JVŠ čierne korenie, piepor
poperečic śe nd SŠ expr. vystatovať sa
poperečni SZŠ, **poprični** SŠ príd. priečny, spurný
popchac dk potisnúť, potlačiť
popil m popol: *Treba jej nohi posipac s popelem, bo davno u nas ňebula*
popilovi príd. STRŠ súvisiaci s popolom: *popilova voda na praňe*
popiľanka ž ZŠ hruška sušená v popole
popiti príd. opitý: *Šicko bulo popite*
popka[1] ž zrenica (v oku)
popka[2], **popa** zried., **popuśa** expr. ž bábika: *Dzifčeta sebe robiľi popki • Taka šumna jak popka* – veľmi pekná
poplučki pomn. ZŠ voda po umytí riadu
popod, popud ZŠ predl. popod: *Chtośka prešol popod oblak*
popojutru, popojutre SŠ príslo. popozajtra
popoladňu príslo. STRŠ popoludní
poprafka ž SŠ oprava: *Dal topanki do poprafki*
poprah m SŠ miest. záprah
poprahac dk zapriahnuť
poprava ž DŠ stelivo
popravic dk upraviť, napraviť: *Poprav sebe chustku, bo je nakrivo; Un zna i motor popravic*
popravini pomn. hostina po svadbe
popravjac nd opravovať: *Un dobre popravjal hodzini*
poprecahovac dk SŠ popretŕhať: *Poprecahovala ronkľu*
popred predl. popred: *Prešľi popred naš dum*
popredňi príd. popredný: *popredňa dzifka*
poprevodzic dk oklamať: *Veľo ľudzi poprevodzil*
popri predl. popri: *Lastovički popri žemi ľitaju; Brala ľem tak popri paľcu, ta fše mala dosc šickeho*
poprička ž priečka: *Komoru od chiži dzeľila popričk*a
poprik I. príslo. priekom, priečne: *Položil to na poprik* **II.** predl. ZŠ popri: *Ked išol poprik mňe, ta odvracil hlavu*
popripadze část. poprípade, prípadne: *Pači śe mu, ta popripadze bi ju i kupil*
poprubovac dk **1.** oprobovať, skúsiť **2.** vyskúšať: *Poprubuj i tote lachi*
popśic śe dk pokaziť sa, stať sa horším
popśinoha m pejor. pobehaj v spoj. *Ľita jak popśinoha*
popuk m expr. v spoj. *Śmjal śe do popuku* – veľmi
porabjac, porobjac miest. nd **1.** porábať, robiť: *Co porabjace, cetko?* **2.** ZŠ zariekať, bosorovať: *Znal porabjac*

poradek m **1.** poriadok: *Poradek na śvece muśi bic; Ona ce nauči poratku • Ona s peňežami zrobi poradek* – premárni ich; *Poratkem najľepši šicko robic* – po poriadku; *Ňigda s ňim na poradek ňevidzeš* – nedohodneš sa **2.** obyč. v pl. upratovanie: *Često robi doma poratki*
poradni príd. poriadny: *poradne dzifče; poradna rodzina • Privedla ho na poradnu drahu* – urobila z neho poriadneho človeka
poradnosc ž zried. poriadnosť: *S poradnoscu daľej zajdzeš*
poradňe príslo. poriadne: *Ňit jak poradňe žic*
poradzic, porajic zried. dk poradiť
porachovac śe dk vyrovnať sa: *Pri pohariku śe porachovaľi*
porachunek m SŠ zried. počet: *Nas do porachunku už jest śidzem ľudzi*
porandac dk expr. porantať: *Bodaj ho porandalo* (žart. zahrešenie)
poratunek m SŠ zried. záchrana, pomoc: *Ňima ňigdze poratunku*
poraza ž ZŠ šľak, porážka: *Poraza bi ce trimala, ti plaňiku!*
poraźac śe; poraźovac ZŠ nd kliať *„žebi me poraźilo"; „bodaj ce poraźilo"*
poraźeňe s veľké množstvo v spoj. *Jedzeňa bulo do poraźeňa* – veľa; *Do poraźena i s taku robotu* – je nanič
poraźeňec m expr. darebák
poraźeňisko s expr. porážka: *To take jak poraźeňisko, može umrec*
poraźic dk neos. poraziť: *Dobre me ňeporaźilo od zlosci; Bodaj ce poraźilo* (zakliatie)
porcija ž **1.** zast. daň: *Virubaľi porciju* **2.** zried. porcia (jedla)
porcinal m porcelán
porichtovac dk nachystať, pripraviť: *Porichtuj pluh, idzeme orac*
porichtovac śe dk **1.** pripraviť sa, prichystať sa: *Na źňiva śe treba barz porichtovac* **2.** pekne sa obliecť: *Ked śe porichtuje, ta eśči vipatra*
porisko s **1.** porisko: *porisko do śekeri, lopati, motiki • Dze motika, tam i porisko* – manžel i manželka majú byť spolu **2.** VŠ bičisko
porjetku príslo. JŠ poriedko, málo: *Porjetku nas už ľem zostalo*
porki pomn. ZŠ rastlina ríbezľa (Ribes) i jej plod
porni príd. majúci ostrú chuť i vôňu: *Chren porni i cebuľa porna*
porobeňisko, porabeňisko ZŠ s vec, ktorá má čarovnú moc: *Muśela dajake porobeňisko prejsc abo pojesc*
porobic dk **1.** porobiť: *Šicko sam porobil* **2.** počariť: *Dajaka bosurka mu porobila*
porobisko s SZŠ expr. robota: *Zvoźeňe dreva, to češke porobisko*
porospravjac dk porozprávať: *Porospravjaj nam daco*
porozhvarac dk rečou uspokojiť, rozveseliť: *Porozhvaraj ho, bo je smutni*
poroznośic dk poroznášať
porozume príslo. popamäti, poslepiačky: *I porozume tam potrafim*
porskac nd SZŠ prskať: *Mačka porska*
porta ž SŠ vec v spoj. *Daromna porta pujdze do čorta* – z daromnice sa neteš
portki pomn. SŠ pejor. nohavice
porucac dk pohádzať: *Stare veci porucal do śmeci*
poruce príslo. poruke: *Mam šicko poruce • Barz mi ňeporuce do vas* – nie je mi vhod
porucic dk predčasne porodiť: *Krava nam porucila*
poruč, poručaj SŠ ž, **poručo, poručko** SŠ s zábradlie
poručeno část. v spoj. *poručeno Panu Bohu* – nech je božia vôľa
porušac dk dotknúť sa: *Ľem kus chrastu porušal i odľecela*
porušovac śe nd expr. rozhýbavať sa
poruvnac śe dk byť na rovni s niekým: *Ti śe ňehodna ku ňej poruvnac*
porvac dk expr. **1.** ukradnúť: *Pes porval meso* **2.** chytiť: *Porval ju za ruku i ju cahal nabok • Porval ju jak ďabel hrišnu dušu* – násilne
porvaz m povraz: *Vźal porvaz, že śe obeśi*
porvazek, porvaśček m zdrob. povrázok, povráźtek: *S porvaskem śe vlasi sciśľi i kabat śe s ňim opasuje • Virval śe jak z porvaśčka; Ľeci jak z porvaśčka* – rýchlo uteká

porvislo, povrislo VŠ, **povirislo, povereslo** SZŠ s povrieslo: *Porvisla śe kruciľi ze slami i z brežini*
porviśelko, porviselko s zdrob. malé povrieslo
porvitaňec m SŠ rastlina komonica (Melilotus)
posanknuc śe dk ZŠ pokĺznuť sa: *Posankla śe i spadla*
posanovac dk JŠ poľutovať: *Ňimal ho chto aňi posanovac*
posceľac, posciľac SŠ nd **1.** postielať (posteľ) **2.** postielať (pod statok): *Slami na posciľaňe bulo dosc*
posceľic dk **1.** postlať (posteľ): *Posceľiľi mu na lafku* **2.** postlať (pod statok)
poscic, poscic śe nd postiť sa
poscilka[1] ž zdrob. postieľka: *Poscilka śe zapchala pod posciľ*
poscilka[2] ž VŠ podstielka, stelivo
posciľ, posceľ JŠ ž posteľ
poschodzic dk poschádzať: *Petruška nam ňeposchodzila šicka*
poschodzic śe dk poschádzať sa: *Babi śe poschodziľi s kudzeľami*
poskoni, poskomni, poskobni VŠ príd. poskonný: *poskone konope*
poskonki, paskonki pomn. STRŠ konope majúce samčie kvety: *Poskonki śe perše tarhaľi, co ňemaľi šemjačko*
poskurčac dk pokrčiť: *Maš poskurčane lachi*
poslatkavi príd. ZŠ sladkastý
poslatkoviti, poslatkovisti príd. SŠ sladkastý
posluha ž ZŠ služba: *Zaplacil jej za totu posluhu*
posluchmani príd. SŠ poslušný: *posluchmane dzeci*
posluchovac nd SŠ ukradomky počúvať: *Ľem tak ze strani posluchoval*
posmakovac dk SŠ zachutiť: *Posmakovalo jim tam chodzic*
posmerdovac DŠ, **posmirdovac** HŠ nd expr. obsmŕdať, obšmietať sa: *Dzifce dobre posmerdovac kolo maceri*
posmiknuc śe dk pošmyknúť sa
posmrudzic śe dk SZŠ pustiť vetry
posnavi príd. SŠ málo mastený, málo mastný
posni príd. nie mastný, neomastený: *posne jedzeňe, posni chľib* • *posne meso* – chudé; *posna trava* – menej hodnotná; *Žiľi o posnim chľebiku* – v biede
posno prísl. nie mastno: *Mi barz posno jedľi*
posnota ž neomastené jedlo
posnuc[1] dk pomotať: *Paropci dzifkom ňitki posnuľi*
posnuc[2] dk pozaspávať: *Dzeci posnuľi raz-dva*
posňavina ž SZŠ neúrodná pôda
posoľak m zast. posolený pagáč (posypaný žltým korením)
pospišic (śe) dk ZŠ poponáhľať sa: *Ta vi jakośka pospišiľi s tima žňivami; Pospišil śe mu to povedzec*
pospľuvac dk symbolickým popľutím odvrátiť počarenie: *Dzecku treba pospľuvac, žebi śe mu z oči ňestalo*
posporadzac dk SŠ porobiť: *Posporadzala šicku robotu i ľehla spac*
posporic dk ZŠ urýchliť: *Idze diźdž, treba posporic robotu*
post m ZŠ zast. strážnik (u pána): *Na kapure mal posta, vartaša*
postac ž šírka záberu pre jedného kopáča zemiakov: *Bandurki śe kopja na postace, každi vźal jednu postac* • *Ona na horšej postaci jak ti* – je na tom horšie
postavic dk **1.** postaviť: *Postaviľi jej maja* **2.** dať variť: *Ňima co do harčka postavic* **3.** zvoliť: *Postaviľi ho za richtara* **4.** urobiť: *Dala sebe postavic zlati zub*
postavic śe dk **1.** postaviť sa: *Postavila śe do šoru; S tvoju ženu śe možeš postavic chodze, ňezahaňbiš śe za ňu* **2.** vzoprieť sa: *Hňeśka śe žena postavi i do muža*
postavni[1] príd. súkenný: *postavna huňa*
postavni[2] príd. driečny: *postavni parobek*
posterk m JŠ policajný sprievod: *Prišol na posterku, na šupe*
postojački, postojaci ZŠ prísl. postojačky
postranček m ZŠ postranná časť chomúta
postrašic dk **1.** postrašiť: *Postrašiľi ho s komiňarem* **2.** expr. trocha natrieť: *Chľib s maslem ľem tak postrašiľi*
postrehuľce, postrehoľce, postrihuľce, postruhoľce, posterhoľce JŠ, **poštrehoľce** ZŠ pomn. brvná pod dlážku

postrel, poštriľ miest. m druh kožnej choroby: *Postrel, to śe tak obira, co až kosc z paľca vichodzi*
postrihnuc śe dk dať si odstrihnúť dlhé vlasy (u ženy)
postroj m VŠ postroj: *koňski postroj s chomontom*
postupovac śe nd prešľapovať z nohy na nohu: *Ľem śe tak postupoval, co ňeznal, jak začac*
posuch, osuch JŠ m posúch (zo zvyškov cesta)
posušek m **1.** zdrob. posúšik (druh pagáča) **2.** ZŠ druh koláča: *Posuški, to peprene kolače*
posvatac śe dk stať sa svatovcami
poščipac[1] dk poštiepať, pokálať: *Poščipal šicko narezane drevo*
poščipac[2] dk poštípať: *Fčoli ho poščipaľi*
pośedzački, pośedzaci p. naśedzački
pośidac śe dk SŠ popraskať sa (o rukách): *pośidane ruky*
pośidovac nd posedávať
pośitki pomn. posiedky: *Išla ku ňej na pośitki*
pośľed m SŠ bočná časť žarnova (s odvodom na nečistotu)
pośľiznuc śe dk pokĺznuť sa, pošmyknúť sa
pośmerdzeti príd. ZŠ smradľavý: *pośmerdzete droźdže*
pośmevisko s ZŠ posmech: *Višol na pośmevisko*
pośmich m posmech: *Chto ma škodu, ten ma i pośmich*
pośmichovac śe nd usmievať sa
pośmišek m expr. posmešok: *Un zna ľem pośmiški robic*
pośmjac śe dk nasmiať sa: *Teľo mi śe tam pośmjaľi*
pośňava, pośňavina, pośňina ZŠ ž neomastené jedlo: *O takej pośňiňe zme žiľi*
pośpechi pomn. SŠ sorta zemiakov
pośvecanka ž ZŠ zábava „posviacky praslíc"
pośvicanka ž ZŠ svätené veľkonočné jedlá
pośvicic dk posvietiť • *Fras me pośvicil tam isc* – nemal som tam ísť
pośvjacka ž **1.** posviacka: *Maľi pośvjacku noveho koscela* **2.** ZŠ výročný deň patróna chrámu
pośedňi príd. všedný: *pośedňi dziň*
pośefka[1] ž JŠ pokrytie strechy slamou
pośev, pośefka[2]**; pośiv, pośifka** SŠ ž obliečka
pośic dk **1.** pošiť: *Šicko sebe sama pośila* **2.** pokryť strechu slamou: *Treba mi eśči pośic śtrechu ze snopkami*
pośivac nd pokrývať strechu slamou: *Strecha śe s kičkami pośivala*
poška ž pojer. zle oblečená žena
poškrobek, poškrabek SZŠ, **poškrubek** ZŠ m poškrabok: *Poškrobek śe poškrobe z korita*
pošta, počta SŠ zast. ž pošta
poštar, počtar SŠ zast. m poštár
poštaric nd ZŠ byť poštárom
pošturchač m ZŠ ohreblo
pošturkac dk SŠ expr. pohľadať
pošturkac śe dk ZŠ expr. pohašteriť sa
pošukac dk expr. pohľadať
pot m pot
potadzi zám. SŠ potade
potajomňe, potajme ZŠ prísl. potajme: *Potajomňe śe schodza*
potajomňici prísl. SZŠ potajomky: *Potajomňici chodziľi poľovac*
potaľovac dk SZŠ rozdeliť: *Potaľovaľi chotar*
potčolko s ZŠ obočie: *zrosnute potčolko*
poteľ, potaľ, potľa, potľik SŠ zám. potiaľ: *Až poteľ, po pas mi bula pšeňica*
potem, potim SŠ, **poťim, poťem** ZŠ, **potom** miest. **I.** prísl. potom: *Perše śe najedz a potem śe daš do roboti* **II.** část. potom: *Ked je tak, ta potim naco śi tu prišol*
potchľibjac śe SŠ nd líškať sa: *Ona śe mu potchľibja*
potirac śe dk JŠ ponamáhať sa
potkac dk SŠ zried. stretnúť: *Tam ho potkalo ňeśčesce*
potkasac dk podkasať: *Potkasala sukňu, žebi ju ňepomačala*
potkasac śe dk podkasať sa: *Potkasala śe i prešla prez vodu* • *Zaraz idzem, ľem śe potkašem* iron. – nejdem
potkisnuc dk skysnúť: *Do rana cesto potkislo*
potklad m SŠ podložka pod chomútom
potkladac nd podkladať: *Potklada vajca pod kuru* • *Potklada mi nohu* – robí mi prekážky
potkladek m vajce podložené pod kvoku
potkofčak m obuv. klinec na pribíjanie podkovičiek

potkova ž podkova • *Ma potkovi pod očami* – nevyspal sa
potkovička, potkufka SŠ ž obuv. želiezko v tvare podkovy pribíjané na opätok
potľapkac, pochľapkac VŠ, **pokľapkac** SŠ dk potľapkať: *Potľapkal ho po pľecu*
potočni príd. SŠ potočný: *potočni mlin*
potok m potok • *Peňeži idu jak voda na potoku* – rýchlo sa míňajú
potomek m potomok • *To idze z potomka na potomka* – dedí sa
potpaľ m SŠ rozloženie ohňa: *ščipki na potpaľ*
potpaľvechec m ZŠ expr. podnecovateľ: *Potpaľvechec znal ľudzi rozbrojic, co išľi proci sebe*
potpecek, potpecik SŠ m prípecok: *V potpecku trimaľi kuri*
potpetek m SŠ podpätok
potpic śe dk ZŠ trocha si vypiť: *Bul kus potpiti*
potpinka ž SŠ huba podpňovka (Armillariella): *Potpinki rosna na starich pňakoch*
potplameňik m SZŠ podplamenník
potporka ž podpera (na voze): *Potporka potpira klaňicu*
potpripecek m SŠ miesto pod pecou
potpuchnuti príd. JŠ opuchnutý: *potpuchnute oči*
potpuzušok m JŠ podpazušic: *Pod potpuzuškom śe najvecej kitka*
potrafic dk **1.** trafiť: *Za drahu tam ľeko trafiš* **2.** vyrovnať sa niekomu, držať krok s niekým: *Ti s ňu ňepotrafiš*
potrava ž ZŠ krmivo: *Potrava pre statki bula na pujdze*
potreb ž potreba: *Maku mala ľem pre vlasnu potreb* • *Išol na malu potreb* – vymočiť sa
potrebnosc ž JŠ potrebné veci: *potrebnosc pre domacnosc*
potrebovac nd potrebovať • *Potrebujem to jak suľ* – naliehavo
potrec dk potrieť: *Potrela mu chľib s maslem*
potrepani príd. **1.** potrepane: *potrepane grati* **2.** upravený polámaním: *potrepane pagače s kapustu*
potrepňica ž, často v pl. SZŠ pazderie
potripki pomn. SŠ druh konopí: *Potripki, to take plaňše konope*
potrucic dk SŠ pohŕdnuť: *Potrucila s ňim*
potrucovac nd SŠ pohŕdať: *Jak ho može chcec, ked s ňu potrucuje*
potrušic dk trocha pokropiť, posnežiť: *Kus śňihu potrušilo*
potsadufka ž ZŠ huba čírovka (Tricholoma)
potscena, potscinka ž DŠ podstienka: *Na potscinkoch rašku sušiľi*
potsipac dk podsypať (vajcia pod kvoku)
potsipek m SŠ podsypanie: *Na potsipek dobra i plaňša muka*
potstav, postav m súkno: *Huňe buľi z potstavu i bočkori*
potstoľini, poctoľini pomn. spojenie nôh stola
potstriknuc, postriknuc dk neos. pichnúť do boka: *V boku me postriklo*
potstruhnuc, postruhnuc dk odpratať zašpinenú podstielku: *Pod statki treba postruhnuc a potem posceľic*
potśednuc dk SŠ sadnúť si na miesto iného: *Ňiž ja śe vracila, ta už me potśednul, už som potim ľem stala*
potšic dk **1.** podšiť: *Treba potšic latu pod to* **2.** dať novú iba spodnú časť čižmy
potškuntnuc, poškuntnuc dk SŠ expr. niečo urobiť: *Potškuntňi daco, ňešedz nadarmo*
potšpotnuc śe, pošpotnuc śe SŠ, **potšpocic śe** ZŠ dk potknúť sa • *I mudri śe pošpotňe* – schybí; *Ňeveźňe ju, choc bi śe na ňej potšpotnul* – v žiadnom prípade si ju nevezme; *Kuň ma štiri nohi i śe pošpotňe* – každý môže urobiť chybu
potštuchovac nd expr. podpichovať
potuček m zdrob. potôčik
potuľni príd. prítulný, nežný, milý • *Potuľne ceľe dva kravi cica* – má výhody
potužic dk posmeliť
potvora ž potvora: *Dachtora žena veľka potvora*
pounuc dk unaviť sa: *Ked už pounuľi, ta pošľi spac*
pousceňe s JŠ počastovanie
pouscic dk JŠ úctiť pohostením
poušidac śe dk ZŠ posadať si: *Poušidaľi kolo stoloch*
poušňivac dk ZŠ pousínať: *Poušňivaľi už šicke*
poutoric dk SŠ pohovoriť: *Poutorilo śe teho veľo*

pouvadzac JŠ, **povadzac** ZŠ dk pouväzovať: *Pouvadzaľi pantľiki na stromiki; pouvadzane voli na porvazoch*
povaha ž povaha: *Keľo ľudzi, teľo povah*
povala ž **1.** drevený strop **2.** pôjd: *Šicko povinośil na povalu*
povapňic dk ZŠ zašpiniť vápnom: *povapňeti kalap murara*
povara m ZŠ chlap na košiari pri ovciach
považic sebe dk zried. považiť, uvážiť: *Povašce sebe, co mi povedzel*
povedac 1. dk povedať: *Ňedal sebe povedac slovo; Co ci povedal?* **2.** nd hovoriť: *Ľudze povedaju, že budze vojna; A un mi tak poveda*
povedački pomn. SŠ expr. táraniny: *Tim povedačkom ňit konca-kraja*
povedzec, povesc, povisc[1] JŠ, ZŠ dk povedať: *Ja mu povedzel svojo* – bez okolkov; *Povidz temu, co paľec cica* – nie som taký naivný, aby som ti uveril; *Hrich ňe co ziš, aľe co poviš* – rečami sa často hreší
poverch predl. STRŠ zried. cez: *Chlapci poskakaľi poverch plotoch*
poverchňik m ZŠ remeň cez chrbát koňa
poverucha ž SŠ povíchrica: *Poverucha stromi polamala*
povetrica, poveterica, poveterňica ZŠ ž víchrica
povic dk poviť: *Dzecko treba povic tak fcaľe*
povichrica ž VŠ povíchrica
povijac nd povíjať: *Dzeci povijaľi do peľuchoch*
povijač m JŠ povojník
povivimitac dk povymetať: *Doma bulo fše povimitano* • *Šicke kuti s ňim povimitaľi* – zneužili ho
povinovati príd. povinný: *Povinovati bul to odrobic*
povirch predl. SŠ navrch: *Mušiš povirch bľuski eści daco obľisc*
povirchu príslo. SŠ zried. navrchu: *Dzecko treba povirchu bic a zdnuka ľubic*
povisc[2] dk SŠ zried. zaviesť: *Pujdzem, dze me dva oči povedza*
povisc śe dk SŠ podariť sa: *Huśi śe nam povedza, ta pire budu*
povišej, poviši SŠ predl. povyše: *Bival tam povišej valala; Trava narosla poviši koľen*
povišovac śe nd povyšovať sa: *Un śe rad povišoval nad druhich* • *Chto śe povišuje, budze poňiženi*
povlak m, **povlaka** ž VŠ obliečka
povodzeň ž JŠ povodeň
povodzic śe nd neos. mať sa: *Jak śe ci tam povodzi?*
povoj, povuj m, **povojka** SŠ, **povujka** SZŠ ž rastlina pupenec (Convolvulus)
povojňik m **1.** povojník: *Dzecko povijaľi do povojňika* **2.** SŠ rastlina povoja (Calystegia)
povoľene s dovolenie
povoľi príslo. pokojne: *Tak povoľi sebe šicko porobi*
povoľic sebe dk SŠ poľaviť, ochabnúť: *Barz sebe povoľil, ľem žebi ňeobanoval*
povoľni príd. **1.** pohodlný, pomalý: *Povoľni človek śe v roboce ňepretarhňe* **2.** povoľný, ústupčivý: *S povoľnim človekem śe ľeko dohodňeš*
povšibida ž ZŠ zemiaky zapravené s kapustnicou
poza predl. poza • *Dostaňeš poza uši* –facku; *Ľepši mucha jak poza ucha* – lepšie niečo ako nič: *Tak ci povim, co ci pujdze až poza peti* – nedáš si to za klobúk
pozadek m SŠ horší druh obilia: *Pozadek śe skarmil s kurami*
pozadňi príd. pozadný: *Pozadňa muka, to horša; Pozadňa dzifka ňima śćesce*
pozafčarem príslo. predvčerom
pozachodzic dk zalíškať sa: *Pozachodzi kolo ľudzi i obajda jich*
pozaitre príslo. JŠ pozajtra
pozapominac dk pozabúdať
pozarubovac dk pozatínať: *Pozaruboval planku na šicke strani*
pozasipovac dk pozasýpať: *Šicke doľinki pozasipoval*
pozbavic śe, pozbuc śe, pozbic śe SŠ dk zbaviť sa: *Tak ľeko śe ho ňepozbudzeš*
pozbijac dk **1.** pozbíjať: *Tancovaľi na takich pozbijanich deskoch* **2.** expr. dokaličiť: *Bosi človek ma pozbijane paľce*

pozbirac[1] dk pozberať: *Virojene fčoli treba pozbirac; Pozbirane mľiko už ňima taki smak; Dzifki nośiľi pozbirane kabati*
pozbirac[2] dk pozbierať: *Dzeci pozbiraľi popadane jabluka*
pozbudzovac nd SŠ zried. povzbudzovať: *Ona ho pozbudzuje ku planemu*
pozdavac śe nd pozdávať sa, páčiť sa
pozdichac dk pozdochýnať: *Šicke praśeta nam pozdichaľi*
pozdlužni príd. pozdĺžny: *pozdlužne dreva*
pozdrafkac dk zazdravkať: *Ked dachto kichnul, ta mu pozdrafkaľi*
pozdravic dk pozdraviť: *Daľi ce našo pozdravic; Pozdravujeme ce na stotišic razi* (v liste)
pozhartac dk ZŠ pozhŕňať: *Zarno pozhartaľi na kopku: V źime treba śňih pozhartac*
pozhrabňiska pomn. ZŠ pohrabané zvyšky po skosenom obilí
pozitura ž SZŠ výzor: *I na pozituru zme kukaľi, jak kuň vipatra*
pozlatkavi príd. JŠ zlatistý
pozlatko, pozlutko, pazlutko s SZŠ, **pozlatka, pozlotka** ž JŠ staniol: *Salonki buľi okrucene v pozlatku*
pozlotki prísl. pozlotky: *Ked ňeda podobrotki, ta da pozlotki*
pozľikac śe dk poľakať sa: *Barz me śe pozľikaľi*
poznac dk poznať: *Poznal ho po hlaśe • Poznal ho jak stari grajcar* – veľmi dobre
poznajome, poznajomki zried. prísl. po známosti: *Poznajome śe ožeňil*
poznati príd. známy: *Spaľi u jedneho poznateho*
pozno, poźno SŠ prísl. neskoro: *Ňetaj, bo poźňejši šicko vidze najavo*
poznośic dk poznášať: *Šicko poznośil na kupu i spaľil*
pozrec (śe) dk pozrieť: *Pozri, jak śe vicahnul • Mňe ňetreba dva razi pozrec* – hneď sa zorientujem; *Aňi ňit na co pozrec* – je nepatrný
pozur m **1.** pozor: *Treba na sebe davac pozur • Maj śe na pozore* – buď opatrný **2.** spôsob pozerania: *Taki britki pozur ma ten človek*
pozvodzic dk podviesť, oklamať
pozvolovac dk pozvolávať: *Pozvoloval chlopoch*
pozvoźic, pozvaźac JŠ dk pozvážať: *Treba nam zarno z poľa pozvoźic*
poźeľenkavi príd. JŠ zelenkastý
poźeľeňic dk zašpiniť niečím zeleným: *Nohavice na trave poźeľeňil*
poźirac nd zazerať: *Poźira za ňu, pači śe mu*
poźňec nd meškať: *Mašina poźňeje*
požalovac śe dk vyžalovať sa: *Ňima śe kemu požalovac*
požic dk **1.** požiť si: *Eśči chcel dakus požic* **2.** ZŠ zažiť: *Roboti som veľo požila*
požičac nd požičiavať: *Dachto furt šicko požiča • Jake požičane, take vracane; Koňa, pipki, ženu ňepožičaj ňikemu*
požičic dk 1. požičať si: *Od sušeda požičil śikiru* **2.** požičať: *Ňechcel mi požičic aňi korunu • Jake požič, take navrac*
požička, požičanka ž SŠ požičanie: *Kotel chodzil po požičkoch; Požička ľem jednemu pluži • Požičanka psu darunka* – spojená je s rizikom
požitek m SŠ zried. krmivo: *Trebič, to dobri požitek*
poživni príd. SZŠ výdatný: *Pre koňa najbarźej poživni oves*
požultavi SŠ, **požvolkavi** JŠ príd. žltastý
pr, prr cit. **1.** povel pre kone, aby sa zastavili **2.** SZŠ používa sa na odháňanie oviec
prababa ž prababička
prac[1] nd prať: *Babi praľi na potoku*
prac[2] nd expr. **1.** ZŠ biť, udierať: *Striľba bula, praľi do nas* **2.** hádzať: *Tak do sebe pral toto jedzeňe*
praceľ, prjaceľ JZŠ zried. m priateľ • *Praceľ veľo, Boh vecej; Praceľa sebe ceňim, Boha sebe važim; Dobri praceľ ľepši jak treca ruka; Praceľa tak treba jak vodi a chľeba*
praceľka, praceľkiňa SŠ zried. ž priateľka
praceľstvo s priateľstvo
pracka ZŠ, **precka** VŠ, **prencka**[1] SŠ ž pracka: *Remeň śe zakapčal na pracku*
pradzedo m pradedo: *Od dzeda pradzeda to už tak bulo*
prah m prah: *Zamitaj sebe pred svojim prahem* – staraj sa o svoje veci; *Ona už jeho prah ňigda ňeprekroči* – nenavštívi ho

prahac, prjahac, prijahac JZŠ nd priahať
prahnuc nd túžiť, bažiť: *Un za ňu prahňe*
prach m **1.** prach **2.** ihličie: *Voźiľi prach na sceľeňe*
prachanda ž JŠ suché hrušky postrúhané na prach na posypávanie halušiek
prachňec nd práchnivieť: *Zubi mi prachňeju*
prachňina ž ZŠ práchnivý strom
prajňik, praňik SZŠ m piest: *Praľi s prajňikami • Ma jazik jak prajňik* – ostrý
prameň m **1.** prameň **2.** ostatky po čistení konopí
prask cit. znázorňujúce prasknutie
praskac nd **1.** praskať: *Drevo začalo praskac* **2.** prskať: *praskace śvički* – prskavky
praskač m SVŠ prskavka
prasknuc, prasnuc dk **1.** prasknúť: *Prasnul ze śickim o źim • Jak kebi s bičom prasknul* – veľmi rýchlo; *Ked ho raz prasnul po pisku* – udrel **2.** streliť: *Zbačil zajaca, ta prasknul*
prasmo s ZŠ **1.** pozdĺžny ohradový diel na košiari **2.** pás, pruh: *Z kometi išľi take prasma*
praśačka SŠ, **praśanka, opraśanka** DŠ ž prasnica
praśatko s **1.** zdrob. prasiatko **2.** SZŠ lýtko
praśčec nd prašťať: *Ľem mu tak kosci praśčeľi*
praśe s prasa
praśni príd. prasný: *praśna śviňa*
praśňica ž STRŠ prasnica
praśuch m **1.** SZŠ kanec **2.** SŠ pejor. pažravec
praśuški pomn. JŠ expr. prasce
prašek m zdrob. **1.** prášok **2.** obyč. v pl. prášok (liek)
prašic (śe), prošic (śe) SŠ nd prášiť (sa)
pratac, prjatac DŠ nd upratovať
pratki, prjatki JZŠ, **pretki** SŠ pomn. priadky: *Ženi chodziľi na pratki s kudzeľu*
pravda ž pravda: *Za pravdu śe každi hňiva • Pravda oči koľe* – je nepríjemná; *Maš pravdu* – dobre hovoríš; *Dal mu za pravdu* – súhlasil s ním; *To čista pravda, jak v Boha verim; To pravdziva pravda; Ľem ftedi povi pravdu, ked śe mu virve (ked śe pomiľi)* – len zriedka; *Mocňejši ma fše pravdu; Zlosc do času, pravda na veki*
pravdzivi príd. pravdivý v spoj. *pravdziva pravda* – úplná
prave, pravec SŠ práve **I.** prísl. *Prave nadešol* **II.** část. *Prave preto tam ňechce isc, že ona tam*
pravi príd. pravý: *prava ruka; Stal na pravej straňe • Prava strana platna* – líce
pravic nd JVŠ zried. robiť: *Žena pravi sirek na Veľku noc*
pravo[1] s **1.** právo: *Každi ma pravo sebe vibrac* **2.** súd: *Dala ho na pravo; Idze na pravo, bo ho zaskaržila sušeda* **3.** JZŠ drevený znak, ktorým sa oznamovala povinnosť ísť v noci strážiť: *Kemu pravo doňešľi, ta budze mac v noci vartu*
pravo[2] s líce (látky): *Obrac to na pravo*
pravocic śe nd súdiť sa
prazni, praźni SŠ príd. prázdny: *Z praźneho ňenaľeješ • Co z krasnej miski, ked je praźna* (o chudobnej peknej dievke)
pražec m odroda ľanu pestovaného na semeno na olej
pražeňica ž DŠ praženica
pražic nd pražiť: *Z podharľini pražiľi škvarki*
pražuch m ZŠ hrianka: *Pražuch dobri s cesnikom*
pre predl. pre: *Žil ľem pre rodzinu • Pre mňe za mňe* – je mi to jedno
prebačac nd prepačovať: *Šicko jej prebačal*
prebačena ž spodst. sólo tanec: *Prebačena śe dala pre cudzich*
prebačic dk prepáčiť: *Ked mi ňeprebačiš, ta ci zahiňe • prebace mi; naj prebača; s prebačeňem, za prebačeňe* – s prepáčením (zdvorilostná formula)
prebalovni príd. SŠ expr. výborný, znamenitý: *Ona v šickim taka prebalovna • Jaki mi tu prebalovni* – je tam toho
prebarz prísl. expr. veľmi: *Až prebarz šumna bula; To barz-prebarz davno*
prebatoric śe, prebaduric śe SŠ dk **1.** zobudiť sa **2.** prebrať sa z mdlôb
prebehnuc dk prebehnúť popred niekoho: *• Ked ce mačka prebehňe, śčesce od ce odbehňe* – nepošťastí sa ti
prebehovac śe, prebihac śe SŠ nd predbiehať sa, pretekať sa
prebehunki pomn. ZŠ preteky
preberavi príd. miest. HŠ prieberčivý

prebic dk prebiť: *Prebil nohu na cirňaku; Mal slabe karti, ňimal s čim prebic* • *S hlavu mur ňeprebiješ* – škoda sa namáhať; *Ľita jak pes s prebitu nohu* – veľmi behá
prebidovac dk ZŠ prebiediť: *Ľem tak prebidovala život*
prebijac nd **1.** prebíjať: *S dobrima kartami ľeko prebijac* • *Toto mi hlavu prebija* – vŕta mi v hlave; *Pokora ňebesa prebija* – všetko dosiahne **2.** presvitať: *Pres take cenke to šicko budze prebijac*
prebijak m SŠ prebíjač: *Dorňik volaľi i prebijak*
prebir m SŠ výber: *Hňeška maš na prebir topanki, jake ľem chceš*
prebirac nd **1.** preberať: *Bandurki pred sadzeňem prebiraľi; Ľem tak prebiral s nohami v tancu; Na snovadľu še prebira s paľcami* **2.** byť prieberčivý: *Ja v jedzeňu ňeprebiram*
prebirni príd. prieberčivý: *Prebirni človek ňebudze choco jesc*
prebirňik m prieberčivý človek
prebitka ž expr. ZŠ veľká bitka v spoj. *Z teho bula bitka-prebitka*
prebľesc še, prebľisc še SŠ dk preobliecť sa, prezliecť sa: *Ona už prebľečena, bo zaňechala kroj a noši skľeparske šmati*
prebľikac nd prezliekať: *Ňerada prebľika perinu*
prebľikac še nd prezliekať sa
prebrac dk **1.** prebať: *Bandurki mi treba prebrac pred sadzeňem* **2.** prevýšiť, predbehnúť: *Vicahuje še, chcel bi každeho prebrac*
prebritko prísl. ZŠ expr. veľmi škaredo v spoj. *Obľika še britko-prebritko*
prebuh prísl. v žiadnom prípade v spoj. *Za prebuh ci ňima chto pomusc; Za prebuh ňič ňekupiš*
preburkac dk ZŠ pejor. odflákať
prec nd SŠ **1.** vädnúť: *Kvitki začaľi prec* **2.** zaparovať sa: *Dzecko mi prelo*
precahnuc dk **1.** premiestniť, pretiahnuť: *Precahnul šifoner ku oblaku* **2.** preniknúť: *Taka žima, co až do kosci (do špiku) precahňe* **3.** expr. presiliť: *Dojednu udu mam precahnutu* **4.** JVŠ prerieditť vyrastajúcu plodinu: *Treba už totu runkľu precahnuc*
precahnuc še dk **1.** pretiahnuť sa: *Precahnul še prez oblaček* **2.** vystrieť sa: *Ked staňe, ta fše še precahňe* **3.** ZŠ zried. presťahovať sa: *Precahnul še do Ameriki* **4.** expr. presiliť sa: *V češkej roboce še človek ľeko može precahnuc*
precahovac, precahac miest. ZŠ, STRŠ nd **1.** preťahovať: *Ľem bi šicko precahoval z jedneho mesca na druhe* **2.** pretrhávať, riediť prehustený mak, kukuricu, repu
preci[1] predl. JZŠ pred. *Na pretku preci domu šedzeľi chlopi*
precicac še dk cicaním sa prejesť
precifko predl. SŠ oproti: *To un precifko tebe stal*
precigaňic dk SŠ oklamať: *Chcel me precigaňic*
preco zám. prečo: *Un zna, preco tak robi*
precudzic dk zast. precúdiť: *precudzic na rečici šemeno ľenu*
prečaptac dk ZŠ expr. prejsť: *Prečaptala prez vodu*
prečerac, prečirac SŠ dk vymeniť: *Dzecko bosurka prečirala*
prečeški príd. expr. veľmi ťažký: *Češki-prečeški život mala*
preči, prečik zried. část. predsa: *Preči bi še mal ožeňic*
prečiscic dk prehnať: *Ricinus ho prečiscil*
prečuc dk dozvedieť sa: *Ľudze to prečuľi, previdzeľi*
prečuvac nd dozvedať sa: *Prečuvam ňe najľepše chiri*
pred, predo DŠ, **prede** HŠ predl. pred **A.** s I (7. p.): *Pred rokom še to stalo* **B.** s A (4. p.): *Položila pred ňeho misu bandur*
predac dk predať: *Naš dum idze do predaňa*
predaľeko prísl. expr. veľmi ďaleko: *Daľeko-predaľeko bulo čuc pachotu*
predavno prísl. expr. veľmi dávno: *To už davno-predavno tak robiľi*
predek[1] m predok (niečoho): *predek voza; predek sukňi* • *Ona tam predek vedze* – má hlavné slovo
predek[2] m obyč. v pl. predok (osoba): *Našo pretkove ňebuľi hlupe*
predeš m SŠ funkcionár • *Un temu šickemu predeš* – iniciátor
predhodi pomn. SZŠ predvianočné obdobie
predjar ž ZŠ predjarie: *Do predjari zme vimlaciľi*

prednovek m, **prednufki, predňufki** pomn. SŠ prednovok (obdobie pred novou úrodou): *Na prednufki, pred žňivom bul hlad*
predňi príd. **1.** predný: *predňa chiža; predňi navoj* **2.** popredný: *predňa dzifka*
predňik m SZŠ predná časť nohavíc
predobid DŠ, **predobedňik** VŠ m desiata
predobreni príd. JŠ expr. veľmi dobrý
predrano s ZŠ svitanie: *Predrano, to ňiž vidze slunečko*
predvolanka ž predvolanie: *predvolanka ku sudu*
predza ž priadza: *Idzem predzu vivarac*
predzecko, obyč. v pl. *predzeci* s vnuk: *Dzeciňske dzeci, to predzeci*
predzedo m praded: *Ja predzeda už ňepametam*
predzekovac nd expr. veľmi ďakovať: *Ňeznala predzekovac, jaka je šćešľiva*
predzeno s okraj. JŠ, SŠ pradeno
predzinko, predzenko ZŠ, **predzjenko** JŠ s pradeno • *Michalovo predzinko* – upradené do Michala
predzivo s VŠ pradivo
predzvere s SZŠ preddverie: *Višol na predzvere*
prefajni príd. expr. veľmi dobrý: *To prefajni ľik na šicko*
prefčaśic dk SŠ premeškať: *Ešči ši ňič ňeprefčašila*
prefesor m zast. profesor
prefukac dk ZŠ expr. premárniť: *Peňeži baba prefukala*
prefurt prísl. expr. stále: *To furt-prefurt še vadza*
prehaňčar, prehuňčar SŠ m priekupník
prehaňka ž prehánka: *Prešla prehaňka*
preharac še nd pohrávať sa: *Ľem tak še s ňim prehara*
preharbľina ž ZŠ vypuklina (v teréne)
prehladňec še dk SŠ trocha vyhladnúť
prehojnovac dk SŠ expr. premárniť: *Žena mu šicko prehojnovala*
prehon m VŠ prť: *Na prehoňe še ofce podlaviľi*
prehorec dk dohorieť: *Jak v pecu prehorelo, rozharnuľi uhľiki*
prehorečni príd. expr. ukrutný: *Un je bidak prehorečni*
prehorečňe prísl. expr. ukrutne: *Prehorečňe zalamovala rukami*
prehorko prísl. expr. veľmi horko: *Chto v sobotu skače, v ňedzeľu prehorko zaplače*
prehrada ž priehrada: *Muku abo zarno z prehradi nabiraľi s vejačku; Medži koňe davaju prehradu, žebi še ňekopaľi*
prehradzac nd SŠ chlácholiť, mierniť: *Ja ľem tak prehradzam, žebi bulo dobre*
prehradzic dk **1.** prehradiť, predeliť: *Prehradziľi zahradu na poli* **2.** prihovoriť sa za niekoho: *Matka mu prehradzila, ta už tam išol jak na hotove*
prehratka ž zdrob. priehradka: *V šafarňi buľi take prehratki*
prehvarac nd prehovárať: *Prehvarala muža, žebi prestal pic*
prehvaric dk **1.** prehovoriť: *Sama je, ta ňima aňi chto ku ňej slova prehvaric* • *Tota pšeňica taka šumna, co teľo ňeprehvari* – je veľmi pekná **2.** nahovoriť: *Chcel ho prehvaric, žebi zostal*
prechibnuc dk SŠ v páse prelomiť: *Jak toto dzecko trimeš, prechibňeš ho*
prechibnuc še dk SŠ v páse sa prelomiť: *Jak še dzecko prechibňe, ta plano*
prechladnuc dk **1.** prechladnúť: *Tak prechladla, že až zachripla* **2.** trocha vychladnúť: *Jak pec prechladňe, ta še oheň rozharňe*
prechladnuti, prechladzeni príd. prechladnutý
prechladzic še dk HŠ prechladnúť: *Prechladzil še, ta kašľi*
prechod m ZŠ priechod: *Ja tam prechodi ňeznal*
prechopovac nd ZŠ prekladať: *Prechopoval šekeru z ruki do ruki*
prechorec dk ochorieť (nakrátko): *Cośka prechorel, ta ostal doma na paru dňi*
prechrapac še dk ZŠ expr. preliezť (s ťažkosťami): *Prechrapal še prez mur*
preinačic dk preinačiť, zmeniť: *Šicko tam preinačil po svojim*
prejac dk SŠ prebrať (robotu po niekom): *Sin mu prejal ruki, už še ňebudze teľo trapic*
prejac še dk SŠ nakaziť sa: *Prejme še i na mňe tota chorosc*
prejsc dk prejsť: *Prešol prez most; Motor prešol huś* • *Čas nam chytro prešol* – minul sa; *Prešla me s praźnim, ta še mi ňepoščesci* – skrížila mi cestu; *Až me mraz prešol* – strias-

lo ma; *Hňev ho už prešol* – prestal sa hnevať; *Dom prešol na sina* – zdedil ho; *Prešol mi prez rozum* – prekabátil ma

prejsc śe dk minúť sa: *I bohactvo i krasa śe prejdze*

prekajac śe dk ZŠ vynadiviť sa: *Ňemohla śe prekajac*

prekapac dk SŠ expr. prežiť (s ťažkosťami): *Ľem kebi totu źimu dajak prekapac*

prekaždi zám. expr. každučký: *Každi-prekaždi dziň je tu*

prekeľo zám. ZŠ v spoj. *keľo-prekeľo* – koľkokoľvek

preklac dk VŠ preklať: *Bul preklati s nožom*

prekladac nd prekladať: *Kaplana često prekladaju z fari na faru*

prekladac śe nd SŠ expr. chystať sa na niekoho: *Un śe barz na ňu preklada*

prekladka ž SŠ priečny drúk

prekľac dk prekliať: *Dojedna źila v ňim prekľata*

prekľinac nd preklínať: *Tak prekľina, co až źim schňe*

prekopirtnuc śe dk ZŠ expr. prekoprcnúť sa: *Vuz śe prekopirtnul do jarku*

prekrajovac, prekravac miest. nd prekrajovať: *Sadziľi prekravane gruľe*

prekrasni príd. veľmi pekný: *prekrasne dziťčatko*

prekraśňe príslv. veľmi pekne: *Prekraśňe znala śpivac*

prekričec dk prekričať: *Jedna baba dześec chlopoch prekriči*

prekrucac nd prekrúcať: *Ňeprekrucaj, bo to inakši bulo*

prekupovač m ZŠ priekupník

prekušic dk expr. prehryznúť, zajesť: *Dala jim cośka tam prekušic*

prelapic, preblapic zried. dk chytiť (medzi palec a prsty)

prelapjač m JZŠ nosič sviečky za truhlou: *Prelapjače, co išli za trunu, prelapiľi potim od totich, co išľi pred trunu*

prelignuc, preliknuc, prelknuc ZŠ dk preglgnúť: *Od žaľu ňemože aňi śľinu prelknuc*

preligovac nd SŠ preglgávať: *Ľem tak śľini preligoval, ked na to patrel* • *Ňič ňehutorel, ľem tak šicko preligoval v sebe* – mlčky znášal

preložic dk preložiť: *Z jednej ruki preložil do druhej* • *Hňeśka som aňi na križ slami ňepreložila* – nič som neurobila; *Preložila sebe žaludek* – pokazila si žalúdok

preľeknuc śe dk preľaknúť sa

preľitavec m STRŠ záletník

preľubeňe príslv. expr. premilo: *Preľubeňe tam bulo*

preľubezni príd. JŠ expr. premilý: *Moja śestrička preľubezna*

preľudze pomn. expr. zried. ľudia v spoj. *Ľudze-preľudze, kajce śe*

premakuľic dk STRŠ prečiarknuť

premeňic śe dk zmeniť sa: *Taki jak premeňeti po tej chorobe*

premeta ž SŠ vyrážka, pľuzgier: *Premeti śe mi viruciľi po ceľe*

premiľac nd SŠ mýliť: *Ňepremiľaj mi, ked čitam*

premjačko p. bremjačko

premknuc (śe) dk prekĺznuť (sa): *Premkla pomedzi ňich; Źima śe nam premkla*

premocno príslv. veľmi silno: *Mocno-premocno plakala; Premocno śe trapil*

premudri príslv. expr. veľmi múdry: *Di to ona mudra-premudra*

prenačudovac śe nd expr. veľmi sa čudovať: *Ňemohľi śe temu prenačudovac*

prenaramňe príslv. preveľmi: *Prenaramňe mocno zaplakal*

prencka[2] ž SŠ rastlina praslička (Equisetum)

prenduľa ž JZŠ kolovrat

prenocovac, prenocľikovac ZŠ dk prenocovať

prenośic śe nd sťahovať sa: *Prenośa śe do novej chiži*

preňeśčesni príd. expr. veľmi nešťastný: *preňeśčesna ľubosc* (pieseň)

preňezmirni príd. expr. ukrutánsky: *Haluški, to dobrota preňezmirna*

preňigda príslv. expr. nikdy v spoj. *ňigda-preňigda*

preňiknuc dk neos. silno zapôsobiť: *Až ju od strachu preňiklo*

preohavňe príslv. expr. veľmi: *Preohavňe śe sužuje*

preokrutňe príslv. expr. ukrutne: *Preokrutňe mi žaľ*

preonačic dk preondiať, zmeniť: *Šicko preonačil, ta to už inakši vipatra*

prepadľisko s SŠ prepadlina

prepadovac nd prepadávať: *Plani dach, ta nam do chiži prepaduje*

prepachnuc dk SZŠ zavoňať: *Cebuľu daľi, žebi prepachlo*

prepasc ž priepasť: *Prepasc, to veľika doľina*

prepaśňik m pejor. zloduch (človek)

prepatrac nd prezerať: *Dochtore nas prepatraľi*

prepatranka ž, **prepatrovini, prepatri** ZŠ pomn. výzvedy: *Mladi chodzi na prepatri do mladej, či je bohata i šumna*

prepatrec dk pozrieť, obzrieť: *Perše sebe prepatrime*

prepatrovini pomn. STRŠ výzvedy

prependľik JŠ, **prependzik** JZŠ m, **prefendika** SVŠ ž kyvadlo (hodín)

prepilka ž vták prepelica (Coturmix): *Prepilki vipiľi konope* • *Jednemu pilka, druhemu prepilka* – jeden pracuje, iný sa zabáva

prepisc śe dk expr. prepiecť sa, prejsť: *Toto ci śe ňeprepeče*

prepitac dk odprosiť

prepitovac nd odprosovať • *Ďabla prepituje, Boha otpituje* – zaisťuje sa na všetky strany

prepitovini pomn. STRŠ prezvedy

prepitujem časť. prepytujem, s prepáčením: *Priložila mu, prepitujem šumňe, krafske lajno; Prepitujem jak statečnich ľudzi, latam gače*

preplašic dk expr. odflinkať, odflákať

prepomňec śe dk SŠ pomýliť sa

preporcija ž SŠ zast. **1.** služba: *Toto zrobi taku preporciju jak i tamto* **2.** výzor: *Teho človeka ľepša preporcija*

prepovedzec dk SZŠ prerieť: *Znal prepovedzec dajake to slovo na veśeľu*

prepravjac nd opravovať: *Prepravjaľi stari dum*

prepredzedo m ZŠ prapradedo: *To stari običaj od prepredzedoch*

prepridzic dk SŠ predbehnúť, predstihnúť: *Ona śe ňeda prepridzic*

preprovadzac nd prevádzať: *Preprovadzal ľudzi do Ameriki*

prepučic śe dk prasknúť: *Mechur śe mi prepučil* • *Žebi śe źima prepučila* – aby sa pominula

prepust m ZŠ priepust (vody)

prepuščanka, prepuščenka SVŠ ž **1.** prepúšťacie hodnotenie vyučeného učňa **2.** poplatok do cechovej pokladne pri prepustení učňa

prerajka ž ZŠ plákanie: *Prerajka śe robi po rajbaňu*

prerobic dk prerobiť: *Prerobil staňu na chižu* • *Robotu ňigda ňeprerobiš* – vždy bude čo robiť

prerucanka ž JZŠ striedanie: *Na prerucanku oraľi, raz jeden, raz druhi*

prervac dk **1.** prerušiť: *Prervaľi mu konaňe, ta śe teraz trapi* **2.** pretrhnúť: *Pri stafke dvojo sebe daju ruki a potem dachto to muśi prervac; Veľka voda prervala hac*

pres m ZŠ lis (na olej)

presada, prisada STRŠ ž priesada

presc, prejsc VŠ, SZŠ nd priasť

presceľic dk prestrieť: *Presceľila obrus na stul*

prescirac, preščirac ZŠ nd prestierať

presčas m ZŠ nadčas: *Un robi na presčas*

preschnuc dk vyschnúť: *Jak už preschlo v jari, išlo śe orac*

presipa, prisipa HŠ, **prisipka** VŠ ž priesyp

preskočic dk preskočiť • *Ešče ňepreskočila* – nech si dá pozor; *Śmertka ho preskočila* – striaslo ho; *Ftedi povidz hop, jak preskočiš* – neteš sa predčasne; *Un ho ešči preskoči* – prevýši ho

presluchac dk SŠ napočúvať sa: *Ňemož ho presluchac, co śe tak chvaľi*

presluchac śe dk nezačuť, zle počuť: *To ti śe presluchal*

presmaki pomn., **prešmak** m zried. maškrta: *Slaňina bula ľem na presmaki*

presmik m SŠ zariadenie na voľné pripojenie brán na oje: *Na branoch taki presmik, žebi śe presmiklo, ked navraciš*

presmutno príslv. veľmi smútno

prespanka, prespaňica VŠ, DŠ ž prespanka

prespaňče s nemanželské dieťa

prestati príd. ZŠ prezretý: *Prestate zarno vipriskuje*

prestidnuc dk prechladnúť

prestrubina ž ZŠ priehradka v múčnej truhle
prestupic dk prestúpiť: *Prestupil na našu viru*
prestupovac nd prestupovať: *Prestupoval z nohi na nohu*
preščiknuc, preščignuc miest. SŠ dk **1.** preštiknúť (np. drôt) **2.** preštiknúť (cestovný lístok)
prešekanka ž ZŠ rúbanisko
prešivac nd SZŠ preosievať: *Prešival zarno na rečici*
prešvečovač m nov. agitátor
prešvicani príd. priesvitný
prešvicic dk SŠ expr. pomôcť: *Prešvicil mi Pan Buh*
prešicko zám. expr. úplne všetko: *Šicko-prešicko ja už zažila*
preškada ž prekážka v spoj. *Ti jim barz na preškadze*
preškoda prísl. expr. v spoj. *škoda-preškoda* – veľká škoda
prešpehi, prešpegi pomn. výzvedy: *Un tu chodzil na prešpehi*
pretak m SŠ riečica: *Na pretaku še prešivalo*
pretki prísl. ZŠ vopred, popredku: *Mušiš pretki zaplacic*
pretkovac nd ZŠ viesť predok (v práci)
preto preto **I.** spoj. *Un chori, preto je taki červeni* **II.** zám. *Spominam to ľem preto, žebi sce druhi raz znaľi*
pretplameňik m ZŠ menšie pečivo z chlebového cesta
pretrimovac nd **1.** chovať: *U nas pretrimovaľi voli* **2.** držať: *Mľiko pretrimovaľi v kamenich harčkoch*
pretrimovac še nd zdržiavať sa, bývať: *Jeden čas še tu pretrimoval*
pretsmak m ZŠ aperitív: *Daľi sebe na pretsmak pul deci*
pretstaveni m spodst. vedúci činiteľ: *Voľiľi pretstavenich*
preukazovac še nd vyťahovať sa, pýšiť sa
preukrutňe prísl. expr. veľmi: *Preukrutňe še mu ceši*
prevaľic dk expr. prebrodiť: *Prevaľil prez vodu*
preveľebni príd. zast. veľadôstojný: *preveľebni pan farar*
preveľiki príd. expr. veľmi veľký: *Preveľika horučosc bula*
preveľo prísl. veľmi veľa
previcežic, previcežec dk **1.** strpieť, vystáť: *Ňemohla mu ňijak previcežic* **2.** zniesť: *Ja už ňemohla previcežic totej žime*
previdac nd JŠ byť priesvitný: *Taka kapura, co prez ňu ňeprevidalo*
previdni, previdňaci VŠ príd. priezračný: *previdna voda*
previdovac nd ZŠ predvídať: *Dzedo previdovaľi, že budze diždž*
previdzec dk ZŠ vidieť, zažiť: *Ja to previdzela na vlastne oči*
previsc[1] dk **1.** previesť: *Prevedla dzecko prez drahu* **2.** oklamať, podviesť: *Žena prevedze až i ďabla* **3.** vykonať: *Veľku hluposc prevedla, že tam pošla*
previsc[2] dk previezť: *Preveźľi ho do druheho špitaľa*
prevjaz m previazanie (obväzu): *Išol na prevjaz*
prevladac dk prevládnuť, prekonať: *Ňemohla prevladac take trapeňe*
prevodzic nd klamať, podvádzať: *Co me teľo prevodzi*
prevoźic nd prevážať: *Mlodu prevoźiľi na voloch*
prez predl. **1.** cez: *Preskočil prez plot; Prez tidziň chodziľi bose* • *Prešol mi prez rozum* – dostal ma; *Ma teho až prez hlavu* – vyše hlavy; *Ľem tak prez zubi povedzel* – nedbalo; *Ňič ňeda, choc bi še jej prez paľce cedzilo* – hoci by mala nazvyš; *Prez sen to začul* – vo sne **2.** bez: *Pošol prez geroka; Prez peňeźi ňič ňezrobiš* • *Ostal jak prez sebe; Chodzi jak prez duši* – ako nesvoj; *Ňit človeka prez kosci aňi prez zlosci*
prezbic, prezbudzic dk SŠ expr. prekonať, zdolať, presvedčiť: *Ona še ňeda ňigda prezbic; Ti me ňeprezbudziš ňigda*
prezburšt STRŠ, **prezbušt** SŠ, **prezvuršt** okraj., **prezburš** JŠ, **prežburšt, prežburt, prežvurst, prežvust, prežvuršt** ZŠ, **prežbušt, prežburk** SŠ m tlačenka
prezent m ZŠ dar: *Jak prezent jej to kupil* • *Už ňezna, co od prezentu robic* – od rozkoše

prezes, prezeš m ZŠ zast. predseda: *Bul prezes kušňirskemu spolku*
preznac še dk SŠ dozvedieť sa: *Treba še preznac, kedi prizde tovar*
prezočivi príd. JŠ, SVŠ bezočivý
prezvedi pomn. výzvedy: *Išol na prezvedi*
preźabnuc dk SŠ neos. ochladiť: *V źimnim človeka preźabňe*
preźimec še dk STRŠ prechladnúť
preźiradlo, priźiradlo; preźiratko, priźiratko SŠ s zrkadlo
prežalošňe prísl. expr. veľmi žalostne: *Prežalošňe zaplakala*
prežic dk prežiť • *Un ce ešči prežije* – bude dlhšie žiť ako ty; *Dva švety ňeprežiješ* – netráp sa toľko
prežirtňik m SŠ pejor. zúrivec
prežmak m SZŠ tlačenka
prežrec dk **1.** prežrať: *Miši možu i desku prežrec* **2.** pejor. prejesť: *Voľiš prežrec jak prepic* **3.** expr. zožrať: *Ľudze še ňenavidza, chto še ma ľepši, ta bi ho prežarľi*
prežrec še dk prežrať sa: *Praše še nam prežarlo*
pri predl. pri: *Pri roboce sebe špivala; Čuje še pri peňeźoch; Staľi jeden pri druhemu*
pribic dk pribiť • *Stal jak pribiti* – nehybne
pribiranka ž JZŠ obradné prijatie príšelca do dediny za svojho
pribistatovac dk JŠ uistiť: *Pribistatoval mi*
pribitek m **1.** príbytok: *Ňevudz mi ňikeho do pribitku* **2.** prírastok na váhe: *Veľo žre toto praše, aľe pribitku na ňim ňevidno*
priblukac še dk expr. prikradnúť sa • *Cośka še ku ňemu priblukalo* – opantalo ho
pribortakoviti príd. SZŠ nasprostastý
pribraňec m ZŠ kto sa priženil
pribrežni príd. ZŠ ležiaci blízko rieky: *pribrežne luki*
pribrudzic dk ZŠ trocha zašpiniť: *pribrudzene nohavice*
pribula m ZŠ prišelec
pricenki príd. ZŠ trocha tenký
pricigaňic dk ZŠ zacigániť: *Chto veľo rečuje, ta i pricigaňi*
priča ž priča: *Spal v staňi na priči*
pričapic dk SŠ expr. pokaziť sa (o počasí): *Šumna ješeň, aľe ono už nabic pričapi*
pričaś m ZŠ: *Pričaś, to spodna hreda, co na ňej stoji dreveni dum*
priče pomn. jazdecké nohavice
pričesac še dk SŠ učesať si vlasy
pričesi p. bričesi
pričina ž príčina • *Až prez pričini še trapi* – veľmi
pričinek[1] m SŠ dôvažok: *Toto mi dal na pričinek*
pričinek[2] m VŠ: priehrada v truhle
pričiňic dk SŠ pridať (na dôvažok)
pričirknuc dk SŠ expr. trocha ubrať: *Ked drevo krivo okresane, treba ho kus pričirknuc zos plankačom*
prička ž priečka (o stene)
pričolek, pričulek SZŠ, **pričalek** miest. SŠ m bočná priehrada stodoly al. jej prístavok
pridac še dk **1.** zísť sa: *Odluž, to še prida jak suľ* • *Ked še ňevidam, ta še ľudzom pridam; Odluž to, ňech še ňeprida* – bár by sme to nepotrebovali **2.** prihodiť sa: *To še prida každemu, i mudremu*
pridaňec VŠ, **pridaňik** JŠ m nepozvaný účastník svadby
pridatni príd. JŠ užitočný
pridavek m ZŠ dodatok
pridrindac dk expr. prísť: *Hňed za ňu i un pridrindal*
prifurmaňic dk ZŠ furmankou privyrobiť: *Fše prifurmaňil dajaku korunu*
priglupavi, prigluptavi príd. HŠ nasprostastý
prihanka ž hana, pohanenie: *Na šicko dal prihanku*
priharšč, priharsc ž, **priharšče, priharsce** s HŠ priehrštie: *Vźala do priharšča soľi*
prihlavek m priehlavok
prihluchi, prihluchavi HŠ, **prihluchasti** SŠ príd. nahluchlý
prihraňčic, prihraňščic dk opražiť krajec chleba
prihroznosc SZŠ, **prihroz** SŠ ž výstraha, prísnosť: *Doma me maľi prihroznosc*
prihroźic dk ZŠ dať výstrahu
prihvarac nd SŠ pochvaľovať

prichiľic dk prichýliť: *Ona bi mu slonka prichiľila, tak ho rada vidzi*
prichodzic nd prichodiť (aj neos.): *Tak ňeskoro prichodzi z roboti* • *Už mi prichodzi koňec* – zle sa mám; *Prichodzi jej do ošaľeňa (do zufaňa)* – ide sa zblázniť (zúfať si); *Prichodzi mi tam aňi ňeisc* – nemal by som tam ísť
prichovac dk SZŠ vychovať: *Každi sebe doma prichoval hadzinu*
prichovek m, **prichofka** ž ZŠ prírastok dobytka: *Budze z prichofki krava*
prijaznosc ž zast. priazeň v spoj. *Viňčujem vam... od Boha milosc, od ľudzi prijaznosc* (vianočný vinš)
prik STRŠ, **prek** JŠ predl. cez: *Ľecel prik zahradi; Prešol prek ľesa; Chicil chlopa prik poli; Jedľi ľem raz prik dzeň*
priklad[1] m príklad: *Ber sebe priklad z poradneho človeka*
priklad[2] m v spoj. *Vajco na priklad še dava, žebi tam kura i daľej ňesla*
prikladac nd prikladať • *Ňeprikladaj dušu ku hovedu* – neprirovnávaj, rozlišuj
prikladek m SŠ vajce podložené do hniezda sliepky
prikladňe část. SZŠ napríklad: *Ked še tak, prikladňe, daco jedlo*
prikľambrovac dk ZŠ skobou spojiť
prikľet m predsieň: *Z vonka še vejdze do prikľeta* • *Hľedal po švece, našol v prikľece* – aj u nás sa všeličo nájde
prikľetni príd. predsieňový: *prikľetne dzvere*
prikľijic dk SŠ prilepiť
prikopa ž priekopa: *Išol od prikopi do prikopi, bo sebe vipil*
prikovac, prikuc dk prikovať: *Šedzi jak prikovani*
prikric dk **1.** prikryť: *Prikrila ho s perinu* **2.** pokryť (strechu)
prikrifka ž pokrievka: *prikrifka na harček*
prikriva ž strecha: *Jaku prikrivu dace?*
prikufka ž zast. okruhliak (kameň)
prilatac dk plátaním prišiť • *Tak ľape, co to aňi prišic, aňi prilatac*
priložic dk **1.** priložiť: *Priložil do peca* **2.** udrieť: *Priložim ci jednu*
priložic še dk SŠ usilovne sa dať do práce
priluba ž **1.** JŠ prieluba: *Utopjel še v prilube* **2.** SŠ debna na obilie
priluh, priloh, preloh, preluh miest. m prieloh: *Zochabil roľu na priluh*
priľepec m SZŠ druh pagáča (z pozostatkov cesta)
priľipek m SŠ expr. maznáčik
primaš m primáš: *Každi primaš svoju bandu pozna*
primer část. SZŠ napríklad: *Prišlo, primer, že še spačil*
primet m ZŠ vyrážka
primknuc dk privrieť: *Primkňi tam dzvire*
primojkac dk SZŠ expr. prinútiť: *Primojkal me*
primuskac dk nahladko učesať: *primuskane vlasi*
primušic dk SŠ prinútiť: *Ňichto ce ňeprimuši*
prinaľežec nd patriť: *Daj každemu, co mu prinaľeži*
prinapic še dk SZŠ opiť sa
prinošic nd prinášať: *Do pokušeňa me prinoši*
prinucic dk prinútiť: *Z prinuceňa to zrobil*
priňisc dk priniesť • *Priňesla ho o rozum* – ochorel z nej; *Chto ňič nepriňeše, ňej ostaňe v ľeše* (žart. na krstinách) – s prázdnymi rukami sa nechodí
priobecka ž SZŠ prísľub
priorivaňe s SZŠ podmietka
pripad m prípad: *Ešči ňepočul o takim pripadze*
pripadac nd pripadať: *Na každeho pripada tri koruni*
pripadnuc dk pripadnúť: *Na mňe pripadlo najvecej*
pripatrac še nd prizerať sa
pripavužic dk pavúzom upevniť náklad
pripecek m **1.** prípecok **2.** zast. pec: *Dakedi še varilo na pripecku* **3.** STRŠ priehlbina pred čeľustím chlebovej pece: *Do pripecka še zhribal popil i uhľiki*
pripchnuc dk JŠ narýchlo pripnúť: *Fartušek ľem pripchla ku sebe*
pripic še dk zunovať sa, omrzieť: *Veľo še i dobreho pripije*
priplanek m posúch: *Popri chľebe upekľi i priplanek*

pripľantac še dk pripliesť sa: *Pšik še ku mňe pripľantal*
pripomnuc dk pripomenúť: *Pripomňi mi, co mam kupic* • *Plane zapomňi, dobre pripomňi*
pripovedac nd **1.** dohovárať: *Začal pripovedac i ho obajdal* **2.** rozprávať: *Zna pripovedac, ľem še z ňeho slova sipja*
pripovedanka ž SŠ poplatok do cechovej pokladnice pri prihlásení učňa
pripovedi pomn. JVŠ dohoda rodičov o svadbe detí
pripovedzec, pripovesc JŠ dk pridať rečou: *Ľudze pripovedza i ňepravdu*
pripovitka ž rozprávka • *To ľem take pripovitki* – nepravdy
priprafka ž ZŠ prísada (do jedla)
priprec dk ZŠ zadržať: *Priprel koňe*
priprovadzic dk SŠ priviesť: *Priprovadzil ho až do domu*
pripuščac nd vodiť kravu k býkovi
pripuščic dk **1.** pripustiť: *Ňepripuščila ho ku slovu* **2.** obuv. pridať kože na okraji na zošitie a zahnutie
prirodzeňe s prirodzenie: *Uderil še do prirodzeňa*
prirosnuc dk prirásť: *Idz ku ňemu, šak ku tebe ňeprirošňe*
prisambohu, prisamvačku, prisamźemi část. expr. prisambohu
prisc dk prísť: *Prišol na motoru; Pismo ci prišlo* • *Jak pošol, tak prišol* – bez vybavenia; *Prišla reč i na to* – začali hovoriť aj o tom; *Ňemože ku sebe prisc* – a) spamäťať sa; b) zotaviť sa; *Pridze ona na svojo* – presvedčí sa; *Ked pridze z čeho do teho* – na lámanie chleba; *Prišol ku peňežom* – získal peniaze; *Ja o dušu pridzem pri ňemu* – doplatím na to; *Snaž še ku dačemu prisc* – niečo získať; *Prišla do haňbi* – vyšla na posmech; *Ňechce mi prisc na rozum* – nemôžem si spomenúť; *Trudno prisc do koľaji* – vyjsť na poriadok; *Pridzeš ti ku rozumu* – zmúdrieš; *Prišol o šicko* – stratil všetko; *Prišlo poobedze (večar)* – nastalo poludnie (večer); *Na poľu na mňe prišlo* – nastali pôrodné bolesti; *Ked na to pridze, ta co zrobiš* – keď to nastane
priscihnuc dk pristihnúť: *Priscihla ju pri klamstve*
priskaci, priščaci príd. DŠ prskavý: *priskace švečki*
priskočic, priskoknuc ZŠ dk priskočiť
priskrinek m, **priskrinka** ž SŠ priehradka v truhlici
prislofko s SŠ často opakované slovo: *Mal take prislofko: popaď*
prisluchovac (še) nd načúvať: *Ľem tak z boku prisluchoval*
prismudnuc, prismudzic STRŠ, **prismurgnuc** SŠ dk prismudnúť
pristac[1] dk pristať, privoliť: *Pristal na šicko* • *Jak vistac, tak pristac* – ako vychodí **2.** priženiť sa: *Chto za źeca pristaňe, ta mu śveta ňestaňe*
pristac[2] dk SŠ dozrieť: *Zarno muši dobre pristac; Jarec už pristati*
pristafka ž priženenie sa: *Z dvoch sinoch jeden išol na pristafku*
pristaš m priženený zať: *Pošol za pristaša* • *Pre pristaša posna kaša* – je odstrkovaný; *Keho ocec v dome plaša, ten muši isc za pristaša*
pristup m prístup: *Dzeci ňimaľi ku temu pristup*
pristupic dk **1.** pristúpiť • *Bože, pristup ku tebe* – spamätaj sa; *Pristup ku sebe* – vstúp do seba **2.** prišliapnuť: *Pristupil chrobaka* • *Pristup s nohu a zidz, co maš* – nepreberaj
prisuška ž ZŠ krava, ktorá nedáva mlieko: *Prisuška stracila mľiko*
prišaha ž **1.** prísaha **2.** cirkevný sobáš: *Idu na prišahu*
prišahac nd prisahať **2.** brať cirkevný sobáš: *prišahana žena*
prišahnuc dk zložiť prísahu: *Chto krivo prišahňe, teho trest zašahňe*
prišč, pirśč SŠ m vyrážka: *Pirśč še mi virucil na jaziku*
priščipek m príštipok
prišednuc dk **1.** prisadnúť: *Prišednul jej sukňu* • *Prišedňi ric* – prestaň behať **2.** ovládnuť: *Prišedla sama šicko* **3.** expr. chytiť za slovo: *Na každe slovo me prišedňe*

prišidac nd expr. chytať za slovo: *Ňepriśidaj mi na slovo*
priśil'ic dk prisiliť, donútiť: *Bul priśil'eni kupic koňa*
priśitka, priśetka JŠ, **priśatka** SŠ, **preśitka** SZŠ ž časť praslice, na ktorej sa sedí
priśl'ubini pomn. STRŠ slávnosť k výročiu sobáša
priśňic śe dk prisniť sa • *Aňi bi śe mi to ňebilo priśňilo* – ani som na to nepomyslel; *Co śe miśl'i, to śe priśňi*
prišic dk prišiť • *Tak pľece, co aňi prišic, aňi prilatac* – tára
priškarpec dk SŠ skôrnatieť: *Sir często priškarpeje*
priškrabeni príd. ZŠ priškvarený: *priškrabene gruľe, pripečene*
priškvarek m SŠ oškvarok
prišl'ica ž ZŠ prisťahovalkyňa: *Prišľica od Košic prišla*
pritikac nd STRŠ pritláčať: *S ladu śe pritikaju cverni na krosnoch*
pritoka ž SŠ rázštep: *Pritoka na voźe, to rośčipeni kus dreva*
pritrefunek m JZŠ príhoda: *Taki pritrefunek som zažil*
pritulek m SŠ útulok: *Ňima svojeho pritulku, ta śe bluka po śvece*
prituľek m SZŠ zried. priženenie sa: *Pośol na prituľek*
prituľni príd. prítulný: *prituľne dzecko*
priučne s spodst. ZŠ príučka: *Dostal priučne*
privadzic dk priviazať
prival m JŠ príval
privalek m SŠ vynechané miesto pri orání: *Virucalo mu pluh, ta narobil privalki*
privara ž ZŠ vára prilepená na hrniec
privecic śe dk SŠ zried. zrobiť sa viac, zväčšiť sa: *Už co-to śe nam privecilo ku našemu*
priveľija ž SŠ nehoda: *Stala śe mi priveľija, chľib śe mi spaľil*
prividzec śe dk SŠ zazdať sa: *To ľem śe mi tak prividzelo*
privisc[1] dk priviesť: *Privedla i muža zo sebu* • *Privedľi ho do ňeśćesca; Privedla ho do hrichu* – zviedla na zlé; *Privedla ho na dobru drahu* – že sa polepšil
privisc[2] dk priviezť: *Dajake drefko treba privisc*
privitac śe dk zvítať sa
privľečeňec m expr. prišelec
privodzic nd privádzať: *Chto ce privodzi na planu drahu, ten sam pujdze za ňu*
privoľic dk privoliť: *Rodiče privoľiľi, žebi śe vźaľi*
privrat m SŠ rastlina alchemilka (?) (Alchemilla)
privrec dk privrieť: *Privri oblak, bo idze źimno*
priznac śe dk **1.** priznať sa **2.** prihlásiť sa k niekomu: *Priznal śe ku nam*
priznaki pomn. SŠ v spoj. *Dala nam tota źima priznaki* – dala nám pocítiť
priznati príd. ZŠ uznanlivý: *Ocec buľi priznate*
prizrec śe dk expr. pozrieť sa: *Prizri śe na ňu, co porobila*
prizvoľic dk SZŠ súhlasiť: *Naostatku baba prizvoľila*
priźemok m SZŠ peň (po zrezanom strome)
priźirac śe nd pozerať (sa): *Ked ňima roboti, ta śe priźira na oblak*
priźeňec m SZŠ kto sa priženil
prječni príd. JŠ neústupný
proba, pruba ž skúška: *Vźal to na probu, šak proba ňe streľba*
probašek m ZŠ expr. kto veľa probuje a málo kúpi
probovac, prubovac SŠ nd skúšať: *Proboval som i tak, i tak*
procento s, **procent** m STRŠ percento: *Dajake procenta sebe scahnul*
procentovac dk ZŠ zried. uložiť na isté percentá: *Dal do banku procentovac peńeźi*
proci, preci[2] JŠ, **prociv** SZŠ, **procifko** SŠ predl. proti: *Ja ňe proci temu; Ňereptaj procifko Bohu*
prodziľ, prodil, prodzeľ, pridzeľ SZŠ, **prondziľ, prondzeľ** SŠ m pútec (vo vlasoch)
prokut m JŠ plechový pohár: *prokut na vodu*
prosacija, prosecija SZŠ, **prosocija** JŠ ž procesia
proscic nd narovnávať: *Dzeci kľince prosciľi*
proso s rastlina proso (Panicum) i jej plod
prosti príd. rovný: *Z kriveho zrobil proste* • *Prosta draha* – môžeš ísť
prosto príslov. rovno: *Pośol prosto za drahu* • *Povidz mi prosto do uč* – priamo
prosto predl. oproti: *Bival prosto koscela*
prośak m JŠ zried. žobrák

prośeni, prośni príd. prosný: *prośena kaša*
protefurma, protekfurma STRŠ ž v spoj. *To ľem tak na protefurmu śe pital* – pre formu, naoko
protekcija ž protekcia: *Mal protekciju*
provadzic nd **1.** ZŠ viesť: *Provadzi matku do koscela* • *Daľek Pan Buh provadzi?* (úctivo voči cudziemu) – kam idete **2.** JŠ viesť, riadiť: *Skľep, to treba znac provadzic*
pru cit. SZŠ povel pre voly, kravy, aby išli naspäť
pruc cit. SZŠ vyjadruje odháňanie oviec, kôz
pruce s hromad. JŠ prútie: *Pruce śe spaľi dobre*
prud m prúd: *Ribi iśľi proci prudu*
pruh m prietrž: *Rospukli človek ma pruh*
prut m **1.** prút: *ľiskove pruti; Pruti mala kosa na zarno* **2.** vec podobná prútu (np. tupá časť kosy): *Kosa ma bľat a prut*
prutek m zdrob. prútik
prutki príd. prudký: *prutka povaha*
prutko príslov. prudko: *Prutko śe rozehnal*
prutkovi príd. prútikový: *prutkova metla*
psocic, psotovac SZŠ nd zried. biediť
psochlapaňe s ZŠ chytanie psov
psota ž psota: *Psota ho naučila robic; Psota ho bije* • *Zrobil to ľem po psoce* – s biedou; *Psota bidu ňepokuše* – rozumejú si; *Psota bidu po chiži nahaňa* – je tam veľká bieda
psotar, psotak ZŠ m bedár
psotni príd. ZŠ biedny: *Maľi ľem take psotne veśeľe*
psotňe, psotno príslov. biedno: *Psotňe śe žilo dakedi*
psotovac nd DŠ biediť
pstruh m ryba pstruh (Salmo)
psuc nd kaziť: *Śicko psuje, co do ruki veźňe*
pśarina ž JŠ grman (slivka)
pśarka ž **1.** HŠ podradné ovocie **2.** SZŠ podradná tráva
pśi príd. psí: *pśa buda; pśi śmaľec* • *Idz, aľe na pśich nohoch* – veľmi rýchlo; *Kupil za pśe peńeźi* – lacno; *Už je na pśim tricatku* – skrachoval; *Pśa macer tvoja, co ce vichovala* (zakliatie); *pśi skok* – druh detskej choroby; *pśi jazik* – rastlina skorocel (Plantago)
pśic nd **1.** biediť: *Pśi, ta pśi z dňa na dziň* **2.** podrobovať sa: *Ožeňil śe, ta pśi jak każdi druhi*
pśik m **1.** zdrob. pes **2.** JŠ regulátor hĺbky oranía **3.** VŠ darmovis (na krosnách)
pśik, a pśik, ha pśik cit. na odháňanie mačky
pśinka[1] ž ZŠ rastlina skorocel (Plantago)
pśinka[2] ž JZŠ expr. prejedenie sa
pśohlavec m JŠ žubrienka
pšeńica ž rastlina pšenica (Triticum) a jej zrno
pšeńičňanka, pšeńičanka JŠ ž pšeničná slama
pšeńičňisko, pšeńičisko s pole po pšenici
ptačeček SŠ, **ptačušek** SZŠ m zdrob. expr. vtáčik
ptaček p. ftaček
ptači p. ftači
ptak p. ftak
ptrr, ptrrr cit. pre kravu, aby uhla nabok
ptru nazad cit. SZŠ povel pre voly, kravy, aby išli nazad
ptruś cit. SZŠ na odháňanie oviec, kôz
publ'ika ž trápenie: *To publ'ika s tim dzeckem* • *Višla na publ'iku* – na hanbu; *Na publ'iku śe zľekla* – veľmi
pucajki pomn. SŠ sorta hrušiek
pucera ž ZŠ putera
pucmalter m mur. prístroj na striekanie malty na stenu
pucofka ž mur. jemná stierka
pučadlo s, **pučak** SŠ m zried. tĺk na pučenie zemiakov
pučanka ž SZŠ zemiaková kaša
pučic nd **1.** pučiť: *Puči uvarene bandurki* **2.** VŠ tlačiť kapustu do suda
pudelko s **1.** zdrob. škatuľka **2.** ZŠ forma na oštiepok
pudiľar, pudeľar ZŠ, **podiľar** JŠ, **pogiľar** SZŠ m peňaženka
pudlo s **1.** škatuľa na rozličnosti **2.** ZŠ výčapný pult **3.** ZŠ expr. chlap: *Take stare pudlo*
pudzic nd ZŠ expr. odháňať: *Pudzila ho od sebe*
pudziviter m STRŠ expr. veţroplach: *Ľita jak pudziviter*
pufa, pufka ž SZŠ naberané rukávce: *bľuski s pufami*
puha ž **1.** SŠ veľký bič pastiera **2.** JŠ koniec biča **3.** SZŠ násoska
puch m puch: *V komore bul puch*
puchnuc nd puchnúť

puchňica ž SZŠ pejor. veľmi tučný človek: *Puchňica, to taki jak napuchnuti človek*
pujd, pojd JŠ m pôjd: *Na pujdze bulo šeno, slama*
pujsc, pusc dk **1.** pôjsť, ísť: *Pošla na veśeľe • Pošlo jak po mašľe* – hladko, ľahko; *Jak pošol, tak prišol* – nič nevybavil; **2.** zomrieť: *Pošla śveta; Robiš, ňerobiš i tak pujdzeš*
puk m STRŠ koniec biča, ktorým sa plieska
pukac nd pukať, praskať: *S bičom sebe pukal; Bandurki pukaľi, ked puśčaľi kli; Taki mraz bul, co až dachi pukaľi*
pukafka[1] ž **1.** ZŠ koniec biča, ktorým sa plieska **2.** huba prášnica (Lycoperdon)
pukafka[2] ž ZŠ rastlina ostrôžka (Consolida)
pukafka[3], **pukalka** STRŠ ž hračka z bazy, ktorou trnkami chlapci dosahovali pukavé zvuky
pukeľ m **1.** hrb: *Mala pukeľ na chripce* **2.** VŠ pľuzgier (po popálení) **3.** mur. vydutina v stene
puketa ž, **puket** SŠ, **buket** SZŠ m kytica
pukľač, pukľoš DŠ m hrbáč
pukľasti príd. SŠ vydutý: *pukľasti, ňerovni verch*
pukľati spodst. m hrbáč: *Pukľatemu gerok uski*
pukľeňina ž SŠ puklina v stene
pukľica ž ZŠ prikrývka (na hrniec)
puknuc dk puknúť; prasknúť: *Harček nam puknul • Teľo mi śerco ňepukňe od žaľu; Mišľel, že pukňe od śmichu*
pul čísl. pol: *Pul śviňi, to bok • pul druha roka* – rok a pol; *Predal to za pul darma* – napoly zadarmo; *Z teho pul na pul išlo opci a ocovi* – po polovici
puldašek m SŠ malá strieška na fronte domu: *Puldašek, to z verchu zrezani front domu*
puldecufka ž poldecová fľaštička
pulďabel m ZŠ expr. lotor
puldześatka ž ZŠ päť korún: *Pital puldześatku, aľe dal za štiri*
puldzvere pomn. ZŠ úzke dvere: *Do prikľeta buľi puldzvere*
pulečki pomn. ZŠ ozdobné okraje
pulgazda m STRŠ slabší gazda
pulka[1] ž polica: *pulka na harčki*
pulka[2] ž **1.** polovica: *Kapustu na pulki rezaľi* **2.** ZŠ plachta na posteli
pulkilovec m polkilové závažie
pulkos m **1.** pokos, zákos: *Košiľi na pulkosi; Žena odbirala pulkosi* **2.** radok: *Treba isc pulkosi rozbijac*
pulkošik, pulkošek SŠ m pletená časť voza
pulkrošňata pomn. menšie krosná
pulmrak m ZŠ súmrak: *Za pulmraku odešľi*
pulni, polni JŠ, **pelni** SŠ; **polen, pulen** zried. príd. plný: *pulna fľaška paľenki; Pulen valal vojakoch; Zedľi pulen taňir haluškoch*
pulnoc ž polnoc: *Do pulnoci robiľi*
pulňa ž SŠ spln (mesiaca)
pulňina ž ZŠ plnka (na hurky)
pulpan m STRŠ polopán
pulpas m polovica tela v spoj. *Zebľekla śe do pulpasa; Od pulpasa dolo bul vo vodze*
pulpovala ž ZŠ polovičná povala
pulprivreti príd. pootvorený: *pulprivrete dzvere*
pulpulni príd. SZŠ poloplný: *Aňi pulpulni, aňi pulprazni, ta ňijaki*
pulsaňe pomn. SZŠ sane bez prívesu
pulsen m ZŠ (nedospatý) spánok: *Akurat v pulśňe ho zobudziľi*
pulskrinek m miest. priečinok v truhlici
pulśirota ž polosirota
pultalpa ž zast. druh podošvy
pultopanka ž, **pultopanek** m SŠ poltopánka
pulvaška ž SZŠ brdce (vozových váh)
pulvuz m časť voza: *Do ľesa śe chodzilo na pulvoźe*
pulźimušňak m ZŠ kratší zimník
pulžito s ZŠ miešanka žita a pšenice
puľak, puľar JŠ m moriak • *Śčerveňel jak puľak* – veľmi očervenel
puľče, puľčatko s expr. morča
puľčina ž ZŠ morčacina
puľenta, puľinta ZŠ ž kukuričná kaša
puľka, puľa SZŠ ž morka
puľ-puľ cit. na privolávanie moriek
puľta-puľta cit. ZŠ na odháňanie moriek, holubov
puma ž obuv. hranol na vyklepávanie remeňa
pumki, puntki ZŠ pomn. pumpky
pumpa ž ZŠ ozdobný opasok mladuchy
punč m úder päsťou: *Dal mu punč do brucha*
punkt, punt[1] prísl. presne: *Dześec hodzin jak punt; Na punkt śe dostavil*

punktovňe, puntovňe prísl. presne
punt[2] m, obyč. **punta** pomn. raz (v spoj. s číslovkou): *Už na druhi punt soľi ňebulo; Až na dva punta sebe hlavu zmivala*
pupava, popava SZŠ, **pumpava, pompava** SŠ ž rastlina púpava (Taraxacum)
pupcatko s zdrob. expr. púčik: *Kvitka už ma pupcatko*
pupce s, **pupec** m VŠ puk (rastliny): *Kvitki už maju pupceta*
pupeček, pupček m zdrob. pupček: *Dzecku zavjazaľi pupček*
pupek m pupok • *Pre pupek na drahu ňevidzi* – je veľmi bachratý
pupeňec, pupeňak ZŠ m pľuzgier: *pupeňak na jaziku*
pupkoš, pupoš ZŠ, **pupkač** SVŠ m pejor. brucháč
puprik m SŠ žalúdok sliepky
purceľ JŠ, **purcľik** SŠ m pejor. malý človek
purdac nd ZŠ expr. prdieť
purdivužik m SŠ zast. motocykel
purigače pomn. JŠ teplé spodky
purtki pomn. expr. nohavice: *Puśčil do purtkoch*
pust m pôst: *Un ňetrimal pust*
puśčac nd púšťať: *Ten štof puśča farbu; Stromik už puśča koreňe*
puśčaňe s ZŠ druh hostiny: *Puśčaňe, to hoscina pred Hodami v kudzeľnej chiži*
puśčic dk pustiť: *Kravi puśčiľi na samopaš • Pčola puśči žanglo* – uštipne; *Puśčila o sebe chir* – rozchýrila; *Išol puśčic pismo* – hodiť na poštu
puśčic śe dk pustiť sa • *Fajni diźdžik śe puśčil* – začal padať; *Puśčila śe mi krev z nosa* – začala tiecť
pušečka ž zdrob. expr. malá puška
pušic nd ZŠ neos. nadúvať: *Pušilo me od juchi*
pušisti príd. SŠ pórovitý: *pušisti kolač*
puška ž puška • *Perše puška a tak ruki do lancuška* – pytliak končí vo väzení
puškaš m SŠ zast. horár
putifar m pejor. starý človek: *Ti stari putifaru!*
putira ž **1.** putera: *Bača precadzi mľiko do putiri* **2.** pejor. žena: *To taka putira ňeposkladana*
putňa ž putňa: *Putňa mala jedno ucho a bula na vodu*
puto s ZŠ zariadenie na nosenie menších nákladov na chrbte
puźa, puźuśa ž ZŠ det. mačka
puźički pomn. SZŠ bahniatka
puź-puź cit. na privolávanie mačky

R

rabati príd. SŠ jarabatý, jarabý: *rabate kuri*
rabovac nd rabovať: *Vojaci začaľi rabovac*
racica, račica SŠ, **ratica** SZŠ ž ratica
rače pomn. **1.** ZŠ závora (na dverách): *Kapura śe zavirala na źeľezne rače* **2.** JŠ stojan: *Korito śe položi na rače*
račička ž malá ratica: *Krava ma kopita i račički*
račka ž HŠ podložka pod plachtu, ktorou sa zakrýva koryto s kysnutým cestom
račkovac nd liezť štvornožky (o dieťati)
rad, rjad JŠ, **red** SŠ m **1.** rad: *Kapustu okopaľi a do redoch oharnuľi • Šľi za redom od chiži do chiži* – zaradom; *Ňemože s ňim visc na red* – dohodnúť sa; *Na tebe red* – si na rade; *Na rjad vartovaľi* – zaradom
rad prísl. **1.** rád: *Rad ju vidzi; Ona rada tam chodzi • Rad-ňerad śe zebral i pošol* – chtiac-nechtiac; *Co bi sce radzi?* – čo si želáte **2.** obyčajne, často: *Ľekvar rad prihori; Ona rada sebe pośpi*
rada ž rada: *Daj mi radi, co mam robic • Dobra rada ňestareje* – vždy platí; *Kemu ňit radi, temu ňit pomoci; Daj śvetu radi, ked je veľki* – ťažko každému radiť; *Dobra rada ňit je draha* – je za všetky peniaze; *Ňemože sebe dac radi* – nestačí s prácou; *Išol po radu a prišol ze zvadu* – nepochodil
radadajka ž ZŠ pobehlica: *Na starosc z ňej radadajka*
radijo s, **radijov** miest. ZŠ m rádio
radni príd. v spoj. *Z radnej duši bi mu dala* – veľmi rada
radosc I. ž radosť: *Ma radosc z dzeci • Ňezna, co robic od radosci* – veľmi sa raduje; *Ra-*

dosci, pričina starosci – po radosti prídu starosti **II.** prísl. radosť: *Radosc bulo košic taku pšeňicu; Až jedna radosc na ňich pozrec*
radośňik m radostník (koláč i pohostenie): *Kmotra mušela upic radośňik na veśeľe i na kerscini*
radovac śe nd radovať sa: *Ňeraduj śe cudzemu ňeśćescu, bo tvojo za chriptem*
radzic nd radiť: *Plano mi radziš*
raf[1], **rjaf**[1] okraj. JŠ, SŠ cit. napodobňuje zvuk pri údere, páde ap.: *Raf mu po pisku*
raf[2], **rjaf**[2] m **1.** obruč: *Koľeso bulo obite s rafom* **2.** rafadlo (na ľan): *Buľi rjafi, co tote hlafki ľenu otpadaľi*
rafac, rjafac JŠ nd rafať (ľan)
rafač, rjafač m rafadlo (na ľan)
rafaňik m STRŠ zábava spojená s rafaním ľanu
rafija ž ZŠ expr. klebetnica, rafika
rafnuc dk expr. rafnúť, udrieť: *Ked ci jednu rafňem, ta popametaš*
rachetľa, raketľa SŠ ž prskavka
rachovac nd počítať
rachunki pomn. **1.** počty: *Slabo mu idu rachunki* **2.** DŠ zúčtovanie: *Išlo śe ku bačovi na rachunki*
raj m raj: *S dobru ženu to doma raj* • *Žiju sebe jak v raju* – v pohode; *Pošla bi duša do raju, aľe jej hrichi ňedaju*
rajbac nd prať (šaty): *S rukami śe rajbalo a na potoku pralo*
rajbačka ž **1.** pracia doska: *Rajbalo śe na rajbačke* **2.** mur. hladidlo: *S rajbačku śe malta zaruvnovala na mure*
rajbarka ž ZŠ nov. práčka (stroj)
rajcupa, rajzupa ž obar: *V rajzupe śe variľi vnutornosci*
rajčuľa ž ZŠ návsie: *Dzeci śe baviľi na rajčuľi*
rajda ž ZŠ pejor. pobehlica: *taka mescicka rajda*
rajcheňik m ZŠ hlinený hrniec
rajchina ž VŠ pekáč na mäso
rajic nd **1.** radiť **2.** dohadzovať: *Vźal sebe rajenu dzifku*
rajila HŠ, **rajilka** SZŠ, **rajkiňa** SŠ ž nahovárička: *Rajilki mu ju narajiľi*
rajka, raja SZŠ ž, **rajek** VŠ m medzierka medzi domami: *Ucekal rovno pomedzi rajki*
rajnok m SZŠ nádoba: *Rajnok mľika nadojila*
rajpandľa ž obuv. kosť, ktorou sa hladí podpätok a podošva
rajštup m SŠ mlyn. koryto na vedenie vody do turbíny
rajtki pomn. jazdecké nohavice
rajzender m ZŠ expr. neposedník
rajzovac m **1.** kresliť: *Sam od sebe začal rajzovac* **2.** expr. cestovať: *Rajzuje po calim śvece*
rak m zviera rak (Astacus) • *Idze jak rak s droźdźami* – veľmi pomaly **2.** rakovina: *Umarla na raka*
rakaňa ž DŠ zviera ropucha (Bufo)
rakaš m HŠ panák (obilia)
rakomoza ž STRŠ pejor. nevkusne oblečená žena
rakufka ž ZŠ sorta hrušiek
ram m **1.** rám, obruba: *Ten obraz ma šumni ram; Scahnula zaprašku na ram, žebi ňezhorela; Pilka ma ram* **2.** polička: *Taňire davaľi do ramu*
ramač m ZŠ piest do ručnej striekačky
ramas m JŠ kmeň stroma
rambasti príd. SŠ jarabý: *rambasta kura*
rameňo s SŠ rameno: *Chicil me za rameňo*
ramik m **1.** zdrob. rám **2.** polička: *Grati maľi v ramiku*
ramovi príd. SŠ rámový: *ramova pilka*
rampura ž mur. klenba nad otvoreným ohniskom v starých domoch
ramuźdźe, ramuždźe, ramuźdźina, ramoźdźina, rabuźdźe, hramoźdźina, haramoźdźina, halamuźina pomn. a hromad. miest. JŠ, VŠ raždie
rancľe HŠ, **rance** DŠ, **rencľe, renci** SZŠ pomn. strapce (na tkanine)
rancovani príd. ozdobne prešívaný kožou: *rancovane čižmi*
randavi príd. SŠ mľandravý: *randave celo*
randečka ž handrička
rank m SZŠ hodnosť: *Perši rank muraroch, to murarski učeň, druhi rank, to tovariš a treci majster*
rano I. s ráno: *Od rana do večera robi* • *Už za rana treba cahac za rohi barana* – priúčať treba od malička **II.** prísl. ráno: *Rano mušime skoro stavac*

rantota ž JŠ praženica
raňčic p. hraňčic
raňec m obuv. záhyb na koži pod sárami čižiem
raňši, raňajši VŠ, **raňejši** SZŠ príd. ranný: *raňše mľiko* • *Raňši diźdź i raňši hosc ňedluho terva*
rapafka ž SZŠ žaba ropucha (Bufo)
rapafki pomn. SVŠ kiahne
rapavi príd. rapavý • *Tvar rapava jak tarlo* – veľmi
rapčadlo s SVŠ obuv. vŕzgacia vložka do topánok
rapčec nd rapčať: *V križoch jej rapči*
rapkac nd rapkať: *Dzeci rapkaľi s rapkadlami*
rapkač m, **rapkačka** ž miest. rapkáč
rapkadlo, rajkadlo SZŠ s rapkáč
rapotac DŠ nd rapotať: *Straka rapoce*
rapšag m expr. prísnosť v spoj.: *Trime ho v rapšagu; Vźal ho do rapšagu*
raptom, raptem HŠ prísl. ihneď: *Aľe že śi raptom nazad*
rapuch m ZŠ expr. dieťa
rasa, rjasa JŠ, **rajsa, raňsa** SŠ ž metlina (ovsa)
rasovac nd ZŠ expr. hrdlačiť, drieť
rasovina ž ZŠ expr. hrdlačina, drina
raška, reška SŠ, **rasc** ZŠ okraj. ž rastlina rasca (Carum) a jej semená
raškovac nd štvornožky liezť (o dieťati): *Dzecko už raškuje*
raškovi, reškovi DŠ príd. rascový: *reškova paľenka*
rašpeľ, rajšpeľ DŠ, VŠ m rašpľa: *S rašpľem śe rašpľuje drevo*
rati pomn. v spoj. *Na žive rati kričela*
ratovac nd zachraňovať: *Ratujce me, ľudze boske*
ratšej, radňej JŠ, **radňejši** ZŠ, **račej** JŠ část. radšej: *Povedzela bi mu daco, aľe ratšej da pokuj*
ratuš m radnica
raupšic, rapšicer ZŠ m pytliak
raupšička ž ZŠ pytliactvo
raz I. m raz: *Ľem po raźe pobraňil bandurki; Do treceho razu śe jej pital; Jednima razami kukam a co ňevidzim, jeho* • *raz taki* – dvojnásobný; *raz-dva* – rýchlo; *Take na raz psovi do piska* – málo **II.** prísl. raz, dakedy: *Každi śe raz narodzil a raz umre; Raz i jeho śe to dotkňe* **II.** část. vôbec, veru: *Ňimam raz co do gembi šturic; Mala bi už mac raz rozum; To už raz pravda; Raz ňeznam, co počac; Ňigda raz ci to ňeotpušči*
raźac p. hraźac
rebalacija ž SVŠ zried. rebélia, vzbura
rebeka ž pejor. jazyčnica
rebelovac, rebeľovac nd SZŠ zried. rebelovať
rebeľija ž SŠ nepokoj, spor
rebrina ž SZŠ rebrina: *vuz s rebrinami*
rebrinki pomn. SZŠ rastlina papraď (Dryopteris)
rebriňak m SZŠ rebrinák
rebro, ľebro miest. SŠ, **źebro** SŠ s rebro: *Zlamaľi mu rebro* • *ďablovo rebro* JŠ, *čertovo rebro* VŠ, *viľče rebro, hadze rebro* ZŠ – rastlina papraď (Dryopteris)
recep m recept
reč ž reč: *Ma ňečistu reč; Naša reč inakša jak u vas; Dal śe s ňim do reči* • *Ma reči jak koza bopkoch* – veľa hovorí; *Babi ho vźaľi do reči* – začali o ňom rozprávať; *S ňim ňit reč* – nedá sa hovoriť; *Ňeskač mi do reči* – neprerušuj ma; *Z reči do reči* – postupne; *Jaki človek, taka reč; Chto ňedba na reči, tomu život śveči* – múdry nedá na klebety
rečica, rječica JŠ, **ričica** VŠ ž riečica: *Na rečici cudziľi zarno* • *Chodzi mu jazik jak rečica* – veľa hovorí; *Aňi na rečici ňevišeješ taku ženu, žebi ňimala chibu*
rečni, rečľivi príd. zhovorčivý: *Ona barz rečna* • *Človek ňerečni do roboti chirečni*
rečovac nd vyprávať: *Ňerečuj už teľo; Znal po ňemecki rečovac*
redova ž spodst. tanec ako časť svadobného obradu: *Ked redova, ta každi mladu vitancoval za redom*
redovac śe nd JŠ vymieňať sa: *V roboce me śe redovaľi*
redovi príd. radový v spoj. *Po začepeňu tancovaľi redovi taňec*
redzik m **1.** rad domov: *Cali redzik zhorel* **2.** riadok (plodiny): *Bandurki kopaľi za redzikami* **3.** riadok (v knihe): *Preskakoval redziki*
refenarija ž SŠ zried. rafinéria
regement SŠ, **regiment** ZŠ m regiment

regracija ž **1.** obyč. v pl. nezbedy, lapajstvo: *Mlade regracije robiľi* **2.** nov. rekreácia
regrut m regrút
rehotac, rechtac nd erdžať: *Kuň rehota*
rehotac še nd rehotať sa: *Rehotaľi še jak koňe*
rejdovac nd ZŠ neos. kývať z boka na bok: *Dolu uvozom rejdovalo*
rejtka, rajtka ZŠ, **ritka** SŠ ž zariadenie na vedenie nití pri snovaní
rekľik m SZŠ detský svetrík
rekorda ž SŠ zast. gramofónová platňa
reku část. reku: *Dajce mi dajaku robotu, reku; Ta už pevňe, reku, tam hori*
rekvije pomn. SZŠ kar: *Po pohrebe robja rekvije*
rekvirka ž úradné zhabanie: *Četňici rekvirku robiľi*
rekvirovac nd rekvirovať
remeslo s remeslo: *Viučil še remeslo* • *Šidzem remesla, a kešeň prazna; Štiri remesla a pjata bida* (o neprosperujúcom remesle)
remešeľňik m remeselník
reminek, remenek miest. m remienok: *V bočkoroch buľi reminki*
remiň, remeň miest. m remeň: *nohavice na remeň* • *Dobremu dzecku slovo, planemu remeň; Take ma celo jak remeň* – pevné
remuźdža ž SŠ zried. hromada statku
rencka SŠ, **rincka** JŠ ž vysušený teľací žalúdok: *S rencku še zakľagalo mľiko*
renč m SŠ zast. francúzsky kľúč
rendeľovac, rendiľovac nd usporadúvať, triediť
rendešni príd. zried. poriadny, slušný
rendešňe príslv. akurátne: *Rendešňe ukladaľi snopki*
rengen, ringen SZŠ, **rengeľ** zast. m röntgen
renta, renda STRŠ, **randa** SŠ ž **1.** handra **2.** pejor. nekvalitná tkanina
rentar, rendar STRŠ, **randar** SŠ m handrár
rentka, rantka SŠ m **1.** zdrob. handrička **2.** DŠ plátené cedidlo na mlieko
rentuch m DŠ druh látky na rukávy
reparačka ž oprava: *V školʼe reparačku robja*
reparovac nd opravovať: *Reparoval vuz*
repčeň, repčiň ZŠ m rastlina ohnica (Raphanus raphanistrum)
repčik m JŠ druh zeliny (?)
repetuľa ž pejor. rapotačka
repic še nd zachytávať sa: *Na lopuchu rosnu repiki, co še repja na lachi*
repik m **1.** rastlina repík (Agrimonia) **2.** plod lopúcha: *Repiki z lopucha še repja na lachi*
reptac nd reptať: *Repce procifko mňe*
reski príd. rezký: *Ma reski chud; Reski ľuft hňeška*
reskirovac nd i dk riskovať
resko príslv. rezko: *Jak resko grača*
rešpektivo s zast. ďalekohľad
rešta ž zvyšok pri lisovaní oleja
rešto s JŠ zostatok
retedeľni príd. akurátny, dôsledný: *retedeľni človek*
retedeľňe príslv. zreteľne: *Šicko jim retedeľňe viložil*
retkev ž rastlina reďkovka (Raphanus)
retľik m STRŠ nočná košeľa
returbiľet m, **returka** ž SŠ zast. spiatočný lístok
retuška ž ZŠ koláč z kysnutého cesta plnený lekvárom al. makom
revac nd expr. **1.** hlasno plakať **2.** kričať: *Reval na ňich*
revorver, revoľver miest. ZŠ m pištoľ
rezac nd **1.** rezať: *Rezal šečku; Rezala kapustu na hibľu* **2.** expr. ostro pôsobiť: *Kvaśna kapusta až rezala v gembe*
rezak m **1.** rezák (zub): *Rezaki, to predňe zubi* **2.** rezák (nástroj): *S rezakom še rezaľi kički do ruvnosci* **3.** JŠ druh choroby rodičky
rezanka[1] ž obyč. v pl. rezance
rezanka[2] ž SŠ zast. komasácia: *Po rezance dostal každi roľe na orek*
rezaňec m rastlina pažítka (Allium schoenoprasum)
rezňik, reźňik ZŠ m židovský mäsiar: *Rezňik kuri rezal*
riba[1] ž ryba • *Žije sebe jak riba ve vodze* – bezstarostne; *Skočil jak riba* – chytro; *Zdravi jak riba* – veľmi
riba[2] ž SŠ druh bravčového mäsa: *Riba, to take posne meso pod rebrami, co davaľi do kelbasi*
ribarik m SŠ okraj. vták trasochvost (Motocilla)
ribi príd. rybí v spoj. *Mešac švici jasno jak ribe oko*
ribolofka ž ZŠ vták rybár (Sternum)
ric ž riť • *Šedz sebe na rici* – nechoď nikam; *Aňi sebe v rici ňima, co mu hutori* – nevšíma si to; *Taki šumni jak naspak ric* – nepekný; *Bije ju sucha pola po rici* – je chudobná; *Hlava śiveje, ric šaľeje* (o druhej puberte); *Z gembi ric robi* – škaredo hovorí; *Caluj me v ric* – kašlem na teba; *Vľezla bi mu do rici* – zalieča sa **2.** SZŠ spodná časť snopa
ric nd ryť: *Kret rije v zahradze* • *Tak robi, že teľo s nosem ňerije* – veľmi usilovne
ric še nd expr. dychtivo niečo chcieť: *Co še tak riješ, šak čekaj redu*
ricinus m ricínový olej
ricišpan m SŠ rastlina kapucínka (?) (Tropaeolum)
ricolapka m expr. JŠ prezývka človeka, ktorý za iného šiel na dereš
ričec nd ryčať: *Krava riči, bo je hladna*
ridz SŠ, **ridzik, ridžik** miest. ZŠ m huba rýdzik (Lactarius)
ridzic nd riadiť, viesť: *Ona ze šickim ridzi*
rif, rjaf ZŠ m zast. jednotka dĺžkovej miery (75 cm)
rigač m ZŠ vápenatý kameň
rigeľ[1] m závora (na dverách)
rigeľ[2] m DŠ vodorovná žŕdka na plote
rignuc dk rihnúť, grgnúť: *Bal še, že rigňe*
rigol m ZŠ ľan kvitnúci na modro
rigoš m JŠ, **rogo** s SZŠ druh včasného ľanu
riha ž ryha: *Na dno še zrobila taka riha, utor*
richtar m zast. richtár
richtaric, richtarovac nd byť richtárom
richtaric še nd SZŠ súdiť sa
richtarka ž richtárova žena
richtarstvo s funkcia richtára
richtovac nd **1.** chystať: *Richtuj mi frištik* **2.** parádiť: *Richtuje dzifku, ľem žebi še vidala*
richtung m zast. ZŠ výstroj
rijak m SŠ, **rilo** s SZŠ rypák (svine)
rikľi pomn. SZŠ osýpky
riľ m **1.** rýľ • *Už jich ňerozdvoji ľem riľ a motika* – do smrti budú spolu **2.** SŠ rypák svine
rima ž SŠ nádcha
rimar m zast. brašnár
rimatus m SŠ zast. reuma
ringeľšpil, ringešpil ZŠ m kolotoč
ringi pomn. kovové spevnenie päste: *Paropci še s ringami biľi*
ringlota, ringloda ž ZŠ strom ringlota (Prunus insititia, var. italica) a jej plod
ringľa ž obuv. pliešok na spevnenie dierky
rinka ž SŠ panvica
rinva, rinev, rina HŠ, **riňa**[1] SVŠ ž odkvapová rúra
riňa[2] ž **1.** JŠ burina **2.** SZŠ prašina
riňavi príd. ZŠ chrastavý
riňče s VŠ pomn. štrk
riňoš m JVŠ pejor. špinavec
rip cit. na vyjadrenie pádu al. nárazu: *Rip mu do hlavi kameň*
ripac nd **1.** rýpať **2.** SŠ expr. dobiedzať, zapárať
ripak m STRŠ rypák svine
ripka ž zdrob. ryba • *cigaňske ripki* – žubrienky
ripnuc dk ZŠ expr. udrieť: *Ripnul mu jednu*
ris m zviera rys (Lynx)
risac nd rýpať (do povrchu): *Risal stul s kľincom*
riskaša ž ryža (zrno aj jedlo z neho) • *Ňetreba mišac riskašu s krupami* – brať sa majú majetkovo rovnakí
riś m v spoj. *Taki jak riś* – veľmi zdravý
riška p. hriška
ritki príd. riedky: *ritka poľifka; ritke vlasi*
ritko príslv. riedko: *bandurki na ritko* – zemiaková polievka
ritov m, **ritovo** s SŠ, **ritoveň** ž VŠ spodná časť snopa
riz m SZŠ rezná časť noža
riźeň m ZŠ žľab na spúšťanie dreva
riźňak m ZŠ chlap pracujúci pri spúšťaní dreva
riźňovac nd ZŠ spúšťať drevo dole žľabom
rjatkovac nd VŠ kosiť obilie na riadky
robečkac, ropčac nd det. robiť
robic nd **1.** robiť: *Un robi, co može, ona robi, co chce; Na chľib treba češko robic* **2.** zhotovovať: *Ženi robiľi platno* **3.** spôsobovať: *Co robiš taki krik; Ňerub srandi; Robi ľapi po valaľe; Ona mu robi na zlosc* • *Un sebe z teho ňič ňerobi* – je mu to ľahostajné; *Ňeda še ňič robic* – tak to musí byť; *Ňezna, co s peňežami robic* – má ich veľa; *Robi pod sebe* – vypúšťa pod seba výkaly
robota ž **1.** robota: *Samoperše to jarne roboti; Už ňechodzi do roboti* • *Robotu ňigda ňeprerobiš, bo robota roboce ruku podava* –

stále je čo robiť; *Mam roboti ponad hlavu* – veľa **2.** výsledok práce: *To ručna robota*

robotni príd. **1.** pracovitý: *robotni človek* • *Robotne ruki vecej jak zlate peňeži* – sú na nezaplatenie **2.** pracovný: *robotne dňi*

robotňica ž **1.** robotnica: *Najľepše fčoli, to robotňice* **2.** robotná žena: *Veľka paradňica, to običajňe slaba robotňica* • *Robotňica od šidzem boľesci a osmeho žaľu* – nešikovná žena

robotovac nd zast. robotovať: *Robotovaľi na paňskim*

ročňak m miest. HŠ ročiak: *ročňak biček*

rodačka ž **1.** rodačka, krajanka **2.** narodená, pochádzajúca: *Ona rodačka z Košic*

rodak m **1.** rodák, krajan **2.** narodený, pochádzajúci: *Un rodak od Košic*

rodič, rodzič m rodič: *Rodiče śe ho zrekľi*

rodľe pomn. sánky (kúpené): *Bohatše dzeci maľi rodľe*

rodni príd. rodný: *rodni kraj* • *rodna matka* – maternica

rodzic nd rodiť: *Tota jabloň už ňerodzi*

rodzina ž **1.** rodina: *Ona, to hlava rodzini* **2.** príbuzenstvo, príbuzní: *Ona nam taka daľša rodzina*

rodziňic śe, rodzinovac śe ZŠ nd pestovať rodinné vzťahy

rogľe pomn. SŠ brdce (na zavesenie zabitej ošípanej)

roguška ž **1.** SŠ plachta rozsievačka **2.** VŠ plachta na seno, trávnica

rohačka ž SŠ vidly zahnuté ako motyka

rohaľe pomn. SŠ zast. druh hry: *Rohaľe, to take bavisko s capkem*

rohati príd. rohatý: *rohata koza*

rohovi príd. rohový: *rohove kameňe*

rochľa ž SŠ prasnica, ktorá tohto roku nemala mladé

rojic śe nd rojiť sa: *Fčoli śe roja*

rojtki ZŠ, **rojti** JŠ, **rajtki**[1] VŠ, **rojpki** SZŠ pomn. strapce (na obruse, na šatke)

rok m **1.** rok • *Roki ucekaju jak voda na potoku* – rýchlo sa míňajú; *Pchame z roka na rok* – po biede; *Na rok tu zaśejeme jarec* – na budúci rok; *Un už v rokoch; Ma svoje roki* – je starší; *Jeden dziň ňe rok* – rýchlo zletí **2.** letokruh: *Na zrezanim strome vidno roki*

rokicina ž hromad. rakytové vetvy: *Statki karmiľi s rokicinu*

rokita ž strom rakyta (Salix caprea)

roľa ž roľa • *Na širokej roľi hlava boľi* – je veľa roboty

roľka, roľečka ž zdrob. expr. rolička

rompeľ m **1.** JŠ hrudka masla z jedného mútenia **2.** ZŠ niekoľkodecový pohár (aj ako objemová miera): *Rompeľ, to pultreca deci*

rompľik m **1.** zdrob. DŠ menšie množstvo niečoho: *rompľik masla* **2.** ZŠ dvojdecový hrnček a jeho obsah

rondoš, roňdoš m JŠ druh deky: *Rondoš bul z rentoch*

roňdoška ž ZŠ pokrovec utkaný z handier

roňic nd VŠ ráňať (ovocie zo stromu)

ropkac nd det. robiť: *Co ropkaš, zlatečko?*

ropki, rapki SVŠ pomn. vrásky

ropucha, rapucha miest. HŠ ž žaba ropucha (Bufo) • *Naduva śe jak ropucha* – vyťahuje sa

rosa ž rosa: *Rosa spadla; Košiľi za rosi*

rosada ž SŠ priesada

roscac, rozecac dk rozťať: *Roscala nohu na kameňu*

rosčachľaric dk ZŠ expr. premrhať: *Rosčachľaril cali majetek*

rosčižaj ZŠ, **rosciżaj** SŠ prísl. dokorán: *Dzvere buľi na rosčižaj*

rosferkac SŠ, **rosfirkac, rosfirľac, rosfirtac** SZŠ dk rozmiešať, roztrepať (sadnuté mlieko)

roschiric dk rozchýriť: *Sama to roschirila po calim valaľe*

roschľapeni príd. ZŠ expr. rozďavený: *roschľapena gemba*

roschodek m SŠ výdavok

roschodňik m rastlina rozchodník (Sedum)

roschodzic dk rozchodiť: *Nove topanki mušiš roschodzic*

roschodzic śe nd **1.** rozchádzať sa: *drahi śe roschodza* **2.** postupne začať normálne chodiť **3.** expr. ísť o niečo: *O co śe roschodzi?*

rosipac dk **1.** rozsypať **2.** spôsobiť veľké výdavky: *Načisto ho rosipal*

rosipek m výdavok, trovy: *Ked idzeš na veśeľe, ta maš rosipek*

roskaz m rozkaz: *Jaki roskaz, taka robota*

roskazac dk **1.** rozkázať: *Robi, co mu roskažu* • *Svojej nature ňemožeš roskazac* – nemôžeš robiť proti svojej vôľi **2.** objednať: *Mušel v karčme roskazac*

roskazovac nd rozkazovať: *Roskazovac bi znal, aľe robic ňe* • *Bida temu domovi, dze roskazuje krava volovi* – kde má hlavné slovo žena

roskeľtovac dk premárniť: *Dobra žena nagazduje, plana roskeľtuje*

roskladac nd **1.** rozkladať: *Ked rečuje, ta rosklada s rukami* **2.** zakladať oheň: *ščipki na roskladaňe ohňa* **3.** SVŠ hovoriť: *Moja mac roskladaľi, jake to češkosci buľi dakedi*

roskladaci príd. rozkladací: *roskladaci gaľir*

roskohucic śe dk SZŠ expr. rozkokošiť sa

roskoš m, obyč. v pl. rozkoš: *Od roskošu ňezna, co robic; Už ci śe tvoje roskoše prešľi* • *Roskoše ju peča* – nevie sa do kože zmestiť

roskošni príd. samopašný, nezbedný • *Roskošna jak marcovi kohut* – veľmi neviazaná

roskošňe prísl. ZŠ expr. skvele: *Roskošňe śe ňemal, bo veľke daňe buľi*

roskošňica ž rozkošnica

roskošňik m rozkošník

roskošovac nd SZŠ expr. vystrájať: *Počal roskošovac i zlamal nohu*

roskrakoric śe dk STRŠ začať gágať: *Ked jedna huś zagaga, ostatňe za ňu hňet śe roskrakora*

roskročisti príd. ZŠ chodiaci naširoko

roskrok m rozkrok: *V roskroku ho zaboľelo*

roskvaric śe dk SŠ prísť na chuť niečomu: *Roskvarila śe, ta ľita*

roskvaśeni príd. expr. rozkysnutý: *roskvaśene babisko*

rosnuc nd rásť: *Hubi u nas ňerosnu* • *Tak šicko rośňe jak z vodi; Toto dzecko rośňe v očoch* – veľmi rýchlo; *Rośňe jak chľib pri gembe* – pomaly; *Śňih rośňe* – keď je v zime hustá hmla

rosochati príd. rozkonárený: *rosochati strom*

rosol, rosuľ ZŠ m, **rosola** ž ZŠ soľný roztok na slaninu

rosoška ž ZŠ rázsoška

rospadľina ž ZŠ mŕtvola

rospalki pomn. drevo na založenie ohňa, triesky

rospaľ m založenie ohňa: *drevo na rospaľ*

rospanošic śe dk ZŠ expr. rozkonáriť sa: *Jak śe rospanošil ten strom*

rospaprac dk ZŠ expr. rozbabrať: *Rospapral oheň, co až zhasnul*

rospapuľeni príd. ZŠ expr. majúci rozďavené ústa

rospasani príd. ZŠ expr. nezbedný

rospeľešeni príd. SŠ rozstrapatený

rospeśčeni príd. rozmaznaný

rospinač m SZŠ časť krosien

rospinka ž rozpínacie zariadenie a) na slaninu, b) na voze: *Rospinka trime ščiti na voźe*, c) na pluhu, d) na krosnách

rospirkac śe dk SŠ expr. rozkokošiť sa

rosplameňic śe dk SZŠ vzbĺknuť

rospľantac dk rozmotať

rospor, rospur SŠ m rázporok: *Nohafki maľi na pretku rospori*

rosporadzic dk ZŠ usporiadať: *Treba mi rosporadzic predzu*

rosporek m rázporok: *Sukňe maľi na boku rosporki*

rospovic dk ZŠ rozvinúť dieťa: *Povite dzecko treba rospovic*

rospraśčac śe nd SZŠ zried. lúčiť sa: *Regruci śe rospraśčaľi*

rospravjac nd rozprávať: *Rad rospravjal, jak to bulo*

rosprestraňic śe dk SŠ rozísť sa: *Rosprestraňiľi śe, žebi ňebuľi v kupe*

rosproščic śe dk SZŠ zried. rozlúčiť sa

rospučic (śe) dk rozpučiť (sa): *Rospučim ce jak žabu; Choc śe i rospučiš, ta ňič sebe ňepočňeš*

rospuk m SZŠ pretrhnutie: *Koňe cahaľi do rospuku*

rospukli príd. SŠ majúci bránicovú prietrž: *Chodzi jak rospukli*

rospukľak m SŠ kto má bránicovú prietrž

rospust m JŠ neporiadok

rospuščic dk **1.** rozpustiť: *Rospuščila sebe vlasi* **2.** roztopiť: *Rospuščila maslo* **3.** rozriediť: *Rospuščiľi špiritus a maľi paľenku* **4.** expr. urobiť samopašným: *Ked rospuščiš dzeci, ta ňedaš s ňima radi*

rospušňak m samopašník, roztopašník

rossluňečňeni príd. ZŠ zried. slnečný: *rossluňečňeni dzeň*
rost m SŠ vzrast: *S rostem śe podala na matku*
rostajac dk ZŠ rozmrznúť: *Už rostajaľi zamarznute gruľe*
rostavjac nd rozostavovať: *Virucane konope rostavjaľi*
rosterizgani príd. SŠ rozheganý: *rosterizgani vuz*
rostermaňic dk JŠ expr. zničiť (np. šaty)
rostočic dk SŠ rozožrať: *Chrobaci rostočili drevo* • *Fši ce tam rostoča* – zožerú
rostok m SŠ drobná vodná riasa dávaná na popáleniny
rostop m ZŠ odmek: *Nastal rostop*
rostopasc ž JŠ, ZŠ rastlina ľubovník (Hypericum)
rostopaš m ZŠ rastlina mlieč (Sonchus)
rostrajbovac dk JŠ rozotrieť (np. sadnuté mlieko, vajce)
rostrančirovac dk ZŠ expr. zničiť (np. topánky)
rostrasac, rostrjasac, rostrisac SŠ nd roztriasať (seno)
rostrasaci príd. SŠ sypký, rozsýpajúci sa: *rostrasaca źem*
rostreščeni príd. JŠ vytreštený: *rostreščene oči*
roščeperic śe, roščepiric śe, roščapiric śe SŠ dk rozkročiť sa
roščesnuc śe, roščeznuc śe dk rozčesnúť sa: *Krava śe nam roščezla*
roščitovačka ž SZŠ rozčítanka: *Dzeci sebe poskladaľi roščitovački*
roščjepka ž JŠ rázštep: *Hada do roščjepki sciśľi*
roščuchac dk rozotrieť: *Roščuchala vajco s cukrem*
rośic nd **1.** rosiť: *Ľen me rośiľi na rośe* **2.** SŠ mrholiť: *Diźdž rośi*
rośifka, rośivačka SŠ, VŠ ž plachta na rozsievanie
rośivac nd VŠ rozosievať: *rośivac mučku*
rošramovac dk SŠ špeciálne vybrúsiť: *Treba rošramovac pilu, žebi širši rezala*
rošta ž, **rošt** m VŠ; **rošta** SŠ, **rošti** SVŠ pomn. rošt: *Prez rošta ľeci popil do popeľňika*
roštovaňe s lešenie
rovaš m rováš: *Dluh značiľi na rovaš* • *Každi na svuj rovaš robi* – bude sa zodpovedať; *Už ma u mňe na rovašu* – previnil sa
roveň ž **1.** rovina: *chiža na rovňi* **2.** niekto al. niečo rovnakej úrovne: *Ti mu ňeroveň; Ona ňebula jeho rovňi*
roveśňička ž rovesníčka
roveśňik, rovečňik VŠ, **roveśeľňik** SZŠ m rovesník
rovni, ruvni SŠ príd. rovný: *Z jedľi rovne drevo* • *Take ruvne jak šnur* – úplne rovné
rovno, ruvno SŠ prísl. **1.** rovno: *Stuj rovno* **2.** priamo: *Išol rovno domu; Povedal mu rovno do oči*
rovňanka ž ZŠ zväzok rovnej vymlátenej slamy
rozbambušic dk SŠ expr. roztrhať: *Krava ho rozbambušila*
rozbaturic (śe), rozbatoric (śe) JZŠ dk prebrať (sa) zo spánku
rozbirac nd rozoberať: *Rad rozbiral mašinki*
rozboľec dk rozbolieť: *Zub me rozboľel*
rozboľec śe dk ZŠ ochorieť: *Dobre śe ňerozboľela od strachu*
rozboľeśňeti príd. ZŠ zried. ubolený
rozborikac dk SŠ expr. rozhádzať
rozbrizgac śe nd ZŠ brieždiť sa: *Už śe rozbrizgalo, ked stanul*
rozbroj m ZŠ rozbroj: *Mlade gdovi robiľi rozbroj*
rozbrojic dk ZŠ rozoštvať: *Znal ľudzi rozbrojic, že śe i pobiľi*
rozbubnovac dk SŠ expr. rozšíriť: *Rozbubnovala to po calim valaľe*
rozbujačeni príd. expr. rozdráždený: *Rozbujačeni parobek ňerozmišľa*
rozburic, rozburikac dk expr. rozstrapatiť: *Koňťu jej rozburiľi*
rozdumovac nd ZŠ rozmýšľať: *Rozdumoval, co ma robic*
rozdzirac nd ZŠ expr. otvárať • *Ona zna rozdzirac pisk* – veľa hovorí; *Idz medzi śvet a rozdziraj oči* – zbieraj skúsenosti pozorovaním
rozdžaveni, rozdžjeveni JŠ príd. expr. roztvorený (o ústach)
rozebrac dk **1.** rozobrať **2.** SŠ expr. dojať: *Na pohrebe zviśčela, žebi ľudzi rozebrala*
rozedrec dk roztrhať • *Zaraz bi som toto dzecko rozdarla, take je plane*

rozejsc śe dk rozísť sa
rozervac dk **1.** roztrhnúť: *Lancuch rozerveš* **2.** oddeliť: *Ňemohľi jich rozervac*
rozeschnuc śe dk zoschnutím sa rozpadnúť: *Koľesa śe rozeschľi*
rozespati príd. rozospatý
rozevrec dk SŠ rozvariť sa: *Bandurki rozvarľi*
rozgajdani príd. neupravený
rozgavrac śe dk expr. rozhovoriť sa
rozgruchotac śe dk expr. rozletieť sa, zničiť sa
rozhaňačka ž SZŠ bohato nazberaná blúzka
rozhirdac, rozhurdac SŠ expr. dk častým používaním znehodnotiť: *Rozhirdaľi harmoňiju načisto; rozhirdana studňa; rozhurdana puška*
rozhlobeni príd. STRŠ expr. neposkladaný: *Baba jak rozhlobena*
rozhodnuc śe dk rozhodnúť sa
rozhojnovac dk expr. prehajdákať
rozholtac śe, roscholtac śe dk SZŠ uvoľniť sa: *roscholtane koľeso*
rozhonem prísl. SŠ cvalom: *Priľecela rozhonem do nas*
rozhvarac nd dohováraním upokojovať
rozloscic śe dk STRŠ rozzlostiť sa, nazlostiťsa
rozložic dk **1.** rozložiť **2.** SŠ naklásť oheň
rozlučanka ž ZŠ rozlúčka: *Smutna bula rozlučanka s umartim*
rozlučic dk rozlúčiť: *Ňič jich už ňerozluči* • *Kebi me Pan Buh s tim śvetem už rozlučil* – nech by som zomrel
rozluka ž rozdiel: *To veľka rozluka medzi tim*
rozľapkac dk dať cestu podobu pagáča. *Rozľapkala pagač*
rozľecic śe dk SŠ stať sa teplým: *Zapaľ, ňech śe kus rozľeci*
rozľevisko s ZŠ zaplavený pozemok
rozľitac śe nd rozpadávať sa: *Gerok śe mi rozľita* • *Tak ucekal, ľem śe mu nohi rozľitaľi* – veľmi rýchlo utekal
rozľutovac śe dk SŠ zried. zľutovať sa: *Rozľutuj śe už raz nade mnu*
rozmachnuc śe dk ZŠ rozohnať sa: *Rozmachnul śe s košiskom*
rozmaňiti, rozmajiti SŠ príd. rozmanitý: *Pośala rozmajite kvitki*
rozmarhani príd. premrhaný: *rozmarhani dziň*
rozmarija ž rastlina rozmarín (Rosmarinus)
rozmarňic dk premárniť: *Rozmarňil šicke peňeźi*
rozmetac dk VŠ rozmetať, rozhádzať: *Rozmetala pokosaje; rozmetana posceľ*
rozmindžaric dk SŠ expr. zried. premárniť: *Rozmindžaril veľki majetek*
rozminuc śe dk SŠ minúť sa, obísť sa
roznośic nd roznášať • *Roznośi me po valaľe* – ohovára ma
rozor m SZŠ oranie proti stredu role: *Oraľi na rozor*
rozorac dk **1.** rozorať: *Rozoraľi brazdu* **2.** poorať brázdami smerujúcimi proti stredu role
rozrosli príd. SŠ rozrástený: *Taka rozrosla jak kobila*
rozrucac, rozrucovac ZŠ nd rozhadzovať, roztriasať: *rozrucac hnuj*
rozrucic dk rozhodiť, roztriasť: *Śeno treba rozrucic* • *Rozruci me od zlosci*
rozruch m SŠ rozruch: *Robi v dome rozruch*
rozum m rozum • *Maj rozum* – uváž; *Každi ma pre sebe rozum* – chce si dobre; *Ňima rozumu aňi za grajcar* – je hlúpy; *Prišol o rozum* – zbláznil sa; *Povedal mu na rozum* – jasne; *Muj rozum tak donośi* – tak si myslím; *Bodaj ci rozum vicik* (kliatba); *Dostal rozum po ňefčaśe* – neskoro sa spamätal; *Človek śivi, rozum krivi* – starý človek zle rozmýšľa; *Išol ľem tak po rozume* – po pamäti (vo tme); *Bludzi v rozume* – zle rozmýšľa; *Chodzi jak prez rozumu* – ako bez seba; *Prešol mi prez rozum* – prekabátil ma; *Prišlo mi na rozum* – pomyslel som si; *Trimaj śe svojeho rozumu* – nedaj sa ovplyvniť; *Šicko treba robic s rozumom* – múdro
rozumec nd rozumieť: *Jak ti temu rozumiš?*
rozvalka ž VŠ váľok: *S rozvalku ho uhaňala*
rozvažic sebe dk rozvážiť si
rozvic śe dk **1.** rozviť sa: *rozvita ruža* **2.** SŠ rozbolieť sa (o zápästí): *Ruka śe mi rozvila*
rozvidňac śe nd rozvidnievať sa: *V ľece śe zafčasu rozvidňa*
rozvili príd. roztopašný
rozvora ž rázvora: *Śňice na voźe spojuje rozvora*

rozžehnac še dk SZŠ rozlúčiť sa
roźavic, roźivic dk SŠ roztvoriť: *Roźavil pisk*
roźivjac nd SŠ roztvárať (ústa): *Roźivja gembu jak vrata*
rožek m **1.** zdrob. rožok: *Śľimak ma roški* • *S roškami angel* – zlý človek **2.** predmet podobný malému rohu: *Chustka še vjaže na rožek; V rošku posceľi mal peňeži* **3.** rožok (pečivo)
rožeň, roźeň SŠ, **rožňa** ž, **rožňo** s miest. SŠ ražeň
rožina ž hromad. ZŠ rožný statok
rožinka, roźenka ž, **roźenko** s miest. SŠ zdrob. ražeň • *Na roźence bi me upekľi* – nenávidia ma
rub m okraj, rub
rubac nd rúbať • *Rubaľi kapustu* – očisťovaľi od hlubíkov; *Dakedi rubaľi žilu choremu* – púšťali žilu
rubač m miest. drevorubač
rubak m SŠ sekáč (na železo)
rubaň ž rúbaň
rubaňica ž SŠ ostrie sekery
rubaňina ž SŠ zried. rúbanisko
rubaňisko s rúbanisko
rubaš ž ZŠ rubáš: *Rubaš, to plachta pod umarteho chlopa*
rubašanka ž ZŠ voda, v ktorej sa pral rubáš
rubašic nd JŠ obliekať umretého do rubáša
rubašina ž JŠ hrubé plátno na rubáš
rubaška ž ZŠ plachta: *Rubaška, to plachta pod zomretu ženu*
rubašni príd. SZŠ prísny, odmeraný: *Rubašni ňedopušči do sebe človeka*
rubec m **1.** jazva: *Mal rubec po porezaňu* **2.** okraj. obruba **3.** obuv. šev, švík
rubek m ZŠ zárez na rováši
rucac nd hádzať: *Co tak s tebu ruca?* • *Rucaľi hnuj* – kydali; *Babi konope rucaľi* – vyberali z močidla; *Kuň ruca zubi* – vymieňa; *rucane haluški* – strapačky
rucac še nd **1.** hádzať sebou: *Rucaľi še o žim* • *Ruca še jak opalka za vozom* – smiešne chodí **2.** hádzať: *Dzeci še rucaľi zo šňihom*
rucaci príd. spôsobujúci pád v spoj. *rucana choroba* – epilepsia
rucic dk hodiť: *Rucil ju do šňihu* • *Rucilo ze mnu* – spadol som
rucic še dk hodiť sa: *Rucil še na posciľ* • *Dzifki še ruciľi na take kabaciki* – začali nosiť; *Mam še o žim rucic?* – čo si počnem
ručečka ž zdrob. expr. ručička
ručeta, ručata miest. VŠ pomn. expr. ruky
ručic nd ručiť: *Ňeručim ci za ňič*
ručka ž **1.** zdrob. expr. rúčka **2.** rúčka (držadlo): *Ručku ma mlatek i dlatko, ručka bula na košisku, na cepoch i na hrabjoch* • *Z ručki do ručki* – bezprostredne, priamo
ručni príd. **1.** ručný: *ručna mašina na mlaceňe* **2.** ZŠ náručný: *Ručni koň bul na pravej straňe*
ručňiček m ZŠ ručník: *Družbove maľi červene ručňički*
ručňik, rušňik ZŠ, **rušňik** VŠ m **1.** uterák **2.** ručníček: *Mlada rozdavala rušňički tim, co vedľi veśeľe*
ruh m **1.** roh: *Schicil kravu za rohi* **2.** časť predmetu: *Zavadzil o ruh stola; obiti roh domu* **3.** kút: *V rohu stal stul* • *Taka hlupa jak baraňi ruh* – veľmi; *Teľo mi na hlave rohy ňevirosnu* – samota ma ubíja; *Kebi mal kuň rohi, bul bi jeľeň* – je sprostý; *Baranovi rohi ňezaceža* – niečo patrí k veci (napr. dáždnik pri zamračenej oblohe)
ruhac nd **1.** expr. nadávať: *Co tak na mňe ruha* **2.** rúhať sa: *Ňeruhaj procifko Bohu*
ruhnuc dk SŠ expr. vynadať niekomu: *Često na ňevestu ruhla*
ruj m roj (včiel): *Z virojenich pčoloch novi ruj*
ruka ž ruka • *Toto tvojo, co maš v ruce* – nevér sľubom; *Ma dluhe ruki* – kradne; *Dal na to ruku* – zaručil sa; *Ňečuje sebe ruki od roboti* – je veľmi unavený; *Žije ľem z dvoch rukoch* – z príležitostného zárobku; *Šak mam ľem dva ruki* – je to nad moje sily; *Šicko ľem na moje ruki patri* – všetko musím len ja urobiť; *Každa ruka ku sebe caha; Ruka bez roboti spadňe do žobroti; Spuščil še na cudze ruki* – spoliehal sa na iných; *Aňi ňezna, do čeho perše ruki šturic* – čo najprv urobiť; *Un s ňim jedna ruka* – sú zadobre; *Mam zvjazane ruki* – nemôžem slobodne konať; *Šicko v božich rukoch* – nevedno, ako bude; *Obracic dakeho na svoju ruku* – podmaniť si niekoho; *Robota mu idze od ruki* – dobre a rýchlo robí; *Zrobil to ľem tak od ruk (od ruki)* – nedbalo; *Kupiľi to pod ruku* – nezákonne; *Šicko ma po ruce* – stále k dispozícii; *Toto mi od ruki* – je nevhod; *Ruki od teho umivam* – zbavujem sa zodpovednosti; *Pridzeš ti pod moju ruku* – do mojej moci; *Taki dze ruka, dze noha* – ako neposkladaný; *Ňech me ohvaraju, šak mi ruku ňeodhvara* – neublížia mi; *To jeho prava ruka* – najbližší spolupracovník; *Robota jedna druhej ruku podava* – vždy je čo robiť

rukav m rukáv • *Vikasal rukavi* – pustil sa do roboty; *Až mu rukav urvaľi, tak ho chceľi* – veľmi ho chceli
rukavica ž rukavica
rukavička ž expr. rukavica: *Rukavički to panove nośiľi*
rukovac še nd JŠ zasnubovať sa: *Na rukovinoch še rukovaľi*
rukovaňe s ZŠ zábava regrútov: *Rukovaňe to odbiraňe od rodzini*
rukovi príd. ZŠ týkajúci sa ruky: *rukova hodzinka* – na ruku
rukovina ž SŠ zried. dávky pre farára
rukovini pomn. zásnuby
rukvant m stol. SŠ zadná časť skrine z preglejky
rulat m SŠ zried. holohumnica
rumegac nd miest. prežúvať: *Ofce rumegaľi* • *Rumega jak zajac* – dlho žuje
rumenek, ruminek ZŠ, **rumanek** JZŠ m rastlina rumanček (Matricaria)
rumeni príd. SŠ zried. červený: *Kolače maju bic take rumenše*
rumeňec še nd SŠ červenieť sa: *Śľivi už še rumeňeju*
rumeňske s spodst. ZŠ žart. rum: *Uľej z teho rumeňskeho*
runkľa, ronkľa SŠ, **rungľa** miest. SŠ, JŠ, **rumkľa** SZŠ, **rumpľa** miest. HŠ ž rastlina repa (Beta) i jej koreň
runovac nd SZŠ expr. snažiť sa
runtovac nd expr. **1.** SŠ búrať: *Šicko stare začaľi runtovac* **2.** ZŠ hľadať: *Cośka tam runtovaľi po sadze*
ruňec m SŠ štrk: *S runcem še fľaški čisciľi na potoku*
rup cit. napodobňuje zlomenie: *Noha naraz rup*
rupcak m SŠ plecniak
rupkani príd. plisovaný: *Rupkani kabat to taki drobno poskladani*
rupki pomn. zried. vrúbky, zárezy
rupnuc dk rupnúť: *Cośka mi ruplo vov križoch*
rura, rora SŠ zried. ž **1.** rúra (na pečenie) **2.** rúra: *Prez ruri idze voda do domoch*
rurkovac nd ZŠ drenážovať
rus m **1.** hmyz rus (Blatella) **2.** SŠ druh nakladanej ryby, sleď ruský (Clupea harengus)
rusadeľni príd. turíčny: *rusadeľna sobota, rusadeľne čerešňe*
Rusadľe, Rusadľa VŠ, **Rosadľe** SŠ pomn. Turíce: *Na Rusadľe majiľi domi s ľipinu i paropci stavjaľi maje*
ruski príd. **1.** gréckokatolícky: *ruski koscil, ruska vira, ruski pop* **2.** rusínsky: *ruska beśeda* **3.** ruský: *ruske vojaci*
rusľik m JŠ druh nakladanej ryby, sleď ruský (Clupea harengus)
Rusnak m **1.** Rusín: *Tam višej to už Rusnaci* **2.** *rusnak* gréckokatolík
Rusnaki pomn. oblasť obývaná Rusínmi: *Na Rusnakoch maju drevene kosceli*
rušac nd dotýkať sa • *Co ňe tvojo, ňerušaj; Svojo potrimaj, cudze ňerušaj* – nekradni
rušac še nd hýbať sa: *Ked še ruša, ta eśči ňeumar*
rušic dk **1.** dotknúť sa: *Pes žreňa aňi ruš* • *Dzeci ňigda ňerušil* – nebil; *Teraz už mušiš ti ric rušic* – niečo podniknúť **2.** ZŠ neos. zapríčiniť hnačku: *Ked še napije mľika, takoj ho ruši* **3.** ZŠ neos. dojať: *To ju rušilo, že na ňu šicko zvaľil*
rušic še dk **1.** pohnúť sa: *Ňebulo dze še rušic* **2.** dotknúť sa: *Aňi še teho ňeruš, bo popsuješ*
rušni príd. SZŠ zried. chytrý: *Rušni do jedzeňa i do roboti*
ruvečňica, ruveśňica ž rovesníčka
ruvečňik m rovesník
ruveň ž SŠ rovnocenná bytosť: *Človek človekovi ňe ruveň; Každi sebe hľedal svoju ruveň*
ruvnac še nd SŠ pokladať sa za rovnocenné-

ho: *Ja śe ňehodna ku tebe ruvnac* • *Śmercu (večnoscu) śe mi ruvna* – ťažko to znášam
ruvnosc ž rovnosť: *Kičkі śe rezaľi do ruvnosci*
ruvňina ž SŠ rovina: *To bulo na ruvňiňe*
ruvňutki príd. expr. rovnučký
ruzg cit. SZŠ napodobňuje zvuk pri buchnutí: *Toto šicko ruzg, dolu treslo*
ruźdže, roźdže SŠ miest. s hromad. raždie: *Ruźdže horelo jak fras*
ruža ž **1.** rastlina ruža (Rosa) a jej kvet • *kurva ruža* – rastlina slez (Malva); *kamena ruža* – rastlina (?) **2.** infekčná kožná choroba: *Ružu dostal do tvari*
ružeňec, ružaňec SŠ m ruženec: *Ja v ružencu zapisana* • *Perše ružaňec, potim na taňec* – najprv modlitba; *Šikovna do tanca i do ružanca* – do voza i do koča
ružička ž zdrob. expr. ružička • *cirňova ružička* – rastlina ruža šípová (Rosa canina)
ružovi príd. ružový (o farbe): *Kupila sebe štof ružovej farbi*

S

s, zo², **ze²** HŠ predl. s, so: *Prišľi i s dzecami; Napisal to s pirkem; Jedľi bandurki s mľikem*
sabeš, sabat zried. m sabat: *Židzi maľi v sobotu sabeš*
sad m sad: *Na sadze buľi stromi posadzene*
sadlo s drobné kúsky bravčoviny zašité do blany • *Sadlo śe ci zavjaže* – stučnieš
sadovi príd. v spoj. *sadovi kvet* – biely povlak v ústach dieťaťa
sadokvet m SŠ biely povlak v ústach dieťaťa
sadovina ž SŠ ovocie: *Teho roku malo sadovini*
sadovňica ž SŠ rosnička
sadza ž sadza: *Sadza śe lapila v komiňe*
sadzac, fsadzac SŠ nd **1.** vsádzať (chlieb) **2.** nasádzať (vajcia pod sliepku): *Idze sadzac kuru na vajca* **3.** usádzať: *Na veśeľu začaľi sadzac ľudzi za stul* **4.** SZŠ dávať zemiakové cesto z lopárika do vody
sadzačka ž SZŠ lopárik
sadzanki pomn. SZŠ strapačky
sadzeňak m miest. zemiak na sadenie
sadzeňec m ZŠ medzný kameň
sadzeňica ž HŠ zemiak na sadenie
sadzic nd sadiť: *Bandurki dakedi sadziľi za motiku*
sadzuťka ž SZŠ zemiak na sadenie
saha ž JŠ záha: *Često ho pekla saha*
sak m sieť (na ryby) • *To ňeda ceploti, šak to take jak sak* – riedke
sakajtov m JŠ **1.** nádoba na vyváľanie chlebového cesta **2.** zast. nádoba na jedenie: *Jedlo śe dakedi zo sakajtova*
sakompak, sakumpak prísl. úplne: *Sakompak šicko spredal*
sakomparti pomn. bokombrady
sakum-pakum prísl. ZŠ expr. úplne: *Sakum-pakum šicko zhorelo*
salama ž nov. saláma
Salamun m Šalamún: *Mudri jak Salamun* – veľmi múdry
salonka, salomka miest. ž salónka
saľa ž sála: *V saľi budze muzika*
saľitirovac nd salutovať
sam zám. sám: *Sama tam stala* • *Ostala sama jak kul v ploce (jak paľec)* – úplne sama; *Každi ňech śe patri sam* – iných nech si nevšíma; *To śe samo chvaľi* – netreba to chváliť; *Oňi take same svojo* – svojrázni
samec m samec
sami zám. samý: *U nas ľem same gazdove; Od sameho rana tam bul*
samica ž samica
samobijca, samobojca ZŠ m samovrah
samohonka ž po domácky vyrobená pálenka
samohoňśćuha ž SZŠ pejor. po domácky vyrobená pálenka
samojedňik m STRŠ zried. sebec
samopas m ZŠ expr. neposlušník: *Taki samopas ňeda sebe povesc*
samopaš ž pasenie sa bez dozoru: *Puśćila kravi na samopaš*
samoperše, sameperše SŠ, **sameperve** ZŠ prísl. predovšetkým, najprv: *Samoperše bulo veľo rajeňa*
samostac, samochcac SŠ prísl. nechtiac: *Samostac prišol do ňeśćesca*

samosvuj m spodst. ZŠ samotár
samośejka ž sorta ďateliny: *Samośejka śe zo śemjačka sama viśeje*
samota ž samota
samotni príd. samotný: *Samotnemu človeku ňedobre*
samouctvo s ZŠ samovzdelávanie: *Samouctvo bulo, bo sam śe každi od oca učil*
samozrat m SŠ rastlina valeriána (Valeriana)
samučki, samučički príd. expr. samučký
samutki príd. expr. samučký: *Od samutkeho rana ho čekala*
sankac śe STRŠ, **sankovac śe** SŠ nd sánkovať sa
sanki pomn. sánky • *Tak śe haňbi, jak ked kobila sanki vivraci* – veľmi
sanovac p. šanovac
santala ž obyč. v pl. sandál
saňe pomn. sane • *Idze jak v ľece na saňach* – zle
saňica ž sanica • *Na Hromňici po saňici* – býva málo snehu
saňiter, saňiterc m ZŠ zast. sanitár
sapec nd SŠ popŕchať, mrholiť
sara ž sára: *Čižmi buľi zo sarami*
sarna, sarňa SŠ, ZŠ okraj. ž srna
sarňak m srnec
sarňička ž zdrob. srnka
saršaň p. šaršaň
saš DŠ, **šaš** ZŠ m, **sašina, šašina** okraj. ž tráva trstina (Saccharum): *Okolo vodi rośňe saš; Šašina śe dava na štukator*
saša ž ZŠ expr. hŕba detí
saška ž SŠ expr. húf: *Ľudze iśľi jak saška*
satinki pomn. SŠ sorta zemiakov: *Červene bandurki to satinki*
scac dk **1.** sťať: *Scaľi šumneho stromika* **2.** expr. zbiť: *Scal ho po nohoch*
scahače pomn. SŠ časť konského postroja: *Zakapčaj scahače*
scahar m SŠ reťaz na konci oja: *Na scahar śe privjazuju koňe*
scahnuc dk stiahnuť: *Scahnul zo zajaca skuru; Ženu i dzeci scahnul do Ameriki; Lampu scahľi, co slapšej śvicila* • *Scahnul chvust jak zbiti pes* – skrotol; *Scahňi bruch, ta ku dačemu pridzeš* – uskromni sa; *Scahnul ňeśćesce na dum* – privolal nešťastie; *Scahlo mu kašeľ* – odstránilo
scahor m SVŠ chomút
scahovak m obuvák
sceblo VŠ, **steblo** JŠ s steblo
scec p. chcec
scehľik m VŠ stehlík (Carduelis)
scehľivi, sceľivi príd. snaživý, príčinlivý
sceľivo s hromad. miest. stelivo
scementovac dk ZŠ žart. natrvalo spojiť: *Farar jim scementoval ruki* – zosobášil ich
scena ž stena • *Bľedi ja scena* – veľmi; *Co mu poviš, to jak kebi hrach na scenu šmaril* – nepočúva; *Muž ze ženu jak dzeci pod scenu* – hádajú sa i hneď sa pomeria; *I scena ma ucha* – pozor na reči
scenka, scinka ž **1.** JŠ podstienka: *V ňedzeľu na scenku śidaľi ľudze* **2.** HŠ medzierka medzi domami **3.** SŠ časť snovacieho zariadenia
scenovi príd. stenový: *scenova hodzina*
scereň, scireň SŠ, **jscereň** SŠ zried. m, **sceriňa** miest. ž strnisko: *Scireň treba zahrabac* • *Ostal sam jak riba na sceriňi* – úplne sám
sceriňanka, sciriňanka SŠ ž strnisko: *Ostala barz ňiska sceriňanka*
scerpeňe s strpenie: *Maj kuśćičko s ňu scerpeňe*
scežovac śe p. śćežovac śe
scigaňic dk SZŠ povedať nepravdu
scihac nd SŠ silno poháňať záprah
scicha prís. SŠ tíško: *Cigaňi scicha zahraľi*
scipnuc dk STRŠ expr. zomrieť
sciranka ž HŠ mrvanec: *sciranka s mľikom*
sciriňisko s miest. strnisko: *Išla zahrabac sciriňisko*
scirpnuc dk stŕpnuť: *Noha mi scirpla*
scisk m stisk: *V autobuśe bul scisk*
sciskac nd stískať: *Ruku mu sciskal* • *Sciska me za śerco* – pociťujem žiaľ; *Sciska korunu ku koruňe* – šetrí; *Pred veśeľom sciska, po veśeľu triska* – predsobášne radovánky neskôr pominú
scisnuc dk stisnúť: *Scisnul ho jak do kľiśći* • *Bodaj ho scislo* (zahrešenie); *Až ho za śerco scislo* – pocítil úzkosť
scisnuc śe *na dakeho* dk byť dobrý niekomu: *Scisla śe na mňe* – aj ja som jej dobrý

scišic dk stíšiť: *Scišil hlas*
sciška ž SŠ zast. cestička, chodník
scižic nd SŠ súriť: *Co tak scižiš*
scjerňak m JŠ tŕň: *scjerňak z agatoch*
scukrovac śe, scukric śe zried. dk scukornatieť: *Mjad śe mi scukril*
sčepki príd. SŠ zried. nemajúci hrče: *Na šingľe treba sčepke drevo*
sčučeni príd. ZŠ expr. sčupený, učupený
sedrija ž zast. vyšší súd
segiň m chudák
segiňatko s chúďa
segiňica ž chudera
sekirni príd. JŠ šikanovací: *To bula sekirna paňi*
sekirovac nd preháňať, šikanovať
sektember m september
sekunda ž sekunda: *V sekundze je tu*
sekuracija ž **1.** poistenie: *Sekuracija to ňeplana vec* **2.** poistné: *Treba zaplacic sekuraciju*
sekutni príd. SŠ zried. prieberčivý
sekvester, sekvestroš ZŠ, **cekvester** SŠ m sekvester
semek m JŠ expr. v spoj. *spiti jak semek* – úplne
seminarija ž seminár (kňazský)
sen m sen • *Chto snu veri, ta je ňigda ňeveseli; Sen i bdzina sa rodzina* – netreba snu veriť
separat príd. neskl. ZŠ zried. oddelený: *Pri skľepe bula jedna separat chiža*
serbac nd expr. strebať: *Serbe poľifku jak praśe*
serco p. śerco
serdak, sardak SŠ zried. m kožúštek bez rukávov
sereňča ž SŠ šťastie: *Tota dzifka ňima sereňči*
serezmek m ZŠ zast. pamiatka: *na serezmek*
sersan m **1.** náradie: *Na jar gazda hotuje sersan* **2.** konský postroj
seršeň p. šaršaň
serus, servus miest. cit. servus: *Povedzeľi serus i sebe podaľi ruki*
servatka ž srvátka
servit m JŠ zried. stolový obrus
servjanka ž **1.** ZŠ druh ženskej sukne: *Servjanki to take zbirane dluhe kidľe* **2.** STRŠ sviatočná blúzka s dlhými rukávmi
sesija ž VŠ mladý les
sfaldovani príd. ZŠ expr. zvráskavený: *sfaldovane ľica*
sfanferňic śe dk SZŠ expr. ohlúpnuť: *Sfanferňiľi śe i śe pobraľi*
sfaragovani príd. ZŠ expr. strápený
sfartovac śe dk JŠ uhnúť (o zvierati)
schacka ž SŠ stretnutie pri zomretom: *Dzvoňa na schacku*
schalovac dk zodrať: *Dočista schaloval topanki*
schalovac śe dk expr. zodrať sa • *Co śe chasnuje, ta śe schaluje*
schaľec dk expr. vyhynúť, zhynúť: *Prišla suchota i šicko schaľelo* • *Žebi som schaľela, že hutorim pravdu* (zakliatie sa)
schamoľic śe dk ZŠ zduť sa (o krave)
schiba ž SZŠ hánka, zhyb
schicic dk chytiť: *Schiciľi zlodzeja* • *Schicila ho na cigaňstve* – prichytila ho; *Schicil rozum do harsci* – začal uvažovať
schiľic (śe) dk schýliť (sa): *Schiľil hlavu, bo ňiske dzvere*
schľapac dk ZŠ expr. zašpliechať
schľudni príd. JŠ vzhľadný, upravený
schmaric śe ZŠ, **schmuric śe** SŠ dk neos. zamračiť sa
schnuc, sknuc JŠ, **snuc** miest. nd schnúť • *Tak prekľina, co až źim schňe* – veľmi
schodzic nd **1.** schádzať: *Akurát schodzil z pujda* • *Čas mi tak schodzi* – míňa sa; *Nohi sebe schodzil po koľena* – veľa sa nachodil **2.** vzchodiť, vschádzať: *Ked popada diźdź, ta šicko dobre schodzi*
schodzic śe nd **1.** schádzať sa: *Ľudze śe začaľi schodzic* **2.** stretávať sa: *Dluho śe s ňim schodzila*
schoreti príd. chorobou vysilený
schud m posledná štvrť mesiaca
schujdi, schvojdi, skvojdi JZŠ, **skujdi** ZŠ pomn. schody
schvacic dk expr. schmatnúť: *Schvacil ju za ruku* • *Schvacil ju jak ďabul hrišnu dušu* – rýchlo; *Co lakomi schvaci, ňigda ňenavraci*
sičec nd syčať • *Až siči z ňeho zlosc* – veľmi sa zlostí
signatka ž SŠ malý zvonček: *Signatka išla z domu do domu, že jutre budze omša*
sijenit m JŠ zast. eternit
sik m ZŠ sykot: *Jak to povedzel, nastal sik*
sin m syn • *To sinov sin* – vnuk

sinaček m zdrob. synáčik
sinalek m ZŠ expr. syn
sini príd. ZŠ sinavý, modravý
sinova ž spodst. synova žena
sinterija p. cinterija
sipac nd sýpať • *sipana draha* – hradská; *Śňih sipe jak z mecha* – husto sneží; *Sipe dzeci jak z mecha* – často rodí
sipac śe nd sýpať sa • *Zarno śe sipe* – a) HŠ klasí sa b) okraj. vypadáva z klasov
sipaňec m **1.** sýpka **2.** okraj. hradská: *Sipaňec to sipana draha*
sipareň ž miest. ZŠ sýpka
sipka ž ZŠ zosyp (povinná dávka zrna): *Sipka śe davala pľebanovi*
sipkavi príd. VŠ trocha sypký: *sipkave bandurki*
sipki príd. sypký: *sipke japka, sipki śňih*
sipkovina ž sypkovina
sir m SŠ tvaroh • *košuľa jak śviňski sir* – zožltnutá
sirek m veľkonočné jedlo z vajec
sireňe s SZŠ zrazené mlieko
sirovňik m SŠ tvarohovník
sišak m SŠ vrchný snop mandľa
siti príd. sýty • *Ja už šickeho sita* – veľa som toho skúsila; *Ona vecej bita jak sita; Siti hladnemu ňeveri*
sitosc ž sýtosť: *Najedľi śe do sitosci* • *Hlad tuňi, sitosc draha* – nasýtenie niečo stojí; *Od mladosci do starosci rozumu ňit do sitosci* – rozumu nikdy nie je nazvýš
skadzi zám. skade: *Ta ti skadzi? Idz, skadzi śi prišol*
skadziruka-skadzinoha neskl. m i ž pejor. privandrovanec
skadziśka zám. odkiaľsi: *Skadziśka ze śveta prišol*
skakac nd skákať • *Ňeskakaj mi do reči* – daj mi dohovoriť; *Ocec plače, bo sin skače* (o roztopašnom synovi); *Po hlave ci budze skakac* – priveľa si bude dovoľovať; *Oko mi skaka, to na plač* – budem asi plakať
skakana ž spodst. SŠ druh tanca
skala ž skala: *Skali to take kľocovite kameňe*
skaľ zám. SŠ odkiaľ: *Skaľ chceš, ta veź, ľem plac*
skaľňička ž SZŠ zviera kamzík (Rupicapra)
skaľśik zám. SŠ odkiaľsi: *Skaľśik to pozhaňal*
skameňec dk skamenieť • *Zostal jak skameňeti* – veľmi prekvapený; *Žebi som skameňela do minuti, že pravdu hutorim* (zaverenie sa); *Śerco mi skameňelo* – zatrpol som
skapac dk **1.** stratiť sa **2.** zdochnúť; expr. zomrieť: *Skapal od hladu*
skarac dk expr. skárať: *Skaral ju Pan Buh pri ňemu; Skarani život ma*
skaraňe s trest: *To skaraňe boske s takim dzeckem*
skaraňisko s ZŠ expr. trest
skarha ž SŠ sťažnosť: *Išol na skrahu ku richtarovi*
skarňik m SZŠ žalobca
skaržic śe, skarźic śe okraj. nd sťažovať sa: *Skarži śe na žaludek*
skasac dk SŠ zhrnúť: *skasac rukavi*
skasirovac dk zried. zlikvidovať: *Skasirovaľi mu dochodek*
skavučec, skavunčec okraj., **žgavučic** ZŠ miest. nd expr. skuvíňať, skučať: *Pes skavuči*
skaza ž skaza: *To jakiśa skaza śe stala na mňe*
skazac śe dk ukázať sa: *Ňemohla śe aňi skazac na valal*
skazovac śe nd ukazovať sa: *Ňeskazuj śe mu na oči*
skeľtovac dk vynaložiť peniaze
skeľtovac śe dk SŠ expr. vydať sa: *Ňe a ňe, žebi śe skeľtovala*
skerz, skerze predl. zried. skrz: *Skerz čeho mam prisc do vas?*
skiba ž odkrojená časť brázdy
skidac dk pošpiniť: *skidane dzvere*
skilek m SŠ nerovný terén: *Na skilku možeš prevracic vuz*
skipic dk JVŠ vykypieť: *Mľiko jej skipelo*
skirovac dk zabočiť: *Skiroval do dvora*
skiśľeti príd. ZŠ zatrpknutý; usmrkaný
skiškac dk skysnúť: *Dala skiškac mľiko na tvaroh*
sklad m spôsob orania, keď brázda smeruje do stredu role: *Ore do skladu* • *O mizerni sklad śe pravociľi* – o brázdu
skladac nd skladať: *Śeno skladaľi do kopi*

a pšeňicu do hromatkoch; Sklada vuz do drabinoch; Richtare skladaľi šľub • *Sklada grajcar ku grajcaru* – šetrí; *Sklada (vinu) na druheho* – obviňuje druhého
skladaci príd. skladací: *skladaci meter*
skladani príd. skladaný: *skladana sukňa*
skladanka ž STRŠ skladanie peňazí: *Robiľi skladanku*
skladovac nd VŠ orať od stredu role: *Skladuje śe pod śace*
sklatka ž ZŠ skladanie peňazí: *Budze sklatka na križ*
skľagac dk neos. SŠ expr. položiť, premôcť: *Skľagalo ho načisto*
skľagac śe STRŠ, **skľagnuc śe** dk expr. zložiť sa, klesnúť: *Ked mu jednu tresnul, ta śe skľagnul jak ceľe*
skľep m obchod • *źeľezni skľep* – železiarstvo; *skľep s lachami* – s textilným tovarom
skľepar m obchodník
skľeparka ž obchodníčka
skľeparski príd. ZŠ v spoj. *skľeparska suľ* – priemyselná
skľepeňe, skľepovaňe ZŠ s klenba: *skľepeňe v pecu, v pivňici*
skľepic nd robiť klenbu: *Ponad oblaki skľepiľi s cehlu*
skľepisti príd. SZŠ klenbovitý: *skľepista kapura*
skľicic dk expr. horko-ťažko dať dohromady: *Skľiciľi taki domik* • *Z ňičeho ňič ňeskľiciš*
skľiňčina, skľinščina, skľaňščizna SŠ ž hromad. kúsky skla: *Porezal śe na skľiňčiňe*
skľinka ž ZŠ sklená nádoba na mlieko
skľubačic śe dk miest. expr. schúliť sa: *Skľubačil śe od boľesci jak had*
skľubic śe dk ZŠ poskrúcať sa: *Skľubila śe do pereca*
skočic dk **1.** skočiť • *Idz, aľe raz skoč a dva razi gruč* – ponáhľaj sa; *Skočil bi i do ohňa za ňeho* – je mu oddaný: *Tak śe vidala, jak kebi z briha do doľini skočila* – zle; *Doraz mi skočilo do hlavi (do rozumu)* – prišlo mi na um **2.** ZŠ oplodniť kravu: *Bujak skočil na kravu*
skočka ž SŠ žaba rosnička (Hyla)
skočne spodst. JŠ poplatok za držanie bujaka
skoknuc dk HŠ vyskočiť: *Mi takoľ skokľi*
skolčavec dk ZŠ stuhnúť: *Ňiž umarti skolčavel, ta śe ho umilo*
skolkavec dk SZŠ stvrdnúť: *Gruľe v suchej źemi skolkaveju*
skoľčec, skoľenčec dk SŠ stuhnúť: *Paľce od źimi skoľčeľi; Skoľčete bandurki ňedobre*
skoľeňčeňe s JZŠ krívačka (kráv)
skonac dk zomrieť: *Ňemohla skonac, bo jej prervaľi skonaňe*
skončic dk **1.** *Skončil robotu i pošol* **2.** vybaviť: *Ňič ňeskoňčiľi*
skončic śe dk skončiť sa: *Muj život śe už skončil* • *Už śe skončilo* – je po všetkom; *Dva dzirki v noše, skončilo śe* (povrávka)
skopac dk **1.** skopať: *Skopal calu zahratku; Z voza śe skope hnuj na kupki* **2.** dokopať: *Skopal ho* **3.** odkopnúť: *Dzecko skopalo perinku*
skopirdac śe dk skotúľať sa: *Skopirdala śe dolu brehom*
skopjar m ZŠ zried. kopáč vyrovnávajúci terén: *Skopjare skopovaľi najhorše brehi v chotaru, co potom buľi jich*
skopuľirovac śe dk JŠ spojiť sa (o mužovi a žene)
skorej, skore, skori, skorši, skorše SŠ prísl. skorej: *Mohol skorej prisc* • *Chto skori do mlina, ten skori meľe*
skori príd. skorý: *skore jabluka*
skormucic dk zarmútiť: *Skormucil me s tima rečami*
skoro I. prísl. **1.** skoro: *Skoro ľihal i skoro staval* **2.** rýchlo: *Davaj skoro a idzeme* **II.** část. takmer: *Skoro som tam spadla*
skośeni príd. zrezaný: *Ňe ostri, aľe taki skośeni špic*
skovac dk schovať • *Un ce do rici skova* – je oveľa lepší
skoźľic śe dk expr. zblázniť sa: *Teľo śe za ňim ňeskoźľi*
skrabac p. škrabac
skracac nd SŠ **1.** držať nakrátko, prísne zaobchádzať s niekým: *Dzecko treba od mala skracac* **2.** ukracovať (np. v strave): *Skracac to ňezdravo*

skremtni, skremptni príd. JŠ neústupný
skrepirovac dk expr. skrachovať
skric dk skryť: *Skri, šak to jesc ňepita*
skric śe dk skryť sa • *Ňech śe skrije od ňeho* – on ho prevyšuje; *Jaki-taki kraček, ľem ked śe jest za co skric* – akýkoľvek manžel je lepší ako nič
skridlo p. kridlo
skrinka ž **1.** zdrob. skrinka **2.** vec podobná skrinke: *Do skrinki na śečkarňi śe davala slama*
skriňa ž skriňa: *skriňa na lachi s vekem*
skripta p. škripta
skrišic dk vzkriesiť
skrišeňe, skrišeňi zast. s vzkriesenie
skritek m SZŠ skrytá vec
skrivanek m SZŠ zried. vták škovránok (Alauda)
skrivic (śe) dk skriviť (sa) • *Skrivilo mu pisk* – dostal porážku; *Bodaj ce hoscec skrivil* (zahrešenie); *Aňi śe ci vlas na hlave ňeskrivi* – nič sa ti nestane
skriźľovac śe dk SŠ expr. utrápiť sa
skrižalka ž SZŠ pokrievka (na hrniec)
skrobac p. škrobac
skromni príd. skromný
skromno ZŠ, **skromňe** SŠ prísl. skromne
skrucic dk **1.** skrútiť • *Ľem tak skrucila s nosom* – vyjadrila nespokojnosť; *Ten bi ci skrucil hlavu ku rici* – skrotil by ťa **2.** stočiť: *Naraz skrucil napravo* **3.** miest. stlmiť: *Skrucil lampu*
skruši pomn. SZŠ úhrabky pri mlátení
skruta ž SŠ expr. zhon: *Dze veľo ľudzi, tam veľka skruta*
skrutka ž SŠ závin: *skrutka s makem, s orechami*
skubac nd **1.** šklbať: *Skubala huśi* **2.** mykať: *skubac volnu* • *skubac za vlasi* – kvákať; *S ľicom mu skubalo* neos.
skubeľ m závora (na dverách)
skučec nd skučať: *Skuči, bo ju boľa zubi*
skučka ž SŠ expr. skupaňa
skučkovac nd ZŠ expr. žgrloštiť
skučoš SŠ, **skučkoš, skuček** ZŠ m expr. žgrloš
skuľac śe dk ZŠ skotúľať sa
skuľbačeni príd. STRŠ hrbatý
skupi príd. skúpy: *Skupa bi jedno i dva razi zedla* • *Chto skupi, ta ňe hlupi* – vie, čo robí
skupoš, skuptoš SZŠ, **skupčoš** SŠ, **skupaľ** miest. SŠ m pejor. skupáň
skupovac nd skupovať • *Chudobni biduje, bohati skupuje* – obohacuje sa na biede iných
skura ž **1.** koža • *Na svojej skure śe šicko naučiš* – na vlastnej koži; *Skura na mňe cirpňe* – mám strach; *I skuru bi z ňeho zedar* – pripravil by ho o všetko; *Teľo ze skuri ňeviskoči od strachu; Sama skura a kosc* – veľmi chudý človek; *Ma ďabla pod skuru* – je prefikaný; *ďablova skura* – druh látky; *huśa skura* – zimomriavky **2.** povlak: *skura na mľiku* **3.** kôra: *Chľib ma skuru i stredek; Skura stromu śe zlupila*
skurčac nd krčiť
skurček m ZŠ hrbáč
skurdovaceni príd. SŠ zle vyvinutý (np. o kapuste)
skureni, skurani SŠ príd. kožený: *skureni gerok*
skuric śe dk zaprášiť sa v spoj. *Ucekla, ľem tak śe za ňu skurilo; Dam ci po pisku, až ci śe skuri*
skurka ž zdrob. **1.** kožka: *zajača skurka* • *Z jedneho zajaca dva skurki bi zdrel* – je lakomý **2.** kôrka: *Skurki z chľeba drobil do mľika*
skurkar m vykupovač kožiek
skuroš m SZŠ skupáň
skusac dk SŠ doštípať: *Pčoli ho skusaľi až strach*
skusi pomn. skusy: *Tovariš išol do śveta na skusi*
skušic dk skúsiť • *Pošla śveta skušic; Treba skušic śčesce*
skutečni príd. nov. skutočný
skutkovac nd JŠ pomáhať, účinkovať
skutku, skutek část. vskutku: *To skutku pravda; To je skutek tak*
skvaric (śe) dk namaškrtiť (sa): *Skvaril ho, ta ňima pokoja*
skvarni príd. ZŠ maškrtný
skvašňec dk skysnúť: *skvašňete vino*
skvašňeľina ž ZŠ niečo podradné, nekvalitné
skvičec dk zakvičať: *Skvičela dzivo jak šaľena*
slabi príd. slabý: *Slabe zarna teho roku*
slabina ž slabina (tela)

slabo prísl. slabo: *Slabo prišlo na ňeho* • *Bulo slabo o peňeźi* – nebolo peňazí
slabota ž slabota: *Slabota na mňe idze*
slabučki, slabuľinki, slabunki príd. expr. slabučký
sladič príd. neskl. SŠ veľmi sladký: *Ta to sladič kava*
sladovica ž SZŠ sladký povlak na listoch stromov
sladuľka, sladota ž sladká pálenka
slama ž slama • *Hneśka som ňepreložil aňi na križ slami* – nič som neurobil; *Čekaj, eśči ňebudzeš mac aňi slami do posceľi* – vyjdeš na mizinu
slameni, slamjani SŠ príd. slamený: *slamena strecha; slamjane porvisla* • *slamjane kvitki* SŠ – rastlina slamiha (Helichrysum)
slameňak m SZŠ slamienka
slaminka ž SŠ **1.** slamienka **2.** slamený úľ
slamšča ž hromad. SŠ expr. slama: *Ta slamšči budze dosc*
slani príd. slaný: *slane roški*
slaňina ž slanina • *Ze psa ňebudze slaňina, ľem fše pšina* – zlé sa nezmení na dobré; *Nožik mame, ľem slaňinu dajce* (žart. výzva na pohostenie)
slapki príd. expr. slabunký: *Take slapke toto dzecko*
slatkasti, slatkavi príd. sladkastý
slatki príd. sladký: *slatke mľiko, slatka śmetanka* • *slatka chrasta* – druh detskej chrasty na hlave
slava ž sláva v spoj. *marna slava* – nedá sa nič robiť; *Jaka hlava, taka slava* – závisí od múdrosti; *Vekša slava ňiž krava* – je tam toho; *Ľem teľo slava, že ňespadla* – len-len že nespadla
slavik m vták slávik (Luscinia)
slavni príd. **1.** slávny **2.** iron. nemožný: *To tvuj slavni ocec tak zrobil*
slich m slych v spoj. *Aňi chiru aňi slichu o ňich* – nič nepočuť
slicha ž slucha: *Nad slichami me boľi hlava*
slichac nd SŠ počuť: *Co tam u vas slichac noveho?*
slonečko p. slunečko
slota ž pľušť
slotni príd. ZŠ daždivý: *V novembru slotni čas*
slotno prísl. JŠ daždivo: *Ňeśka slotno*
slovo s slovo • *Dal mi slovo* – zaručil sa; *Ňedal mu ku slovu prisc* – nedal mu prehovoriť; *Treba od ňeho slovo kupic* – je málovravný; *Z jedneho slova zrobi dva* – popridáva klebety; *Priśida me na każde slovo* – chytá ma za slovo; *Aňi dześate slovo pravdu ňepovi* – veľa klame; *Usnul bi na jeho slovoch* – veľmi presvedčivo hovorí; *Dal na jeho slova* – poslúchol ho; *Ona ma hlavne slovo* – ona rozhoduje; *Co slovo, ta hreši* – stále; *Vikusuje od ňeho slova* – dotieravo sa vyzvedá; *Chto zna slovo dotrimac, temu hodno dovirac; Zlosc pomiňe, plane slovo zostaňe*
sluha m sluha
sluhovac nd ZŠ zast. slúžiť: *Sluhoval u panoch*
sluchac nd **1.** počúvať: *Sluchaj, co ci povim* • *Voľiš vecej sluchac jak hutoric* – počúvať je užitočné; *Chtora hlucha, ňej ňeslucha* – iba hluchá môže nepočúvať; *Na jedno ucho slucha a na druhe puśča* – nedá nič na počuté **2.** poslúchať: *Chto ňeslucha oca, matku, ten upadňe do upatku; Chto oca a mac ňeslucha, temu šibeň prislucha* – doplatí na to
sluchačka ž ZŠ rozprávka; povesť
sluchmani príd. poslušný: *sluchmane dzeci*
slunečko[1], **slonečko**[1] SŠ s expr. slniečko: *Każdemu slunečko jednako śvici; Ľem jedno slunečko na ňebe*
slunečko[2], **slonečko**[2] s DŠ chrobák lienka (Coccinella)
slunko, slonko SŠ s slnko • *Tak ho rada vidzi, že bi mu slonka prichiľila* – veľmi ho má rada; *Slunko už na falat (na tri kopije* zast.) – je vysoko nad obzorom; *Slonko śe ohľadlo* – pred západom zrazu zasvietilo; *Bida bidu najdze i ked slonko zajdze* – rovnakí sa vždy nájdu; *Eśči i pred našim domom zaśvici slunko* – aj na nás sa slnko usmeje; *Slunko śe hurki chita* – zapadá; *do slunka obracena chiža* – na juh orientovaný dom; *od slunka obraceni* – na sever orientovaný
sluňečňik, sloňečňik SŠ m rastlina slnečnica (Helianthus)

slup, sľup miest. ZŠ m stĺp • *Ostal jak slup* – zarazený; *Oči obracil do slupa* – oči mu znehybneli
slupek m zdrob. stĺpik: *Slupek bul na plužnich koľečkoch i na jarme*
slupica, sľubica miest. ž čerieslo (pluha)
sluška 1. m zdrob. sluha **2.** ž slúžka
sluškiňa, služňica ž zried. slúžka
slušni príd. slušný: *slušni človek*
slušňe prísl. slušne: *Slušňe sebe trime toto dzifče*
slutak m expr. nešikovník
sluti príd. kyptavý (o ruke): *Un sluti na ľevu ruku eśči od vojni*
služba ž služba: *Muśela isc do službi*
služebni príd. služobný v spoj. *Služebni chľib smačni, aľe je kervačni* – ťažko zaslúžený
služelec m ZŠ zried. sluha
služic nd **1.** slúžiť: *Služil u gazdoch* **2.** odbavovať: *Služil u kanoňiroch; Rano služi omšu kaplan*
smačni príd. chutný • *Chto lačni, temu i kamiň smačni* – všetko poje
smačňe, smačno SŠ prísl. chutne: *Tak smačňe to šicko zedľi*
smadni, smedni miest. HŠ príd. smädný
smak; smakovac p. šmak; šmakovac
smaľac nd ZŠ špiniť: *Male dzeci šicko smaľuju*
smark m SZŠ sopeľ
smarkac śe , smirkac JŠ nd **1.** smrkať: *Prechladnul, ta śe smarka* **2.** expr. posmrkávať: *Furt śe cośka smarka*
smarkač, smarkoš VŠ pejor. m sopliak
smarkati príd. **1.** sopľavý **2.** pejor. mladý, neskúsený: *Taki smarkati mi budze roskazovac*
smarkeľ, smargeľ VŠ m sopeľ: *Smarkeľ mu z nosa viśi*
smarkľovini pomn. SŠ nosný hlien
smarkuľa ž SŠ pejor. sopľaňa
smarovac nd **1.** mastiť: *Nohu smaroval s dijanu* **2.** expr. biť: *Često zme buľi smarovane*
smaržeľ, smarž m SŠ huba smrčok (Mochella)
smažeňica ž SŠ praženica
smed DŠ, **smad** JZŠ zried. m smäd
smedzic nd neos. zried. smäditi: *Smedzilo nas barz*
smereček, smreček m ZŠ rastlina praslička (Equisetum)
smerečina, smrečina miest. ž hromad. smrekové vetvy
smerek, cmerek miest. SŠ, **smrek** miest. m strom smrek (Picea) • *červeni smrek* – strom smrekovec (Laryx)
smerekovi, smrekovi miest. príd. smrekový: *smerekovo drevo, smrekovi ľes*
smiček ZŠ m zväzoček: *Smiček dreva sebe priňesla*
smička ž SŠ rastlina ostrica (Carex)
smik cit. šmyk, naznačuje rýchly pohyb: *Ja smik do krakoch; Miš smik do dzuri*
smik m **1.** sláčik **2.** ZŠ zátarasa: *Smiki robiľi, žebi vodu od stodoli odbilo* **3.** zried. šmyk, šmýkanie: *Ked zahamuje, ta da smik*
smikac (śe) nd šmýkať (sa): *Tromika smikal za vozom; Had śe smika*
smikľaco, smikaco DŠ, **šmikaco** SVŠ prísl. šmýkľavo
smiknuc dk expr. **1.** šibnúť: *Smiknul do šopi* **2.** SZŠ ukradnúť
smikom prísl. kĺzavo: *Brani zme cahaľi smikom*
smirdac (śe) nd expr. motkať sa: *Už ľem kolo chiži smirdal*
smirgnuc dk SZŠ expr. pobehnúť
smok m SŠ expr. sopliak (nadávka decku)
smokroňec m SŠ expr. dieťa
smola ž **1.** živica z ihličnatého stromu **2.** decht: *Dziri pozaciraľi zo smolu* • *Caha śe jak smola* – pomaly
smoľačka, smoľňačka ž miest. zast. trieska z ihličnatého dreva na osvetľovanie
smoľak m SŠ **1.** zast. trieska na osvetľovanie **2.** pejor. zanedbaný chlap
smoľar m VŠ pejor. zanedbaný, večne špinavý chlap
smoľic nd **1.** obuv. natierať niť smolou **2.** fajčiť: *Pipku furt smoľi*
smrud, smrod JŠ m smrad
smudzic nd **1.** čmudiť: *Stare lampi smudziľi* **2.** SŠ neos. byť sychravo
smuha ž šmuha: *Smuhi śe porobiľi po sceňe*
smuhati, smuškati, smuškasti SŠ príd. pásikavý
smuška ž zdrob. pásik: *Šumne smuški po tim štofe*
smutek m **1.** smútok: *Ma smutek, bo mu matka umarla* • *Veśeľe śe koňči, smutek śe za-*

čina – nastáva všednosť; *Smutek v duši život suši* – smútok je škodlivý **2.** čierne oblečenie ako znak smútku: *Nośi smutek za matku*

smutnavi príd. SŠ trocha smutný

smutni príd. smutný • *Taka smutna ješeň, až plakac śe chce*

smužečka ž zdrob. expr. pásik: *Bľuska s cenkima smužečkami*

snop m snop • *Jaki chlop, taki snop* – závisí od šikovnosti chlapa; *opiti jak snop* – veľmi; *Spal jak snop* – tuho

snopek m **1.** zdrob. snôpok: *Konope śe vjazaľi do snopkoch* **2.** zväzok ražnej slamy na pokrývanie strechy

snopkovac nd SVŠ dávať konope do snôpkov

snovadľica, snovaľňica, snovadľina ZŠ ž, **snovadeľ** SŠ m snovadlo

snuc[1], **snovac** SŠ nd snúť: *Na snovadľu śe snula predza*

snuc[2] p. schnuc

sňac dk sňať v spoj. *Či daš partu sňac* (družba k mladej na svadbe)

sňilka ž SZŠ dužinatý stred kmeňa

sňimac nd snímať v spoj. *Mladej sňimaľi partu na svadzbe*

sobaka ž SŠ pejor. jazyčnica

sobota ž sobota • *Dlukša sobota jak ňedzeľa* (o prečnievajúcej spodnej sukni); *Sobota, zavadz zubi do plota* (riekanka)

sobutka ž VŠ zábavy pred sviatkom sv. Jána: *Na sobutku snopki paľiľi*

sočic nd SŠ osočovať: *Každi na mňe soči jak na psa*

sočufka ž miest. STRŠ šošovica

soda ž **1.** sóda (na pranie) **2.** sóda (jedlá): *soda mučka*

socha[1] ž socha: *V kosceľe mame sochi*

socha[2] ž sušiak, ostrva: *Śeno śe dava do sochi, žebi doschlo*

sojka ž vták sojka (Garrulus): *Pirko zo sojki zakladaľi paropci za kalapi* • *Taka jak sojka* (o nepokojnej hlučnej osobe)

sok m SŠ spermia

soldza, solza okraj., **selza** miest. HŠ, **sliza** VŠ ž slza • *Take jak sliza* – čisté

soluda ž SZŠ expr. čudáčka: *Soluda śe sama po nococh bluka*

soľanka, soľarka SZŠ, **soľňička** SŠ ž drevená nádoba na soľ

somar m pejor. somár, hlupák

somarina ž, **somarstvo** s expr. somárčina

somarski príd. somársky v spoj. *somarski kašeľ*

soňoga ž pejor. vysoká chudá žena

sopeľ m sopeľ

sosna, sośňa SŠ, **sośňa** miest. HŠ ž strom sosna (Pinus sylvestris)

sośňak m SŠ huba masliak (Suillus)

sośňina ž hromad. vetvy sosny

sova ž vták sova (Strix) • *Viľecel jak sova z pujda* – vyplašeno

spac nd spať • *Śpi jak zarezani (jak zabiti)* – tvrdo; *Dze stoji, tam śpi* – je lenivý; *Chto śpi, jesc ňepita*

spačic śe dk zapáčiť sa

spad m v spoj. *spad meśaca* – ubúdanie

spadac nd **1.** padať: *Nośi štrompadľe, žebi mu štremfľe ňespadaľi* **2.** zried. týkať sa: *To spada na ňeho* **3.** prezrievať: *Zarno začina spadac*

spadac dk zmočiť (o daždi): *Diźdź nas spadal*

spadľisti príd. SZŠ naklonený, nachýlený: *spadľiste roľe na brišku*

spadnuc dk **1.** padnúť: *Ten dum na spadnuce* • *Daľeko japko od stromu ňespadne* – deti sa podobajú na rodičov; *Učeni z ňeba ňespadňe* – musí sa o to pričiniť; *Ten hrich na tebe spadňe* – budeš potrestaný; *I jemu už spadľi nohi do rici* – zoslabol; *Rozum mu spadnul do rici* – osprostel; *Spadnul na hlavu* – zošalel; *Spadňeš na ric* – prekvapíš sa; *Aňi jeden vlas mu z hlavi ňespadňe* – nič sa mu nestane **2.** upadnúť do niečoho: *Z jednej bidi višol, takoľ do druhej spadnul; Spadla do ňeśčesca* **3.** zahynúť: *Spadnul na vojňe; Pčoli nam spadľi*

spagruki prísl. spakruky: *Spagruki mu jednu šusnul*

spachtoš m expr. spachtoš

spak m opak: *Šil na spaku* (aby nebolo vidno stehy)

spakovac (śe) dk zbaliť (sa)

spaľeňisko s DŠ spálenisko

spametac śe dk spamätať sa

spaňe s spánok: *Išlo nam na spaňe; Prerval mu spaňe* • *Śedňice sebe, žebi sce nam spaňe ňeodňešľi* (výzva na posadenie sa)

sparce s zápcha: *Sparce, to ked kravu sparlo*

sparic śe dk spotiť sa: *Sparena prišla z poľa*

sparki pomn. SŠ výrastky na nohách husí

sparno prísl. sparno

sparoč, sparota ZŠ ž spara

sparstek m SŠ tyč spájajúca rebriny na voze

spasac dk expr. zjesť: *Spasal taňir halušek*

spaseni príd. spasený v spoj.: *na moju hrišnu a spasenu dušu* (zaverenie sa); *Ľecel o dušu spasenu* – zo všetkých síl

spasi pomn. SŠ škody na poľných porastoch: *Spisovaľi spasi*

spaskudzic dk neos. zhoršiť sa (o počasí): *Aľe vonku spaskudzilo*

spaskudzic śe dk pošpiniť sa (výkalmi): *Dzecko śe spaskudzilo*

spazdzerňeti príd. ZŠ poprepletaný: *spazdzerňete žito*

spazuric śe dk ZŠ zdeformovať sa (o kopyte)

spečeni príd. popálený: *spečena ruka; Hľina spečena, bo davno ňepadalo*

spekota ž ZŠ páľava

speľešic dk postrapatiť: *speľešene dzeci*

spelň m SŠ spln (mesiaca)

spera ž VŠ drevo, ktorým sa niečo podopiera

sperša ZŠ, **speršatku, speršotku** SŠ prísl. spočiatku

spic dk SŠ usužovať: *Un bi ju spil* • *Už mi spil muzg* – utrápil ma

spica p. špica

spichac nd expr. **1.** živoriť: *Spicha z dňa na dziň* **2.** hromadiť: *Spicha na kupu peňeźi*

spichnuc dk expr. zvaliť: *Spichľi na ňeho šicku vinu*

spijac nd expr. otravovať: *Ňespijaj moju dušu teľo*

spijak m SŠ dotieravec

spikac nd expr. SŠ hromadiť peniaze

spinac śe nd expr. loziť, šplhať sa: *Dzeci śe spinaju po stromoch*

spinčeti príd. SŠ expr. skrehnutý

spindzac nd SŠ expr. piplať sa: *Teľo tam spindzal i šicko ochabil*

spinka ž sponka: *spinka vo vlasoch*

spirac nd **1.** hamovať, zdržiavať: *Dolo brehom treba koňe spirac* **2.** odhovárať; byť proti: *Barz jej od ňeho spiraju; Ja ci ňespiram tam isc*

spirsnuc śe dk SŠ scvrknúť sa: *Kvitki śe spirśľi, co aňi ňekvitnu*

spisc dk SŠ neos. stvrdnúť: *Krave speklo v kňihach*

spiski pomn. SŠ súpis: *Spiski ju zarvaľi, ta už pujdze do školi*

spitac dk ZŠ dohodnúť sobáš: *Prišľi spitac mladu*

spiti príd. opitý • *Spiti jak compeľ (jak štok, jak snop, jak motika, jak śviňa, jak praśe)* – veľmi; *Co triźbi mišľi, to spiti vikriči*

spitovac nd ZŠ dohodovať sa o sobáši: *Pitače prišľi spitovac*

spitovini, spitki JŠ pomn. pytačky

spjošek m ZŠ druh liečivej rastliny: *Spjošek davaľi do zahlafka, žebi dzecko spalo*

splacic śe dk odplatiť sa: *Ňigda śe mu ňesplaci*

splacha m ZŠ expr. chlap

splakani príd. uplakaný

splaňec śe dk skaziť sa: *Ked śe dobri splaňeje, ta je horši jak ďabel*

splaźina VŠ, **spľažina** JŠ ž vymrznutá časť oziminy

spľeśňec, spľeśňivec dk splesnieť: *spľeśňeti chľib*

spľeśňeňina ž plesnivina

spľisc dk spliesť: *Vičiscene konope šumňe spľetľi*

spľitac nd **1.** splietať: *Cesnek spľitaľi do vencoch* **2.** expr. tárať: *Opil śe, ta spľita; Ňespľitaj do śveta*

spľituha m ZŠ expr. táradlo: *Spľita jak spľituha*

spľuc, spľuvnuc dk **1.** napľuť **2.** popľutím zbaviť urieknutia: *Spľula mu z očoch*

spľundraveni príd. **1.** mľandravý: *spľundravene celko* **2.** expr. spľundrovaný: *Z veľkeho trapeňa je taki spľundraveni*

spľuvac nd **1.** odpľúvať **2.** pľutím zbavovať urieknutia

spočinuce s odpočinutie (v hrobe): *Pan Buh jim daj ľeke spočinuce*

spočivac nd spočívať (v hrobe): *Naj sebe ľech-*

ko spočivaju; Ňej tam s Bohom spočivaju (pri spomienke na mŕtveho)
spod predl. spod: *Spod skriňi vichodzil'i mrački*
spodečki pomn. ZŠ ušnice: *Spodečki jej prebil'i na zaušňički*
spodek m spodok: *Spodek bul na kudzel'i abo na bogaňdži*
spodl'ec dk **1.** zlenivieť **2.** schudnúť: *Prez l'eto koňe spodl'eju*
spodni príd. spodný: *spodna sukňa*
spodňarka, spodl'arka SŠ ž spodná doska na voze
spodňica VŠ, **spodňička** DŠ ž spodnica
spodňik m **1.** SŠ spodnička **2.** miest. spodná časť praslice
spodobac śe dk zapáčiť sa
spodzivac śe nd očakávať: *Treba śe šickeho spodzivac • Na sto roki viživnosc hl'edaj a každi dziň śe śmerci spodzivaj* – usilovne pracuj a mysli na smrť; *Na Šimona Judi spodzivaj śe śňihovej hrudi* – okolo sviatku Šimona a Júdu (28. 10.) môže už snežiť
spokojni príd. **1.** spokojný: *Mi spokojne s tim, co mame* **2.** pokojný: *Mal pri ňej spokojni život*
spokojňe príslo. pokojne: *Ži spokojňe, ta ňeobanuješ*
spolek m zast. obchod
spolidarma príslo. ZŠ spoly zadarmo
spolkar m zast. obchodník
spolki pomn. spolky, styky: *S d'ablom dajake spolki ma • Pan Buh volki a d'abol spolki; Spolki, z pekla volki (čertovo volki)* – treba dať pozor na spolčovanie sa
spomahac, spomohac SŠ nd pomáhať: *Ona znala spomahac; Dzeci ho budu spomohac*
spomahač m ZŠ zried. kto vedel pomáhať proti urieknutiu: *Un bul spomahač zarikaňom*
spomedzi predl. spomedzi: *Spomedzi ňich vibral jedneho*
spominac nd spomínať: *Ňespominaj bože meno nadarmo*
spomnuc dk spomenúť: *Spomňiš ti eśči moje slova*
spomoha ž ZŠ pomoc: *Pital ju o spomohu; Ňebula spomoha od teho*
spomusc, spomoc dk JŠ pomôcť: *Plač ci ňespomože; Bulo mu spomoženo*
spomusc śe dk pomôcť si: *S ňičim śe s ňu ňespomožeš*
sponahl'ic śe dk poponáhľať sa: *Sponahl'ila śe, žebi tam bula perša*
sponka ž sponka (do vlasov)
spoňevirac dk expr. zlikvidovať: *Šicke lachi spoňevirala*
spopel'ic śe dk ZŠ pošpiniť sa popolom
sporadzic, sporajic JŠ dk **1.** urobiť poriadok: *Sporadzil v staňi* **2.** vniesť: *Sporadzil'i zarno do sipanca* **3.** rozobrať: *Sam človek ňemože sporadzic zabitu śviňu* **4.** pripraviť: *Sporadzena som bula na śmerc*
spori príd. JŠ chytrý: *Mali, al'e spori*
sporic nd SŠ súriť: *Un ze šickim tak spori*
sporl'ivi príd. ZŠ sporný, pochybný
sporo príslo. JŠ chytro: *Doraz nam šicko sporši išlo*
sposub, spusob m spôsob: *Na šicko jest sposub; Na ňeho l'em s krasnim spusobem • Na žaden spusob* – nijako
spovedac śe nd **1.** spovedať sa **2.** zverovať sa: *Ňebudzem śe pred tebu v každej veci spovedac*
spovedel'ňica ž **1.** spovednica **2.** ZŠ expr. klebetnica: *Už idze spovedel'ňica, co šicko muśi znac*
spovedzec dk ZŠ **1.** odmietnuť: *Ona mu spovedzela* **2.** ZŠ povedať nepravdu: *Spovedzel, že ona ho zvedla*
spovidz ž spoveď • *Pravdu hutorim jak na svatej spovedzi* (uistenie o pravdivosti výpovede)
spoźňic (śe), spoźňec dk SŠ zmeškať: *Spoźňela na mašinu; Ucekaj, bo śe spoźňiš*
sprac dk expr. zbiť: *Spral ho jak hada*
sprafka ž dohoda: *Zrobil'i sprafku*
sprahota ž horúčava
sprahovac śe nd spájať záprahy dvoch gazdov: *Suśedzi śe sprahoval'i*
sprachňec dk spráchnivieť: *sprachňeti zub*
sprachňelka ž práchno: *Sprachňelka hori na dim*
sprachňel'ina ž hromad. menej hodnotné staré drevo
spratac dk **1.** spratať • *Spratal ju z drahi* – vzal si ju za manželku **2.** zried. zlikvidovať: *Ten kašel' ju spratal*

spratac śe dk expr. zmiznúť v spoj. *Sprataj śe mi z uč (z drahi)* – zmizni
spravdi část. ozaj: *Či to spravdi, či ňe?*
spravec m SŠ zast. správca
spravedl'ivi HŠ, **spravodl'ivi** DŠ príd. spravodlivý: *Spravedl'ivi naveki živi*
spravic dk urobiť: *Sprafce mi z oči, bo me hlava bol'i*
spravic śe dk dohodnúť sa: *Už śe spravil'i*
spravjac śe nd vyhovárať sa
spravocic dk SŠ zažalovať: *Chcela ho spravocic*
spravovac śe nd správať sa: *Spravuj śe dobre*
sprebijac dk poprebíjať: *Sprebijal sebe nohi na scirňisku*
sprec dk ZŠ zvädnúť: *Kvitki spreľi*
spredac dk popredať; predať: *Ftački śe lapalo na spredaňe*
spresc, sprisc SŠ, **sprjasc** JŠ dk popriasť: *Konope spredl'i na ňitki*
sprevodzic nd JŠ predvádzať: *Pri odbjerkoch na svadzbe sprevodzil'i fšel'ijake reči*
sprevracac dk poprevracať: *Sprevracala šicko i tak ňenašla*
spric, sprec príslo. ZŠ sprvu: *V Americe spric bulo plano*
spričac śe nd škriepiť sa: *Chto śe spriča, na teho kriča*
sprička, sprječka JŠ ž hádka, spor
sprični, sprječni JŠ, **spričľivi** SŠ príd. škriepny, hašterivý
sprik m priek v spoj. *Povedala mu na sprik; Šicko mi robi na sprik*
spritni príd. ZŠ priečny
sproscic śe dk SŠ vystrieť sa, narovnať sa: *Aňi śe nam ňedal sproscic*
sprosta príslo. prosto v spoj. *Sprosta z mosta jej to povim*
sprostač, sprostačava, sprostačina ž hromad. expr. sprostač
sprosti príd. sprostý
sprostovac dk SŠ pustiť sa rovno: *Sprostoval prez roľe*
sprovadzic dk ZŠ zabiť: *Dajaki zbuj ho sprovadzil*
sprubovac dk skúsiť: *Pošol sprubovac śčesce*
spudl'ic dk JŠ zmýliť sa (pri hre s loptou)
spuchl'ina, spuchl'eňina, spuchmel'ina, spuchnul'ina STRŠ miest. ž opuchlina
spuchnuc dk spuchnúť
spulka ž SŠ v spoj. *Robil'i do spulki* – spoločne
spusobni príd. obratný, šikovný: *Ňebul už naňič spusobni*
spusobnosc ž ZŠ možnosť: *Ňebula spusobnosc śe školovac*
spust m stol. druh hoblíka
spuśčac nd spúšťať: *Drebo v l'eśe spuśčal'i; Choremu spuśčal'i planu krev; Pluh śe spuśčal, žebi hlipši oral; Ol'ej spuśčal'i z konopneho śemenca: Bul'i spuśčane buti; Spuśčal kravi, co jich išol pasc*
spuśčac śe nd spoliehať sa: *Na cudzich l'udzi śe ňespuśčaj*
spuśčadlo s ZŠ spúšťadlo (na drevá)
spuśčak m SŠ druh hoblíka
spuśčic dk spustiť: *Ked spuśčil pluh, ta hlipši oral; Spuśčil lampu, žebi meňej cahala gajsu; Spuśčil kravi i pošol jich popasc • Spuśčil nos* – zahanbil sa; *Aňi oči z ňej ňespuśčil* – stále na ňu pozeral; *Spuśčiš ti sebe, l'em počekaj* – skrotneš
spuśčic śe dk spoľahnúť sa: *Ňemože śe na ňu s ňičim spuśčic • Diždž śe spuśčil* – začalo pršať; *Spuśčil śe jak baran na rohi* – riskoval
srac nd sraťˇ • *Barz na cenko sral'i* – hladovali
srač m **1.** pejor. sraľo **2.** ZŠ záchod
sračka ž sračka: *Ňeśka zabijačka, jutre sračka* (z prejedenia sa)
srajdul'a ž expr. sopľanda
sranda ž sranda: *Na srandu to povedal; L'em bi srandi robil*
srandovni príd. žartovný: *srandovni človek*
srebac nd ZŠ expr. strebať: *L'em bi srebal pal'enku*
srebje; srebni p. zrebe; zrebni
srin p. šriň
sroch m SŠ pejor. sraľo: *Taki sroch žimovi l'em śedzi na pecu*
srub m **1.** JŠ, VŠ zrub (dom): *Srubi to bul'i srubovane domi* **2.** zrub (na studni)
srubic, srubovac DŠ, **zrubovac** ZŠ nd stavať zo zrubov: *srubene stodoli, studňe, srubovane domi; zrubovani komin*

stac[1] nd stáť: *Už roki stoji ten dum* • *Mašina tam ňestoji* – nezastavuje; *Hodzina stoji* – nejde; *Ňestoji o ňeho* – nemá záujem; *Ona ňestoji o sebe* – zanedbáva sa; *Co v tich novinkoch stoji* – o čom píšu; *Dum na ňim stoji* – je zavedený v katastri; *Un budze na tim stac* – bude naliehať; *Tam stoji veśeľe* – odbavuje sa; *Do paradi ju stac, aľe do roboti ňe* – je pohotová; *Aňi sam za sebe ňestoji* – neručí; *Na tim śvet ňestoji* – to nie je až také vážne; *Ňestoji aňi o svuj život* – nedbá; *Un stoji za ňeho* – zaručuje sa; *Ňestac ho na to* – nie je schopný to urobiť; *Ňeznam, dze mi hlava stoji.*– mám veľa práce; *Stal tam jak druk (jak kul, jak vul, jak olmarija)* – bez slova; *Stala jak v ohňu* – hanbila sa

stac[2] nd stáť, mať cenu: *Stalo to veľo peňeźi* • *Aňi pipku duhanu ňestoji taki chlop* – nemá nijakú hodnotu; *Stuj co stuj* – za každých okolností

stac śe dk stať sa: *Co śe stalo? Ňič śe ňestalo*

stače s SZŠ **1.** hromad. dobytok: *Zbujňici kradľi ofce i stače* **2.** kus dobytka: *Jedno stače nam zdechlo*

stadzi, stadzik zám. **1.** stade: *Un ma stadzi ženu* **2.** tade: *Stadzi ice, ta ňezabludzice*

stajenka, staňenka ž zdrob. maštaľka: *Ofce maľi stajenku*

stalangovac dk ZŠ expr. pošliapať

stali príd. stály: *Ona barz ňestala*

stamadz ZŠ, **stamadzi** SŠ, **stamaľ** SŠ zám. odtiaľ: *Stamadz ho vionačiľi*

stanuc dk **1.** vstať: *Ňemohla z posceľi stanuc* **2.** postaviť sa: *Stanula ku plotu i stala* • *Až mi vlasi na hlave stanuľi od strachu* – zľakla som sa; *Un tam ňemože aňi stanuc, dze ja napľujem* – nevyrovná sa mi; *Selzi mi stanuľi v očoch* – dojalo ma **3.** neos. nastať: *Ked tak staňe diźdźovno*

staň m zast. ženská košeľa bez rukávov

staňe s státie: *Nohi me rozboľeľi od teľeho staňa* • *Ja už doma ňemal staňe, ľem me cahalo vonka* – nemal som pokoja

stara ž spodst. zast. manželka: *S moju staru cośka ňedobre*

starac śe nd **1.** starať sa: *Stara śe, že jak budze žic* • *Kura śe stara, ked ma vajco zňisc* – kotkodáka **2.** starieť sa: *Staraj śe sam o sebe*

starčic nd stačiť: *Un starči šicko porobic*

starec śe nd starnúť

starejši m spodst. SZŠ starejší: *Bul za starejšeho*

starek m ZŠ povrch kyslastého mlieka: *Starek to mlada skurka, ked śe začina kiškac mľiko*

stari príd. starý: *Stari parobek, to na haňbu; Budze stara dziľka, ked śe ňevida; Starši družba bul z mladeho strani* • *Un pri vojsku starši* – šarža; *Stari fras ho tam zna* – ktohovie; *Stari pameta, že bul mladi, mladi ňeveri, že budze stari; Na stare koľena* – v starobe; *Stari strom ňenaprosciš* – staréhо človeka nezmeníš

stari m spodst. **1.** zast. manžel **2.** komická postava v hre betlehemcov

starina, stariňa ZŠ, **starizna, stariźňa** SŠ ž **1.** starina **2.** SŠ stará tráva: *Starizna to taka stara trava v ješeňi*

starisko príd. neskl. expr. veľmi starý: *Ta to starisko chiža*

starľak m ZŠ pejor. starec

staroba ž staroba: *Staroba to ňe mladosc; Staroba s chorobami vjedno chodzi*

starobiňec m zast. starobinec

starodavni príd. starodávny: *starodavne śpivanki, zviki, časi* • *Po starodavnemu hutora ľem stare ľudze*

starosc[1] ž starosť, trápenie: *S dzecami to veľka starosc*

starosc[2] ž staroba: *Čeho ja śe na starosc dožila*

starosta m starejší: *Starosta bul hlava veśeľa*

starostka ž SZŠ starejšia

starośľivi príd. starostlivý

starośvecki príd. starosvetský

staruch m SŠ expr. odrástené dieťa

staruľka ž SŠ sorta hrušiek

starunek m SŠ zried. starosť, trápenie: *Starunek človeku ňerobi dobre*

statečni príd. statočný: *Prebace mi jak statečne ľudze* (zdvorilostná formula)

statečňik m JZŠ statočný človek

statek m hromad., miest. aj **statki** pomn. statok: *Statki, to kravi, ceľata i voli; Keľo statkoch trimece? Pasla ośem statki*

statkovac nd SŠ robiť dobrotu, držať sa

statkovi príd. statkový: *statkovi jurmak, statkovi pastir*

stav m haťou vytvorená hlbina: *V stave babi plukaľi lachi*

stavac SZŠ zried. nd byť, mať: *Ňiž v sutku stavalo, ta ponukoval; Stava jim teľo peňeźi?*

stavic dk ZŠ neos. zapiecť: *Ked človeka stavi, ta ňedobre*

stavic śe[1] dk ZŠ zastaviť sa: *Ňestaviľi śe až hore na hoľoch*

stavic śe[2] dk staviť sa: *Stavil śe i prehral*

stavidlo s ZŠ čelná doska na voze

stavik m časť nohy (?): *Koň ma mac ňiski stavik; Lame me noha v stavikoch*

stavjac nd stavať: *Idze stavjac dum; Na miši stavjaľi pasce* • *Co ten pisk tak stavjaš do šickeho* – stále sa hádaš; *Ňetreba stavjac huru na huru* – vyostrovať spor; *Idu stavjac richtara* – voliť

stavjac śe nd **1.** stavať si dom: *Ma peňeźi, ta śe stavja* **2.** namietať, odporovať, oponovať: *Stavja śe do šickeho* **3.** hromadiť sa (o mrakoch), chmáriť sa: *Chmuri śe stavjaju, budze padac*

stavjanka ž ZŠ stavba: *Dali śe do stavjanki pili*

stelaž m VŠ polica na riad

stervaňe s výdrž: *Aľe ma stervaňe, že tu dakedi ňepridze*

steržeň, stiržeň miest., **strižeň** ZŠ m stržeň: *Vrid na verchu ma steržeň; Strom ma v śtretku stiržeň*

steržoba ž SŠ mrákava

stic dk JVŠ stlstnúť: *Taki je stiti, že ňebiruje chodzic*

stid m hanba, stud: *Lakomi ňima stidu*

stidnuc dk stuhnúť: *Studzeňina už stidla; Luj stidnul raz-dva*

stidzic śe nd SŠ zried. hanbiť sa: *Stidzil śe jej*

stik m **1.** styk, otka (na čistenie pluhu) **2.** JŠ nôž s dlhou rúčkou na pletie **3.** SZŠ nástroj na chytanie rýb: *Na druček śe nabiľi tri kľince, ta to bul stik*

stinkac, stinčec nd expr. fňukať

stipi pomn. SŠ kar

stirčaci príd. vyčnievajúci

stirčak, stiňčak m výčnelok

stirčec, sterčec ZŠ nd vyčnievať, trčať: *Hlava mu stirčela z vodi*

stišiceni čísl. ZŠ expr. z tisíca jeden: *To jeden stišiceni človek*

stitoľeni príd. ZŠ zašpinený

stlusc dk expr. zmlátiť: *Stlučem ce jak hada*

stlusnuc dk stlstnúť • *Stlusnul jak bik (jak medzvedz)* – veľmi

sto čísl. sto • *Sto frajirek, jedna žena* – slobodný nie je viazaný; *Sto ľudzi, sto povah* – každý je inakší

stocati čísl. stý; nespočetný: *Vi už tu stocati*

stodola ž stodola

stodulka ž SZŠ zdrob. malá stodola, senník: *Stodulki buľi v poľu na śeno*

stoh, stuh SŠ m stoh: *Slama śe davala do stoha*

stohňic nd ZŠ stonať

stoj m ZŠ kus dobytka

stojac, tojac nd SŠ expr. det. stáť

stojaci príd. stojatý: *stojaca voda*

stojaco prísl. stojato: *Poluž to tak stojaco; Zochabilo śe paru klaski tak na stojaco*

stojački pomn. vytrhaný ľan postavený v stojatej polohe

stojak m **1.** SŠ stojan: *Na stojak śe davaľi fajfi* **2.** ZŠ stojan na sušenie sena **3.** ZŠ druh úľa

stojka ž VŠ mur. stĺp v lešení

stoklasa ž ZŠ rastlina stoklas (Bromus) a jej semeno

stokoruna, stokorunaška zried. ž stokorunáčka

stokraska, stokrastka, krastka miest. ž rastlina stokráska (Bellidiastrum)

stolar, stoľar SŠ m stolár

stolek m **1.** stolička **2.** stolček: *Baba śedzi na stolku i tak doji* • *Z visokeho stolka na ňiski śedla* – bola ponížená; *Na dvoch stolkoch ňemožeš śedzec* – zabezpečovať sa na viac strán

stolňica ž SZŠ stolová doska

stolufka ž okraj. obrus na stôl

stoľarčic DŠ, STRŠ, **stoľaric** HŠ, **stoľarovac** SŠ nd stolárčiť

stoľarka ž ZŠ, **stoľarstvo** s HŠ, **stoľarčina** miest. okraj. ž stolárstvo

stoľica ž stolica, župa: *V calej stoľici ňemal paru v picu*

stoľik m SŠ, **stoľina** ž JŠ zásuvka v stole
stonoha ž živočích stonôžka (Chilopoda)
stopa ž **1.** chodidlo: *Stopa to spodek nohi* **2.** stopa: *Prišľi mu na stopu* • *V tej stopi za ňu ľecela* – ihneď **3.** zast. stará dĺžková miera
stopaj HŠ, **stupaj** okraj. SŠ ž stopa: *Bula tam stopaj od človeka*
stoparčic śe, stoporčic śe SŠ dk namietnuť, postaviť sa proti
stopca, stupca ž SŠ chvíľa v spoj. *V tej stopci priľecela do nas*
stopka ž, **stopek** m JŠ miest. stopka (jablka, slivky) • *Huba ma stopku* – nôžku; *Stopka pira* – kostrnok
stoporčac śe nd byť proti; protirečiť: *Dachto śe rad stoporča*
stoporčivi, stoparčivi SVŠ príd. škriepny
sto razi, sto raz čísl. stokrát; veľa ráz: *Sto razi mu to hutorila; Ona sto raz horša jak un*
stovardzic śe dk SŠ expr. nanútiť sa: *Stovardzil śe jej na ruki, ta ho muśela ňisc*
stracic dk stratiť • *Krava dakedi straci mľiko* – prestane dávať mlieko; *Taki jak z vuźika straceni* – pojašený; *Chto stracil, ňech hľeda, chto našol, ňech ňeda; Taki jak stracena ofca* – nesvoj; *U ňich jak na stracenej varce* – otupno
stracic śe dk stratiť sa • *Strac śe mi z uč* – nechcem ťa vidieť; *Un śe ňestraci* – dá si rady
stračka ž ZŠ mladá straka: *Straka viśedzela male strački*
strach I. m **1.** strach: *Dostal strach i uceknul* • *Tak vipatra, že až od ňej strach idze* – veľmi zle vyzerá; *O sośňu ňeveľki strach, raz--dva virośňe* – niet obáv; *Vekši strach jak śmerc* – netreba preháňať; *Prišol na mňe veľki strach* – veľmi som sa naľakal; *Pred strachem ňeucekňeš* – nevyhneš sa mu **2.** strašidlo: *Dakedi bulo barz veľo strachoch* **3.** strašiak: *Viźira jak strach do prosa* **II.** príslov. (je) strašné, hrozné: *Až strach na ňeho pozrec; Tak śe chvaľi až strach* • *Jaki mi tu strach tam pujsc* – niet problému
strachoba ž SŠ expr. strach: *Ked śe zacmi, ta to veľka strachoba, že hrad šicko vibije*
straka ž vták straka (Pica)
strakati príd. strakati: *strakati had*
stramba, stremba ž ZŠ výčnelok: *Z ňeohubľovanej deski strambi sterčeľi*
strambac śe, strembac śe ZŠ nd strapkať sa: *Kraj chustki śe strambe*
stran predl. JŠ zried. vedľa: *Pochovaľi ho stran koscela* (pieseň)
strana ž **1.** strana • *Biva na druhej straňe* – potoka; *Rozešľi śe na štiri śveta strani* – po celom svete; *Ľem tak ze strani śe prisluchoval* – akoby mimochodom; *Ta mi ľem na straňe buľi* – pridružení; *Z tej strani roka* – v tomto roku; *Dzedo z matkinej strani* – mamin otec **2.** telesná potreba v spoj. *Hnalo me na stranu; Išol na malu stranu* – na moč
strandžik m JŠ povrázok: *ceľe privjazane na strandžik*
stranka ž DŠ bočná časť stodoly
straň ž JŠ pozvoľný svah
straňic nd strániť sa: *Straňi ode mňe*
straňik m **1.** SŠ druh pluha: *Straňik to pluh na dva strani* **2.** JŠ čerieslo dreveného pluha
strapati príd. miest. ZŠ strapatý
strapic śe dk ZŠ utrápiť sa: *Strapeni bul z drahi*
strasovac nd ZŠ striasať: *Strasuje me od źimi*
straśeňik ZŠ, **streśeňik** SVŠ m druh pagáča (s kapustou)
straśeňina ž ZŠ zemiaky s kyslou kapustou
straśichvoscik m ZŠ pejor. vetroplach
straśichvostek m ZŠ vták trasochvost (Motocilla)
strašek m **1.** strašidlo: *Bal śe straškoch* **2.** strašiak: *Postavil straška i tak mu ptački mak vipiľi* • *Stoji jak strašek v maku* – pasívne; *Vipatra jak strašek do maku* – smiešne
strašic nd **1.** neos. strašiť: *Tam cośka straši* **2.** naháňať strach: *Ocec ju strašil, že ňebudze mac co jesc*
straška ž ZŠ zried. zemiaky s kyslou kapustou
straško m ZŠ strašiak
strašňe, strašno SZŠ prísl. strašne: *Strašňe me boľa ruki*
stražamešter m ZŠ zast. strážnik: *Na jurmačisku bul stražamešter*
stražamešter m voj. zast. stupeň vojenskej hodnosti: *Za firerom išol stražamešter*
stred, stredz JŠ predl. naprostred, uprostred: *Stred valala bul koscil; Stredz tižňa jurmak*

streda ž streda • *Kriva streda* miest. HŠ, *Zapusna streda* JŠ, *Popolna streda* (nov.) miest. – Popolcová streda
stredek m **1.** stred, prostriedok: *Na stretku valala bul voľni pľac* • *Chto v stretku, zi pečenu śćetku* (riekanka) **2.** striedka: *Chľib ma skuru i stredek*
stredňak m **1.** SŠ zemiak strednej veľkosti: *Stredňaki buľi na sadzeňe* **2.** ZŠ priemerný, obyčajný človek, gazda
stredňi príd. stredný: *stredňi gazda; človek v stredňich rokoch; Stredňa chustka, to kus menša jak veľka chustka*
stredňo prísl. SŠ priemerne: *Mam śe tak stredňo*
strefňec śe dk znečistiť sa (u židov): *Od śviňskeho mesa muh śe žid strefňec*
strehnuc nd striehnuť: *Za bohatim paropkem dzifki strehnu* • *Strehňe jak ďabul za hrišnu dušu (jak jastrab na kurče)* – veľmi pozorne
strecha ž slamená strecha: *Drevene budinki buľi pod strechu*
strechati ZŠ, **strechavi** STRŠ, VŠ príd. strapatý
streľba ž streľba v spoj. *Proba ňe streľba* – skúšať možno bez rizika
streľic dk streliť: *Znal streľic s bičem* • *Taka pravda, jak kebi z motiki streľil* – nie je pravda; *Jak kebi do mňe streľil* – dojalo ma; *Taku mu streľil, že ho krev zaľala* – silno ho udrel
strembečka ž expr. kúštiček: *strembečka mesa*
strepac dk expr. **1.** strepať: *Šicko strepal do skriňi* **2.** zbiť: *Hrad strepal zarna* • *Strepal ho jak hada* – veľmi zbil **3.** neos. zhrmotať: *Ľem raz cośka tam strepalo*
strepac śe dk expr. **1.** dotrepať sa: *Strepal śe ku nam i s calu perepuťu* **2.** dostať sa: *Samostac śe do ňeśćesca strepal*
stresc, strisc SŠ dk striasť: *Možeš sebe strisc śľifki; Až ho od źimi streslo* • *Stresla ze sebe a na mňe zvaľila* – vyhovorila sa a povedala to na mňa
streśćec dk expr. prasknúť: *Naraz streśćelo i uderil perun*
streśeňak m ZŠ pejor. nervák: *Ľita jak streśeňak*
streśeňina ž SŠ seno zmiešané so slamou ako krmivo • *To taka streśeňina ten chlop* – pochábeľ
strešanka ž JVŠ druh jedla zo zemiakovej kaše, kyslej kapusty a škvarkov
stretnuc dk stretnúť: *Komiňara stretla, ta budze śćesce*
stretnuc śe dk stretnúť sa • *Oči śe jim stretľi* – pozreli na seba
strežalka SZŠ, **strižalka** ZŠ ž rastlina ľubovník (Hypericum)
striberni, stribeľni ZŠ príd. strieborný
striberňak m ZŠ strieborniak
striblo s striebro: *lancušek ze stribla* • *Dzecko jak žive striblo* – veľmi živé
strični príd. v spoj. *strični brat, strična śestra* – bratranec, sesternica
striga ž striga v spoj. *chustka zavjazana na strigu* – vzadu s vrchným kratším rohom
strihac nd strihať: *Ofce strihaľi na volnu* • *Ľem tak striha s ušami (s uškami)* – zbystruje pozornosť
strik, striko m strýc: *Ojcuv brat to strik*
strikac nd HŠ pichať: *Strika me v uchu; Dostala strikaňe do nohi*
strimac dk zdržať: *Ked znaš daco, ta strim pri sebe*
strimac śe dk zdržať sa: *Ňemože śe strimac, žebi ňepil*
strimaňe s ZŠ trpezlivosť: *Majce kus strimaňa*
strimovac nd zdržiavať: *Strimoval śmich; Strimovaľi nas na noc*
strimovac śe nd zdržiavať sa: *Strimoval śe pica*
strina ž stryná
strisac, strasac, strjasac VŠ nd **1.** striasať: *Kravom strisaľi streśeňinu; Źima me strisa* **2.** VŠ otriasať ovocie: *Orechi idzeme strasac*
stritka SŠ, **skritka** STRŠ ž striedka (chleba)
strižoba ž SŠ mrákava
strojic śe nd strojiť sa: *Oni śe stroja ce zbic*
strom m strom • *Dze domi, tam i stromi* – pri ľudských obydliach; *Jaki strom, taki ciň* – aký človek, také sú i jeho skutky; *Visoke stromi cahaju hromi* – nezvyčajnosť vzbudzuje pozornosť
stromik, stromek zried. m zdrob. stromček
stromovi príd. stromový v spoj. *stromove jahodi* – strom moruša (Morus) a jej plody
strovic dk ZŠ minúť: *Ocec robil a sin strovil*

strožina, strožinka JVŠ ž trávnica (plachta)
struček m zdrob. strúčik: *struček cesneku*
struda p. otruda
strudzic śe dk SŠ expr. unaviť sa
struhac nd **1.** strúhať: *Struhal šingľe* **2.** neos. preháňať: *Struha me*
struhaci príd. strúhací: *struhaca lavečka; struhaci nuž*
struhak m DŠ struhák a) na kopytá, b) na šindle
struna ž struna • *Dzecko jak struna* – veľmi ohybné
strużľak, strużľak HŠ, **striźľak** SZŠ m slamník • *Służňica paňski strużľak* – je na všetko
strużľini, strużľini HŠ, **struhľovini, struhovľini** JŠ pomn. stružliny
strużňica ž ZŠ dlážková doska v maštali
studňa, studzeň JVŠ ž studňa • *Pozno studňu kopac, ked chiža hori* – treba rozmýšľať dopredu; *Čim vecej zo studňi bereš, tim ľepša voda* – čerpaním sa obnovuje; *Co po studňi, ked voda v ňej vischla* – bezcenné je všetko, čo si neplní svoju funkciu; *Ked druhi do studňi skoči, ti ňemušiš* – drž sa svojho rozumu
studňovi príd. studňový: *studňova voda*
studzenka, studzinka ZŠ, **studňička** ž zdrob. studnička
studzeňina ž huspenina
stufka ž zast. jednotka starej meny: *Stufka to bulo sto zlati*
stuchľina ž SŠ stuchlina
stuchnuc dk stuchnúť: *Vo viľhoci šicko stuchňe*
stukac nd **1.** stonať (pri pôrode) • *Perše nuka a tak stuka* – znáša následky nerozvážnosti **2.** expr. vzdychať, bedákať: *Stuka, že ňema masla*
stukajka, stukalka SZŠ ž rodička
stul m stôl • *Puśč psa pod stul, ta un vidze i na stul* – zneužije dôveru
stuľac dk SŠ skotúľať: *Po Aňe jak kebi koľeso dolo brihem stuľal, schladzi śe*
stuľac śe nd SŠ vytvárať hlávky: *Kapusta už śe stuľa do hlafkoch*
stuľic dk stúliť v spoj. *Stuľ pisk a čuš* – prestaň nadávať
stuľini pomn. JŠ stretnutie po krstinách
stuľipisk m ZŠ expr. mlčanlivý človek
stuňec dk SŠ zlacnieť
stupa ž, **stupi** pomn. **1.** zariadenie na zjemňovanie konopí: *Stupi konope vitluču, že zmeknu* **2.** lis na olej z ľanového semena
stupac nd **1.** kráčať: *Stupaj pomali, bo śľisko* **2.** šliapať: *Ňestupaj po kvitkoch* **3.** JŠ šliapať kapustu do suda
stupic dk **1.** stúpiť: *Stupil na kľiňec* • *Stupil mu na kark* – nedovolil mu vystrájať **2.** vstúpiť: *Do takej fameľiji ňechcel stupic* • *Stup do sebe a bic dobri* – prestaň vyčíňať
stupni príd. SŠ vstupný v spoj. *stupna streda* – popolec
stupor m SŠ súčasť zariadenia na tlčenie ľanu
stus m stôs (rad siahoviny na voze): *Do fasongoch idu tri stusi śahoviny*
stuška ž DŠ zväzok ľanu: *Babi vištuchaľi ľen na take male stuški na roľu abo na luku*
stvor m, **stvora** ž stvorenie: *Pes je jeden verni stvor* • *Taka stvora jak choctora* – nič zvláštneho
stvoreňe s stvorenie: *Ona to take bidne stvoreňe*
stvoric dk stvoriť: *Ona ľem na to stvorena, žebi druheho haňila* • *Aňi Pan Buh naraz śvet ňestvoril* – postupne sa to zrobí
suca ž sudca
suci príd. súci: *Do ňičeho je ňesuca*
suco prísl. súco v spoj. *jak suco* – ako sa patrí: *Obľekla śe jak suco na pohrib*
suček m zdrob. uzlík (v dreve)
sud m súd: *Dala nas do sudu*
sudni príd. súdny • *Jak na sudni dzeň* (o zmätku); *Aňi do sudneho dňa; na sudni dziň* – nikdy
sudomkomora, sudoma komora ž expr. zvada
sudzic nd súdiť: *Druhich sudzic barz ľeko* • *Druhich sudzi a sam bludzi* – nevidí svoje chyby; *Co kemu sudzene, ta mu i dane* – nevyhneš sa osudu; *Mladej sudzeni, starej mušeni* – staršia žena si nemôže vyberať
sugvencija ž subvencia
suchar m **1.** STRŠ suchý strom **2.** druh pečiva **3.** expr. chudý človek
suchavi príd. SŠ trocha suchý: *suchave śeno*
suchi príd. **1.** suchý: *Barz šumňe, ked sucha*

ješeň • *Śeno suche jak piper* – veľmi; *Pri suchim dreve i surove (mokre) zhori* – (o priživení sa na niečom); *sucha chorosc* – suchoty; *sucha napajsc* – choroba kravy (s mechúrom pod jazykom); *suchi priśč* – uhor (vriedok); *suchi kašeľ* **2.** chudý: *Taki suchi ľem kosc a skura* • *Suchi jak haluź (jak patik, jak śčipa, jak vižla)* – veľmi chudý
sucho prísl. sucho: *Ked sucho, ta treba diźdžu*
suchopir m JŠ rastlina pápernik (Eriophorum)
suchorľavi príd. SŠ chudorľavý
suchota ž suchota
suchučki príd. expr. suchučký: *suchučke śeno jak piper*
sujecic nd expr. dobiedzať, prosíkať: *Macir zme sujeciľi*
sujočic nd SŠ expr. osočovať: *Każdi na mňe sujoči*
suk, senk SZŠ m uzol, hrča (v dreve)
suka ž **1.** suka • *Kuka jak suka* – žiadostivo **2.** SŠ časť krosien: *Suka popuśča zadňi navoj*
sukac nd **1.** VŠ navíjať priadzu na cievky: *Predzinka śe sukaľi na fajfi* **2.** VŠ uvoľňovať zrná z kukuričného klasu
sukňa, sukeň DŠ ž sukňa • *Jak śe mace? Jak v sukňi, tak v kabace* (žart. riekanka)
suľ ž soľ • *Do ňičeho aňi soľi netreba* – keď nič, tak nič; *Do nas ľudze chodza jak ofce za soľu* – často; *Beha, jak kebi mu do rici soľi nasipal* – splašeno
suma ž zried. suma: *Taku sumu ňemal pri sebe*
sumeňac śe nd zaverovať sa: *Darmo śe sumeňal, nič mu ňeveriľi*
sumeňe s svedomie • *Maj sumeňe* – zľutuj sa; *Ňimam na ňeho sumeňe; Mam na ňeho češke sumeňe* – ťažkám si; *Plane sumeňe ku śmerci dožeňe; Šandarovi ucekňeš, aľe sumeňu ňe* – prad samým sebou neutečieš; *Ver mojemu sumeňu; Na mojo sumeňe* (zaverenie sa); *Podložil sumeňe na to* – prevzal zodpovednosť; *Nohafki dreľichovo, aľe sumeňe baršaňovo* – chudobný, ale poctivý; *Bohactva pribudňe, sumeňa ubudňe* – bohatstvo kazí človeka; *Pri čistim sumeňu zašpiš i na kameňu* – spokojne budeš spávať; *Ja toto sebe ňeberem na sumeňe* – nechcem s tým nič mať; *Ňemam sumeňe, žebi som mu to zrobila* – nemôžem mu to urobiť; *Ti ňimaš aňi sumeňa* – si bezcitný
sumeňiti SŠ, **sumeňitni** SZŠ príd. svedomitý
super m zast. odvod, prehliadka
supstitovac nd ZŠ zast. stáť čestnú stráž
suric nd súriť
surni príd. súrny: *Surna robota ňečeka*
surovi, sirovi ZŠ príd. surový: *surova cehla, sirova kapusta* • *Pri suchemu dreve i surove zhori* – popri dobrom sa zvezie aj zlé
sušecki príd. susedský: *sušecki valal*
sušecki prísl. susedsky: *Tak po sušecki śe zrobiľi*
sušed, sušid m sused: *Dobri sušed ľepši jak vlasni brat*
sušeda ž suseda
sušedečka ž expr. susedka (najmä v rozprávkach)
sušek, sušik SZŠ, **susek** SZŠ, **sušok** VŠ m súsek: *Do sušeka vešľi tri mechi muki*
sušňa, sušňa miest. ž sušiareň
suš príd. neskl. expr. chudý: *Take suš toto dzifče*
suš m súš (prázdny plást)
sušic nd sušiť: *Za rosi śe koši, na slunku śe suši*
sušica ž miest. HŠ suchý strom
sušinka, sušenka SŠ ž sušienka (sušené ovocie)
suški pomn. VŠ sušienky (sušené hrušky)
sužeňe s súženie
sužovac (śe) nd sužovať (sa): *Ňesužuj me teľo*
svadzba ž zried. svadba
svadzebni, svadzbeni ZŠ príd. svadobný: *Ocec bralti śe vola svadzebni ocec, potom je svadzebna mac i svadzebne rodiče; svedzebni dum; svadzebna družina*
svadzebňik DŠ, **svadzbeňik** JŠ m svadobník
svah m miest. okraj. svah
svak, svako VŠ, **svach** ZŠ m svák: *Muž matkinej śestri to svak*
svaščak m SVŠ podlhovastý pletený koláč na svadbu
svaščeňik m VŠ pomocník starostu na svadbe
svaška ž starejšia, nevestina mať; vydatá žena ap. na svadbe: *Svaška to starostova žena; Svaška to ňevestova mac; Svaška provadzi čepeňe*
svat m svat: *Svat žeňi sina abo vidava dzifku*

svati I. príd. svätý: *Dala na svatu omšu; svate obraski* • *To svata pravda* – naozaj je to tak; *Daj mi svati pokuj* – neotravuj ma; *Na svateho Adama* – nikdy; *svata večera* – štedrovečerná **II.** m spodst. svätý, svetec: *Ňe každi svati, co do koscela chodzi* • *Kemu Pan Buh, ta i šicke svate; Aňi svatemu* (zosilnený zápor); *Na Šickich svatich* (1. 11.); *Naoko svati, znuka rohati* – svätuškár

svatka, svacha ZŠ ž svatka: *Svatka to žecova abo ňevescina matka*

svatofski príd. svatovský v spoj. *Svatofska hojscina bula tidzeň pred veśeľom*

svatosc ž **1.** svätosť • *Zlamala śidzem svatosci* – veľmi sa prehrešila **2.** eucharistia: *Kňež ňeśe choremu svatosc*

svatova ž spodst. SŠ svatka: *Svatova to matka, co žeňi sina abo vidava dzifku*

svavoľa ž ZŠ voľnosť, voľno: *Ňeśka ked pridze z roboti, ma svavoľu*

svoreň p. cvoreň

svorka ž SŠ spájací remienok na cepoch

svuj I. zám. svoj: *Šicko bulo na svojim mescu; Každi ma svojo trepeňe* • *Už ma svojo roki* – je už starší; *Trimaj śe svojeho rozumu* – rob po svojom; *Idz svoju drahu* – choď preč; *Dze śe svojo psi kusaju, ňej śe cudze ňemišaju* – nemiešať sa do sporu blízkych si ľudí **II.** m manžel, blízky príbuzný; **svojo** s vlastný majetok • *Svuj, aľe daľeko od ňeho stuj* – aj blízky človek ti môže ublížiť; *Chcela na svojim vistavic* – presadziť svoje; *Každi zna ľem svojo* – svoju pravdu; *Stretla svoja svoju* (o rovnakých klebetniciach); *Trafil svuj na svojeho* – sú rovnakí; *Miśľi sebe svojo* – má svoj názor; *Dostaňeš ti svojo* – čo si si zaslúžil; *Povedal svojo* – svoj názor; *Daj, Bože, dačijo, svojemu budze čas* – najprv cudzie využiť; *Oňi take same svojo* – svojskí, svojrázni

Ś

śac nd siať: *Dakedi śaľi ľem oves, jarec a žito; Babi śaľi konope* • *Glupich ňetreba śac, same śe rodza; Chto ňeśeje v marcu, ta ňema jarcu*

śace, śece JŠ s siatie: *zarno na śace*

śaha ž **1.** stará priestorová miera: *Śaha dreva to štiri metre, take kubiki; Śaha kameňi to stodzevedzešat krat stodzevedzešat* **2.** stará plošná miera

śahac nd zried. siahať: *Na cudze ňeśahaj, svojo ňepopušč*

śahar ZŠ, **śahoviňar** VŠ m drevorubač

śahovina ž siahovina

śara ž SZŠ mledzivo

śarka ž SŠ síra: *Ze śarku truľi fčoli*

śarkovi SŠ príd. sírový: *śarkove švabľiki*

śčabrani príd. zafrkaný

śčačkac SŠ dk pováľať: *Huśi śčačkaľi travu*

śčamba ž **1.** triesočka zadretá v tele: *Śčamba mi uderila do ruki* **2.** JŠ, VŠ trieska **3.** ZŠ zast. trieska ako svietidlo

śčandrac śe dk expr. zmáčať sa: *Śčandrala śe po rośe*

śčantka ž SŠ expr. kúsoček: *Jak ce chici, ta z tebe ňeostaňe aňi śčantka*

śčapa ž **1.** STRŠ štiepka na svietenie **2.** JŠ väčšie poleno: *pekarňikovo, chľebovo śčapi*

śčapac dk expr. **1.** zašpiniť: *Śčapal gembu od mačanki* **2.** DŠ zbiť: *Śčapem ce jak hada*

śčapi pomn. súčasti krosien: *Ked śe tka na dreľich, ta na krosnoch muśa bic štiri śčapi i štiri podnožaje*

śčapnuc dk ZŠ expr. zraziť ovocie zo stromu

śčarňec dk sčernieť: *Śčarňel jak uheľ*

śčava ž **1.** SŠ zried. minerálka **2.** SŠ zried. ovocný sirup **3.** SZŠ rastlina štiavec (Rumex); *zajača śčava* – rastlina kyslička (Oxalis)

śčavina ž ZŠ druh trávy

śčazbi m spodst. čert: *Ňespominaj śčazbeho*

śčaznuc dk SŠ zried. zmiznúť: *Šicko śčazlo do pekla; Prišol, aľe hňetka śčaznul; Šicko mi śčazlo od tej masci; Šak to ďabul, śčaz bi od nas, od kersenich ľudzi*

śčaźňic śe dk STRŠ zried. stratiť sa: *Ked śi dobri, ta śčaźňi śe* (zarieknutie strašidla)

śčebeľ, śčabeľ SŠ, **śčambeľ** SVŠ m štebeľ: *Drabina ma śčebľe* • *Ja už na ostatňim śčebľu* – veľmi som upadla

śčebotac nd štebotať: *Lastovička śčebota (śčeboce)*

śčec, śčet ZŠ, **šťec** SVŠ ž i m česačka konopí: *Vitrepane konope śe češe na śčeci (na śčecu)*

śčedrački, śčedraki zried. pomn. koláče vianočným vinšovníkom: *Chodziľi po śčedračkoch*

śčedrak m druh pečiva: *Pre pastira napekľi take male chľebi, śčedraki*

śčedri príd. zried. štedrý

śčeka ž SŠ čeľusť: *Dolna śčeka me boľi od kusaňa*

śčekac nd pejor. kričať: *Śčekala na mňe jak śčeňe*

śčemeric śe dk ochorieť od hladu: *Taki je hladni, teľo śe ňeśčemeri*

śčeňčovať dk SŠ vymeniť: *Treba kravi śčeňčovac*

śčeňe s šťeňa

śčep m HŠ ovocný strom • *Jaki śčep, take jabluko; Japko daľeko od śčepa ňespadňe* – potomok má hodne z rodičov

śčepic nd **1.** štepiť: *śčepene ružički* **2.** očkovať: *Chodzi na śčepeňe*

śčepik m zdrob. ovocný stromček

śčepisko s SŠ rúčka hrablí

śčepko s SŠ expr. ovocný stromček • *Jake śčepko, take japko* – potomok je ako jeho rodičia

śčerb m SŠ zried. kosák: *Ze śčerbom pokośila medzu*

śčerba, śčirba SŠ, **śčerbina** SZŠ ž štrbina

śčerbati, śčirbati SŠ, **śčerbavi** ZŠ príd. štrbavý: *Ma śčirbate zubi*

śčerpovac nd SŠ odčerpávať: *Vodu z bečki treba śčerpovac*

śčerstvec dk vyschnúť (o chlebe): *śčerstveti chľib*

śčerubľa, śčirubľa SŠ ž vyrúbaný otvor v ľade

śčesce I. s šťastie • *Ma vecej śčesca jak rozumu* (o náhodnom šťasti); *Ľepše kilo śčesca jak meter rozumu* – často nestačí rozum; *Śčesce veľo dobrich na mizeriju priňeslo; Śčesce śe rado śmeje* – netreba podľahnúť vidine šťastia; *Šicko idze za śčescom* – veľa záleží od šťastia; *Śčesce vam, Bože daj; Pan Buh daj śčesce* (pozdrav pracujúcim na poli); *Povedzec śčesce* – pozdraviť pracujúcich na poli; *Dobri gazda ňikemu śčesce ňeutori* – ide prvý do poľa **II.** prísl. šťastie: *Eśči śčesce, že śe nam ňič ňestalo*

śčeśľivi príd. šťastlivý • *Śčeśľivu hodzinu śe narodzil* – šťastie mu praje; *Śčeśľivi novi rok* (želanie)

śčeśľivo prísl. šťastlivo: *Śčeśľivo śe vraciľi nazad*

śčetečka ž zdrob. malá štetka: *śčetečka na zubi*

śčetka ž štetka: *śčetka na lachi, na topanki, na diľe, na biľeňe*

śčetovňica ž JŠ hrubá (8 cm) foršňa

śčevica ž VŠ kyselka

śčežovac śe, scežovac śe SŠ nd sťažovať sa

śčigac nd SŠ duriť, súriť (záprah)

śčigeľ, śčigľik m vták stehlík (Carduelis) • *Slaba (sucha) jak ten śčigeľ* – veľmi

śčikac nd **1.** SŠ uvoľňovať mak z makovíc • *Pujdzeš do Poľśči mak śčikac* (vyhrážka lajdákovi) **2.** ZŠ odštikávať cesto na haluškу: *śčikane halušky* **3.** nov. dierkovať lístky: *Śčikal kartki na mašiňe*

śčikanki pomn. ZŠ strapačky: *Śčikanki śe otśčikuju z rezankoveho cesta*

śčini pomn. moč

śčiňac nd SS expr. útočiť: *Ňeśčiňaj ho už teľo*

śčipa ž **1.** ZŠ štiepa, poleno: *Śčipi doňeś do šparhetu* **2.** zast. tenké drievko na svietenie: *Dakedi śviciľi zo śčipami* • *Taka sucha jak śčipa* – veľmi chudá

śčipac nd **1.** štípať: *Paropci śčipaľi dzifki; Komare śčipja; Oči me śčipe od dimu; Dachtora paprika śčipe* **2.** štiepať, kálať: *Śčipal porezane drevo*

śčipaci, śčipľaci SZŠ príd. štipľavý: *śčipaca paprika*

śčipak, śčipľak ZŠ m chrobák ucholak (Forticula): *Śčipak ci vejdze do ucha*

śčipanki pomn. VŠ štiepky (ovocie)

śčipavica, śčipľafka ž VŠ chrobák ucholak (Forticula)

ščipec m, **ščipca** ž štipka v spoj. *Vźala do ščipca soľi i rucila do jedzeňa; Už ňima aňi do ščipci muki*
ščipka[1] ž štiepka (dreva): *Idz na ščipki, bo treba rozložic oheň; Dakedi śe śvicilo ze ščipkami z ośiki abo z bukoveho dreva • Suchi jak ščipka* – veľmi chudý
ščipka[2] ž štipka: *Aňi ščipku soľi ňimam doma; Požič mi ščipku muki*
ščipta ž JŠ štipka: *Daj ščiptu soľi, budze smačňejše*
ščirbak m rastlina čakanka (Cichorium): *Priňesla ščirbak pre śviňe*
ščiri príd. **1.** štedrý: *Ščira osoba bi ci i ostatne dala • Baba ščira, v mechoch dzira; Chto mocno ščiri, ten skoro oči viščiri* – príde o všetko **2.** úprimný: *Povim ci ščiru pravdu; Zo ščireho śerca bi mu dala* **3.** ZŠ zried. v spoj. *ščira večera* – štedrovečerná (24. 12.)
ščiro prísl. úprimne: *Ščiro pokukla na mňe, co śe mi stalo z oči; Ščiro śe mi priobecala • Co dane ščiro, to Bohu milo* **2.** SŠ s veľkou chuťou, z chuti: *Ščiro zedla, bo bula hladna*
ščiručički príd. expr. veľmi úprimný: *Śručičku pravdu hutorim*
ščiscic śe dk očistiť sa (po otelení): *Krava po oceľeňu śe ščisci; Ked hvidza ľeci, ta že śe ňebo ščiscilo; Hvizda śe ščiscuje*
ščiscisko p. čiscisko
ščit m predná al. zadná stena niečoho: *Zrezani predek na dome to ščit; Na posceľi bul predňi a zadňi ščit; Ščiti śe davaju na vuz, ked śe voźi pisek*
ščitovi príd. štítový: *Ščitova scena domu bula od uľici*
ščoch m SŠ pejor. špinavec
ščochi pomn. SŠ špinavá bielizeň
ščuc, ščuvac nd JŠ expr. osočovať, haniť: *Ňeščuvaj na mňe teľo*
ščučoreti, ščučoreni príd. JŠ zoschnutý, znetvorený: *ščučorete śľifki • ščučoreni jak trjeska* – vychudnutý
ščudzic dk expr. zošpatiť, zošklivieť: *Ňezna strihac, ta ho ščudzil*
ščuľic śe dk schúliť sa, stúliť sa • *Ščuľil śe jak babin pes* – do kĺbka
ščuňec m, **ščuňče** s SŠ expr. šteňa (ako nadávka)
ščupli príd. SŠ šťúply: *Taki je ščuplej tvari*
ščur m šťúr v spoj. *Take jak ščur, ňič śe ňeboji*
ščutek m SŠ zried. kukuričný klas
ščutka ž SŠ **1.** šuška: *Sośňa ma ščutki* **2.** kukuričný klas (so zrnom i bez neho) **3.** VŠ zoschnutý zvyšok kvetu na jablku
śe zám. sa: *Už śe sama češe; Kup sebe, co chceš • Aňi sam za sebe ňestoji* – neručí; *Ešči ňeprišol ku sebe* – neprebral sa; *No vidziš śe ho* – pozri naňho
śečka ž sečka: *Treba śečku narezac*
śečkareň, śečkarňa SŠ ž sečkovica
śedadlo s VŠ spodná časť praslice
śedlak m zried. sedliak • *Od čisara po žobraka śicko žije zo śedlaka* – bol dorábateľ poživatín
śedlo s zried. sedlo • *Koňovi śedlo, volovi jarmo* – každému, čo mu patrí
śedlovi príd. sedlový: *śedlovi kuň, vul* – v záprahu ľavý
śednuc (sebe) dk sadnúť (si): *Śednul ku oblaku; Śedňi sebe tu ku mňe • Źim na hrobe śedla* – uľahla sa; *Cośka mu śedlo na nos* – hnevá sa; *Mal osipki a to mu śedlo na harlo* – zanieslo mu hrdlo
śednuc śe dk skysnúť: *Mľiko śe už śedlo; śednute mľiko*
śedzec nd sedieť: *Furt ľem doma śedzi; Kura śedzi na vajcoch • Na dvoch stolkoch ňemožeš śedzec* – musíš sa rozhodnúť pre jednu vec; *Śedzi jak kura na vajcoch* – ticho; *Śedzi jak na ihloch (na cirňoch)* – je netrpezlivý; *Zo śedzeňa ňevižiješ* – rob niečo
śedzisko s sedadlo: *Furman mal na voźe śedzisko*
śejač m rozsievač
śejačka ž ZŠ plachta na siatie
śejba ž sejba: *Na Jura najľepša śejba*
śekac nd sekať: *Ronkľu śekaľi do śečki • Až śeka zo zubami od źimi* – zuby mu drkocú
śekač m, **śekarka** ž JŠ sekáč (nástroj): *Śekač bul na ronkľu*
śekaňec m JŠ druh olovenej strely
śekera, śekira SZŠ, **śikira** SŠ ž sekera • *Na tvarde drevo ostra śekera* – keď nepomáha, treba ostro zakročiť

śeľepak SŠ, **śemuľak** SVŠ m zle vyvinutá hlávka kapusty
śeme s miest. JŠ semä: *Zochabil lucernu na śeme; Z ľeneho śemja bul oľej*
śemeno s semeno: *Častka trebiča śe ochabi na śemeno*
śemeňe s hromad. ZŠ semená: *Śemeňe śe varilo*
śemeňec, śemiňec SŠ m semenec: *Śemeňec maju macerne konope*
śemeňica ž SZŠ semeno: *trebiľna śemeňica* – ďatelinové semeno
śemjačko, śemijačko STRŠ s semeno: *Ľane śemjačko to ľik*
śemjačkarka ž JŠ predavačka semien
śena pomn. práce okolo sena
śenavňik m SVŠ senník
śeno s seno
śeňik m **1.** ZŠ, JŠ senník **2.** SŠ dvierka na streche na vykladanie sena
śerco, serco SŠ s **1.** srdce: *Bul chori na śerco • Ma meke (zlate) śerco* – je dobrý; *Ňima śerca ten človek* – je bezcitný; *Vźal sebe to ku śercu* – zapamätal si to; *Ma na ňeho češke śerco* – zazlieva mu niečo; *Jak kebi mi nuž do śerca uderil* – veľmi ma ranil; *Zakrajalo śe mojo serco až na veki* – omrzel ma život; *Tvarde slovo, meke śerco* – vnútri je dobrák; *Ma veľke śerco* – je štedrý; *Co ma na śercu, to i na jaziku* – je úprimný; *Śerco mu od žaľu puklo* – zomrel pre žiaľ; *Chto cigaňi a kradňe, od śerca otpadňe* – sprotiví sa; *Śerco dava, ňe hlava* – dobrota sídli v srdci **2.** niečo tvaru srdca: a) druh hracej karty, b) stred šalátovej hlávky, c) vnútorná časť zvonca
śerp m okraj. ZŠ, VŠ m kosák: *Dakedi zo śerpami žaľi*
śersc ž srsť
śestra ž sestra: *ňevlasna śestra*
śestrička ž **1.** zdrob. sestrička **2.** rehoľná sestra: *Išla za śestričku* **3.** nov. ošetrovateľka
śevni príd. v spoj. *śevni Pani Mariji* (sviatok 8. 9.)
śevňik m JZŠ plachta na siatie
śi cit. det. SŠ horúce, páli: *Ňerušaj, bo to śi*
śidac, śedac JŠ nd sadať: *Muchi na to śidaju • Vitajce u nas, śidajce a krajce chľeba* (privítací príhovor); *Už slunečko śedalo* – zapadalo; *Ňeśidaj mi na slovo* – nechytaj ma za slovo
śidak m ZŠ sedadlo na košiari
śidzem, śedzem JŠ čísl. sedem
śidzmina ž **1.** sedma (v kartách) • *Viźira jak śidzmina* – zle **2.** ZŠ čierna múka: *Śidzmina to śidzma klasa muki*
śik m ZŠ expr. moč: *Poznal, že to bapski śik • Tam šor jak pśi śik* – je dlhý rad
śikac nd **1.** síkať, striekať: *Krev mu z paľca śikala • Dobre mu krev z ľicoch ňeśika* – je zdravo červený **2.** síkať, močiť: *Ňemože śikac*
śikafka ž **1.** striekačka (ručná): *Chlapci z habzi robiľi śikafki* **2.** striekačka: *Haśiče priľeceľi zo śikafku*
śikaňisko s ZŠ expr. moč
śikiňňik m SŠ ochranný stojan na sekeru
śikľa ž ZŠ expr. dospievajúce dievča: *Śikľa, to aňi dzecko, aňi baba*
śikľava ž JZŠ mrholenie
śikľini pomn. ZŠ moč: *Od śikľinoch śe noha zahojela*
śiknuc dk streknúť: *Taka je červena, teľo z ňej krev ňeśikňe*
śikorka ž vták sýkorka (Parus) • *Dzifče jak śikorka* – bystré
śila ž **1.** sila: *Šicku śilu ze sebe vidal • Śila bez hlavi glupa, hlava bez śili tupa* – treba spájať silu s rozvahou; *Un eśči pri (v) śiľe* – ešte je dosť silný **2.** (veľké) množstvo: *U ňeho tam śila majetku; Śila naroda tam bula*
śilu-mocu prísl. silou-mocou: *Śilu-mocu ju chceľi za ňevestu*
śiľeni príd. silený: *Ňič śiľene ňedobre • Śiľeni pacer do ňeba ňeidze* – niečo vynútené nie je osožné
śiľic nd nútiť: *Ňeśiľ ju, bo to naśilu ňemože; Śiľi me na kašeľ* neos.
śiľic śe nd nútiť sa: *Ľem śe tak śiľi do roboti*
śiľisko s SŠ nutkanie: *Mam take śiľisko, naisce me prežeňe*
śiň ž SŠ zast. predsieň
śiňak m **1.** sinka, modrina • *Chlop na śiňaki* – bitkár **2.** huba hríb siniak (Boletus luridus): *Ked śiňak rozrežeš, ta ześiňeje*

śiňi príd. sinavý, belavý v spoj. *Śiňi mecher śe mi vidul na paľcu*
śipec nd SŠ sipieť: *Prechladla, ta śipi*
śirota ž **1.** sirota: *Śirota vecej bita jak sita* **2.** ZŠ miest. rastlina nezábudka (Myosotis)
śirotka ž **1.** zdrob. expr. sirôtka **2.** rastlina sedmokráska (Bellis)
śitko s **1.** zdrob. sitko: *Mľiko śe cedzi prez śitko* **2.** sito: *Muku preośivaľi prez śitko*
śito s zried. sito: *Muka śe preośala na śito; V mlinku buľi śita*
śivak m ZŠ kôň sivko
śivasti príd. ZŠ sivastý: *Take śivaste chmari po ňebe*
śivavi príd. sivkavý: *Un už taki starši śivavi chlop*
śivec nd sivieť: *Už śiveje* • *Hlava śiveje, ric (rozum, śerco) šaľeje* (o oživenej sexuálnosti v staršom veku)
śivi príd. sivý: *Už je śivi, načisto ośivel; Śivi ancug najkrajši* • *Śivi jak holub* – úplne sivý; *Ma śive oči jak kot; Śiva dzifka na haňbu zostala* – stará dievka
śivica ž SŠ druh hliny sivej farby
śivuľa ž krava sivej srsti
škľeňaček m ZŠ zried. pohár (na vodu)
škľičina ž hromad. ZŠ úlomky skla
šľabant m SŠ závory: *Bul spuśčeni šľabant prez drahu*
šľabikovac nd ZŠ zried. slabikovať
šľachu-machu prísl. SŠ expr. horko-ťažko
šľajbikar m SŠ šlabikár
šľajf, šľajf m, **šľajfa** ž hamovka
šľajfar m brúsič
šľajfovac nd **1.** brúsiť: *Šľajfar šľajfuje britve* **2.** hamovať (voz)
šľak[1], **šľak**[1] JŠ m stopa: *Šľak po ňim ostal; Išol za šľakem*
šľak[2], **šľak**[2] JŠ m mŕtvica: *Šľak ho trafil* – dostal porážku • *Ňech to šľak trafi; Šľak bi to pobil* (zahrešenie); *Chto ňechce tak , ňej ho trafi šľak* – beda tomu, kto je proti
šľakmo prísl. SŠ vidno stopu: *Tu ešči po ňim šľakmo*
šľakovac[1] nd SŠ kliať, preklínať
šľakovac[2] nd miest. stopovať
šľakovi príd. expr. čertovský: *Ta to šľakova natura*
šľama ž SŠ zried. lalok
šľamovac nd čistiť črevá (na klobásy)
šľapa, šľapaj ž, **šľap** m VŠ stopa
šľapafka ž HŠ čľapkanica
šľapaňina p. šľapaňina
šľapčuchi pomn. ZŠ galoše
šľapki pomn. SŠ sandále
šľaputkar m ZŠ expr. chlap
šľebodno prísl. slobodno: *A to šľebodno tak cigaňic?*
šľeňčec nd ZŠ expr. slepiť sa
šľepar, šľeper, šľepir DŠ, **šľiper** SŠ m podval
šľeparoš m tesár podvalov
šľepi príd. slepý: *Šľepi na jedno oko* • *šľepi jaščur* – zviera mlok (Triturus); *Šľepe muchi šidaju kravom pod chvust; Tak patri jak šľepi drozd* – nechápavo; *Dzeci śe bavja na šľepeho džatka (na šľepe mački)* – na slepú babu; *Ľepše chromemu jak šľepemu; Trime śe jak šľepi chromeho* – neisto
šľepic nd **1.** zaslepovať: *Tota parada to ľem na šľepeňe očoch* **2.** SVŠ neos. oslepovať: *Šľepilo me od hladu*
šľepňavi, šľeptavi príd. ZŠ slabo vidiaci
šľeptak SŠ, **šľeptoš, šľeptuch** m pejor. slepáň: *Ti šľeptaku!*
šľepuch, šľepuš m VŠ zviera mlok (Triturus)
šľežinka, šľeźinka, šľeženka, šľižinka, šľižinga miest., **šľežina** SVŠ ž slezina
šľid, šľad ZŠ m stopa: *Šľimak zochabja po sebe šľid; Ňezostal aňi šľad po chorobe* • *Ti mu aňi do šľidu ňemožeš stupic* – nevyrovnáš sa mu
šľidi pomn. STRŠ výzvedy: *Pošľi na šľidi*
šľidno prísl. vidno stopu: *Tu šľidno kravi* • *Obuto me vidno, a boso me šľidno* – len navonok som tak, ako mám byť
šľidovac, šľedovac JŠ, ZŠ, **šľidzic, šľedzic** ZŠ nd sledovať
šľifka, šľiva SŠ ž strom slivka (Prunus) i jeho plod • *Na šľifku ribi lape* – robí zbytočnú robotu; *šľifki Panej Mariji* – sorta skorých sliviek
šľifkovi, šľivovi SŠ príd. slivkový: *šľifkovi ľekvar*

šľifta ž SZŠ múka s vodou: *Po predzi počuchaľi zo šľiftu, co śe zakrochmaľilo*
šľichtac nd SŠ ponárať priadzu do múkou zahustenej vody, aby stuhla
šľimak m živočích slimák (Helix) • *Idze jak šľimak* – veľmi pomaly; *šľimakova chiška* – ulita
šľina ž slina • *Aňi ho za tu šľinu ňetrimem, co na źim napľujem* – nemám ho za nič; *Ona vo valaľe ňestoji aňi dobru šľinu* – nemá cenu
šľintafka ž slintačka
šľiňavec m SZŠ **1.** kto veľa sliní: *Šľiňavec to šľiňavi človek* **2.** pejor. obuvník: *Šuster to šľiňavec, bo spľuval do boksu*
šľiňavi príd. slintavý
šľiňic nd sliniť: *Pri predzeňu mušel šľiňic*
šľiňic śe nd vylučovať sliny: *Ked rečoval, ta śe šľiňil*
šľip, šľep miest. v spoj. *kuri šľip* – vlčia tma (druh očnej choroby)
šľipkac, šľepkac DŠ nd **1.** SŠ mihať mihalnicami **2.** expr. sliepňať sa, slepiť sa: *Ženi šľepkaľi pri kudzeľoch; Dakedi ľudze ľem pri gajsufce šľipkaľi*
šľisak m **1.** SŠ časť zámku (vo dverách): *Šľisak śe mi zacina* **2.** JŠ časť postroja: *Na koncu bočňika je šľisak*
šľiskac śe , šľizgac śe SŠ nd kĺzať sa: *Šľiska śe, bo ma nove topanki; Dzeciska śe šľiskaju po ľadze*
šľiskavica ž šmykľavka: *Išľi po takej šľiskavici*
šľiski, šľiskaci, šľizgaci miest. príd. klzký: *šľiska draha* • *Ona ma barz šľiski jazik* – je klebetná
šľisko, šľiskaco prísl. klzko: *Zrobilo śe šľisko*
šľiški pomn. miest. šúľance
šľivjanka, šľifčanka ž rozvarené slivky (ako jedlo): *šľivjanka s bandurkami*
šľivovica ž slivovica
šľizgota ž STRŠ kĺzkosť: *Na pijafce to taka bridž šľizgota*
šľizoba ž SŠ kĺzačka: *Na draźe ľadufka, budze šľizoba*
šľiž m JŠ ryba slíž (Nemachilus) • *Ceľe jak šľiž* – tučné
šľižar m ZŠ expr. dieťa
šľižic śe nd SŠ sliziť: *Furt śe mu z nosa šľiži*
šľog m **1.** SŠ rúbanisko **2.** SŠ vyznačené miesto v lese na hrabanie lístia: *Každi sebe ohrabal šľog* **3.** miest. zariadenie na spúšťanie dreva v lese: *Drevo spuśčali dolo šľogami*
šľosar p. šľosar
šľub m (cirkevný) sobáš: *Budu brac šľub* • *Vibiral śe jak do šľubu* – veľmi dlho; *Vicahnul śe jak do šľubu* – vyparádil sa; *civiľni šľub*
šľubant SŠ, **šľubank** zried. m lavica slúžiaca aj na spanie
šľubni príd. sobášny: *šľubni perscinek*
šľubovani príd. SŠ zried. zasnúbený: *Tota dzifka s paropkem už šľubovana*
šľubrik m bitúnok • *Idze jak vul na šľubrik* – neochotne; *Cicho, bo ce pošľem na šľubrik* (pohrozenie)
šľuchtac nd SŠ mrmlať, brblať: *Cośka tam šľuchtal popod nos*
šľus cit. expr. koniec: *Teľo dostaňeš a šľus*
śmec ž, obyč. v pl. **śmece** s hromad. JŠ smeť, smetie: *Dzifka zametla śmece; Prečiscil to od teho śmeca* • *Každi ňech sebe śmece pozamita pred svojima dzverami* – nech sa stará o svoje veci
śmecic nd smetiť
śmecic śe nd ZŠ expr. dráždiť oči (na spanie): *Jakośka śe mi śmeci do očoch, chce śe mi spac*
śmecisko s smetisko • *I kohut na svojim śmecisku pan* – každý je niekde doma
śmejaci, śmijaci príd. SŠ úsmevný: *śmejace oči*
śmejuci prísl. úsmevne: *Išol už zdaľeka śmejuci ku mňe*
śmeli príd. smelý: *Ona do ňeho taka śmela, že mu šicko povi do oči*
śmelo prísl. smelo: *Možeš mu to śmelo povedzec*
śmelosc ž smelosť: *Dodavaľi sebe śmelosci*
śmeľic śe nd ZŠ zried. posmeľovať sa
śmerc ž smrť: *Už bula sporadzena na śmerc; Do śmerci budze banovac* • *Moja duša zarmucena až na śmerc* – veľmi; *Na śmerc śe pohňivaľi* – veľmi; *Śmercu śe mi ruvna* – som veľmi utrápená; *Skorej bi som śe śmerci spodzivala jak take daco* – nikdy by som sa nebola nazdala; *Jaki život, taka śmerc, taka i večnosc* – ako sme žili, tak aj zomrieme; *Do śmerci muśi každi vitrimac* (žart.); *Ku*

śmerci veľo, ku žicu malo – ani sem, ani tam; *Čim bľiže ku śmerci, tim daľej od života* – vekom sa život skracuje
śmerdafka ž VŠ strom kalina (Viburnum)
śmerdzaci príd. smradľavý: *śmerdzace vajco* – záprdok
śmerdzec nd smrdieť • *Śmerdzi mu z gembi* – cítiť mu z úst; *Śmerdzi jak sto ďabloch (jak tchur, jak cap)* – veľmi; *I v paradnich čižmoch nohi śmerdza* – smrad je vždy len smrad
śmerdzuľa ž STRŠ expr. smradľavá žena
śmerdzuški pomn. SŠ rastlina nechtík (Calendula)
śmerdžuch JŠ, **śmerdžoch** ZŠ, **śmerdzoch** SŠ, **śmerdzuch** VŠ m pejor. smradliak
śmerstka ž JŠ slamená figúra: *Na śmertnu ňedzeľu dzeci zrobiľi zo snopka śmerstku a išľi na valal ju paľic*
śmertečka ž JŠ nočný motýľ
śmertka ž **1.** smrtka • *Bľedi jak śmertka* – veľmi; *Mlademu śmertka za chriptom, staremu pred očami* – mladý ešte nemyslí na smrť; *Śmertka ho preskočila* – striaslo ho; *Dobri bi bul po śmertku* (o pomalom človeku); *Ožeňil śe zo śmertku* – zomrel; **2.** nástroj na navíjanie pradiva na cievky: *Na śmertku śe navila predza* **3.** DŠ nočný motýľ
śmertni príd. JŠ smrtný v spoj. *śmertna ňedzeľa; śmertni ocec* – kto napísal závet
śmertňica, śmerkňica SZŠ ž márnica
śmetanka ž smotanka: *slatka, kvaśna śmetanka*
śmetňik m lopatka na smeti
śmigac nd švihať (bičom, chvostom): *Śmigal kravi s bičem, žebi śe ponahľaľi; Krava śmiga s chvostom*
śmigľa p. šmigľe
śmignuc dk šľahnúť, švihnúť (bičom, chvostom) • *Ftedy śe pokaje, jak ho Pan Buh śmigňe* – keď ho potrestá
śmich m **1.** smiech: *Ňebulo mu do śmichu* • *Vaľaľi śe od śmichu; Až śe zašol od śmichu* – veľa a veľmi sa nasmial; *Krem śmichu* – naozaj; *Poobľikal śe na śmich* – smiešne; *Po śmichu poznac glupeho* – veľa sa smeje; *Perše śmich, potim hrich; Rano śmich, večar plač* – po smiechu býva plač; *Ľucki hrich ďabluv śmich* – diabol sa teší z hrešenia ľudí **2.** posmech: *Zešol na ľucki śmich; Vivedla ho na śmich*
śmichi, śmiški pomn. expr. posmech: *Robiľi z ňeho śmiški*
śmichota m expr. smieško: *Taki ten človek śmichota*
śmichovaľec m SŠ expr. smieško
śmikňa p. šmikňa
śmišni príd. smiešny: *Take śmišne meno ma; Chto je pišni, ta śe robi śmišni*
śmišňe, śmišno miest. prísl. smiešne: *Tak śmišňe chodzi*
śmjac śe nd **1.** smiať sa • *Budzeš ti śe śmjac, aľe na krivo* – budeš plakať; *Śmeješ śe pred upatkem* – po smiechu príde plač; *Dze śe ľeje, tam śe śmeje* – k pijatike patrí smiech **2.** posmievať sa: *Šicke śe z ňeho śmjaľi*
śňic, śňec JŠ ž sneť: *V zarňe jest śňec*
śňic śe neos. nd snívať sa: *V noci śe mi barz plano śňilo* • *Aňi mi śe ňeśňilo* – ani som na to nepomyslel
śňice pomn. snice: *Śňice to na pretku voza od koľesa po dišeľ*
śňih, śňeh JŠ m sneh • *Śňih pada (kuri)* – sneží; *śňih vaľi* – husto sneží; *śňih rośňe* (o hustej hmle); *Boji śe jak śňih slunka* – veľmi; *Svata Agata na śňih bohata; Na Gregora idze śňih do mora* – topí sa
śňihar m SZŠ zried. druh vojaka
śňihovi príd. snehový: *śňihova voda*
śňihovica ž SŠ sneh s dažďom
śňihuľka ž snehovka (obuv)
śňihuľak m snehuliak
śňižek m zdrob. expr. sniežik: *Pojeden śňižek sebe poľituje*
śňižno prísl. ZŠ bohato na sneh: *Tak prišlo śňižno*
šopac, šopečkac dk det. expr. sadnúť: *Šopaj sebe tu!*
šovac (śe) dk det. expr. schovať (sa)
špica p. špica
špifka ž SZŠ druh spevavého vtáka: *Špifka zna prekraśňe špivac*
špicha p. špica
špik, špik miest. m kostná dreň: *Rada cicala špik z kosci*
špiľečka ž zdrob. malý zatvárací špendlík

špiľka[1], **špiľka**[1] SŠ ž zatvárací špendlík
špiľka[2], **špiľka**[2] ž tenké drievko na uzatváranie jaterníc
špiritus p. špiritus
špiski príd. SZŠ spišský: *špiski fartuch, špiska kiďľa*
špitaľ, špitaľski p. špitaľ, špitaľski
špiv m zried. spev
špivac nd spievať: *Kohut rano špiva* • *Budzeš nakrivo špivac* – plakať; *Ľepše špivac ňiž śe hňivac; Ked hraju, špivaj, ked biju, ucekaj* – treba sa prispôsobiť; *Chripľavi v kosceľe najbaržej špiva* – takto si kompenzuje svoj nedostatok; *Mlademu hraju, staremu špivaju* – spevom ho vyprevádzajú
špivajuci prísl. **1.** spievajúcky: *Paropci chodziľi večar špivajuci po valaľe* **2.** expr. pohodlne: *Doobeda to špivajuci zrobiš*
špivak m spevák
špivanka ž spievanka, pieseň: *švecka, šaľena, svata špivanka*
špivaňe s spievanie; spev: *Dal śe do špivaňa; Dzeci chodziľi po špivaňu*
špivaňica SŠ, **špivuľa** SZŠ ž speváčka
špjošek m zdrob. expr. spachtoš
šriň p. šriň
šrutek m SŠ druh väčšej drevenej nádoby: *V šrutku śe zvarala predza*
štiracec, štiracec SŠ čísl. štyridsať
štiri, štiri okraj. čísl. štyri • *Povedal jej to medzi štiruma očami* – dôverne, bez svedkov; *Ňemožem skorej, šak ňimam štiri ruki* – nestačím
štiriuhľovasti príd. ZŠ štvorhranný
štrikovac nd štrikovať
štvarcina p. štvartka
štvartek, okraj. **štvartek** m štvrtok
štverce JŠ, **štverce** SŠ pomn. konský postroj bez chomúta
štvirtka p. štvartka
šveceni príd. svätený: *švecene pacerki* • *Už ci aňi švecena voda ňespomože* – nič ti nepomôže; *Aňi švecena voda to ňezmije* – nedá sa to odčiniť
šveceňička ž svätenica
šveceňina ž svätené veľkonočné jedlo
švecic nd **1.** svätiť: *Farar švecil vodu i bažički* **2.** sviatkovať: *Mi švecime šitke švjatki*
švecki príd. svetský: *švecke špivanki; To švecki kňež, ňe kľaštorni*
švečic nd svedčiť: *Krivo na mňe švečila* • *V kosceľe kľeči, a krivo šveči* (o svätuškárovi)
švečic śe nd **1.** svedčať: *Tota chustka śe ci ňešveči; Šumnemu človekovi śe šicko šveči* **2.** zried. svedčať sa: *Rub tak, jak śe šveči*
švedek m svedok: *Pujdze mu za švetka* • *Ňevolani švedek horši jak šandar* – prílišný horlivec môže uškodiť
šveger p. švoger
švegerina ž SŠ švagriná: *Žeňina śestra to švegerina*
šveker, šviker STRŠ, **švekor** JVŠ m svokor: *Mužuv ocec to muj šveker*
švekra ž svokra: *Mužova matka to mňe švekra* • *Ňit ribi bez kosci, ňit švekri bez zlosci; Každa švekra prišla z pekla; Švekra perša po ďablovi; Voľim sam v pekľe jak zo švekru v ňebe* – každá svokra je zlá; *Idze jak švekra na šviňi* – smiešne
šverboritka ž ZŠ ker ruža šípová (Rosa canina) i jej plod
šverbota, švirbota SŠ ž svrbenie • *Šverbota na ňu prišla* žart. (o sexuálnej žiadostivosti)
šverbovuska SZŠ, **šverbovuźina** SVŠ ž ker ruža šípová (Rosa canina) a jej plod
šverbuščak m ZŠ ker ruža šípová (Rosa canina) i jej plod
švet m svet: *Un pochodzil kus šveta; Teraz už inakši švet* • *Ta to švet ňevidzel* (vyjadrenie počudovania); *Šveta mu bulo pri ňej žic* – dobre sa mal; *Pošol švetem za ujčima* – kam ho oči povedú; *Ľapal do šveta* – dve na tri; *Ňechce śe mi aňi na ten švet patrec* – nechce sa mi žiť; *Bľiše do vlasneho prikľeta jak do cudzeho šveta* – bližšia košeľa ako kabát; *Ta to švet do vas* – ďaleko je k vám; *V ňeščeśľivu hodzinu prišol na švet* – narodil sa; *Odešol na druhi švet; Pošol šveta* – zomrel; *Žena ho o živi švet ňepušči* – v žiadnom prípade; *Aňi za švet* – za žiadnu cenu; *Šveta ňepreživeš, chľeba ňepreješ* – neporadíš si; *Daj švetu radi, ked je veľki* – nevyhovieš

každému; *Šak dva šveti ňepreživeš* – len raz žijeme; *Švet mu prekvita* – má sa dobre; *Šak na tim švet ňestoji* – svet sa preto nezrúti; *Ňemili mi švet; Ňič mi na tim švece ňemile* – zunovalo sa mi žiť; *Voľela śe na ten švet ňenarodzic* – má ťažký život; *V źime, v ľece v cudzim švece* (o drotárovi); *Pujdze, dze ho dva oči povedza* – bez cieľa; *Ona ho zo šveta zňesla* – zničila ho; *Aňi za cali švet ho ňeda* – za nič na svete; *Ňit teho na švece, žebi mi uveril* – nikto mi neverí; *Tak hraľi, jak kebi śe švet koňčil* – veľmi dojímavo

šveta, švjatki SZŠ, **švjatka** pomn. sviatky: *Bože narodzeňe to šveto, ale Hodi to švjatki*

švetedeľňička ž ZŠ svätenica

švetelko s **1.** zdrob. svetielko: *Od jednej švički to slabe švetelko* **2.** bludička, svetlonos

švetlo s svetlo: *Dokoňčiľi to pri meśačnim śvetľe* • *za švetla* – za vidna; *večne švetlo* (v kostole pri oltári)

švetľik m SVŠ malé okienko nad dverami

šveto s sviatok: *lachi na šveto, Budze tri dňi švjat* • *Ľeňivi ma fše šveto* – nikdy nerobí

švetojaňski príd. svätojánsky v spoj. *švetojaňska muška* – chrobák svietivka (Lampyris); *švetojaňski chľib* – plod rohovníka (Ceratoria)

švetovec m expr. sveták: *Taki švetovec ňigdzi ňe je doma*

švetovi príd. zried. **1.** sviatočný: *švetove lachi* **2.** svetácky: *švetovi človek*

švetušni príd. SŠ sviatočný: *švetušne obľečeňe*

šviba ž SZŠ svíb, ker drieň (Cornus mas)

švica ž zried. svieca • *Taki švica chlop* – pekne urastený, rovný

švicace s spodst. svetielkujúce strašidlo

švicaci príd. svietivý: *Straka ma take švicace pirka* • *Take švicace jak psa ric* – veľmi

švicic nd svietiť: *Ked slonko švici, ta śe chce žic* • *Ňe šicko zlato, co śe švici* – vonkajšok klame

švička ž sviečka • *Boha chvaľi, ďablu švički paľi* – zabezpečuje sa na obidve strany; *Teľo mi spomohlo jak umartemu švička* – vôbec nepomohlo; *Dočekala śe švička cmi* – prišiel čas niekomu (niečomu); *Ľepša jedna švička pred tebu jak dva za tebu* – všetko má byť na svojom mieste; *Už mu švička dohoruje* – blíži sa smrť; *Chodzi jak švička* – pekne narovnaný

švičkar m SZŠ nosič sviečky na pohrebe

švičňik m svietnik

švider m vrták: *Ze švidrem śe vertalo* • *Patri jak do švidra; Ma oči do švidra; Jak kebi mu oči do švidra ľeceľi* – škúli

švidrati príd. SZŠ škúľavý

švidrik m **1.** zdrob. vrtáčik **2.** vývrtka: *Ze švidrikom śe vicahuju ďugovi*

švidrovac nd ZŠ **1.** vŕtať **2.** expr. poškuľovať: *Švidroval za jednu*

švinka ž **1.** zdrob. svinka • *Vikarmeni jak morska švinka* – veľmi tučný; *Dzeci śe bavja na švinki* (druh hry) **2.** ZŠ ryba podustva (Vimba): *Švinki maľi ucate piski* **3.** SZŠ lýtko

švintuch m expr. neporiadnik

šviňa m ž sviňa • *Un i šviňa ta jednu drahu idze* – je bezcharakterný; *Paradni jak šviňa* – nevkusne vyparádený; *Ked v chľifku šviňa, ňej budze źima* – nebojíme sa zimy; *Šviňa najľepše v hnoju śe čuje* – vo svojom prostredí každému je najlepšie; *Chto da šviňu, pridze ku vinu* – podplatením získa výhodu; *Najľepša šviňa ftedi, ked je v komiňe* – slanina sa najviac cení

šviňačka ž SŠ výkal ošípanej

šviňak m **1.** SŠ rastlina mliečo (Sonchus) **2.** JŠ rastlina povoja (Calystegia)

šviňar m pejor. sviniar

šviňarka ž ZŠ podradné seno

šviňic nd špiniť

šviňina ž bravčovina • *Ked ňit šviňina, dobra i baraňina*

šviňobice s ZŠ zakáľačka

šviňski príd. svinský: *šviňske meso, šviňske chľifki, šviňski pastir, šviňske korito* • *šviňska ogurka* – rastlina mrlík (Chenopodium); *Take jak šviňski sir* – špinavobiele; *Pańska poľitika šviňski običaj* – pánom never

šviňstvo s expr. svinstvo: *Nanośil šviňstvo do chiži*

švirbec, šverbec DŠ nd svrbieť: *Cale celo me švirbi* • *Dze ho švirbi, tam śe žgrape* – volí primerané prostriedky; *Šverbi ho jazik* – chcel by prehovoriť; *Ňeśvirbja me nohi* – nechce sa mi tam ísť

švirbjački pomn. svrab

švirboric ž SŠ ker ruža šípová (Rosa canina) i jej plod

šviržina ž SŠ sviežosť (chleba)

švist m ZŠ šelest: *Ľem taki švist bulo čuc*

švistac nd SŠ expr. striekať: *Krev ze šviňi švistala*

švit[1] m zried. svit: *Za švitu stavam* • *Na švice i na mraku bul u nas* – stále

švit[2]**, švitek** m zväzok vyčistených konopí: *Do švitka iśľi dvacecštiri harsci; Švit, to skrucene vičiscene konope*

švitki príd. SŠ vrtký, obratný: *Taki švitki ten chlopčik*

švitnuc dk SŠ neos. zried. svitnúť: *Až potem mi švitlo v hlave, že jak to bulo*

šviži, šviržі VŠ príd. svieži, čerstvý: *Šviži chľib smačni; Višol vonka na šviržі ľuft*

Š

šaber m SŠ prostriedok na plech: *Zo šaberom śe scahňe barva z bľachi*

šabes m šábes: *Židzi šabes trimaľi*

šabľa ž šabľa: *Na fašengi gavaľirom na šabľu napichovaľi slaňinu*

šabľar, šabľoš m ZŠ kto nosil na fašiangy šabľu

šabľovac nd SZŠ expr. žobrať: *Šabľoval chľeba po valaloch*

šabľovac śe nd ZŠ biť sa šabľami: *Počaľi śe dvojo šabľovac*

šacovac nd šacovať, oceňovať, odhadovať cenu: *Ona sebe barz svoju robotu šacuje; Vipaśenu luku davaľi šacovac; Ľešňik šacoval škodu v ľeśe*

šacunek m ohodnotenie škody na porastoch: *Škoda na roľi śe ošacovala i napisaľi šacunek*

šadik SŠ veď, však **I.** spoj. *Co śe tak ponahľaš, šadik mame kedi; Stavaj, šadik už dziň* **II.** část. *Šadik som ne šaľeni tam isc; Šadik śe už teľo ňeturbuj*

šadzec[1] m SŠ rastlina konopáč (Eupatorium)

šadzec[2] m SŠ, **šadzeľisko** s SŠ inovať: *Po stromoch same šadzeľisko*

šafar m zast. šafár: *Šafar šicko piľnoval, na šicko pozur daval*

šafareň, šafarňa SŠ ž debna na múku, zrno

šafeľ m šafeľ: *Statki pojiľi ze šafľa*

šafľik m **1.** zdrob. šaflík: *Do šafľika śe gruľe škrobalo* **2.** druh tanca: *do šafľika*

šafol m zast. druh látky

šafolečka ž druh šálu: *Na šiju založila šafolečku*

šafolka ž druh väčšej šatky (cez plecia): *Na pľeca zarucila šafolku*

šafran, šofran miest. m rastlina šafran (Crocus) a jej sušené časti ako korenie • *Šanuj jak šafran* – veľmi; *Take to drahe jak šafran* – veľmi

šafranka ž SŠ predávačka semien a bylín

šagac śe nd SŠ expr. vystrájať: *Dzeci śe šagaju, ked su bez dozoru*

šachta ž SŠ časť krosien: *Šachta, to ňiceľňice; Robiľi zme ve dva šachti*

šajba ž SVŠ expr. veľký kus chleba

šajn m zast. peniaz starej meny: *Zlate šajne, to štiracec zlate*

šajpan m mur. traky na nosidlách

šajs cit. naznačuje prudký pád al. prudké prerezanie: *A ja šajs na źim; Zrobil šajs i konar odľecel*

šajsnuc dk expr. **1.** rozťať, rozrezať **2.** udrieť: *Jednu ci šajsňem*

šajstac nd expr. rezať, krájať: *Frišno šajstal na veľke falati*

šajta ž kus siahovice

šajtka ž SŠ kúsok: *Odrezal šajtku chľeba*

šajtovac nd SŠ rezať na siahovicu: *Šajtovaľi stroma*

šak však, veď **I.** spoj. *Ňechvaľ śe, šak ce ľudze znaju* **II.** část. *Šak to tvuj sin; Šak už ľem śe ňehňivaj*

šal m šál

šalaputa m expr. **1.** čapták **2.** ZŠ staré oblečenie: *Stare šalaputi obľekla*

šalata ž rastlina šalát (Lactuca)

šalavija ž expr. vetroplach

šalogater m SŠ zast. haraburdie

šalovac nd vystužovať drevom
šaľ m, **šaľa** ž SŠ časť voza ležiaca na sniciach **2.** časť pluha, na ktorej spočíva hriadeľ
šaľak m ZŠ expr. neposedník
šaľec nd šalieť: *Ta jak bi začinal šaľec*
šaľeni I. príd. **1.** šialený, bláznivý: *Šak ši ňe šaľeni, maj rozum* **2.** svetský: *šaľena špivanka* **3.** jedovatý: *šaľena huba* **II.** m spodst. šialenec • *Jeden šaľeni stoch zošaľi; Šaľena ukazuje koľena* (o minisukniach)
šaľeňak m SŠ, **šaľenota** ž expr. roztopašník: *Ti šaľeňaku, daj mi pokuj*
šaľeňina ž, **šaľeňstvo** s expr. vystrájanie
šaľic nd zavádzať, miasť: *Ňešaľ me*
šaľic še nd **1.** vyvádzať, vystrájať: *Popite paropci še začaľi šaľic* **2.** expr. bažiť, pásť po niekom: *Začal še za ňu šaľic*
šaľka[1] ž **1.** SŠ ošiaľ: *Lapila še ho šaľka* **2.** STRŠ vystrájanie: *Začaľi šaľki robic*
šaľka[2] ž časť pluhových koliesok: *Na ośce šaľka ta jak na voźe šaľ*
šamerľik m stolička bez operadla
šamotac še nd expr. motať sa • *Šamota še jak riba v saku* – trepoce sa
šampoš m DŠ expr. čaptoš
šandar, žandar miest. m **1.** žandár: *Mušeľi volac šandaroch* • *Ta to šandar baba* – veľmi prísna žena **2.** ZŠ hmyz vážka (Libellula)
šanosc ž ZŠ zried. poriadok, dobrý stav: *Aľe že mi pri šanosci totu kňišku vraciš*
šanovac, sanovac miest. nd chrániť; šetriť: *Šanuj sebe zdravje, zakeľ ho maš; Šanuj grajcar, bo ňeznaš, čeho še dočekaš* • *Chto ňešanuje malo, ňebudze mac veľo; Cudze šanuj, svojo chraň*
šanovľivi príd. šetrný
šantac nd zakášať (nohou)
šantaloboš m STRŠ zried. expr. nepekne chodiaci človek
šantavec SZŠ, **šantoš** SVŠ m človek zakášajúci (nohou)
šantavi príd. zakášajúci nohou
šaňčec nd SZŠ krívať (o krave)
šaňec m VŠ priekopa
šapčec nd SŠ tikať: *Hodzinka šapči*
šapka ž, **šapik** m ZŠ nádoba na polievanie plátna
šaplavec m SŠ expr. otrhanec
šaplavi príd. zle oblečený
šapnuc dk SŠ expr. udrieť: *Šapňem ci jednu poza uši*
šara p. śara
šarabuk m SZŠ chrobák chrúst (Melolontha)
šaraňča ž SŠ expr. veľké množstvo: *Dzeci jak šaraňča ju opstaľi*
šarfa ž SZŠ rajnica
šarga m hnedák, gaštan (kôň)
šargut m, **šarla** ž SZŠ zariadenie na upevnenie špúľok pri snovaní
šari príd. SŠ zried. popolavý: *šara huś*
šarkaň m šarkan • *Naremni jak šarkaň* – výbušný; *Do roboti jak šarkaň* – veľmi usilovný; *Ňit horšeho šarkaňa, jak ked zrobja z chlopa pana* – popánštený človek je horší ako pán
šarlach, šarlak m šarlach
šarpac nd expr. zadierať; šklbať, trhať • *šarpac haluški* JŠ – robiť strapačky
šarpac še nd expr. trhať sa; ruvať sa: *Šarpe še do roboti, aľe je slabi*
šarpanki pomn. SZŠ strapačky: *Šarpanki, to tarhane haluški*
šarpaňica ž ZŠ expr. lavórovica
šarpnuc dk expr. potiahnuť: *Šarpla ho za gaľir* • *Šarpľi sebe pul deci* – štrngli si
šaršaň, saršaň ZŠ, **šaršoň** JZŠ, **šeršeň** HŠ, **seršeň** SZŠ m hmyz sršeň (Vespa): *Šeršeňe to barz kusace* • *Taki je, jak kebi do ňeho šeršeň vešol* – je veľmi zlý
šarža ž vojenská hodnosť
šaš, šašina p. saš
šater m, **šatro** s SZŠ šiator: *Na jurmaku buľi šatre*
šejdi[1], **šejbi** miest. pomn. SZŠ ploché priečky v rebrine
šejdi[2], **šejtki** pomn. SZŠ ihlice na jarme
šejdrom prísl. SŠ šikmo: *Tak šejdrom to prelož*
šej-hoj, šej-haj cit. (v piesni)
šenk, šink DŠ m výčapný pult
šepetľac nd SŠ expr. hundrať, mrmlať
šepetľak m SŠ expr. mrmloš
šepetľavi, šepetľivi príd. expr. šušlavý
šepetľivo, šapetľivo SZŠ prísl. šušlavo

šeptac, šoptac VŠ, **šepkac** SŠ nd šeptať, šepkať: *Chto šepta, pravdu ňehutori* • *Šeptal ňemi hluchemu, že zobľik košuľu holemu* (žart. riekanka)
šepti prísl. SŠ šeptom v spoj. • *Šepti muki a nahlas kapusti* (o diskrétnom vybavovaní háklivých vecí)
šerbľik m nočník
šereg m **1.** JVŠ kŕdeľ: *šereg huśi* **2.** SVŠ stádo (dobytka)
šeregľe pomn. **1.** VŠ nosidlá: *Na šeregľoch me nośeľi hnuj* **2.** JŠ nástroj na zhŕňanie hnoja v maštali
šerfovac nd obuv. nožom stenčovať okraje kože
šerpinka ž SZŠ zdrob. kastrólik
šerpiň ž SZŠ kastról
šesc, šejsc VŠ čísl. šesť: *Šesc dzifki to ňešľi*
šescmi, šejscmi VŠ čísl. šiesti: *Šescmi paropci mu ňedaľi radi*
šetečni príd. SŠ zried. pyšný
ševec m SVŠ obuvník, ktorý šil dvojšvíkové slovenské čižmy
šiba, šejba miest. ZŠ ž okenná tabuľa
šibeň, šibeňica, šubeň SŠ ž **1.** šibenica • *Kebi znal, že ho obeśa, ta bi šibeň potpaľil; Ona bi na sebe i šibeň vistavila* – veľmi sa parádi; *Sam pod šibeň še pcha* – veľa riskuje **2.** VŠ brdce (na zavesenie zabitej ošípanej)
šibeňačka ž ZŠ expr. šibalka v spoj. *Jedinačka – šibeňačka* – jediné dievča býva rozmaznané
šibeňak ZŠ, **šibentar** VŠ m expr. šibenec • *Jedinak – šibeňak* – jedináčik často zle skončí
šibeňička ž JŠ brdce (na zavesenie zabitej ošípanej)
šic nd šiť • *Oňi barz za ňim šija, bo maju dzifku na vidaj* – nadbiehajú, natískajú sa
šicek, šicok VŠ, **šitek** SŠ, **fšicek** miest. SŠ zám. všetok: *Šicek narod še tam zľecel; Šicke ľudze to vidzeľi* • *Kemu Pan Buh, ta i šicke svate; Na Šickich svatich* (1. 11.)
šicko s všetko: *Šicko pojedľi; Ked zdrave maš, ta maš šicko* • *Abo šicko, abo ňič* – nie polovičato; *Taňec ňe šicko* – sú aj vážnejšie veci
šidlo s šidlo • *Dobre šidlo śćesca źridlo* – šikovný obuvník má šťastie; *Śedzi jak na šidloch* – nepokojne
šidlopich m ZŠ pejor. obuvník
šidlovac nd obuv. robiť šidlom do kože dierky pre drevené klince
šifa, šif SZŠ ž loď
šifkapitan m zast. kapitán lode
šifkarta ž lístok na loď
šifon m šifón: *Šifon bul na rukavi*
šifoner m skriňa na šaty
Šichsvatich s ZŠ Všetkých svätých (sviatok): *Na Šichsvatich idzeme ku hrobom*
šichsvatovi príd. ZŠ týkajúci sa sviatku Všetkých svätých: *šichsvatovo predzinko* – napradené do sviatku Všetkých svätých
šichta ž uložené nakálané drevo
šichtar m JZŠ drevorubač
šija ž šija • *Ma šiju jak gunar (jak bocan)* – dlhú
šiječka ž zdrob. expr. malá šija
šik m SŠ zhon v spoj. *Veľki šik za pamutem* – zháňajú pamuk
šikalovac nd obuv. vyhládzať tvrdú sáru na ráme
šikovac nd posielať: *Šikoval ho do školi*
šikovac še nd hodiť sa: *Toto še ci ňešikuje ku tvari; Tak robime, jak nam še šikuje*
šikovni príd. šikovný • *Šikovni jak bujak do koča* – nešikovný
šikovňe prísl. šikovne
šikuľka ž ZŠ šikovnica
šilt, šilc miest. m, **šilko** s SZŠ štítok (na čiapke)
šimfovac, šinfovac nd SŠ ohovárať: *Šimfuje na tebe pred ľudzami*
šimi pomn. zast. druh tanca
šimľa ž JŠ mrcha kôň
šimovac nd SŠ zbierať z polievky penu
šimovačka ž SŠ varecha na zberanie peny z polievky
šimpľa ž obuv. spoločné kopyto na obidve nohy
šina ž koľajnica
šingeľ, šengeľ VŠ, **šindeľ** JŠ, VŠ, **šendeľ** miest. JZŠ m šindeľ • *Tak cerpi jak šingeľ na dachu* – veľmi trpí
šingľovec m šindľovec
šinki pomn. paličky na krosnách vkladané pri tkaní do osnovy
šipar m DŠ ker šípová ruža (Rosa canina)
šipulka ž SŠ drobné chudé stvorenie

širi príd. šíry v spoj. *Na calim širim švece ňit takeho človeka* – nikde; *Ňepridze mi na mišeľ aňi za cali širi švet* – nijako; *V širim poľu hruška stoji sama cirňova* (pieseň)
širka ž šírka: *Na širku to ma meter*
široč príd. neskl. expr. veľmi široký: *Ta to široč baba*
širočavni VŠ, **širočazni** JZŠ, **širočizni** SŠ, **širokaňski** VŠ príd. expr. širokánsky
široki príd. široký • *Na širokej roľi hlava boľi* – je tam veľa roboty
široko prísl. široko: *Tak na široko chodzi*
široko-daľeko prísl. široko-ďaleko
šiška ž DŠ šiška, šuška
šitľac nd expr. šušlať
šitľak m expr. mrmloš
šitľavi príd. expr. šušlavý
škaľic SŠ, **škaľendzic** ZŠ nd expr. haniť, očierňovať
škaľpirni príd. SŠ škapuliarový v spoj. *Pana Marija Škaľpirna* (sviatok)
škamrac nd SŠ expr. škamrať, šomrať: *Švekra na mňe škamre*
škamravec m SŠ pejor. potvora (ako nadávka)
škamravi príd. expr. škaredý: *Ma take škamrave ľica*
škapa ž STRŠ vychudnutý človek
škapuľar, škaľpir SŠ m škapuliar
škara ž škára
škareda, škaredota ZŠ ž expr. hnusník, protiva
škaredni príd. SŠ expr. chamtivý: *Ona taka škaredna, co bi jedno dva razi zedla*
škaredňica ž SŠ pejor. protivná žena
škaredňik m SŠ pejor. chamtivec
škarniceľ m škarnicľa
škarpa ž ZŠ priekopa
škarucha ž kôra (stroma)
škarupa, škarupina JŠ ž **1.** škridla **2.** HŠ vajcová, orechová škrupina
škaruška ž zdrob. suchá kôrka
škatula ž škatuľa
škatulka ž zdrob. škatuľka
škintac nd expr. krívať: *Škintal na jednu nohu*
škintavi príd. STRŠ krívajúci
škirha m ZŠ pejor. chlap
škirhotac nd SŠ škrečať: *Straka škirhoče*
škiric nd ZŠ vypadávať (o zrne)
šklo p. sklo
škľaňani p. skľeňeni
škľaňčina, škľaňščizna SŠ ž črepy skla
škobľa ž ZŠ zakrivená žliabková motyčka na korytá
škobľic nd SŠ obarenú ošípanú zbavovať srsti
škobľic śe nd SŠ zried. škriabať sa
škoda I. ž škoda: *Nahradziš mi škodu; Učime śe na vlasnej škodze* • *Po škodze človek mudri* – vie, kde je chyba; *Huśi vešľi do škodi* – spásať cudzie porasty **II.** prísl. škoda: *Škoda každeho dňa; Škoda už teraz hlavu lamac* • *Škoda-preškoda* – veľká škoda; *Škoda nuh* – nehodno sa unúvať
škodni príd. v spoj. *Ja na tim veľo škodni* – škodujem
škodovac nd škodovať
škodzic nd škodiť: *Zvada každemu škodzi* • *I dobreho veľo škodzi* – všetko s mierou; *To ňeškodzi* – to nič
škola ž **1.** škola: *Ešči chodzi do školi* **2.** vyučovanie: *Zostal po školе, bo zloscil učiteľa* **3.** pomn. vzdelanie: *Na to mušiš mac školi* • *Pri ňemu už ostatňa škola* – je zle; *Dostal dobru školu* – dobre ho pripravili
školovac nd SŠ študovať: *Chcel dac sina školovac; Ma školovane dzeci*
školar, školak, školňik STRŠ m školák
škop m JŠ škop (baran)
škopec[1] m SZŠ vykastrovaný baran
škopec[2] m chotárny medzník
škopek m obuv. nádoba na máčanie kože
škovranek, škobranek, škorvanok VŠ m vták škovránok (Alauda)
škrab m SŠ svrab: *Dostal škrab*
škrabac, skrabac SZŠ nd škrabať: *Škrabala bandurki; Cośka me v harľe škrabe* • *Ňeškrabaj tam, dze ce ňešverbi* – čo ťa nepáli, nehas; *Škrabe śe, choc ho ňešverbi* – čudne sa správa
škrabačka ž škrabák: *Zo škrabačku śe korito škrabalo od cesta* • *Už je ľem jak škrabačka* – vychudnutá
škraň ž ZŠ škraňa
škrapki pomn. ZŠ zoškrabané pripálené zemiaky

škrat m STRŠ expr. malý človek
škrekac nd miest. HŠ kŕkať: *Žaba škreči*
škripčec, škripec SŠ nd škrípať: *Ňeposmarovani vuz škripči; Co teľo s tima dzverami škripiš*
škripta, skripta SZŠ ž zast. písanka
škrobac, skrobac miest. HŠ nd škrabať: *Bandurki škrobala; Škrobal śe po hlave*
škrobačka ž ZŠ, SŠ škrabák: *Bandurki śe škrobja ze škrobačku*
škrofľe pomn. SŠ mumps
škropucina ž SVŠ ratica (kravy)
škrupa STRŠ, **škrupka** ž škrupina (vajca)
škubac nd HŠ kvákať, šticovať
škudľic nd JŠ expr. hromadiť: *Začal škudľic peňeži*
škumat m SZŠ mačina
škurľavi, škuľavi VŠ príd. škuľavý
škurľic, škuľic VŠ nd škúliť
škvar m JŠ páľava
škvaric nd škvariť: *škvaric slaňinu*
škvarka ž, **škvarek** m HŠ škvarka • *Chlop jak škvarek* – malý; *Pokradnul škvarki na fare* – dostal chrasty
škvarovňik m ZŠ oškvarkový pagáč
škver, škverk SZŠ m strom smrek (Picea)
škverček m ZŠ zdrob. smriečok: *Jezulanek bul zoz takeho škverčka*
škverčina ZŠ, **škvirčina** JŠ hromad. ž smrečina (porast)
škviňec nd SVŠ skučať: *Pes od hladu škviňi*
škvirčec nd **1.** škvrčať: *Na kajstronku škvirči slaňina* **2.** pejor. vŕzať: *Škvirčel tam na tich huśľoch*
škviric nd JŠ syčať: *Uhľiki vo vodze škvirja*
škvirk, škvirek miest. VŠ m strom smrekovec (Larix)
šlaf m, **šlaufa, šlajfa, šľajfa** ž hadica: *Vino z bački otcikalo na šlaufu; haśicke šľajfi*
šlafrok m župan (plášť)
šlajer m závoj
šlajf, šľajf m hamovka
šlajfirka ž SŠ brúska
šlic m SŠ rázporok na nohaviciach
šľagi, šľački pomn. ZŠ druh železných trojnožiek
šľajfar ZŠ, **šľajfir** SŠ m brusič
šľajm m ZŠ nečistota čriev, šliam
šľak p. šľak
šľapa ž obuv. vrchná časť železného kopyta
šľapaňina, šľapaňina okraj. ž čľapkanina
šľemovac nd ZŠ zbavovať črevá nečistoty
šľichta ž ZŠ omáčka
šľosar, šľosar SŠ m zámočník
šľus cit. expr. šlus, koniec: *Amen, šľus, koňec tvojej roboce*
šmačar SŠ, **šmaťar** SZŠ m handrár
šmajchľovac nd expr. vykrúcať sa
šmajchľovac śe nd expr. šmajchľovať sa, líškať sa
šmak, smak SŠ m chuť: *Ňima šmak toto jedzeňe*
šmakovac, smakovac SŠ nd chutiť
šmaľcar m ZŠ pejor. ufúľanec
šmaľec m bravčová masť: *huśi šmaľec* • *Aňi šmaľec z borsuka jej ňespomože* (o tehotnej žene)
šmarac nd hádzať • *Tak do sebe šmara* – hltavo je; *Ked mu hutorim, to tak jak kebi na scenu hrach šmaral* – je zbytočné hovoriť; *Jak šmara s očami* – ostro sleduje
šmaric dk hodiť: *Šmaril mu jak psovi;* • *Jednu mu šmaril* – dal mu jednu; *Aňi križ na sebe ňešmari* – nepreženhá sa;
šmata, obyč. v pl. **šmati** ž šaty: *Buľi skľeparske šmati i valalske lachi*
šmaťac śe nd SŠ expr. tmoliť sa
šmigač m ZŠ prútik (pre Luciu na deti)
šmigľe, šmigľe SŠ, **šmigi** VŠ pomn. krajné širšie priečky v rebrine
šmiheľ m obuv. tenký pásik kože na šnurovanie krpcov
šmik cit. naznačuje prudký pohyb
šmikac nd SVŠ v spoj. *šmikac konope* – druhýkrát čistiť konope
šmikac śe nd JZŠ sánkovať sa
šmikaco p. smikľaco
šmikačka ž VŠ zariadenie na čistenie konopí
šmikňa, šmikeň JŠ, **šmikňa** SŠ, **šmitňa** SŠ ž kováčska dielňa
šmirgeľ m šmirgeľ
šmirgnuc dk expr. zlostne hodiť: *Šmirgnul s tim o žim*
šmolha ž SŠ hrnčiarska modrá farba

šmorgnuc dk SZŠ škrtnúť zápalkou
šnajder m zast. krajčír
šnajper m SŠ zried. ďalekonosná puška
šnaps, šnap miest. ZŠ m zast. pálenka
šnicľa ž fašírka
šnupak m ZŠ ohorok cigarety
šnuptichľa, šnoptichľa ZŠ, **šmuchtichľa** SZŠ ž vreckovka
šnur m šnúra • *Idze jak šnur* – rovno
šnurek m SŠ, **šnurka, šnorka** JŠ ž šnúrka: *šnurek v topankoch; Murare vedľa šnurka robiľi; nohafki višivane s čarnu šnurku*
šnurkovani príd. ozdobený šnúrkami: *šnurkovane ľajbiki*
šnurovac nd šnurovať: *Akurat šnuroval topanky* • *Co tak s totu gembu šnuruje* – afektovane špúli ústa
šodrov m obuv. vreteno na krútenie dratvy
šofer m šofér
šoferovac nd šoférovať
šofraňik m ZŠ predávač na jarmoku
šogor m expr. švagor
šolavec m všivák
šolderka, šoldrinka SŠ ž zdrob. šunôčka
šoldra, šoldrina SŠ ž šunka
šomvarka ž solivarské šľachtené jablko
šopa ž šopa • *Na mladeho chlopa spadla stara šopa* – vzal si staršiu za ženu
šopar m ZŠ zast. želiar: *Šopare bivaľi v paňskich šopoch*
šor m **1.** rad: *Postavaľi do šoru; Prišol na ňu šor* **2.** riadok: *Paru šori runkľi pošala*
špacir m prechádzka: *Pošla na špacir* • *Do koscela macir a Haňa na špacir* (o nevychovanej dcére)
špacirka ž prechádzka
špacirovac še nd prechádzať sa
špaček m zdrob. malý ohorok: *Zbiral odrucene špački*
špachľa ž mur. stierka
špajstruna ž SZŠ truhla na zrno, múku
špajz m, **špajza** JŠ ž komora
špak[1] m vták škorec (Sturnus)
špak[2] m ohorok z cigarety
špala ž ZŠ druh siahovice
špalda, špaldra ž JŠ poleno
špaľeta ž mur. vrch a boky okenného otvoru
špangľa ž ZŠ druh trestu: *Špangľa to ked noha prikapčana a tak śedziš*
špangľofki pomn. obuv. topánky zapínané na gombíky
špangľovac nd SŠ vyrovnávať: *špangľovac radi*
španovac nd napínať: *Španoval porvaz, až śe utarhnul*
španovaci príd. napínací: *španovace kopito* – napínač
špaňelka, špaňilka ž zast. chrípka: *Dakedi barz panovala špaňilka*
špara ž škára, štrbina
šparga ž ZŠ povrázok: *Pocahoval za špargu*
šparhet, šparhec JŠ, **špahret** SŠ, **šporhelt** ZŠ, **šporhet** VŠ m, **špahreta** JŠ ž sporák
šparhetňik m SŠ pagáč upečený na sporáku
šparinga ž JŠ kovanie al. spevňujúca obrúčka na voze al. na saniach
šparkasa ž sporiteľňa
šparovac nd mur. vypĺňať väčšie škáry maltou
šparovačka ž mur. náradie na vypĺňanie škár
špas m žart: *Ľem tak na špas to povedzel*
špasovac nd žartovať
špehovac nd špehovať: *Špehovala ho, kadzi chodzi*
špekulant m špekulant
špekulaňstvo s špekulantstvo
špekulovac nd špekulovať: *Co teľo špekuluješ?*
špela ž STRŠ zried. zatváracĭ špendlík
špencer m STRŠ krátky kabát z hrubšej látky
šperhač m VŠ, JŠ vták netopier (Chiroptera)
šperhak m pakľúč
špernadeľ[1] m SŠ druh veľkého klinca
špernadeľ[2] JŠ, VŠ, **špirnadeľ** SŠ m hmyz kliešť (Ixodes)
šperutka ž SŠ palička pred brdom na krosnách
špeta ž SŠ zried. špina: *Z vrida višla špeta*
špic m špic: *špic obuca*
špica, špica, špicha miest. ž spica
špicati, špičasti SŠ, **špicoviti** ZŠ príd. špicatý: *špicati nos, špicovite konce na topankoch*
špicovac še nd ZŠ zbavovať sa nečistôt (o mletom zrne)
špicovini pomn. ZŠ hrubé nečistoty z mletého zrna

špiglo s miest. zrkadlo
špihlac nd ZŠ expr. nešikovne rezať
špik p. špik
špikuľec m JZŠ pomôcka na doostrenie mäsiarskeho noža
špiľka p. špiľka
špiňic nd nov. expr. špiniť; haniť: *Vlasni brat ju špiňi*
špirhaňec m VŠ vták netopier (Chiroptera)
špiritus, špiritus miest. STRŠ m lieh
špirtac nd expr. paplať sa, piplať sa, šiplať sa: *Začal špirtac po kešeňoch; Ňešpirtaj v noše*
špirtak m expr. ťarbák
špirtavi STRŠ, **špirtaci** SŠ príd. piplavý: *špirtava robota*
špitaľ, špitaľ SŠ m nemocnica
špitaľski, špitaľski SŠ príd. nemocničný: *špitaľske lachi*
špitľak m SŠ pejor. papek: *S jakim špitľakem to pišeš*
špľach m **1.** škvrna: *Krava ma na čoľe bili špľach; Na cvedru maš špľachi* **2.** VŠ jazva **3.** SZŠ vymrznuté miesto v ozimine
špondija ž špongia • *Kolač vipečeni jak špondija* – veľmi dobre
šporovac nd sporiť, šetriť • *Šuster na stolku šporuje* – sedí na trojnožke
šporovľivi príd. sporivý, šetrný
špotac še nd potkýnať sa
špotak m expr. kto sa často potkýna
šprajcovac še nd ZŠ expr. vzdorovať
špric m, **šprica**[1] ZŠ ž pomôcka na napĺňanie čriev
šprica[2] ž striekačka (lekárska)
šprich m SZŠ priečka na rebríku
špuľa ž ZŠ navinutá priadza: *Špuľala špuľe na špuľaru*
špuľac, špurľotac SŠ nd navíjať (priadzu)
špuľar, špurľot SŠ m zariadenie na navíjanie priadze na cievky
špuľka ž **1.** pomôcka na navíjanie priadze **2.** súčasť člnka na krosnách i v šijacom stroji
špunt m expr. špunt (dieťa)
šputac še nd SZŠ expr. motkať sa: *Šputal śe kolo nas*
šragi pomn. SZŠ podstavec na pílenie dreva
šraki, šrački pomn. ZŠ trojnožka (na varenie)
šram m SŠ jazva
šramciger m SŠ zariadenie na úpravu píly (aby širšie rezala)
šramciher, šrancir m skrutkovač
šramki pomn. ZŠ podpery povalových hrád: *Tragare buľi podoprete zo šramkami*
šregu, šregom prísl. úkosom, bokom: *Pila mu pošla tak šregu, ňe rovno*
šriň, šrin STRŠ, **šron, šren** SŠ, **šriň** SVŠ, **srin** SZŠ m, **šreňe** s VŠ srieň: *Polni potok bul šrinu*
šruba ž skrutka: *Treba prikrucic šrubu*
šrutka ž SŠ nádoba na vyváranie plátna, priadze ap.
štablon, štaplon ZŠ m kraj strechy, odkvap
štacija ž zastavenie krížovej cesty
štacijon m zast. železničná stanica
štafirovac nd zast. parádiť: *Každa matka štafirovala dzifku*
štafirunk m zast. výbava
štacheta, štachita JŠ ž lata v plote
štajerak, štajerčak SŠ m štajerák
štajfovac nd obuv. vystužovať obuv
štajfovac še nd ZŠ expr. naparovať sa: *Baba śe štajfovala, že ňepujdze*
štajfšpic m obuv. tvrdá špica obuvi
štajgerkoch m mur. zast. veľký murovaný komín nad ohniskom
štajirant m zast. daňový úrad
štajnmecovac nd ZŠ kresať kamene
štalt m SŠ postava: *Ňima ňijaki štalt*
štaltovni príd. SŠ majúci pekňú postavu
štamperľik m kalíštek: *štamperľik paľenki*
štandovi príd. ZŠ pekne urastený: *štandovi chlop*
štanga ž štangľa: *Dzvere vivažiľi zo štangu*
štant m SŠ zried. poňatie: *Ňimam aňi štantu o tim*
štapac nd SŠ **1.** mriežkovať: *Štapala obrubu na mašiňe* **2.** expr. ísť: *Už dześka štape*
štapi pomn. ZŠ narúbané kusy dreva
štat m nov. štát
štecka SŠ, **štocka** VŠ ž cumlík
štekeľ m zried. vysoký dámsky podpätok
štelajska ž ZŠ polička na riad
štelungi pomn. SZŠ opevnenie
šteľajzňa ž polička na materiál v dielni
šteľovac nd zried. nastavovať
šteľovac še nd zried. chystať sa

štemajzňa ž mur. kladivo na štiepanie kameňa
štemovac nd mur. prebíjať múr oceľovou tyčou
štempeľ m **1.** pečiatka **2.** kolok (na listine)
štempľovac nd **1.** kolkovať: *štempľovac peňeži* **2.** SZŠ prilepšovať (k jedlu)
štender m obuv. železné kopyto
štepovac nd obuv. štepovať: *Perše śe štepuje, potim śe šije*
štift m obuv. železný klinček bez hlávky
štigľik m SŠ vták stehlík (Carduelis)
štich m, **šticha** ž steh
štichac nd **1.** pichať **2.** SZŠ expr. zapárať, zabŕdať
štichaci príd. SZŠ pichľavý
štichnuc śe dk pichnúť sa: *Štichnul śe s ihlu do paľca*
štik m STRŠ ohorok z cigarety
štimovac nd **1.** ladiť: *Štimoval huśľe; Tu cośka ňeštimuje* **2.** hodiť sa, súhlasiť: *Tota deska tu ňeštimuje*
štinčak m kýpeť, pahýľ: *Take štinčaki tam stirčeľi*
štiňec m SŠ kostrnka pera
štipak m ZŠ kýpeť, pahýľ: *Po vichure stirčeľi zo stroma štipaki*
štiri p. štiri
štiruhlasti, štiriuhľasti okraj. príd. štvoruhlastý: *štiruhlasti kameň*
štof m druh (bežnej) látky
štofar m ZŠ obchodník s textilom
štofka ž šatka zo štofu
štok m poschodie • *Opiti jak štok* – úplne spitý
štokovec, štokofčak JVŠ m poschodový dom
štont m expr. možnosť, spôsob: *Ňit štontu śe jej strasc*
štopeľ, štopľik SŠ m zátka
štopkac nd **1.** sadiť (repu) **2.** štopkať: *Štopkala štrimfľe* **3.** SZŠ vykrmovať hus
štopkor m obuv. niť na štopkanie
štorcem prísl. SŠ priečne
štorcufka ž druh píly (s rúčkou)
štos m štôs: *štos kameňa*
štrafečka ž zdrob. pásik, prúžok
štrafek m pásik, pruh
štrajbant m SŠ drúk medzi koňmi v maštali
štrajfan m JŠ povrázok: *Koň bul uvadzeni na štrajfaňe*
štrajchac śe nd expr. dohadovať sa, mať spor
štrajchnuc dk SŠ škrtnúť: *Štrajchnul švabľik*
štramak m štramák
štrand m zried. kúpalisko
štrandzok m SŠ zdrob. povrázok
štrang, štraneg ZŠ m (hrubý) povraz • *Dostal štrang na šiju* – obesili ho
štrefľenga ž SŠ sorta jabĺk
štreka ž železničná trať
štremfľa, štrimfľa ž pančucha
štriceľ m lesklé čiastočky na vápnom vybielenej stene
štrichľa ž obuv. miera na určovanie veľkosti obuvi
štrikeraj, štikeraj, štikerhaj SVŠ m obrubová výšivka na obleku
štrikovac, štrikovac JŠ nd pliesť: *Cveder sebe štrikuje*
štrof m pokuta: *Za štrof ňedostaňeš jesc*
štrofac nd **1.** pokutovať **2.** expr. karhať: *Štrofal dzeci*
štrokance pomn. ZŠ druh primitívnej obuvi
štrompadľa, štrompandľa, štrompantľa, štromfadľa, štromfandľa ž podväzok
štrupňa ž obuv. ucho z kože al. šnúry na bokoch sár na obúvanie
štubic nd SZŠ expr. karhať, biť: *Chto ľubi, ten štubi*
štuček m JZŠ isté množstvo (okolo 15 m) plátna
štufa ž obuv. rozšírený rám topánky ozdobený vrúbkami
štufer m obuv. nástroj na vrúbkovanie okraja podošvy
štufovac, štufrovac nd obuv. ozdobovať rám topánky
štuch m kôpka vymočených konopí: *Ľen śe stavja na štuchi*
štuchac nd **1.** expr. strkať, bodať • *Ňej ňeštucha nos, dze ňetreba* – nech sa nemieša do všetkého **2.** expr. ZŠ zapárať: *Furt štuchala do mňe* **3.** vymočený ľan dávať na sušenie: *Ľen zme štuchaľi po źemi*
štuchnuc dk strčiť: *Štuchnul do mňe s paľcem*
štuka ž SŠ isté množstvo (12 lakťov) priadze
štukator m povala omietnutá maltou
štukatorka ž mur. úzka doska na štukator

štukľovac nd SZŠ prilepšovať k jedivu
štuľigac, štuľingac SŠ m expr. krívať
štupka ž ZŠ čakan
šturac nd pichať, strkať: *Trebalo ci tam paľce šturac?*
šturcac nd SZŠ úhoriť
šturic dk strčiť • *Ňimam raz co do gembi šturic* – nemám čo jesť; *Aňi ňeznam, do čeho perše ruki šturic* – čo najprv začať robiť; *Fšadzi nos šturi i dze ňetreba* – zamieša sa do všetkého
šturimech m ZŠ pejor. leňoch, daromník
šturkac nd expr. **1.** štúrať: *Šturka, ta choco vinajdze* **2.** SŠ zapárať
šturkaňec m ZŠ expr. buchnát
šturma ž, **šturm** m ZŠ zast. útok na bodáky
šturmista m SZŠ zast. útočník na bodáky
šturmovac nd zast. útočiť na bodáky
štvartka, štvirtka, štvirtka SŠ, **štvarcina, štvarcina** ž **1.** štvrtka, štvrtina: *Požič mi štvirtku chľeba* **2.** JŠ istý diel poľa: *Žiľi zme na štvarciňe*
štverc ž SŠ štvrť: *štverc kila mesa* • *Perva štverc meśaca* – prvá fáza; *Meso z kravi najľepše ze zadňej štverci*
štverce p. štverce
štverňačka, štverojačka ž ZŠ mlatba štyroch mlatcov: *Šverňačku zme mlaciľi*
štvertkovac nd ZŠ mlátiť vo štvorici
štvertufka ž SŠ štvrť korca: *štvertufka zarna*
štvirka ž SŠ štvorka: *Štvero mlaciľi do štvirki*
šťec p. ščec
šubargoš m ZŠ expr. chlap
šubeň ž šibenica v spoj. *Šubeň bi na sebe vycahla* – výstredne sa parádi; *Na stare dzifki ňit šubeň* – škoda sa im parádiť
šubeňaček m expr. šibenec v spoj. *Jedinaček – šubeňaček* – nič dobré z neho nebude
šuber m **1.** regulátor tepla na sporáku: *Zo šuberom śe otviral abo zatikal komin* **2.** SŠ čelná doska na voze
šubravec, šubrovec ZŠ m expr. mládenec: *A ja taki šubrovec, co preskočim jadlovec* (žart. riekanka)
šudor m, **šudorka** ž ZŠ zle vyvinutá hlávka kapusty
šudraki pomn. JŠ expr. šaty: *Maš veľo šudrakoch*
šudric nd expr. prehrabávať sa, hrabať sa: *Co tam teľo šudri v tich lachoch*
šudric śe nd expr. piplať sa: *Ňešudri śe už teľo, aľe podz*
šuflada ž zásuvka (np. v skrini)
šufler m JŠ závora (na dverách)
šufľa ž JŠ druh širokej lopaty
šufľik m zásuvka (np. v stole)
šugar, šnugar DŠ, **čugar** VŠ m koniec biča, ktorým sa plieska
šugofčak, šulofčak VŠ m expr. mládenec, zelenáč: *Šugofčak śe eśči ľem na paropka meňil*
šugofče s JŠ mláďa ošípanej
šugov m ZŠ kŕmnik: *Chovame šugova na zabice*
šuch m zast. dĺžková miera asi 33 cm: *Tri šuchi to meter*
šuchnuc dk **1.** ZŠ expr. šuchnúť, šupnúť: *Tam nas šuchľi* **2.** SŠ zašušťať: *Ľem daco šuchňe, už ňedicha*
šuchotac nd ZŠ šuchotať
šujdaj m STRŠ expr. pojašenec
šukac nd expr. hľadať: *Šukal po kešeňoch peňeži* • *Prez dzeň pluka, v noci šuka* – kradne (na pijatiku)
šuľ m SŠ nosová choroba: *Ma v noše šuľ*
šuľac nd šúľať: *Ľudze sebe śvički šuľaľi z vosku*
šuľačok m JVŠ niečo krátke okrúhle: *To ľem taki šuľačok zrobeľi z teho poviteho dzecka*
šuľak m ZŠ kus neopracovaného dreva
šuľek m **1.** šúľok (na krmenie husí) **2.** VŠ kukuričný klas
šuľic nd SŠ expr. ísť: *Už dześka šuľi*
šuľka SŠ, **šuľanka** SVŠ ž šúľok (ako pokrm)
šuľkac nd **1.** šúľať **2.** VŠ zbavovať kukuričného šúľka zrna
šuľkac śe nd SŠ šúpať sa, lúpať sa: *Jak śe mi skura šuľka*
šuľvir, šuľir ZŠ m pejor. klamár
šumni príd. pekný: *Maš šumne lachi* • *Taki šumni jak naspak ric* – nepekný; *Co nove, to šumne, co stare, to dobre; Šumne peňeži zarabjal* – hodne zarábal
šumňe prísl. pekne: *Zna šumňe śpivac*

šumňe-kraśňe prísl. pekne-krásne: *Pridzeš ti šumňe-kraśňe nazad*
šumovac nd zberať penu z polievky
šumovačka ž dierkovaná varecha na zberanie pien z polievky
šunka ž DŠ šunka
šunuc nd SŠ expr. rýchlo ísť, prechádzať
šup, šups cit. vyjadruje rýchly pohyb
šup m vojenský sprievod (previnilca): *Šupom ho poslaľi het; Prišol na šupe*
šupa, šupka ž DŠ šupa: *gruľe zo šupu; prevarene mľiko zo šupu; šupi z vajca, z orecha, z jabluka, z ribi*
šupac nd strkať: *Teľo šupal do koňa, až ho kopnul*
šupina ž ZŠ šupina (ryby)
šupľitkar m pejor. niktoš
šupnuc dk **1.** vstrčiť: *Šupnul peňeži do kešeňi* • *Šupnul mu tam daco i už bul cicho* – podplatil ho **2.** sotiť, drgnúť: *Šupnul do ňeho, žebi bul cicho*
šupovac nd posielať šupom (s vojenskou asistenciou)
šurc, šorc JŠ m zástera: *Šurc bul ľem na pretku pred pas*
šurec nd SŠ expr. tiecť, čurčať
šurgac nd expr. nedbalo, povrchne robiť
šurgnuc dk DŠ expr. cvrknúť: *Šurgla kus bendzinu do ohňa*
šurgot m expr. pobehaj
šuric nd SŠ expr. ísť
šuridlo s pejor. neposednica
šusnuc dk expr. **1.** prudko vyliať: *Šusnul na ňu vedro vodi* • *Jak raz šusnul diždž* – začal liať; *Z kravi ľem tak šuslo* – dostala hnačku **2.** prudko udrieť: *Ked mu jednu šusnul, ta ho krev zaľala* **3.** rýchlo prejsť: *Ľem tak šusnul kolo nas*
šust, šujs ZŠ cit. vyjadruje rýchle vyliatie al. úder: *Ona mu šust vodi do oči*
šustac nd šustať: *Diždž ľem tak šustal; Krev z ňeho šustala*
šustak m SŠ expr. odrastený mládenec
šuster m obuvník • *Uceka jak šuster na jurmak* – rýchlo beží
šusterňa ž SVŠ obuvnícka dielňa
šusterstvo s, **šusterka, šusterčina** ž obuvníctvo
šustrovac nd byť obuvníkom
šuščec nd šušťať: *Suche ľisce šušča pod nohami*
šušoric nd ZŠ priasť (o mačke)
šušorľak JŠ, **šušorak** ZŠ m, **šušola, šušolka** ZŠ ž zle vyvinutá hlávka kapusty
šušotac nd **1.** šeptať: *Ňešušotajce tam teľo* **2.** ZŠ vyslovovať *šššš* pri uspávaní dieťaťa
šutak m JŠ šuta
šutemeň, šutemiň m miest. zákusok
šuter m štrk
šuterľina, šutoľina ž SZŠ štrk (na cestu)
šuti príd. šutý: *Ofce buľi šute* • *Taki jak šuti tam stal* – nesvoj
šutka ž šafran (korenie)
šutrovisko s SZŠ štrkovisko
šuvargośi pomn. SZŠ expr. mládenci
šuviks m krém na topánky
švab m hmyz šváb (Blatta)
švabľik m zápalka • *Od jedneho švabľika valal zhori* – maličkosť môže mať strašné následky
švabľufka ž ZŠ sírnatá minerálna voda
švač m ZŠ zast. krajčír
švačka ž krajčírka
švajca ž obuv. šidlu podobný nástroj na zatisnutie remienka medzi švíky
švajcera ž expr. paripa (o dievke)
švajcovac nd SŠ zast. zvárať
švajnosc ž SŠ otruby
švaľe pomn. SŠ neotesané brvná • *Ma nohi jak švaľe* – hrubé
švaľic nd SŠ expr. neos. svrbieť: *Švaľi me*
švandrikac nd expr. **1.** hovoriť cudzím jazykom **2.** nezrozumiteľne hovoriť
švarckon m obuv. pevné konope na dratvu
švardzľeňija ž zast. bojová línia
švegerina, švagerina, švogerina, švegrina VŠ ž švagriná
švehoľic nd ZŠ svrbieť: *Pod pazuchu me cośka švehoľi*
švejka ž JŠ druh ihly: *Zo švejku śe zašivaju bočňice*
šveľa ž JŠ hrada: *Šveľa, to hreda, co ľeži na žemi*
švib m SVŠ ker al. strom drieň (Cornus mas)

švik m JŠ **1.** pásik: *Švik poľa* **2.** JŠ jazva
švindeľ, švingeľ SŠ m podvod
švindľarstvo s SŠ klamstvo
švindľovac nd klamať
švinga JŠ, **švenga** JZŠ ž plochá priečka v rebrine
švoger, miest. **švager, šveger** SŠ m švagor
švorgnuc dk ZŠ škrtnúť (zápalkou)

T

ta I. část. tak, no, nuž: *Ta jak śe mace? Ta ti tu? Ta co teraz* • *Ta jak* – akože; *Ta dze* – kdeže; *Ta jak bi ňe* – akože by nie; *Ta či ja znam* – a či ja viem; *Ta to tebe dobre* – ale je ti dobre **II.** spoj.: tak, nuž: *Bulo cma, ta pobludzil* • *Co pan, ta pan* – pán je len pán; *Baba ta baba* – žena ako žena **III.** zám. to, tak: *Co može, ta robi; Ked tak, ta dobre* • *Chto skupi, ta ňe hlupi* – skúpi nie je hlúpy; *Co maš, ta zidz* – čo máš, to zjedz
tabakovi príd. hnedý: *tabakova chustka*
tabelka ž SZŠ tablička na krájanie mäsa, zeleniny
tabla ž **1.** tabla (na miesenie) **2.** tabla (plocha): *Grof mal cale tabli poľa* **3.** tabuľa. *Na tablu śe piše*
tabľička ž **1.** tablička (čokolády) **2.** putovná tablička s istým odkazom: *Tabľička išla z chiži do chiži*
tačac nd kotúľať, gúľať: *Tačal bečku po žemi*
tačac śe nd tackať sa: *Tak śe tača jak opiti*
tačajuci prísl. tackavo: *Spil śe, ta išol tačajuci*
tadi část. však, veď: *Tadi je tu; Tadi to už pejc hodzin*
tadzi, tadzik zám. tade, tadeto: *Tadzi śe ňeda prejsc*
tafľa ž SŠ zast. okenná tabuľa
tajac (śe), tac miest. nd SŠ topiť sa: *Śňih taje*
tajak spoj. akoby: *Ľudze chodziľi tajak otrute*
tajic (śe) nd tajiť: *Šicko prede mnu taji; Ňetaj śe, bo ľudze šicko znaju*
taj-taj cit. VŠ na privolávanie kačíc
tak I. zám. tak: *Ňehutor tak; Jak može tak žic* • *Tak či tak, furt budze po mojemu* – v každom prípade; *Ja tak a un tak* – každý inák; *Ked tak, ta tak* – aj tak dobre **II.** část. tak: *Tak okolo obeda prišol; Ľem tak-tak, že mu nohu ňeodrezalo*
taki, teki JŠ zám. taký: *Taki človek śe mi pači; Taku sebe vźal, jak i un sam* • *Ňechcela bic taka* – zlá; *To bulo v taki dzeň* – všedný; *Co take?* – o čo ide; *Bodaj ho i s takim človekem* – aký je čudák
takoľ, takoj DŠ **I.** prísl. hneď: *Idzem takoľ za tebu; Dzvere do pivňici takoj z prikľeta* **II.** SŠ část. takmer, skoro: *Takoľ puľitra poľifki zedla*
talabac nd SŠ expr. šliapať: *Ňetalabaj tadzi, bo tu posadzeno*
talabuch m SŠ expr. ťarbák: *Talabuch tak češko chodzi*
talaj m ZŠ expr. lomoz: *Taki talaj tam robiľi*
talanča ž expr. nič v spoj. *Aňi talanča z teho ňezostala* • *Zhorelo do talanči* – do tla
talaš JŠ, **taloš** VŠ m polica na riad
talpa ž podošva • *Glupi jak talpa* – veľmi
talpovac nd podbíjať podrážku • *Babom sam svati Krišpin talpuje nohi* – od bosého chodenia majú tvrdé chodidlá
talpovo s spodst. SZŠ príspevok na podošvy: *Hajtol mal talpovo*
taľar m dolár
taľiga ž dvojkolesový vozík: *Taľiga bula na travu*
taľijan m pejor. talián: *Taki jak taľijan, ňevidzeš s ňim na red*
taľu-taľu cit. VŠ na privolávanie kačíc
tam I. zám. tam: *Tam biva pri kosceľe; Jak tam u vas? Tam dobre, dze zme ňebuľi* • *Už zme tam* – zle je; *Už je tam* – zomrel **II.** část. tam: *Jaki mi tam strach nakupic, ked mam peňeži* • *Oj tam; Aj tam* – kdeže
tamadzi, tamac, tamaľ SŠ zám. tamtým smerom: *Tamadzi ňeprejdzeš*
tamak, tamok SZŠ zám. tamto: *Tamak vecej razi ňechudz*
tamha zám. VŠ tamto, tam: *Tamha idze*
tamten zám. **1.** tamten: *Tamta krava kope* **2.** minulý: *Tamten tidziň som bul chori*
tancoš m tanečník

tancovac nd tancovať • *Tak tancuje, jak mu hraju* – koná podľa pokynov; *Tancovala jeden tam, druhi nazad* – netancovala
tancuľa ž tanečnica
taňec m tanec: *Bul taňec richtarski i podrichtarski; Jaka muzika, taki taňec; Taňec ňe robota, ale ked ňeznaš, ta psota* • *Perši do tanca, ostatňi do furmanca* – zlý pracovník; *taňec do šafľika, na ľen, na žito* (druhy tancov)
taňečňik m SŠ tanečník • *Taki taňečňik jak opalka za vozem* – zlý
taňir, taňer JŠ m **1.** tanier: *kvetovani taňir* **2.** zast. tienidlo lampy
taňister m, **taňistra, taňisterka** ž tanistra: *Do placeneho taňistra mu dali jedzeňe*
tapčac nd expr. det. tlieskať: *Tapču, ručki, tapču* (recitatív)
taradajka ž pejor. tragáč
tarajčec nd SŠ vŕzgať (o voze)
taran m SŠ baranidlo
tarapkac nd SŠ rapkať
tarapkadlo s rapkáč
taras m SŠ priekopa
tarasar m SŠ cestár
tarelko s SŠ zdrob. strúhadielko
tarenga ž SZŠ **1.** ker trnka (Prunus spinosa) a jej plod **2.** sorta drobných sliviek
tareňdžak m SZŠ ker trnka (Prunus spinosa)
targoš m SZŠ expr. chlap
tarh m trh • *Bľisko ši tarhu, kupiš, ňepredaš* – daj si pozor, môžeš dostať
tarhac, terhac JZŠ nd trhať: *Babi tarhaju konope* • *Ftedi kvitki tarhaju, jak kvitnu* – všetko má svoj čas; *Vlasi sebe z hlavi tarhal* – zúfal si; *tarhane gruľovo haluški* SZŠ – strapačky
tarhan, terhan JZŠ m expr. huncút, beťár
tarhanki pomn. **1.** VŠ strapačky **2.** ZŠ jedlo z trhaného cesta
tarhoňa ž VŠ mrvenica
tarhovac (še) nd JŠ jednať sa: • *Chto veľo tarhuje, malo kupuje; Chto še s Bohom tarhuje, ňebo sebe popsuje*
tarhovi príd. trhový: *tarhovi dziň*
tarkac nd SŠ expr. trkotať
tarkasti príd. strakatý: *tarkasta krava*
tarlo, tarko SŠ s strúhadlo: *Bandurki treľi na tarku*
tarľica p. cerľica
tarnufka ž VŠ sorta sliviek
tarňe p. cirňe
tarňina ž hromad. JZŠ tŕnie
tartač m JZŠ kostrč
tartaľik m JŠ zast. vlak
taś-taś cit. na privolávanie kačíc
taška ž taška
tata m hypok. otec, obyč. vo vok. *tato!*
tatarčeni príd. pohánkový: *tatarčene krupi*
tatarka[1], **tarňiga** VŠ, **tarka** SŠ ž ker trnka (Prunus spinosa) a jej plod: *Vino z tatarkoch robiľi* • *Vitrišča oči jak tarki* – prekvapene pozerá
tatarka[2] ž rastlina pohánka (Fagopyrum) a jej plod: *Na Hodi še jedla dakedi i tatarka*
tatarski príd. tatársky v spoj. *tatarski koreň* SŠ rastlina puškvorec (Acorus)
tatko, tatičko, tatuś zried. m hypok. otecko
tedejši príd. JVŠ vtedajší: *Von tedejši jak ti*
tedi p. ftedi
tej m čaj: *ľipovi tej, ruski tej*
tekiňa ž JŠ strom gaštan (Castanea) a jeho plod
teksa, teksľa ž obuv. železný klinček s hlávkou
teľepa, teľebzda ž pejor. babraňa
teľepac, teľebzdac nd expr. nečisto robiť, babrať
teľi zám. toľký: *Teľi narod tam bul až strach*
teľiha, teľiga ZŠ ž časť voza: *Vuz ma predňu a zadňu teľihu* • *Taka jak teľiha* – nešikovaná
teľimbac nd SZŠ celembať, opálať: *Rukavice mu teľimbaľi na porvasku*
teľiška ž ZŠ druh dvojkolesového vozíka
teľki, teľiki zám. toľký: *Teľiki čas tam špirtala a ňič*
teľo I. zám. toľko: *Teľo našeho, co sebe vipijeme; Teľo kusaj, keľo vladzeš; Ta košto teľo vodi* **II.** spoj. len čo: *Teľo co pridze, už kriči* **III.** část. len-len že: *Ľem teľo že ňespadnul; Teľo slava, že še ňezabil; Teľo ňezahiňe za ňim*
teľko, teľičko zám. expr. toľko • *Teľko jak do oka* – veľmi málo; *Keľko-teľko, ta už ľepši jak ňič* – aspoň čo to
temetov, demetuv okraj. ZŠ m cintorín
ten, tot VŠ zám. ten: *Co budze s tim obedem; Ej, ta ten zna hrešic; Co to za jeden?* • *Dva roki temu, co umarla* – pred dvoma rokmi; *Ja ňe od teho, žebi zme tam išľi* – nie som proti tomu; *Už je po temu* – skončilo sa; *A za tim to ja ňeznam* – čo sa toho týka; *O tim potim* – to je niečo iné

tendes m SŠ pokarhanie, bitka v spoj. *Budzeš ti znac, co to tendes* – počkaj, dostaneš
tengerica ž VŠ kukurica
teperka ž ZŠ Rusínka
tepich m ZŠ koberec
tepša ž **1.** plech (na pečenie): *Na tepši kolače peču* **2.** JVŠ expr. lenivá žena
tepšar m JVŠ druh koláča
tepšovňik, tepšaňik SVŠ m **1.** koláč upečený na plechu **2.** VŠ pagáč upečený na plechu
ter m decht • *ter papir* – lepenková krytina
terajši, teraňši SŠ príd. terajší: *terajše časi*
teraz príslv. teraz: *Teraz ňimam času* • *na teraz rok* – o rok
teraźička príslv. expr. teraz: *Teraźička ľem odešla*
tereči pomn. SVŠ úhrabky pri mlátení
tereki pomn. JŠ plevy
tercha ž ťarcha: *Taku terchu ňesol*
terkac, tirkac SŠ nd klať (rohami)
terkalka ž JŠ krava, ktorá kole
terkeľica ž ZŠ pálenka z trniek
terľica p. cerľica
termin m termín, lehota • *Už mi bľiski termin životu* – skoro zomriem
terňaki pomn. JŠ tŕnie
terňe p. cirňe
terpietka ž ZŠ druh ozdoby (na parte mladuchy)
tersc ž priečna látka v brde
terscina[1] ž tráva trsť (Phragmites)
terscina[2], **terscinka, terscufka** ZŠ ž trstenica
tervacnosc ž JŠ trvanie
tesak m SŠ široký hrubý nôž: *Ščipki ščipal s tesakem*
tchur, tchor JŠ m zviera tchor (Putorius) • *Śmerdzi jak tchur* – veľmi; *Škoda tchora s midlom umivac* – robiť zbytočnú robotu
ti zám. ty: *Ti to ňevidzel? Pitam ce, pomuž mu* • *Jak ti mňe, tak i ja tebe; Ja sebe ja a ti sebe ti* – daj mi pokoj; *Starši mlatšemu hutori do ti* – tyká mu
tibetka ž druh šatky
tic nd ZŠ tlstnúť: *Chto pije, ten tije; Jeho celo tilo*
tička ž SŠ ihlica v jarme
tični príd. tyčný: *tične fizoli* – popínavé
tidľikovac nd ZŠ pejor. fidlikať
tidzeň, tidziň SŠ m týždeň
tijater p. dijater
tika ž SŠ tyč: *Tiki davame ku fizolom* • *Sucha (vipašena) jak tika* – veľmi chudá; *Dobre fizoľe, ked ju tika trime* – dobre je mať oporu
tikac nd tikať: *Hodzina tika*
tikac še nd **1.** dotýkať sa: *Teho druta še ňetikaj* **2.** týkať sa: *Jeho še to ňetika*
tikač m SZŠ kyvadlo (hodín)
tiket m zast. cestovný lístok: *Vimeňila sebe tiket*
til m tylo: *Hlava me boľi v tiľe*
tiľec m ZŠ tylo (noža) • *Nuž tupi jak tiľec* – veľmi tupý
tiľinkac nd SŠ expr. drobčiť
tinta ž atrament
tintovi príd. atramentový: *tintovi blajvas*
tiňac, tiňčac nd det. tancovať
tiňu-tiňu cit. det. (recitatív)
tip-top príd. expr. vynikajúci: *Maš tip-top topanki*
tirac nd týrať: *Vlasne dzeci tiral*
tirac še nd expr. potulovať sa: *Po noci še ňetiraj*
tiran neskl. ZŠ tyran • *To tiran kuň do cahaňa*
tiraňski príd. silný, veľký: *Tiraňska źima uderila*
tirarc m SZŠ zast. zverolekár
tirčak m STRŠ expr. motocykel
tirčec nd SŠ expr. hrčať, vrčať: *Bandurki tirča, ked mocno vru* • *Co mi teľo poza ucha tirčiš* – veľa rapoceš
tirčuľa ž SŠ pejor. táradlo: *To taka tirčuľa, co veľo rospravja*
tirdiľ m ZŠ pejor. debil: *To tirdiľ, co aňi hvaric ňezna*
tirkač m SZŠ, **tirkafka, tirkačka** ž ZŠ budík
tirkadlo s SZŠ veľkonočný rapkáč
tirštok p. firštok
tišic čísl. tisíc: *Dobra žena tišice stoji* • *To z tišica jeden* – vynikajúci, výborný
tišicatka SZŠ, **tišicufka** SŠ ž tisícka
tišickratrazi čísl. SŠ expr. tisíckrát: *Tišickratrazi tam ľepši jak tu*

tištuch m SZŠ zast. obrus (na stôl)
titľac nd SŠ **1.** špiniť: *Barz titľaš tote ručňiki* **2.** expr. piplať sa, šiplať sa: *Ňetitľaj už tam teľo, aľe idz spac*
tiźňovi príd. týždňový: *tiźňovi zarobek*
tiźňufka ž týždňový pracovný turnus: *Chodzi na tiźňufku*
tiž část. tiež: *Un tiž tam bul • Každa miš ma svojo tiž* (žart.)
tkac nd tkať: *Tkaľi platno, pokrofce*
tkaňina ž SZŠ doma tkaná látka: *Chlopi ľem samu tkaňinu nośiľi*
tlačic nd **1.** JŠ tlačiť: *Budzeme kapustu tlačic* **2.** pariť sa: *Kohut tlači kuru*
tlampač m amplión
tlojic nd ZŠ expr. otravovať: *Teľo me tlojil, až me dožrelo*
tluček, tlujček miest. ZŠ m **1.** zdrob. tĺčik: *Banduri śe dušiľi s tlučkem* **2.** obyč. v pl. SZŠ padavky **3.** ZŠ darmovis (na krosnách)
tluk m tĺk: *Na konope bul tluk • Taki jak tluk* – nemotorný
tlumač m tlmočník
tlumačic nd tlmočiť
tlumek m ZŠ zhluk: *Babi v tlumku śe traśľi od strachu*
tlusc, tluc VŠ nd **2.** tĺcť: *Babi tlukľi konope; Idzeme hrudi tlusc* **2.** expr. biť: *Tlukľi ho, aľe to ňepomahalo* **3.** expr. pretĺkať sa, biediť: *Jak žijeme? Ta tlučeme, jak śe da; Psotu tluče*
tlusc śe nd expr. potĺkať sa; váľať sa: *Ľem śe tluče kolo domu; Dzeci śe radzi tluča po perinoch*
tlusnuc, tlušňec SZŠ nd tlstnúť: *Začal tlusnuc i ochorel na śerco • Tlušňe, jak kebi na ňu ľepil* – rýchlo priberá
tlusti príd. tlstý: *Tlusti kuň ňedobri do pluha • Taki tlusti jak śviňa* – veľmi; *Tlusti jak konar* – chudý; *Od kapusti človek (bruch) tlusti; Ňiž tlusti schudňe, suchi zdechňe; Tlusti štvartek, to tidzeň pred Krivu stredu, co śe tlusto jedlo*
tlusto prísl. SZŠ zried. tlsto: *Tlusto śe jedlo zritka*
tlušč príd. neskl. zried. expr. tlstý: *Ta to tlušč človek*
tľec nd tliesť: *Ňehorelo, ľem tľelo*
tmaška ž ZŠ expr. šero, prítmie: *Tmaška śe zrobila*
to část. to: *To ona taka paskuda; Vidziš, jaki to ti; To ja už raz taka*
točanka ž SŠ expr. v spoj. *Dachtora dzifka jak točanka šikovna* – veľmi
točic nd **1.** točiť, čapovať: *Ku jedzeňu davaľi točene pivo* **2.** točiť (na točovke): *Tokar točil kudzeľe*
točka ž SVŠ zviera krt (Talpa)
tojac, toječkac nd det. stáť: *Toji samo, toji* (recitativ)
tokar m tokár
tokarňa, tokareň ž točovka
tokňa ž VŠ železná obrúčka na voze na upevnenie osi a hlavnice
toľak m SŠ okrúhle boľavé miesto na tele
toňa ž SZŠ stojatá voda: *V toňi śe ľen moči*
topanka ž, **topanek** SŠ m topánka
toparka, toporka miest. ž topárka: *Maslo śe muci s toparku v zbušku*
topeľec m SZŠ utopenec; vodník • *To jakiśka topeľec, ňe dzecko* – je veľmi zlé
topic[1] nd topiť (vo vode): *Male koceta topiľi*
topic[2] nd **2.** roztápať: *Maslo zme topiľi; Idze topic šmaľec* **2.** kúriť: *Dakedi topeľi v pecu ľem s drevom*
topjač m STRŠ kúrič
topoľ m i ž, **topoľa** miest. ž strom topoľ (Populus): *Visoki jak topoľa* – veľmi
topor m topor: *Drevo śe s toporem na hlatko okresalo*
toporisko s toporisko, porisko • *Śekerečka s toporiskem, stara baba s veľkim piskem* (žart.)
toporni príd. ZŠ tvrdohlavý
toporňik m ZŠ tvrdohlavý človek
tor[1] m ZŠ stopa: *Za tim torem pujdzeš*
tor[2] m STRŠ kar
torba ž torba: *Zaveśil torbu na pľeco i pošol • Tak idze jak džad s torbami* – vlečie sa; *Dze torba jak ceľe, ta tam i praceľe* – bohatý má veľa priateľov; *Pujdzeš s torbami* – po žobraní
torbečka ž zdrob. malá torba, kapsička: *Obiral hruški do torbečki*

torok m priehlavok: *visoki torok*
torovac nd SŠ drgať, hegať: *Na planej drahe barz toruje*
toten zám. tento: *Veź tote lachi; Toto už vecej ňerob • Mňe ňe tota kukulka kuka, co tebe* – nemôžem sa s tebou rovnať
totchmac nd SŠ expr. ututlávať
tovardzic śe nd SŠ expr. vnucovať sa, natískať sa: *Tovardzi śe, žebi som ho vźala na ruki*
tovariš m zast. tovariš: *Z tovariša śe stal majster*
tovariška ž JŠ zried. družička (na svadbe)
tracic nd tratiť: *Kura traci pire*
traček, troček SŠ zdrob. malý popruh: *Na sukňi mala tročki*
trački pomn. JVŠ ozdobné strapce: *trački na chustke*
tračuľka ž VŠ biela šatka upravená na vrecko na odtečenie srvátky z tvarohu
trafic, trefic miest. dk trafiť: *Ňemohľi do domu trafic • Śľak ho trafil* – dostal porážku; *Trafila kosa na kameň (až iskru dalo)* – narazil na odpor
trafic śe dk trafiť sa: *Dzifka muśi čekac, kedi śe jej trafi muž • Tak śe mu trafilo jak śľepej kure zarno* – ľahko
trafka ž zdrob. trávička: *Huśata skubaľi trafku*
trafśčo ž pejor. tráva: *Taka trafśčo tam medzi kvitkami*
tragač m tragač
tragar m stropná hrada: *Pod povalu su tragare*
trachoma ž trachóm: *Ma trachomu v očoch*
trachtovac nd ZŠ úctiť si: *Jeden druheho trachtuju*
trajer m čistič zrna
trajerovac nd SŠ čistiť zrno (strojom)
trajfus p. drajfus
trak, trok SŠ m popruh: *Plachta mala na rohoch našite troki*
trakterňa ž SŠ zast. reštaurácia: *Tak mu vivara jak na trakterňi*
traktor, trachtor miest. m traktor
tram m trám: *Na popričkí śe položiľi trami*
trantarija ž expr. trantária: *Možeš isc i do trantariji*
tranzistor, transtor ZŠ m nov. tranzistor
tranžirovac nd ZŠ zried. trpnuť: *Tranžirovala som, co s ňim budze*
trap[1], obyč. v pl. **trapi** m SŠ schod: *Do pivňici buľi trapi*
trap[2] m trop v spoj. *Už je v trape* – má ťažkosti
trapek, obyč. v pl. *trapki* m zdrob. schodík: *Trapki buľi pred dzverami do domu*
trapeňe s trápenie: *Ti ňeznaš o mojim trapeňu; Každi ma dosc svojeho trapeňa; Tak po trapeňu žije*
trapeňik m SZŠ expr. trpiteľ v spoj. *majirski trapeňik* – želiar
trapeňisko s expr. trápenie
trapic nd trápiť: *Ňetrap ho už teľo*
trapic śe nd trápiť sa: *Dakedi śe ľudze barz trapiľi*
trarink, traring, trareng, traľing ZŠ m obrúčka na upevnenie osi a hlavnice voza: *Trarinki trimju šaľ na oši*
traśidlo s ZŠ mokrina
trava ž tráva • *Tak hreši, až trava schňe* – veľmi
travajzňa ž mur. železný stropný nosník
travička, travečka miest. ž zdrob. trávička
travňica ž trávnica (plachta) • *Zbijem ce, že ce aňi do travňici ňepozbiraju* – veľmi ťa zbijem
travňisti príd. ZŠ trávnatý: *travňisti brižek*
treba prísl. treba: *Treba mi isc do mesta; Śicko ma, co mu treba • Už mu aňi vecej ňetreba* – je veľmi postihnutý; *Tak mu treba* – zaslúži si to; *Ňetreba teho bic, s kim treba žic; Veľki Bože z ňeba, daj mi, co mi treba*
trebalo prísl. bolo treba: *Trebalo fčera tam isc • Trebalo ci teho?!* – nemal si to robiť
trebič m SVŠ ďatelina
trebičňisko, trebičisko SVŠ s ďatelinisko
trebiľni príd. ZŠ ďatelinový: *trebiľna śemeňica*
trebina, trebikoňina JŠ, **trepikoňina** ZŠ ž ďatelina
trec, tric STRŠ nd trieť: *Bandurki treme na tarku; Ľen śe tre na cerľicoch*
trefni príd. nečistý (o jedle u židov)
trejer ZŠ, **treher** JŠ m čistič zrna
treľich p. dreľich
tremcic, tremcec nd **1.** dýchtiť, túžiť po niečom, niekom: *Ona ňetremci za veľkima pa-*

radami; Ona barz za ňim tremci **2.** búriť sa: *Šicko vo mňe tremcelo od slabosci*
trenko s SŠ **1.** črienka: *Trenko, to ručka na mlatku* **2.** porisko: *trenko na šikire*
trenovi p. čereňovi
treňirki pomn. nov. trenírky
trepac nd **1.** HŠ čistiť konope: *Vźaľi mjadľicu a trepaľi, žebi z konopi prach višol* **2.** trepať, mykať: *Krava trepala s chvustem* **3.** expr. rozbíjať: *Od zlosci trepal taňire* **4.** expr. tárať: *Ňetrep do śveta*
trepac śe nd **1.** trepať sa: *Kot v mechu śe trepal • Od horučosci śe mi popred oči trepalo* – mihotalo sa **2.** expr. teperiť sa: *Dze śe tam trepeš*
trepač m ZŠ, **trepačka** ž VŠ trlica (s jedným žliabkom)
trepani príd. miest. HŠ hádzaný (o haluškách): *trepane haluški*
trepanki, trepki ZŠ pomn. strapačky: *trepanki s brindzu*
trepňa ž **1.** obuv. zvýšená podlaha dielne, kde pracoval obuvník **2.** mur. šikmá časť lešenia, po ktorej sa chodilo
trepotac śe nd trepotať sa, trblietať sa: *Hvizda śe dakedi trepoce*
trepotka ž expr. neposedník: *Toto dzecko jak trepotka*
tresc, trisc SŠ, **trasc, trjasc** JŠ nd **1.** triasť: *Tresla s ňim, žebi śe zebudzil* **2.** ZŠ striasať: *Treśľi orechi*
tresc śe, trisc śe SŠ, **trasc śe, trjasc śe** JŠ nd triasť sa: *Až śe treśe od zlosci; Ruki śe mu treśu • Treśe śe jak ośika* – veľmi; *Treśe śe za peňeźami* – je lakomý; *Ňebuj śe, ľem śe triś* (žart.)
trescica ž JŠ pejor. zlá žena
treski pomn. ZŠ lesklé ozdoby na kroji
treskuci príd. treskúci: *treskuca źima*
tresnuc dk tresknúť: *Cośka tam tresklo*
trest m trest: *Za trest zostal doma • Košuľa poskurčana na trest* – veľmi; *To už trest nad trestami* (o veľmi ťažkej situácii); *To trest boski* – zle je
treśafka ž ZŠ triaška: *Treśafka ho lapila*
treśčaci príd. SŠ treskotavý: *treśčace śvički* – prskavky
treśčec nd expr. trešťať: *Koňe robiľi na zlosc, že to ľem stajňa treśčela • Mac biju, ľem tak treśči* – veľmi
treśichvustek, treśichvoscik m, **treśochvostka** ž vták trasochvost (Motocilla)
tretuar m chodník (v meste)
tri; trojo, tromi, trujmi SŠ čísl. tri; traja
tribus m ZŠ zast. druh klobúka: *Tribus to bul murarski kalap na tri roški*
tricatek m tridsiatok v spoj: *Višol na psi tricatek* – skrachoval
tridupľovani čísl. ZŠ expr. trojnásobný v spoj. *tridupľovani vul* – korunovaný hlupák
trimac nd **1.** držať: *Trimala ho za ruku; Trimce me, bo śe urvem* (žart.) **2.** chovať: *Trimaľi me koňe; Trimal zajace* **3.** byť pripevnený: *Tak pribil, co budze trimac naveki* **4.** podporovať: *Ona trime pri bratovi; Pri kim stojim, pri tim trimem* **5.** expr. pokladať: *Un me ňetrime aňi za psa* **6.** trvať: *Veśeľe trimalo tri dňi; Ňič naveki ňetrime • Co z ďabla pofstaňe, ňema trimaňe* – od čerta nie je nič hodnotné; *Trim pisk!* – čuš; *Ňetrime ho za ňič* – neváži si ho; *Trime hore nos* – je pyšný; *Trim jazik za zubami* – málo hovor; *Dzeci trime v moreśe* – prísne vychováva; *Trime śe ho* – neopustí ho: *Ona trime cale gazdostvo* – vedie
trimac sebe nd **1.** byť pyšný: *Trime sebe a ňima pri čemu* **2.** správať sa: *Šumňe sebe trimaj*
trimac śe nd **1.** držať sa: *Trimal śe plota* **2.** počínať si: *Ocec śe eśče dobre trimju • Tak ľape, co śe jedno druheho ňetrime* – tára; *Trime śe svojeho rozumu* – robí po svojom; *Ňech śe ci taka pocľivosc trime* – nečestne postupuješ; *Ňezna śe čeho trimac* – ako postupovať
trimaňe s STRŠ zried. sebavedomie v spoj. *Je veľkeho trimaňa, ale ňidžňemaňa*
trimbľikac nd expr. vrzúkať: *Teľo trimbľikace, co me až hlava rozboľela*
tringelt, tringeľ miest. ZŠ m prepitné
trip, tripek m SŠ nádobka: *Do tripka davaľi kotovi pochľipac*
tripeľ m zast. kvapavka
tripňik m ZŠ predná časť nohavíc
triročňak m SZŠ trojročný býček

trisk m tresk: *Taki trisk bul v ľeśe • Trisk-prask a už bulo pojedzeno* – veľmi rýchlo
triska ž trieska • *Taki suchi jak triska* – veľmi chudý
triskac nd expr. trieskať: *Ňetriskaj s dzvirami; Začalo hermec, triskac*
triskač m SZŠ hmyz vážka (Libella)
trisnuc dk expr. tresnúť: *Trisnul s tim o źim*
triśčati príd. SŠ majúci vytreštené oči: *Un taki triśčati, co ľem oči vitriśča*
triśčec nd SŠ expr. vytriešťať: *Jak triśči s tima očetami*
triźbi, triźvi miest. príd. triezvy: *Co triźbi miśľi, to opiti povi*
trojaček m, **trojička** ž ZŠ náradie na čistenie ľanu: *S trojičku śe trel ľen*
trojačka ž SZŠ trojka (mlatcov): *Trojačku trojmi mlaciľi*
trojic nd ZŠ onikať: *Až barz starim abo takim możňejšim ta śe i trojilo, povidzme, jak śe maju?*
trojka ž ZŠ ďatelina
trojkovac nd ZŠ mlátiť v trojke
trojnastup m ZŠ zried. trojstup: *Iśľi v trojnastupe*
trojňaki pomn. SŠ trojzubé vidly
trojňeta pomn. SŠ trojčatá
troľa ž JŠ pejor. nevládna osoba: *Tota troľa śe eśči dześka źbjera*
trom m SŠ kmeň zrezaného stromu • *Babisko jak trom* – statná
troskoľic nd SVŠ krákoriť (o sliepke)
trovic nd ZŠ míňať: *Jeden robi, druhi trovi*
trozna ž SZŠ zvyšky nedotkaných nití
truba ž trúba: *Vartar i pastir dakedi trubiľi na trube • nos jak truba* – veľký
trubelka ž JŠ zast. kornútok: *trubelka cukru*
trubic nd trúbiť: *Vartar trubil v noci • Chto co ľubi, o tim trubi* – hovorí
truc, trut m SŠ truc, vzdor: *Robi mi na truc • Na ten trut ňepujdze* – just nepôjde
truc nd otravovať: *S mucharku śe muchi truľi*
trucac śe nd trucovať: *Co śe tak truca*
truceľec m SZŠ kto sa otrávil
trucizna ž SŠ otrava: *Šaľene hubi to trucizna*
trud m trúd: *Trudi ňerobiľi, ľem tak hraľi*
truda p. otruda
trudno prísl. ťažko: *Trudno bulo dokoňčic totu jar; Trudno śe od teho odučic • Ľeko privikac, trudno odvikac; Trudno žic, trudňejši umrec; Trudno do koľaji prisc*
trudzeni príd. SŠ zried. ťažký v spoj. *Trudzeni koňec śe mľika dočekac* – nie a nie sa dočkať
truja ž ZŠ zried. jed
trumbľikovac nd SŠ expr. fidlikať: *Už na hušľoch trumbľikuju*
truna ž rakva, truhla
trunar m STRŠ výrobca rakiev
trunek m liehovina
trup m zried. mŕtvola
truparеň, truparňa ž márnica (na cintoríne)
trupic nd SŠ zried. trápiť: *Jakośi me źima trupi*
trupizna ž SŠ mŕtvolný zápach
trus m trus
trusak m JVŠ pierko z páva
trus-trus, truś-truś SŠ cit. na privolávanie zajacov
truśic nd **1.** trúsiť: *Jak to režeš, truśiš po calim stoľe* **2.** miest. mrholiť: *Diźdž truśi*
tu I. zám. **1.** tu: *Co tu robiš? Tu śe ňeda nič robic • Tu oheň, tu voda* – ani sem, ani tam; *Tu ho maš* (výraz prekvapenia) **2.** sem: *Hibaj tu! Un už tu vecej ňepridze* **II.** část. tu: *Jaka mi tu, ni aha* – je tam toho
tubuľec m ZŠ domorodec: *Un tubuľec, aľe ona ňe stadzi*
tufečňa ž. obuv. kus handry na leštenie vosku na obuvi
tuhi príd. tuhý: *tuhe celo • Tuhe jak remeň* – veľmi
tuhota ž destilát
tuľac, tuľkac nd kotúľať: *Tuľaľi prazne bečki*
tuľejka, tuľajka SŠ ž oselník
tuľfa ž SŠ v spoj. *dzecko jak tuľfa* – veľmi tučné
tuľigaš m JŠ handrár
tuľipan m rastlina tulipán (Tulipa)
tumka ž SZŠ zápražka
tuňec nd lacnieť
tuňi príd. lacný • *Z tuňeho valalu prišol* – chcel by lacno nakúpiť; *V sušedovim ľeśe najtuňše drevo; Za dva tuňo, za tri draho* – ťažké rozhodovanie
tuňka ž ZŠ omáčka

tuňo prísl. lacno • *Tuňo kupuje, draho placi* – lacné veci sú nekvalitné
tupi príd. tupý
tupic nd tupiť, hanobiť: *Ľudze ho začaľi tupic*
turbacija ž trápenie: *S troma dzifkami to veľka turbacija*
turbovac še nd trápiť sa: *Pre šicko še barz turbuje*
turčec nd SŠ kŕkať: *Žabi večar turča*
tureň, turňa SŠ ž veža: *Dzvoni viša na turňi*
turkem prísl. na naháňačky: *Dzeci še baviľi turkem, co jeden druhich chital*
turkotac nd ZŠ drkotať, hrkotať: *Bulo čuc turkotaňe vozoch na furmancoch*
turoň m pejor. pojašenec: *Taki turoň šaľeni*
tuś-tuś; tuśka-tuśka cit. privolávanie ošípaných
tutak zám. tuto: *Tutak ho postav, ňe tam*
tutejši, tuteňši SŠ príd. tunajší: *Tutejše dzifki paradňejše*
tutľik m SŠ trubička na ozdobovanie perníkov
tutmak m pejor. ťuťmák: *Śmeje še jak tutmak*
tutor m zried. tútor: *Śiroti maľi tutora*
tuz m túz: *Tuz prebija šicke karti* • *Červeni jak tuz* – veľmi
tuźňik m SŠ zried. samotár
tvar ž tvár: *Ona šumna na tvari*
tvardasti, tvardavi príd. trocha tvrdý: *tvardasti chľib*
tvardi príd. tvrdý: *Chľib tvardi jak kampeň* • *To tvarda hlava ten človek* – hlavatý; *Až do tvardej ješeňi* – do neskorej
tvardnuc nd tvrdnúť: *Pomali tvardňe ten beton*
tvardo prísl. tvrdo: *Tvardo zaspal*
tvarečka ž zdrob. tvárička: *tvarečka jak obraśček*
tvarožni príd. tvarohový: *tvarožni mišek*
tvarožňik, tvarohovňik VŠ m tvarožník
tvaruh DŠ, **tvaroh** okraj. m tvaroh: *rezanki s tvarohom*
tverdzic, tvardzic miest. nov. nd tvrdiť: *Hlupi ľem fše svojo tverdzi*
tvuj zám. tvoj: *Co ňe tvojo, ta ňeruś* • *Un je v tvojich rokoch* – je rovnako starý; *Ňech budze po tvojemu* – ako ty chceš; *Tvoja hlava; Tvuj nos* (výraz nesúhlasu); *Ja tvojeho ancikrista* (zahrešenie)

Ť

ťukac nd ZŠ ohlasovať príchod zváčov na svadbu
ťuk-ťuk-ťuk cit. napodobňuje prácu na krosnách
ťuťa ž det. sliepka
ťu-ťu-ťu cit. na privolávanie sliepok

U

u predl. u: *Bul u sušeda; U nas še inakši rečuje* • *Dziň u dňa* – stále
ubac še dk ZŠ zried. nastrachovať sa: *Teľo še ubal, co ho až poraźilo*
ubečeľovac dk úctiť si: *Kumu treba ubečeľovac*
ubic dk ubiť: *Źim v chiži dobre ubiľi; Foľuś ubil volnu na postav*
ubijac nd ubíjať: *Beton ubijaľi s ubijakom*
ubijačka ž ZŠ doska na ubíjanie hnoja na voze
ubľižic dk ublížiť: *Ubľižic ľeko, počešic češko*
ubľižni príd. SŠ prívetivý
uboč ž úboč, svah: *Na tej uboči prevracil*
ubor, uborka ž SŠ zast. ohradená časť majera
ubrac dk ozdobiť vianočný stromček: *Na Hodi še majik ubere a po Hodoch še obere*
ubrac še dk zast. vyobliekať sa
ubudac nd ubúdať: *Z tej roboti jakośka ňeubuda*
ubudnuc dk ubudnúť: *Jakośka veľo ze slaňini ubudlo* • *Śak mi povidz, z gembi ci ňeubudňe* – neublížiš si
ucac dk **1.** uťať: *Ucal mu koňec* • *Jak bi ucal* – náhle, odrazu **2.** ZŠ uhryznúť, uštipnúť: *Had ho ucal*
uccic, uscic ZŠ, **ukscic** SŠ dk uctiť: *Jedno druhe dakedi ucciľi; Hosci treba ukscic; Moja baba buľi barz uscena žena, bo znaľi zakľinac* • *Chto rodičoch ňeucci, korbač na sebe pľece* – doplatí na to
ucekac nd **1.** utekať: *Ucekaľi pred diźdžom* • *Ked davaju, ber, ked biju, ucekaj; Naša hodzina uceka* – hodiny idú dopredu **2.** ubiehať: *V roboce čas uceka* • *Dňi ucekaju jak voda na potoku* – rýchlo **3.** expr. odlišovať sa: *Toto daľeko uceka od teho*

uceknuc dk **1.** utiecť: *Tak uceknul, ľem še za ňim skurilo; Robota ci ňeucekňe, počeka ce* **2.** ubehnúť: *Rok mu uceknul, co maloco zrobil*
ucešic še dk natešiť sa: *Teľo še ucešil s tima dzecami*
ucichnuc dk utíchnuť: *Šicko naraz ucichlo*
ucirac nd utierať: *Ruki uciraľi do uciraka*
uciraček m zdrob. expr. uteráčik
ucirak m uterák
ucisnuti príd. utisnutý: *Bul ucisnuti na pomoc druhich ľudzi*
učeni príd. učený • *Učeni z ňeba ňichto ňespadnul* – sám sa musel vypracovať
učeňe s učenie sa • *Ňebarz mu išlo učeňe* – zle sa učil; *Učeňe še ho dobre chita* – dobre sa učí
učic nd učiť: *Učil ho na bicigľu; Učil na gimnaziji* • *Ceľe ňetreba učic cicac; Kurče bi chcelo kuru učic* – mladší nemá poúčať starších
učic še nd učiť sa: *Rozumu ma dosc, aľe še ňechce učic*
učin m ZŠ účinok: *Ňe każda voda ma toten učin*
učina ž ujčiná: *Žena matkineho brata to učina*
učiteľ m učiteľ
učiteľka ž učiteľka
ud m **1.** úd: *Boľa me šicke udi* **2.** zast. člen: *Braterstvo malo svojich udoch*
udac še dk podariť sa: *Udal še mi šumni chľib; Tak bulo, kedi jak še nam udalo* • *Matka višivana, dzifka ňeudana* – nepodarená
uderic dk udrieť: *Uderil ju po hlave; Do źemi uderiľi kuľički a na to daľi desku* • *Uderil s bidu o źim* – zbavil sa jej; *Taka, jak kebi ju s mechom uderil* – je splašená; *Krev mu do tvari uderila* – očervenal; *Vino mu uderilo do hlavi* – opil sa; *Strach uderil naňho* – naľakal sa; *Uderiľi fudamenti* – vymurovali základy; *Mrazi uderiľi* – ochladilo sa; *Idze še žeňic, aľe chto zna, dze uderi* – koho si vezme
uderic še dk udrieť sa • *Uderil še po kešeňi* – vydal peniaze
udobric (še) dk udobriť (sa): *Jakośka ho tam udobriľi* • *Ubľižic ľeko, udobric češko*
udoj m ZŠ pôdoj • *Taki udoj jak od komara* – málo
udrapnuc dk zaškrabnúť: *Kot me udrapnul*
udzareň ž ZŠ udiareň
udzic, budzic[2] SŠ, **ludzic** SŠ, **hudzic** miest. JŠ, **vudzic** SŠ nd údiť: *Każdi sebe udzil slaňinu*
ufac nd dúfať: *Ufam, že budzeš s tim spokojni* • *Chto ufa, ten ňezufa; Nauč še ufac, ňebudzeš zufac*
ufnosc ž dôvera; nádej: *Mam ufnosc, že z teho daco budze; Ňemal ufnosc do ľičeňa; Dochtor povedal, že ňit ufnosci*
uhadnuc dk uhádnuť: *Uhadňi, co som priňesla*
uhaňac nd naháňať: *To pes uhaňa huśi*
uhaňbovac še nd ZŠ hanbiť sa: *Uhaňbuje še mu to povedzec*
uhel, uhol miest. m **1.** uhol: *Tak do uhla poluž* **2.** roh, nárožie: *Skočila za uhel* • *Žena trima tri uhli a chlop jeden* – stará sa skoro o celú domácnosť
uheľ m uhoľ: *Eśći červene uhľe v popeľe*
uhinuc dk uhynúť: *Už druha krava nam uhinula*
uhľe s hromad. JŠ uhlie: *Bula tam hromada uhľa*
uhľovi príd. uhľový: *Zruciľi mu uhľovej vodi* (o porobení)
uhnuc dk uhnúť
uhor[1], **venger** SŠ, **uhrik** JŠ m uhor (vriedok): *Po tvari mal veľo uhroch*
uhor[2] m úhor (prieloh): *Uhor stal rok, co sebe roľa otpočla*
uhorčik m SŠ rastlina narcis (Narcissus)
uhoreňisko, uhorňisko s SŠ úhor: *Po uhorňisku zrośľina rośňe*
uhoric nd úhoriť: *Uhoriľi pod śace*
uhorni príd. JŠ zúhorený: *Ľen še śal do uhornej źeme*
uhotovac dk uvariť: *Uhotuj daco, bo som hladni*
uchati príd. majúci akoby uchá: *Uchate dlato čiscilo i dlabalo*
uchicic (še) dk chytiť (sa) • *Uchiciľi ju na slove* – chytili za slovo
ucho s **1.** ucho (orgán): *V uchu mi piśći* • *Ľem tak strihal s ušami* – pozorne počúval; *Na jedno ucho slucha, na druhe puśća* – nepo-

zorne počúva; *Voda žabom po uši* – plytká; *Dostaňeš poza uši* – facku; *Šedla mu mucha do ucha* – nechce počuť; *Ucha jak lopuchi* – veľké **2.** ucho (vec): *Šafeľ še ňeše za ucha*

uchodzic nd SŠ týkať sa: *Ju to ňič ňeuchodzi, či šečki jest*

uchodzic še dk uchodiť sa: *Teľo še uchodzila, co sebe nohi ňečuje*

uchovac dk uchovať v spoj. *Od zleho, Bože, uchovaj*

uchvatki prísl. STRŠ úchytkom: *Ked diždžovni čas, ta še robi ľem tak na uchvatki*

uj cit. vyjadruje pohnutie: *Uj, ta to šumne; Uj, ale me zaboľelo*

ujac še dk ujať sa: *Ujal še ho cudzi človek*

ujedzisko s ZŠ trápenie: *Barz veľke ujedzisko s mužom; Valalske veśeľe, co to za ujedzisko*

ujičko ZŠ, **uječko** VŠ m hypok. ujček

ujidac, ujidovac SŠ nd expr. jedovať, zlostiť: *Ňeujidaj me teľo*

ujidovisko s VŠ zlostenie

ujimac še, uňimac še SZŠ nd rozpakovať sa: *Ujimaľi še ku ňemu ozvac*

ujko ZŠ, **ujco** VŠ, **ujek** SŠ m ujec: *Matkin brat to ujek*

ujmovac še nd ujímať sa: *Začal še ho ujmovac*

ujsc dk **1.** zbaviť, obstáť: *Doteraz bi to ešči ušlo* **2.** uplynúť: *Veľo vodi ujdze, ňech ona pridze ku sebe*

ujsc še dk **1.** zbaviť, obstáť: *Ten parobek še ujdze; Može še ujsc* **2.** dostať sa: *I mňe še može daco ujdze*

ujukac nd ujúkať: *Dzifki začaľi ujukac*

ukaz m ZŠ ukážka: *To ľem na ukaz mal • Šumna na ukaz, ale zdnuka fras* – iba navonok pekná

ukazac dk ukázať: *Ukazal, co zna; Podz, ta ci cośka ukažem • Šak ja mu ukažem* (zastrájanie); *Ňemožem tam vecej oči ukazac* – prísť; *To šumňe ukazalo* neos. – efektne sa predstavilo

ukazac še dk **1.** ukázať sa: *Haňbi še ľudzom ukazac na oči* **2.** vyjsť najavo: *Ňeskorše še ukazalo, chto mal pravdu* **3.** expr. prejaviť sa: *Chce še ukazac, že co to un*

ukazija ž SŠ **1.** paráda: *To ľem tak na ukaziju* **2.** posmech: *Višol na ukaziju*

ukazovac nd ukazovať • *Muśi tak žic, jak mu ukazuje* – podľa svojich možností

uklad m SŠ zvyk: *Tam taki uklad, že perše idu chlopi a potem ženi*

ukladac nd **1.** ukladať: *Jeden na vuz podava a druhi uklada; Matka uklada dzecko spac* **2.** kosiť na riadky

ukľohňic ZŠ, **ukľochcic** SŠ dk expr. uvariť: *Nafrišno ukľohňila haluški*

ukonac še dk unaviť sa: *Barz je ukonana*

ukontetovac dk SŠ poskytnúť primeranú pozornosť: *Ona znala hosca ukontetovac*

ukosem prísl. SŠ šikmo

ukośic dk trochu skosiť: *Ukośil kus travi kravom ku dojeňu*

ukradnuc, ukrasc zast. dk ukradnúť: *Ukradnutej veci še ňeceš; Ňeukrad ten, keho ňezlapaľi • Bodaj ľem fše teľo mal, keľo ukradňe* – z ukradnutého nevyžiješ

ukrutni príd. expr. ukrutný, ohromný: *Muj muž ukrutni gazda*

ukrutňe prísl. expr. ukrutne, veľmi: *Naš dzado maľi ukrutňe radzi fčoli; To už ukrutňe davno*

uksta ž úcta: *Každemu dal ukstu*

ukušic dk uhryznúť: *Pčola me ukušila; Pes ho ukušil • Keho had ukušil i hľisti še boji*

ukvolka p. okulka

ulabudac dk SŠ expr. zohnať: *Kebi choľem furku drev ulabudac*

ulahodzic dk ulahodiť • *Ešči še taki ňenarodzil, co bi každemu ulahodzil*

ulahojic še dk uľaviť sa: *Rodičom še ulahojilo, ked ňemušeľi na mňe placic*

ulakomic še dk ulakomiť sa: *Ulakomil še na majetek*

ulandingac dk SŠ expr. zdolať: *Jakośka to ulandingala*

ulapic dk **1.** ulapiť, chytiť: *Ulap fest a trimaj; Ulapil ho za kark* **2.** uchytiť, uloviť: *Ulapil poľneho zajaca; Ulapiľi zbojňika • Hebabina hvari, že take dzecko ešči ňeulapila* – nepomohla mu na svet; *Bodaj ce fras ulapil* (zahrešenie)

ulapic še dk chytiť sa: *Ulapil še stola • Ulapil še za hlavu* (ako výraz prekvapenia)

uložic dk uložiť: *Dzeci uložila spac*

uľ m úľ

uľahnuc še, upľahnuc še SŠ, VŠ dk uliahnuť sa: *Uľahlo še nam ceľe • Fše ftačka tam cahňe, dze še uľahňe; Dze še chto uľahňe, tam ho i cahňe*

uľap! cit. chňap, naznačuje chytenie (ako povel psovi)

uľecec dk SŠ neos. uplynúť: *Mladosc mi už uľecela*

uľehnuc dk ľahnúť v povele na psa: *uľež!*

uľekčic dk SŠ neos. uľahčiť si: *Povim pravdu, ta mi uľekči*

uľežanka ž ZŠ **1.** hnilička **2.** expr. chorľavá žena: *Plano tebe, Janku, vźal ši uľežanku*

uľežec še dk uležať sa (o ovocí): *uľežete hruški*

uľica ž ulica: *Uľica u nas išla tak naprik valalu*

uľička ž JŠ medzierka medzi domami

uľivac nd STRŠ nalievať: *Na veśeľu uľivaľi paľenku za šorom*

umarčik m JZŠ zomretý: *Maľi smutek za umarčikom*

umarčina, umarčizna, umarščina ZŠ, **umorčina, umorščina, umorščizna** SŠ ž **1.** pozostalosť: *Dzeľiľi še o umarščinu; Umarčizna z bratoch robi ňepraceľoch* **2.** poplatok za prevod pozostalosti **3.** oblek mŕtvemu: *Obľekľi ho do umarčizni* **4.** mŕtvolný zápach: *Tu čuc za umarčiznu*

umarti I. príd. mŕtvy: *Umarteho človeka už ľem pochovac* **II.** m spodst. zomretý: *Idzeme še modľic ku umartemu*

umenšovac še nd zmenšovať sa: *Porobme ešči kus, bodaj še umenšovalo*

umernosc ž úmernosť: *Ňima umernosci v ňičim, veľo ji, veľo pije; Zlosc ňima umernosc*

umic dk umyť: *Treba grati umic • Ona už ňejednemu ric umila* – ohovorila ho

umivac nd umývať: *Idze umivac oblaki • Ja od teho ruki umivam* – neberiem za to zodpovednosť; *Ruka ruku umiva* – navzájom sa chránia

umknuc dk expr. uniknúť: *Umkla pred ňim do komori*

umknuc še dk ZŠ ustúpiť, odísť: *Ja še ci umkňem • To taka voda, co to aj pivo ňej še umkňe* – nevyrovná sa jej

umor m úmor: *Bul už chori na umor; Utrapila še do umoru*

umpar s neskl. ZŠ nepárne číslo

umrec dk umrieť: *Chto še nenarodzil, ňemuśi aňi umrec; Na umrece to ňebulo • Śidzem chorobi, a umric ňema chto* (o hypochondrovi)

umšľag, opślag, ušľag SŠ m obklad: *Na oparene celo daľi umšľag*

umučeňe s v spoj. *bože umučeňe* – božia muka (v poli, pri ceste)

umukaric še dk expr. utrápiť sa

umundirovani príd. zast. uniformovaný

umuskac dk expr. ulízať (vlasy)

umuskani príd. ZŠ expr. ulízaný (o vlasoch)

un, on JŠ, **von, vun** miest. DŠ zám. on: *Un o to ňestoji • Patraj še ho* (vyjadrenie pohoršenia); *Miśľi, že už nad ňeho ňit* – že je najlepší; *Chľib bul taki, že mu trebalo povesc „oňi“* – bol výborný; *Paňskemu psu „oňi“ hutor* – všetko panské si váž

unuvac še nd SŠ neos. nudiť sa: *Unuje še mi samemu doma*

upadac nd zried. klesať: *Voda pomali upada*

upadek m úpadok: *Ňeraduj še, bratku, z cudzeho upatku; Chto ňeslucha oca, matku, ten upadňe do upatku; Dze ňit poratku, tam šicko idze do upatku; To pred upatkem tak ci veselo*

upadnuc dk upadnúť: *Od veľkej starosci upadla do chorosci*

upisc, upesc dk upiecť: *Upekla jim pagače • Ona bi ju na rożence upekla* – nenávidí ju

upisc še dk **1.** upiecť sa: *Chľebi še už upekľi* **2.** popáliť sa: *Upekla še na tepši*

upitac dk uprosiť: *Ňedal še ňijak upitac*

uplakac še dk ZŠ veľa sa naplakať

upodľic dk ZŠ expr. zhanobiť: *Upodľila ho pred ľudzami*

upominac še nd SŠ vyzvedať sa

upomnuc dk STRŠ napomenúť: *Ked ho upomňeš, ta še ešči pohňeva*

uporni príd. ZŠ zaťatý, zanovitý • *Chlop uporni, život toporni* – ťažký

uputac še dk SŠ expr. oženiť sa

uračic še dk iron. uráčiť sa: *Kedi še ci urači tam isc*

uraźic dk **1.** rozjatriť boľavé miesto: *Uraźil mi boľaci paľec* **2.** uraziť: *Hňiva śe na ňeho, bo ju uraźil*
urbar m zast. obecný les: *Spoľečni ľes to bul urbar*
urbarski príd. obecný: *urbarski ľes*
určeni príd. určený, stanovený: *Dokedi ma určeni život, doftedi budze žic; Tak muśi bic, jak mi určene*
urda ž ZŠ žinčicová srvátka
uredňik m zast. úradník: *Majir mal svojeho uredňika, co roskazi daval i dopatral*
urek m ZŠ urieknutie: *Na psa ureki a na tebe zrost* (vinš pri pohľade na dieťa)
ureknuc, uresc ZŠ dk urieknuť: *Urekla mi dzecko, bo śe mi teraz ňebere; Ureknuce znala spľuvac*
urezac dk narezať: *Urezaľi sebe slami na dva dňi*
urezac śe dk porezať sa: *Urežeš śe, bo ostri nužik*
urivac nd SŠ utŕhať: *Ňeurivaj mi pocľivosci*
urlap m zast. dovolenka
urobek m ZŠ prínos: *Robiš, robiš a urobek ňijaki*
urobic śe dk ZŠ narobiť sa: *Kolo ofcoch śe treba veľo urobic*
uročisti príd. ZŠ významný: *uročiste śveto*
urodaj, urodzaj SŠ m úroda: *Modľiľi śe za dobri urodaj*
urodajni príd. ZŠ úrodný: *urodajni rok*
urodajovi príd. týkajúci sa úrody • *urodajovi taňec* – vyskakovanie do výšky za dobrú úrodu
urośic śe dk ZŠ zvlhnúť od rosy: *Ľen śe urośil na rośe*
uršus m STRŠ v spoj. *mocni jak uršus* – veľmi silný
urvac dk **1.** odtrhnúť: *Urvi mi jednu ružu; urvata ňitka* **2.** roztrhať: *Veľka voda urvala hac; Urvalo lancuch* **3.** expr. dostať bitku: *Ňeujidaj, bo urveš*
urvac śe dk **1.** odtrhnúť sa: *Urval śe mi gombik* • *Jak kebi śe z lancuška urval* – divoko, nespútane si počína **2.** roztrhnúť sa: *Porvazek śe urval* • *Tak robi, dobre śe ňeurve* – ide sa roztrhať
urvacka ž ZŠ plieskajúci koniec biča
urvisko s ZŠ zosuv pôdy
usalašic śe dk usalašiť sa
usipac dk trocha nasypať: *Usip tam kurom zarna*
uski, vuski SŠ príd. úzky
uskromňic śe dk uskromniť sa
uskubac dk trocha natrhať: *Uskubala śviňi kus povoja*
usluchmani príd. ZŠ poslušný
usluchnuc dk poslúchnuť
usmi p. osmi
usnuc dk usnúť, zaspať • *Na jeho slovoch bi človek usnul* – presvedčivo hovorí
uspokojic (śe) dk uspokojiť (sa)
usraňak m ZŠ pejor. zasran
ustac[1] dk prestať: *Diźdž ustal, išľi me daľej*
ustac[2] dk DŠ unaviť sa: *Jakośka ustal v roboce*
ustac śe dk ustáť sa: *Voda śe po čaśe ustala; ustata voda*
ustarec śe dk zostarnúť: *Barz śe už ustarel; Jaki je ustareti*
ustupic dk ustúpiť: *Mudrejši fśe ustupi*
ustupovac nd ustupovať: *Ustupoval, nakeľo mohol*
usužovani príd. utrápený
uśćebuľac dk SŠ expr. horko-ťažko nahromadiť, získať
uśednuc dk expr. v spoj. *Uśedňi už raz* – daj už pokoj
uśem p. ośem
uśivec śe dk ošedivieť v spoj. *Maš śe plano vidac, voľiš śe uśivec*
uśmichnuc śe dk usmiať sa: *Popatrel na ňu a śe uśmichnul*
uśmichovac śe nd usmievať sa • *Uśmichoval śe popod nos (popod bajusi)* – potmehúdsky sa usmieval
uśmina p. ośmina
uśpevac śe dk ZŠ veľa sa naspievať
ušic dk ušiť: *Sama sebe to ušila; Veľo bere od ušica*
uško s **1.** zdrob. uško **2.** vec podobná uchu: *uško ihli; uško na žbanku*
uškrabnuc dk škrabnúť: *Tu me kot uškrabnul*
uškuľic śe dk SŠ poraniť sa
ušporic dk ušetriť
ušuľac dk ušúľať: *Ušuľal sebe dzigaretľu; Dzecku ušuľala popku*

utancovac śe dk ZŠ veľa sa natancovať
utarhnuc dk odtrhnúť: *Utarhnul sebe kvitku*
utarhovac dk utŕžiť: *Utarhovala daco za maslo*
utek m útok (nití): *Do utku śe davala slapša predza*
utor m zárez (na vsadenie dna)
utorek p. ftorek
utoric p. hutoric
utracic dk **1.** ZŠ stratiť: *Načisto rozum utracil* **2.** škodovať: *Barz veľo som na tim utracil*
utrafic dk vystihnúť: *Dobre utrafil, bo buľi doma; Dochtor mi utrafil ľik*
utrafunek m v spoj. *Ľem tak do utrafunku to zrobil* – naverímboha
utrapni príd. SŠ spôsobujúci útrapy: *Utrapne žice s takim pijakem*
utre p. jutre
utrec dk utrieť • *Utri sebe nos od teho* – vzdaj sa toho
utrejši p. jutrejši
utrimovac nd udržiavať: *Muśi utrimovac poradek*
utriricka ž JZŠ žart. slúžka k deťom
utro p. jutro
uvadzac, uvadzovac nd uväzovať: *Išol uvadzac kravi*
uvadzic dk **1.** zavadiť, zachytiť: *Uvadzil do plota* **2.** uviazať: *Uvadzil kravi ku žlubu*
uvadzisko s ZŠ záťaž: *Mala poradne uvadzisko, pijaka na karku*
uval m JŠ choroba vemena: *Krava po oceľeňu dostala uval*
uvažac, uvažovac nd brať ohľad, dávať pozor: *Uvažaj na kvitki, ňepolam jich; Muśi uvažovac, žebi sebe žaludek ňepopsul*
uvažic dk zvážiť: *Uvaž sebe*
uvažnosc, uvažľivosc ž ohľaduplnosť: *S veľku uvažnoscu tam pošla*
uvdzečic śe dk SŠ úciť si (počastovaním): *To maš śe ľudzom uvdzečic*
uvidzec dk uvidieť: *Ked ho uvidziš, ta mi povidz; Uvidziš, uvidziš, čeho ti śe dočekaš* • *To śe eśći uvidzi* – nie je to ešte isté
uvijac śe nd expr. činiť sa: *Muśeľi śe uvijac, žebi šicko porobiľi*
uvladnuc dk JŠ stať sa nevládny: *Uvladla mu ruka*
uvoz m úvoz: *Uvoz, to taka hliboka draha dolo brihem*
uvrac ž i m SŠ, **uvrat** m, **uvrata** ž miest. úvrat: *Na koncu roľi uvrac, co śe obracalo s pluhom*
uzbirac, uźbjerac JŠ dk nazbierať: *Uzbirala śmetanki, co budze mucic*
uznac dk uznať: *Ona mu ňič ňeuzna; Uznaj, že mam pravdu*
uznanľivi, uznati príd. uznanlivý
uzvoľovac śe nd SŠ expr. voľkať si: *Ona śe uzvoľuje pri svojej maceri*
uźer, huźer m SŠ spodok snopa
uźľik m JŠ expr. batôžtek
už, užek SVŠ **I.** prísl. už: *Už prestalo padac* • *Už-už že spadňe* – skoro spadol; *Ja už šickeho sita* – veľa som prežila **II.** část. už: *S tim už śe ňeda ňič robic; Už aj śe ber!*
užaľic śe dk ZŠ zľutovať sa: *Užaľil śe nad ňu*
užirac nd expr. trápiť, zožierať: *Ľudze ju užiraju*
užirovisko s SŠ expr. trápenie
užitek m úžitok: *Vecej z teho škodi jak užitku* • *Ňech ci padňe na užitek* (želanie)
užofka ž had užovka (Natrix)
užrec dk SŠ uhryznúť: *Had ho užar* • *Bodaj ce had užar* (zahrešenie)

V

v, vo, vov; ve, vev SŠ predl. **A.** s L (6. p.) v: *V dome mala poradek; Peňeźi buľi vev kredencu; Virośľi v bidze; Ja už bul v strachu; Zostala v haňbe* **B.** s A (4. p.) **1.** v: *V ňedzeľu ňerobime, pridz v stredu* **2.** ZŠ na: *Ve veśeľe tri dňi dobre; Vo Veľiju dzeci biju; V Rusadľe stavjaľi maje; V obid mi treba podojic kravu; Źimno mi v ruki; V jar buľi gruľe drahe* **3.** ZŠ do: *Had ho uśćipnul v nohu; Uderila śe v hlavu; Zaśpival vo śvet* • *Cośka sebe vźala v nos* – niečo jej sadlo na nos
vačovac nd SŠ striehnuť: *Ľem tak vačoval, žebi ju muh stretnuc*
vaderlo s SZŠ čelná doska na voze

vadzac nd SZŠ uväzovať: *Chvosti pri dojeňu vadzaľi na nohi*
vadzibaba ž SŠ škriepna žena
vadzic śe nd vadiť sa: *Dze śe vadza, tam ďabul prebiva*
vagon m vagón: *Zakapčaľi vagoni*
vagris m mur. čiara ukazujúca vodorovný smer
vaha ž **1.** váha (miera): *Śviňe kupuju podľa vahi* **2.** váha (prístroj): *Postaviľi śviňu na vahu* **3.** často v pl. váha (na voze): *Koňe cahaju za vahu* **4.** vahadlo: *Studňe dakedi buľi na žurav a na vahu*
vahac nd váhať: *Veľo vahala; Ňevahaj teľo*
vahan m SZŠ vahadlo
vahaňik m SZŠ prútený košík na chlieb
vachtarňa ž strážna búdka
vajci pomn. (samčie) semenníky: *Śvica śe mu oči jak psu vajci*
vajcimikloš JŠ, **vajciloš** SŠ pejor. m niktoš
vajco s vajce: *Vajco ma žultek i bilek* • *Tak idze, co śe pod ňim aňi vajco ňerospuči* – parádne; *Okruhli jak vajco* – výrazne okrúhly; *Śedzi jak kura na vajcoch* – trpezlivo; *blaňe vajco* – bez škrupiny; *hadze vajco* – kameň obliak; *somare vajco* – lopta pre hru na longi
vajcuľka ž minerálna voda s vajcovým zápachom
vajčak m **1.** žrebec **2.** ZŠ veľký klát na tlčenie konopí
vajčakoš m ZŠ držiteľ žrebca: *Vajčakoš trime vajčakoch pre valal*
vajčakovňa ž VŠ maštaľ pre žrebce
vajčarka ž ZŠ vykupovačka vajec: *Vajčarka vajca skupovala*
vajčec, vajkac ZŠ nd **1.** hlasno sa modliť (o židoch): *Židzi v buźňi vajčeľi* **2.** SŠ expr. reptať: *Každi na mňe vajči*
vaječňica, vajeśňica VŠ ž praženica
vajičko s i zdrob. expr. vajíčko **2.** v spoj. *žabe (žabače) vajička* – rybie ikry
vajling m SŠ zried. kuchynský drez
vakacije pomn. zast. prázdniny
vakarka ž pletenička
vakeľija ž SVŠ huba choroš (Polyporus)
vakovac nd omietať
vakuľka ž omietka: *Vakuľka oľita*
val m **1.** zariadenie na valcovanie poľa: *S valom śe vaľkaju jarini* **2.** súčasť a) krosien: *Predza v krosnoch śe okruca na val* b) váhadla: *Na val śe kruci lano*
valach m valach: *Valach to pomocňik bačovi*
valal m dedina: *Bivaľi na valaľe; Paropci chodziľi śpivajuci po valaľe* • *Pošol na valal* – do (centra) dediny; *Išla na valal lachi prac* – do potoka; *Kričel na cali valal* – verejne; *Obešla cali valal* – všetky domácnosti
valalčan m dedinčan
valalski príd. **1.** dedinský: *valalske zviki; valalska studňa; valalska baba* – babica **2.** cudzí, nie svoj: *Paśe valalske kravi*
valaľik m zdrob. dedinka
valcer m zast. valčík
valcňa ž **1.** ZŠ súčasť mlyna: *Mlin bul na dva, tri valcňe* **2.** VŠ obuv. remeň medzi sárami
valeček m zdrob. valček: *Maľar pocahal po sceňe valeček*
valek m **1.** váľok: *Cesto śe vaľka s valkem* **2.** ZŠ zariadenie na valcovanie poľa **3.** valček na maľovanie stien **4.** časť hrablí, v ktorej sú zúbky **5.** nepálená tehla **6.** VŠ kukuričný klas **7.** súčasť sečkovice: *Valki na śečkarňi cahaľi slamu*
valkovac nd valcovať (roľu): *Roľa śe valkuje s valkom*
valok m SVŠ riadok pokoseného sena: *Išľi valki rozbijac*
valov m JVŠ žľab
valto m ZŠ vedúci pri hre na longi
valušni príd. súci, vhodný: *Parobek valušni na žeňeňe; Tote topanki už ňevalušne do koscela*
vaľac nd **1.** váľať, prevrácať: *Opiti šicko vaľal, co tam stalo* **2.** ZŠ váľať (chlieb): *Idzem chľib vaľac* **3.** špiniť: *Barz vaľaš košuľe* **4.** expr. zvaľovať: *Šicku vinu na ňeho vaľaľi*
vaľac śe nd **1.** váľať sa: *Dzeci śe vaľaľi po trave* • *Ľem tak śe vaľal kolo domu* – povaľoval sa; *Vaľal śe od śmichu* – veľmi sa smial **2.** špiniť sa: *Tote lachi śe barz vaľaju*
vaľaci príd. špiniaci sa: *To taki vaľaci štof*
vaľentirovac nd SŠ pejor. zaháľať

vaľic nd **1.** kydať sa: *Aľe to vaľi ten śňih* **2.** valiť sa: *Veľka voda ľem tak vaľila tadzi* **3.** expr. s námahou ísť, boriť sa: *Ľem tak vaľil po tim śňihu*
vaľidrefko m ZŠ expr. tučný človek: *Vaľidrefko śe barźi guľa jak idze*
vaľkac nd vaľkať: *Cesto śe vaľka s valkem*
vaľuch m ZŠ expr. pecúch: *Vaľuch śe ľem po pecu vaľa*
vaľušek m ZŠ expr. tučné dieťa: *Vaľušek ma celko navaľane*
vandeľ VŠ, **vandľik** m nádoba na umývanie riadu
vander m ZŠ vandrovka (tovariša): *Tovariš mušel isc na vander*
vandri pomn. expr. potulky: *Chodzi dześka na vandri*
vandrovac nd **1.** cestovať: *Vźaľi torbu na pľeci i tak vandrovaľi po jurmakoch* **2.** expr. vandrovať: *Vandruje kadziśi po śvece*
vandrovni príd. expr. potulný: *Prišol jakiśka vandrovni človek*
vandrovňik, vandrak m pejor. vandrák • *Vandrovňikovi každi brat* – ľahko sa zblíži s kýmkoľvek
vandrufka ž ZŠ cestovanie: *Išol na vandrufku za volami*
vankoš m JŠ súčasť voza: *Vankoš je pod nasadom*
vankuš m JŠ časť konského postroja: *Vankuš ma koň na šiji*
vaňička ž vanička: *Maslo śe davalo do takej drevenej vaňički*
vapno s vápno: *Chiže śe biľilo s vapnem*
varecha ž **1.** varecha: *Cośka tam mišala s varechu v harčku* **2.** naberačka: *Nabral s varechu mľika; S varechu nabiraľi maltu* **3.** cedák na halušky: *dzirava varecha*
varešňik m ZŠ doštička s dierkami na zavesenie varešiek
vargač m pejor. človek s veľkými perami: *Taki vargač vargati*
varha, varga SŠ ž pera: *Precal sebe vargu* • *Co tak oduva vargi* – prejavuje nespokojnosť
varhaňa ž SZŠ expr. žena s veľkými perami
varhati, vargati SŠ príd. expr. majúci veľké pery
varic nd variť: *Išla varic obid*
varkoč, varkuč SŠ m vrkoč: *Dzifki maľi upľecene varkoče* • *Pľece śivi varkoč* – je stará dievka; *Zľehla vo varkoču* – prespala sa
varoš m väčšia dedina: *Varoš to take jak mestečko*
varovac nd **1.** varovať: *Ona me varovala od teho* **2.** strážiť: *Ostal doma varovac čereśňe* **3.** pestovať: *Varovala mlatšu śestru*
varovac śe nd chrániť sa: *Varuj śe planeho človeka jak ohňa*
varovačka ž SZŠ stráženie: *Bula varovačka na huroch pri statku*
varštak, varštat SZŠ, **varstat, varštac** SŠ m hoblica
vart, vert ZŠ m cena: *To malo veľki vart; Stari človek ňemal ňijaki vert* • *To ňič vart taka robota* – nestojí za nič
varta ž stráž: *Vartaš prez noc na varce* • *Tak pri ňemu jak na zatracenej varce* – zle sa má
vartac nd mať cenu: *Ta co to varta taka robota; Taki človek ňič ňevarta*
vartaš, vartoš, vartar, vachtar SŠ m strážnik: *nočni vartaš*
vartepa ž SZŠ expr. žena
vartovac nd strážiť
vartovni príd. SZŠ hodnotný, cenný
varuj cit. vyjadruje výstrahu: *Od takeho človeka varuj na daľeko* • *Jucha, to taki fajni ľik, že varuj het; Take soldzi jej išľi z očoch, co varuj het* – neuveríš
vasang p. fasong
vaservaha ž vodováha
vaš zám. váš: *Vaše roľe ľepše jak naše*
vaška ž DŠ hmyz šidlo (Aeschna)
vaški pomn. v spoj. *Ľem tak jak na vaškach opstala* – len-len
vašo, vaše SŠ spodst. vaši: *Ňech pridu vašo do nas*
vata ž vata • *Na svateho Ducha viber vatu z ucha* – už je teplo
vaterkovi príd. SZŠ vatrový: *Vaterkovi pagačik to taki, co som na ňeho naharla žiraveho uhľa*
vatovňik m SŠ rastlina páperník (Eriophorum)

vatra ž zast. otvorené ohnisko v kuchyni: *Vatra to bul oheň na pahrutkovim muriku*
vatrik m ZŠ zast. otvorený oheň v kuchyni: *To ľem na vatriku śe varelo*
vatrisko s **1.** miesto, kde horel oheň: *Vatrisko zasipaľi s piskem* **2.** SŠ cigánska osada: *Cigaňi bivaju na vatrisku*
važic nd vážiť: *Skľepar važil na takej vaške; Dzecko malo važi* • *Važil každe slovo* – zvažoval
važic śe nd mať odvahu, odvažovať sa: *Važil bi śe i s bujakom pasovac*
vdnuka p. dnuka[1]
vdova, vdovec p. gdova, gdovec
vdzac dk SŠ zried. obliecť: *Vdzala na sebe kabat i pošla*
vdzečňe príslnov. vďačne: *Vdzečňe ci to zrobim*
vec ž vec: *Hlavna vec, že zme zdrave; To ňeprijemna vec; Taki pes pri dome to mila vec* • *To tvoja vec* – nás sa to netýka; *To stara vec* – známa
vec, vecka, veckaj príslnov. DŠ potom: *A vec išľi do mladej; No i veckaj zobľekľi nas*
vecej, veci SŠ **I.** čísl. viac: *Vecej peňeźi ňemal* • *Daľej do ľesa, vecej haluźi* – viac rečí, viac pletiek; *Vecej dňoch jak kolbas* – s mierou berme; *Aľe mu dala, už mu aňi vecej ňetreba* – dostal svoje **II.** príslnov. viac: *Treba ci vecej spac; Vecej už ňeprišol* • *Co ešče chceš vecej* – malo by ti to stačiť
vecejcero čísl. viacero: *Vecejcero babi už pomarľi*
večar I. m večer: *V źime dluhoke večare* • *Každemu dňu večar pridze* – všetko má svoj koniec **II.** príslnov. vo večernom čase: *Večar śe ochladzilo* • *Tak ku večaru prišol* – v podvečer; *Rano skače, večar plače; Večar poviš, jaki bul ňešejši dzeň; Chto večar slabo ji, ten v noci mocno śpi*
večaric śe nd neos. večeriť sa: *V źime śe skoro večari*
večarki pomn. SŠ večerné návštevy mládencov u dievčat: *Paropci chodziľi po večarkoch*
večarkom príslnov. večerom: *Až večarkom došľi do domu*
večarkovac nd ZŠ chodiť večer k dievčatám (o mládencoch)
večarňica ž SZŠ schôdzka večer: *Schodziľi śe na večarňicu*
večarši príd. večerný: *Pred veśeľom bul večarši taňec*
večera ž večera • *Tak na ňu patri, jak kebi mu zedla večeru* – nevraživo
večerac nd večerať
večerami príslnov. po večeroch: *Večerami śe predlo*
večerňa ž večerné bohoslužby
večisti, večiti príd. večný: *Ňič na tim śvece ňe večite* • *Na večite veki zapomla* – úplne zabudla
večni príd. večný: *Tu ňič ňe večne* • *Na večne veki zapomnul* – úplne
večnosc, večitosc ZŠ ž večnosť • *Odešol na večnosc* – zomrel; *Večnoscu śe mi to ruvna* – je to celá večnosť
večnovečňe príslnov. ZŠ expr. večne: *To večnovečňe bulo i budze tak*
večňe príslnov. expr. večne, stále: *Ona večňe śe s ňim vadzila*
vedľa predl. podľa: *Ona ľem vedľa furmi šila* • *Vedľa sebe povim* – podľa mňa
vedno ZŠ, **vjedno** VŠ príslnov. vedno: *Vedno chodziľi do školi* • *Vjedno kravi paśľi* – dobre sa poznajú
vednuka p. dnuka[1]
vedome s vedomie v spoj. *Davam ci na vedome zafčasu* – oznamujem ti
vedro s vedro • *Ľeje jak z vedra* – silno prší
vechec m **1.** vecheť (slamy): *Vechec slami dobri na čuchaňe* **2.** ZŠ, JŠ vecheť (na riad): *S vechcom śe umivaju grati*
vejačka ž **1.** vejačka: *Dakedi śe vjalo s vejačku* **2.** ZŠ naberačka na zrno a múku
vejsc dk vojsť: *Vešľi do skľepu; Cośka mi vešlo do nohi* • *Teľo śe narobil, keľo do ňeho vešlo* – veľa; *Vejdu i jemu nohi do rici* – prestane toľko behať; *Do bidi ľeko vejsc, aľe češko z ňej visc* – upadnúť
vek m vek: *Dožil śe visokeho veku* • *Na večne veki nas opuščil* – navždy
vekerka ž, **veker** m miest. budík
veko s veko: *Šafarňa mala veko na zaviraňe*
vekovac nd SZŠ večne žiť: *Ňichto na tim śvece ňebudze vekovac*

veksel' m zmenka: *Ruki sebe podaľi a to jak bi veksel' potpisal*
vekšinu príslnov. väčšinou: *Vekšinu chiže buľi drevene*
velblud m SŠ zried. ťava v spoj. *Taki jak velblud* – hlúpy
velpuch, veľbuch p. belpuch
veľhotni, viľhotni SŠ príd. vhlký: *Viľhotne bivaňe ňezdrave*
veľhotno, viľhotno SŠ príslnov. vlhko: *V komore veľhotno, bo ňit oblačka*
veľič príd. neskl. expr. veľký, velikánsky: *Taki velič had tam bul; Ta to veľič chlop*
veľičozni, veľičuzni SŠ, **veľičizni** SZŠ, **veľičazni** SŠ príd. expr. velikánsky
veľijovac nd odbavovať Štedrú večeru: *Šicke dokupi veľijovaľi*
veľiki príd. expr. značne veľký: *To už veľike roky temu*
veľka ž spodst. hlavná omša: *V ňedzeľu chodzi na veľku*
veľki príd.veľký: *Ta to veľki strom; Veľka škoda śe stala* • *To je veľka vec* – vážne; *Ma veľko slovo* – veľa zaváži; *veľke śveto* – významné; *veľka voda* – povodeň; *veľki gerok* – zimník; *veľka chustka* – aj na plecia; *veľka omša* – spievaná; *veľke źeľe* – rastlina oman (Inula); *Taki je vam veľki v očoch* – ste proti nemu; *Tak mi veľki ňemali* (vyjadrenie prekvapenia); *Daj śvetu radi, ked je veľki* – neporadíš si; *Z veľkeho śmichu biva plač* – radosť trvá krátko; *Mala voda, male ribi, veľka voda, veľke ribi* – mnoho závisí od prostredia
veľkomožni I. príd. urodzený (dnes iron.): *Veľkomožna paňi zo stareho pľacu; Jaki mi tu veľkomožni pan* **II.** m spodst. urodzený (oslovenie): *Pan veľkomožni prišľi*
veľo I. čísl. veľa: *Veľo ľudzi veľo znaju; Veľo trapeňa zažila; Veľo aňi na voźe ňezaveźeš; Šickeho veľo škodzi* **II.** príslnov. veľa: *Veľo žiješ, veľo znaš; Už ňebiruje veľo robic* • *Co veľo, ta ňezdravo; Co veľo, ta veľo* – všetkého s mierou; *Veľo sebe trime* – je pyšný
veľo s veľké množstvo v spoj. *Šicko sami sebe nadobuľi od mala do veľa*
vemeno, veme, vimje miest. s vemeno: *krafske vemeno*
vemjačko, vemijačko, vimjačko STRŠ s vemeno
vemknuc (śe) dk SŠ expr. vtisnúť sa: *Vemkla po cichi, aňi ňezbačiľi*
vencovini pomn. JŠ hostina pred svadbou
vendľak m ZŠ **1.** okrúhla nádoba na spracovanie cesta **2.** nádoba: *vendľak mľika*
vendľik m ZŠ nádoba na jedlo do poľa
venerovac śe nd SZŠ znášať sa
venger p. uhor[1]
veňčik m zdrob. venček: *Na hlave mala veňčik*
veňec m **1.** veniec: *Dzifki uviľi veňec* • *Robota mu idze jak veňec* – veľmi dobre; *Idze jak veňec* – pekne **2.** zväzok vyčesaných konopí, ľanu: *Dvanac harsci to bul veňec*
veper, vjeper JŠ m brav: *Veper bul vimiškovani*
vepredek príslnov. STRŠ popredku: *Už śe richtovala vepredek do koča*
vepretku príslnov. SŠ vpredu: *Un fše vepretku śedzel*
veprik JŠ, **vepridz** SŠ príslnov. v ústrety, oproti: *Išol veprik matki*
veprovica ž ZŠ nepálená tehla
vera ž viera, dôvera: *Ja ňigda ňimam veri, ňichto mi ňič ňeuzna* • *Ona ňima u ňeho veri, ňeda jej ňigda za veru* – neverí jej; *Na moj veru, že to tak* – naozaj je to tak
vera část. veru: *Vera, dakedi śe ľudze barz trapiľi; Vera tak* (pritakanie)
verabože část expr. veru: *Verabože, že to tak; Verabože, že pridzem*
verapaňe část. expr. SZŠ veru: *Jak ňedbaš o sebe, ta verapaňe zhiňeš*
verbinka ž SŠ rastlina vrbica (Lythrum)
verbľik, vjerbľik JŠ, **virbľik** SŠ m závažie na vretene
vercajg m zried. náradie
verčimak m ZŠ váľok na cesto
verch, virch SŠ m **1.** vrch: *U nas same verchi* **2.** horná časť niečoho: *verch kudzeľi; verch na bogandži; verch stroma; Šejsc verchi rozmariji to pirko pre brajtchina* • *Dze baba verch trime, tam chlop cerpi po ňeviňe* – kde žena rozkazuje; *Chto mocňejši, ten trime*

verch – vedie; *Višla pravda na verch* – prejavila sa; *Chto na verchu, teho najvecej biju* **3.** SŠ sloha: *Ľem dva virchi znam z totej piśmički*
verchňi, virchňi SŠ príd. vrchný: *Ľem verchňe snopi zmokľi*
verchom prísl. vrchom: *Verchom naľal do poharika*
verchovati, virchovati SŠ príd. vrchovatý: *Zedľi verchovatu misu kapusti*
verchovato, virchovato SŠ prísl. vrchovato: *Daľi mu virchovato, ta porosipoval*
verchovec m DŠ vrchovec
verchovi príd. vrchový: *verchovo koňe* (sorta koní)
verchufki pomn. druh vyčesaných konopí: *Pri česaňu konop na śčeci tote klaki z verchu śe volaju verchufki*
veric nd veriť: *Hňeśka ňit kemu veric* • *Ňeveril vlasnim očom* – bol prekvapený; *Babe, koňovi a šandarovi ňever; Chto snu veri, ta je ňigda ňeveseli; Ňeveri siti hladnemu; Ňevir aňi svojej košuľi* – nikomu
verička ž zdrob. expr. viera: *Na moju veričku, že to ňepravda*
verimboha s modlitba Verím v Boha: *Pomodľi śe i verimboha* • *Śicko zochabil na verimboha* – napospas
veršňik, veršňik m **1.** vrchnák: *Veršňik bul na dinerke, na zbušku* **2.** vrchná časť praslice
veršek, viršek SŠ m **1.** vrchnák rozličných nádob: *veršek z kanti* **2.** vrchná časť rastliny: *Verški z pokrivi śe pokrajaľi*
veršina ZŠ, **verchľina** SŠ ž remeň cez chrbát koňa
vertac nd vŕtať: *Ze śvidrem vertaľi dzuri do dreva*
vertep m nerovný neúrodný terén: *Take vertepi to ňevalušne ľem na toto paśeňe ovečkoch* • *Tota chiža už ľem taki vertep* – chatrč
vesc śe nd JŠ dariť sa, prospievať: *Žebi śe vam śviňe dobre vedľi*
veslo s ZŠ dierkovaná varecha na miešanie ovčieho mlieka
veśatki pomn. SŠ posiedky: *Večar v žime chodza ľudze na veśatki*
veśčec, veśči neskl. zried. m SŠ veštec
veśčic nd veštiť: *Ňeverim temu, co un veśči*
veśčica[1] ž SŠ druh chrasty
veśčica[2], **veśčina** JŠ, **veśča** zried. ž veštkyňa
veśčicovi príd. v spoj. *veśčicovo žeľe* – rastlina ľubovník (Hypericum)
veśeli, veseli SŠ príd. veselý
veśelo, veselo SŠ prísl. veselo
veśelosc, veselosc SŠ ž veselosť: *Teraz už ňit takej ozajsnej veśelosci*
veśeľe, veseľe SŠ s **1.** svadba: *Robiľi veľke veśeľe* **2.** ZŠ svadobníci: *Ked prišlo veśeľe z koscela*
veśeľic śe, veseľic śe SŠ nd veseliť sa (na svadbe)
veśeľni príd. SZŠ svadobný: *veśeľni dum*
veśeľňička ž svadobníčka
veśeľňik, veseľňik SŠ m svadobník
veš p. fša
veterňik m SVŠ škridla
vetochni príd. ZŠ vetchý: *vetochna košuľa*
vetre pomn. vetry (črevné): *Vetre śe mu staviľi*
vetric nd vetriť
vetristi príd. vetristý: *vetristi čas*
vetrolom m SZŠ vývrat (strom)
vetrovica ž STRŠ víchor
veverka, vevirka ž zviera veverica (Sciurus)
vezetika ž SZŠ expr. žena
vi zám. vy • *To vam na valaľe barz dobre žic* (etický datív)
vibabrac dk vybabrať: *Aľe s ňim vibabraľi*
vibahnuc dk vybadať: *Vibahnul, kedi mal dobru dzeku*
vibalušic dk JŠ expr. vyvaliť: *Vibalušila oči*
viberac, vibirac SŠ nd vyberať: *Ženi vibiraľi konope z močidla* • *Babu a koňa v noci ňevibiraj* – treba to vidieť; *Chto veľo vibira, ten prebere*
vibic dk **1.** vybiť: *Kobila mu vibila zubi* • *Vibil mu glupstva z hlavi* – vyhovoril mu **2.** vytĺcť: *Volnu vo foľušu vibiľi* **3.** vytknúť: *Vibil sebe nohu* **4.** expr. zničiť: *Hrad vibil zarna*
vibijac nd vybíjať: *Rodiče ho vibijaľi z domu*
vibijani príd. zdobený: *Na ľajbiki śe bral vibijani baršan*
vibijaňec m ZŠ expr. prefikanec, prešibanec
vibiračka ž ZŠ varecha s dierkami na vyberanie cestovín z vody
vibirani m spodst. SŠ výnimka: *Ľudze śe barz klamja jeden druheho, ňit vibiraneho*

vibiraňec miest. STRŠ, **vibirňik** SZŠ m prieberčivý človek
vibiška p. obiška
vibiti príd. expr. vybitý • *Vibiti jak husarski kuň; Vibiti jak sto ďabloch (jak fras, jak sto kopita)* – veľmi; *Ocec vibiti, a sin zhňiti*
vibľikac śe nd ZŠ obliekať sa: *Juhas dakedi ňevibľikal śe jak ňeśka*
viborňik m ZŠ zast. člen obecnej rady
vibraňic dk bránami skypriť: *Roľu treba dobre vibraňic*
vibuc dk ZŠ zotrvať, byť: *Vibul som tam tri meśace*
viburic śe dk ZŠ expr. oprasiť sa
vibutňec dk ZŠ splesnivieť: *Žito vibutňelo*
vic[1] nd viť: *Dzifki vence viľi*
vic[2] nd vyť: *Pes vije, ta že dachto umre abo budze oheň*
vicac dk **1.** vyťať: *Vical takeho mladeho bučka* **2.** expr. udrieť: *Dvacecpejc po rici vicaľi*
vicahac dk **1.** vyťahať: *Platno vicahaľi na sad a tak śe biľilo* **2.** spôsobiť vyblednutie: *Slunko vicahalo chustku*
vicahac śe dk expr. zrobiť sa: *Barz śe vicahal pri tej roboce; Ma šicke udi vicahane* • *Vicahani jak kuň* – strhaný
vicahnuc dk vytiahnuť: *Vicahľi platno na brih* • *Aňi nohu z domu ňevicahňe* – nikde nejde; *Richtara z teho vicahľi* – vyňali; *Vicahňi lampu* – zväčši svetlo
vicahnuc śe dk expr. vytiahnuť sa • *Vicahnul śe jak šnurka z gači; Vicahla śe jak mucha z kiśeľa* (o neprimerane oblečenom človeku)
vicahovac nd vyťahovať: *Vicahuje sebe osedi z peti*
vicahovac śe nd expr. vyťahovať sa: *Napredek śe ňevicahuj a naostatku ňeostavaj*
vicahovač m SVŠ vývrtka
vicalovac dk ZŠ expr. zaplatiť
viceknuc dk vytiecť: *Šicko z dzuraveho harčka viceklo* • *Bodaj ci rozum vicik; Bodaj ci oči vicekli* (zahrešenie)
vicicac dk vycicať: *Votku vicical a skuru odrucil* • *Ona ode mňe vicica i ostatňi grajcar* – vymámi; *Šak to z paľca ňevicical* – nevymyslel si to; *Potuľne ceľe vicica dve kravi* – má sa dobre
vicigaňic śe dk expr. vykrútiť sa: *Un i z pekla śe vicigaňi*
vicinac nd vytívať: *Išľi kraki vicinac* • *Haňbi śe, jak kebi mu ľica vicinal* – veľmi sa hanbí; *Un znal tance vicinac* – pekne tancovať
vicinanka ž ZŠ vytínanie porastov: *Richtar vipovid vicinanku*
viciračka ž VŠ trlica s dvoma žliabkami
vicišpan m expr. zast. gróf
vicivec dk schudnúť
vicudzic śe dk JŠ vyčistiť sa (o vode v novej studni)
vicvirknuc dk SŠ expr. podojiť: *Išla kravu vicvirknuc, ňech sebe ľehňe*
vičabrac dk SŠ expr. spotrebovať: *Šicku alpu vičabral*
vičabrovac nd ZŠ expr. vymývať: *Babi začaľi vičabrovac ľen vo vodze*
vičačinovani príd. JZŠ vyzdobený čečinou: *Na fašengi šicko vičačinovano bulo*
vičapac dk ZŠ expr. zbiť: *Vičapaľi ho na ňeśčesce*
vičekac dk SŠ dočkať sa: *Trudno mi bulo do rana vičekac*
vičiľic dk okraj. vyriadiť, upratať
vičirac dk okraj. vymeniť, vyčarať
vičiscic dk vyčistiť • *Ona ci vičisci zubi* – vyhreší ťa
vičitac dk vyčítať • *Aľe mu vičitala svojo* – povedala mu svoje
vičuc dk vycítiť: *Vičuľi, že naco zme prišľi*
vičuda ž SŠ expr. mimoriadna žena: *Ona to ňijaka vičuda* – ako každá iná
vičvaňica ž SŠ expr. parádnica
vičvaňik m SŠ expr. parádnik
vid m v spoj. *Aňi vidu, aňi šľidu* – ani stopy
vidac nd vídať v spoj. *Chtošto kedi vidal; Či to vidal dachto take čudo* – je to neslýchané
vidac śe dk vydať sa • *Ked śe ňevidala doobeda, ta śe poobedze ňevida* (o starej dievke); *Trudno śe takej vidac, co chodzi skoro spac* – ktorá sa nestretá večer s mládencami; *Tak śe vidala, jak kebi z briha do doľini skočila* – zle sa vydala
vidaj m vydaj: *Ma dzifku na vidaj*

vidajkac dk expr. vydrankať: *I od jalovej kravi ceľe vidajka*
vidavac śe nd vydávať sa: *Vidavala bi śe a psu vodi ňezna zamucic*
vidavec, vidafca m **1.** STRŠ kto vydáva dievku **2.** ZŠ starosta na svadbe
videptac dk vyšliapať: *Prez luku videptaľi drašku*
vidibac dk SŠ expr. nájsť: *Dze un ľem taku ženu vidibal?!*
vidli pomn. vidly: *Ňima ňič, holi je jak vidli*
vidloger m mur. výčnelok nad dverami
vidlubac dk **1.** vydlabať: *Kadlub śe vidlubal z jedľi* **2.** ZŠ vykopať zemiaky **3.** expr. vyškrabať: *Oči ci vidlube*
vidľička, videlka JVŠ ž vidlička: *drevene videlki na ogurki*
vidmizgac śe dk ZŠ expr. vyterigať sa: *Horko-češko śe z teho doľika vidmizgal*
vidnavo prísl. čiastočne vidno: *Už vidnavo, treba stavac*
vidno I. s vidno: *Prišol ešči za vidna* **II.** prísl. vidno: *Vonka už vidno; Ňebulo ho aňi vidno*
vidňec nd SŠ rozvidnievať sa: *Vonka už vidňelo*
vidňučko prísl. expr. veľmi vidno: *Vidňučko śe zrobilo*
vidobic dk zried. vydobyť: *Ona mu šicko vidobila*
vidohaňac śe nd ZŠ pretekať: *Un bi pristal vidohaňac śe i s jeľeňom*
vidohvarac śe dk vyrozprávať sa: *Vidohvaraľi śe do sitosci*
vidojic dk ZŠ expr. vylákať, vymámiť: *Zna vidojic peňeži od chockeho*
vidok m vidno: *Prišľi ešci za vidoku* • *Co tam taki vidok* – jas
vidostac śe dk ZŠ dostať sa von
vidoznac śe dk ZŠ dozvedieť sa
vidrec dk expr. vytrhnúť: *Vidrel mu z harsci, co je taki lakomi*
vidrec śe dk ukázať sa (o slnku): *Okolo obeda śe slunko vidrelo*
vidriduch m zried. expr. vydriduch
vidrižňac śe nd expr. posmievať sa (napodobňovaním niekoho)
viduc dk SŠ fúkaním vyprázdniť: *Viduj sebe nos; vidute vajco*
viduc śe dk SŠ urobiť sa (o vyrážke): *Pirśč śe mi vidul*
viduľic dk SŠ expr. **1.** vystačiť: *Jakośka ňemože s peňeźami viduľic* **2.** zdolať, dať rady: *Teľo roboti kolo teho a ja to jakośka viduľila*
viduma ž SŠ výmysel v spoj. *Od vidumi śveta ma kvitki* – všelijaké; *Od vidumi śveta jest tam teho* – veľa; *Dzifki robja vidumi v obľikaňu* – vymýšľajú
vidumac dk vyhútať, vymyslieť • *Aňi bi to hrich ňevidumal* (prejav prekvapenia)
vidumani príd. **1.** vymyslený: *Dobre to mal vidumane* **2.** expr. výborný, znamenitý: *Spod strechi bulo vidumane karmeňe; Napekla vidumane langoše*
vidumka ž ZŠ myšlienka, nápad: *To un na tu vidumku prišol*
vidumňica ž ZŠ expr. žena, ktorá rada vyhutuje, vymýšľa
vidumňik m ZŠ expr. výmyselník
vidumovac nd vyhutovať, vymýšľať: *Ona rada vidumuje čuda*
viduvac nd SŠ v spoj. *viduvac zarno* – vetrom cúdiť zrno
viďabľeňec m JŠ pejor. zlý človek
vidza ž SZŠ zast. vedma, čarodejnica
vidzec nd vidieť: *Už slabo vidzi; Šicko Pan Buh vidzi* • *Rad ju vidzi* – má ju rád; *Vidziš, jak śe nazloscil* (upozornenie); *To som ešči ňevidzel* (prekvapenie); *Vidzel šicke hvizdi od boľesci* – veľmi ho to bolelo; *Ňechce ho na oči vidzec* – nestojí oňho
vidzec śe nd vidieť sa, zdať sa: *Tak śe mi vidzi, že ňepridze; Šumne śe vidza tote bandurki* • *Chto hvari „tak śe mi vidzi", ten fcaľe ňevidzi* (o neistote)
vidzirac śe nd postupne vychádzať spoza mrakov (o slnku): *Slunko śe už vidzira*
vidzirač m SVŠ príživník
vidžadoňic dk SŠ expr. vyžobroniť
vidžubac dk **1.** vyzobať: *Kuri vidžubaľi zarno* **2.** JŠ vytrepať: *Perše vidžubaľi konope na hrupšej cerľici*
vifaldani príd. ZŠ plisovaný: *vifaldane sukňe*
vifčasovac śe dk SŠ úplne dozrieť: *Zarno na poľu v rakašu śe vifčasovalo*

vifčaśic śe dk vyčasiť sa
vigan m detská košieľka
vigazdovac dk expr. vygazdovať: *Už vygazdoval, ňima ňič*
vigľajchac śe dk vyrovnať sa: *Vigľajchaľi śe jak svojo ľudze*
vigos m JŠ sorta veľkého ľanu
vigramoľic śe, vigremuľac śe, vigromadľac śe SŠ dk expr. s ťažkosťami z niečoho vyviaznuť: *Probovala vigromadľac śe ze śňihu*
vihadac dk expr. vymyslieť, vyhútať: *Ňezna, co na sebe vihadac*
vihadni príd. ZŠ expr. výstredný: *Vihadna žena bi i rohi na sebe vistavila*
vihadňica ž ZŠ expr. parádnica
vihadovac nd expr. vymýšľať, vyhutovať: *Vihadoval, ked śe opil*
vihaňac nd vyháňať: *Ľudze vihaňaľi pastirovi śviňe* • *Šimona Judi vihaňa baču z budi* – odchádza z pasenia
vihaňac śe nd JVŠ zaháňať sa: *Vihaňal śe na strom zo śekeru*
viharnuc dk vyhrnúť: *Viharnul gaľir na verch*
vihartovač m SŠ kutáč
vihi cit. povel koňom, aby išli naľavo
vihjac dk vyformovať v spoj. *Ona ho chce na svojo koľeno vihjac* – aby ju poslúchal
vihlobic dk ZŠ vyhĺbiť: *Vihlobiľi studzinku*
vihlobic śe dk SŠ uvoľniť sa z poriska: *Vihlobila śe mi ortufka*
vihľadac nd ZŠ vyzerať: *Vihľadaľi oca, kedi pridze*
vihľadňik m SŠ kto si vyhliadol dievča
vihľedzisko s ZŠ vyhliadka: *Ňemal vihľedziska daco zarobic*
vihnac dk vyhnať: *Vihnala dzeci z chiži* • *Vihnala mu sto korun z kešeňi* – spôsobila mu výdavok; *Ona ci tote muchi viżeňe z hlavi* – odstráni ich
vihnuc śe dk vyhnúť sa: *Vihňi śe temu, ked možeš*
vihňisc dk vyhniesť: *Cesto poradňe vyhňetla* • *V ľece chocchto vihňece* – prežiť leto nie je problém
vihoda ž výhoda: *Patraj, jake sebe robi vihodi*
vihojic dk vyliečiť: *Dochtor ňemohol ho načisto vyhojic*
vihon m VŠ druh poľnej cesty: *Išľi hore vihonom*
vihrac dk **1.** dosiahnuť želaný stav: *Vihrala, že dostala dobreho muža* **2.** zakončiť hranie istou skladbou: *Cigaňi vihraľi i pošľi het*
vihrapki pomn. hrubé odpadky obilia pri mlátení
vihrażac śe JŠ, **vihrożovac śe** SŠ nd vyhrážať sa
vihriski pomn. **1.** JŠ hostina po svadbe **2.** ZŠ zvyšky po jedení
vihvarac śe nd vyhovárať sa
vihvaric śe dk vyhovoriť sa
vihvarka ž výhovorka
vicha ž konár zastoknutý na lúke al. roli ako znak zákazu vstupu • *Taki jak vicha* – vysoký a chudý
vichabic dk SŠ vynechať: *Ňevichabila aňi jednu omšu*
vichac nd mávať: *Ňevichaj s nohami, bo ďabla kolišeš*
vichachrac śe dk SŠ expr. vylízať sa: *Jakośka śe vichachral z chorosci*
vichalovac dk expr. zodrať: *Jake maš vichalovane tote topanki*
vichaľec dk expr. vykapať: *Ňepadalo, ta šicko v zahrace vichaľelo*
vichir m ZŠ v spoj. *Na vichir bula štofka* – vychýrená, chýrna
vichľipkac dk SŠ expr. častým otváraním dverí napúšťať chlad: *Fcalkom chižu vichľipkal*
vichľipki pomn. ZŠ zvyšky nedopitej tekutiny
vichod m východ, vychádzanie (slnka): *Z tej strani od vichodu slonka*
vichodzic nd vychodiť: *Na pujd vichodziľi po drabiňe* • *Kurče vichodzi z vajca* – liahne sa; *Bandurki vichodza* – klíčia; *Paša nam už vichodzi* – míňa sa; *Každi robi, jak mu vichodzi* – podľa potreby
vichoľtac śe dk JŠ vykývať sa: *Koľik z dzjeri śe vichoľtal*
vichrapac śe dk ZŠ vylízať sa: *Dzecko śe vichrapalo z chorosci*
vichviľic śe dk vyčasiť sa
viiskreni príd. ZŠ expr. mrazivý: *viiskreni dzeň*
vijadľini, vijadľinki, vijadla ZŠ pomn., **vijadlo** SŠ s zariadenie na navíjanie priadze
vijavic dk vyjaviť, vyzradiť: *Ňechcel na ňu ňič vijavic*

vikačkovac dk JŠ expr. vyťahať za šticu
vikaľic dk JŠ vymazať: *Vikaľce mojo meno stadzi*
vikarac śe dk SŠ expr. vyvinúť sa: *Aľe śe vykaral ten človek*
vikarmic dk **1.** vykŕmiť: *Vikarmil dva śviňe* **2.** skŕmiť: *Veľo śena vikarmil tej źimi*
vikasac dk vykasať, vyhrnúť: *Vikasal rukavi*
vikazac dk ZŠ vykázať, vyhnať: *Pľeban ju vikazal z koscela*
vikeľtovac śe dk vydať veľa peňazí: *Po svadzbe su rodiče vikeľtovane • Chto śe ňetarhuje, ten śe vikeľtuje*
vikerešic dk ZŠ expr. vyhrešiť
vikerscic dk expr. vyhrešiť: *Aľe me vikerscil*
vikinožic dk vykynožiť: *Ňemože miši vikinožic*
vikipec dk vykypieť: *Vikipene mľiko ňeutajiš*
vikivac dk expr. vykývať, vybabrať: *Vikival zo śvetom*
vikľinkovac dk SŠ nabiť drevené kliny: *Drevene sceni vnuka vikľinkoval*
vikľuc dk vyklať: *Oko mu vikľul patik; Vikľuj mi cireň z paľca*
vikľucina ž ZŠ vývratky: *Pijaci vibľuľi vikľucinu*
vikocic śe dk expr. vyterigať sa: *Ňe a ňe śe z domu vikocic*
vikolisac dk SZŠ expr. odchovať: *Žena vikolisala šicke dzeci*
vikoľic dk SŠ vystačiť: *Muśim s tim vikoľic na cali tidziň*
vikontetovac dk zried. vyrovnať sa: *Bača gazdoch vikontetoval*
vikoňčic dk vybaviť: *Vikoňčil sebe potporu*
vikopki pomn. ZŠ vykopávka zemiakov: *Na vikopki sebe chodziľi sušedzi pomahac*
vikraśic śe dk SŠ zried. vyhovoriť sa
vikraśovac śe, vikraśac śe nd vyhovárať sa
vikraśovanki pomn. SŠ vyhováranie: *Nacigaňi a potim robi vikraśovanki*
vikravani príd. ZŠ vykrajovaný: *vikravane buti*
vikric dk ZŠ odkryť: *Chlapci nas ňeraz vikriľi*
vikrivac śe nd ZŠ odhaľovať sa: *Vikrivala śe mu a teraz plače*
vikriźľovac śe dk SŠ expr. vyšantiť sa: *Dzecko śe muśi vykriźľovac*
vikrucana ž spodst. SŠ druh tanca
vikrucanki pomn. SŠ vytáčky: *Ja vikrucanki ňerada*
vikruti pomn. zákruty: *Do briha śe išlo na vikruti*
vikrutni príd. ZŠ prieberčivý
viks m zast. krém na topánky
viksovac nd leštiť (topánky)
vikuc dk ZŠ podkuť: *Dal vikuc voli na ostro*
vikuľac śe dk SZŠ vykotúľať sa: *Drevo śe mi vikuľalo až na perśi*
vikuric dk **1.** vyfajčiť: *Paru dzigaretľe vikuril* **2.** expr. vyhnať: *Už ho stamaľ vikuriľi*
vikusac dk SŠ expr. vyzvedieť sa: *Chcela ode mňe cośka vikusac*
vikusovac nd vyzvedať sa: *Ona od človeka šicko vikusuje*
vilačňec śe dk VŠ vyhladnúť
vilagoš m zast. potrestanie: *Daľi mu vilagoš*
vilamac śe dk SŠ expr. oslobodiť sa: *Ňichto śe ňevilame z boskej moci*
vilaň m JVŠ vreckový lampáš, baterka
viložic śe dk expr. vypustiť výkaly
viludzic[1] dk SŠ vymámiť, vylákať: *Viludzil od ňej ostatňu korunu*
viludzic[2] p. viudzic
vilupic dk SŠ expr. vyklať: *To čert baba, oči ci vilupi*
viľabdac, viľabzdac SŠ dk expr. vyklebetiť: *Viľabdala na cali valal*
viľac dk vyliať: *Potok viľal až na valal • Viľal sebe zlosc na mňe* – vyvŕšil sa
viľčak m expr. zlý pes
viľčica ž vlčica: *Horša jak viľčica tota matka*
viľeznuc ZŠ, **viľesc** JŠ dk vyblednúť: *viľeznuta bľuska*
viľha ž vták vlha (Oriolus)
viľhoc; viľhotnosc ž vlhkosť
Viľija, Veľija SŠ ž Štedrý deň
viľk, veľk JŠ m vlk • *Hladni jak viľk* – veľmi; *suchi viľk* – rastlina imelo (Viscum)
viľkolek m SŠ vlkolak: *Taki jak viľkolek, šicko bi zežar*
vimamuňic dk SŠ vymámiť
vimarźľina ž SZŠ vymrznuté miesto v ozimine
vimaskac dk ZŠ povytierať: *Vimaskaj ten harček*

vimeldovac dk oslobodiť (od vojska)
vimentac śe dk oslobodiť sa: *Ňehodna śe od ňeho vimentac*
vimeňic dk **1.** vymeniť: *Prišľi nas vimeňic* **2.** zast. kúpiť si: *Vimeňil sebe kartu na mašinu*
vimerek m SŠ výmera (poľa)
vimički pomn. SŠ mrva
vimiśelni príd. ZŠ dômyselný: *Ľudze to vimiśelne stvori*
vimlufca m SŠ zast. tajomník: *Braterstvo malo i vimlufcu*
vimuc dk vyňať, vybrať: *Vim maslo z olmariji; Un vime z geroka bugeľar*
vimusc dk zried. vymôcť: *Ňemohľi od ňeho ňič vimusc*
vina ž vina: *Dobre na druheho vinu zhaňac*
vinačudovac śe dk vynačudovať sa: *Ňemohla śe na to vinačudovac*
vinahrada ž ZŠ náhrada: *vinahrada za škodu*
vinkeľ m **1.** uholník: *Vinkeľ treba na rohi* **2.** roh múra: *dom do vinkľa* – v tvare L
vino s víno: *viňičkovo, jablučkovo, maľinovo, chabzovo vino*
vinośic, vinośac; vinaśac, vinašac JŠ nd vynášať: *Stare veci vinośiľi von*
vinośic śe nd expr. vyťahovať sa, preceňovať sa: *Vinośi śe za najmudrejšu; Vinośi śe nad druhich*
vinovati príd. vinný: *Bohati ňigda ňevinovati*
vinufka ž ZŠ sorta jabĺk: *Z vinufki śe kvaśilo vino*
viňac dk ZŠ vyňať: *Viňala z peca chľib*
viňč m vinš, blahoželanie
viňčovac nd vinšovať, želať: *Na Novi rok chodza po viňčovaňu*
viňički, veňički miest. pomn. **1.** ker ríbezle (Ribes) a jeho plody **2.** SŠ sorta skorých jabĺk
vionačic dk vyondiať: *Človek zo źemi vionačeni, vistvoreni*
vionačic śe dk vypustiť výkaly: *Človeka to rušilo a śe poradňe vionačil*
vipadac nd SŠ byť výhodné: *Každi tak robi, jak mu vipada*
vipadnuc dk SŠ vyjsť: *Vipadlo mi tam isc na sobotu • Jak kebi matki z oka vipadla* – podobá sa na ňu
vipalek m ZŠ vypuklina na chlebe
vipaľena ž spodst. SZŠ schovávačka
vipas m SZŠ pasenie dobytka bez obmedzenia
vipasac dk SŠ expr. zbiť: *Vipasal ho s remeňom*
vipatrac, vipatrjac nd **1.** vyzerať • *Vipatra, jak kebi ňeznala vodi zapražic (slovo povedzec)* – naivne vyzerá; *Vipatra jak ofca, aľe terka jak baran* – iba navonok vyzerá nevinne; *Vipatra jak ric naspak* – je škaredý **2.** neos. zdať sa: *Vipatra, že budze chviľa*
viperdnuc ZŠ, **viperdzec** SŠ dk expr. v spoj. *Mačka mu zubi viperdla; Kobila mu viperdzela zubi* – nemá všetky zuby
vipic dk vypiť: *Daľi vipic i zakušic • Ftački nam mak vipiľi* – vyzobali; *Vipil mi muzg* – potrápil ma
vipikaňik m VŠ zákusok
vipisc dk vypiecť: *Chľib śe ma dobre vipisc • Aľe s ňim vipekla* – vybabrala s ním; *Vipik me* – obral ma o peniaze
vipiskovac śe dk expr. rečami sa obhájiť: *Chto śe vipiskuje, ta je fše krasni*
viplaš m pejor. pobehaj: *S takim piplašem škoda reči*
vipľec dk vyplieť: *Vipľela zahratku • Aľe me vipľela z peňeźi* – pripravila ma o peniaze
vipľiźac nd vyplazovať: *Ňevipľiźaj jazik*
vipľiźic dk vyplaziť: *Vipľiźila na ňeho jazik*
vipomoha ž SZŠ výpomoc: *Dzekoval za vipomohu*
vipomscic śe, vimscic śe SŠ dk pomstiť sa
vipotrebovac śe dk urobiť fyziologickú potrebu
vipotrošic śe dk SZŠ urobiť veľkú fyziologickú potrebu
vipovedzec dk vypovedať, vysloviť: *To śe ňeda aňi vipovedzec*
vipraskac dk expr. zbiť: *Vipraskal šicke dzeci*
vipraśanka p. opraśanka
vipraška ž SVŠ usadenina na spodku vytopeného masla
vipravic dk vypraviť, poslať: *Vipravil ho s kravami, take dzecko*
vipravjac nd posielať: *Vipravjal ju do skľepu, bo jemu śe ňechcelo*
viprec dk zapariť sa (o tele): *Dzecko bulo viprete od moču*

vipreňina ž JŠ zaparené telo
viprivac nd zaparovať sa: *Tlusti je, ta vipriva*
viproscic (śe), viprostovac SZŠ dk narovnať (sa): *Pukľateho ňeviprostuješ*
vipudzic ZŠ, **vipurdzic** SŠ dk vypudiť, vyhnať
vipuščac nd vypúšťať: *Mak me z hlafkoch vipuščaľi*
vipuščic dk vypustiť: *Vipuščil vodu z bečki* • *Vipuščila sukňu* – predĺžila; *Vipuščil dušu* – zomrel, *Treba vipuščic lampu* – zväčšiť svetlo
vir m JŠ vír: *Spad do viru, ta śe utopjel*
vira ž viera • *Nebraľi śľub, ta žiju ľem na viru* – nezosobášení; *Ňema u ňej viri* – neverí mu; *Prestupil na druhu viru* – zmenil náboženskú príslušnosť; *Chto umira, temu śe vraca vira*
virafac dk expr. zbiť: *Virafal ho po piščisku*
viraptužic dk ZŠ expr. zbiť: *Ocec ho i viraptužil*
virba, verba DŠ, **vjerba** JZŠ ž strom vŕba (Salix) • *Dzifka jak virba, dze ju zasadzi, tam rośňe* – je prispôsobivá
virbina, verbina, vjerbina JŠ ž hromad. **1.** vrbina (porast) **2.** vetvy z vŕby: *Išol na verbinu pre kravi*
virbovac nd ZŠ zast. verbovať: *Dakedi virbovaľi na vojnu*
virbunki pomn. ZŠ zast. verbovanie
virčec nd vrčať: *Zli pes virči na ľudzi*
viredikac dk JZŠ expr. vyhnať: *Viredikaľi ho z chiži*
viregulovac dk JŠ zregulovať: *Viregulovaľi jarek*
vireknuc dk zried. vyrieknuť, vysloviť: *V ňeśčesnej hodziňe toto virekla*
virezac dk **1.** vyrezať: *Z dreva mu koňika virezal* **2.** vykastrovať: *Ten veprik virezani* **3.** ZŠ expr. udrieť: *Cma, že po pisku mohol virezac*
virgac nd **1.** voľne visieť: *Chvust mu virgal* **2.** expr. virgať: *Kuň začal virgac*
virgajuci prísl. SŠ poskokmi: *Virgajuci ľecel*
virgaňina ž expr. roztopašný tanec
virgnuc dk virgnúť: *Ľem tak s petami virgla*
virchovac nd **1.** SŠ nezapadať do snehu: *Priškvareni śňih, ta virchuje, nevjaźňe* **2.** expr. mať moc nad niekým: *Žena nad ňim virchuje*
viridzic dk SŠ zariadiť: *Viridz to dajak, bo ja ňeznam*
virichtovac dk JŠ pripraviť: *Virichtoval kosu na kośeňe*
virichtovac śe dk vystrojiť sa: *Virichtoval śe jak na veśeľe*
virivac śe nd SŠ spontánne vychádzať (o slovách): *Už śe dzecku virivaju slova*
virobek m SZŠ zried. zárobok
virobeni príd. **1.** vypracovaný: *Pšeňicu šaľi ľem do virobenej roľi* **2.** zrobený: *Virobeni chlop raz-dva zaśpi*
virosnuc dk vyrásť • *Ftedi to budze, jak mi na dlaňi vlasi virosnu* – nikdy to nebude
virost m STRŠ v spoj. *nohafki take na virost* – dostatočne dlhé
virozumni príd. ZŠ chápavý
virozumňica ž ZŠ expr. mudráčka
virozumňik m ZŠ expr. mudrák
virśľa ž obyč. v pl. párok
virub m SZŠ, **virubaňisko** s SVŠ rúbanisko: *Zostal holi virub po stromoch*
virubac dk **1.** vyrúbať: *Kraki treba virubac* **2.** vysekať (mäso): *Mušeľi kravu zarezac i virubac na valal*
virucac, virucovac SZŠ nd vyhadzovať: *Idze virucac hnuj* • *Furt mi to viruca na oči* – vyčituje, pripomína
virucic dk vyhodiť: *Viruc to von* • *Viruc sebe to z hlavi* – prestaň na to myslieť
virvac dk vyrvať, vytrhnúť: *Virval mu bič z ruki* • *Virvala mi slovo z gembi* – skôr to vyslovila
virvac śe dk expr. **1.** vytrhnúť sa: *Virvala śe mu z rukoch* **2.** narýchlo sa rozhodnúť: *Un śe doraz virve i uceka* • *Tak śe virval jak z porvaśčka* – vychytil sa **3.** neos. mimovoľne niečo povedať: *Ľem ftedi povi pravdu, ked śe jej virve*
virvi pomn. ZŠ pne po vyvrátených stromoch
virvibuk m ZŠ expr. valibuk, silák
visc[1], **viňsc** JŠ dk vyjsť: *Ňemohla aňi z chiži visc; Slunko už višlo* • *Ňevišlo mu to* – nepodarilo sa; *Ňemože z pendziji visc* – nestačí mu; *Šicko višlo najavo* – prezradilo sa; *Višlo to navňivoč* – skazilo sa; *Vidzeš na śmich* – budú sa ti smiať; *To na jedno vidze* – je to rovnaké; *Fras tam z teho vidze* – ťažko to pochopiť; *Višla na pśi tricatek* – prišla o majetok; *Ňezna z teho visc* – poradiť si; *Muka nam višla* – minula sa

visc[2] nd viesť: *Vedla ho za ruku* • *Plani život vedze* – zle žije; *Un bi znal i urad visc* – úradovať
visc[3] **(śe)** nd viezť (sa)
visceľic dk ozdobne postlať: *Dzifki visceľiľi posciľ dohuri až po tragare*
visciľac, visceľac nd ozdobne postielať: *Taki bul zvik visceľac perini dohuri až po povalu*
viscirac nd vystierať: *Babi buľi viscirac platno na bľejchu*
vischnuc dk **1.** vyschnúť • *Po Doroce vischnu lachi na ploce; Pipec mu vischnul* – dostal smäd
visk m výskanie: *Pri dzifkoch visku, kriku bulo*
viskoki pomn. SZŠ preteky: *Podzme na viskoki, chto vecej vipije*
visluha ž ZŠ výpomoc: *Dzeci vźaľi na visluhu*
visluhovač m SZŠ družba (na svadbe): *mladi visluhovač*
visluhovačka ž SZŠ slúžka: *Trimal visluhovački*
visluška ž SZŠ odmena: *Daľi jim daco jak ked vislušku; Kosceľňik chodzi na Hodi po vislušku*
vismiknuc śe dk SŠ vyšmyknúť sa: *Vismikla śe mi fľaška z ruki i śe rozbila* • *Ňechcela to povedzec, aľe śe je vismiklo z gembi* neos. – nechtiac to povedala
visoč príd. neskl. expr. (veľmi) vysoký: *Taki visoč dum postavil*
visočavni STRŠ, **visočavi** SZŠ, JŠ, **visočazni** SŠ, **visočuzni** miest., **visočizni, visočezni** SŠ príd. expr. vysokánsky
visoki príd. vysoký: *Dožil śe visokeho veku* • *Visoki jak topoľa, jak jedľa, jak paľica* – veľmi vysoký; *Do visokeho stromu zo śekeru zarubal* – má veľké ambície
visoko prísl. vysoko • *Visoko zarubal (zacal)* – má veľké ambície; *Ja više ňeho bi tam ňeišol* – ja na jeho mieste
visoľic dk vysoliť: *Maslo vysoľila a na verch zrobila križik*
vispikac dk SŠ expr. zbiť: *Vispikal ho po zatku*
vispočivac śe dk SŠ oddýchnuť si: *Dobre śe vispočivac to grunt*
vista ž, **vist** m zast. horná časť ženského sviatočného kroja: *Na priśahu išla v totej visce; Vist śe na pretku šnuroval*
vistac dk **1.** vystáť: *Teľo tam stoji, co doľinu vistoji* **2.** vytrpieť: *Veľo pri ňemu vistala* **3.** byť schopný, stačiť: *Jak rodiča vistac, tak bulo dzecko obľečene; Od ňeho to vistac* **4.** zniesť: *Ňemože ho vistac* • *Jak vistac, tak pristac* – musíš sa prispôsobiť
vistac śe dk ZŠ dozrieť: *Zarno śe muśelo v mandľoch vistac*
vistanek m SŠ zvyšok: *Taki vistanek vźala na bľusku*
vistarac dk SŠ staraním dosiahnuť: *Ňestaraj śe, bo ňič ňevistaraš*
vistarčic dk vystačiť: *Jeden chľib nam vistarčil na paru dňi*
vistavac nd vystávať, nestačiť: *Ja už v šickim vistavam, bo ňevladam*
vistavic dk **1.** vystavať: *Vistavil cehlovi dum* **2.** vyplaziť: *Vistavila jazik na mňe* **3.** presadiť (svoje): *Un fśe vistavil na svojim*
vistidnuc dk DŠ vychladnúť: *Poľifka mi vistidla* • *Pokeľ prišol dochtor, bul už vistidnuti* – mŕtvy
vistirčic dk JŠ vystrčiť: *Vistirčjel ruku vonka*
vistoparčic SŠ, **vistoporčic** ZŠ dk vystrčiť: *Stare chiže maľi dreva v uhloch vistoporčene*
vistrec dk ZŠ v spoj. *V ňedzeľu už bula vistarta* – zomretá
vistrihac śe dk vystríhať sa: *Vistrihaj śe takich reči*
vistupic dk vystúpiť: *Vistupil na mňe jak na chlopca*
vistupne s spodst. ZŠ odstupné: *Vistupne, to paľenka za dzifku, co śe vidala*
visuperovac dk zast. prepustiť z vojny: *V špitaľu me visuperovaľi*
viśaci príd. **1.** visací: *viśaca hodzina* **2.** ovisnutý: *viśace lachi*
viśankac dk SŠ expr. vysiakať: *Skadzi ci dam, šak ci z nosa ňeviśankam*
viśatki pomn. posiedky: *Večar idzeme na viśatki*
viščaci prísl. JŠ s výskotom: *Vibehla viščaci von*
viščec nd výskať: *Dzecko začalo na rati viščec*
viščirac nd expr. **1.** ceriť, vyškierať: *Co tak*

viščira zubi **2.** zried. vypliešťať: *Oči na ňu viščiraľi*
viščirbic dk vyštrbiť: *Viščirbil nužik*
viščiric dk expr. **1.** vyceriť: *Ona zna ľem zubi viščiric* • *Chto ščiri, ta zubi viščiri* – štedrý doplatí na to **2.** vypleštiť: *Viščirila na mňe oči*
viščirňik m ZŠ posmešník, posmeškár
viščiruľa ž SŠ expr. často sa vyškierajúca žena
viščurec dk SŠ expr. schudnúť: *Prez ľeto človek viščurel od roboti*
viščureti príd. expr. vycivený: *Taka viščureta, jak kebi ňimala co jesc*
višec nd visieť • *Lachi ľem tak na ňim viša* – je chudý, *Ľem tak viši, budze padac* – schyľuje sa na dážď; *Baviľi še na višeňe* – druh mládežníckej hry
višedzec dk vysedieť: *V šeňe višedzel dziru* • *Doma ňič ňevišedziš* – nič nezískaš; *višedzene nohavice* – sedením opotrebované
višeľec ZŠ, **višeľak** SŠ m expr. obesenec
višeredžic še dk JŠ expr. vydriapať sa
višivac nd SŠ osievať: *Idze višivac zarno na rečici*
višľampac dk SŠ expr. premočiť (o topánkach)
višľiskac dk SŠ kĺzaním vyhladiť: *višľiskana draha*
višľisknuc še ZŠ, **višľiznuc še** SŠ dk vykĺznuť sa: *Masne vlasi še zoz rukoch višľiskľi*
višňic še dk splniť sa (o sne): *Višňilo še mi*
višňik m horník (v kartách)
višta, vištane, vičta STRŠ cit. povel na kone, aby išli naľavo • *Ti aňi višta, aňi hojta* – si nerozhodný
višviňic še dk expr. vypustiť výkaly
višac nd vešať: *Dakedi na kolki ľudze lachi višaľi*
višafaric dk SŠ expr. prehajdákať: *Ona šicko višafarila*
višak m vešiak
višamfovac dk SŠ expr. zúžitkovať
višantac dk expr. vykriviť (topánky)
višej, više, viši SŠ predl. vyše: *Šňihu nakurilo više plota*
višivaňe s výšivka
viškirec m ZŠ expr. posmeškár
viškiric dk ZŠ vyceriť: *Ona zna ľem zubi viškiric*
viškirki pomn. ZŠ expr. vyškieranie sa: *Dzifki robiľi viškirki*
viškolovac dk vyškoliť: *Dzeci dal viškolovac*
viškrapki pomn. SŠ zvykšy jedál vyškrabané z nádob
višni, višňi okraj., **višňi** SŠ príd. vyšný: *Biva na višňim koncu*
višpiňic še dk expr. vypustiť výkaly
vištafirovac še dk expr. vyparádiť sa
vištapani príd. preštepovaný: *vištapani lajbľik*
vištiftovac dk ZŠ expr. vyparádiť (kone)
vištubeni príd. ZŠ vzdelaný
vištuchac dk ZŠ vystrieť (ľan, konope): *Vibrati ľen vištuchaľi na travňik*
višuľviric dk ZŠ oklamať
višurgnuc dk JŠ expr. vyliať: *Višurgla vodu z lavora*
vitac nd vítať: *Milo ho vitaľi*
vitaňik m VŠ **1.** časť svadobných obradov **2.** vítací koláč: *Vitaňik bul na privitaňe mladej u švekri*
vitažirka ž JŠ priečinok na korenie
viter m vietor • *Zna, skadzi viter duje* – kde je príčina; *Dobre ho viter ňeporve* – je veľmi ľahký; *Idze jak viter* – veľmi rýchlo; *Ked viter ňeduje, haluž še ňekive* – všetko má svoju príčinu
vitka ž SŠ zvinutý konár na upevnenie niečoho (na voze)
vitkac dk SŠ upokojiť kravu: *Ked krava kope, ta ju vitkaju, co predňu nohu jej kuščik dzvihnu*
vitnuc dk SŠ expr. udrieť: *Ked ci jednu vitňem* • *Vitlo s ňim o žim* neos. – padol
vitrajbovani príd. JŠ expr. zmorený
vitrajerovani, vitreherovani JŠ príd. strojom vyčistený (o zrne)
vitrec dk vytrieť
vitrec še dk expr. opeknieť: *Jak še toto dzecko vitarlo*
vitrica ž SŠ víchor
vitrihus ž SŠ pejor. slúžka
vitrimac dk vydržať: *Ňemohla pri ňemu vitrimac*
vitrimaňe s výdrž: *Ňimal vitrimaňe teľo sluchac* • *S ňim už ňe do vitrimaňa* – na nevydržanie
vitriric ž pejor. otrok: *Ta co ja jeho vitriric?!*

vitrisc še dk SŠ **1.** vyjsť najavo: *To še šicko vitreše* **2.** oteliť sa: *Krava še nam vitresla, ma bička*
vitriščac nd expr. vytriešťať: *Oči na mňe vitrišča*
vitriščic dk expr. vytreštiť
vitriźbec (še) dk **1.** vytriezvieť **2.** precitnúť (zo spánku)
vitrjasačka ž JŠ starý typ mláťačky
vitučic dk ZŠ vykŕmiť: *Vitučil dva praśuchi*
viutoric dk urobiť zárez na vsadenie dna nádoby: *viutoric zbušek*
vivalašic dk SŠ vymiškovať
vivarac, vivarovac ZŠ nd vyvárať: *Platno še vivaralo*
vivarka ž ZŠ vývar: *vivarka z hovedzini*
vivijac še nd SŠ vykrúcať sa: *Ľem tak še vivijaľi v tancu*
vivijašek, vivijaško m JZŠ vír (vody, vzduchu)
vivirka[1], **vivjerka** JZŠ ž veverica
vivirka[2] ž ZŠ vyvieranie vody, prameň
vivisc[1] dk vyviezť: *Treba vivisc hnuj na roľu*
vivisc[2] dk vyviesť: *Kvoka vivedla kurčeta* • *Ňezna temu konca vivisc* – dokončiť to; *Aľe ja vivedla hluposc* – urobila som
vivišic dk SZŠ zväčšiť svetlo (lampy): *Treba vivišic lampu*
vivladac dk SŠ dať rady: *Ňevivladaš sama toto šicko*
vivolac dk **1.** vyvolať: *Vivolal ho do ľesa* **2.** prezradiť: *Šicko naňho vivolala*
vivoska ž ZŠ vyvážanie: *Začala vivoska hnoja na sankoch*
vivotki, vivutki[1] pomn., **vivod, vivud** m SŠ obrad šestonedieľky: *Matka bere vivutki; Po kersce še idze na vivod*
vivoz m SZŠ závoz: *Išľi dolu takim uskim vivozom*
vivozek, vivuzek m zdrob. malý závoz: *Sankaľi še dolu vivoskom; Ľedvo vicahnul hore vivuskem*
vivracic dk **1.** prevrhnúť: *Viter vivracil strom; Išol s vozom i vivracil* **2.** expr. prevrátiť: *Vivraciľi do sebe po pohariku paľenki* • *Vivracil kozla* – padol na chrbát
vivrat m DŠ vývrat
vivutki[2] pomn. ZŠ uvádzanie mladej nevesty do manželského stavu
vizabijac dk pozabíjať: *Jagre vizabijaľi šickich zajacoch*
vizdichac dk podochnúť: *Šicke śviňe nam vizdichaľi*
vizdichac še dk pejor. vyspať sa
vizdobaric dk SŠ vypozorovať: *Treba vizdobaric, co to za človek*
vizita ž vizita (lekárska)
vizitirovac nd prehliadať, kontrolovať: *Un rad vizitiruje šicko*
vizitka ž SŠ ženská krojová blúzka
vizuc dk vyzuť, zobuť: *Ešči vonku vizul topanki*
vizvarac dk vyvariť: *Idze vizvarac predzu*
vizvedi pomn. SŠ výzvedy: *Prišla na vizvedi*
viźimňec dk STRŠ vychladnúť: *Poľifka viźimňela*
vižic dk vyžiť • *Vižila śveta a zubi ňigda ňemila* – zaobišla sa bez umývania zubov; *Skorej prez zuboch vižiješ jak prez chľeba*
vižinki pomn. ZŠ dožinky
vižinkovi príd. ZŠ dožinkový: *vižinkovo śveto*
vižjerki pomn. JŠ hostina týždeň po svadbe
vižla ž expr. vyžla (nadávka chudému človeku)
vjac nd viať: *Dakedi s vejačkami vjaľi zarno* • *Co śeješ, to veješ* – úroda závisí od sejby
vjaska ž viazanica: *vjaska spľeceneho ľenu; vjaska slami*
vjazac nd viazať: *Ňezna chustku vjazac; Zarno vjazaľi do porvisloch; Murar vjaže cehli* • *Vjaže koňec s koncom* – trie biedu
vjazač m SŠ viazač (pri mlatbe)
vjazanka ž viazanica: *vjazanka konopi; vjazanka slami*
vjazaňe s ZŠ spoj (častí cepov)
vjaznuc nd viaznuť: *Vuz vjaźňe do blata*
vjenek ZŠ, **vinek** STRŠ, **vjanek** SŠ m **1.** venček: *źeľeni vjenek pre bralţu; Do vlasoch zapľetla vinek* **2.** zast. peňažný svadobný dar: *Poslala jej vjanek*
vjo, vijo cit. povel pre koňa, aby sa pohol • *Pozbiral še a vjo do Ameriki* – poď ho
vlače ZŠ, **vlačuhi** SŠ pomn. zvlače: *Vlače še uvadza na sanki*
vlačic nd expr. vláčiť: *Vlačila ho po mesce* • *Un ľem nohi za sebu vlači* – je slabý
vlačinoha m ZŠ pejor. tulák

vlački[1] pomn. SŠ stojan na prevážanie pluhu
vlački[2] pomn. JŠ vlačuhy: *Ku sankom śe prikapčaľi vlački*
vlada ž sila: *Ňimam vladi v nohoch*
vladac nd vládať: *Ňiž vladze, ta robi; Ňevladala toto prežic* • *Teľo kusaj, keľo vladzeš* – nepreháňaj v ňičom
vlachi[1] p. vlaki
vlachi[2] pomn. JŠ stojan na prevážanie pluhu
vlak m nov.vlak
vlakeni príd. ZŠ vláknový: *Z vlakenej predzi je krajše platno*
vlaki, vlachi[1] SZŠ pomn. vlačuhy: *V žime śe voźilo na vlakoch*
vlakno s vlákno (konopné): *Po česaňu konop na ščeci ostaňe vlakno, co śe z ňeho tka platno*
vlas, hvas SŠ miest. m vlas: *kratke, śive, kandrate vlasi* • *Tak jak na vlaśe opstal* – len-len že obstál; *Vlasi ci vitarham* (vyhrážanie); *Tak jak kebi ho za vlasi cahal* – proti jeho vôli; *Aňi śe mu vlas na hlave ňeskrivi; Aňi jeden vlas mu z hlavi ňespadňe* – nič sa mu nestane; *Až mi vlasi na hlave stanuľi* – zľakol som sa; *Ftedi, jak mi na dlaňi vlasi virosnu* – nikdy; *Dze jak vlas, dze jak klas* (o nerovnomerne tenkej priadzi)
vlasati príd. vlasatý
vlasni I. príd. vlastný: *Vlasna matka śe ho zrekla; Vlasne braca ju ňičiľi; Na vlasne oči to vidzel* **II.** m spodst. svoj človek: *Od vlasneho najvecej boľi*
vlaśčeta pomn. posmešne al. súcitne o vlasoch
vlaśňe část. vlastne: *Tak bulo jak vlaśňe teraz*
vloňi p. loňi
vludzic śe dk SŠ expr. vkradnúť sa: *Vludzil śe medzi ňich*
vľek m SZŠ vlačuhy: *Kopaňice maju sanki a vľek*
vľesc DŠ, **vľisc** HŠ, **vľec** JŠ nd vliecť: *Vľekla polnu zajdu travi* • *Dze ho fras vľeče* – kamže to ide
vmesc dk ZŠ zried. vmiesť: *Duhan z ľevej ruki vmetľi do gembi*
vmescic śe dk vmestiť sa • *Ňemože śe mi to do hlavi zmescic* – nemôžem to pochopiť
vnohi prísl. expr. vnohy: *Prišol šandar a mi vnohi*
vnuče s SŠ zried. vnúča
vnuček m expr. vnúčik: *Už ma veľkeho vnučka*
vnučka ž vnučka
vnuka p. dnuka
vňacina p. nacina
vňesc DŠ, **vňisc** HŠ dk vniesť: *Vňešľi ho do chiži* • *Vňeśe me do hrobu* – utrápi ma
vočivišňe p. očivišňe
voda ž voda: *śvecena, studňična voda* • *urekova voda* – na počarenie; *veľka voda* – povodeň; *ďablova voda* – pálenka; *Tak mu idze jak z vodi* – plynne; *Rośňe jak z vodi* – rýchlo; *Eśči veľo vodi ujdze* – nebude to tak skoro; *Aňi psu vodi ňezna zamucic* – nič nevie robiť; *Poľifka jak voda* – riedka; *V horucej vodze ho kupaľi* – je temperamentný; *Chto biva pri vodze, ňevihňe śe škodze* – voda je nebezpečný živel; *Paľenki bulo jak vodi* – veľa; *Dakedi śe tak žilo, že aňi podaj vodi ku temu, co teraz; Ňeśejše kolbasi aňi podaj vodi ku tim, co dakedi robiľi* – nedá sa to ani porovnať
vodečka ž expr. vodička
vodnuka p. dnuka[1]
vodňačka ž SZŠ vodnatieľka
vodňice pomn. SZŠ choroba koní
vodňisti príd. ZŠ vodnatý: *vodňista źem*
vodopoj m JZŠ zariadenie na napájanie kráv
vodzic nd vodiť: *Vodzila kravi pri oraňu* • *Vodzi ho za nos* – klame ho
vodzic śe nd **1.** vodiť sa: *Oňi śe už vodza popod pazuchi* **2.** neos. diať sa: *Ta to śe čuda vodza na tim śvece* • *Dze śe dobre vodzi, tam śe rado chodzi*
vodzisko s v spoj. *Ľem tak prez vodzisko na plocisko* – ledabolo
vohľedi pomn. miest. vohľady: *V čuhe išol vohľedi*
vohľedňik m miest. vohľadník
vochter m JŠ strážnik
vojaček m zdrob. expr. vojačik
vojak m vojak • *Ti už vojak, ked maš svuj dum* – si na tom dobre
vojna ž vojna: *Ňezna, co pokuj, chto na vojňe ňebul*
vojovac nd SŠ expr. šantiť, vystrájať: *Dzecis-*

ka barz vojuju • *Zli duch neśpi, aľe vojuje* – nebezpečenstvo stále číha
vojsko s **1.** vojsko: *Śila vojska išla tadzi* **2.** vojenčina: *Išol ku vojsku*
vokamžice prísl. SŠ okamžite: *Vokamžice prišla do nas*
volac nd volať • *To hrich do ňeba volajuci* – ťažký; *Z každeho kuta vola, ked človek sam doma* – je otupno; *Tote lachi až volaju od tebe* – nehodia sa ti
volac śe nd volať sa: *Jak śe volaš* • *To śe vola chlop* – to je chlap
volana ž spodst. ZŠ volenka
volcňa ž obuv. pásik kože, ktorý sa všíval medzi časti sáry
volna, vulna JVŠ, **velna** SŠ ž vlna: *Ofce śe strihaľi na volnu*
volňanka ž STRŠ vlniak
volski príd. volský v spoj. *volske oči* pomn. **1.** SŠ rastlina záružlie (Caltha) **2.** sorta veľkých mäkkých slivek
voľa ž vôľa • *Odala śe do voľi božej* – pod ochranu Boha; *Ona mu dala šicko do voľi* – dala mu slobodu konať; *Robil jej šicko po voľi* – ako si želala; *Dze ci ňe po voľi, tam śe ňepchaj; Ňerodzi roľa, aľe boska voľa* – ako Boh dá
voľar m SŠ pastier kráv
voľec nd v spoj. typu: *Mam daco povedze, ta voľim ňič* – radšej nič nepoviem; *Voľel umrec, jak tak śe trapic* – mal radšej zomrieť; *Podli človek voľel śe ňenarodzic* – nemal sa radšej narodiť
voľentir ZŠ, **vaľentir** SŠ m pejor. zaháľač, pobehaj
voľic nd voliť: *Voľiľi noveho richtara*
voľni príd. voľný: *Po roboce už človek voľni; nohavice voľne v paśe*
voľno I. s voľno: *Hneśka mam voľno* **II.** prísl. *Jemu šicko voľno* – smie všetko
voľo s hrvoľ: *Ožarte huśi maju veľke voľa*
von prísl. zried. von: *Vihnal ho von*
von p. un
vonehdi SZŠ, **vonegdi, vonagdi** SŠ, **vonehda** ZŠ, **vonedi, vonadi** JŠ, **vone** STRŠ prísl. onehdy
vonka, venka SŠ, **vonkaj** SVŠ, **von** zried. prísl. vonku, von **1.** miesto: *Chtośka ce vonka čeka; Vonka už cmota* **2.** smer: *Pošol vonka s dzecami*
vonkovi príd. ZŠ vonkajší: *vonkova robota; vonkovi prah*
vopric prísl. ZŠ najprv, spočiatku, sprvu
vosk m vosk: *Žolti jak vosk*
vospolok prísl. vospolok: *Žice vospolok a cešce śe*
vosvati pomn. ZŠ svadobný obrat: *Vosvati to ked išol mladi i s veśeľňikami po ňevestu*
voščina ž voština: *Voščina to stopeni vosk*
voščinka ž mur. druh tehly s dierkami
vośľep, vośľip SŠ prísl. voslep: *Vośľip śe pcha fšadzi*
voš p. fša
voška JŠ, **veška** SŠ ž hmyz voška (Aphis)
votka ž **1.** expr. voda **2.** šťava: *Votku s kapusti vicical*
voto s zast. hlasovací lístok
votovac nd zast. hlasovať
vozarňa ž, **vozarňisko** s ZŠ zast. zájazdový hostinec, kde sa nocovalo i s povozom
vozger m **1.** sopeľ: *Vozger mu z nosa viśel* **2.** expr. sopľoš: *Každi vozger chce roskazovac*
vozgric śe nd ZŠ byť sopľavý: *Dzecko śe vozgri, z nosa śe mu ľeje*
vozgrivec, vozgroš m sopliak
vozgrivi príd. sopľavý: *vozgrivi nos*
voźanka ž miesto na vozenie sa: *Dzeci sebe zrobiľi voźanku*
voźic nd voziť: *Voźil hnuj*
vrabeľ m vták vrabec (Passer) • *Ľepši mali vrabeľ jak veľki ďabel; Poznac vranu medzi vrabľami* (o veľkom rozdiele)
vrabenka ž ZŠ mravec
vrabenkovi, vrabeňakovi príd. mravčí: *vrabenkova kupka* – mravenisko
vrabľi príd. ZŠ vrabčí: *Taki śňih padal jak vrabľe hlavi*
vrabľica ž expr. ZŠ žena: *Taka stara vrabľica*
vracac śe nd vracať sa: *Ňevracaj śe, bo śe ci ňepośčesci* • *Krava śe vraca, ked treba s ňu isc druhi raz ku bikovi*
vracanka ž SZŠ vracaná polievačka (na druhý deň)
vraci, vrjaci DŠ, **vreci** miest. príd. vriaci: *vraca voda*

vracic śe dk vrátiť sa • *Ľepši śe vracic jak pobludzic*
vrana ž vták vrana (Corvus) • *Bodaj dzifčila, dokeľ ľem jedna vrana budze po śvece ľitac* – aby sa nikdy nevydala; *Aňi teľo, co bi vrana na skridľe uňesla* – veľmi málo
vraňe s ZŠ vráňa, obyč. v pl. *vraňata*
vrani príd. vraní v spoj. *vraňe oči* • rastlina leknica (Nuphar)
vraška, vraškiňa ž veštkyňa: *Vraška zna vražic*
vraški pomn. veštenie: *Na Hodi robiľi vraški*
vrata pomn. vráta: *Stodola mala vrata*
vratka pomn. zdrob. vrátka: *Prez vratka chodziľi ľudze*
vratňica ž **1.** VŠ vrátka so strieškou na streche: *Prez vratňicu śe dava śeno na pojd* **2.** SŠ vráta (do dvora)
vražec m veštec: *Vražec znal vražic*
vražedelňik m STRŠ zried. samovrah
vražic nd veštiť: *Ňevraž, bo vivražiš, ta ci ňetreba teho*
vrec nd **1.** vrieť • *Až vo mňe vre od zlosci* – som veľmi nazlostený **2.** SŠ zried. nadávať: *Ľudze to take, že jeden na druheho vre*
vreceňica ž had vretenica (Vipera)
vrecinko, vrecenko ZŠ okraj. s vreteno: *Napredla dva vrecinka*
vred, vrid SŠ m vred • *Bodaj ce vred metal* (zahrešenie)
vrepic dk s SŠ expr. zabodnúť: *Tak do mňe vrepila oči*
vreščaci príd. s vreskom: *Išľi po valaľe vreščaci*
vreščak m expr. plačko: *Taki vreščak zarevani, co furt reve*
vreščec nd expr. vrešťať: *Ženi lapiľi vreščec*
vrosnuc dk vrásť • *Stoji, jak kebi do ženi vrosnul* – nehybne
vudzic p. udzic
vun p. un
vunkoncem část. vonkoncom: *Vunkoncem ho tu ňetrebalo*
vuskavi príd. SŠ priúzky: *Ten gerok mi vuskavi*
vuski p. uski
vuz m voz: *Priveźľi vuz śena* • *Ňezebral bi ju aňi na sto vozi* – je veľmi pyšná; *Tam idze vuz, dze koňe cahaju* – musíš sa podrobiť; *Aňi z voza, aňi na vuz* – nijako; *Ja o voźe, ti o koźe* – o niečom celkom inom; *Veľo aňi na voźe ňezaveźe* – netreba to preháňať
vuźik, vuzek zast. m **1.** zdrob. vozík: *Mala taki vuźik na ľisce* • *Taki jak z vuźika straceni* – nepodarený **2.** pohyblivá časť niečoho: *Toto, co chodzilo po varstace, to vuźik*
vzbic śe dk STRŠ vzduť sa: *Voda śe vzbila a zaľala drahu*
vzdušno prísl. SŠ horúco, sparno
vzuc dk SŠ obuť: *Dakedi človek vzul onucki do butoch i hotovo*
vzuvac nd obúvať: *I tri štremfľe dakedi vzuval do topankoch*
vźac dk vziať: *Vźala dzecko na ruki; Za robotu ňič ňevźal; Voda vźala most* • *Ked to tak veźňeme* – keď sa nad tým zamyslíme; *Barz ho to vźalo* – premohlo ho; *Vźal sebe priklad z ňeho* – urobil podľa neho; *Vźala sebe to do hlavi* – zapôsobilo to na ňu; *Vźal rozum do harsci* – sústredil sa; *Ňech to fras veźňe* (vyjadrenie ľahostajnosti); *Aňi pes falatek chľeba od tebe ňeveźňe* – zhodil si sa; *Veźňeš me na dušu* – budeš sa za mňa zodpovedať; *Vźala sebe v nos* – pohnevala sa; *Ľudze ho vźaľi do jazikoch* – začali ho ohovárať; *Aňi na štiri vozi bi ju ňevźal* – spyšnela; *Koľera bi ce vźala* (zahrešenie)
vźac śe dk vziať sa: *Vźal śe i pošol het; Dze ši śe tu vźal?* • *Vźaľi śe* – uzavreli sobáš; *Vźala śe na bunt i odešla* – zo vzdoru
vžic śe dk vžiť sa: *Raz-dva śe do teho vžil*

Z

z, zo[1], **ze**[1] SŠ predl. z, zo: *Vihnaľi ho z domu; Ze šickich stran śe vaľiľi* • *Z jeśeňi me začaľi o juche žic* – od jesene; *Ľem tak žije z dňa na dziň* – biedne; *Išľi z nohi na nohu* – pomaly
za predl. za **A.** s G (2. p.): *Došľi tam za cmi; Za dzifki śe volala inakši* **B.** s A (4. p.): *Śedľi za stul; Schicil śe za hlavu; Učil śe za dochtora* • *Ľape dva za tri* – do sveta tára; **C.** s I (7. p.): *Śedzeľi za stolami; Plakala za matku* • *Šicko ľem za rukami śe robilo* – ručne; *Za jazikem daľeko dojdzeš* – keď sa opýtaš; *Za čim tam ľudze stoja* – na čo čakajú

zaardzavec SZŠ, **zardzavec** ZŠ dk zhrdzavieť • *Dzifka mu zaardzavela* – nevydala sa
zababrac dk expr. **1.** zababrať, zašpiniť • *Zababrani jak śviňa* – veľmi **2.** poškodiť: *Aľe mu zababrala*
zabačic dk ZŠ zbadať: *Ňebulo mu možno aňi nohi zabačic, tak cifroval*
zabačic śe dk ZŠ pozabudnúť sa: *Jakośka som śe zabačila a raz ňeznam, co som chcela*
zabačovani príd. JŠ udržiavaný: *zabačovani budinek*
zabafkiňa ž ZŠ zast. vychovávateľka: *V kaštiľu maľi zabafkiňu pre dzeci*
zabahľivi, zabažľivi SŠ príd. žiadostivý: *Zabahľivemu śe zaraz chočeho zabaži*
zabanovac śe dk zarmútiť sa: *Zabanoval śe, bo mu žena umarla*
zabavic dk zdržať: *Zabavil me, bo som ho mušel sluchac*
zabavisko s **1.** ZŠ zábava: *Robiľi śmichi, žebi bulo zabavisko* **2.** JŠ detská hračka
zabavjač m ZŠ zabávač
zabažic, zabahac dk SŠ zatúžiť: *Šicko ma, co ľem jej duša zabaži*
zabažic śe dk zažiadať sa: *Zabažilo śe mi dobreho jedzeňa*
zabehovac nd zabiehať: *Zabehoval ku našej dzifki*
zabehnuc dk zabehnúť: *Zabehňi do skľepu po švabľiki* • *Zabehlo jej, bo frišno jedla* – zaskočilo jej
zabic dk zabiť: *Zabil oblaki s deskami; Zabiľi śviňu* • *Spal jak zabiti* – hlboko; *Na śmerc ho zabilo* – úplne; *Ked me zabiješ, ta ňeznam* – zabudla som
zabijač m JŠ kto zakálal ošípané
zabijačka ž zabíjačka, zakálačka
zabijačkovi príd. VŠ zabíjačkový: *zabijačkovo hodi, zabijačkova hoscina*
zabiraňe s spodst. HŠ spôsob kosenia obilia: *Kośiľi na zabiraňe*
zabludzic dk zablúdiť, poblúdiť
zablukac śe dk VŠ zatúlať sa: *Ofce śe zablukaľi*
zabľichaveni príd. ZŠ majúci blchy: *zabľichaveni pes*
zabočic śe dk zadumať sa: *Ked na ňeho plano, ta ľem śe zaboči*
zaboľec dk zaboliť: *Zaboľelo me cośka v boku*
zaboľeti príd. modrastý (o zemiaku): *Zaboľete bandurki ňedobre* • *Choc zaboľeti, aľe ňeumreti* – ešte ujde
zabrac śe dk **1.** zabrať sa: *Zabral śe zaraz do roboti* **2.** pobrať sa: *Zabral śe i pošol svoju drahu* **3.** podrásť: *Śviňi treba dac dobre žrec, ta śe zabere*
zabrośľovac dk ZŠ zapnúť na brošňu: *Zabrośľovaľi me take červene pasi, co me nośiľi*
zabziknuc dk SZŠ expr. prdnúť: *Jeden, prebace, zabzik*
zacac dk zať'ať: *Zacal mu do nohi* • *Zacal mu do živeho* – dotkol sa citlivého miesta
zacac śe dk zať'ať sa: *Ked śe zatňe, ta škoda śe doňho obzivac* • *Zacati jak śekera v pňaku* – veľmi tvrdohlavý
zacahnuc dk zatiahnuť: *Zacahňi firhank*
zacahnuc śe dk zatiahnuť sa: *Ňebo śe zacahlo s chmurami* • *Bandurki buľi zacahnute s buranem* – zarastené burinou
zacahovac nd zať'ahovať: *Zacahuje mu harlo* • *Zacahuje po vichodňarski* – má východniarsku výslovnosť; *Až me zacahovalo od boľesci* – veľmi ma bolelo
zacahovac śe nd zať'ahovať sa: *Už śe ňebo zacahuje, budze padac*
zacapeni príd. JŠ zasmradený
zacati príd. expr. zať'atý: *Muj muž zacati jak had; Ta to zacata povaha*
zacichnuc dk STRŠ zatíchnuť • *Zacichnul jak kukučka po Jaňe* – úplne stíchol
zacinac nd zatínať: *Zubi zacinal od zlosci*
zacinac śe nd zatínať sa: *Dzvere śe nam zacinaju* • *Para śe ve mňe zacina* – ťažko sa mi dýcha
zaciň m SŠ tieň: *Tota hruška nam robi zaciň*
zacitkac dk SŠ expr. ututlať: *Zacitkaľi šicko*
zaclaňac, zacloňac SŠ nd zacláňať: *Ten strom nam tu zaclaňa; Ňezacloňaj, idz od oblaka*
zaclona ž v spoj. *Ona pri svojemu mužovi jak v zacloňe* – rozmaznáva ju

zacloňic dk zacloniť: *S ruku sebe oči zacloňil pred slonkem*
zacmic śe dk zatmiť sa: *Ked śe zacmilo, ta pošľi domu* • *Až śe mi v očoch zacmilo* – dostal som závrat
zaco zám. prečo: *Zaco plačeš* • *Ňedala bi ho aňi zaco* – za nič na svete
zacuknuc dk expr. zabŕdnuť: *Tak mu zacukla, že śe s ňu ňedohvara*
zacukovac, zacukac nd expr. zabŕdať: *Co mi tak zacukuješ?*
zacurigac dk ZŠ potiahnuť dozadu: *Zacurigaj s vozom dakus*
zacvorňovac dk ZŠ svorňom upevniť jarmo
začac dk začať: *Ked začal, ta ňech dokoňči; Začal padac diźdž*
začajeni príd. ZŠ skrytý: *Bul dobre začajeni*
začanuti dk SŠ zried. obsadený: *Už šicko bulo začanute*
začatek m začiatok • *Od začatku do konca* – všetko; *Slatki začatek, horki koňec* – následky bývajú prekvapivé; *Každi začatek češki*
začekac dk počkať: *Začekaj, šak to budze hňetka*
začepic dk začepiť, ustrojiť do čepca
začepka ž SVŠ začepené vlasy, kont
začerstvec dk zostarnúť (o chlebe): *Začerstveti chľib ňesmačni*
začerveňec śe dk začervenať sa: *Až śe začerveňel od haňbi*
začežic, zaceżic SŠ dk obťažkať: *To ci ňezaceži, ked veźňeš naraz* • *Baranovi rohi ňezačeža* – patrí to k veci
začinac nd začínať: *Voľiš ňezačinac, ked ňedokoňčiš*
začitac dk SZŠ čarami uzdraviť: *Znala začitac, ked ukušil had*
začitovac nd JZŠ čarami pomáhať: *Znala začitovac dzecku*
začuc dk **1.** počuť: *Začul dajake hlasi* **2.** zacítiť (zápach): *Take jak začute toto meso*
zadac dk **1.** umŕtviť: *Pred operaciju mu zadaľi* **2.** JŠ udať: *Zadal ho do sudu*
zadac śe dk predstierať: *Zadala śe, že je chora*
zadapkac dk SŠ zatlačiť okraje piroha: *Pirohi treba dobre zadapkac*
zadapkovac, zadepkovac nd zatláčať okraje pirohov
zadarmo prísl. zadarmo: *Zadarmo ci ňichto ňič ňeda*
zadatek, zadavek m závdavok
zadavac nd umŕtvovať: *Pred operaciju každemu zadavaju* • *Zadava mi bidi* – otravuje ma; *Ňezadavej sebe bidi* – neobťažuj sa
zadavac śe nd predstierať: *Zadavaľi śe, že śpja*
zadavic śe, zadlavic śe dk zaškrtiť sa: *Krava śe zadavila na bandurce* • *Na a zadav śe na tim* – maj si to
zadbani príd. STRŠ zachovalý: *zadbani majetek*
zadechľivi, zadichľivi príd. dýchavičný: *zadichľivi kuň*
zadek m **1.** zadok (niečoho): *Chižu maľi na zatku; zadek voza* **2.** zadok (tela): *Śedz sebe na zatku, ked ci dobre* • *Un ľem doma zadek pari* – nikde nechodí; *Aňi sebe v zatku ňimam, co ona hutori* – neberiem na vedomie; *Ľem kebi jim zatki vicirac* – dajú sa obsluhovať; *Ukuś śe za zadek* – neporadíš si; *I tebe nohi spadnu do zatku* – aj ty zostarneš; *Vitri sebe s tim zadek* – nemá to cenu; *Ona ho šturi do zatku* – vyniká nad ňeho; *Ľeňivi zadek vyhľeduje chladek* – lenivému sa nechce robiť
zadich m záduch: *Ma zadich, duśi ho*
zadišic śe dk zadychčať sa: *Hore brihem śe zadišila*
zadiška ž ZŠ dýchavičnosť
zadiźdžic śe dk začať (dlhšie) pršať: *Može i na tri dňi śe zadiźdži*
zadlabic dk SŠ zadláviť: *Zadlabil jedno kurče*
zadlubac śe dk zdržať sa piplačkou
zadňi príd. zadný: *zadňa chiža* • *Stavja śe na zadňe nohi* – odporuje; *Treba patrec i na zadňe koľesa* – pamätať na starobu; *Zadňe koľesa za predňima chodza* (o nutnosti prispôsobiť sa)
zadňic dk SŠ zried. v spoj. *Žebi ce tu zadňilo* (zahrešenie)
zadňica ž JŠ zadok kravy
zadobric sebe dk súložiť
zadohvarac śe dk zarozprávať sa
zadovažic sebe dk zadovážiť (si)

zadubic dk expr. zašpiniť: *Zadubiľi pokrovec*
zaduc dk **1.** zaduť: *Cepli vetrik zadul* **2.** sfúknuť: *Zaduj lampu* **3.** zaviať: *Zadulo šicke doľini zo śňihom*
zadudrani príd. expr. hundravý
zadufka ž SŠ, **zadujok** m VŠ záveje snehu
zadujava, zadujavica, zadujafka, zaduva[2] ž HŠ snehová fujavica
zadumac śe dk zamyslieť sa: *Chodzila taka zadumana*
zadumčak m JŠ zried. zádumčivý človek
zadušac śe dk zadušiť sa: *Ňechceľi mu veric, ta śe zadušal*
zaduva[1] JŠ, **zaduvanka** VŠ ž, **zadujok** m SVŠ snehový závej
zadzec śe dk JŠ zapichnúť sa: *Ruceni nožik śe zadzeje do źemi*
zadzekac dk v spoj. *Zadzekal me, ta śe mi ňepośćesci* – neslušne sa opýtal *dze idzece* namiesto náležitého *daľek idzece*
zadzirac nd expr. zadierať, zapárať
zadzirgnuc śe dk SŠ expr. zavadiť o niečo: *Do stola śe zadzirgla*
zadzvaňac, zazvaňac miest. nd posledný raz zvoniť na bohoslužby: *Idzece ňeskoro, už zadzvaňaľi*
zadžabnuc dk SŠ expr. premrznúť
zadžmuric dk zažmúriť • *Calu noc oko ňezadžmuril* – nespal
zadžubnuc dk expr. zapichnúť: *Kosu zadžubnul do tragara*
zafčasu prísl. zavčasu: *Preco tak zafčasu stava*
zafčerom, zafčarem SŠ prísl. predvčerom
zafirľac dk ZŠ expr. zatrepať: *Treba zafirľac muku do mľika*
zafoľovac (śe) dk ZŠ expr. zašpiniť (sa)
zafše prísl. SŠ zried. vždy: *Ve veseľe tri dňi dobre a panovi zafše dobre*
zafšilaveni SŠ, **zašolaveni** JZŠ príd. zavšivavený
zaft m šťava: *maľinovi, viňičkovi zaft*
zaftoviti príd. ZŠ šťavnatý: *zaftovita kolbasa*
zaguźľic dk zauzliť: *Zaguźľil šnurek na guz*
zagźac śe dk SŠ zaťať sa: *Tak śe zagźala, že aňi na mňe ňepopatri*
zagźati príd. SŠ zaťatý, zanovitý: *Taki zagźati jak had*
zahacic śe dk SŠ zaseknúť sa, zadrhnúť sa: *Chcel cośka povedzec, aľe śe zahacil*
zahačkac SZŠ, **zahačkovac** SŠ dk zatvoriť na háčik: *Zahačkoval dzvere*
zahadac dk zmyslieť si, spomenúť si: *Ma lachi, jake ľem zahada*
zahajic dk zelenou vetvou označiť zákaz vstupu na roľu
zahajtac dk pripraviť dieťa na vyjdenie von: *Zahajtaľi ho do hajtki*
zahakľivi, zajakľivý JZŠ, **zahakavi** ZŠ, **zajenkľivi** SŠ príd. zajakavý
zahakovac śe nd zajakávať sa
zahamovac, zahamac ZŠ dk zahamovať
zahaňac nd ZŠ poháňať: *Jedno kravu vedlo a druhe zahaňalo*
zahaňčivi, zahaňčľivi príd. JZŠ usilovný, snaživý
zaharnovac nd zahrnovať: *Zaharnovaľi banduri do dolkoch; Zaharnoval sebe vlasi z čola*
zaharnuc dk zahrnúť: *Išľi banduri zaharnuc; Zaharňi sebe vlasi, bo ci ľeca do uč* • *Treba chižu zaharnuc s metlu* – zamiesť
zahartovac dk zakaliť: *Źeľezo mušel zahartovac, ked kul*
zahibeľ m SŠ v spoj. *Tak jak na zahibeľ priľecel* – veľmi rýchlo
zahibľivi príd. SŠ expr. lakomý, žiadostivý
zahigľac dk ZŠ expr. zarobiť: *Zahigľal dajaki grajcar*
zahinuc dk zahynúť: *Krava nam zahinula* • *Ked mi ňeprebačiš, ta ci zahiňe* – obanuješ; *Už mi do zahinuca* – mám sa veľmi zle
zahjac dk zahnúť: *Koňec zahňem, žebi ňestirčel*
zahladňec dk SŠ upadnúť do hladu: *Ona sebe ňeda zahladňec*
zahlafčina ž ZŠ obliečka na vankúš
zahlavek m vankúš
zahlobic dk zakliniť
zahlopka ž SZŠ zakončenie ručnej striekačky al. hadice na striekačke
zahľadnuc dk nazrieť, pozrieť, prísť: *Zahľadňi dakedi do nas*
zahľinkovac dk ZŠ hlinou natrieť, potrieť (zem)
zahnac dk **1.** posunúť hodinové ručičky do-

predu: *Treba hodzinu zahnac* **2.** expr. prežiť: *Ta už ľem ten dziň dajak zahnac*
zahnoscice pomn. SŠ zádery okolo nechtov
zahon m SVŠ hon
zahoňčivi príd. JZŠ majetný
zahrabac dk pohrabať okolo niečoho: *Okolo mandľika śe zahrabe*
zahrabovini pomn. ZŠ, **zahrabaňina** ž VŠ zhrabané zvyšky po zbere zbožia, zhrabky
zahrac śe dk zohriať sa: *Išol śe do chiži zahrac*
zahrada ž záhrada (ovocná)
zahradzic dk ohradiť: *Močidlo sebe každa zahradzila a poznačila s kameňami*
zahratka ž záhradka (zeleninová, kvetinová): *Zahratka bula pred domom • Z ďablovej zahratki kvitek* – lotor
zahratkovi príd. JVŠ záhradkový v spoj. *zahratkova poľifka* – zeleninová
zahubic dk ZŠ rozbiť: *Hneśka zahubil už dva taňire*
zahuckac dk SŠ nahuckať: *Zahuckala na mňe psa*
zahukac dk SZŠ oplodniť (ošípanú): *Prašuch zahukal nam śviňu*
zahuknuc dk SŠ zarásť burinou: *Ňepľela, ta šicko jej zahuklo*
zahumňe s JŠ záhumnie
zahunek m zdrob. záhonček: *Tatarku śaľi ľem tak na zahunek*
zahvarac nd slovami naznačovať, nadhadzovať: *Ľem tak zdaľeka zahvaral*
zahvaric dk naznačiť, nadhodiť: *Zahvar tam daco o mňe*
zacharapśčic dk SŠ expr. zhrabnúť: *Ma svojeho dosc a ešče bi i cudze zacharapśčil*
zacharkac dk expr. napľuť: *Idz, bo ci oči zacharkam* (výraz opovrhnutia)
zachcec śe dk zachieť sa, zažiadať sa (najmä jedla): *Daj mi otkušic, bo śe mi zachce*
zachceľivi, zachceli, zachceti JZŠ, **zachcivi** SZŠ príd. žiadostivý
zachcivac śe nd žiadať sa • *Zachciva śe babe śľifkoch a vonka sipe śňih* (o nereálnej požiadavke)
zachladzeňisko s SŠ prechladnutie
zachladzic śe dk prechladnúť
zachľupac dk SŠ expr. zašpiniť: *Oblaki načisto zachľupal diźdž*
zachmaľic śe dk ZŠ expr. zatopiť sa
zachmatac śe dk ZŠ expr. doplaziť sa: *Dzecko śe tam jakośka zachmatalo*
zachod m západ (slnka): *Robiľi od vichod po zachod slonka*
zachodzic nd vchádzať: *Ked fura dluha, ta do dvora śe češko zachodzi • Taka źima, co až za nochce zachodzi* – je veľmi tuhá; *Slunko zachodzi* – zapadá; *Zachodzi kolo ňeho* – zalieča sa; *Ona mu barz za lasku zachodzi* – je k nemu láskavá; *Zachodziš na mňe, či śe ňepriznam* – podchytávaš ma
zachodzic śe nd zachádzať sa: *Až śe zachodzil od śmichu*
zachopeňe s ZŠ kravská choroba súvisiaca s neschopnosťou prežúvať
zachopic dk ZŠ stratiť schopnosť prežúvať (o krave): *Naša krava zachopila*
zachorec dk ochorieť: *Krava nam zachorela*
zachripnuc dk zachrípnuť
zachuchac śe dk zájsť parou: *Oblaki śe zachuchaľi*
zachvacic śe dk expr. zadusiť sa: *Bodaj śe zachvacil na tim*
zachvat m chorobná plynatosť čriev: *Zachvat to zapchate vetri*
zajac m zviera zajac (Lepus): *poľni, dzivi, domašni zajac • Glupi jak zajac po peršim śňehu* – veľmi; *Boji śe jak zajac bubna* – veľmi; *Robota ňe zajac, ňeucekňe* – netreba sa ponáhľať
zajac dk zajať: *Naśľi kravi v trebiču, ta jich zajaľi*
zajaček, zajačik ZŠ okraj. m zdrob. zajačik
zajači príd. zajačí: *zajače bopki • zajače jablučka* – strom hloh (Crataegus); *zajača kapusta* – rastlina kyslička (Oxalis); *zajači piśček* – rastlina papuľka (Antirrhinum)
zajačňik m SŠ búdka pre zajace
zajakac śe, zajakavac śe VŠ, **zajenkovac śe** SŠ nd zajakávať sa
zajarovac dk ZŠ posiať jarinou: *Ośem uśmin som zajaroval*
zajda ž trávnica (plachta a jej obsah) • *Každa zajda ku večaru češka* – keď je človek už unavený; *Dziſka jak zajda bujak* – mohutná

zajedno s jedno: *To maš zajedno či tam pujdzeš, či ňe*
zajenkľivi príd. SŠ zajakavý
zajojčeti príd. ZŠ expr. fňukajúci, vzlykajúci: *Zajojčeti ľem furt jojči*
zajsc dk zájsť: *Meśac zašol za chmari • Slunko zašlo* – zapadlo; *Zašlo mi za pahnosti od źimi* – oziaba ma; *S tim daľeko ňezajdzeš* – nepomôžeš si; *Zašla okolo ňeho* – polichotila mu; *Pomali daľej zajdzeš* – nepreháňaj v rýchlosti; *Bida bidu najdze i kde slunko zajdze* – rovnakí sa ľahko nájdu; *Noc jich zašla v drahe* – zastihla
zajsc śe dk zájsť sa: *Dzecko śe od plaču zašlo*
zajtka, zajdečka ž **1.** zdrob. malá trávnica **2.** uzlík, batôžik: *Do zajdečki sebe zavjazal chľeba i pošol do roboti*
zakajac śe dk začudovať sa
zakaľec m zle vypečená časť chleba al. takýto chlieb: *Zakaľec na paľec*
zakaľeti príd. SŠ, **zakaľisti** ZŠ príd. zle vypečený chlieb
zakapani príd. expr. zbabraný, zlý: *Pri pijakovi zakapani život*
zakapčac dk zapnúť • *Zakapčalo mu, o co idze* – pochopil
zakapravic śe dk stať sa karpavým: *Oči śe mu zakapraviľi*
zakasac dk zakasať: *Nohafki zakasal do butoch*
zakazac dk zakázať
zakeľ, zakľa, zakľik SŠ spoj. zakiaľ: *Kaj śe, zakeľ maš čas; Zakľik śe obľečeš, ta ja śe zatľik najim*
zakertavec dk zakrpatieť: *zakertavene praśe*
zakirovac dk zahnúť, odbočiť: *Zakiroval do nas*
zakiśic dk zakvasiť: *Zakiśila ogurki do octu*
zaklac, zakľuc SŠ dk zaklať: *Idu śviňu zaklac*
zakladac nd zakladať: *Zakladal kravom śeno za drabinu • Ňezakladaj ti sebe na tim, že ci pomože* – nepočítaj s tým; *Zaklada hňiv* – chce sa hnevať
zakladac śe nd snažiť sa udržať, zotrvať: *Ona śe tam zaklada, ale oňi ju ňechcu • Zaklada śe na diźdž* – bude dlhšie pršať
zakľac dk zakliať • *Tam šicko take jak zakľate* – nedarí sa
zakľagac dk dať kľag do mlieka
zakľagnuc śe dk zle sa upiecť, uvariť: *Zakľagľi śe mi buchti*
zakľinac nd SŠ čarovať: *Baba znaľi zakľinac*
zakľinačka ž SZŠ zaklínadlo: *Znal zaľinačku hutoric*
zakolisac dk SŠ trocha pokolísať: *Noľem zakoliš toto dzecko*
zakoľčec dk SŠ vychladnutím stvrdnúť (o zemiakoch)
zakopcec śe, zakopcic śe JŠ dk začadiť sa: *Sklo na lampe zakopcete*
zakos m **1.** SZŠ zákruta **2.** riadok skoseného obilia: *Kośi na zakos*
zakrajac śe, zakrojic śe dk SŠ expr. v spoj. *Śerco śe mi zakrojilo, bo me zochabil frajir* – mám veľký žiaľ
zakrancac śe nd SŠ expr. zried. zaliečať sa: *Zakranca śe kolo ňej*
zakrestija ž sakristia
zakric dk zakryť: *Chišku zakriľi ze slamu; Spal bez zakrica*
zakrikňaveni príd. ZŠ zle vyvinutý (o kapuste)
zakrucaňik, zakruceňik ZŠ m závin
zakrucina ZŠ, **zakľučina** JŠ ž vír (vo vode)
zakrut m JŠ, **zakruta**[1] ž SŠ brvno, ktorým sa stiahne voz naložený drevom
zakruta[2] ž **1.** zákruta: *V zakruce śe vivracil* **2.** JŠ vír (vo vode)
zakrutka ž STRŠ prerazenie klinca pri podkúvaní do živého mäsa
zakrutki pomn. zast. druh dievčenského účesu
zakuknuc dk expr. nazrieť: *Zakukňi do kuchňi, či daco ňekipi*
zakukovac nd nazerať: *Zakukoval prez oblak do chiži • Zakukuje už za frajirkami* – pozerá
zakušic dk **1.** zahryznúť • *Zakuś sebe do jazika* – mlč **2.** expr. zjesť: *Daľi vipic i zakušic*
zalkac śe, zalknuc śe SŠ dk zried. zadrhnúť sa (jedlom)
zaloh, zalog STRŠ m, **zaloha** ž záloh: *Vźaľi zaloh, co ho potom mušel vimeňic; Dal kalap do zalogu*
zalohi pomn. SŠ kriaky: *Stare plane veci śmaraľi do zalohoch*

zalom m JZŠ polom: *Po poveruche buľi v ľeśe zalomi*
založic dk založiť: *Založil kalap na hlavu; Frajir založil jedľičku frajirce pred kapuru; Založil kravom za drabinu*
založic śe dk postaviť sa: *Mandeľ śe založil na čapirki* **2.** staviť sa: *Založil śe i prehral*
zalučic dk premeniť na lúku: *Dachtoru roľu zalučil*
zalupic dk SŠ expr. umlčať: *Aľe mu zalupila, popameta un to*
zalupovac nd SŠ expr. podpichovať: *Ona každemu zalupovala*
zaľac dk zaliať: *Voda zaľala luki* • *Krev ho zaľala* – krvácal; *Selzi ho zaľaľi* – začal plakať • *Bodaj me buľi zaľaľi v peršej kupeľi* – mal som radšej hneď zomrieť
zaľac śe dk ZŠ utopiť sa: *Spadla do vodi i śe zaľala*
zaľacina ž JVŠ jedlo z kyslého a sladkého mlieka
zaľehnuc dk zaľahnúť: *Zaľehnul do posceľi* • *Zaľehlo mu na prave ucho, ta ňečuje* neos.
zaľepic dk zašpiniť: *Zaľepil sebe ruki*
zaľeti pomn. SŠ zálety
zaľeva ž VŠ prietrž mračien
zaľežec śe dk ležaním dozrieť (o ovocí) • *zaľežene hruški* – hniličky
zaľičic dk SZŠ čarami uzdraviť: *Bosorka dzecko zaľičila*
zaľitovac, zaľitac nd expr. chodievať k dievčaťu
zaľuždac śe dk expr. zmáčať sa: *Po rośe śe zaľuždala*
zamachnuc śe dk SZŠ zahnať sa: *Zamachnul śe zo śikiru*
zamakac nd ZŠ zamokať: *Kuti zamakaľi v chiži*
zamaľovac dk **1.** zamaľovať **2.** ZŠ expr. zbiť: *Aľe ho zamaľoval*
zamamuňic dk omámiť: *Zamamuňilo ju tak, že ňeznala, dze je*
zamarźľivi príd. SŠ citlivý na chlad
zamašni, zamaśni ZŠ príd. tučný, široký: *Od veľo kabatoch buľi zamašne*
zamatrikovac dk VŠ vpísať do matriky
zamec ž SŠ záveje
zamek[1] m zámok (na dverách) • *U ňich śicko pod zamkem* – prísne strážené
zamek[2] m zámok (hrad): *Už ľem muri zostaľi ze zamku*
zamertvic dk SZŠ nov. umŕtviť
zamgľec dk JŠ omdlieť: *Do zamgľeca jej išlo*
zamik m ZŠ zašitý záhyb na sukni, blúzke
zamikac nd zamykať: *Dzvere zamika na kľuč*
zamisc dk zamiesť • *Každi ňech sebe zamece pred svojima dzverami* – nech sa stará o seba
zamiška, zameška DŠ ž **1.** kaša: *kukurična, pšeňična zamiška; Na frištik śe variľi zamišku* **2.** ZŠ zápražka: *Poľifka śe podbija zo zamišku*
zamitac nd zametať
zamki pomn. JŠ záhyby na šatách
zamknuc dk zamknúť
zamolhaveti príd. ZŠ zahmlený: *zamolhaveti śvet*
zamorľak m VŠ nepodarené teľa
zamotlošic śe dk SŠ expr. podieť sa, stratiť sa
zamožni príd. zámožný: *zamožni gazda*
zamraźeni príd. ZŠ chladom poškodený: *Śicko v sebe mala zamraźene*
zamrec dk ZŠ zamdlieť: *Zamrel od zľeknuca*
zamucic dk zamútiť v spoj. *Eśči ňezna aňi psu vodi zamucic* – nevie variť
zamucic śe dk zatočiť sa, zakrútiť sa: *Zamucilo śe mi v hlave*
zamuľic dk zaniesť muľom • *Zamuľil sebe život* – skazil; *zamuľene sumeňe* – hriešne svedomie
zamurcac (śe) dk zašpiniť (sa) • *Zamurcani jak kot* – veľmi
zanochcica ž záder (pri nechte)
zanośic śe nd mračiť sa (o oblohe): *Zanośi śe na diždž*
zanudzňeti príd. SŠ expr. zanedbaný: *zanudzňete dzecko*
zanuric śe, zaňuric śe SZŠ dk ponoriť sa
zaňedluho príd. zanedlho: *Zaňedluho śe vracil*
zaňemosc śe dk ZŠ ochorieť: *Zaňemohla śe i umarla*
zaňikac nd zanikať: *Stare zviki zaňikaju*
zaňiknuc dk zaniknúť: *Keľo to šumneho zaňiklo*

zaňisc śe dk zaniesť sa (mrakmi): *Zaňeslo śe, budze padac*
zaokulku príd. zaradom: *Zaokulku chodziľi na vartu*
zaoldomašovac dk ZŠ zakončiť niečo oldomášom: *Potim zaoldomašovaľi v karčme*
zaonačic dk zaondiať • *Zaonačil sebe do paľca* – zarezal; *Zaonač toto radijo* – vypni; *Zaonačil to do falatka chľeba a tak polknul* – zabalil
zaorac dk **1.** zaorac: *Rozruceni hnuj treba zaorac* **2.** odorať: *Zaoral mi do roľi*
zaośek m JŠ závlačka na oske
zapač ž ZŠ výslnie: *Zapač tam, dze tak slunko paľi do teho*
zapačic śe dk zapáčiť sa: *Idze sebe, dze śe mu zapači*
zapadľisko s SŠ úšust
zapadnuc dk STRŠ zapadnúť: *S vozom zapadľi do blata*
zapadnuc śe dk v spoj. *Bodaj śe zapadla* (kliatba)
zapach m druh húb (?)
zapachnuc dk zavoňať: *Co tu tak zapachlo*
zapaľčivi príd. ZŠ zapálený, oduševnený
zapaľeňe s, **zapaľ** m zried. zápal: *zapaľeňe pľuc*
zapaľic dk **1.** zapáliť: *Zapaľ do peca* **2.** zažať: *Treba zapaľic lampu*
zapametac sebe dk zapamätať si: *Zapametaj sebe moje slova*
zapapuźic dk SŠ pokaziť: *Zapapuźil sebe žaludek*
zapapuźic śe dk SŠ **1.** ostať zanedbaný: *Dzecko ked ňepiľnuješ, ta śe zapapuźi* **2.** nakaziť sa: *Od ňej śe zapapuźil*
zapareni príd. SŠ málo otužilý človek, háklivý na chlad
zapareňak, zapareňčak m expr. málo otužilé dieťa
zaparstek, zaportek m HŠ záprdok
zaparšči príd. STRŠ skazený (o vajci): *zaparšče vajco*
zapasac dk JŠ uviazať: *Treba zapasac tromika za vozom*
zapasc dk SZŠ zavarovať, dozrieť (pri pasení): *Zapaśľi mi statek*
zapaska ž ZŠ kuchárska zástera
zapaskudzic dk expr. zapratať: *Cali dum zapaskudzil s mašinami*
zapatrec śe dk zahľadieť sa: *Zapatrel śe na jedno mesco*
zapavuźic dk upevniť pavúzom
zapečeni príd. expr. **1.** odolný, zdatný **2.** stvrdnutý: *Zapečena źim śe ňeda orac* **3.** expr. majúci zápchu
zapečetovac dk zalepiť (list): *Zapečetuj pismo, ňech tam idze*
zapeľešic śe dk JŠ usalašiť sa: *Bocan śe na komiňe zapeľešil*
zapesce s **1.** zápästie: *Boľa me zapesci* **2.** zakončenie rukávov na košeli: *košuľe zo zapescami*
zapestki pomn. chrániče na zápästie
zapetek, zapjatek SŠ m podpätok
zapchac dk zapchať: *Maľi poscilku, co ju zapchaľi pod posciľ* • *Šak ňezapcham śickim ľudzom gembi* – nemožno ich umlčať
zapchac śe dk expr. strčiť sa • *Zapchaj śe dajdzi jak miš do dzuri* – zmizni
zapikac nd **1.** zapekať (o zápche): *Zapika ho, bo ňima poradnu stravu* **2.** expr. podpichovať: *Ona bi ľem každemu zapikala*
zapinka ž SZŠ sponka (do vlasov)
zapipčic sebe dk ZŠ expr. zafajčiť si: *Chlopi sebe zapipčiľi*
zapirac nd ZŠ zastavovať: *Vo vetru až dichaňe zapiralo*
zapireni[1] príd. znečistený perím
zapireni[2] príd. zanesený pýrom: *Zapireni priluh śe plano ore*
zapisc dk **1.** dostať zápchu: *Ňeji poradňe, ta ho zapeklo* **2.** expr. podpichnúť, zabŕdnuť: *Aľe mu zapekla*
zapiśňik m SŠ zried. zapisovateľ: *Braterstvo malo svojeho zapiśňika*
zapitovac nd SZŠ pozývať: *Družbove chodza zapitovac na vešeľe*
zaplakac dk zaplakať: *Trebalo nad ňim zaplakac* • *To na zaplakaňe robota* – veľmi zlá
zaplata ž SZŠ odmena: *Čekal, jaka budze zaplata*
zaplatek m STRŠ poplatok

zapľetački pomn. JŠ opletačky
zapľuc dk expr. **1.** napľuť: *Ked to ňepravda, ta ci oči zapľuje* (vyhrážka) **2.** zanechať: *Šicko zapľul i pošol švetem*
zapodzivac śe nd SZŠ zried. zapodievať sa: *Gazda śe zapodziva zo statkami*
zapominac nd zabúdať: *Dzado už šicko zapominaju • Chto pripomina, ten ňezapomina*
zapomľivi príd. zábudlivý: *zapomľiva hlava*
zapomnuc, zapomňec SŠ dk zabudnúť: *Zapomňela mu povedzec; Ňemohla na ňeho zapomňec • Jak na śmerc zapomla* – úplne zabudla; *Zapomňel vul, jak ceľecem bul* – každý bol mladý a neskúsený; *Prebačic ľeko, zapomňec češko*
zapomoc, zapomoha SZŠ ž pomoc: *Jest i na to zapomoc*
zapomohac śe dk SŠ zaprisahať sa: *Zapomohal śe, ale i tak mu ňeveriľi*
zapomosc dk SZŠ pomôcť: *Znala zapomosc od fšeľijakich choroscoch*
zapoperečic śe dk **1.** zaprieť sa **2.** expr. zaťať sa
zapor m SŠ zvierač: *Ňimala zapor, ta śe chockedi posrala*
zaporad príslo. zaradom: *Jedľi šicko zaporad*
zapotrošic, zaputrošic SŠ dk expr. zapotrošiť
zapozdňic SZŠ, **zapoźňic** HŠ dk zmeškať
zaprac dk JŠ expr. zahnať: *Zapralo me s vozom dolu brehom*
zapravic dk **1.** zapraviť: *Zapravil sebe obraśček do ramika* **2.** upraviť: *Na chľib śe samoperše zapravi muka; Ma šumňe zapraveno na roľi*
zapravjac nd **1.** zakladať: *Šibu do oblaka zapravjal blaňar* **2.** zaprávať: *S lojom u nas malo zapravjaľi*
zapražic dk zapražiť: *haluški zo zapraženu vodu*
zaprec śe dk zaprieť sa: *Zaparľi śe i šicko vivaľiľi*
zaprepascic dk SŠ expr. zničiť: *Chcela ho zaprepascic*
zapričiňic dk zapríčiniť: *To šicko ona zapričiňila*
zaprovadzic dk zaviesť: *Daľi sebe zaprovadzic eľetriku*
zapsuti príd. SZŠ nakazený: *Zapsuti bul, mal planu chorobu*
zapučic dk rozpučiť: *Zapuč teho chrobaka*
zapusni príd. JŠ popolcový: *zapusna streda*
zapuśčac nd zapúšťať: *Źem śe zapuśčala s kravencami; zapuśčane kidľe*
zapuśčaňica ž ZŠ druh sukne
zapuśčic dk zapustiť: *V nasadze buľi zapuśčene klaňice • Zapuśčil sebe bajusi (bradu)* – nechal si narásť fúzy (bradu)
zapuśčki pomn. SŠ tri posledné fašiangové dni
zaputac dk STRŠ spútať: *Zaputal koňe • Chodzi jak zaputani* – nešikovne
zarabjac, zarobjac SŠ nd zarábať
zaraz príslo. zaraz: *Zaraz śe vracim*
zaraźička, zarazučka ZŠ príslo. expr. zaraz
zardza p. ardza
zardzaveti príd. hrdzavý • *Ma zardzavete ruki* – je lenivý
zarecaskac, zarecaskovac dk ZŠ na retiazku zatvoriť dvere
zaredom DŠ, **zaredem** HŠ príslo. zaradom
zareknuc śe dk zarieknuť sa: *Zarekla śe tam isc • Bula bi śe teho zarekla* – ľutuje to
zarenko, zareňko miest ZŠ s **1.** zdrob. expr. zrnko: *Zarenka śe malo urodzilo • Perše zarenka, potim sarenka* – najprv chlieb **2.** zrnko: *zarenka na ružancu*
zarepic śe dk SŠ zamotať sa • *Tak śe mi zarepila do uč* – uprene zahľadela
zarevani príd. expr. uplakaný
zarevaňec, uplakaňec m ZŠ expr. uplakané dieťa
zarez m zast. zárez (na rováši)
zarezac dk **1.** zarezať: *Zarezal do živeho* **2.** zabiť: *Muśeľi kravu zarezac • zarezac śviňu* –zaklať; *Ňepovim ci i ked me zarežeš* – nikdy
zaridzic sebe dk zariadiť si: *Zna sebe ze šickim zaridzic*
zarigľovac dk zatvoriť na závoru
zarikac śe nd zariekať sa: *Ňezarikaj śe, že tam ňepujdzeš • Zarikaneho chľeba najvekši falat* – zapovedané sa často osvedčí najviac
zarikovac ZŠ, **zarikac** SŠ nd zariekať: *Bača znal zarikovac chorobi*
zarikovač m ZŠ kto vedel zariekať
zarivac nd expr. **1.** dobiedzať, dotierať: *Ňezarivaj do mňe, bo dostaňeš* **2.** uchádzať sa: *Vidzel śi, jak kolo ňej zarival*

zarko, źarko SŠ s zrnko: *V śľive kostka a v kostce zarko; Zarka v japku volame pecki*
zarmucic (śe) dk zarmútiť (sa): *Barz ho s tim zarmucila; Barz je zarmuceni*
zarmutek m zármutok: *Ňichto ňezna o jeho zarmutku • Spadla do zarmutku* – začala smútiť
zarmutkovac nd ZŠ smútiť: *Zarmutkuje za mužom*
zarna pomn. obilie: *Potem śe koša zarna • Perše zarna, potim sarna* – najprv chlieb, potom ostatné k tomu
zarno, źarno SŠ s zrno • *Už śe zarna naľivaju* – dorastajú; *Zarno češe jak pľeva* – hodnotné sa ľahko pozná
zarnovisko s SZŠ obilné pole
zarňeni príd. SZŠ zrnový: *zarňene roboti* – žatva
zarňivo hromad. s expr. zrno: *Zarňiva mal pulni sipaňec*
zarobek m zárobok: *Chodzi na zarobek*
zarobic dk zarobiť • *Zarobila do kvaśneho mľika na suľ* – veľmi málo; *Treba porobic, chto chce zarobic*
zarosnuc dk zarásť: *Zarosnuti dvor to haňba pre gazdu*
zarośic dk zarosiť: *Zarośila sebe topanki*
zarośic śe dk zarosiť sa: *Oblaki śe zarośiľi od pari*
zarotka ž expr. nedorastok: *Dzecko jak zarotka* – slabé
zarubac dk **1.** zarúbať: *Zarubal do stroma* **2.** SŠ zarezať: *Zarubala kuru* **3.** SZŠ seknúť (žilu): *Znal žilu zarubac*
zarucac nd SŠ hádzať v spoj. *Zaruca kľučki na mňe* – zadrapuje sa do mňa
zarucic dk **1.** expr. zahodiť (na seba niečo): *Zaruc na sebe chustku a ucekaj* **2.** pridať: *Na koňec platna śe zaruci plaňša predza*
zarvac dk **1.** zachytiť: *Zarvalo ho i ruku mu polamalo* **2.** expr. zabŕdnuť: *Fše do ňej zarval, bo śe mu pačila*
zarvan m JŠ najdúch
zarvaňe s SŠ sklon: *Toto zarvaňe ma z domu*
zasekvestrovac ZŠ, **zacekvestrovac** SŠ dk vydražiť, exekvovať
zasicic śe dk zasýtiť sa: *Ňemohľi śe zasicic, take buľi hladne*
zaskaržic dk zažalovať: *Zaskaržila ho do fiškaľa*
zaslocic śe dk SŠ nastať daždivé počasie: *Zaslocilo śe*
zaslužic sebe dk zaslúžiť si: *Jak sebe zaslužil, tak ma*
zasmoľizgac dk SŠ expr. zašpiniť: *Ale zasmoľizgal ten gaľir*
zasmorigani, zasmarovani príd. ZŠ expr. zašpinený
zaspati príd. ospalý
zasraňec m ZŠ pejor. zasran
zastac dk **1.** zastať: *Hodzina zastala • Zastala mu drahu* – postavila sa do cesty **2.** postaviť sa na obranu: *Ňima ho chto zastac • Jaki-taki kraček ta zastaňe* – akýkoľvek manžel sa už ráta
zastarani príd. JŠ ustarostený
zastava ž zástava: *Na veśeľu ňešľi zastavu*
zastavac nd zastávať: *Ňezastavaj ho, bo sebe to ňezasluži*
zastavic (śe) dk zastaviť (sa): *Zastavil vuz; Zastavila śe pri nas • Rozum śe mi zastavil* – nemohol som pochopiť
zastavňik m zástavník (na svadbe)
zasuva, zasufka ž ZŠ závora (na dverách)
zaś príslo. zasa: *Už zaś je tu*
zaśčac śe dk SŠ zvlhnúť: *Zaśčaľi śe mu oči*
zaśčepka ž ZŠ nášivka (na kroji)
zaśednuc dk sadnúť na cudzie miesto: *Zaśedla mi mesco*
zaśefka ž SZŠ zasiatie: *Zaśefka hotova, budze oldomaš*
zaśilka ž oko, slučka (na zver): *Ulapil ľišku na zaśilku; Stavjaľi zaśilki na kuni*
zaśiľic dk zatiahnuť, stiahnuť: *Treba zaśiľic porvaz, bo jakośka ľita*
zaśľaknuc dk zahynúť od smädu: *Miśľela, že zaśľakňe na tej horučosci*
zaśľepic dk zaslepiť: *Zaśľepil mu oči i robil s ňim, co chcel*
zaśmerdzec śe dk skaziť sa: *Zaśmerdzelo śe mi meso; zaśmerdzete vajco*
zaśňicic śe dk **1.** byť zasiahnutý sneťou: *Pšeňi-*

ca śe mi zaśňicila **2.** expr. vziať skazu: *zaśňecene ceľe* • *Žebim śe zaśňicila* (zaverenie sa); *Bodaj som śe bula zaśňicila, mala som śe narodzic* – radšej som sa nemala narodiť

zaśpiľkovac dk zopnúť zapínacím špendlíkom

zaśpivac dk zaspievať • *Aľe mi zaśpival* – zažiadal veľa zaplatiť

zašantročic dk expr. zašantročiť

zašeľentac dk SŠ expr. opraviť: *Dajak zašeľentaj totu opalku*

zašic dk zašiť • *Ľudzom gembu ňezašiješ* – neumlčíš ich

zaškarupic dk SZŠ skôrnatieť (na povrchu): *zaškarupene pečene gruľe*

zašnurovac, zašnorovac JZŠ, **zašnurkovac** SZŠ dk zašnurovať

zašperic śe dk SŠ expr. zachytiť sa: *Zašperila śe mu osc do gagora*

zašporovac dk STRŠ ušetriť

zašpotac śe, zašputac śe dk ZŠ expr. zamotať sa, zapliesť sa

zašreňeni príd. SŠ pokrytý srieňom: *zašreňena voda*

zatačac śe dk zatackať sa: *Dostal po pisku, až śe zatačal*

zatarška ž SŠ zámienka

zateľ, zatľa SZŠ, **zatľik** SŠ, **zacaľ** ZŠ prísl. zatiaľ: *Zateľ dobre, kim ona žije*

zatic dk SŠ zried. stučnieť: *Kura ňeňeśe vajco, bo zatila*

zatička, zatka VŠ ž ihlica na jarme

zatikac nd **1.** zakrývať: *Ňezatikaj oblak* **2.** zastavovať dych: *Tak ju oľivaľi, až ju zatikalo* **3.** STRŠ zatláčať: *predza na zatikaňe* – na útok

zatilek m **1.** kratšia stena postele: *Posciľ ma bočňice i poprične zatilki* **2.** predná a zadná stena voza: *Zatilki to deščki na pretku i na zatku voza*

zatim část. ináč, čo sa toho týka v spoj. *A zatim je ňeznam, či tam ňechodzi*

zatirľac dk ZŠ zahustiť, zatrepať: *Zaprašku zatirľaľi s muku*

zatkac dk **1.** zakryť: *Treba zatkac oblak* **2.** zatvoriť, zapchať: *Ňekrič teľo, zatkaj pisk* • *Treba mu zatkac gembu* – umlčať ho

zato část. pomerne: *Un zato dobri človek; To bulo zato i veśelo* • *Ta co zato, že ňeprišol* – nič sa nestalo

zatopic[1] dk zatopiť • *Zatopila bi ho v lišce vodi* – nenávidí ho

zatopic[2] dk ZŠ zakúriť: *Treba zatopic do peca*

zatraceni príd. expr. v spoj. *Ona pri ňemu jak na zatracenej varce* – má sa zle

zatrepac dk **1.** zahustiť (múkou) **2.** expr. zabúchať: *Zatrepal na dzvere*

zatripanka ž, **zatripanki** pomn. ZŠ druh múčneho jedla: *brendzova zatripanka, co śe haluškova voda zamucela*

zatuľic dk SŠ zavinúť, zabaliť: *Dzecko dobre zatuľ, bo zmarźňe*

zatvardľivi príd. VŠ neústupný, zaťatý

zaufali SZŠ, **zaufni** STRŠ príd. dôverujúci: *Ňikemu ňever, sam sebe budz zaufali*

zaumarti príd. ZŠ akoby mŕtvy: *Ľem zaumarta bula, ňe umarta*

zaušňička, zaušňička SŠ, **zaušňica, zaušňica** SŠ ž náušnica

zavada ž SŠ prekážka: *Dzecko jej na zavadze*

zavadzac nd **1.** zavadzať: *Zavadzaš mi, idz het* • *Zavadza mu jak capovi chvost* (iron.) **2.** v spoj. *Furt do mňe zubi zavadza* – zapára, zabŕda

zavadzic dk zavadiť: *Zavadzil do plota* • *Ňit do čeho zuba zavadzic* – niet čo jesť

zavaľac dk zašpiniť: *zavaľane lachi*

zavaľic dk **1.** navaliť: *Śňih zavaľil* **2.** prestať dávať mlieko (o krave po otelení): *Krava zavaľila*

zavaľina ž SŠ, **zavaľisko** s SZŠ zosunutá pôda

zavarovac dk SZŠ zavarovať: *Zavaroval mi statek; Ňech Buh chraňi a zavaruje od takeho života*

zavdzečic śe dk zavďačiť sa

zaverucha STRŠ, **zavirucha** ZŠ ž snehová metelica

zavesa ž záves: *Dzvere viśa na zavesoch*

Zaveśčad m zast. južné Poľsko • *Taka jak ze Zaveśčadu* (spoza Beskýd) – svojsky oblečená

zaveśic dk zavesiť: *Slaňinu zaveśiľi do komina*

zaveźľisko s STRŠ zosunutá pôda

zavic, zavinuc SŠ dk obviazať: *Ruku mu zaviľi* • *Ma už zavitu hlavu* – je vydatá

zavidzec nd závidieť • *Plano vidzi, chto zavidzi* – nie je múdre závidieť

zavijašek, zavijašek m SZŠ vír (vzduchu)

zavinka ž ZŠ závin: *zavinki s jablukami*

zaviňic dk zaviniť: *To ona zaviňila, un ňevinovati*

zavirac śe nd zatvárať sa: *Zaviral śe do chiži* • *U ňich śe aňi dzvere ňezaviraju* – majú časté návštevy; *Aňi śe mu gemba ňezavira* – stále hovorí

zaviraci príd. zatvárací: *zaviraci nužik*

zavisc[1] dk **1.** zaviesť: *Dal sebe eľetriku zavisc* **2.** zviesť: *Jeden parobek ju zavid a ju ňevźal*

zavisc[2] dk zaviezť • *Veľo aňi na voźe ňezaveźe* – opatrne so slovom veľa

zavisc ž závisť: *Zo zavisci to zrobil; Najvekša zavisc medzi džadami*

zavišadlo s SŠ závažie na krosnách, darmovis

zaviśľivec, zavičľivec ZŠ m závistlivec

zaviśľivi SŠ, **zaveśľivi, zavičľivi** ZŠ príd. závistlivý

zavjazac dk zaviazať: *Chustku zavjazala na mali rožek; Mal zavjazane oči* • *Ma zavjazane ruki* – je obmedzovaná; *Zavjazala mu śvet* – musel si ju vziať

zavjazac śe dk v spoj. *Sadlo śe mu zavjazalo* – stučnel

zavjazek m JŠ zárodok (vo vajci)

zavjaznuc dk VŠ uviaznuť: *Zavjaznul do blata*

zavlakac dk ZŠ naložiť pluh na vlačuhy

zavod m v spoj. *Na tri zavodi bul v Amerike* – trikrát; *Na druhi zavod nas ulapeľi* – na druhý raz

zavodzic nd **1.** zvádzať: *Ňezavudz ju, bo ju ňeveźňeš* **2.** v spoj. *Un jim predek zavodzi* – vedie ich

zavoz m VŠ závoz

zavracac nd zavracať: *Chcel jej kravi zavracac* • *Ňezavracaj mi hlavu* – neotravuj ma

zavrat m závrat: *Mam zavrati v hlave*

zavražic dk SZŠ expr. uspokojiť, zahnať: *Chcela s tim zavražic hlad*

zavrec[1] dk zavrieť: *Zavreľi ho do hareštu*

zavrec[2] dk SŠ zried. napáchnuť: *S čim harček zavre, ta fše za tim pachňe*

zavrec śe dk zatvoriť sa: *Ňedal śe zavrec* • *Už śe mu zavarlo* – prestalo sa dariť

zavutca m SŠ zried. vodca: *Un zavutca, co nas tam zavedze*

zavźac śe, zavžac śe, zaužac śe ZŠ dk zaťať sa: *Na keho śe ľudze zavezna, ta ho možu zňičic*

zavźati, zaužati, zauvźati príd. **1.** neústupný, tvrdošijný **2.** zahrúžený: *Zaužati bul do roboti*

zazdichani príd. ZŠ expr. ospanlivý

zazdrafkac dk **1.** povedať prípitok: *Zazdrafkal „Daj, Bože, zdrave"* **2.** ZŠ odpovedať na pozdrav: *Ja ci pozdravil a ti mi ňezazdrafkal* • *Ked jiš, ňechľipaj, ked piješ, zazdrafkaj*

zaznac dk SŠ v spoj. *Bodaj som ho ňebula ňigda zaznala* – poznala

zazrak m **1.** zázrak **2.** pejor. nepodarenec (najmä o dieťati)

zazrec dk zazrieť, zbadať

zaźimic śe dk SZŠ prechladnúť: *Zaźimil śe od piva*

zaźirac nd zazerať: *Co tak na mňe zaźira*

zažadac dk v spoj. *Šicko ma, co ľem duša zažada*

zažgraveni príd. ZŠ expr. uplakaný: *zažgravene dzecko*

zažic dk zažiť, prežiť

zažirac śe nd SŠ expr. naťahovať sa: *S ňim śe ňit co zažirac*

zažitek m zážitok

zažiti príd. ZŠ tučný: *taki zažiti chlop*

zaživa prísl. zaživa: *Zaživa bi do hrobu skočila*

zažrec dk uhryznúť: *Kuru mi coška zažarlo*

zažrec śe dk v spoj. *Bodaj śi śe na tim zažarla* – zadrhni sa tým; *Zažarla śe naňho* – začala ho prenasledovať

zbačic dk zbadať: *Jak ju zbačil, ta ku ňej ucekal*

zbahnuc dk SŠ zried. pobadať: *Ja toto hňetka na ňim zbahla*

zbalagovac dk premárniť: *Zbalagoval som pul dňa*

zbankrotovac, zbankretovac, zbanketirovac SZŠ dk zbankrotovať

zbantvic śe dk SŠ expr. namaškrtiť sa: *Ceľe śe zbantvilo na trebič*

zbarchňeti SZŠ, **zbaršňeti** STRŠ, **zbaršeti** ZŠ príd. práchnivý, búľavý: *zbaršňete drevo; Zo zbarchňeteho dreva slabe koľesa*

zbavic śe dk zbaviť sa

zbečec dk SZŠ zabľačať: *Ceľe ľem tak zbečelo*
zbehajšvet m STRŠ svetobežec
zbehnuc śe dk zbehnúť sa, zraziť sa (o látke)
zbeśňec śe dk expr. zbesnieť sa: *Teľo śe ňezbeśňeje za tim paropkem*
zbic dk **1.** zbiť: *Zbil paru deski i buda hotova* **2.** ubiť: *Zbiľi ho na śmerc* • *Zbil sebe paľec na kameňu* – poranil si ho zakopnutím o kameň; *Źima me zbila* – striaslo ma od zimy; *Hrad zbil zarno* – ľadovec poškodil obilie; *Zbil mi dzeku (fantu)* – odhovoril ma; *Śicko zbil z hlavi* – prestal sa zaoberať; *Zbi to z karku* – vybav to čo najskôr
zbic śe[1] dk zbiť sa: *Ofce buľi zbite do koľesa*
zbic śe[2], **zbuc śe** ZŠ dk pominúť sa, zaniknúť: *Śicko śe už zbilo; Dobre budze, ked śe plane zbudze* • *Ľem tak zbil od ruki* – odflinkal; *Čom, mamko, plačece, šak śe me zbudzece* (pieseň) – zbavíte sa ma
zbičakovac dk ZŠ expr. odflákať: *To ňemož tak zbičakovac robotu*
zbidnuc dk schudnúť
zbidňeti príd. schudnutý: *Po chorobe je taki zbidňeti*
zbijac nd zbíjať: *Jakeśka deski tam zbija* • *Ľem tak po śvece zbija muchi* – potuluje sa
zbilavec dk zbelavieť, zmodrieť: *zbilaveti paľec*
zbirac, źbirac JŠ nd **1.** zberať: *Zbira pčoli, bo śe mu virojiľi; Dziłki nośiľi zbirane kidľe* **2.** zbierať: *Dzeci po roľi zbiraľi kameňe* • *Dobre zbirac klaski kolo mandľa* – prižívovať sa; *Budzeš ti svojo zbirac, ľem pridze ocec* – dostaneš výprask
zbirac śe nd **1.** zberať sa: *Ze snovadľi śe predza zbira* **2.** poberať sa: *Zbiram śe na poľo* **3.** fotografovať sa: *Išľi śe zbirac* **4.** neos. chystať sa: *Zbira śe na diść* **5.** neos. zbierať sa: *Zbira ci śe, pridze ocec, dostaneš*
zbiśvet m SŠ expr. lotor
zbitľivec JZŠ, **zbitňik** SZŠ expr. m bitkár
zbitľivi príd. STRŠ bitkársky
zbivac śe nd SŠ hádať sa: *Ňezbivaj śe, bo to ňepravda*
zbľiska prísl. zblízka • *Maš bic zbľiska britki, voľiš zdaľeka šumni* – drž sa v odstupe
zbľuc śe dk ZŠ povracať sa
zbočic dk SZŠ odbočiť: *Zbočil ku jarečku*
zbohom, zbohem HŠ cit. zbohom (pozdrav)
zborgovac dk **1.** dať na úver: *Ňechcel mu zborgovac* **2.** vziať na úver
zborikac dk SŠ expr. poprevracať: *Śicko zborikal, co cośka hľedal*
zbrantovani príd. ZŠ postihnutý otravou: *zbrantovana noha*
zbraňovac nd ZŠ brániť: *Zbraňovaľi mu vźac bidnu dzifku*
zbrechac śe dk SŠ expr. oplzlo sa vyjadriť: *Zbrechal śe jak śviňa*
zbudovac śe dk SŠ vystavať si drevenicu
zbuhdarma prísl. ZŠ expr. podaromnici: *Zbuhdarma marnoval peňeźi*
zbuchnacic dk SŠ expr. zbiť: *Zbuchnacil ju jak hada*
zbuj[1], **zbuňik, zbujňik** HŠ, **zbojňik** JŠ m zbojník
zbuj[2] m zbíjanie: *Oňi zo zbuju išľi* • *Ked ňeznaš kradnuc, na zbuj ňechodz* – nepúšťaj sa, do čoho sa nerozumieš
zbušek, džbušek SŠ m dbanka, maselnica: *V zbušku śe mucilo maslo* • *Spadla muška do zbuška* (žart. riekanka)
zbuškovini pomn. JZŠ cmar: *Zbuškovini to śvirži cmar po zmuceňu*
zbutni príd. JZŠ neznesiteľný: *zbutne dzecko*
zbutňeti príd. **1.** bútľavý: *zbutňete drevo* **2.** stuchnutý: *zbutňete lachi*
zdac dk STRŠ zosobášiť: *V kosceľe jich zdaľi*
zdac śe dk **1.** spoľahnúť sa: *Un śe ze śickim na ňu zda* **2.** dobre vychádzať: *Oňi dvojo śe barz zdaju* **3.** neos. zísť sa: *Zdalo bi śe eśći vecej* **4.** hodiť sa: *Tej śe zda s citronu*
zdakadzi zám. zdakade: *Zdakadzi ho priveďľi*
zdaľeka I. prísl. zďaleka: *Zdaľeka už mu kivala* **II.** zám. odkiaľ: *Zdaľeka sce?*
zdani príd. SŠ odkázaný: *Bul zdani sam na sebe, bo rodiče mu umarľi*
zdatni príd. **1.** prispôsobivý: *Zdatni človek śe s chockim zda* **2.** zried. obstojný, súci: *To eśći taka zdatna tota chustka*
zdavac śe nd rýmovať sa: *Ale śe mu śicko zdava*
zdavaňe s JŠ sobáš
zdedvac dk SŠ expr. urobiť: *Dajak už ľem zdedvaj ten obid*

zdech m v spoj. *Kravu biľi do zdechu* – veľmi
zdechľak, zdechľar JVŠ m pejor. zdochliak
zdechľina ž **1.** zdochlina **2.** expr. podradné mäso **3.** pejor. zdochliak
zdechnuc dk **1.** zdochnúť: *Zdechla nam śviňa* **2.** pejor. zomrieť: *Zdechňeš od hladu* • *Žebim zdechla, že ja to ňehutorila* (zaverenie sa)
zdejmuc, zdejmac ZŠ, **zdimuc** SŠ dk **1.** sňať: *Zdejm ten obraz zo sceni; Zdimul kapeľuch* **2.** ZŠ sfotografovať: *Zdejmi nas tu, dze stojime*
zderic śe dk zraziť sa: *Motore śe zderiľi*
zdichac nd **1.** zdochýnať: *Kuri nam začaľi zdichac* • *Zna, od čeho psi zdichaju* – vie, o čo ide **2.** expr. spať: *Zdichaj, bo už veľo hodzin*
zdichač m ZŠ expr. spachtoš: *Zdichač dze śednul, tam zaspal*
zdichar DŠ, **zdichľak, zdichoš** ZŠ m pejor. zdochliak
zdimovac, zdimac VŠ nd snímať: *Budu zdimac mladej partu*
zdirgnuc dk **1.** trhnúť sa: *Až zdirgla, co śe tak zľekla* **2.** expr. pomyslieť: *Aňi ňezdirgňe, žebi mi daco pomohla*
zdišic śe dk SZŠ zadychčať sa: *Taki zdišeni priľecel do nas*
zdiška ž dochnutie: *Prišla zdiška na kuri i śicko pozdichalo*
zdluž, zdluška ž dĺžka: *Bula dva metre na zdluž; Ma meter zdlužki*
zdobaric dk SŠ expr. nájsť: *Dze śi ho zdobaril?*
zdohad m SŠ zried. dovtípenie sa: *Ňit zdohadu, že treba daco zrobic*
zdohadac śe dk dovtípiť sa: *Ňezdohada śe sam od sebe ňič zrobic*
zdohadľivi príd. SŠ dôvtipný: *Čemu un taki ňezdohadľivi*
zdoli prísl. zdola: *Zdoli duje viter*
zdrafkac nd zdravkať, želať dobré zdravie (pri popíjaní, po kýchaní) • *Voľiš zdrafkac jak hafkac* – ako sa vadiť
zdravaś m modlitba Zdravas, Mária: *Pomodľil śe tri zdravaśe*
zdrave, zdravje DŠ s zdravie • *Bože vam daj zdrave* – nazdravie
zdravi príd. zdravý: *Ňeveri chori zdravemu; zdravi jak riba (jak orech, jak buk)* • *Buce zdravi* (pozdrav pri odchode); *Choce zdravi* (odpoveď)
zdravo prísl. zdravo: *Ale zdravo vipatra, bo zdravo źije*
zdrimnuc (sebe) dk zdriemnuť (si)
zdrindac śe dk expr. bežaním sa unaviť: *Dolo brihem śe kravi zdrindaju*
zdrinko p. źrenko
zduc dk SZŠ naklásť v spoj. *zduc oheň*
zduc śe dk zduť sa: *Od trebiču śe krava zduje* • *Bodaj śe vam kohut zdul* (žart.)
zduti príd. expr. nazlostený • *Zduta jak cigański mech* – veľmi nazlostená
zdumovac nd ZŠ vydumovať: *Furt cośka zdumuje*
zdupľikovac dk zopakovať
zduric śe dk SŠ skaziť sa: *Ked śe śmetanka zduri, ta ju už ňezmuciš*
zdušeni príd. ZŠ zgniavený: *Zdušene zarno śe plano koši*
zduvac nd zdúvať: *Pri vjaňu zarna jeden s mechen zduval, že odešla pľeva*
zduvac śe nd SZŠ zakladať oheň: *Oheň śe zduva*
zduveric śe dk nov. zdôveriť sa
zdzeblo, zdeblo SŠ, **ždźiblo** ZŠ s steblo: *Šanuj każde zdzeblo* • *Už ňimam aňi zdzebla slami* – nič; *Aňi zdzebla ňezostalo* – ani zbla
zdzec dk DŠ **1.** zložiť, vyzliecť: *Chcel zdzec umšlag dolu* **2.** obliecť: *Zdzej na sebe spodničku*
zdzibjac nd SŠ expr. šiť: *Ňeoplaci śe ľem tak na rukoch zdzibjac, bo to ňebudze trimac*
zdzibnuc dk SŠ expr. ušiť: *Zdzibňi mi dajak totu bľusku*
zdzirac nd expr. zdierať, okradať: *Bohač ľem bi zdziral z druheho* • *Zdzira z ňeho skuru* – oberá o všetko; *Ocec zdzira a sin śpiva* – otec hromadí, syn rozhadzuje
zdzirgnuc dk SŠ expr. zahodiť na seba: *Zdzirgňi na sebe daco a ľic*
zdziroš, zdzirňik DŠ, **zdzirač** miest. m úžerník
zdzivjac śe nd SŠ vyvršovať sa: *Na bidnej śiroce śe każdi zdzivja*
zdzivotovac dk SŠ expr. vydržať, zniesť, strpieť, vystáť: *Ja už mu ňehodna zdzivotovac teľo; Chto ľem ci zdzivotuje, ked śi taki ňedobri*

zdžabac dk JŠ expr. strepať: *Gruľe s muku zdžabaľi dovedna*
zebre pomn. JŠ slintačka
zegźic śe dk SŠ začať strečkovať: *Krava śe mu zegźila*
zejmac, zejmuc dk ZŠ sňať: *Zejmal sersan z koňa; Zejmuľi kalapi; Zejmaľi jej partu z hlavi*
zejsc[1], **zesc**[2] dk zísť: *Zešol z pujda* • *Jak už zešol śňih* – keď sa stratil; *Dziň zešol a ja ňič ňezrobil* – minul sa; *Zešla na ľucki śmich* – vyšla na posmech; *Zešol na žobracku paľicu (na pśi tricatek)* – skrachoval
zejsc[2] dk vzísť, vyklíčiť: *Dze zarno ruciš, tam zejdze; Runkľa už zejdzeta*
zejsc śe dk zísť sa: *Zešol śe s kamaratami* • *Jedna bida ci ňič ňezrobi, ked śe ňezejdu dve, tri; Hura s huru śe ňezejdze, ale člověk s člověkem śe može zejsc*
zeman m v spoj. *Vidam śe za zemana* – zomriem
zemrec dk SZŠ zomrieť: *Chlopec jim zemar*
zemsta ž ZŠ pomsta • *Zemsta i do koscela s člověkom chodzi; Zemsta i ftedi drime, ked sumeňe śpi* – pomsta neopúšťa človeka
zengruba ž JŠ jama na močovku
zepchnuc dk ZŠ zvaliť: *Šicko na ňeho zepchňe*
zerva ž SZŠ neúrodná zem
zervac dk strhnúť: *Viter zerval dach zo šopi* • *Teľo virch ňezervaľi, tak śe šaľiľi* – veľmi vystrájali; *Dzecko podrucovaľi i zervalo očko* – začalo škúliť
zesc[1], **zjesc** SŠ, **zisc** VŠ, **źesc, źjesc** JŠ, **źisc, źjisc** VŠ dk zjesť: *Co maš, ta zidz* • *Cośka som mala povedzec, ale som zedla* – zabudla; *Sama sebe śćesce (zdrave) zedla* – pripravila sa oň; *Už śi me zedla načisto* – zničila si ma; *Pod plotem ce fši zedza* – vyjdeš na mizinu; *Ona bi jedno i dva razi zedla* – je lakomá; *Teľo zedla jak do oka* – veľmi málo; *Za zedzeni chľib češko śe placi* – dodatočne sa ťažko spláca
zesipka ž SZŠ zbierka naturálií pre kňaza
zesoveti príd. SŠ expr. utrápený
zestrachani príd. ZŠ prestrašený, preľaknutý
zestrašic śe dk SŠ zľaknúť sa
zesužovac śe dk SŠ utrápiť sa
zešidac śe dk SŠ popraskať: *Ruki śe mi zešidaľi*
zešľiznuc śe dk SŠ skĺznuť sa: *Ruki śe mi po mokrim zešľizľi*
zeškaredzec (śe) dk SŠ stať sa škaredým: *Stari člověk zeškaredzeje*
zeza predl. SŠ spoza: *Viśľi zeza stola*
zeznac dk SŠ priznať: *Ňechcel ňič zeznac, co porobil*
zezvarani príd. SŠ expr. spotený
zeźeľeňic dk SŠ zazeleniť: *Nohavice sebe zeźeľeňil po trave*
zgabnuc, zgebnuc JZŠ, **zgagnuc, zgegnuc** SŠ, **zgibnuc** SŠ dk expr. zgebnúť, zomrieť: *Ňiž tlusti vischňe, ta suchi zgabňe*
zgafčec dk SZŠ expr. zakričať: *Zgafčeľi na ňu, žebi išla do frasa*
zgaga ž SŠ záha: *Zgaga me peče*
zgľajchac śe, zgrajchac śe STRŠ dk expr. dohodnúť sa
zgord m SVŠ expr. truc: *Robi mu na zgord*
zgrabni, žgrabni SŠ príd. šikovný • *Zgrabni jak vul do koča* – nešikovný
zgrabnosc ž ZŠ šikovnosť: *Do šickeho mal zgrabnosc*
zgraja ž SŠ zhon
zgruchotac dk HŠ expr. nedbalo urobiť: *To plano pomľete, ľem tak zgruchotane*
zgruchotac śe dk expr. strepať sa: *Zgruchotal śe do jarku*
zgubačic śe dk expr. zraziť sa do gundže: *Zgubačiľi śe mi vlasi, aňi śe neroščešem*
zgurbeni príd. zvráskavený: *zgurbene ľica*
zgvazdac dk SŠ expr. **1.** narýchlo uvariť **2.** zašpiniť: *V kuchňi mala šicko zgvazdane*
zhadnuc dk uhádnuť: *Zhadňi, keľo mam roki*
zhadzac śe nd jednať sa: *Treba śe zhadzac, bo skľepar pita dośveta*
zhajsac dk znosiť, zodrať: *zhajsane apcesi*
zhaňac nd zháňať: *Zhaňaľi gazdoch do richtara; Na perveho maja śe zhaňa ofce na košar* • *Ňezhaňaj vinu na druheho* – nezvaľuj na iného
zhaňačka ž SŠ druh metly: *Ze zhaňačku pozhaňal pľevi ze zarenka*
zhavraňec śe dk expr. zdivieť
zhinac nd zohýnať: *Ňemohla zhinac nohu v koľeňe* • *Zhinaj bučka za maľučka* – od malička vychovávaj

zhľedovac nd expr. zhľadávať • *Zhľeduje fčerajši dzeň* – robí niečo zbytočné
zhnuj m STRŠ pot, znoj
zhňesc dk ZŠ zhniesť: *S muku zhňetľi premitu kapustu na kapušňiki*
zhňili príd. zhnitý v spoj. *Co kemu mile, ta choc napoli zhňile*
zhňiti príd. zhnitý • *Prebira jak v zhňitich hruškoch* – veľmi preberá; *Zdravi jak zhňiti orech* – nezdravý; *Pri zhňitim jabluku i zdrave zhňije*
zhodni príd. SZŠ súci: *Zhodni chlop jak do Boha, tak do ľudzi*
zhodzic śe dk zjednať sa: *Dluho śe zhadzaľi a ňedajbože śe zhodzic*
zhola prísl. celkom, úplne: *Ona ňerobi zhola ňič*
zhon, zhun SŠ m zhon
zhorec dk zhorieť • *Na ohňu ňimaš zhorec* – nesmieš sa vzdať; *Dobre od haňbi ňezhorela* – veľmi sa hanbila
zhoreňisko p. pohoreňisko
zhori, zhuri SŠ prísl. zhora: *Cmota idze zhori* • *Šicko mi idze zhvori* JZŠ – dolu vodou
zhorša prísl. SVŠ najhoršie: *To ňebulo až take zhorša*
zhrabec dk SŠ zmeravieť: *Hňeśka źimno, až mi ruki zhrabeľi*
zhrabovini pomn. ZŠ zhrabaná slama
zhratac dk ZŠ zhrnúť: *Po mlaceňu s cepami trebalo zhratac zarno na kupki*
zhribac nd zhrabovať: *Začaľi zhribac hnuj*
zhrisc śe dk SŠ expr. utrápiť sa: *Už śe pri ňich zhrizla*
zhučaric dk SŠ expr. zničiť: *Un šicko hňetka zhučari*
zhučec dk ZŠ expr. zahučať: *Ľem tak zhučelo v staňi*
zhuľaveni príd. JŠ zbitý dokopy: *zhuľavene pjere*
zhurcac dk ZŠ expr. zašpiniť: *Zhurcaľi pokrofce s labiskami*
zhurknuc śe dk expr. zbehnúť sa: *Ľudze śe zhurkľi kolo ňeho*
zhurňisti príd. ZŠ prevalený: *Zhurňista hura, to tak prevaľena*
zhužvac, zužvac ZŠ dk zhúžvať: *zužvani šurc*
zhvaric śe dk ZŠ **1.** dohodnúť sa: *Oňi buľi zhvarene* **2.** dohovoriť sa: *Znal śe zhvarec s Ňemcami*
zibzar m JVŠ zips: *Treba zacahnuc zibzar*
zicherhajcka, zihermajstka SŠ, **zerhajstka** JŠ ž zatvárací špendlík
zicherni príd. STRŠ istý, spoľahlivý: *zicherni ľik*
zingerka ž druh šijacieho stroja
zisk m zried. zisk • *Teľo mam zisku, co pes odňeśe v pisku* – málo
ziskric śe dk zaiskriť sa v spoj. *Až śe mi ziskrilo v očoch*
zjarkovac dk SŠ porobiť jarky: *Veľki diźdź zjarkoval bandurki*
zjaveňe s zjavenie v spoj. *Kuka jak na zjaveňe boske* – prekvapene hľadí
zjavic dk ZŠ zried. prezradiť: *Co ci povim, to ňeśmiš ňikemu zjavic*
zjedli príd. STRŠ expr. zlý, zlostný: *Zjedli jak ďabol*
zjižic śe dk expr. zježiť sa: *Ľem śe zjižil i robil jak kuň*
zlahodľivi príd. ZŠ ústupčivý: *zlahodľivi člověk*
zlahodzeňe s ZŠ dohoda: *Mal zlahodzeňe gazdoch*
zlahodzic śe dk dohodnúť sa: *Ňeznaľi śe zlahodzic ňijak raz*
zlajdačic śe dk expr. zlajdáčiť sa
zlajňavic śe dk SŠ pošpiniť sa lajnom: *Kravi śe zlajňaviľi*
zlajňeni príd. zašpinený od lajna: *zlajňene chvusti*
zlakomic śe dk ulakomiť sa
zlamac dk zlomiť: *Zlamal sebe ruku* • *Ňechce mu lasku zlamac* – pohnevať si ho; *Zlamala śidzem svatosci, bo ňežije s mužom* – ťažko zhrešila
zlamaňe s SŠ expr. v spoj. *Pošol na zlamaňe karki* – na zlé cesty
zlamkarki pomn. SŠ expr. v spoj. *Pošol na zlamkarki i tak skoňči v trapeňu* – dal sa na zlú cestu
zlaśic śe dk expr. ulakomiť sa • *Zlaśil śe ňe na Haňičku, ale na ladičku* – vzal si ju pre majetok
zlatečko s zdrob. expr. zlatuško: *Idz do chiži, zlatečko!*
zlati príd. zlatý: *zlati perscinek* • *zlati člověk* – dobrý; *zlate ruki* – šikovné; *zlate časi* –

dobré; *Ma zlati život pri ňemu* – má sa dobre; *Zlate mojo dzecko* (oslovenie)
zlatko s STRŠ staniol
zlato s zlato: *To z čisteho zlata* • *Bľiśči śe jak zlato* – veľmi; *Ňe šicko zlato, co śe śvici* – vonkajšok môže mýliť; *Zlato rozum śľepi* – zvádza k nerozumnostiam
zlatufka, zlatka ž zast. zlatka
zli príd. zlý • *Ňedala mu zleho slova* – bola k nemu dobrá; *Bodaj zešla na zle čudo* – nech je potrestaná; *Un zli jak pes (jak had)* – je veľmi zlý; *Dobri s dobrim a zli sam* – má byť izolovaný; *zli duch* – čert; *zla choroba* – epilepsia
zlo s zlo: *Zlo mu z uč patri; Chraň, Bože, od šickeho zleho*
zlodzej, zlodzij zast. m zlodej: *Zlodzej zlodzeja pozna, ale śe k ňemu ňeprizna; Domaceho zlodzeja ceško ulapic; Dze šicke kradnu, tam ňit zlodzeja; Maleho zlodzeja sudza, veľkeho chvaľa; Malich zlodzejoch višaju, veľkich puščaju*
zlodzejovac nd SZŠ zried. kradnúť
zlorečenosc ž JŠ preklínanie
zlorečic nd preklínať: *Tak zlorečil, až žim schla*
zlosc ž zlosť: *Mam veľku zlosc na ňeho; Prinośiš me do zlosci* • *Ňit človeka bez kosci aňi bez zlosci; Znaš ti moju zlosc* – vieš, že sa viem nazlostiť; *Išlo ju od zlosci rozrucic* – veľmi sa zlostila; *Zlosc sebe na mňe viľal* – vyzúril sa na mne; *Zlosc muśi mac umernosc* – treba ju krotiť; *Jak na zlosc* – ako na potvoru; *Dzeci robiľi zlosc* – zlostili; *Robi mi na zlosc* – na truc
zloscic (śe) nd zlostiť (sa)
zlosni príd. zlostný: *Taki zlosni, co śe mu až z piska peňi*
zlośňik m zlostník
zložic dk zložiť: *Zložila zajdu z chripta: Zložiľi drabňak i pošľi po zarno; Zluž čapku z hlavi* • *Zložila ohňa* DŠ – založila oheň
zložic śe dk zložiť sa: *Zložiľi śe na paľenku*
zlupic dk zlúpiť • *Skadzi ci da, šak ci z chripta ňezlupi* – nemá ti čo dať; *Z človeka bi zlupiľi až i skuru* – o všeto by ho obrali
zluźdžic dk STRŠ expr. zbiť: *Tak ce zluźdžim, že až*
zľac dk zliať: *Zľej vodu z bandur* • *Diźdž me zľal do ňitki* – zmokol som
zľecec dk zletieť • *V roboce barz čas zľeci* – rýchlo prejde
zľecic dk urobiť letným, vlažným: *Vodu treba zľecic, ňe taku źimnu pic*
zľegovac dk SŠ odľahnúť, uľaviť sa: *Zľegovalo mu na duši*
zľehnuc dk porodiť: *Ked ma žena zľehnuc, ta volaju hebamu* • *Zľehla ve varkoču* – prespala sa
zľek m SZŠ ľak, úľak: *Dzecko dostalo zľek*
zľeka prísl. zľahka: *Ľem tak zľeka treba na to uderic*
zľeknuc śe dk zľaknúť sa
zľepovac śe nd STRŠ expr. zatvárať sa (o očiach) • *Oči śe mi zľepuju* – chce sa mi spať
zľesc, zľeznuc SŠ dk olúpať sa, ošúpať sa: *Skura z hlavi mu zľezla*
zľeśeňina ž SŠ trs neskosenej trávy
zľifka ž STRŠ odkvap
zľikac śe nd ľakať sa
zľitac nd padať: *Štremfľe mi zľitaju z nohoch*
zľogac śe dk SŠ expr. oslopať sa
zľompac śe dk JŠ expr. zašpiniť sa
zľubic dk zaúčinkovať, zabrať: *Tota masc mi zľubila*
zľudni príd. SZŠ vľúdny: *zľudni človek*
zľumpačic śe dk expr. zlumpáčiť sa: *zľumpačena dzifka*
zľuštac śe, zľuždac śe SŠ dk expr. zmáčať sa
zľutovaňe s zľutovanie: *Maj zľutovaňe nade mnu*
zmahac śe nd zmáhať sa: *Zmaha śe, roľe kupuje*
zmaľec dk SŠ stratiť: *Ked śe krava ňepaśe, ta zmaľeje mľiko*
zmarňic dk zničiť: *Zmarňila sebe život*
zmarśčic ZŠ, **zmorśčic** STRŠ, **zmurśčic** SŠ dk zmraštiť, zvraštiť: *Ma zmorśčetu tvar, jak kebi śe plankoch ojedla; Zmurśčil čolo od zlosci*
zmerkac śe, zmirkac śe SŠ nd neos. zmrákať sa: *Prišľi na zmirkaňu*
zmerknuc śe STRŠ dk neos. zotmieť sa: *Už śe kuščičko zmerklo*
zmerkovac dk SZŠ zbadať: *Zmerkovaľi zlodzeja*
zmesc dk zmiesť: *Šicko zmetla zo stola* • *Chori, zdravja ňit a z miski jak bi zmit* (o predstieranej chorobe)

zmescic śe dk zmestiť sa: *Dobrich ľudzi śe veľo zmesci* • *Ňechce śe mi to do hlavi zmescic* – nemôžem to pochopiť; *Dobre śe peščic, ked śe jest dze zmescic* – možno si dovoľovať, keď sú možnosti
zmetac dk SŠ potratiť (o zvierati): *Krava zmetala*
zmic dk zmyť: *To śe ňeda z teho zmic* • *Hlavu sebe idze zmic* – umyť si vlasy; *Haňbu ňeskriješ, hrich ňezmiješ; Toto z tebe ňezmije aňi śvecena voda* – nezbavíš sa toho
zmic śe dk umyť si vlasy: *Ja śe sama zmila*
zmija ž had zmija (Vipera)
zmilovaňe s zmilovanie: *Ňimal nad ňim zmilovaňa; Čeka naňho jak na boske zmilovaňe* • *Bohačovo zmilovaňe jak psovo sraňe* – nijaké
zmiľka ž omyl: *Taka zmiľka śe pritrafi každemu*
zmiľno prísl. klamlivo, neisto: *Teraz tak zmiľno, ked šicko pomeňiľi*
zminka ž výmena: *Budze zminka na peňeźi*
zmircvani príd. ZŠ expr. skazený: *Zmircvani pokos, co ľem z ňeho kosmaki sterča*
zmišeňe s SZŠ kolika koňa
zmišic śe dk ZŠ dostať koliku: *Koň śe zmišil, co ňemuh močic*
zmizerovac śe dk expr. utrápiť sa
zmľinkovac dk JŠ zomlieť v žarnove: *Šicko śe zmľinkovalo na mľinku*
zmocňec dk zmocnieť: *Dzecko od teho zmocňelo*
zmocňec śe dk pustiť sa do niekoho: *Šicke śe na mňe zmocňeľi*
zmodľic śe dk ZŠ odmodliť sa: *Zmodľiľi śe pacerek*
zmohac śe nd zápasiť: *Chlapci śe zmohaľi, že chto mocňejši*
zmohnuc, zmosc ZŠ dk premôcť, prekonať: *Barz chcel zmosc totu chorobu*
zmora ž **1.** ZŠ úmor: *Robiľi do zmori* **2.** JŠ zmok, škriatok
zmosc śe ZŠ, **zmusc śe** SŠ dk zmôcť sa: *Ňemohľi śe zmosc ku koruňe – Odkedi śe zmohla na nohi, ta śe trapi* – od malička
zmotac dk namotať: *Ženi zmotaľi ňitki na motovidľe*
zmotac śe dk STRŠ expr. skrútiť sa: *Ked ci jednu rafňem, ta śe zmotaš jak had*
zmrec śe dk neos. SŠ (nečakane) zomrieť: *Jak to śe mu zmarlo*
zmudrec dk zmúdrieť: *Po čaśe zmudrel*
zmukareni príd. utrápený
zmuľ m ZŠ muľ
zmurcani príd. ZŠ zafúľaný
zmurśčka ž SŠ vráska: *Po tvari śe mu porobiľi zmurśčki*
zmušic dk donútiť: *Zmušeni bul to predac*
znac[1] nd vedieť: *Ja znam, jak to bulo; Ňech ukaže, co zna* • *Dajce nam znac, kedi pridze* – oznámte nám; *Ňedal znac o sebe* – neohlásil sa; *Un zna, co chce* – je cieľavedomý; *Ňezna sebe dac radi* – je bezradný; *Ňezna o sebe (o śvece)* – je v bezvedomí; *Ňichto ňezna, co ho čeka* – čoho sa dožije; *Znaj, co povedzec* – daj si pozor na jazyk; *Každi jak zna, tak Boha chvaľi* – ako vie, tak robí; *Veľo ľudzi veľo znaju; Co ti znaš* – nič nevieš; *Chto (Buh) zna, či ho ešči uvidzim* – sotva ho uvidím; *Co śe znalo stac* – čo sa mohlo stať
znac[2] nd poznať: *Znam teho človeka; Ňedal ňič na sebe znac*
znac śe nd poznať sa: *Ona śe s ňim zna*
značek m zdrob. malý znak
značic nd **1.** označovať: *Bača sebe značil každu ofcu* **2.** zried. značiť: *Ňeznal, co to znači*
značni príd. príznačný, nápadný: *Križik na lišce to bulo značne; Červeni špľach na tvari to barz značne*
znad predl. sponad: *Priľeceľi znad koscela*
znajda m ZŠ najdúch
znak m **1.** znak, jazva: *Mala znak na čoľe* • *Aňi znaku po ňim ňezostalo* – ani stopy **2.** miera pri tkaní plátna (obyč. 4 m.): *Platno śe robilo na znaki*
znameňe s znamenie: *To jakeśka znameňe*
znami, znajomi SŠ príd. známy: *To muj dobri znajomi*
znamosc ž známosť: *Kravu najľepši po znamosci kupovac* • *Dava śe na znamosc...* (začiatok bubnovania)
znoj, znuj SŠ m znoj, pot • *Ftedi dobre žňiva, ked śe v znoju pliva* – keď je veľa práce

znovic dk SŠ vymyslieť, rozchýriť: *Znoviľi, že to un zrobil*
znuka prísl. zvnútra: *Zamknul śe znuka*
zňac dk VŠ sňať: *Zňaľi ho z tej čigi*
zňedobric śe dk prísť zle: *Zňedobrilo śe mi od žalutka*
zňenavidzec dk znenávidieť
zňesc, zňisc SŠ dk **1.** zniesť: *Kura zňesla vajco* **2.** strpieť: *Už ňevlada zňisc teľo trapeňa • Zňesla ho do hrobu (zo śveta)* – utrápila ho
zňesc śe dk expr. začať trápiť: *Na keho śe ľudze zňeśa, ta mu koňec*
zňevidzec śe dk znevidieť sa: *Zňevidzelo śe mi toto šicko*
zňičic, zňiščic SŠ dk zničiť
zňimac nd snímať: *Začaľi zňimac mladej partu*
zňiščec dk SŠ schradnúť, zúbožieť: *Šicko mi tam zňiščelo*
zňivočic, zňivoric SZŠ dk expr. zničiť: *Hrad zňivočil zarno*
zňivereni, zňivoreni príd. SZŠ expr. zničený
zo[2] p. z, s
zobdzikac śe dk JZŠ začať strečkovať: *Kravi śe mi zobdzikaľi*
zobľesc (śe), zobľec (śe), zebľesc (śe), zebľisc (śe) SŠ dk vyzliecť (sa)
zobľikac (śe), zebľikac (śe) nd vyzliekať (sa)
zobrac, zebrac SŠ dk **1.** zobrať: *Zober gerok, bo žimno • Ju bi ňezebral aňi na dva vozi* – je veľmi pyšná **2.** sfotografovať: *Zebral me do pasu*
zocmic śe dk ZŠ zotmieť sa: *Zocmilo śe mi medzi očami*
zoči s neskl. urieknutie: *Zoči śe stalo dzecku; Toto zoči barz britke*
zočochstanuce, zočustanuce s SZŠ urieknutie
zodrec, zedrec SŠ dk zodrať: *Topanki zodre jak ňič • Nohi sebe zodrel po koľena* – veľa sa nachodil; *Na haluški tarla, štiri paľce zdarla* – je nešikovná, nevie robiť
zohnac, zehnac SŠ dk **1.** zohnať: *Idz zežiň kravi z roľi • Treba ho zohnac, bo ho motor zochabi* – zobudiť **2.** zadovážiť: *Un šicko zežeňe a i z pekla*
zohvarjac dk poohovárať: *Aľe ho zohvarjaľi*
zochabic dk nechať: *Frajir ju zochabil • Išla na ňim oči zochabic* – uprene sa pozerala
zochabjac nd ponechávať: *Chitro košil, ta veľku travu zochabjal za sebu*
zochcec, zechcec SŠ dk chcieť: *Ňezochcel na to pristac*
zojmac dk ZŠ sňať, zložiť: *zojmac partu bralce*
zomgľec, zemgľec SŠ dk zamdlieť, omdlieť
zomknuc śe, zemknuc śe SŠ dk zošmyknúť sa • *Dziň śe raz-dva zemkňe a chasnu za grajcar ňit* – ubehne, uplynie
zonačic dk zondiať: *Zonač to het z teho mura* – zotri
zopric, zeprec SŠ dk **1.** zastaviť: *Zopri ho, naj ňeidze von* **2.** SŠ zvädnúť: *Rosada mi zeprela; zeprete kvitki*
zorňička[1] ž zornička (hviezda)
zorňička[2] ž SZŠ zrenica (oka)
zoservačic śe dk SZŠ zmeniť sa na srvátku: *Mľiko śe zoservačilo*
zosip m ZŠ zbierka: *Koncom roka davaľi pľebanovi zosip*
zosipovac, zesipovac SŠ nd zosypávať: *Zosipovaľi zarno, co priňešľi na vešeľe; Banduri zesipovaľi do mechoch*
zosrati príd. ZŠ posratý: *Zosrati v brudze ľežel*
zostac dk zostať: *Zostaľi mu ľem tri koruni • Z každeho dreva popil zostaňe* – treba počítať s následkami; *Ked zostaňeš sam, budzeš sebe pan*
zostarec śe, zestarec śe SŠ dk zostarnúť: *Dzedo śe zostareľi; zestareta tvar*
zostrašeni príd. DŠ naľakaný: *Priľecel cali zostrašeni*
zośeňec STRŠ, **zešiňec** SŠ dk zmodrieť: *Zľik śe, co až zośeňel*
zośriňec śe dk ZŠ pokryť sa srieňom: *zośriňena voda*
zošaľec, zešaľec SŠ dk zošalieť: *Teľo ňezešaľel do žaľu*
zošaľic, zešaľic SŠ dk ošialiť, obalamútiť: *Tak ho zešaľiľi, že aňi ňeznal, dze stoji*
zošmantľac dk ZŠ expr. pošpiniť: *Zošmantľal pokrofce s labiskami*
zoznac śe, zeznac śe SŠ dk priznať sa
zoźimňeti príd. ZŠ uzimený: *zoźimňete ruki*
zožgravec dk SZŠ expr. zrevať: *Až zožgravela od strachu*

zožrec, zežrec SŠ dk zožrať: *Kačka zožre i hada • Eśči ce fši zožru pod plotom* – vyjdeš na mizinu; *Zežraľi mi zdrave* – pripravili ma o zdravie; *I spod sebe bi zožar* – je veľmi skúpy
zračic nd SŠ zried. škúliť
zraditeľ m JŠ zried. zradca
zradovac śe dk zaradovať sa: *Zradoval śe, ked ju zazrel*
zradzic dk ZŠ prezradiť: *Ňikemu ňezradzil, že jak to robi*
zrana prísl. zrána: *Hňed zrana začalo ľac • Ked svata Ana* (26. 7.), *ta žimno zrana*
zrebe, zhrebje JŠ, **zhrejbe** SZŠ, **srebje** DŠ hromad. zrebe: *Zo zrebja śe suka osobňe i z vlakna osobňe; Zhrebje śe predze*
zrebni VŠ, **srebni** ZŠ príd. zrebný: *zrebne platno, srebne gače*
zreknuc śe dk zrieknuť sa: *Ona śe ho zrekla*
zrekšvengovac dk ZŠ expr. ukradnúť
zreňica ž SZŠ zrenica (oka)
zrepic dk SŠ expr. postrapatiť: *Zrepiľi mu hlavu na śmich*
zretedeľňe prísl. zreteľne: *Zretedeľňe ci hvarim*
zrezac dk zrezať: *Biľanka śe zreže pre kravi • Zrezaľi strom* – zoťali; *Zrežem ce na čud boski* – veľmi ťa zbijem
zrezovaňec m miest. okraj. rastlina pažítka (Allium schoenoprasum)
zrifka ž SŠ druh obruče: *Zrifka to obruč, co trime rozvoru ze śňicami*
zrikac śe nd zriekať sa: *Ňičeho śe ňezrikaj*
zritka prísl. zriedka: *Meso śe zritka varilo*
zritkachto zám. zriedkakto: *Zritkachto ku nam pridze*
zritkakedi zám. zriedkakedy: *Un zritkakedi pośedzi doma*
zrivac nd strhávať: *Furt chrasti zrival*
zrivac śe nd strhávať sa: *Zriva śe ze spaňa*
zrobic dk zrobiť, urobiť: *Zrobil šopu na dreva • Ja mu ňič ňezrobila* – neublížila som mu; *Najľepši zrobiš, ked tam pujdzeš* – mal by si tam ísť; *Co zrobiš* – nič si neporadíš; *Ňič mu hlad ňezrobi* – neublíži
zrodzinovaceli príd. SZŠ spríbuznený: *Dakedi buľi zrodzinovacele vecej ľudze jak teraz*
zrosnuc śe dk zrásť sa: *Zlamana noha śe mu dobre zrosla*
zrost m ZŠ rast v spoj.: *Na psa urek a na tebe zrost* – aby si rástol
zrośľina ž SŠ divoký porast na roli: *Na scirňisku taka zrośľina*
zrubovac p. srubovac
zrucac nd zhadzovať: *Idzeme śeno zrucac z voza • Šicko sebe z hlavi zruca* – prestáva sa trápiť
zrucic dk zhodiť: *Zruc totu chustku, bo ci ňepasuje • Zruciľi ho z richtarstva* – zbaviľi ho funkcie richtára
zrucic śe dk SŠ zrušiť (np. zásnuby): *Už bula zrukovana, aľe śe zrucila*
zručnosc ž zručnosť: *Ma zručnosc do šickeho*
zrukovac śe dk zasnúbiť sa: *Už śe zrukovaľi*
zruntovac dk expr. dorántať, doráňať: *Mam žaludek zruntovani*
zrust m SŠ rastlina pakost (?) (Geranium)
zub m **1.** zub: *Boľi me zub • Śeka ze zubami* – drkotá; *Viščiraľi zubi* – škerili sa; *Zacal zubi* – ovládol sa; *Brušil (ostril) sebe zubi na to* – chystal sa; *Zavadza zubi do mňe* – zapára; *Ľem prez zubi śe dohvaral* – zvysoka; *Vičiscila mu zubi* – vynadala mu; *Ňema do čeho zubi zavadzic* – nemá čo jesť; *Mal na zub, aľe śe ňeožeňil* – mal príležitosť; *Prišol jej na zub, ta śe vidala* – pritrafil sa; *Chodzi ze zubami* – k zubnému lekárovi; *Dze ruki maju śveto, tam zubi maju pust* – niet čo jesť; *V zuboch mu viter preduva* – nemá všetky zuby **2.** zub (na píle)
zubadla pomn., **zubadlo** zried. s zubadlo • *Kemu koňa, temu i zubadlo* – čo k tomu patrí
zubati príd. zubatý • *zubate slonko* – slabo hrejúce
zubeček m zdrob. zubček
zubek m **1.** zdrob. zúbok **2.** obyč. v pl. zúbok: *zupki na pilce; Hrabje maju zupki*
zubochboľeňe s ZŠ bolesť zubov
zuboženi príd. zúbožený
zubrovini pomn. SŠ stopy po zuboch: *Tote zubrovini ňe od miši, aľe po patkaňovi*
zufac dk zúfať: *Prichodzi mi zufac*
zufalstvo s, **zufalosc** miest. ž zúfalstvo

zufaňe s zúfalstvo: *Už mi do zufaňa pri ňemu*
zuhoric dk SŠ poorať a nechať úhorom: *Treba mi kapušňice zuhoric; Zuhorena roľa to v jeśeňi zorana*
zujedni príd. ZŠ používaný na odrábanie čarov: *zujedne źeľe*
zujedzisko s porobenina: *Zujedzisko pridze na kravu, ked śe jej z očoch staňe*
zunovac VŠ, **zunuc** SŠ, **zunavic śe** SZŠ dk unaviť sa: *Zunovala teľo kolisac; Zunul pri kośeňu*
zunovac śe, zunuc śe SŠ dk začať ísť na nervy: *I dobre śe šicko zunuje*
zunuti príd. unavený
zurdzic śe, zhurdzic śe SŠ dk zhrčkavieť (o mlieku)
zuveric śe dk SŠ zošúveriť sa: *Deska na slunku śe zuveri*
zuźik, źuźik JŠ, **zuzor** SVŠ m, **zuza** ž SŠ žalúdok hydiny
zuźotkac, źuźotkac STRŠ nd štebotať: *Lastovička zuźotka*
zužic, zvužic SŠ dk zúžiť
zvada ž zvada • *Un ľem na zvadu stvoreni* – je škriepny; *Co slovo, ta zvada* – večná hádka
zvadľivi príd. SŠ škriepny: *Zvadľivi človek furt śe vadzi*
zvadzic dk zopnúť; narýchlo zošiť: *Voli buľi zvadzene dovjedna; Ľem tak coskori zvadzila totu bľusku*
zvaha ž SŠ **1.** uváženie v spoj. *Maj zvahu, ňerub to* – uváž **2.** zľutovanie: *Majce zvahu nade mnu*
zvalka ž SŠ zried. zádrapka: *Vźal sebe na mňe taku zvalku*
zvaľac[1] dk **1.** zváľať, pováľať: *Zvaľalo nam zarna* **2.** ZŠ zašpiniť: *Ňechudz do blata, bo zvaľaš topanki*
zvaľac[2], **zvaľovac** nd zvaľovať: *Ňezvaľuj vinu na druheho*
zvaľeňina, zvaľeňica ZŠ ž vývrat: *Zvaľeňina, to zvaľeni strom*
zvaľeňisko, zvaľisko s SZŠ **1.** vývrat **2.** úšust
zvaľic dk **1.** zvaliť: *Staru chižu zvaľiľi* **2.** povaliť: *Śviňu zvaľiľi a jeden ju zakľul; zvaľene zarna* **3.** zvaliť: *Šicko zvaľil na mňe, že to ja porobil*
zvaľic śe dk zvaliť sa: *Dum śe jim zvaľil* • *Zvaľil śe na posciľ* – hodil sa
zvarac nd vyvárať: *Idze lachi zvarac; Zvarala predzu*
zvaraci príd. zvárací: *zvaraci harček*
zvaric dk **1.** prevariť: *V paraku vodu zvarila* **2.** zvariť: *Ked mu źeľezo už hicovalo, ta zvaril raf*
zvaric śe dk zvariť sa: *Mľiko śe mi zvarilo*
zvarňica ž JŠ srvátka
zvečaric śe dk SŠ zvečeriť sa
zvečerac śe SZŠ, **zvečerovac śe** SŠ nd zvečerievať sa: *Jak śe zvečaruje, ta dzvoňa na pacere*
zvedavi príd. zvedavý • *Zvedavi budze skoro stari*
zvedavosc ž zvedavosť: *Pošol tam zo zvedavosci* • *Zvedavosc garadiče do pekla* – zvedavý človek často hreší
zvekšeho príslv. zväčša: *Tak zvekšeho už mam porobene šicko*
zveredzic SŠ dk expr. vyviesť, vyparátiť niečo
zveric śe dk zdôveriť sa: *Ze šickim śe jej zveril*
zvesc śe dk SŠ zried. stať sa: *Aňi ňeznal, co śe s ňim zvedlo*
zvetric dk odhaliť, zbadať
zvezlo s ZŠ zosuv pôdy: *Ked popada, ta śe zveźe hľina na zveźľe*
zveźľisko SŠ, **zveźisko** STRŠ, **zveźeňisko** SZŠ s zosuv pôdy
zvic dk ZŠ zvinúť: *Ženi zviľi ľen do vencoch*
zvicežic dk zried. vyhrať, zvíťaziť: *Na sudze zvicežil*
zvidavac śe dk SŠ povydávať sa: *Dzifki śe zvidavaľi*
zvidrec dk SŠ expr. získať skúsenosť: *Jak zvidrel, ta mal ľepši rozum; Už zvidrela, už śe ňeda previsc*
zvidzec śe dk zvidieť sa, zapáčiť sa
zvidzovac śe nd SZŠ zried. začínať sa páčiť: *Zvidzovala śe jej tota robota*
zvijac nd **1.** zvíjať: *Začala chustku zvijac; Zvijaľi ľen do vencoch* **2.** expr. činiť sa, snažiť sa: *Každi zvija, žebi ku dačemu prišol* • *Ten zvija jak had s chvustem* – veľmi sa snaží
zvijac śe nd **1.** zvíjať sa: *Až śe zvijal od boľesci*

2. expr. obracať sa, činiť sa: *Okolo dzeci treba śe zvijac*
zvijačisko m ZŠ expr. veľmi snaživý človek
zvijak m expr. neposedný človek
zvik m zvyk: *Starodavne zviki už pominuľi*
zvikac nd zvykať: *Češko zvikal na totu robotu*
zviknuc dk zvyknúť: *Ňemohla u nas zviknuc*
zviľetek, zveľetek m zveľadenie v spoj. *Ňit na tim dzecku zveľetku* – nemá sa k svetu • *Dze ňit poratku, tam ňit zveľetku*
zvinkľovac dk VŠ dať do istého uhľa brvná krovu
zvirgac śe dk ZŠ expr. rýchlo odísť: *Zvirgala śe, aňi ňič ňepovedala*
zvirgnuc dk expr. prudko pohnúť: *Spadnul, ľem tak s nohami zvirgnul*
zviščec nd expr. vrešťať: *Dzecko zviščelo od boľesci*
zvišek m zvyšok: *Pojedla šicke zviški*
zvišic (śe) dk zvýšiť (sa) • *Co śe zviši, zjedza miši* – neráta sa
zvišni príd. zvyšný: *Za zvišnu korunu sebe vipil*
zvizitirovac dk expr. prekutať: *Zvizitirovaľi mu cali dum*
zvjac dk zast. precúdiť, preosiať (vejačkou): *Zarno zvjaľi*
zvjaska ž ZŠ remienkové spojenie na cepoch
zvjazac dk zviazať: *Zvjazal rostarhnuti porvazek* • *Mam zvjazane ruki, bo mam dzeci* – mám záväzky; *Bože, Bože, skaral śi me, s ľedačinu zvjazal śi me* (pieseň) – potrestal s lajdákom
zvladac śe dk ZŠ zotaviť sa
zvľisc śe dk expr. zblížiť sa, zvyknúť si na seba: *Zvľekla śe s ňim*
zvodňak m ZŠ človek so vzťahom bratranca al. sesternice: *Zvodňaki śe pobraľi*
zvodzic nd zavádzať, podvádzať: *Druhu mal a mňe zvodzil*
zvojovac dk expr. vyparatiť, vyviesť: *Dzeci same doma možu daco zvojovac*
zvolovac nd **1.** povolávať: *Ľudzi zvolovaľi do richtara* **2.** pozývať: *Družbove chodziľi zvolovac na veśeľe*
zvoľenka ž volenka: *Vihlašiľi zvoľenku, ta dzifki braľi paropkoch do tanca*
zvonka, zvon SZŠ príslv. zvonka: *Zvonka bul harček šumni*
zvoz m, **zvoska** ž ZŠ zvoz • *Jaka koska, taka zvoska* – od pokosenia závisel zvoz
zvoźic, zvoźovac SZŠ, **zvažac** zried. nd zvážať: *Zvaźaľi do stodolkoch*

Ź

źac śe nd neos. zívať: *Furt śe mu źaje*
źarko p. zarko
źarno p. zarno
źbirac p. zbirac
źdžugac śe dk SŠ expr. zblázniť sa: *Dobre śe ňeźdžuga od zlosci*
źebro, źeberko p. rebro, reberko
źec, źac SŠ m zať: *Pristal za źeca* • *Planeho źeca višmar do śmeca* – niet z neho úžitku
źecovac nd STRŠ zried. byť zaťom
źeľar m želiar: *Źeľar žije ľem z cudzeho*
źeľarňik m zried. nájomník
źeľarstvo s želiarstvo
źeľe s bylina: *švecene źeľe; Na žaludek dobri tej zo źeľa* • *veľke źeľe* – rastlina oman (Inula); *čemerne źeľe* – rastilna krvavec (Sanguisorba); *mocne źeľe* – rastlina čakanka (Cychorium); *červjenkovo źeľe* – rastlina ľubovník (Hypericum); *križovo źeľe* – rastlina starček (Senecio)
źeľeni, źeľani SŠ miest. príd. zelený • *źeľeni jak trava* – výrazne zelený; *źeľena potrava* – seno, ďatelina; *Zarna eśči źeľene* – nezrelé
źeľenkasti, źeľenkavi príd. zelenkastý, zelenkavý
źeľeň m zeleň (v kartách)
źeľeňava ž SŠ lesná zeleň
źeľeňina ž rastlina loboda (Atriplex)
źeľeňučki príd. expr. výrazne zelený
źeľezni, źeľezňani miest. SŠ príd. železný: *Kosu kupil v źeľeznim skľepe* • *Priľecela jak ze źeľeznim pecem* – s veľkým hrmotom
źeľezo s **1.** železo • *Taki jak zo źeľeza* – silný **2.** súčasť a) pluha: *predňe źeľezo* – čerieslo, b) krosien – darmovis

źeľeźňak m **1.** JŠ železný pluh **2.** ZŠ železný hrniec
źeľeźňica, źeľedzňica SZŠ ž nov. železnica
źeľeźňičar m nov. železničiar
źeľinko s ZŠ expr. kvietok v spoj. *dobre źeľinko* – živáň
źeľni príd. v spoj. *Źeľnej Pani Mariji* (sviatok 15. 8.)
źem, źjem JZŠ, **źim** SŠ ž **1.** bez pl. zem: *Śedzeľi na źemi; Lastovički ľitaju kolo źemi* • *Tak prekľina, co až źim schňe* – veľmi; *Skoval bi śe pod źim* – hanbi sa; *Prepadnul śe jak pod źim* – zmizol; *Od źemi ho ňevidno* – je veľmi malý; *Patri do źemi* – hanbí sa; *Už me ňebo ciska ku źemi* – skoro zomriem; *Budzem pre tebe źim hrisc; Do źemi me vňešeš* – utrápiš ma k smrti; *Kebi śe mi źim otvorila, ta bi som do ňej skočila* – nestojím o život; *Tak daľeko jak ňebo od źemi* – veľmi ďaleko; *Až pod ňim źim plače* – zle žije; *Planeho človeka bi čarna źim virucila* **2.** pôda, roľa: *U nas plana źim; Ma veľo źemoch* • *Budzeme už davac do źemi* – siať **3.** hlinená podlaha: *Chodzeľi zme po źemi*
źemička ž zdrob. expr. zem, v spoj. *Až pod ňim ta čarna źemička plače* (o veľmi zlom človeku)
źemľik m nov. žemľa
źifkac nd SŠ sem a tam pohybovať niečím • *źifkac ze stolkem* – kolísať sa na stoličke; *źifkac z dzvirami* – opakovane ich otvárať a zatvárať
źima ž zima: *Dakedi lahodna źima, ale dakedi je ostra, tuha* • *Tri źimi chodzil do školy* – tri roky; *Ftački odľetuju, źimu pricahuju; Od svateha Marcina* (11. 11.) *už śe źima začina; Źima źimu dohaňa* (keď je krátke leto); *Źima ho bije* – má zimnicu; *Źima puka, śedzme dnuka*
źimni príd. studený: *Źimni viter duje* • *Voda źimna jak ľad* – veľmi
źimnučko príslv. expr. det. chladno
źimota ž expr. veľká zima: *Ale to źimota jak fras*
źimovac nd zimovať: *Budze źimovac ľem dva kravi, bo ma malo paši*
źimovňa ž ZŠ prezimovanie: *Dal ofce na źimovňu*
źimuška ž SŠ sorta jabĺk: *Źimuški, to červene źimušne japka*
źimušni príd. zimný: *źimušne topanki, źimušni gerok* • *źimušne kvitki* – rastlina slamiha (Helichrysum)
źimušňak, źimušňak SŠ, **źimušňik** SZŠ m zimník
źivac nd SZŠ robiť medzery medzi niťami na krosnách
źivac śe, źajac śe SŠ nd neos. zívať: *Źiva śe mi*
źľab p. žľab
źľabant m rampa: *Źľabant bul spuśčeni*
źľabek p. žľabek
źňiva, źňivo p. žňiva
źrebni p. žrebni
źrenko, źrenko SŠ, **zdrinko** VŠ s zrenica (oka)
źridlo p. žridlo
źužik p. zužik
źužotkac p. zužotkac
źvekac nd SŠ žviakať, žuvať: *Krava ked śe nažre, ta źveka*

Ž

žaba ž zviera žaba (Salientia) • *Vicahuje śe jak žaba na hrudze* – je pyšná; *Jarec žabom po uši* – veľmi nízky; *Tak mu to pasuje jak žabe čižmi* – vôbec sa mu to nehodí; *Ti žabo!* – sopľanda; *źeľena žaba (žapka)* – skokan (Rana)
žabi príd. žabí • *žabe pacere* – žabie vajíčka; *žabe kvitki, žabe oči* – rastlina záružlie (Caltha); *žabe očka* – rastlina nezábudka (Myosotis)
žabica ž ZŠ kolík na podviazanie skrúteného povriesla
žabince pomn. ZŠ rastlina záružlie (Caltha)
žaborini JŠ, **žaburini** VŠ, **žaberini** okraj., **žabrovini** SZŠ pomn. žabie vajíčka
žabre, žabra, žebri VŠ, **źebre** JŠ pomn. žiabre
žaburčata pomn. JŠ žubrienky
žac nd žať: *Chlop žal a žena odbjerala; Dakedi mi s kosku travu žaľi* • *Chto ňechce śac, ňebudze aňi žac*

žačkov m JŠ vrecko na tabak
žadac nd žiadať: *Ňežadaj od ňeho, žebi tam išol*
žadac śe nd žiadať sa: *Žada śe mi dačeho dobreho* • *Co chto ňema, teho śe mu žada; žadno chľebika* – žiada sa chlieb (keď ho niet)
žaden m žiaden: *Ti ňeznaš eśči o žadnej nudzi* • *na žaden pad; žadnim padem* – nijako
žadlo, žihadlo miest., **žanglo** SŠ s žihadlo: *Osa puśčila žadlo* • *Jazik jak žadlo* – veľmi ostrý
žadzic śe nd JŠ žiadať sa: *Barz śe mi žadzi pic*
žaloba ž smútok; smútočné oblečenie: *Matka mu ňedavno umarla, ta noši za ňu žalobu*
žalosni príd. žalostný: *Taka žalosna śpivanka*
žalośňe, žalośňe ZŠ príslv. smútne
žalovac nd VŠ ľutovať: *Žaloval sebe jedzeňa, ta ochorel; Ňit ho co žalovec, bo ňežije poradňe*
žalovac śe nd žalovať sa: *Žaloval śe, že je barz chori*
žaludek m žalúdok: *Ma cośka na žalutku; Bere kapki od žalutka*
žaľ I. m žiaľ: *Mam v sebe veľki žaľ; Ňezna, dze śe podzec od žaľu* • *Serco mu puklo od žaľu* – utrápil sa; *Žaľ po śmichu, trest po hrichu* **II.** príslv. vyjadruje ľútosť: *Barz mi žaľ, že śe tak trapi* • *Co oči ňevidza, sercu za tim ňežaľ*
žaľic śe nd žialiť, prežívať žiaľ: *To ňezdravo až tak śe žaľic*
žandar p. šandar
žapče s expr. decko: *Take žapče a už bi roskazovalo*
žapka ž **1.** zdrob. expr. žabka: *Take male źeľene žapki po kamencu skakaľi* **2.** časť voza: *Na voźe na ośi žapki, co do ňich idu ľuňiki*
žarnufka ž tyč na žarnove: *Zo žarnufku śe krucil kameň na mlinku*
žart m zried. žart • *krem žartu* – naozaj
žartovľivi príd. SŠ žartovný: *žartovľivi človek*
žban, žbanek p. džban, džbanek
žbirkac nd šramotiť: *Cośka tam žbirka, może miš*
žbirknuc dk zašramotiť: *Co to tam žbirklo*
ždžiblo p. zdzeblo
že I. spoj. **1.** že: *Robil śe, že śpi; Miśľel, že ho ňevidza* **2.** aby: *Pošol tam, že śe daco dozna* **2.** vyjadruje dôraz: *Pital śe, že či to pravda* **II.** část. **1.** že: *Že śe ňehaňbiš; Teľo slava, že ho ňezabilo; Ľem-ľem že ňespadnul* **2.** vraj: *I tota druha že chora*
žebi I. spoj. žeby: *Pošol, žebi mal pokuj; Zrub tak, žebi bulo dobre* **II.** část. žeby: *Žebi sce ňezapomľi; Žebi śi znal, jemu som obecal; Žebi ce fras ulapil* (zahrešenie)
žebri príslv. ZŠ v spoj. *Sin ho vibil z domu, ta pošol žebri* – po žobraní
žehnac śe nd žehnať sa
žeľic nd SZŠ zried. ľutovať: *Žeľim svojho vjana* (pieseň)
žena ž **1.** žena: *Tam buľi same vidate ženi* • *Žena sebe zedre zubi s jazikom* – veľa hovorí; *Žena žeňe ňeruveň* – každá je iná; *Chto ma doma ženu, ňetreba mu chrenu* **2.** manželka: *Keho sebe bere za ženu?* • *Tak mu trebalo ženi jak psu kija* – nebolo mu treba; *Žeňe veľo ňever, ňečitane peňeźi ňeber* – všetko preveruj; *Dva huśi, tri ženi hotovi jurmak*
ženač m ženáč
ženc m SŠ zried. nádenník
ženče s zdrob. žieňa: *Take male ženče, co ňit na co popatrec*
ženirovac śe, žinirovac śe nd ZŠ rozpakovať sa: *Nič śe ňeženirovala, pila jak chlop; Ňežiniroval śe, ňerobil oracije*
ženka, žeňička ž zdrob. expr. žienka
žeňačka ž SZŠ ženba: *Žeňačka mu po rozume chodzi*
žeňčica, ženčica ž žinčica: *Zo zviśkoch brendzi śe robi ženčica*
žeňic nd ženiť: *Ňe mlade śe žeňa, ale stare jich žeňa; Žeňil sina*
žeňic śe nd ženiť sa: *Na žeňeňe je fśe čas*
žeňisko, žeňiśčo ž zvel. pejor. žena
žerdz, žirdz SŠ ž zried. žrď: *Tota žirdz tam bula oparta o plot*
žgavučic p. skavučec
žgirčec, žgirtac nd expr. škrípať: *Žgirtal zo zubami; Voz po kameňoch tak žgirčel*
žgrabni p. zgrabni
žgrafčec, žgravic SZŠ nd **1.** škriekať: *Žaba žgrafči, ale i kuri žgrafča; Straka žgravi* **2.** expr. vrieskať: *Žgravi na cali gagor*
žgrap m svrab: *Dzeciska maľi žgrap*

žgrapac nd škrabať: *Cośka me v harľe žgrape*
žgrapac śe nd škrabať sa: *Žgrapal śe po stromoch; Žgrapal śe poza uši, že co porobil*
žgrapačka ž **1.** škrabák: *Ze šgrapačku dakedi korito žgrapaľi* **2.** expr. stará prútená metla: *Zo žgrapačku dvori zametaľi*
žgrentni príd. SŠ expr. zlý, plačlivý: *žgrentne dzecko*
žgreňčec, žgreňec, žgriňec nd SŠ expr. poplakávať: *Dzecko žgreňči, ked mu zupki idu*
žgripec, žgripac, žgripotac nd škrípať: *Pisek ľem tak žgripel v zuboch; Śňih žgripi pod nohami; Plani gazda, chtoremu koľesa žgripja; Koľesa mu žgripotaju jak umartemu kosci*
žgritac nd škrípať (zubami): *Až ze zubami žgrital od zlosci; Ňejidz, bo cośka tam žgrita*
žgvirčec nd STRŠ neos. škvŕkať: *V bruchu mi žgvirči od hladu*
žic nd žiť: *Kratko žil • Kemu pisano žic, ta ňeumre; Chto veľo śpi, kratko žije, Jak žiješ, tak i zhiňeš; Patraj, z čeho žiješ* – hľad si svojho; *Ňima z čeho žic* – nemá na živobytie; *Ta jak žiješ?* – ako sa máš
žice s zried. život: *Za vojni bulo češke žice*
žičic nd žičiť, želať: *Žičim ci veľo zdravja • Žič druhemu jak sebe samemu*
žičľivi príd. žičlivý, dobroprajný
žid m žid • *Ked bida, ta do žida* (o požičiavaní peňazí); *Zo židom brudno, bez žida trudno* – ani tak, ani tak
židek, židzik m zdrob. židko: *Taki jeden židek skupoval skurki zo zajaca • Dobri diždžik na žitka* (*na žitka* – žitá, *na židka* – žida, žart.)
žideľ m **1.** SZŠ hrnček (pollitrový) **2.** porcia masla (z jedného zmútenia)
židľik m zdrob. **1.** hrnček (trojdecový) **2.** porcia masla
židofčatko s JŠ expr. ešte nepokrstené dieťa: *Bereme vam židofčatko* (pri odchode do krstu)
židufka ž židovka
žigaľ, žigalka ž kýpeť rastliny: *Hrad šicko vitrepal, ľem žigalki z pšeňici ostaľi*
žigľa ž ZŠ drevená truhla na hrach, fazuľu ap.
žihafka, žigafka SŠ, **žiafka** SZŠ, **žihalka** VŠ ž druh drobnej, veľmi prhlivej prhľavy
žila ž žila: *Až mu žili navreľi od zlosci • Dakedi rubaľi žilu* – púšťali žilu
žilka ž zdrob. žilka • *Dojedna žilka v ňim prekľata* – je veľmi zlý
žilovati, žiloviti, žilovisti príd. žilnatý: *žilovate meso; žilovite drevo; žilovasti chlop; Mal take žilovate ruki, vicahane od roboti*
žir m SŠ chuť do jedla: *Žir som stracil*
žiraci príd. STRŠ žeravý: *žirace uhľiki*
žirni príd. **1.** žravý: *Žirne praśata žra šicko zaporad* **2.** rád veľa jesť: *Dachtore ľudze take žirne*
žitni príd. ražný: *žitna slama; žitna muka; žitna paľenka • žitna kava* – kávovina z raže
žitňan m SZŠ ražný chlieb
žitňanka ž ražná slama
žitňisko s roľa po raži
žitňufka ž SŠ zried. ražná pálenka
žito s raž • *Budzeš bita jak žito* – veľmi; *Na svateho Ďura* (24. 4.) *skrije śe v žice kura*
živan m živáň: *Chlapci buľi živaňi • Živanovi ňetreba drahu ukazovac* – sám si poradí
živaňstvo s huncútstvo: *Živaňi robiľi fšeľijake živaňstva • Živaňstvo bulo fše na tim śvece* (o rozličných podvodoch)
živi 1. príd. **1.** živý: *živi človek* **2.** pohyblivý: *Žive dzecko to jak žive striblo • Aňi živa duša tam ňebula* – nikto; *Volal do živeho Boha* – úpenlivo volal **II.** spodst. **1.** m živý: *Babi najdu i živeho i umarteho* **2. žive** s živé: *Zacal do živeho*
živica ž živica: *živica na smreku*
živina ž ZŠ otvorená rana
živňe část. SZŠ len (na zdôraznenie): *Znal ostrihac jak sce živňe chceľi; Peňeži mal, keľo živňe chcel*
život m život: *Dala bi i život za ňeho; Život je každemu mili • Idze mu o život* – je v nebezpečenstve; *Život mu prekvita* – má sa dobre; *Zarekňeš ti śe teho života* – oľutuješ to; *Ma zakapani život pri ňemu* – zle sa má; *Pohňevaľi śe na život a na śmerc* – veľmi; *Chto čerevo naladuje, ten života ňešanuje* – prejedanie škodí; *Panove maľi životi dakedi* – dobre si žili; *Ľem jej životi žic* – má sa dobre; *Jaki život, taka śmerc*

žľab, źľab, žľeb ZŠ, **žlob, žlub** SŠ m **1.** žľab: *V maštaľňi maľi kravi žľab* **2.** ZŠ úžľabina: *Roľa na žľebu bula barz chasenľiva*
žlubina ž SŠ priehlbina: *Male gače idu človeku až do žlubini*
žmikac nd STRŠ žmýkať
žmuda ž SŠ nadávka dieťaťu: *Ti žmudo žmudofska!*
žmudofski príd. SŠ v spoj. *žmuda žmudofska* (zosilnená nádavka dieťaťu)
žmurigac nd ZŠ žmúriť: *Z očami žmurigal*
žňiva, źňiva SŠ pomn., **žňivo, źňivo** SŠ s zried. žatva: *Žňiva śe už začaľi; V žňiva barz veľo roboti; Žňivo śe skoňčilo*
žňivar m sezónny žatevný robotník
žňivobaba ž ZŠ dožinková figúra: *Žňivobaba to taka figura zoz klaskoch po žňivoch*
žňivufka ž ZŠ sorta jabĺk dozrievajúcich v žatve
žobra ž SZŠ žobranie: *Chodzi po žobre*
žobrac, žebrac SŠ nd žobrať: *Chodziľi po žobraňu*
žobracki príd. žobrácky: *Zešol na žobracku paľicu*
žobračka ž žobráčka
žobrak m žobrák
žochtar, žoftar JVŠ m šechtár, hrotok: *Do žochtara dojiľi mľiko*
žolč ZŠ, **žulč** VŠ, **žolc, žulc** STRŠ, VŠ ž žlč: *Pukňe ve mňe žulc od zlosci*
žolknuc, žulknuc HŠ nd žltnúť: *Platno ked śe ňechasnuje, ta žulkňe*
žolna, žulna SŠ ž vták žlna (Picus)
žoltačka, žultačka SŠ ž žltačka
žolte s spodst. šafran (korenie): *Kuchni zo žoltim osipaľi*
žolti, žulti SŠ príd. žltý • *Žulti jak vosk* – výrazne žltý; *žulte vlasi* – blond; *žulta ľeľija* – rastlina kosatec žltý (Iris pseudacorus)
žoltkasti, žultkasti, žoltasti, žultasti, žulkasti, žultavi SŠ príd. žltkastý: *žoltkave škvarki*
žoltko, žultko ZŠ s, **žultek** m SŠ, VŠ žĺtok
žoludz m **1.** žaluď: *Dakedi śviňom zbiraľi žoludze* **2.** tref (farba v kartách)
žomp m, **žompa** ž SZŠ priehlbeň (v potoku)
žrač mVŠ pejor. žráč
žradlo s ZŠ žrádlo
žraňe s JŠ žranie (bolesť): *Dzecko dostalo po brušku žraňe*
žrebni, džrebni JŠ, **źrebni** VŠ, **žerebni** STRŠ, **čerebni** STRŠ príd. žrebný: *žrebna kobila*
žrec, žric VŠ, **žrac** JŠ nd **1.** žrať: *Išla dac śviňom žrec* **2.** pejor. jesť: *Chcel bi dobre žrec, aľe peňeži ňeda • Žre jak śviňa* – nepekne a veľa; *Panove žru, sprostaci kukaju*
žrec śe nd expr. žrať sa, vadiť sa
žrenko p. źrenko
žreňe s žrádlo: *śviňske žreňe*
žridlo, žredlo, źridlo SŠ, **žgridlo** SVŠ, **žiridlo, žeridlo** SZŠ, **džiridlo, džeridlo** STRŠ, DŠ s źriedlo
žroch m pejor. žráč, žrút: *Taki žroch to ňima dna*
žubeľ m **1.** SŠ kostrnok pera **2.** ZŠ lytko
žubjeň m ZŠ lytko
žuc nd **1.** žuť: *Stare chlopi žuľi bagol* **2.** expr. zle rezať: *Tota śečkarňa plano reže, ľem tak žuje*
žufka ž ZŠ jedlo z kyslého mlieka: *gruľe podbite zo žufku* (zatrepané rozvarenou múkou v mlieku)
žuhoric nd SŠ expr. nadávať: *Co teľo na mňe žuhoriš? Žuhori na mňe jak na psa*
žucha ž ZŠ zemiaková kaša: *Dobra žucha zo škvarečkami*
žuchľic nd SŠ expr. hrýzť: *Co teľo žuchľiš v tej gembe?*
žulceň m SŠ rastlina horčica (Sinapis)
žulcic nd natierať žltou hlinou: *Dzifka žulcila s hľinu chižu*
žultohrutka ž SŠ vták žltochvost (?) (Phoenicurus)
žump m ZŠ vodný vír
žumpa ž JŠ žumpa: *Žumpa bula pulna hnojufki*
župa ž zväzok slamy: *Zo župi śe robja porvjesla • Z ofśenej slami župu ňezrobiš* – na všetko sú potrebné isté predpoklady
žur m expr. niečo veľmi kyslé: *Toto japko take jak žur*
žurav, žurjav VŠ m vahadlo (studne)
žuric śe nd ZŠ expr. zlostiť sa
žuvoric nd SŠ expr. ohovárať: *Ľudze na ňeho žuvorja*

žužotac nd ZŠ drkotať (zubami): *Bulo jej źimno, že cali čas ňeprestala žužotac*
žvandaľic nd ZŠ expr. nadávať: *Stari bača žvandaľi, že co to tam*
žvofik m obuv. ozdobný mosadzný klinec na päte čižmy

ZAUJÍMAVOSTI O ŠARIŠSKÝCH SLOVÁCH

Územná oblasť Šariša je pomerne rozsiahla a to sa odráža v značnej diferencovanosti jeho nárečí, ako to autor tohto slovníka predstavil v monografii *Šarišské nárečia* (1995, p. najmä stať o slovnej zásobe s. 248 – 300).

Z genetického hľadiska slovník šarišských nárečí obsahuje slová rozličného pôvodu. Jeho podstatnú časť tvoria pôvodné domáce slová. Ich základom sú prvotné slovanské slová, z ktorých sa postupne podľa potreby tvorili druhotné, odvodené pomenovania, ďalej zložené slová, združené pomenovania, rozličné frazeologické spojenia atď. Ide o pomenovania základných javov týkajúcich sa prírody a človeka, ako napr. *źim, voda, dziň, noc, pec, oheň, hlava, ruka, noha, oko, ucho, matka, ocec, sin, brat, pravda, život, śmerc* a pod.

Okrem spomínaných, spravidla celoslovenských slov sú v šarišských nárečiach známe aj také pôvodné domáce slová, ktoré sú typické pre celú východoslovenskú nárečovú oblasť, kým ostatné slovenské nárečia mávajú iné pomenovania. Ide o prípady typu *ľes, jarec* „jačmeň", *mlatek* „kladivo", *drabina* „rebrík", *mutefka* „habarka", *draha* „cesta", *dzedo* „starý otec", *veśeľe* „svadba", *obervi* „obočie", *otok* „hnis" a pod. Niektoré pôvodné slová sú v šarišských nárečiach známe iba ako základy odvodených slov, napr. *studzeňina* „huspenina", *deržak* „dlhšia časť cepov", *obľak* „okrúhly kameň", *žihafka* „druh žihľavy", *nacina* „vňať zemiakov" a pod.

Zaujímavé sú také bežné šarišské slová, ktoré súvisia so susednými slovanskými jazykmi, teda s ukrajinskými a poľskými nárečiami. Ide o také (väčšinou celovýchodoslovenské) pomenovania ako *čuba* „štica", *chustka* „šatka", *varha, varga* „pera", *jadlovec, jalovec* „borievka", *jucha* (tekutina pri kvasení kapusty), *kromka* (krajný krajec chleba), *badiľ* „vňať" a pod.

Zo šarišských slov neslovanského pôvodu ide najmä o staré prevzatia z latinčiny typu *dokument, kvit, kontrak, interes, honor, mores, natura, ofera, makuľa, cinterija, rozmarija, kamfor, piper, marmor, pacir, cintir* a pod. Hodne je v šarišských nárečiach starých výpožičiek nemeckého pôvodu, napr. *cimerman, šuster, furma, perľik, kľambra, vinkeľ, ganek, chiža, tragar, diľe, trapi, rigeľ, grati, feršľog, stružľak, firhang, ancug, gerok, šmaľec, šoldra, dišeľ, orčik* atď. Maďarského pôvodu sú pomenovania typu *talpa* „podošva", *gomboška* „špendlík", *ľenča* „šošovica", *čiga* „škripec", *kapura* „brána", *valal* „dedina", *falat* „kus", *ganč* „chyba" a iné. V menšom počte sa vyskytujú v šarišských nárečiach aj slová iného pôvodu, napr. francúzskeho, talianskeho, anglického, rumunského a pod.

Z chronologického hľadiska ide najmä o značnú vrstvu šarišských slov, ktoré sa prestali používať. Do úplného zabudnutia upadajú najmä pomenovania reálií, ktoré prestali byť aktuálne v súvislosti so spoločenskými, hospodárskymi, technickými a inými zmenami. A tak sa prestali používať slová ako *komencija* a *źeľarstvo*, prestalo sa chodiť na *večarki* a na *kudzeľne chiže*, nespomína sa *častka, džajstra, ocovizeň, babovizeň* „veno", zanechalo sa *luckovaňe, mikolajovaňe, mladzenkovaňe* a pod. Už dávnejšie sa nemeria na *ośmini, utra, orki* alebo na *korce, gboli* a *funti*, zanikli drevené *budinki s pahrutkami* a stodolami s *bojiskom*, z kuchýň zmizla *vatra, panefka* i *drajfus*, už sa nenosia *onučki, huňa, čuha, chološňe* a *guba* atď. Zánik slov súvisiacich so zánikom nimi pomenovaných reálií je pochopiteľný, lebo keď sa nepoužívajú veci, prestanú byť potrebné aj ich pomenovania.

Mnohé názvy sa v šarišských nárečiach prestali alebo prestávajú používať preto, lebo ich nahradil alebo nahrádzajú iné, spravidla spisovné pomenovania a to najmä u príslušníkov mladšej generácie. Často ide o pomenovania predmetov, ktoré sa dnes oveľa častejšie používajú ako voľakedy. A tak namiesto *mašina* sa dnes povie *vlak*, za *kartku* je *ľistek*, za *štacijon* je *staňica*. Nechodí sa už do *šparkasi*, ale do *banki* a podobne do *ňemocňici* namiesto do *špitaľa*. Zanikli aj *dokumenta*, lebo dnes sú už len *dokladi* a podobne za *špempeľ* je *pečatka*, za *marku* je *znamka*. Zanikla aj *stolufka* a *partek*, lebo na stôl sa dáva *obrus*, varí sa *riža* nie *riskaša*, je sa *šunka* nie *šoldra*, deťom sa kupujú *hrački* nie *baviska*, v škole sa už neučia *rachunki*, ale *počti*, nespočítavajú sa *ľumera, numera*, ale *čisla* a pod.

Nové pomenovania prenikajú aj do šarišských nárečí najčastejšie ako názvy nových vecí, s ktorými prichádzajú ľudia do styku. Takto sa vžili názvy ako *traktor, vľečka, kosačka, kombajn, sekretar, gauč, vaľenda, bitofka, rozhlas, teľevizor* a pod. Sú to napospol slová prevzaté zo spisovného jazyka a sú celošarišské. Len pomerne veľmi zriedkavo sa šarišské nárečia obohacujú o názvy utvorené svojskými jazykovými prostriedkami, pričom ide o pomenovania obmedzené na menšie oblasti, často iba na reč istej obce. Ide o slová typu *predvolanka* „predvolanie", *dareksufka* „šatka z Darexu", *stolufka* „obrus na stôl", *vipikaňiki* „zákusky", *preśvečovač* „kto niekoho presviedča", *ošetrovnička* „ošetrovateľka" a pod.

Zo štruktúrneho hľadiska základnou vrstvou, najmä z vývinového pohľadu, sú jednoslovné pomenovania, z ktorých prvotné, neodvodené názvy tvoria jadro šarišskej lexiky. Významovo sú to pomenovania najzákladnejších vecí, ktoré sú v reči veľmi frekventované a zemepisne len zriedka diferencované. Pôvodne sú to buď staré domáce názvy (typu *buk, dub, krava, kuň, hlava, ruka, mľiko, med, prach, pec* a pod.) alebo často už dávno prevzaté názvy, ako *mur, dach, lata, štof, piper, ocit, kefa* a pod.

Druhou veľkou skupinou jednoslovných názvov v šarišských nárečiach sú slová odvodené od iných slov bežnými slovotvornými postupmi. Ide o pomenovania typu *kupec, bidak, hňivňik, valalčan, koliska, valek, motovidlo, braňik, baraňina, hnojisko, horučosc, suchota, sušectvo, trapeňe, košeňe, bitka* a pod. Pre tieto odvodené pomenovania je typické, že na rozdiel od predchádzajúcej skupiny jednoslovných nemotivovaných slov niektoré z nich sa nevyskytujú vo všetkých šarišských nárečiach, ale len v ich istej oblasti.

Pomerne zriedkavejšie sa v šarišských nárečiach vyskytujú jednoslovné zložené pomenovania často ako názvy osôb typu *kurčipeta* „neposedný človek", *ludzigroš* „chamtivec", *šturimech* „lenivec", *mascibruch* „brucháč", *virvibuk* „silák". Z názvov vecí sú to napr. *polharstka* (ľanu), *pulsaňe, pulžito* (miešanka žita a pšenice), *triročňak* (býček), *śverboritka* „šípová ruža", *mišolapka, bruchaboľeňe, hlaviboľeňe, śviňobice, kravipaśeňe* a pod. Aj pre tieto názvy je typická ich obmedzenosť na isté, často menšie oblasti šarišských nárečí.

Z viacslovných názvov sú v šarišských nárečiach najfrekventovanejšie združené pomenovania so zhodným prívlastkom typu *jarna pšeňica, poľna robota, višňi koňec, krafski jurmak, kupni chľib, hlafkova kapusta, dreľichovo nohafki, zadňa chiža* a pod. Je pozoruhodné, že k viacerým takýmto šarišským dvojslovným názvom, ktoré sú veľmi často celošarišské, známe sú na istej oblasti paralelné jednoslovné pomenovania a tak máme dvojice typu *valalski človek – valalčan, hovedze meso – hovedzina, žitna slama – žitňanka, krafske lajno – kraviňec* a pod. Sú však aj také prípady, že k šarišskému dvojslovnému názvu je paralelný jednoslovný derivát iba v spisovnom jazyku, napr. *sucha chorosc* – „suchoty", *dziva śviňa* „diviak", *drevena chiža* „drevenica", *hňeśejši dzeň* „dnešok", *jutrejši dzeň* „zajtrajšok" a pod.

Z iných viacslovných pomenovaní sa v šarišských nárečiach vyskytujú združené názvy s prívlastkom v predložkovom páde typu *bandurki s mľikom, haluški s tvarohom, plachta do posceľi, hodzinka na čerkaňe, mašinka na hoľene* a pod. Aj k niektorým z takýchto viacslovných názvov sa vyskytujú paralelné jednoslovné deriváty, ale sú známe spravidla na menšej oblasti. Ide teda o dvojice typu *pagač s kapustu – kapušňik, kolač s makom – makovňik, obrus na stul – stolufka, pirko na masceňe – mascadlo, plachta na travu – travňica, śviňa na karmeňe – karmňik, triski na rospaľ – rospali, plachta na šace – ševnik* a pod.

Z hľadiska expresivity je dôležitý fakt, že nárečia sa realizujú iba v ústnej, hovorenej podobe a to najčastejšie vo familiárnom prostredí, čo umožňuje, aby sa bohato uplatnili rozličné expresívne prvky. Expresívne jazykové prvky síce nezväčšujú ani neobohacujú pomenovacie možnosti jazyka, ale veľmi rozširujú jeho štylistické možnosti, čo je pre dnešné nárečia ako predovšetkým dôverný dorozumievací prostriedok závažný fakt.

Expresívnu funkciu v šarišských nárečiach plnia predovšetkým rozličné citové a vôľové citoslovcové výrazy typu *ach, och, aj, ej, hoj, hej, juj, joj, o, aha, hop* a pod. Takéto výrazy môžu vyjadrovať aj vyšší stupeň expresívnosti tým, že sa viackrát za sebou opakujú, napr. *oj-oj-oj, joj-joj-joj* a pod. alebo že sa spájajú navzájom medzi sebou, napr. *o jej, ach jaj* a pod., resp. že sa znateľne predĺži vokál takéhoto výrazu, napr. *hó, fí, hí, há* a pod.

K vôľovým (výzvovým, rozkazovacím) expresívam patria aj rozličné povely pre zvieratá (na ich privolávanie, odháňanie a pod.) typu *na-na-na, kic-kic, pśik, a pśik, vjo, vijo, ča, hoča* a pod.

Silnou expresivitou sa vyznačujú aj rozličné onomatopoje, zvukomalebné slová, ktoré dodávajú jazykovému prejavu veľkú živosť. Ide o prípady typu *buch, šup, rip, pif, mik, rup, fuk, prask, trisk, hurk, chvat, čľup, šup, smik* a pod. Uvedené onomatopoje bývajú často slovotvorným základom slovies a dejových substantív typu *šupnuc, rafnuc, buchnuc, pľasnuc, durkac, śmigac, buchot, hirkač, rapkadlo* a pod.

Ako expresíva sa v šarišských nárečiach často používajú nocionálne slová vo forme deminutív alebo augmentatív, teda také, ktoré nevyjadrujú zmenšenosť ani zväčšenosť. Ich expresivita vyplýva z rozporu medzi ich formou a obsahom. Ide o prípady typu dobrý *šmaľčik, paru čiselka domoch, mal jednu krafku, bul jeden prikľecik i jedna chižečka, kupiľi sebe paľenečki, hraľi na huśelkoch, trafka bula šumna, slunečko śvicilo, śvinku sebe vichovaľi, murariska śe obľizovaľi, chodzjaki geročisko vźal, ten zbujňičisko, virafal ho po piśčisku* a pod. Sem patria aj hypokoristické familiárne pomenovania typu *tatko, tatičko, ujko, ujčo, mamička, kmotrička, cetuśa, babuśa; Jaňčo, Štefčo, Palko, Jurko, Zuska, Hanka, Marička, Terečka, Hanuśa, Maruśa* a pod.

Ako expresíva sa sekundárne používajú mnohé názvy najmä z oblasti zvierat v prenesenom zmysle aj na ľudí. Ide o známe prípade typu *ti śviňo, vi somare, ti taki chrobaček procifko mňe, dostal po pisku, tote tvoje labi* a pod. Sem možno zaradiť aj prezývky obyvateľov jednotlivých dedín typu *Koňare, Žabjare, Ftačkare, Harendžare, Pagačare, Mačankare, Metľare* a pod. Silný expresívny náboj majú rozličné eufemistické zjemňujúce pomenovania rozličných fyziologických činností, ktoré sa na verejnosti nezvykli nazývať svojimi vlastnými názvami. Ide o prípady typu *posmrudzic śe, puśčic* (o vetroch), *v spotkoch mal nakladzeno* (pokakal sa), *ňemohla onačic na zadek* (kakať), *robil pod sebe, viložil śe pred prahom* (vykakal sa), *baba ma na sebe* (o menštruácii), *dostal po zatku* a pod.

Istým stupňom expresívnosti sa vyznačujú rozličné obrazné pomenovania spravidla frazeologického charakteru typu *tak ucekal, dobre peti ňepotracil* „veľmi", *hraľi do ňemoti* „dlho", *koňe cahaľi do rospuku* „silno", *živan pervej klasi* „veľký", *peňeźi śe mu koca* „bohatne", *babu na kark sebe privadzil* „oženil sa", *śvet mu kvitňe* „má sa dobre" a pod. Expresívne sú spravidla aj také prirovnania, ktoré vyjadrujú veľkú mieru niečoho, napr. *hladni jak viľk, biľi ho jak psa, plakaľi jak organi, kuka jak borsuk* a pod.

Z geografického hľadiska je pre nárečové slovo typické, že má často areálovo obmedzený výskyt najmä keď ide o nárečia vyskytujúce sa na väčšej zemepisnej oblasti. Pretože lexika šarišských nárečí je časťou celoslovenskej lexiky, ako prvú skupinu vyčleňujeme také celošarišské slová, ktoré sú rozšírené v zásade vo všetkých slovenských nárečiach. Sú to teda celonárodné pomenovania takých bežne v reči sa vyskytujúcich reálií, ako napr. *śvet, slunko, źim, voda, rano, noc, dzeň, ľeto, źima* a pod. Prírody sa týkajú aj pomenovania typu *trava, hrach, oves, strom, breza, ľipa, dub, buk, zajac, had, riba, žaba, mucha, osa, rak, pavuk, krava, kuň, ofca, pes, huś, holub* a pod.

Bohatý je výskyt celošarišských a súčasne celoslovenských názvov z oblasti človeka typu *človek, ľudze, muž, žena, ocec, matka, brat, śestra, celo, kosc, hlava, ruka, noha, tvar, ľico, oko, ucho, nos, boľesc, choroba, kašeľ, strach, hňiv, hlad, śmerc* a pod. S človekom súvisia aj ďalšie názvy typu *chľib, mľiko, cesto, muka, suľ, obid, nuž, poľo, luka, roľa, pluh, kosa, vuz, śekera, pila, deska, krosna, stoh, hnuj, dum, mur, dzvere, plot, posciľ, stul, metla, plachta* a pod.

Početná je aj skupina takých celošarišských slov, ktoré sú známe i v ostatných východoslovenských nárečiach. Mnohé z nich sú typicky východoslovenské pomenovania používané iba vo východoslovenských nárečiach (s prípadnými presahmi do susedných nevýchodoslovenských nárečí). Pre túto skupinu slov je typické, že na rozdiel od predchádzajúcej celoslovenskej skupiny je medzi nimi popri starých základných slovách prevaha novších pomenovaní vecí aj menej často používaných.

Slová tejto skupiny sa väčšinou týkajú človeka, jeho činnosti, bezprostredného okolia atď., napr. *parobek* „mládenec", *skľepar* „obchodník", *položňica* „šestonedieľka", *sumeňe* „svedomie", *diľe* „dlážka", *drušľak* „cedák", *mutefka* „habarka", *bobaľki* „opekance", *pocisk* „ohreblo", *prikľet* „pitvor", *kešeň* „vrecko", *talpa* „podošva", *kornaz* „kanec", *puľka* „morka" a pod. Niektoré takéto názvy sa líšia od paralelných nevýchodoslovenských pomenovaní svojskou slovotvornou štruktúrou, napr. *petruška* „petržlen", *žňiva* „žatva", *rezanki* „rezance", *kurňik* „kurín", *peľucha* „plienka", *kačur* „káčer" a pod.

Viaceré celošarišské a súčasne celovýchodoslovenské názvy sú známe aj vo väčšine stredoslovenských nárečí, kým západoslovenské nárečia majú tu svoj samostatný názov (uvádzame ho v úvodzovkách). Také sú napr. *perina* „duchna", *chiža* „izba", *zaušňice* „oringle", *kudzeľ* „praslica", *pujd* „povala", *švabľik* „sirka", *pirohy* „perky", *zapraška* „zásmaška", *droźdže* „kvasnice", *gris* „krupica", *varecha* „žufaňa", *vedro* „kíbeľ", *krochmaľ* „škrob", *mlaka* „kaluž", *mačka*

„kočka" a pod. Zriedkavejšie sú takéto šarišské slová známe aj v západoslovenských nárečiach, kým stredoslovenské nárečia majú tu iné pomenovania (uvádzame ich v úvodzovkách). Ide o názvy typu *šuter* „štrk", *ľes* „hora", *voľo* „hrvoľ", *otava* "mládza", *chasen* „osoh", ščebľe „paličky", *dzedo* „starý otec", *babka* „stará mama", *koliska* „belčov", *pestunka* „varovkyňa" a pod.

Nakoniec sú aj také celošarišské slová, ktoré nie sú známe vo všetkých východoslovenských nárečiach. Sú to spravidla novšie názvy, väčšinou cudzieho pôvodu. Pri niektorých z nich sú šarišské nárečia spojené so susednými nárečiami Spiša, kým zemplínske nárečia tu majú iné pomenovania (uvádzame ich v zátvorke a za nimi v úvodzovkách prípadný spisovný ekvivalent). Napr. *prikopa* (šaňec), *źľab* (valov), *runkľa* (repa), *škarupa* (čerep „škridla"), *stodola* (pľeveň), *śvider* (furou „nebožiec"), *šiba* (blana „okenná tabuľa), *gajs* (nafta „petrolej"), *gomboška* (hlavačka „špendlík), *cimerman* (jalč „tesár"), *Hodi* (Kračun „Vianoce") a pod. So zemplínskymi nárečiami spájajú šarišské nárečia slová ako *drabina* (spiš. rebrina), *lada* (spiš. kasta „truhlica"), *krepľe* (pampuški „šišky), *ďugov* (štopeľ), *gerok* (kabat), *valal* (dzedzina), *gamba* (usta) a pod.

Niektoré slová sú typické pre šarišské nárečia, lebo sa v nich hodne vyskytujú, kým inde sú známe iba miestami alebo vôbec nie sú známe. Sú to spravidla domáce slová typu *uboč, okruhľak* (druh kameňa), *ľadufka* (poľadovica), *rośifka* (plachta na siatie), *travňica* (plachta na trávu), *otok* (hnis) a pod.

V súvislosti s pomerne rozsiahlym územím historického Šariša známe sú v jeho nárečiach aj tzv. oblastné slová, teda také, ktoré sa vyskytujú len na časti územia Šariša. Ide spravidla o okrajové oblasti šarišských nárečí, do ktorých často prenikli slová zo susedných nešarišských nárečí alebo v ktorých sa zachovali staršie pomenovania, resp. vznikli nové názvy inde neznáme.

Hornošarišské slová sa prakticky vyskytujú v Bardejovskom okrese s prípadným presahom do severných častí Sabinovského a Giraltovského okresu. Mnohé z takýchto lexikálnych zvláštností sa viažu na severný okraj tejto oblasti. Sú to názvy typu (v zátvore uvádzame bežnejšie názvy z ostatných šarišských nárečí, v úvodzovke prípadný spisovný ekvivalent): *poverucha* (povetrica „víchrica"), *hrubijanek* (muškát), *kot* (mačka), *lupa* (šupa z vajca), *štiňec* „kostrnok", *biľanka* (nacina „zemiaková vňať"), *kička* (snopek slami na dach), *pňak* (uľ), *preźiradlo* (dźviradlo „zrkadlo"), *kotuľka* (toparka), *majik* (jezulanek „vianočný stromček"), *kijanka* (pist), *špiľka* (pina „zatvárací špendlík"), *bľiźňeta* (dvojčata), *lista* (litko), *kostka* (čelenka), *nirki* (pokrutki „obličky"), *rima* (natcha), *pacerki* (granatky), *lachi* (šmati „šaty"), *šoldra* (šunka), *sir* (tvaroh) a pod.

Pre niektoré takéto okrajové názvy je typické, že sa ich výskyt koncentruje do severozápadnej časti Šariša. Také sú napr. *poruč, poručaj* „zábradlie", *šľajf* (hamuľec „hamovka"), *pričolek* (stranka „bočná časť stodololy"), *śara* (kuľastra

„mledzivo"), *kermeš* (otpust) a pod. Podobných slov známych v severovýchodnej časti Šariša je menej, napr. *zveźľisko* „zosunutá zem", *kabat* (kidľa „sukňa"), *ośpice* (poki) a pod.

Iné takéto severošarišské zvláštnosti sa vyskytujú roztratene v hornej časti Šariša, napr. *sciška* (draška, pešňik), *zamec* „závej", *śirotka* „sedmokráska", *ľišufka* (kurčata „huba kuriatko"), *červeňak* (kozar „huba kozák"), *čutka* (šiška), *pirgac* (gacek „netopier"), *kľiśč* (ščipa „ucholak"), *cma* (śmertka „nočný motýľ"), *kurdzeľ* (śľintafka), *bojisko* (humno), *mascadlo* (pirko), *škripta* (pisanka) a pod.

Dolnošarišské slová sa vyskytujú v Prešovskom okrese s presahmi do južných častí Sabinovského a Giraltovského okresu. Ide tu o také svojskosti, ako napr. *kameňina* (hornošarišské kreminka „štrk na cestu"), *sparota* (horučava), *povetrica* (víchrica), *zaduva* „záveje", *budzbanek* (barvinek „zimozeleň), *pilargoňija* „muškát", *bruňak* (čmuľ), *čaj* (hornošariš. tej), *palanka* (štacheta „lata v plote"), *gargala* „putňa", *rompeľ masla* (hrutka), *hubľovini* (stružľini) a pod.

Viaceré juhošarišské lexikálne osobitosti sú známe aj v susedných juhozemplínskych nárečiach. Také sú napr. *śľid* (stopa), *hriška* „nezorané miesto na roli", *pažňik* (hornošariš. derňe „mačina"), *ohlavec* (kantar), *koźľini* (krośenka „kôň na pílenie dreva"), *slunečko* (bobrunka „lienka"), *šugar* „ozdoba biča", *dźviradlo* (preźiradlo „zrkadlo"), *kuľastra* (śara „mledzivo") a pod. So susednými spišskými nárečiami spájajú dolnošarišské nárečia slová typu *modračka* „nevädza", *chombľa* (koňťa), *rakaňa* (ropucha), *bogar* „ovad", *vekerka* (budzik), *granatki* (pacerki), *štik* (špaček), *poki* (ośpice), *pukeľ* (harb „hrb") a pod.

Menej časté sú západošarišské slová vyskytujúce sa v nárečiach Sabinovského okresu, častejšie v jeho severnej oblasti ako v južnej, ktorá viac inklinuje k dolnošarišským nárečiam. Pre lexikálne osobitosti tejto oblasti je typická ich spätosť so susednými spišskými nárečiami, a to dvojakého druhu: alebo ide pri nich o presah slov typických pre spišské nárečia, alebo sú to pomedzné západošarišsko-východospišské lexikálne paralely.

Zo slov, ktoré sú typické pre spišské nárečia a ktorých výskyt zaznamenávame aj v okrajových západošarišských nárečiach, možno uviesť napr. *kanviš* „prasličkа", *gacek* „netopier", *gruľe* „zemiaky", *papcun* „mrvenica", *cacha* „obliečka na periny", *šerpinka* „rajnica", *cicka* „plátno na cedenie", *kidľa* „sukňa", *džuk* (z nosa) a pod. Pre šarišsko-spišské pohraničie možno ako svojské uviesť slová typu *dzvoňčki* „prvosienka", *kurafka* „prašivka", *biľica* „biela sorta sliviek", *goľa* „bocian", *chalp* „hrča v dreve", *organki* „ústna harmonika" a pod.

Zriedkavejšie sú aj východošarišské lexikálne svojskosti v nárečiach Giraltovského okresu, a to s častým presahom do východnej časti Prešovského okresu. Spravidla sa uvedené svojskosti vyskytujú iba na malej okrajovej, pohraničnej oblasti Šariša susediacej so zemplínskymi nárečiami, no niekedy presahujú aj do

severovýchodnej časti Šariša. Väčšinou tu ide o presah slov rozšírených vo väčšine zemplínskych nárečí, ako je napr. *šaňec* „priekopa", *peśňik* „chodník", *kameňec* „ľadovec", *bapčeňik* „skorocel", *kudzilka* „praslička", *popoňec* „povojník" (rastlina), *fučka* „prašivka", *valov* „žľab", *tengerica* „kukurica", *batuch* „bič", *guz* „hrča", *blana* „okenná tabuľa" a pod. Za svojské slová typické pre šarišsko-zemplínske pohraničie pokladáme prípady ako *gľečki* „články prstov", *bambuchačka* „vlniak", *župa* „zväzok rovnej slamy", *točka* „krt" a pod.

Pre niektoré oblastné slová je pozoruhodné to, že sa vyskytujú iba po okrajoch šarišských nárečí. Je to niekoľko pôvodných starých pomenovaní typu *srub* (v studni), *cudzic zarno, śňih taje* a pod., no väčšinou sú to odvodeniny typu *śľapaj* „stopa", *kropka* „kvapka", *žaborini* „žabie vajíčka", *rukovini* „zásnuby" a pod.

Od oblastných slov odlišujeme tzv. lokálne pomenovania, ktoré máme (najmä v našom atlasovom materiáli) doložené iba z jednej lokality, z čoho usudzujeme, že ide o výraz bez väčšieho zemepisného rozšírenia. Pozoruhodnosťou takýchto slov je to, že sa vyskytujú najčastejšie v obciach ležiacich na samom okraji Šariša, pričom spravidla nemajú paralelu v susedných nešarišských nárečiach. Je pozoruhodné, že väčšinou ide o domáce odvodené pomenovania so zachovalou slovotvornou priezračnosťou. Z juhošarišskej oblasti sú to napr. *vetrovica* „víchor", *modrak* „nevädza", *śviňak* „povoja", *kvaśňica* „kyslička", *pśarina* „znetvorená slivka", *bridoš* „zmija", *kocinek* „miesto pri šporáku", *durkanki* „hádzané halušky" a pod.

Zo severošarišských nárečí sú to slová ako *kreminka* „kremenný štrk", *dujka* „víchor", *kurňa* „fujavica", *vatovňik* „páperník", *bilkušek* „podbeľ", *kapuśňica* „kyslička", *rijak* „rypák", *sadzeňak* „zemiak na sadenie", *zaviśadlo* „závažie na krosnách", *rubaňica* „ostrie sekery", *vihartovač* „kutáč", *pomijak* „vecheť na riad", *buchandi* „hádzané halušky", *smažeňica* „praženica", *belavka* „druh sukne", *hlavačka* „špendlík", *klapkadlo* „rapkáč", *bavjačka* „hračka" a pod.

Z východošarišských takýchto ojedinele sa vyskytujúcich odvodených slov sú to napr. *vihon* „druh poľnej cesty", *kopaňec* „závoz", *dujava* „víchor", *zaľeva* „prietrž mračien", *zadujok* „závej", *majuvki* „sedmokrásky", *dubina* „imelo", *śahoviňar* „drevorubač", *poľivač* „krhla", *obirak* „žrď na oberanie ovocia", *behunka* „kyvadlo na hodinách", *tarhoňa* „mrvenica", *oškrabovini* „šupy zo zemiakov", *suški* „sušené hrušky", *dzirafka* „cedák na halušky", *začepka* „začepené vlasy", *onučar* „handrár", *praskače* „prskavky", *belavka* „moridlo", *rapavki* „neštovice" a pod.

Zo západošarišských lokálnych svojskostí sú to slová ako *traśidlo* „mokrina", *bistrina* „prúd rieky", *sparoč* „úpek", *koľeśňica* „vzdušný vír", *žabrince* „záružlie", *žolčňik* „zemežlč", *pukafka* „prašnica", *poľjevadlo* „krhla", *śejačka* „plachta na siatie", *sadzufka* „zemiak na sadenie", *potrepňice* „odpad pri trepaní konopí", *odziračka* „hrebeň na česanie konopí", *bokare* „bočné remene na konskom po-

stroji", *pukafka* „plieskajúci koniec biča", *struhak* „obojručný nôž", *sipkovina* „priesyp", *tikač* „hodinové kyvadlo", *hirkaňa* „krupica", *škrobačka* „strúhadlo na zemiaky", *śľapčuchi* „galoše" a pod.

Pokiaľ ide o **frazeológiu šarišských nárečí**, jej originálnosť sa najvypuklejšie predstaví, keď ju porovnáme s frazeológiou spisovného jazyka. Z tohto hľadiska za najpozoruhodnejšiu skupinu pokladáme svojské šarišské frazémy, t. j. také, ku ktorým nie sú primerané ekvivalentné spisovné frazémy. Ide o príklady ako *ňever aňi svojej košuľi*, ktorá nabáda o všetkom sa dôkladne presvedčiť. Frazéma *ked śe nevidala doobeda, ta śe poobedze nevida* obrazne hovorí o smutnom osude starej dievky. Na nemožnosť ženby sa vzťahuje frazéma *ňemal na zub, ta śe ňeožeňil* a o vydaji je frazéma *prišol jej na zub, ta śe vidala* a pod.

Pozoruhodné sú originálne šarišské frazémy vzťahujúce sa na človeka. Tak napr. o tom, koho omrzel život, sa povie: *zarekla śe teho života; kebi śe mu źim otvorila, ta bi doraz do ňej skočil; bodaj me buľi v peršej kupeľi zaľaľi; zareknul bi śe eśči ai maceriňskeho mľika; zakrajalo śe mi mojo śerco až na veki; ňechce śe mi aňi na ten śvet patrec; pod mliňski kameň bi hlavu šturil.* O zlom človeku sa obrazne povie, že *planeho človeka čarna źim bi virucila; až pod ňim ta čarna źemička plače; vlasneho ciňa śe haňbi.* O niekom, kto toho veľa skúsil, prežil, hovoria frazémy *nazbijal muchi; ona už ňe z jedneho peca chľeba jedla* a pod. Sem patria aj rozličné originálne kliatby, nadávanie, vyhrážky a pod. typu *bodaj ce fras ulapil, bodaj ce čemer uchicil, bodaj ce had užar, žebi ce hoscec polamal, bodaj ci rozum vicik* a pod.

Svojou obraznosťou sú originálne aj šarišské frazémy týkajúce sa prírodných javov, napr. *slunko śe ohľadlo*, t. j. pred západom sa nečakane vynorilo spoza chmár; frazéma *śňih rośňe* sa vzťahuje na hustú hmlu v zime; frazéma *o jeden kožuch ocepľelo* znamená, že je citeľne teplejšie; frazéma *teľo ňeprehvara tote kvitki* hovorí o mimoriadne pekných kvetinách a pod.

Zo svojských **šarišských prirovnaní** možno uviesť prípady ako *muž zo ženu jak dzeci pod scenu* alebo *tote dvojo jak hluška s koľeru*, t. j. nehodia sa k sebe. Vo viacerých prirovnaniach sa vyskytujú slová, ktoré sa v bežnej reči samostatne už nepoužívajú, napr. *holi jak čik, tupi jak tiľec, rozvili jak ancimon, veľki jak diľong* a pod.

Druhú závažnú skupinu tvoria také šarišské frazémy, ktoré v spisovnom jazyku majú úplne odlišné ekvivalenty, pričom stupeň rozdielnosti v jednotlivých prípadoch nebýva rovnaký. Pomerne blízke sú si napr. frazémy typu *poradzic śe zo svoju hlavu* – ísť po rozum do hlavy a pod. Značná rozdielnosť je pri frazémach typu *mac už zavitu hlavu* – dostať sa pod čepiec a pod. O úplnej rozdielnosti môžeme hovoriť pri fazémach typu *dopic śe až do modzgu* – ísť lakťom von; *stupic dakemu na kark* – pritisnúť niekoho k stene; *eśči ai pred našim domom*

zaśvici slunko – aj na nás sa šťastie usmeje a pod. K rozdielnym šarišským a spisovným prirovnaniam priraďujeme prípady ako *śedzi jak kura na vajcoch* – sedí ako päť peňazí, *cerpi ja šingeľ na dachu* – má sa ako hrach pri ceste a pod.

Zaujímavá je tá skupina šarišských a spisovných frazém, ktoré sú po formálnej stránke zhodné alebo veľmi podobné, no líšia sa svojím významom. Tak napr. šarišské *vźal sebe daco do hlavi* znamená „veľmi ho niečo dojalo", kým spisovné zobral si niečo do hlavy vyjadruje „pevne si niečo zaumienil". Podobne šarišské *teľo zo skuri ňeviskočil* sa týka zľaknutia, kým spisovné išiel z kože vyskočiť súvisí s netrpezlivosťou. Šarišské *idz svoju drahu* znamená „choď preč", kým spisovné ísť svojou cestou vyjadruje „konať podľa svojich zásad" a pod.

Za súbežné šarišské a spisovné frazémy pokladáme prípady, pri ktorých nachádzame síce menšie rozdiely v ich lexikálnom zložení, no napriek tomu je medzi nimi istá paralelnosť až príbuznosť najmä v celkovej obraznosti. Často ide pri takýchto dvojiciach o rozdiely v ich slovesnej zložke, napr. *duša ho boľi za dakim* – duša mu piští po niekom; *ňemože ho vistac* – nemôže ho cítiť; *ňetrime ho aňi za psa* – zaobchádza s ním ako so psom a pod. V mennej časti sa líšia frazémy typu *ma dluhe ruki* – má dlhé prsty; *idze jak na jatku* – ide ako na popravu; *na rożence bi ho upekľi* – za živa by ho upiekli a pod. V obidvoch, teda v slovesnej i mennej časti sa líšia napr. takéto súbežné šarišské a spisovné frazémy: *slunka bi jej prichiľil* – zniesol by jej modré z neba; *caha na sebe paľicu* – pletie bič na seba a pod.

Poslednou, veľmi početnou skupinou sú zhodné šarišské a spisovné frazémy, teda také, ktoré sa zhodujú nielen významovo, ale aj z hľadiska ich motivácie a obraznosti. Sú to frazémy rozličných typov, od nemotivovaných, tzv. frazeologických zrastov typu *vidzec śicke hvizdy* – vidieť všetky hviezdy; *brac nohi na pľeci* – brať nohy na plecia, ďalej cez tzv. frazeologické spojenia typu *ňepomože mu aňi śvecena voda* – nepomôže mu ani svätená voda; *zmoknul do nitki* – zmokol do nitky, až po frazeologické združenia (ktoré sa vyskytujú aj v doslovnom znení) typu *zacmilo śe mi v očoch* – zotmelo sa mi v očiach; *prestupoval z nohi na nohu* – prestupoval z nohy na nohu a pod. Sem paria aj mnohé prirovnania typu *ľeňivi jak veš* – lenivý ako voš; *prebera jak v zhňitich hruškoch* – preberá ako v hnilých hruškách a pod.

Podrobnejšia charakteristika slovnej zásoby šarišských nárečí je v štúdiách F. Buffu v Nových obzoroch, a to z genetického hľadiska (1977), z chronologického hľadiska (1978), z geografického hľadiska (1979), z hľadiska expresivity (1981) a zo štruktúrneho hľadiska (1982). Okrem toho sa šarišskej lexiky týkajú ešte aj ďalšie autorove práce (pozri v bibliografii).

BIBLIOGRAFIA

Práce – väčšinou autorove – týkajúce sa šarišskej lexiky:

Nárečie Dlhej Lúky v Bardejovskom okrese. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1953. 246 s.

Z nárečových názvov rastlín v Dlhej Lúke v severnom Šariši. Jazykovedné štúdie. *2.*Dialektológia. Red. J. Štolc. Brastislava: Vydavateľstvo SAV 1957, s. 286 – 297.

Sufixy -(č)ina *a* -(č)eta *s pejoratívnym významom v dlholúckom nárečí.* Jazykovedný časopis, *13*, 1962, s. 88 – 94.

Zastarané a zastarávajúce prvky v severošarišskom nárečí. Jazykovedný časopis, *17*, 1966, s. 139 – 147.

O slovnej zásobe šarišských nárečí z genetického hľadiska. Nové obzory. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska. *19.* Red. I. Michnovič. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo 1977, s. 273 – 283.

Atlas slovenského jazyka. III. Tvorenie slov. 1. časť. Bratislava: Veda 1978. 246 s. – *2. časť.* Bratislava: Veda 1981. 424 s.

O slovnej zásobe šarišských nárečí z chronologického hľadiska. Nové obzory. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska. *20.* Red. I. Michnovič. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo 1978, s. 309 – 318.

O slovnej zásobe šarišských nárečí z geografického hľadiska. Nové obzory. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska. *21.* Red. I. Michnovič. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo 1979, s. 261 – 273.

O expresivite v slovnej zásobe šarišských nárečí. Nové obzory. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska. *23.* Red. I. Michnovič. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo 1981, s. 199 – 213.

O slovnej zásobe šarišských nárečí zo štruktúrneho hľadiska. Nové obzory. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska. *24.* Red. I. Michnovič. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo 1982, s. 209 – 216.

O detskej lexike v severošarišskom nárečí. Nové obzory. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska. *26.* Red. I. Michnovič. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo 1984, s. 239 – 248.

Zo severošarišských frazém o reči. Slovenská reč, *58*, 1993, s. 343 – 351.

Zo severošarišskej frazeológie. Bratislava: Veda 1994. 172 s.

Konfrontácia severošarišských a spisovných frazém týkajúcich sa medziľudských vzťahov. Slovenská reč, *59*, 1994, s. 201 – 212.

Slovník slovenských nárečí. 1. zv. A – K. Bratislava: Veda 1994. 933 s. (spoluautor)

Zo slovnej zásoby severného Šariša. Kultúra slova, *32*, 1998, s. 31 – 36.

HABOVŠTIAK, A.: *Atlas slovenského jazyka. IV. zv. Lexika.* Bratislava: Veda 1984. 463 + 366 s.

OBSAH

PREDHOVOR 5
ÚVOD 7
SKRATKY A ZNAČKY 11
SLOVNÍK 13
ZAUJÍMAVOSTI O ŠARIŠSKÝCH SLOVÁCH 339
BIBLIOGRAFIA 349